Unul dintre marile romane de dragoste
ale secolului XX

POLIROM

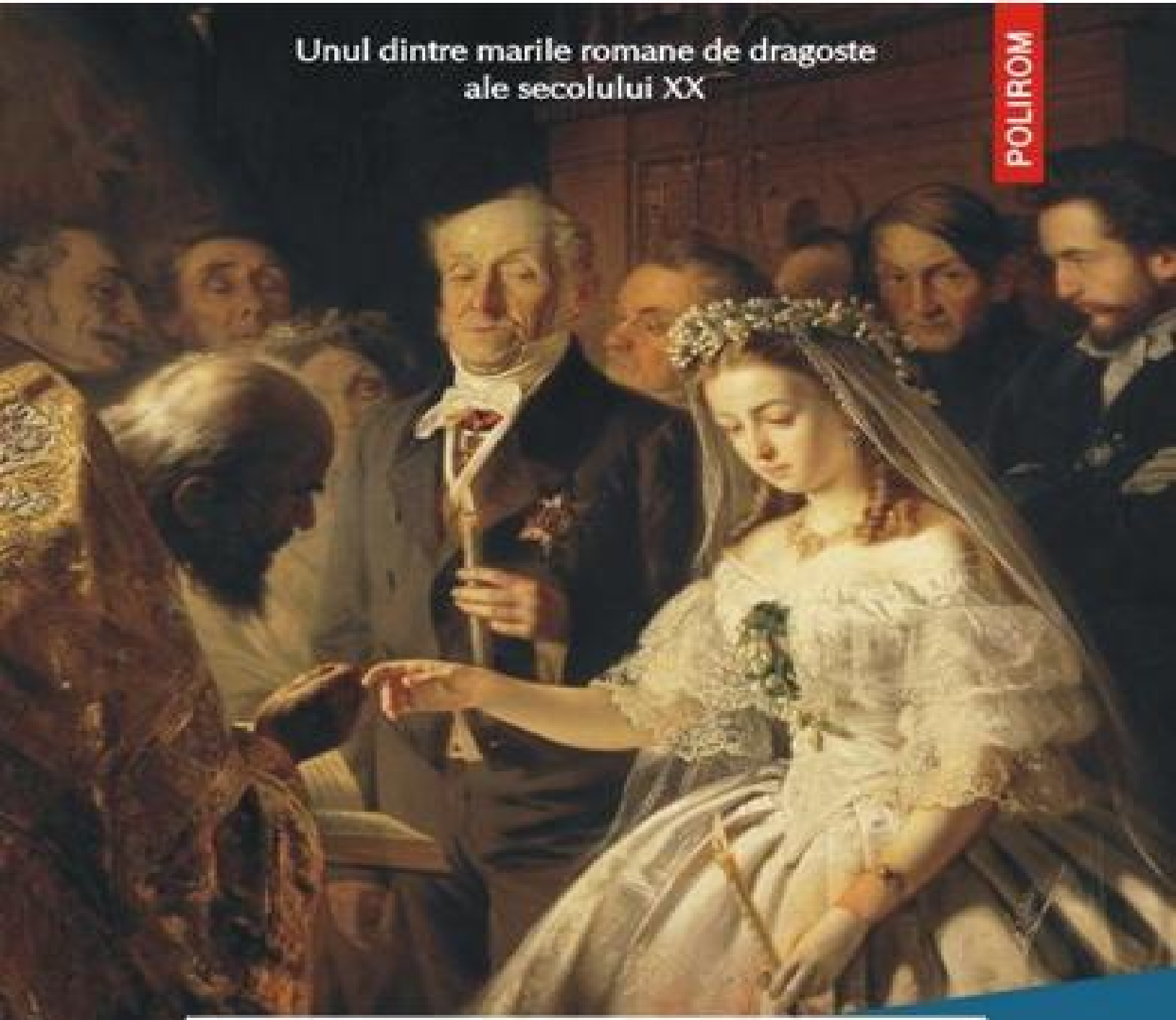

Bulat Okudjava

Călătoria diletanţilor

BIBLIOTECA POLIROM

Bulat Okudjava

Călătoria diletanţilor

Din amintirile locotenentului în rezervă Amiran Amilahvari

roman

Traducere din limba rusă şi note de Nicolae Iliescu

POLIROM
2017

Pentru Olia

...Fiindcă natura, silind toate celelalte vieţuitoare să se aplece la pământ pentru a-şi lua hrana, numai pe om l-a ridicat în picioare şi l-a făcut să privească spre cer...

Marcus Tullius Cicero

...Când mergeţi pe stradă, căutaţi să nu împingeţi pe nimeni.

Codul manierelor elegante

Uneori îţi vine să urli, dar buna creştere nu-ţi îngăduie.

Lavinia Ladimirovskaia

Cartea întâi

1

Am fost prezent la duel în calitate de secundant al prinţului Miatlev. Prinţul se duela cu un ofiţer din cavaleria de gardă, un om arţăgos şi uşuratic. N-o să povestesc acum ce anume i-a îndemnat să pună mâna pe pistoale; o s-o fac la timpul potrivit. În orice caz, motivul era o nimica toată, dar şi duelurile îşi pierduseră de mult faima şi nu mai erau la modă, aşa că tot ceea ce se petrecea semăna cu un joc şi nu putea să nu-ţi stârnească zâmbetul.

Guardul cavalerist se umfla în pene şi se uita atât de ameninţător, încât – pentru o clipă – m-am înfiorat la gândul că pistoalele sunt încărcate şi acest cocoş se apucă să tragă de-adevăratelea. Amândouă pistoalele însă au bubuit spre cerul de toamnă şi duelul a luat sfârşit. Adversarii şi-au întins mâna. Cavaleristul privea la fel de ameninţător, iar prinţul încerca să zâmbească, strâmbându-şi buzele, în timp ce faţa i se făcuse stacojie.

Venise vremea de plecare. În acel loc pustiu, oricât de izolat ar fi fost el, puteau totuşi să apară oameni străini şi, cum aceştia se amestecă întotdeauna unde nu le fierbe oala, întâlnirea cu ei nu făgăduia nimic bun.

În acea dimineaţă târzie de octombrie domnea o linişte înduioşătoare. Duelul care tocmai se încheiase părea o simplă fantezie.

Ne-am aşezat, vizitiul a dat bice cailor şi caleaşca a pornit încet, fără zgomot, prin iarba îngălbenită.

2

Ne cunoşteam de mulţi ani, poate de vreo zece sau chiar de mai mulţi, mai exact, din acel an nefericit când în Caucaz, din nu se ştie ce neînţelegere, de glonţul unui fost camarad, a căzut în duel un tânăr, dar celebru poet.

Prinţul Miatlev a fost secundantul unuia dintre ei, care anume, nu îmi aduc aminte, însă această tragedie l-a zdruncinat puternic. Se povestea că

înaintea acelei întâmplări ar fi fost un pierde-vară, şi duelgiu, şi neînfricat, eu însă l-am cunoscut cu totul altfel. N-aş putea spune că dorinţa de petreceri zgomotoase şi de năzbâtii s-ar fi răcit cu totul în el, dar acum nu mai era permanentă ca odinioară, ci izbucnea numai din când în când, amintind mai curând de agonia tinereţii.

Prinţul evita să vorbească de poetul dispărut, aproape că nici nu-i pomenea numele, iar când cineva, din neştiinţă, aducea vorba, exprimându-şi bănuielile şi părerile de rău, citeam pe faţa prietenului meu doar chin şi suferinţă. Iată de ce nici eu nu voi pomeni numele nefericitului, respectând înţelegerea tacită dintre mine şi prinţ.

3

...Caleaşca noastră se apropia încet de Petersburg. Tăceam. Prinţul împlinise treizeci şi cinci de ani. Tinereţea trecuse demult şi tot ce avea legătură cu ea pierise fără urmă. Cum se spune, rumeneala a dispărut din obraji, râsul melodios s-a stins. În tinereţe părea a fi fost frumos, cu toate că nici acum nu se risipise de tot mulţimea de admiratori, mai bine zis de admiratoare, care încă nu-şi tăgăduiau sentimentele. Era de statură mijlocie, chiar ceva mai înalt, nu era lat în spate şi avea faţa puţin prelungă, acum împodobită cu ochelari, de după care privea sufletul lui nedumerit. Părul castaniu-închis i se rărise uşor şi se spălăcise.

4

...În sfârşit, am intrat în suburbiile prăfuite ale Petersburgului şi am fost înconjuraţi de mulţimea clădirilor cu un cat. L-am privit din nou pe prinţ. De cum urcase în caleaşcă, parcă încremenise. Acum şedea la fel de nemişcat. Mi-am amintit cum stătea în lunca învăluită de aburii dimineţii, ţinând în mână pistolul acela stupid: redingotă neagră, pantaloni gri, cravata, nu ştiu de ce, în mâna stângă, gulerul cămăşii albe descheiat; figura-i încremenită lăsa să se vadă doar vigoare, distincţie, forţă, deşi mâna cu pistolul se întindea alene şi buzele arătau subţiri şi uscate. Acum sta gârbovit, cravata tot nu şi-o legase, o ţinea ca şi mai înainte strânsă în pumn.

Roţile caleştii huruiau pe caldarâmul de lemn. Mâinile prinţului se odihneau pe genunchi. Încheieturi subţiri, degete lungi, un inel cu smarald

de formă neregulată – amintire din vremurile trecute.

Miatlev preţuia mult acest inel, nu uita niciodată de el, şi în clipele de îngândurare sau tulburare sufletească îl privea stăruitor. Smaraldul avea o mică pată roşiatică: poate un strop de rugină, poate urma unei vieţuitoare străvechi. Prinţul îmi spunea că de-a lungul anilor a învăţat să desluşească în această mică pată nişte contururi întortocheate curioase şi că ele se modificau după anotimp şi, dacă nu mă înşel, chiar după starea sufletească. Îi dăduse numele Valerik în amintirea vestitului loc de tristă glorie pentru noi şi în amintirea omului care i-a pus în deget acest inel. Acolo, în apropierea râului Valerik, un grup de vânători din care făcea parte şi Miatlev a săvârşit o incursiune. Totul a decurs bine; totuşi, în ultima clipă, l-a nimerit un glonţ tras de munteni. În stare gravă, fără prea multe speranţe, l-au adus pe malul nostru. Multă vreme viaţa prinţului a atârnat de un fir de păr. Când a căzut pe prundul râului, era deja posesorul acestui inel, pe care i-l dăruise înainte de incursiune bătrânul Raspevin, soldat în batalionul de linie. Sărman bătrân cu mustăţile lăsate în jos pe faţa uscăţivă! Împrejurări neobişnuite l-au silit să se transfere în grupul vânătorilor, căci soarta lui atârna de reuşita acestei operaţiuni.

În trecut locotenent strălucit, inteligent, cu o fire dintre cele mai nobile, cu sufletul plin de speranţe luminoase, supus poruncii şi datoriei de om, cutezase să lupte cu răul; a fost doborât, înfrânt, ferecat în lanţuri împreună cu ceilalţi părtaşi. Adversarii au avut grijă de el. I-au dăruit viaţa, adică posibilitatea existenţei fizice, sporindu-i prin aceasta cazna. Ştie Dumnezeu cât minereu de fier a scos el din pământul Siberiei, din acest depozit fără fund al bogăţiilor şi tristeţilor noastre, până ce, în sfârşit, s-au milostivit de el. L-au mutat în Caucaz, ca soldat în armata activă până la prima distincţie în luptă. Când Valerik s-a înfăţişat privirii vânătorilor, gândul la moarte îi era străin bătrânului. Dimpotrivă, el visa izbândă şi grabnică reîntoarcere la vechea lui poziţie. Soarta însă şi-a urzit în taină isprăvile. Numai ea l-a împins să ofere prietenilor în dar, cu o bucurie plină de nerăbdare, tot felul de nimicuri dragi, chipurile în amintirea biruinţei comune, dar au rămas de fapt în amintirea lui, căci fusese ucis chiar la începutul luptei. Eternul *persiflage*.

...Am făcut un mic ocol, am străbătut Kamennoostrovski, apoi am cotit puţin la stânga, pe Malaia Nevka. Aici începea din nou şirul caselor suburbane, acum, e drept, cuprinse în zona oraşului. Erau clădiri luxoase din epoca Ecaterinei, când domnea armonia dintre bogăţie şi gust, dintre

măreţia rusească şi rafinamentul apusean. Una după alta se înşiruiau aceste splendide construcţii, martore ale nu demult trecutei străluciri a capitalei, pe jumătate ascunse de copaci, dar care totuşi se zăreau clar prin horbota frunzişului atins de toamnă. În sfârşit, de după o cotitură s-a arătat un minunat edificiu de lemn cu două caturi şi cupolă, înconjurat de tufişuri înalte. Spălăcită de ani, de ploi şi de vânturi, clădirea tot mai impresiona prin severitatea formelor şi, în acelaşi timp, prin înfăţişarea sprintenă şi prietenoasă.

Caleaşca a intrat în curtea împrejmuită cu gard de fontă şi s-a oprit.

Casa prinţului Miatlev era vestită în tot Petersburgul. Gurile rele povesteau că încă de pe vremea lui Alexandru cel Binecuvântat se statorniciseră şi trăiau aici nişte fantome. Asta însă nu scădea cu nimic reputaţia casei, ci, dimpotrivă, o învăluia într-un aer de mister, ceea ce, în adâncul sufletului, le place multora.

În vestibulul răcoros, ne-a întâmpinat ca întotdeauna mulţimea unor splendide copii după capodopere antice. Noi însă am pornit în sus, pe scară, deşi ele îşi întindeau spre noi mâinile reci. Câteva pânze vechi, înnegrite, atârnate Dumnezeu ştie când, sporeau semiîntunericul ce domnea în această sală. De obicei, locuitorii casei nu întârziau prea mult aici, şi eu de asemenea mă învăţasem, de câte ori veneam în vizită la prinţ, s-o pornesc năvalnic pe scara cea largă, sus, acolo unde într-o încăpere spaţioasă de la etajul al doilea Serghei Miatlev îşi alesese locul preferat. Multora dintre sibariţii noştri, camera li s-ar fi părut lipsită de intimitate: un divan larg care-i servea prinţului şi de pat, fotolii confortabile, care te dispuneau la vorbă, îmbrăcate cu cit de Olanda uşor ros, de unde nişte ciudate păsări tropicale priveau cu îndărătnicie într-o singură parte; o măsuţă de formă ovală şi cu incrustaţii orientale; un pian roşu, cu claviatura îngălbenită şi care stârnea amintiri întotdeauna triste.

Pianul a apărut în casă în timpul primelor aduceri aminte ale prinţului, şi, chiar atunci, băieţelul de cinci ani a atins pentru prima oară clapele albe şi reci, care au gemut pe neaşteptate sub degetele lui. Lada lustruită şi fără viaţă nu era chiar neînsufleţită. Trebuia numai s-o atingi, că numaidecât devenea vie şi se transforma într-un fel de vietate cu trei picioare, caldă, care tresărea la cea mai mică atingere, urla de durere, tresălta de bucurie, hăuia şi vuia, când cu înverşunare nestăvilită, când cu neaşteptată îngăduinţă, ca un câine bătrân.

Băieţelul a născocit următoarea năzbâtie: se plimba cu băgare de seamă prin casa liniştită, interzicând preceptorului să-l însoţească. Se furişa până la uşa încăperii şi o deschidea brusc. Misteriosul şi înfricoşătorul triped, imens şi tăcut, stă nemişcat în mijlocul salonului cu botul rânjit îndreptat spre fereastră. Băiatul vâră mâna în gura dihaniei, iar dihania scoate un urlet gros de mânie şi de durere; chipul palid precum luna al preceptorului atârnă în cadrul uşii. Băiatul închide ochii de spaimă, dar nu o ia la fugă. O atingere grijulie, o mângâiere uşoară, câteva cuvinte rostite cu blândeţe şi dihania se transformă. Îşi încolăceşte coada lungă pe după gâtul băiatului, toarce, îşi rânjeşte în zâmbet gura uriaşă cu mulţime de dinţi, tremură de evlavie, piuie, cântă fără cuvinte: „Ola-la-la, la-la, li-la-lin-li...” Chipul preceptorului se îmbujorează şi dispare.

Interesul copilului a fost observat. Cântatul celor vârstnici i-a înteţit pasiunea şi, curând, profesorul de muzică, dresându-l pe băiat, l-a învăţat să dreseze dihania tripedă. Însuşindu-şi în foarte scurtă vreme dificila artă, încă din adolescenţă i-a uimit nu o dată pe melomanii din cercul cunoscuţilor şi chiar a încercat să compună, ceea ce i-a reuşit pe deplin. O mică piesă bizară şi tristă, în spiritul maeştrilor germani din veacul trecut, cu un *andante* tulburător, cu un final zbuciumat, furtunos, ce se frângea brusc într-o exclamaţie acută, înăbuşită, i-a adus succes într-un cerc restrâns. Totul părea să-i înlesnească zborul pe mai departe. La seratele ofiţereşti se cânta de minune când el se afla la pian; dacă domnişoarele îl implorau să le acompanieze, o făcea cu plăcere, şi sopranul lor tremurător, afectat, se chinuia strident în *Clopoţelul*[1] pe atunci la modă.

Odată, Petersburgul a fost vizitat de un celebru geniu european. El a fost invitat în câteva case, până ce i-a venit rândul să cânte şi la palat. Geniul era de statură nu prea înaltă, lat în umeri, cu părul zburlit, iar pe chipul lui apoplectic de măcelar înflorea întruna un zâmbet politicos şi rece, mâinile lui negricioase şi vânjoase, cu degete peste măsură de lungi, loveau claviatura de parcă pălmuiau pe cineva care l-ar fi insultat... Compoziţia lui i-a uluit pe ascultători prin frumuseţea ei, şi încântarea lor nu mai avea margini. Apoi a început balul.

Către sfârşitul balului, obosit şi surescitat, Miatlev s-a retras în salonul mic, s-a aşezat la pian şi, profitând de singurătate, a început să cânte. Câţiva invitaţi obosiţi s-au oprit în uşă, surâzând cu îngăduinţă. Pe neobservate, li s-a alăturat şi geniul. Tocmai se pregătea să plece, când deodată sprâncenele i s-au înălţat a uimire, pe faţa roşie i-au apărut pete albe, ochii i-au rămas pe

jumătate închişi. După o vreme, a întrebat în şoaptă: „A cui e compoziţia?” I l-au arătat cu privirea pe Miatlev. „Cine este acest muzician divin?!” „Prinţul Miatlev”. „Ofiţer?!” La sfârşit, el s-a apropiat de Miatlev şi l-a îmbrăţişat. Prinţul s-a înroşit, i-a mulţumit, apoi s-a îndreptat spre salonul cu băuturi şi a cerut o votcă. După vreo jumătate de oră, l-a auzit pe geniu împărtăşindu-şi entuziasmul cu privire la talentul excepţional al prinţului, la care interlocutorul i-a răspuns: „Fără îndoială, maestre. Prinţul însă este reprezentantul unei familii ilustre, şi ar fi mai folositor dacă el, cu numele lui, ar servi societăţii, să zicem, pe tărâm politic sau, să zicem, s-ar afirma în arta militară...” Miatlev s-a dus din nou în salonul cu băuturi şi curând a adormit.

De atunci aproape a încetat să mai cânte; când era rugat, pe chip i se aşternea o grimasă şi refuza, deşi se căznea ca refuzul să nu arate cumva – Doamne fereşte! – o cochetărie.

Şi de atunci, dihania lustruită, cu dinţii îngălbeniţi, îşi ducea zilele nemişcată şi tăcută, fără speranţa că va mai fi vreodată mângâiată.

Din camera lui Miatlev, o uşă mică dădea în fosta cameră a fratelui mai mare, Alexandr, care se stabilise definitiv la Modena cu soţia lui, italiancă. În această încăpere prinţul îşi rostuise biblioteca, adunând aci cărţile îndrăgite, lăsând loc pentru un divan, o masă mare şi un secreter.

În afară de pian, în camera principală mai atrăgea atenţia o pânză uriaşă într-o ramă grea, aurită, aparţinând unui pictor necunoscut, poate lui Kravţov sau lui Kopeikin, care reprezenta destul de mediocru coborârea primilor conchistadori pe ţărmul american. Cuceritorii ţineau în mâini lănci şi săbii, ceea ce însemna tributul plătit de pictor ignoranţei. În faţa lor, pe ţărmul argilos, se afla un grup de băştinaşi cu chipuri sincere, încrezătoare, ţinând în mâini nenumărate daruri. Dincolo de ei, undeva în depărtare, lângă orizontul peste care pogorâse amurgul, se iţeau luminile focurilor, acolo pesemne se aşezase tribul, care nu bănuia sfârşitul grabnic, de neocolit. Prost executată, lipsită de gust, această pânză, în rama ei stupidă, nu se potrivea câtuşi de puţin cu mobilierul încăperii, modest, dar plin de distincţie. Totuşi, de aproape douăzeci de ani, ea împodobea camera, stârnind nedumerirea mută a rarilor vizitatori. Chiar din prima zi, am fost impresionat de chipul unuia dintre băştinaşi, care stătea în spatele mulţimii. Arăta mai alb decât confraţii lui, mai puţin zbanghiu, şi pometii nu îi erau ieşiţi în afară; privirea inteligentă, pătrunzătoare, plină de forţă şi suferinţă, reţinea atenţia; în această figură zveltă se simţea o nobleţe deosebită. Cu

dispreţ pentru zugravul lipsit de har, admiram acest unic portret, născut parcă fără voia creatorului său. Gânduri multe şi triste deştepta acest chip ciudat, şi de îndată ce îmi opream privirea asupra lui, simţeam cum mă năpădeşte mândria pentru spiţa omenească. Îi ştiam numele, cu toate că de multă vreme nu mai era pomenit cu voce tare.

5

Cândva, casa asta era strălucitoare, plină de larma familiei numeroase şi a musafirilor încă mai numeroşi. General-adjutant, prinţul Miatlev era unul dintre oamenii foarte apropiaţi ai suveranului, şi faptul că aparţinea celei mai înalte caste îşi lăsase amprenta pe toate în această casă. Din fericire însă, dorinţa de a străluci s-a extins nu numai asupra felului de petrecere a timpului. În casa Miatlev totul era desăvârşit: cei mai buni preceptori şi cei mai buni profesori, o bibliotecă excelentă şi chiar frecventele călătorii în străinătate. Iată de ce, când a venit sorocul să intre în serviciu, la scurtă vreme după ieşirea din corpul pajilor, tânărul prinţ a fost numit cornet în regimentul de gardă călare. Aici, s-a cufundat cu toată înflăcărarea tinerească în torentul frenezиilor obişnuite în acest mediu. Slujba nu era împovărătoare. Distracţiile şi năzbâtiile deveneau cu fiecare zi tot mai rafinate. Suveranul se mânia, dar numai pe jumătate, fiind binevoitor faţă de bătrânul prinţ, mai ales câtă vreme hotarele nebuniilor se aflau la o distanţă respectabilă de palat. Curând însă, după vâlva stârnită de povestea cu contesa Baranova, totul s-a schimbat. Contesa trecuse mult de vârsta tinereţii, era urâtă şi nu prea mintoasă. Poziţia ei ca domnişoară de onoare pe lângă una din marile prinţese îi îngăduia multe. Din păcate, îşi folosea această poziţie deosebită pentru răfuieli mărunte cu cei ce nu-i erau pe plac. Şi, în general, nu-i erau pe plac oamenii frumoşi, tineri şi inteligenţi. Iată dar că, odată, doi tineri frumoşi (dintre care unul era junele nostru prinţ), înfăşuraţi în cearşafuri albe, se strecoară în apartamentele domnişoarelor de onoare, intră în camera contesei şi se ascund sub pat, iar când aceasta îşi face apariţia, defilează pe dinaintea ei, făcând-o să se prăbuşească în cel mai adânc leşin. Dar năzdrăvăniile lor nu s-au sfârşit aici, fiindcă au dus-o pe nefericita doamnă în camerele de la parter ale palatului, pare-se la corpul de gardă, unde nu se afla nimeni, şi au aşezat-o pe o bancă, proptindu-i o veche halebardă în mână. Nici aici însă nu s-a oprit totul, căci curiozitatea a biruit în ei orice temere şi i-a împins să

rămână acolo, ascunşi într-un colţ întunecos. A intrat doctorul curţii, Rebrov, care într-o clipită s-a prăbuşit fără suflare. Cei doi poznaşi s-au făcut nevăzuţi, însă curând au fost daţi în vileag, judecarea cazului n-a durat mult, şi Serghei Miatlev a fost mutat în regimentul de husari Grodnenski al gărzii imperiale, cât mai departe de Petersburg, şi nici chiar bătrânul prinţ n-a fost în stare să intervină.

Ca întotdeauna, împrejurările acestei pedepse au ieşit la iveală după multă vreme. Se povestea cum că suveranul, aflând de această poznă, a spus doar atât: „N-ar strica să i se amintească prinţului că nu mai e copil...” Şi, zicând acestea, s-a îndepărtat, dar slugile lui preacredincioase, ori poate duşmanii bătrânului prinţ s-au grăbit să facă din ţânţar armăsar, încât Serghei Miatlev însuşi a crezut că se întâmplase o catastrofă.

Capitala, carevasăzică, s-a depărtat; târguşorul unde se afla tânărul Miatlev cu escadronul său era dintre cele mai nenorocite: nimic, în afară de o cârciumă veche, slinoasă şi câteva fete de ofiţeri, înnebunite de plictiseală. Comandantul regimentului, baronul R., un om-maşină, organiza aproape zilnic treceri în revistă care sfârşeau negreşit cu şicanele de rigoare. Pajiştile dimprejurul târguşorului erau răscolite de copitele cailor, mitocănia înflorea şi era încurajată, fetele ofiţerilor erau gata la orice cu oricine semăna cât de cât a bărbat. Ofiţerii în vârstă beau până li se întuneca mintea, jucau vist până se tâmpeau cu desăvârşire şi cu sprijinul nevestelor urzeau intrigi împotriva celor tineri. *La maladie éternelle*. Baronul parcă îşi ieşise din minţi cu nesfârşitele-i treceri în revistă. Tinerii aristocraţi, neobişnuiţi cu viaţa de cătănie provincială, erau plini de indignare. Într-o bună zi, în inima târgului îşi făcu apariţia o procesiune mortuară. Într-o căruţă simplă era aşezat un sicriu închis. În urma căruţei veneau câţiva ofiţeri conduşi de Miatlev. După ei – jumătate dintr-un escadron de husari fără cai. Tristul cortegiu era încheiat de orchestra regimentului. Locuitorii ieşiseră grămadă la porţile caselor. Deodată, în colţul unei străzi, se ivi o trăsură şi cu toţii zăriră figura cunoscută a comandantului de regiment.

— Ce-i cu înmormântarea asta? întrebă el.

Procesiunea se opri. Orchestra amuţi. Toţi se întoarseră spre Miatlev. Prinţul Serghei, muşcându-şi buzele, se apropie solemn, cât îi permitea noroiul, de trăsura baronului.

— Cornet, ce-nseamnă toate astea? întrebă în şoaptă comandantul regimentului. Ce-i asta... cine... pe cine înmormântaţi?

— Pe dumneavoastră, excelenţă! raportă cu voce sonoră tânărul prinţ. Toţi sunt îndureraţi. Vă rog să primiţi condoleanţele noastre...

Furtuna s-a dezlănţuit fără întârziere, însă ori comandantul regimentului nu se număra printre favoriţii suveranului, ori distanţa până la Petersburg a spulberat puterea trăsnetului, în orice caz, tunetele au bubuit prea sus, iar Miatlev a primit un nou ordin, s-a urcat în caretă împreună cu bucătarul şi servitorul Afanasi şi a pornit-o spre Caucaz. Nu-i făcea plăcere să povestească despre faptele-i de arme, eu însă ştiam de la alţii cum se juca el acolo cu moartea. Moartea subită a bătrânului prinţ a înmuiat inimile zeilor, şi Serghei Miatlev, precum fiul rătăcitor, s-a întors sub acoperişul regimentului de gardă.

Fiindcă veni vorba despre acea rană gravă. Se pare că ea era pricina năprasnicelor şi misterioaselor accese de leşin, care din când în când puneau stăpânire pe Miatlev. Am încercat să vedem dacă nu puteau fi prevăzute, zadarnic însă, nu era cu putinţă să afli dinainte momentul apariţiei lor. Doctorii care îl îngrijiseră altădată respingeau într-un glas ideea despre o posibilă epilepsie. Nici felul cum se manifesta leşinul nu semăna câtuşi de puţin cu această boală urâtă. Totul începea cu paloarea care-i năpădea fulgerător întreaga faţă, pe buze îi apărea un surâs vinovat, privirea i se tulbura, lipsa de voinţă îi paraliza mâinile şi picioarele. Vorbea aiurea, pornea încotro n-avea de gând să meargă, era de acord cu tot ce i se spunea şi pe deasupra încerca stăruitor să ofere interlocutorului toţi banii care-i avea la el... De obicei însă, totul nu dura mai mult de un minut şi dispărea fără urmă, dacă n-am pune la socoteală dorinţa, exprimată cu sfială, de a rămâne singur, cu un clondiraş de votcă în faţă.

Îmi părea rău de prinţ; eu, nefiind niciodată bolnav, îl sfătuiam să-şi ia o vacanţă şi să plece în binecuvântata mea Georgie; el râdea însă drept răspuns, fără a respinge, în acelaşi timp, serviciile doctorilor inutili şi neputincioşi.

Am început să-l vizitez. În casa lui, continua să se învârtă, în virtutea inerţiei, roata ospitalieră a sărbătorilor şi petrecerilor, dar turaţiile ei deveneau din ce în ce mai rare. Vechea generaţie părăsise această lume sau obosise, cea nouă avea alte înclinaţii. M-am împrietenit repede cu Miatlev. Serviciul în regimentul Pavlovski din garda imperială nu era nici pentru mine prea împovărător. Nu era deloc ruşinos ca un cavalerguard[2] să aibă un prieten în regimentul Pavlovski, şi ne-am concentrat întreaga energie să facem cumva, credeam noi, ca viaţa cea repede trecătoare să mai

zăbovească şi să mai reţinem tinereţea care ne părăsea. Ca să nu trec drept unul care denaturează adevărul, nu îndrăznesc să afirm că gândurile noastre şi timpul ne erau ocupate numai de pozne şi desfătări. Nu, vârsta ne atinsese şi pe noi cu aripa ei, ne cuminţise şi ne potolise. Totuşi, uneori, parcă scăpaţi din lanţ, porneam cu o frenezie nu tocmai veselă, să ne înfăptuim năstruşniciile, până când ne veneam din nou în fire... Asta însă se întâmpla tot mai rar, şi tot mai rar prinţul îşi făcea apariţia în societate.

Această generaţie de aur izbutise de mult să-i arate sufletul gol şi ghearele ascuţite, în distracţiile ei Miatlev nu mai afla nicio bucurie. Ce putea să facă un om înzestrat când în această lume era recunoscută numai mediocritatea şi numai ea era tolerată? Să se dizolve în ea şi să se lase în voia valurilor? Aşa ceva nu era cu putinţă. Fără să-şi dea seama, prinţul se căznea să iasă la suprafaţă şi se zbătea în oceanul necruţător, răzbunându-se, uneori, pe măsura puterilor. Ah, răzbunarea asta – un joc şi nimic mai mult! Pentru ponegritorii tăi nu înseamnă mare nenorocire această înverşunare care te cuprinde la beţie, când totul pare mic, mic, mic şi fantezia se învecinează cu nebunia, şi tu vezi lumea doborâtă la pământ şi pedepsită... Când colo chiar tu însuţi, cherchelit ca un meşteşugar cuprins de slăbiciune şi contraziceri, îţi cauţi alinarea în vin. Şi totul e mic, mic, mic... La început se bea în companii numeroase, dar cercul se îngusta... Câteodată, prinţul mai bea şi de unul singur. I se crease reputaţia de om primejdios, independent, decăzut, zeflemist, în stare de fapte neaşteptate. Se ştia că suveranul nu-l aproba, îi ţinea minte năzbâtiile şi, dacă cineva aducea întâmplător vorba despre prinţ, se strâmba în mod făţiş.

6

Asta era situaţia pe vremea când ne puteam socoti foarte buni prieteni. Trăiam prezentul, neaşteptând nimic de la viitor, în afară de mizerii mărunte. Dar viaţa e viaţă. Şi, îndată după ce devenise stăpânul aproape exclusiv al casei celei mari, Miatlev s-a apucat să se aranjeze în ea după propria-i dorinţă.

În cizme şi cămaşă de dantelă cu gulerul desfăcut, plin de focul sacru al creaţiei, aidoma unui arhitect inspirat, era văzut când ici, când colo prin casă. A început cu etajul al doilea, rostuindu-l după cum v-am povestit. Etajul întâi a fost lăsat aşa cum era înainte. Se compunea din câteva încăperi de mărime diferită. Cea mai spaţioasă, de formă ovală, alcătuia

salonul cel mare. În mijlocul lui atârna un uriaş candelabru de bronz. Patru oglinzi întunecate, aşezate pe pereţi la distanţe egale, alternau cu tot atâtea coloane de culoare ivorie; divane confortabile din secolul trecut, îmbrăcate în catifea franţuzească vişinie, înconjurau salonul; parchetul splendid strălucea de parcă ieri fusese lustruit. Lipsit de pian şi fotoliu, salonul părea pustiu, în schimb acum îşi deschidea spaţiul, potrivit pentru scrimă şi singurătate. În salonul mic fuseseră adunate toate mesele de joc, astfel încât semăna cu o clasă părăsită de elevi pentru totdeauna. Nu l-am întrebat pe prinţ ce l-a îndemnat să-şi aranjeze casa aşa şi nu altfel, însă, judecând după însufleţirea şi după râsul lui, puteai presupune că nu întâmplător făcea toate acestea, şi că noul stăpân al casei era condus de o anume intenţie subtilă, greu de desluşit. În sfârşit, a venit vremea executării parterului. A poruncit să fie bătute în cuie toate uşile camerelor de locuit, cruţând numai dependinţele şi camera servitorilor. Astfel, i se părea că se izolase pentru totdeauna de monumentalul cabinet-bibliotecă al tatălui, golindu-l mai întâi de tot ce era pe gustul său. Fuseseră bătute în cuie uşile de la dormitoarele tatălui şi al mamei, care murise demult, deşi, acolo, înăuntru, totul rămăsese neatins. Eliberându-se în felul acesta straniu de propriul trecut, a dat ordin să fie redus la o treime numărul servitorilor, trimiţându-i pe ceilalţi, deloc bucuroşi, în satele lor; şi-a oprit bucătarul şi bucătăreasa, vizitiul, lacheul, grădinarii şi, în calitate de valet, majordom sau aghiotant, pe Afanasi cel cu faţa rotundă, fiindcă în persoana acestui ins ciudat de la ţară, de-o seamă cu el, izbutise de-a lungul anilor să câştige un om, după cum i se părea, devotat, de nădejde şi original.

Săvârşind cele pomenite mai sus, îşi ducea viaţa mai departe, parcă într-un fel nou. Şi, pesemne, toate aceste noutăţi, despre care n-au întârziat să se răspândească zvonuri răutăcioase, au constituit motivul vizitei neaşteptate a sorei lui, Elizaveta Vasilievna, domnişoară de onoare a marii principese Elena Pavlovna. Parcă era o strună întinsă. Fără să-şi scoată blana, a urcat la etajul al doilea într-o tăcere care nu prevestea nimic bun. N-a vrut să se aşeze, a rămas în uşă, cercetând cu dispreţ modestia capricioasă a interiorului, a camerei prinţului. Miatlev asculta mânia ei dezlănţuită cu un surâs vinovat şi nu dorea să-şi înţeleagă vina, care era îngrozitoare fie şi numai pentru faptul că semăna cu o provocare, căci toate aceste transformări şi stilul comportării... A încercat fără succes să spună şi el o vorbă, însă ea l-a întrerupt cu un gest poruncitor şi vorbind întruna numai ea, numai ea, numai ea... Şi el dădea din cap, de parcă încuviinţa, dar

ea ştia cât de puţină aprobare se afla în mişcările din cap ale acestui extravagant... Ea n-are de gând să roşească pentru el, să vadă nedumerire şi condamnare în ochii oamenilor din jurul ei, să asculte compătimirile lor!... Piciorul ei nu va mai călca... scandalul... mânia suveranului... uitarea...

7

Câtă vreme îşi irosea frenetic tinereţea, femeile nu formau pentru el obiectul unei atenţii stăruitoare. Figura lor nu se înălţa deasupra obişnuitelor pasiuni. Vremea îndrăgostirii, credea el, trecuse încă din prima tinereţe. Amintirea primei iubiri era hazlie şi îndepărtată. Când încă făcea parte din corpul pajilor, la balul copiilor de la Şeremetevi, a întâlnit-o pe Maşenka Strekalova. Auzind modulaţiile glăsciorului ei răsfăţat, simţea cum îl cuprinde o uşoară ameţeală. Şi-a dat seama că nu va putea s-o uite şi, chiar după întâiul dans, s-a furişat cu ea în sufrageria pustie. Acolo s-au aşezat pe o canapea, iar el, aplecându-se înspre dânsa, a zărit în decolteul rochiei ei două moviliţe trandafirii, două rotunjimi de-abia conturate, ceva delicat şi vioi... A sărutat-o pe umărul rotund şi, sărutând-o, se tot uita în acel semiîntuneric unde ceva urca şi cobora neliniştit şi din ce în ce mai iute.

— Ah, a spus ea fără a-l respinge, trebuie să vorbiţi cu *maman*!

— Despre ce? a întrebat el nepricepând. Eu vă iubesc de-a pururi...

— Cu atât mai mult, a spus ea. Puteţi oare să-mi cereţi mâna dacă nu vorbiţi cu *maman*? Cum va zice ea, aşa va fi. Îmi sunteţi simpatic, nu ascund, dar fără *maman*...

S-au întors la dans neobservaţi de nimeni. Mai târziu, Miatlev a plecat acasă. În caretă, adormind pe umărul preceptorului, se gândea că nu ştie ce şi cum să-i vorbească mamei Maşenkăi şi se mai gândea că fata nu-i deloc atât de frumoasă, deşi acele moviliţe erau nespus de gingaşe şi, cu siguranţă, calde, că îţi venea să le mângâi.

Şi totuşi asta a însemnat o experienţă, care, mai târziu, i-a folosit în discuţiile cu camarazii mai versaţi.

Apoi, odată, în drum spre moşia lui din Kostroma, a sedus-o pe fata unui popă, o codană cu obrajii ca doi trandafiri. Mai bine zis, ea l-a sedus pe el. Mirosea a tinereţe, a râu, a ceapă, şi aceste miresme Miatlev le-a ţinut minte toată viaţa. Prea plin de experienţă în ale dragostei, o vreme a privit femeile cu scepticism, dar numai până când ursita celor din cavaleria de gardă nu l-a obligat să respecte regulile întronate. În acest mediu zgomotos,

totul era la vedere, ca în palmă. Donjuanii în platoşe se spovedeau unul altuia cu ardoarea celor ce pleacă la cea din urmă luptă sau la eşafod. Poveştile de dragoste, aventurile amoroase se perindau una după alta. Cazarma cavaleriei de gardă vuia. Începătorilor le vâjâia capul, li se tăia răsuflarea. Ascultând discuţiile, puteai crede că toate femeile din Petersburg, ieşindu-şi din minţi, juraseră veşnică necredinţă soţilor şi se aruncau cu mare uşurinţă în braţele ofiţerilor care mureau de plictiseală. Pesemne, toate astea îşi aveau temeiul lor. Iscusinţa de a fi prieten cu soţul amantei tale constituia semnul cel mai înalt şi mai rafinat al perfecţiunii. Şi i-a venit pofta să încerce şi asta, ca şi când ar fi încercat apa rece cu vârful degetelor înainte de a se cufunda cu totul. Momentul prielnic nu s-a lăsat mult aşteptat, căci el se află mereu lângă noi şi îşi face cunoscută prezenţa îndată ce ne manifestăm dorinţa.

8

Soţia baronului Frederix, consilier activ şi şambelan, Anna Mihailovna Frederix, născută Glebova, trecuse de treizeci de ani, dar continua să rămână aceeaşi fermecătoare Aneta, cu chip de tânără creolă, cu mişcări de neasemuită graţie. Rareori era văzută în societate şi acest lucru învăluia numele ei într-o aură de mister, iar însuşirea de a nu fi prea vorbăreaţă sporea această impresie în ochii celor din jur. Miatlev o mai întâlnise şi altă dată, dar situaţia de femeie măritată şi stăpânirea de sine naturală, vecină cu indiferenţa, nu i-au trezit niciun sentiment. Timpul însă curgea, şi ei s-au întâlnit la un mare bal, pare-se de Crăciun sau, poate, ceva mai înainte, şi el a dansat cu ea întâia oară. Ceva parcă l-a fulgerat pe neaşteptate în clipa când i-a atins mâna, un parfum fin răzbătea trufaş dinspre mătasea trandafirie şi dinspre buclele ei negre. Ochii mari, ca două prune, erau mereu aţintiţi asupra lui, dar exprimau mai mult nepăsare decât interes. Dansa uşor, însă nu cu pasiunea şi frenezia domnişoarelor tinere, cu toate că Miatlev, într-o stare de tulburare stranie, încerca să-i transmită măcar o scânteie din însufleţirea balului.

— Ieşiţi destul de rar, rosti el pentru a scăpa de singurătate.

Ea nu-i răspunse, ci doar zâmbi cu îngăduinţă.

Brusc, prinţul îşi dădu seama că e neasemuit de frumoasă, fermecătoare şi că se va întâmpla ceva ireparabil dacă de acum încolo nu va putea s-o întâlnească mai des. Acest simţământ era mai puternic ca

niciodată până atunci. Se străduia să nu se uite la ea, spre a nu cădea săgetat pe loc, şi râdea în sinea lui, încercând să stingă vâlvătaia dezlănţuită; dar toate străduinţele erau zadarnice. Ochii ei adânci şi mătasea trandafirie a rochiei i se păreau ca un cer bântuit de furtună. Respira greu şi cu spaimă. Ea, pesemne, nu trăia nimic din toate acestea, căci, în clipa când îşi întorcea ochii către ea, îi întâlnea privirea liniştită şi acelaşi surâs îngăduitor.

— O să veniţi joia viitoare la Bobrinski? întrebă el, sufocându-se.

Ea ridică din umeri, fără să-şi dezlipească privirea.

În sufletul lui Miatlev se dezlănţuise furtuna. A căutat-o pentru al doilea dans, dar n-a mai găsit-o. În sfârşit, cineva i-a spus că plecase. Era tulburat, însă, pe când se întorcea acasă, s-a simţit deodată sănătos şi liniştit. Fireşte, punea totul pe seama sufletului său împietrit şi, iritat de această împietrire, de această uscăciune, încerca să reaprindă flacăra ce-l mistuise mai înainte. S-a apucat să-i scrie o scrisoare, dar i se părea că slovele nu au destulă căldură. A venit şi ziua de joi. În careta care parcă zbura, el îşi zicea: „Ce ruşine, e revoltător cât de liniştit pot să fiu! Ce-o fi cu mine?... Nu, o iubesc! Da, aşa este, o iubesc...” A intrat în salon. Ea nu era... Deodată şi-a făcut apariţia împreună cu soţul ei, un bărbat roşcovan în vârstă, care s-a alăturat numaidecât celor ca el, să joace cărţi ori să-şi împărtăşească impresiile zilei, cine ştie? Flacăra pasiunii a izbucnit în el nestăvilită îndată ce a zărit-o. „Aha!” şi-a zis în sinea lui cu bucurie răutăcioasă. Ea s-a arătat binevoitoare, l-a recunoscut. Au dansat. Privirea-i nu mai arăta îngăduinţă. Dimpotrivă, în ochii şi pe chipul ei se putea citi acum o licărire prietenoasă, de simpatie, şi Miatlev s-a eliberat brusc de coşmarurile ce-l urmăriseră o săptămână întreagă.

— M-am gândit tot timpul la dumneavoastră, a mărturisit el.

Ea nu i-a răspuns, dar l-a privit cu interes.

— Rămâneţi mai mult, a rugat-o el. Altfel iar dispăreţi...

Şi a dispărut când balul nu era nici la jumătate, lăsându-l din nou în pustietate şi nesiguranţă. Şi, ca un făcut, focul a prins de îndată să se stingă. Prinţul însă tot se mai agăţa de el, sufla în el, amintindu-şi de umerii şi de obrajii ei, de dogoarea ce o răspândeau, veşnică, seducătoare şi afurisită. Căuta să-şi vâre în cap ideea despre dragostea sa nemaipomenită, dar vorbea despre ea din ce în ce mai reţinut, având în faţa ochilor conturul precis al adulterului.

De la Frederix sosi pe neaşteptate o invitaţie! Plicul parfumat arăta atât de simplu şi elegant, încât prinţul meu se simţi înfiorat şi porni spre ea cu

două ceasuri mai devreme de ora vizitei. Spuse vizitiului să plece. Când îşi dăduse seama, era prea târziu. Şi până veni clipa ce-i îngăduia să intre fără a încălca buna-cuviinţă, rătăci preţ de un ceas şi jumătate prin apropierea casei baronului Frederix. Iată-l, în sfârşit, păşind pe ţărmul salvator, unde domnea o cu totul altă ordine, alte obiceiuri, alte pasiuni. Altfel foşnea sub picioare covorul, altfel sfârâiau lumânările. Un curent de aer misterios îl învăluia în timp ce urca scara, cu picioarele înţepenite, cu inima încremenită. Focul aproape stins se aprinse din nou înlăuntrul lui. Iubea din nou şi era fericit. Tot ce mai putea să vadă în jurul său îl înduioşa, în toate vedea atingerea uşoară a mâinilor ei, a răsuflării şi a privirilor ei. Scara de marmură i se părea nesfârşită şi, nu ştiu de unde, prin balustrada albă, se prelinseră pe neaşteptate frunzele verzi ale unui smochin şi, nu ştiu de ce, în cap îi răsuna absurd melodia şi primul vers al unui cântec: „Ţi-am cules o floare din pădure...” Miatlev nu-şi amintea ce mai urma, ci doar repeta stăruitor acest vers. În faţa uşilor larg deschise spre salon închise ochii. Ea îi veni în întâmpinare.

— Bună ziua, prinţe. Suntem bucuroşi să vă vedem, zise ea, şi el îi auzi pentru întâia oară glasul. Picioarele îşi recăpătară elasticitatea şi stabilitatea dinainte. Îi sărută mâna. Deodată i se păru că ceva moale, negru, nedefinit înaintează dinspre celălalt capăt al salonului, acoperind pentru o clipă lumina. Apoi se apropie cu băgare de seamă şi se opri la câţiva paşi.

— Faceţi cunoştinţă, auzi el deasupra lui. Acesta este vestitul nostru prinţ.

Înaintea lui Miatlev se afla însuşi Frederix într-un semi-frac simplu. Maşinal, Miatlev îi compară pe amândoi.

— Sunt foarte bucuros, rosti şambelanul. Anna Mihailovna nu s-a înşelat, sunteţi într-adevăr simpatic.

Prinţul se zăpăci şi nu ştia ce înseamnă asta: un atac politicos sau o mărturisire.

„Nu, este imposibil, îşi zicea el, aruncând din nou spre ei o privire fugară şi comparându-i, este o greşeală...”

— Dar, prinţe, de ce v-aţi oprit? spuse ea. Poftiţi.

— Poftiţi, repetă şambelanul.

Sărmanul prinţ! Vai, ce pot face sentimentele cu omul! Când prisosesc, sunt la fel de păgubitoare ca atunci când sunt prea puţine. Gândiţi-vă numai, să urci la o asemenea înălţime ameţitoare şi să te convingi că nu eşti în

vârful, ci doar la poalele muntelui, iar adevărata culme se află hăt departe, şi să ajungi până acolo este o idee nebunească.

— Observ că aveţi trăsăturile mamei dumneavoastră, zise şambelanul când se aşezară în fotolii. Mi-o aduc aminte, era neasemuit de frumoasă.

— Toţi cei din familia Miatlev sunt frumoşi, spuse Aneta.

Prinţul se îmbujoră.

— Adevărat, răspunse Frederix. Dumneavoastră, prinţe, trebuie să vă obişnuiţi cu asta. Anna Mihailovna e pur şi simplu încântată şi acum bag de seamă câtă dreptate are. Toată ziua o auzi: prinţul în sus, prinţul în jos...

Miatlev se înroşi.

„O iubesc!” îşi zise el cu îndărătnicie.

Şambelanul avea peste cincizeci de ani. Faţa lui înfloritoare, bine bărbierită, respira sănătate şi tihnă. Vorbea răspicat, aproape fără să-şi mişte buzele de un roşu-aprins, tineresc. Da, răspicat, dar cu delicateţe.

— Acum, în sfârşit, am avut prilejul să vă cunosc. Despre dumneavoastră se vorbesc, de mult, vrute şi nevrute. Sunteţi o enigmă, prinţe. În ceea ce mă priveşte, îmi plac lucrurile limpezi. Pentru mine enigmele sunt împovărătoare. Zâmbiţi, prinţe, şi bine faceţi. După câte-mi dau seama, sunteţi foarte inteligent şi poate, nu vă supăraţi, puţin cam leneş ca să vă lăsaţi pradă ambiţiilor. Mi se pare că am ghicit... Nu mă refer la lenea inactivă a mediocrităţii, ci la aptitudinea de a nu fi vanitos, iată la ce mă refer. Vizita dumneavoastră, prinţe, e o mare cinste pentru mine...

— Cum v-a plăcut joi? i se adresă Aneta lui Miatlev. Nu-i aşa că a fost drăguţ?

— O, da, răspunse repede prinţul Serghei. În partea a doua însă a fost cam plicticos.

— Noi tocmai atunci am plecat, aminti Frederix delicat. Pe Anna Mihailovna începuse s-o doară capul. Şi am plecat.

Miatlev se înroşi din nou, simţind din partea ei o uşoară dezaprobare.

— Fiindcă veni vorba, într-o zi am trecut pe lângă casa dumneavoastră, zise şambelanul. Este o casă frumoasă, deşi pare cam neîngrijită. De altfel, îi şade bine. Nu-mi plac casele noi. Îmi fac impresia că sunt prea trufaşe. Înfăţişarea lor mi se pare sfidătoare, parcă plesnesc de mulţumire, socotind, pesemne, că totul le este îngăduit. Asta îmi stârneşte indignarea. Daţi-mi voie, zic eu, de ce sunteţi aşa de încrezute? Chiar de la prima întâlnire încercaţi să mă convingeţi de importanţa voastră şi de faptul că aţi avea toate drepturile şi, în general, totul. Dar nu vă e teamă că greşiţi?

Îmi vine să le întreb: nu vă e teamă? Căci o greşeală e mai teribilă decât o crimă. Şi, în afară de asta, mă dezgustă să văd nedumerirea voastră când daţi de vreo belea... Da, îmi place casa dumneavoastră tocmai pentru că nu respiră trufie, ci, prin urmare, generozitate. Există o virtute înaltă în tăcere şi în priceperea de a nu forţa destinul pentru înfăptuirea unor utopii. Sunteţi de acord cu mine? Sigur, e firesc...

Acum se înroşise ea.

— Unele sentimente, continuă şambelanul, se cer înăbuşite. Nu-i aşa?... Prinţe, nu doriţi o pipă? Cum v-a plăcut smochinul de lângă scară? Anna Mihailovna a depus strădanii nemăsurate ca acest arbore biblic să împodobească bătrâna noastră casă.

„Ţi-am cules o floare din pădure...” cântă Miatlev în sinea lui.

— Am auzit că v-aţi distins în luptele din Caucaz... Rana a fost gravă? continuă Frederix. Iată un paradox: un ofiţer din cavaleria de gardă (atunci nu eraţi în cavaleria de gardă?), un ofiţer rus, prin caracterul său istoric făptură casnică, generoasă, înclinată spre huzur şi risipă, zace pe malul sălbatic al unui râu asiatic cu pântecele spintecat, iertaţi-mă, prinţe, pentru naturalism, dar aşa a fost, nu?... Vi s-a întâmplat, acolo, să meditaţi la tâlcul misiunii dumneavoastră? Nu? Păi vedeţi... Pentru un băieţandru, asta-i o aventură, pentru un om de vârstă medie, cu nimic deosebit, este un paradox, pentru o persoană care gândeşte în categorii statale – singurul mod raţional de acţiune, nu un moft oarecare. Iată, Anna Mihailovna îmi face semne că spun inepţii. N-o să mai spun inepţii, vreau doar să aflaţi că există un mers al istoriei, iar noi trebuie să avem aici o contribuţie.

— Da, zise Miatlev parcă pe jumătate adormit. Mult sânge şi prea multe acte de justificare.

— Vedeţi, prinţe, zâmbi Frederix, din nou un paradox, unul adevărat: viaţa se clădeşte numai pe jertfe.

El şedea comod în fotoliu. Aneta privea spre Miatlev cu un surâs enigmatic. Prinţul parcă tot aştepta, parcă aştepta ceva, ascultând vocea egală, sigură, domoală a şambelanului. Treptat, încetase să mai priceapă întreg înţelesul, prindea numai cuvinte izolate, apoi, pentru scurtă vreme, limpezimea înţelegerii revenea, dar numaidecât dispărea din nou. Asta însă nu-l neliniştea. Altceva îl tulbura, faptul că aştepta ceva şi acest ceva nu mai venea.

— ...sau, de pildă, spunea şambelanul, slavii de apus nu merită câtuşi de puţin bunăvoinţa noastră, căci noi ne-am organizat statul fără ei, fără ei

ne-am câştigat gloria şi am suferit, iar ei... dependenţei... nimic... existenţă istorică.

Miatlev zâmbi către ea; ea nu-şi schimbase expresia încordată, îi dădu de înţeles că dorul îl mistuie, că pentru el totul e pierdut; încercase în fel şi chip să-i explice, să-i sugereze asta. Pesemne că izbutise, şi, pesemne, ea simţise că totul e zadarnic, căci nu lua nicio iniţiativă.

Vizita se apropia de sfârşit.

— ...ca toţi oamenii extrem de vanitoşi, continua Frederix, care se tem de eşecuri, acest conte era teribil de timid în probleme de finanţe. Asta l-a distrus... primind... l-a dus... lăsându-se ispitit...

Aprobându-l din cap pe Frederix, încreţindu-şi sincer fruntea şi bătând, în aparenţă semnificativ; toba cu degetele pe genunchi, Miatlev izbutea să-i arunce priviri fugitive, examinând-o, ca şi cum o vedea întâia oară. Ea nu mai era aceeaşi: îi dispăruse semeţia şi parcă nu mai era atât de oacheşă, atât de enigmatică. Pe chipul ei apăruse ceva casnic.. Ah, iată, deci, cum arată ea!... „Vasăzică, aşa arată ea?” îşi zicea Miatlev cu uimire.

— ...când civilizaţia va apărea la barbari, continua şambelanul, ei se vor pune pe lux, ca nişte copii... foc… sensului... obişnuit…

— Vom fi mereu bucuroşi să vă vedem, îi spuse ea lui Miatlev, când acesta se ridică.

— Da, da, întări Frederix, ridicându-se şi el. Foarte.

Îl conduse singură, fără şambelanul ei, care dispăru pe neobservate, plin de revelaţii neaşteptate. Erau singuri pe scara de marmură albă, şi Miatlev îşi întoarse spre ea faţa chinuită de suferinţă, încadrată de frunzele smochinului, încercând parcă să lămurească, în sfârşit, care va fi soarta lui de acum înainte.

— Înflăcărarea dumneavoastră, prinţe – ea îşi duse degetul la buze şi începu să râdă –, nu vă onorează... Sper că nu v-aţi plictisit? – În acest timp el îi săruta mâna. – Sper că nu v-aţi plictisit?

Îi venea uşor să vorbească, ea vedea înaintea ei un cavalerguard, frumos şi atrăgător, puţin sfios fie din nesiguranţă, fie din şiretenie subtilă, în timp ce el se simţea ca un pelerin în zdrenţe, care a răzbit în cele din urmă până la misterul universal şi a înţeles toată deşertăciunea strădaniilor sale tragice.

— Sărmane prinţ, rosti ea în şoaptă, puteţi veni chiar şi mâine... O să vă aştept…

Şi, urmărindu-l cu privirea, văzu cum coboară treptele albe, cum lacheul îi ţine şuba, cum vrea să-şi întoarcă faţa pentru a o mai privi o dată şi cum îşi înfrânge dorinţa şi nu se mai întoarce.

9

„Mâine” – ce vorbă perfidă! Câte speranţe zămisleşte ea în sufletul neamului omenesc, fără să dăruiască în cele din urmă nimic. Avea multă dreptate Voltaire când afirma cu amărăciune că noi nu trăim, ci doar sperăm că vom trăi. De ce? De ce? Lipsa de sens a acestui cuvânt e ispititoare; răsună istovit, ca un butoi de vin gol, hăuie cu tâlc până când se năruie, dezgolindu-şi doagele putrezite. De ce? De ce? Dacă trebuie să ne încredem, atunci să ne încredem numai în ziua de azi, numai în clipa de acum, nu în nişte fantezii iluzorii, ca pe urmă să nu plângem amarnic, să nu regretăm... Oare trecutul nu ne învaţă nimic?

Ea a spus: „Mâine”. Eh, prinţe! N-ai luat în seamă ironia mea şi ai socotit pe nedrept că am gură afurisită când încercam să-ţi deschid ochii şi să te feresc de speranţele tale.

— Sunt fericit, simt că mi se-nvârte capul, ai răspuns. Mâine se va hotărî totul.

Şi iarăşi ai început să îngâni: „O iubesc! Ah, ce mult o iubesc!”

Somnul însă i-a fost liniştit. De dimineaţă şi-a aruncat şuba pe umeri şi a ieşit în parc.

Nu ştiu în ce măsură ar merita să poarte numele de parc această împărăţie părăginită de rădăcini, ramuri şi frunze de la marginea Petersburgului. În orice caz, aici te poţi rătăci uşor. Nimeni nu se mai îngrijea de mult de această întindere de pământ, lăsându-i-se într-o bună zi toată libertatea să vieţuiască după cum îi trăsneşte prin cap. Dinspre faţadă încă mai uimea închipuirea un grilaj de fontă, care despărţea sever tufişurile de stradă, de lume! În celelalte laturi însă gardul de scânduri întortocheat se învechise şi, treptat, se preschimbase în pulbere, totul se amestecase, se încâlcise, aleile erau năpădite de iarbă, doar din loc în loc mai şerpuia câte o cărăruie, bătătorită de trecători ocazionali ori de câini de pripas. Încă din vremea când mai trăia bătrânul prinţ, rădăcinile şi frunzele îşi începuseră lupta neostoită cu omul, biruindu-l, iar acum era greu de statornicit adevăratele fruntarii ale parcului, şi de altfel nimeni nici nu se gândea la aşa ceva: iar dacă prinţul ar fi venit, într-o zi, să-şi revendice drepturile asupra

acestui loc, ar fi fost luat în râs. În serile de vară, prin hăţişurile fără sfârşit, din ce în ce mai des îşi aflau adăpost îndrăgostiţii şi vagabonzii, iar când, în zilele de sărbătoare, familii gălăgioase de meşteşugari veneau să petreacă fără pretenţii la iarbă verde, răsunau chiote ca într-o pădure adevărată.

Iarna, fostul parc devenea mai transparent şi mai luminos, colţişoarele tainice dispăreau, vocile necunoscute amuţeau, stolurile zburătoarelor se chemau şi îşi răspundeau undeva departe, la miazăzi, numai ciorile greoaie croncăneau printre ramurile golaşe şi urme misterioase se zăreau pe zăpada lucioasă.

Parcul şi copacii aduceau în amintire un scurt episod din viaţa lui.

Odată, în toiul verii, la o petrecere ofiţerească de pomină într-o pădure uitată de lume, buimăcit de băutură şi de deşertăciunea neostoită a străluciţilor săi confraţi, Miatlev s-a făcut nevăzut printre copaci şi, găsind un colţişor liniştit, s-a prăvălit în iarba deasă şi înaltă şi a adormit. Când a deschis ochii, i s-a părut că în faţa lui se ivise o lume necunoscută. Era înconjurat de lăstărişuri pestriţe, care ascundeau privirii cerului pământul umed, parcă de la începuturile lumii; nişte făpturi stângace, cu picioruşe strâmbe, înfruntau încet obstacole gigantice; unele purtau corniţe graţioase ori coarne înfricoşătoare, altele erau înzestrate cu aripi diafane; şi toate aveau ochi imenşi, bulbucaţi, plini de tristeţe milenară şi de cruzime. Unele dintre ele se apropiau de Miatlev, de faţa lui, şi încremeneau uimite la vederea unei asemenea plăsmuiri uriaşe şi pocite a naturii. Deasupra lui se aplecau flori ce slujeau acestor vieţuitoare de hrană, adăpost şi drum; nici vânturile, nici zvonurile altei lumi nu răzbăteau până aici... Şi deodată, în străfundurile acestei lumi fantastice, sub frunzele pletoase ale unei plante necunoscute, Miatlev zări un omuleţ. Nemişcat şi singur, sculptat dintr-o rămurică de pin, adus aici de cine ştie cine, omuleţul stătea rezemat de tulpina transparentă a plantei, întinzându-şi mâinile mici a încântare, ridicându-şi căpşorul cu însufleţire, cu o expresie de fericire şi pace pe chipu-i de lemn. Miatlev întinse mâna, atinse cu evlavie această minune şi o luă în palmă. Omuleţul, înveşmântat într-o pojghiţă de pin aurie, aproape străvezie, continua, şi în palma prinţului, să privească înainte la fel de încântat şi fericit.

Miatlev n-a mai aşteptat sfârşitul petrecerii şi a plecat, ducând cu sine minunata făptură găsită în pădure. Acasă, înarmându-se cu un cuţit vechi de Damasc, a cioplit dintr-o bucată de lemn un mic piedestal pe care şi-a înălţat omuleţul. O pasiune febrilă a pus stăpânire pe prinţ. Ca un obsedat,

scotocea prin parcul de lângă casă, cutreiera păduri, se înfunda prin mlaştini şi căuta, căuta, căuta... Smulgea din rădăcină brăduţi, pini, iarbă-neagră şi mesteceni de-abia răsăriţi, îi scutura de pământ şi ceasuri întregi cerceta cu privirea picioare, mâini, capete şi trupuri, figuri de chinuiţi, de dansatori, de îndrăgostiţi, de oameni mânioşi ori de bolnavi, închipuite cu meşteşugire. Apoi, dacă găsea ceva care-l impresiona, îi tăia tulpina cu pumnalul de Damasc, îl curăţa şi-l răzuia de tot ce era de prisos, îl punea într-un cu făraş de piele alături de altele şi îl ducea acasă. Curând, pervazurile de marmură au fost populate cu această seminţie silvestră, împovărată de patimi şi tăcere. Rusălci goale îşi întindeau spre noi mânuţele lor nesigure de lemn, soldaţi fără cap păşeau nu se ştie încotro, femei frumoase se sufocau în îmbrăţişările iubiţilor, contopindu-se cu ei pe vecie, balerine învârtindu-se şi făcând reverenţe graţioase, femei venite la scăldat, încercând grijulii apa cu vârful degetelor, şi mai era un Hristos încovoiat sub greutatea crucii, şi mai era un Hristos răstignit, dar încă viu, cu trupul musculos încordat, şi un Hristos înmuiat de răceala morţii... Şi printre figurile din neamul oamenilor se lăfăiau balauri cu capete de taur, forfoteau diavoli negri şi obraznici, o pasăre cu piept de femeie, o vrăjitoare îmbrăţişând un monstru cu mai multe braţe, impozant şi neruşinat...

Era o sărbătoare a naturii şi a inspiraţiei omeneşti, iar martorii, încântaţi, se transformau pentru câteva clipe în complici tainici; dar, după ce îşi luau rămas-bun de la prinţ, se arătau nedumeriţi şi îşi cam băteau joc de el. După câteva luni, pasiunea lui se potoli dintr-odată, camerista mătură gunoiul uscat şi mirositor, iar seminţia prăfuită ce împodobea camera dispăru treptat, ca şi când plecase în căutarea patriei pierdute...

Şi, iată, el mergea prin parc, pe singura cărăruie bătătorită, bucurându-se la gândul apropiatei întâlniri şi chinuindu-se tainic, căci mica picătură de otravă picurată de mine îşi făcea efectul.

Cărăruia pornea de lângă pridvorul din spate al marii case princiare spre un tei secular, ocolea trunchiul lui gros şi se îndrepta către fundul parcului în direcţia râului Nevka, sperând parcă să traverseze parcul şi râul, şi lumea toată, dar lângă singura bancă scăpată întreagă se întrerupea brusc, afundându-se într-un troian de zăpadă.

Deodată i se năzări că în spatele băncii surprinde o mişcare uşoară. Porni într-acolo.

În faţa lui se afla un băieţel cu obrajii roşii, încruntat, îmbrăcat într-un căftănel ţărănesc, cu pâslari negri în picioare. Micuţul oaspete neaşteptat

stătea provocator, apărându-se cu un paloş de lemn. Paloşul tremura în mânuţa-i îngheţată, degetele celeilalte strângeau o crenguţă de scoruş, ale cărei bobiţe purpurii sclipeau ca nişte mărgele de bâlci.

Nu era un copil de servitori, de asta prinţul era sigur. Venise, pesemne, de departe, din adâncul desişurilor, dintr-o altă lume, înotând prin omătul pufos, sprijinindu-se în arma de lemn ca într-un toiag.

— De unde eşti, băiatule? întrebă Miatlev încet şi dădu să se întoarcă, să-l strige pe Afanasi pentru a-l duce pe băieţel să se încălzească, să-i dea un ceai, apoi să-l trimită de unde a venit...

— Nu cumva doreşti să te scalzi în propriu-ţi sânge? strigă băiatul.

— Ia te uită! se zăpăci Miatlev. Dar la ce vă trebuie crenguţa de scoruş?

Băiatul râse cutezător şi îl ameninţă cu paloşul. Vântul îngheţat se înteţea din ce în ce mai mult. Mânuţa care strângea paloşul era învineţită şi încordată, însă cea în care ţinea crenguţa de scoruş îl uimi pe Miatlev: degetul cel mic era depărtat atât de graţios, ca şi când în faţa prinţului se afla un îngeraş ţinând o ramură de măslin, şi prinţul simţi că se fâstâceşte din pricina întrebărilor sale.

— Care scoruş? întrebă dispreţuitor băiatul. Unde ai văzut scoruş, nefericitule?... Vrei să te gâdil pe burtă cu ăsta? rosti el ameninţând din nou cu paloşul.

— Ce faceţi cu scoruşul? întrebă Miatlev. Cu crenguţa aceea...

— O pun pe mormântul tău, spuse băiatul cu glas răsunător.

— Ce spuneţi? se fâstâci şi mai mult prinţul. Dar care e numele domniei-voastre?

— Eu sunt din nobilul neam van Schonhoewen, spuse băiatul cu gura îngheţată de frig.

— Oare băieţii mici au voie singuri... într-un parc pustiu...

Băiatul râse din nou.

Prinţul se îndreptă hotărât spre casă.

— Fricosule! strigă băiatul, agitându-şi paloşul. O să vezi tu!... şi porni şchiopătând spre desişurile din fundul parcului, prăvălindu-se în zăpadă, sprijinindu-se în paloş, şi curând dispăru din vedere.

Ochii cenuşii stăruiră încă multă vreme în amintirea lui Miatlev, şi el îşi închipuia fără contenire cum ia mânuţa îngheţată şi o ascunde în palmele sale, însă către seară băieţelul îi ieşi cu totul din minte, iar prinţul ardea de nerăbdare s-o pornească spre Aneta lui, nesocotind prevenirile mele.

Ceasurile bătură, şi el plecă în mare grabă. Însă chiar din vestibul, după nişte semne aproape imperceptibile, Miatlev ghici că se întâmplase ceva: smochinul parcă nu i se mai părea la fel de somptuos ca mai înainte, şi marmura scării parcă se sfărâmase, şi totul în jur era acoperit de o pulbere fină, trandafirie.

I-au spus că baroana nu e acasă. Cum aşa? Uite-aşa, a plecat demult, dar n-a lăsat vorbă când se-ntoarce. Prinţul Miatlev? Negreşit, luminăţia voastră... Domnul şambelan? A plecat de dimineaţă, dar încă nu s-a-ntors...

Să-l fi văzut acum pe prinţul meu! Fireşte, nu-şi amintea de avertizările mele în timp ce gonea prin Petersburg spre cetatea lui cu două etaje.

O, dacă destinul l-ar fi adus la noi în Georgia şi el ar fi putut, odată, în revărsat de zori, să inspire aerul albastru, mirosind a zăpadă şi a piersici, şi ar fi văzut-o pe sora mea Maria Amilahvari – toate nenorocirile viitoare l-ar fi ocolit şi durerea i s-ar fi potolit fără zăbavă.

10

Prinţul n-o iubea pe baroană, eram cât se poate de convins de acest lucru. Of, ce ţi-e şi cu capriciile astea... Se înfierbântase pur şi simplu, fiindcă fusese refuzat, orice bărbat înţelege ce înseamnă asta. Şi învăluit în mreaja delirului disperării şi beţiei, a încercat chiar să-i scrie...

Îşi reveni pe neaşteptate, naiba ştie prin ce minune, şi se simţi mai liniştit. Privi pe fereastră, afară era multă zăpadă şi soare, iar obida pricinuită de baroană se stingea încetul cu încetul. Amintirea acestei întâmplări, şi a lui ca participant, începea să-l plictisească. „Ce dragoste mai e şi asta? îşi zise el surâzând. Dacă ar apărea singură, fără ruşine, şi ar plânge, şi mi-ar cădea la picioare, iar eu de spaimă m-aş căţăra pe pervaz, ca o domnişoară salvându-şi neprihănirea, atunci, da, în această dezlănţuire a pasiunii, cuprinşi de nebunie, am putea încă vorbi de dragoste...” Aici gândurile i se întrerupseră brusc: sub teiul secular se afla băieţelul de ieri, şi prinţul simţi în suflet o linişte deplină. Ce baroană, ce dragoste? Păi era şi de aşteptat.

Soarele strălucea, cerul era albastru-livid. Băiatul se apropia încet de casă. În sfârşit, venise atât de aproape, încât i se puteau desluşi obrajii roşii şi nasturii de la căftănel... Iată şi dragostea pentru baroană... Chiar dacă ea a existat, dragostea, de ce oare s-o fi stins atât de repede? Băieţelul se

apropiase de casă, se oprise lângă pridvor şi privea în jur. Miatlev îl strigă pe Afanasi şi-i porunci să-l poftească pe călător. Cât ai clipi din ochi, Afanasi, îmbrăcat într-o livrea peticită, încălţat cu nişte cizme de pâslă rupte, cu un joben caraghios pe creştetul capului, deschise uşa grea în faţa micului musafir şi, rânjind şi bătucind zăpada sub picioare, îi făcu semn cu mâna să intre.

În sfârşit, băiatul intră în cameră. Era fără paloş. Buzele-i plinuţe se mişcară uşor într-un zâmbet sfios. Prinţul îşi aminti numele ciudat.

— Domnul van Schonhoewen?

Îşi deschise braţele prietenos şi porni în întâmpinarea musafirului, fără să-şi dea seama că nu-şi acoperise cu halatul cămaşa de dantelă sfâşiată.

— Vai! exclamă băiatul şi se întoarse cu mare iuţeală.

„Mda, îşi aminti prinţul numaidecât, pesemne că arăt ca după beţie.”

Afanasi se retrase închizând uşa. Prinţul voia să-l încurajeze pe băiat, să-i spună firesc: „Ce-i cu tine, prostuţule? Ce zici, vrei să-ţi arăt nişte poze colorate?” Băiatul însă izbucni în râs, arătându-şi dinţii de un alb strălucitor, se cuibări, aşa cum era, în fotoliu şi privi liniştit spre stăpânul casei: „Ei bine?”

— Da, zise Miatlev, zâmbind prosteşte. Nu doriţi nişte ciorbă?

Se pare că băiatul se familiarizase perfect şi, pesemne, agitaţia lui Miatlev îi dădea curaj, de parcă el era stăpânul casei, iar prinţul, nu se ştie de ce, venise la el.

— *Maman* nici nu-şi închipuie unde sunt eu acum, rosti musafirul. V-aţi speriat de mine atunci? Credeaţi că pot să vă lovesc cu paloşul?... Nu?

— Domnule van Schonhoewen, zise Miatlev. De ce aţi dorit să vă întâlniţi cu mine?

Musafirul râse. Înserarea se lăsa cu repeziciune. Afară totul se colorase în albastru. De departe se auzea dangăt de clopot.

— Uite-aşa, spuse băiatul şi plescăi din limbă. Despre dumneavoastră se vorbesc multe, continuă el şi plescăi din nou. Şi mi-am zis: hai să vedem.

— Ce se vorbeşte?

— Multe şi mărunte.

— Cine vorbeşte? întrebă Miatlev uimit. Şi de când viaţa celor bătrâni trebuie să-i intereseze pe copii?

— Dar e interesant, râse băiatul.

— Nu-i nimic interesant, se supără Miatlev şi porunci lui Afanasi să-l conducă pe ştrengar.

Musafirul însă găsi de cuviinţă să se vâre sub masă, refuzând să iasă de acolo, iar Afanasi, neputincios, se târa în patru labe, se tânguia, minţea, îndruga verzi şi uscate:

— ...iaca, o să vă... uite-acuşi... unde-o fi biciul meu?... Prinde-l pe neastâmpărat... Apoi începu să-l roage: Domnule, sunteţi căutat. Cinci lachei şi şapte soldaţi cu felinare, cu făclii, cu halebarde aleargă prin curte şi vă caută, i-a trimis mama dumneavoastră, domnule...

Băiatului îi plăcea jocul şi râdea să se prăpădească, în vreme ce doi oameni mari încercau să-l păcălească şi să-l scoată de sub masă. În sfârşit, izbutiră, şi Afanasi îl conduse pe musafir afară, boscorodind fără contenire.

— O să mai vin pe la dumneavoastră, spuse băiatul la despărţire, încheindu-şi cu mâna-i subţirică nasturii la caftan. Să nu vă temeţi de mine...

Nici nu se închisese bine uşa în urma lor şi chipul inaccesibilei Aneta – naiba să-l ia! – se ivi din semiîntuneric. Ea se furişă tăcută în cameră şi se opri lângă el, însoţită de mulţimea la fel de tăcută a fericiţilor donjuani, pentru care nu existau nici îndoieli, nici păreri de rău, nici exclamaţii deşarte şi nici speranţe naive. Ei stăteau într-un semicerc strâns, bine hrăniţi şi parfumaţi, acoperiţi cu solzi strălucitori ca nişte fotolii noi cu huse de sărbătoare. Zâmbeau toţi în acelaşi timp, zâmbeau alene şi uşor, şi erau înzestraţi cu atâtea de natură, încât nu găseau de cuviinţă să folosească nici cel mai mic vicleşug ca să obţină de la ea privilegii suplimentare. Acest lucru merita pesemne apreciere şi chiar răsplată din partea ta, rămânând fără întrerupere în umbra-ţi trufaşă, de unde totul se vede atât de bine.

Nu-l miră apariţia ei neaşteptată. Dimpotrivă, cu o seriozitate ce nu-i era caracteristică, începu să discute cu ea despre cele mai mizere şi banale lucruri, ca un funcţionar despre hârtia de scris, care conţine astăzi mult gunoi: aşchii, beţişoare, rumeguş, tot felul de coji, care strică pana şi întină cu cerneală... „Dacă ai venit, trimite-i la plimbare pe frumoşii tăi, porunceşte-le să iasă şi hai să ne ocupăm de acel fleac plictisitor (căci nimeni n-a putut născoci nimic nou), ca să avem de ce ne aminti mâine.”

„Bine, spuse ea şi porunci donjuanilor să se retragă. Sunteţi mulţumit? Ar trebui să ştiţi însă că viaţa mea depinde totuşi de ei, oricât m-aş împotrivi. Eu sunt o floare. Ei sunt albinele mele. Acum sunt cu dumneavoastră, dar ei, acolo, afară, zumzăie şi se zbuciumă, şi noi numim asta nebunie, disperare, patimă, moarte...”

11

„...Amărăciune vecină cu dezgustul, şi apoi, numaidecât, admiraţie înflăcărată. Lipsă de gust, în stare să te scoată din minţi, şi rafinament extrem... Nu, aici e ceva! sunt gata să fac prinsoare că sunt îndrăgostit cum n-am mai fost de nimeni până acum, dar îndoielile mă împiedică să fiu ferm.”

Aşa scria Miatlev în jurnalul său la 3 decembrie 1844.

„...Nu, asta nu e dragoste. Mi-e teamă să mă întâlnesc cu ea. Ce mă privesc pe mine aceste discuţii vulgare despre baron şi tot felul de minuni?... Ieri seară a plouat, din iarnă n-a mai rămas nimic. «Ţii minte cântecul trist al trompetei...» De unde-i asta?... «...stropii de ploaie-n penumbra-nserării?...» Nu-mi dau seama de unde, dar mi se pare că aud cântecul acelei trompete şi, auzindu-l, parcă mă trec fiori... Are oare vreun rost?... Azi-dimineaţă a trecut pe sub fereastră domnul van Schonhoewen. M-am bucurat ca de cineva drag, l-am strigat, i-am făcut semn cu mâna, dar s-a făcut că nu pricepe...” Acestea le scria la 6 decembrie.

„9 decembrie

...a spus că eu nu-s ca ceilalţi. Ca şi când asta n-ar fi bine. Nu, nu sunt ca ceilalţi, dar aici există un neajuns, cu care ea se poate împăca, eu însă nu. «De ce aţi făcut aceste transformări în casă şi ieşiţi atât de rar în societate?» Şi ce-i cu asta?... Ca şi când eu îi sfidez înadins şi aşa mai departe...”

„11 decembrie

...Încă mai am atâta minte ca să nu mai umblu după noi bogăţii şi foloase... Onestitatea sinceră a anticilor este înduioşătoare, dar fiecare epocă îşi are mijloacele sale proprii de a o exprima... Astăzi vezi lumină, mâine vei zări întuneric... Mare noutate, n-am ce spune! Geniul lui Amilahvari constă în faptul că înţelege totul, dar nu întreprinde nimic. Se plânge de trândăvie, dar se plânge mândrindu-se. Contele S. mi-a povestit în secret că de curând, într-un cerc restrâns, Ţarul s-a pronunţat cu bunăvoinţă despre tatăl meu, apoi numaidecât s-a posomorât şi a spus, fără să se adreseze cuiva anume, dar în aşa fel ca să audă toţi, referindu-se la mine: «Iată exemplul unui neam care se stinge: mărul a căzut departe de pom. Numai beţii şi desfrâu. O să mai auzim de el. Prevăd că va sfârşi rău...» Ce

porcărie!... Acum nu-mi rămâne decât să-mi dau demisia şi ducă-se totul la dracu’! O să-mi iau cărţile şi-o să plec cu Afanasi în Caucaz... O, Aneta!...”

„14 decembrie

Ce zi tristă! Au trecut aproape douăzeci de ani de surghiun. Minunaţii mei înaintaşi s-au prefăcut în invalizi neputincioşi ori au murit, dar nu se ştie când va lua sfârşit şederea lor în Siberia. Se mai tem de ei şi acum; de ei se tem, pe mine mă dispreţuiesc, pe şchiop îl urăsc... Între timp mă chinuie dorinţa mistuitoare. Mă chinuie ca pe un băieţandru plin de coşuri pe obraz. Doamne, ce piele are! Mai sunt oare posibile descoperirile?...”

„16 decembrie

...Virtuţile sunt rodul închipuirii noastre, cu ajutorul lor ne uşurăm existenţa colectivă. Preoţii seli din Dodona au un farmec simplu, ca şi îndatorirea lor de a nu-şi spăla picioarele şi de a dormi pe pământul gol... ieri am fost invitat la Frederix. Inima îmi bătea cu înfrigurare, însă după o jumătate de oră vocea ei comună mi-a potolit sângele. Baronul se preface că nu-i pasă de nimic altceva în afară de doctrinele sale politice. El afirmă că interesele individului nu trebuie puse deasupra intereselor statului... Totul depinde de digestie; la mine-i aşa, la el pe dincolo...”

„17 decembrie

Suveranul mă priveşte ca un lup, toţi socotesc de datoria lor, când mă întâlnesc, să-mi dea de înţeles că sunt un netrebnic.”

12

Magnifica noastră pasiune pentru cuvântul scris a început pe la mijlocul domniei Ecaterinei. Cineva omniprezent a înţeles dintr-odată că prin intermediul acestui instrument poţi nu numai să dai dispoziţii, sau să transmiţi veşti despre sănătate, sau să faci declaraţii de dragoste, ci să-ţi bucuri din plin vanitatea, destăinuindu-te după pofta inimii în faţa semenilor. Durere, suferinţe, bucurii, speranţe amăgitoare, acte de curaj imaginare şi multe altele s-au revărsat pe hârtie într-un şuvoi necontenit, luându-şi zborul spre toate zările în plicuri multicolore. Bunicii şi bunicile noastre au învăţat să se spovedească atât de amănunţit şi elegant cu ajutorul cuvântului, iar mamele şi taţii noştri, în vremea lui Alexandru I, au dus

această iscusinţă la o asemenea perfecţiune, încât scrierea scrisorilor a încetat să mai fie o simplă necesitate în viaţa de toate zilele şi s-a transformat într-un adevărat curent literar, cu reguli proprii şi cu propriii ei Mozart şi Salieri. Şi când această mare dezlănţuită a atins înălţimea şi puterea maximă, din nou cineva omniprezent a scos din ea o mică picătură şi a dat-o la iveală sub formă de carte legată în scoarţe din piele de viţel, cu muchiile aurite. Secretele de familie au ieşit la lumină, stârnind mult zgomot, pricinuind multe necazuri, îmbogăţindu-l pe isteţul omniprezent. Apoi, fiindcă în orice societate civilizată exemplul rău este molipsitor, au apărut hoarde întregi de isteţi care au pus în circulaţie multe asemenea cărţi, trecând în patrimoniul public nenumărate file de hârtie intime şi parfumate, unde sufletele sunt întoarse pe dos. Pe de o parte, lucrul acesta nu era mortal, fiindcă focul vanităţii îi chinuie pe toţi cei care, măcar o dată, s-au spovedit într-o scrisoare, dar, pe de altă parte, scrisorile erau, bineînţeles, destinate unui cerc restrâns de pizmaşi sau binevoitori, nu întregului public cititor, căruia, se ştie, îi place să-şi bată joc de slăbiciunile altora cu atât mai vârtos, cu cât slăbiciunile lui sunt mai numeroase... Asta însă nu-i de ajuns. Limbuţia emfatică a omenirii a constituit o ispită pentru amatorii de secrete străine, pentru amatorii aflaţi în serviciul statului. Ei au învăţat repede să filtreze esenţa din mania epistolară a concetăţenilor, organizând afacerea pe picior mare şi dându-i un caracter ştiinţific. Din această nouă artă mult promiţătoare s-au născut Cabinetele negre, unde slujitori secreţi citeau gândurile părinţilor noştri, bucurându-se de confidenţele lor naive. Erau puţini cenzori, însă izbuteau să citească munţi întregi de scrisori, lipind cu multă grijă plicurile, fără să lase pe ele urmele distinselor lor tentacule. Ca orice secret însă, a ieşit şi acesta la lumina zilei, făcând omenirea să se înfioreze şi să tremure de indignare. Şocaţi, autorii şi-au pierdut curajul, curentul literar s-a stins, scânteia divină a dispărut, iar genul epistolar avea acum doar un scop strict practic.

Ideea însă fusese trezită. Inimile băteau tare, nevoia de a fi întoarse pe dos clocotea în ele chinuitor. Cum oare putea fi potolită? Şi numaidecât s-a găsit din nou cineva care i-a povăţuit pe confraţi să umple filele albe cu spovedanii, fără teama că aceste file vor apărea în faţa judecăţii contemporanilor sau că vor fi profanate de tentaculele celor de la Cabinetele negre. Şi s-au pornit bacanalele! Aşa au luat naştere jurnalele intime. Fireşte, asta nu înseamnă că în epocile trecute o asemenea posibilitate a fost desconsiderată: şi în trecut, domnişoarele de provincie sau Wertherii

încredinţau hârtiei frământările inimii lor, iar diplomaţii pomădaţi descriau cu lux de amănunte metehnele regilor ori propria isteţime. Jurnalele însă s-au transformat în artă adevărată nu prea demult, şi mă tem că, aşa, peste vreo cincizeci de ani, când personajele însemnărilor de astăzi vor fi murit, editorii n-or să mai poată respinge asalturile nepoţilor obraznici ai celor ce acum, modeşti, îşi aştern pe hârtie confesiunile.

Ei scriau pentru sufletul lor, fiind mistuiţi de focul mocnit al simpatiilor sau antipatiilor, îşi fereau cu grijă creaţiile de priviri străine, pitindu-le în sipete şi cufăraşe, în sertarele secrete ale birourilor şi în ascunzători ticluite prin pereţi, prin magazii şi în pământ, dar, în acelaşi timp, oricât se căzneau să se pătrundă de convingerea că totul trebuie să moară odată cu ei, fără să recunoască nici măcar în sinea lor, cochetau câte puţin cu viitorul, închipuindu-şi cum, peste ani şi ani, din nou cineva omniprezent va descoperi în praful din podul casei aceste file modeste, roase de rugina vremii şi le va citi, şi se va porni să plângă în hohote, vrăjit de mărturisirile înflăcărate ale strămoşului său. Căci ei nu ardeau filele după ce le umpleau cu tot ce aveau pe inimă şi nu spulberau cenuşa în vânt, ci cumpărau albume groase, legate în marochin şi le alipeau plăcuţe de aramă pe care un meşter iscusit grava numele lor, şi titlurile, şi data naşterii, după care urma o liniuţă – o mică, modestă, dar încrezătoare speranţă că cineva se va îngriji şi va adăuga data tristă a despărţirii de această lume. Aşa sunt jurnalele intime şi autorii lor în veacul prezent. E adevărat, prinţul meu şi toţi cei pe care-i iubesc şi i-am iubit au fost excepţii fericite ori nefericite de la regulă, cu toate că şi ei au plătit tribut acestei arte, dar fără să acorde o importanţă deosebită formei, fără să se îngrijească de eleganţa stilului, fără să se gândească la originea acestui gen răspândit în secolul nostru şi fără speranţa că urmaşii vor arăta un interes prea viu pentru destinul lor.

13

„19 decembrie, anul 1844

...Şchiopul a sosit pe neaşteptate la Petersburg din văgăuna sa provincială. După scandalul parizian i s-a interzis să mai locuiască în capitala nordică, aşa că a venit cu poştalionul, neştiut de nimeni, ca un spion, ascunzându-se sub o barbă falsă. Şchioapătă şi mai abitir decât înainte. Clocoteşte de ură şi-l ameninţă pe Suveran cu dezvăluiri scandaloase. Mi-e dragă mintea lui ascuţită, dar ura îl face caraghios, iar

trufia nemărginită – greu accesibil. «Eu, cu inteligenţa mea, sunt făcut pentru mari înfăptuiri, nu pentru a putrezi într-un loc uitat de lume... Nu, a te amesteca în politică astăzi, sub domnia lui Nicolae, înseamnă că ţi s-a făcut dor de Siberia. La ce ar folosi?...» Într-adevăr, politica n-are niciun rost. M-am plictisit de tovarăşii mei de chefuri şi de flecăreala goală. Existenţa mea actuală se sprijină pe trei balene: cărţile marilor sceptici, votca băută în tăcere cu Amiran Amilahvari şi gândurile despre Aneta: va veni sau nu va veni?... Astăzi, domnul van Schonhoewen a azvârlit cu bulgări de zăpadă în fereastră până când Afanasi l-a luat la goană!...”

Cam în aceeaşi vreme, mai sus-pomenita baroană nota în album următoarele:

„…decembrie

...Baronul e prea absorbit de treburile sale politice ca să mai dea vreo importanţă unei bagatele, cum ar fi căsnicia noastră. El uită uneori că femeia este ca o stihie. Comportarea lui ireproşabilă este extrem de comodă, însă, ciudat, mă întristează. Astăzi au luat prânzul la noi prinţul A., protoiereul de Moscova, generalul C., o rudă îndepărtată a poetului T. Ca de obicei, baronul a trecut în revistă evenimentele curente, atrăgând pe cei prezenţi în discuţii politice, ceea ce nu toţi au primit cu deplină plăcere... Numai bărbaţii sunt în stare să nu observe prefăcătoria bărbătească. M-am convins de asta observându-l pe Miatlev... N-aş fi crezut cele ce se povestesc dacă n-aş fi simţit eu însămi atitudinea binevoitoare a Suveranului faţă de mine. Ultima oară m-a privit făţiş şi îndelung, de parcă voia să-şi întipărească în memorie figura mea. Când i-am spus despre asta baronului, el s-a prefăcut, ca întotdeauna, că doarme. Zinaida s-a îndrăgostit de generalul P. Trăieşte acest sentiment atât de vijelios, încât au fost nevoiţi să cheme doctorul, căci i s-a făcut rău din pricina suferinţelor. Cel mai cumplit e faptul că totul pare să fie cât se poate de sincer. Şi în felul acesta poţi foarte uşor să şi mori. Merită oare?”

„...decembrie

...Azi-dimineaţă baronul a plecat în tovărăşia Suveranului la Tver. Când îmi închipui figura Lui înaltă şi surâsul de zeitate protectoare, îmi piere cheful de toate. Trebuie să mă întâlnesc cu Miatlev şi să-i dau să

înţeleagă... să-l pregătesc... Sper că n-o să leşine. Să nu uit să comand la Pluchard *Albumul de pictură*. Timpul nu-mi ajunge deloc...”

„...decembrie

...Astăzi au luat micul dejun la mine dl. L. şi contele N. cu soţia. Contele N. a zis că noi avem cea mai puternică armată din lume. Era de aşteptat. În vremurile de-acum nu mai există Napoleoni. Nu putem avea adversari egali cu noi în putere. După noaptea de ieri, am o migrenă îngrozitoare. Cu inteligenţa şi originea lui, Miatlev ar fi putut ajunge departe, dar lenea, dispreţul faţă de viaţă şi lipsa oricăror virtuţi publice îl vor pierde. Baronul s-a întors de la Tver îngândurat. Poate acolo s-a hotărât soarta mea?...”

„...decembrie

...Nu regret că am fost binevoitoare cu Miatlev. El se prefăcea. N-am încercat să-l dau în vileag. Mie însă nu-mi scapă că dincolo de prefăcătorie se profilează o pasiune adevărată... Ieri, Suveranul l-a întrebat pe baron, în treacăt, chipurile, de ce mă ţine ascunsă... Ciudat! «Ce i-aţi răspuns Suveranului?» am întrebat eu, privindu-i figura dezorientată. Îmi place să-l văd derutat. Şi totuşi îmi pare rău de el... «I-am spus că interesul pe care-l manifestă e măgulitor pentru mine», a răspuns el. Ce o să urmeze?... Azi am refuzat să merg la operă sub pretextul unei migrene. Baronul era foarte descumpănit şi a plecat singur...”

14

Da, în temerile mele exista un motiv, şi nu unul întâmplător. Întinzându-şi în joacă mrejele nu foarte pretenţioase în jurul lui Miatlev, baroana nu uita însă nici de ţelul principal, ci doar aştepta semnalul prielnic. Nu putea cu niciun chip să uite cum, odată, la bal, după ce suveranul dansase cu ea, privirea lui o descoperea mereu în mulţimea extaziată a doamnelor şi cavalerilor, şi lumina caldă a ochilor lui mari ajungea până la ea şi-i poruncea să nu-l dea uitării. În frivolitatea fastuoasă şi lacomă de la curte, acest lucru nu putea rămâne neobservat şi curând a devenit apanajul multora. Simţind primejdia, am încercat în toate felurile şi cât mai delicat să-i dau de înţeles prinţului meu că pentru el situaţia ia o întorsătură nefavorabilă. El însă n-a acordat nicio importanţă aluziilor mele. În loc să-l

dezmeticească, ele, dimpotrivă, l-au aţâţat şi mai tare, dar deznodământul făgăduia să nu întârzie.

Într-adevăr, cum am presupus, curând, adorabila, dar şubreda caleaşcă a iubirii, în care prinţul gonea cu pasiunea lui, s-a năpustit în jos din vârful muntelui abrupt şi s-a sfărâmat, făcându-se ţăndări. Miatlev se plânse în gura mare de nenorocul său şi, la spovedanie, nu uită să pomenească numele rivalului, mărturisind duhovnicului că-l chinuie sentimentul urii faţă de unul Nicolae.

— Cine-i bărbatul ăsta?

— Un nobil, vecinul meu, răspunse Miatlev în şoaptă.

— Resemnează-te şi iartă-l.

Ieşind din biserică, Miatlev râse amar. Năzbâtia de copilandru ştrengar nu izbuti să-i tămăduiască rana vie. Prinţul se simţi şi mai umilit. De la biserică o porni pe jos, ca să se mai răcorească în gerul de ianuarie. Cu toate că era o zi însorită, vântul îi pătrundea în suflet şi mantaua căptuşită cu blană aproape că nu-l ferea de suliţele de gheaţă. Ca un făcut, ceea ce-i spori şi mai mult vălmăşagul sentimentelor, în spatele lui se auzea tot mai distinct scârţâitul greoi al unor paşi, de parcă o iscoadă misterioasă se aţinea neabătut pe urmele lui. Erau puţini trecători. Miatlev se întoarse de câteva ori şi de fiecare dată scârţâitul încetă brusc. Când se opri pentru o clipă, paşii se opriră şi ei. Prinţul îşi continuă drumul, paşii se auziră din nou, nici prea aproape, nici prea departe, răsunau limpede şi greoi, în dezacord cu ai lui, înfundaţi şi grăbiţi. Opri o birjă, îşi înveli picioarele îngheţate cu pătura veche şi, îndată ce birja se urni, auzi din nou scârţâitul cunoscut. Când calul o porni la trap, paşii se înteţiră. Disperat, prinţul întoarse capul şi abia atunci paşii se depărtară şi se stinseră.

Acasă dădu poruncă să fie încuiate bine uşile şi să nu fie primit nimeni, decât „acea doamnă”, eu şi Şchiopul, dacă va apărea pe neaşteptate la Petersburg.

Parcă presimţise: Şchiopul îşi făcu apariţia fără întârziere. În cameră, azvârli şuba lui Afanasi, iar când acesta se făcu nevăzut, îşi smulse barba falsă şi-l sărută pe prinţ pe obrajii palizi, zâmbind.

— Vă sărut pe obraz. Primiţi darul modest al unui surghiunit. În statul ăsta, ca să nu zic mai rău, sunteţi singurul pe care nu mi-e silă să-l sărut... Cu toate că nu e cel mai plăcut lucru ce poate fi dăruit unui singuratic minunat ca dumneavoastră... Dar eu nici nu am altceva. Doar demnitatea, ca să nu zic mai rău...

Ascultă povestirea lui Miatlev despre dragostea lui nefericită şi strâmbă din nas.

— V-am îndrăgit pentru că eraţi indiferent faţă de curte, iar dumneavoastră, ca să nu zic mai rău, v-aţi vârât în cocina asta. Poate că vă face într-adevăr plăcere. Aţi mers la această doamnă pomădat? Da?... Aţi stat la palavre? De ce? Are un bust frumos?... (Într-adevăr, frumos, îşi zise Miatlev). Aţi trăncănit acolo verzi şi uscate... Iar acest, ca să nu zic mai rău, locţiitor al lui Dumnezeu pe pământ, păzitor straşnic al moralităţii, Ursul nostru, care mai mult ca de orice se teme de îngrădirea propriei puteri, ştiţi dumneavoastră cum vorbeşte ăsta cu femeile, cu femeia pe care, ca să nu zic mai rău, şi-a pus ochii? „Apropie-te, drăguţo (prinţul imita cu iscusinţă poza lui Nikolai Pavlovici). Hai, hai, arată-te. O, dar eşti o splendoare! Unde te-au ţinut ascunsă până acum? Ha-ha... Nu cumva te-au ferit de mine?” „Sunt fericită, măria ta!...” „Crezi că te poţi ascunde de mine? Hai, răspunde...” „O, măria ta!...” „Bine, bine, văd că arzi de nerăbdare... Şi ce te împiedică? Să mergem în apartamentul meu... Ai grijă însă şi prefă-te că mergi să-ţi arăt portretele mele...” „O, măria ta!...” „Ai mai fost în camerele mele? Nu? Atunci o să vezi cât de modest este monarhul tău. Vino mai aproape, mai aproape, îţi spun... Ce ai tu acolo?...” „Ah, măria ta!...” (Miatlev izbucni în hohote de râs). Şi aşa mai departe, ca să nu zic mai rău. Iar minunatul prinţ varsă lacrimi, închipuindu-şi că doamna lui e dusă la tiran între baionete... Dar ele sunt toate nişte târfe şi de-abia aşteaptă prilejul fericit. Le place mocirla... Acolo toţi sunt un amestec de barbarie mongolă şi mârşăvie bizantină, mascate sub veşmânt europenesc. Amestec de ignoranţă şi îngâmfare. Pe când dumneavoastră...

Povestea prinţului Andrei Vladimirovici Priimkov, Şchiopul, cum îi zicea Miatlev fără răutate când nu se afla de faţă, era plină de învăţăminte.

Descendent al uneia dintre cele mai vechi familii, posesor al unei averi considerabile, el era un om nedreptăţit de soartă şi din această pricină profund nefericit. Inteligenţa sclipitoare asociată cu aroganţa, aspiraţia spre cunoaştere şi încrederea nemăsurată în sine, focul smintit al vanităţii şi înfăţişarea nearătoasă, asociată cu o veche infirmitate, aplombul şi în acelaşi timp maniera de a se purta fără suficientă demnitate – toate acestea nu puteau fi socotite decât o curioasă extravaganţă a naturii. A fost strălucitor la învăţătură, dar n-a izbutit să fie pe plac la momentul potrivit, şi Fortuna i-a întors spatele, întrerupându-i încă din fragedă tinereţe cariera fulgerătoare, fiindcă în cercurile noastre înalte – lucru ştiut – eşti întâmpinat

după cum ţi-e haina şi poftit afară după cum ţi-e mintea... Femeile nu-l luau în seamă, cariera politică surâdea altora. A hotărât să se dedice ştiinţei, căci, pentru un om cu opinii libere, a face politică înseamnă să meargă pe un drum plin de primejdii. Către ce s-a îndreptat? Memoria excelentă, aptitudinile cu totul neobişnuite şi înverşunarea manifestată faţă de cei de la curte, care îl dispreţuiau, l-au determinat pe tânărul prinţ să studieze genealogiile familiilor nobiliare din Rusia, să le pătrundă toate dedesubturile. Descrierea arborilor genealogici era o ocupaţie interesantă şi până la un anumit punct inofensivă.

În sfârşit, a văzut lumina tiparului volumul de însemnări intitulat *Arborii genealogici ai Rusiei*, care a fost primit în societate cu uimire şi laude. Această mică izbândă l-a ameţit pe tânărul geniu. Prinzând aripi, s-a îndreptat spre Paris, unde, la început, titlul şi cercetările ştiinţifice l-au făcut dorit în cercurile înalte ale societăţii franceze. Semnând cu pseudonim, a publicat apoi o carte în care făcea cunoscute cititorului francez date despre cele mai importante familii nobiliare, apelând la tot felul de fapte interzise, nu lipsite de acuitate politică. Tânărul geniu dezlănţuit era fericit că a putut să dezvăluie în cercetările sale un amănunt trecut sub tăcere despre Mihail Romanov, care, în secolul al şaptesprezecelea, a aprobat, sub jurământ, carta constituţională prezentată de *zemski sobor*[3]. Carta a dăinuit în Rusia vreme de şase ani! În afară de asta, a luat în derâdere moralitatea lui Petru cel Mare şi a celor din preajma sa, adică strămoşii duşmanilor săi actuali, şi n-a uitat să pomenească pe demnitarii contemporani care au fost implicaţi, pe de o parte, în asasinarea lui Pavel I, iar pe de alta – în osândirea decembriştilor. Pe scurt, s-a stârnit un scandal de neînchipuit. Unii erau indignaţi de dezvăluirile politice, alţii – de antipatriotism, şi, oricât ar părea de ridicol, alţii erau furioşi că numele lor nu figurau în cronica scandaloasă. I s-a poruncit să se întoarcă în Rusia. Cu inima cuprinsă de o teamă ascunsă, prinţul a plecat la Petersburg, unde soarta lui fu hotărâtă pe neaşteptate cu o blândeţe relativă. Contemporanii aşteptau pentru tânărul autor cel puţin ocna siberiană, dar i s-a îngăduit cu toată milostenia să rămână în ţară, să locuiască în oricare parte a ei, e adevărat, cu excepţia capitalei nordice. „Măria sa nu uită promptitudinea cu care v-aţi întors de la Paris”, i s-a comunicat la Secţia a III-a[4]. Bucuros de această osândă blândă, prinţul ştia însă cărui fapt anume îi datorează norocul: s-a întâmplat ca

tocmai atunci, vestitul Golovin[5] să trimită din Paris refuzul său foarte violent de a reveni în patrie.

Prinţul trăia acum la moşia sa din gubernia Tuia şi din când în când descindea în capitala interzisă, folosindu-se de o barbă falsă, o căciulă mare şi de o caleaşcă de închiriat. Venea pentru scurt timp, îl vizita negreşit pe Miatlev, văzând în el un posibil adept, şi, pe neştiute, lua drumul îndărăt, îmbogăţit cu impresii negative.

— Baronul Frederix?... Ah, acest... rosti Şchiopul strâmbând din nas. El nu este un Frederix german, ci unul kurlandez. A moştenit titlul de la vărul bunicului său, ca să nu zic mai rău. Aici a fost o poveste... El însă e un lingău obişnuit, nu, nu spion, ci lingău, spionajul îi este peste mână, ca să nu zic mai rău... Cunoaşteţi atitudinea mea faţă de cârmuirea actuală şi aş fi bucuros să aud că fiecare al doilea este un spion obişnuit, dar eu încerc să fiu drept. În ştiinţă nu te poţi conduce după antipatii personale. Deşi nu-i exclus nici acum să tragă cineva cu urechea... – şchiopul surâse –, omul dumneavoastră, bunăoară, sau cineva agăţat de horn cu capul în jos, – el privi pe fereastră, ridicând puţin storul –, sau iată, acel visător singuratic care degeră sub ferestrele dumneavoastră...

În stradă, dincolo de gard, se plimba o figură neclară într-un palton lung, cu gluga trasă peste ochi.

Miatlev râse nervos, amintindu-şi de paşii grei care îl urmăriseră.

— În privinţa lui Afanasi n-aţi nimerit-o, rosti el ferm.

Înfăţişarea lui Priimkov era departe de perfecţiune. Scund, slab, cu pieptul scobit, cu faţă de călugăr disperat, cu ochi mici şi ageri, care observă totul, îmbrăcat într-un costum după ultima modă pariziană, deja iremediabil mototolit, Priimkov constituia un spectacol neobişnuit şi trist. Îi plăcea să vorbească, spunându-şi părerea şi vărsându-şi otrava strânsă în suflet, gesticula cu îndârjire în timp ce discuta, dar se obişnuise să se deplaseze încet, spre a-şi ascunde infirmitatea.

— Bine, bine, Afanasi-Rasfanasi, rosti el strâmbându-se. Mă refer la spioni în general. În Rusia, spionajul nu e un fenomen nou, dar este extrem de caracteristic. Spionul european este, dacă doriţi, funcţionarul unei instituţii anume. Asta este. Pe când la noi, pe lângă spionii de acest tip (căci şi noi suntem Europa, drăcia dracului!), marea masă o formează spionii amatori, spionii dezinteresaţi, care îmbină serviciul lor principal, un serviciu onorabil, cu delaţiunea şi urmărirea, gata să zboare cu inima încremenită în strada Fontanka şi, cu deosebită voluptate, ca să nu zic mai

rău, să-i raporteze lui Dubelt însuşi despre unul care, să zicem, nu este de acord cu ideologia oficială. La noi, spionajul nu este o slujbă, ci o formă de existenţă, inspirată din copilărie, nu de oameni, ci de aerul imperiului. Fireşte, dacă pentru asta primesc şi bani, nu refuză, deşi majoritatea lor zălogesc sufletele altora pe degeaba, din patriotism şi tot din patriotism se caţără pe casele altora, se vâră prin hornuri şi stau agăţaţi cu capul în jos, înecându-se de fum, dar întipărindu-şi în minte fiece cuvinţel.

— Sobele noastre sunt căptuşite cu plăci groase de teracotă veche, râse Miatlev. Prin ele nu răzbate niciun sunet. Cine vă ascultă poate crede că nu mai e de trăit.

Sămânţa aruncată de întâmplare încolţea încet, şi mlădiţele ei firave străpunseră solul, arătându-se la lumină, iar Miatlev, parcă în joacă, atinse plăcile fierbinţi ale teracotei de culoarea zmeurei, bombate şi cu desene întortocheate. Surâzând cu sfiiciune, începu să ciocănească în ele cu degetele, ca un medic tânăr şi fără experienţă în pieptul unei fete frumoase, dezbrăcate, şi simţi că ceva răsună în fundul sobei, tresărind de parcă într-adevăr ar fi fost un corp tânăr, viu.

— Sunteţi un vrăjitor, spuse el Şchiopului. După cum se pare, acolo se află cu adevărat cineva...

— Cine? Ce? tresări Priimkov. Ce spuneţi?... A-a-a, atunci daţi poruncă să se aprindă toate sobele şi să se pună zdrenţe pe foc, cât mai multe zdrenţe, ar fi bune nişte conuri de brad, conuri de brad!

Se duse şchiopătând la fereastră şi ridică puţin storul.

— Poftim, şi ăsta-i tot acolo. Drăcia dracului!

— Ascultaţi! strigă deodată Miatlev, arătând către sobă. Ascultaţi puţin...

Dincolo de platoşa groasă a plăcilor de teracotă zmeurie, undeva în fundul hornului, se auzi desluşit cum foşneşte, pârâie, trosneşte ceva.

Priimkov ascultă, se strâmbă după obiceiul lui şi îl fixă pe Miatlev cu ochii lui pătrunzători.

— Ştiţi... Aţi înnebunit, ca să nu zic mai rău!

Miatlev vru să râdă, dar nu izbuti. Deschise uşa grea de stejar şi se uită în coridor. Prin gura sobei ieşeau limbi de foc, luminând întunericul. Afanasi, roşu din cap până-n picioare, leit satana, cu o carte roşie în mâini, îşi holba ochii, şi ei roşii, rânjind a zâmbet. Prinţul îl bombardă cu un torent de cuvinte grăbite şi, râzând de el însuşi şi călcându-se în picioare, îl imploră să născocească o năzdrăvănie, orice, acum, neîntârziat; în vremea

asta el şi Şchiopul vor privi de sus; dar s-o facă acum, în clipa asta, până ce ăla de jos nu şi-a luat tălpăşiţa, lăsându-i să se chinuie în neştiinţă.

Afanasi aprecie numaidecât situaţia, se înclină graţios şi, continuând să rânjească, se făcu nevăzut în fumul roşu. Stingând toate lumânările din casă, amândoi prinţii se lipiră de fereastră. Amurgul timpuriu de iarnă nu era prea întunecos, şi afară se vedea încă bine. Necunoscutul cu glugă continua să se plimbe de-a lungul gardului de fier, fără să privească spre casă, cufundat parcă în nişte meditaţii neplăcute. Din această stare îl scoase zgomotul porţii. Tresări şi încremeni: în faţa lui stătea un domn cu înfăţişare ciudată. Purta o pelerină neagră uşoară, pâslari scâlciaţi, pe cap îşi cocoţase un cilindru înalt, vechi şi ponosit, mâinile şi le vârâse în nişte mănuşi albe de vară. Bastonul greu, cu măciulie, îi sporea aerul de neverosimil.

Îşi ridică cilindrul, salutându-l pe necunoscutul cu glugă. Acela se înclină, vâzându-şi de drum mai departe. Astfel se despărţiră, şi când fiecare ajunse în locul unde sfârşea partea lui de gard, se întoarseră, apropiindu-se din nou. Lângă poartă, fiind unul în dreptul celuilalt, domnul îşi scoase încă o dată cilindrul. Totul se repetă întocmai de câteva ori până ce Afanasi (căci el era) îi zise omului cu glugă:

— Ciudat, dacă-mi daţi voie, de nu ştiu câţi ani îmi fac pe aici plimbarea şi vă întâlnesc, domnule, dacă-mi daţi voie, pentru întâia oară.

Omul cu glugă se opri în silă, îşi smiorcăi nasul, ştergându-şi o picătură, îşi răsuci capul, fără să răspundă nimic.

— Nu cumva sunteţi un vecin nou? continuă Afanasi, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. Iată casa mea, dacă-mi daţi voie. Aş fi bucuros să veniţi pe la mine... Doctorul mi-a prescris plimbări, bune împotriva îngroşării sângelui. Dacă te plimbi în amurg de seară, sângele se subţiază. Plimbarea e bună, dacă-mi daţi voie, şi pentru ficat... Marchizul Troyat... Cu cine am onoarea? spuse el apoi, ridicându-şi cilindrul.

— Aici locuieşte dumnealui, prinţul Miatlev, rosti posomorât omul cu glugă.

— Păi eu ce zic? pară cu demnitate Afanasi. Eu ce zic? Credeţi-mă, domnule, acum trei ani, ficatul meu era cu o şchioapă mai mare decât trebuie... Toate vicleşugurile doctorilor n-au dat niciun rezultat. Doctorul de la palat, un neamţ, dacă-mi daţi voie, domnul consilier de stat Kuntze, mi-a poruncit să fac plimbări în amurg de seară... Dintr-odată m-am simţit mai bine... Da’ cu cine am totuşi onoarea?

Omul cu glugă era încălţat cu nişte cizme friguroase, crăpate. Pesemne îngheţate zdravăn, căci îşi lovea întruna picioarele şi juca pe loc, privindu-l pe Afanasi când cu furie, când cu spaimă, când parcă implorându-l disperat.

— După plimbare, dacă-mi daţi voie, continuă Afanasi, dau fuga în casă, mă aşez lângă sobă şi beau băuturi înviorătoare, îmi încălzesc spinarea şi sufletul. Cu cine am onoarea?

— Ce băuturi? întrebă necunoscutul înţepenit de frig, ştergându-şi o altă picătură de la nas.

Afanasi nu se grăbea. Îl luă pe nefericit de braţ, îl împinse uşor şi îl conduse încet de-a lungul gardului.

— Mie, dacă-mi daţi voie, votca nu-mi place, spuse el confidenţial. De la votcă ai dureri de cap dimineaţa, ţi se umflă iar ficatul şi alte drăcii. După plimbare, când te-a pătruns geruleţul, trebuie să bei grog...

— N-am auzit, zise necunoscutul, zgribulindu-se de frig.

— Domnule, spuse Afanasi, oprindu-se. N-ar fi mai bine să intrăm în casă, să vă dau să beţi nişte grog? Jur că n-o să vă pară rău. (Necunoscutul îşi smulse cotul grăbit.) De altminteri, dacă acum n-aveţi răgaz, o să facem asta mâine. Căci, dacă-mi daţi voie, de azi o să vă plimbaţi pe aici zilnic, eu de asemenea... Ei, hai, aşa, ca-ntre vecini. (Omul cu glugă se dădu câţiva paşi îndărăt.) Îmi sunteţi simpatic.

— Rămâneţi cu bine. Vă mulţumesc frumos, hârâi necunoscutul şi o luă din loc aproape în goană.

Amândoi prinţii îl aşteptau cu nerăbdare pe Afanasi. Îi cerură să le povestească în amănunt despre întâlnirea sa, încuviinţară cu înflăcărare felul în care se purtase şi râseră de spionul ghinionist.

— Ăştia suntem noi. Bravo, Fonariasi! spuse Şchiopul încântat.

— Afanasi, domnule, dacă-mi daţi voie, îl corectă servitorul, care se înclină ceremonios şi apoi ieşi.

— Iată, prinţe Serghei, o ilustrare grăitoare la cele ce v-am povestit, vorbi Şchiopul însufleţit. Iar dumneavoastră, ca să nu zic mai rău, sunteţi un gură-cască.

15

...Fiindcă veni vorba, după acel duel stupid, eu şi Miatlev am intrat în camera lui şi ne-am aşezat în fotoliile confortabile, tapiţate cu stambă de Olanda, ale căror arcuri scoteau sunete uşoare şi plăcute, în camera unde

cinci ferestre veneţiene ardeau în soarele toamnei şi pe figurile parchetului auriu pâlpâiau cinci focuri molcome, în care erau cufundate picioarele noastre.

Şedeam aidoma unor nomazi, încovoiaţi, cu mâinile moleşite desfăcute, cu ochii pe jumătate închişi, şi beam votcă rece ca gheaţa, şi castraveciorii tari, proaspăt muraţi, trosneau zgomotos între măselele noastre. Tăceam şi amândoi depănam în minte pentru a nu ştiu câta oară firul propriei vieţi, pescuind din adâncurile conştiinţei acele cioburi strălucitoare care începuseră să pălească acoperite de lintiţa uitării. Din când în când, ne uitam unul la celălalt şi atunci pe chipul lui se aprindea pe neaşteptate un zâmbet fermecător şi puţin vinovat, de parcă amândoi ne gândeam în acelaşi timp la acelaşi lucru, şi el se simţea ruşinat de amintirile sale.

O, dacă ar fi fost posibilă o minune!... Noi însă, oameni luminaţi, nu suntem înclinaţi spre superstiţii şi nu prea ne punem speranţe în minuni, deşi, dacă cineva ne-ar scormoni în suflet, nesmintit că ar găsi ceva, moştenit de la strămoşii naivi şi înapoiaţi, care în orice clipă ar fi gata să aprindă în cugetul nostru rece şi calculat credinţa unei minuni adevărate. Uite, aşa şi eu, înţelegând că îndepărtata şi adorata mea soră n-o să poată deveni niciodată prinţesa Miatleva, fiindcă asta nu-i va aduce decât nefericire, îmi închipuiam uneori în taină că tămăduirea neaşteptată a prinţului meu, încrucişarea drumurilor vieţii, poziţia prielnică a astrelor şi bunăvoinţa lui Dumnezeu o să le unească odată inimile şi o să le purifice sufletele. Într-adevăr, fără tulburarea veşnică şi de netămăduit a lui Miatlev şi fără legământul Mariei de a se dărui pe viaţă singurătăţii după moartea scumpului ei Kote Orbeliani în Cecenia, dacă prinţul ar mai fi putut să iubească adânc şi aprins, iar ea şi-ar fi îngăduit să-şi uite jurământul... dar minuni nu există.

Deasupra noastră se întindea pe tot peretele acea ţară străină şi îndepărtată, şi roata vremurilor de mult apuse îşi săvârşea rotirea ei tristă, şi o mână de băştinaşi, cu pometii ieşiţi în afară, sortiţi pieirii, tot nu se gândeau la sfârşitul grabnic şi sigur. Şi acolo, în această mulţime condamnată, ca întotdeauna, se distingea un om cu chip de european, cu frunte înaltă, cu privirea plină de nobleţe, ce ascundea însă presimţirea pieirii şi neputinţa în faţa neînduplecatei naturi. Conchistadorii cu figuri fioroase se furişau către ei dinspre marginea stângă a pânzei. Lor li se şi năzărea că aud strigătele târzii ale răniţilor, vaietele muribunzilor, că văd

trupurile oacheşe înţepenite de răceala morţii. Ei îşi şi împărţiseră în gând avuţiile băştinaşilor, ce trebuiau să cadă în labele lor: lingourile grele de aur şi femeile murdare ale indienilor, pe care le şi îmbrăţişau în visurile lor, fără să le fie silă, căci nici ei nu aveau o imagine prea clară despre ceea ce înseamnă curăţenia trupului. Cămăşile murdare, sub care colcăiau păduchii, împodobite cu gulere de dantelă, şi ghetele cu catarame de lemn le inspirau sentimentul superiorităţii şi le sporeau cutezanţa. Credeau că feţele lor bărboase şi nespălate sunt culmea perfecţiunii. Robi în ţara lor, obişnuiţi să depindă şi să se supună, deseori îndurând biciul şi batjocurile aristocraţilor, visau cu voluptate puterea şi se grăbeau, cuprinşi de frenezie, să o dobândească măcar aici, pe acest ţărm străin, neajutorat. O nimica toată doar mai rămăsese până în clipa când trebuia satisfăcută setea lor necruţătoare de samavolnicie şi putere, iar băştinaşii, încrezători ca nişte copii, întindeau ospitalier spre ei mâinile lor măslinii, fără a bănui că erau condamnaţi şi că doar porţile raiului sunt singurul lucru în care se mai pot încrede.

Domnilor, nici originea noastră înaltă şi amestecul fin al sângelui, nici educaţia rafinată şi eleganţa manierelor, nici înclinaţia noastră pentru filosofie şi strălucirea plină de nobleţe a ochilor nu pot să ne ferească de microbul nesăţios al slugărniciei ce ni se strecoară în suflet pe cele mai incredibile căi. Cu ce ne putem apăra contra lui şi unde anume putem afla izbăvirea? Oare neamul omenesc, desăvârşindu-se, nu e în stare să înfrunte această făptură infimă care-l macină şi-l distruge? Priviţi în jurul vostru, luaţi aminte la voi înşivă! În furia noastră plină de orgoliu am scăpat din vedere că am fost atinşi de această molimă şi noi, în veacul nostru de aur, când corăbiile sunt acţionate de puterea aburului şi locomotivele pufăie şi ne poartă în goană nebună în locul trăsurilor încete, capricioase şi fragile, când cugetul omului se avântă spre ceruri în speranţa de a ne înzestra cu aripi transparente, în veacul nostru de aur, când literatura a atins culmi încurajatoare în scrierile lui Alexandr Puşkin şi ale domnului Turgheniev, contemporanul nostru, mai presus de care nimic nu mai este posibil, oare în veacul nostru de aur, noi, asemenea strămoşilor înapoiaţi, cu o ură ascunsă faţă de aproapele nostru, năzuim să ne evidenţiem pe seama lui? Şi zavistia, şi răutatea, şi patima de a domina sunt oare tot ce avem noi mai bun? Atunci unde este perfecţiunea? În ce constă ea? În eleganţa veşmintelor? În iscusinţa de a-ţi ridica cilindrul? Pustii sunt sufletele noastre şi reci ne sunt ochii privind spre viaţa altora. Din cea mai fragedă copilărie ne pregătim de

război unul contra celuilalt şi fiecare speră, în taină, că tocmai el va avea noroc şi tocmai pe el destinul îl va ridica, mărinimos şi solemn, deasupra tuturor. Şi acest microb infim, rozându-ne măruntaiele, ne sileşte să fim făţarnici şi să minţim, să ne slujim de vicleşuguri şi să slugărnicim, ca să ne apropiem şi, în sfârşit, să înfigem cuţitul în spinarea moale a duşmanului, iar pe urmă, jucând pe cadavrul lui, să ne proclamăm unici... Şi pentru asta, numai pentru asta, nu ne este lene să făurim arma de oţel aducătoare de moarte şi deprindem cu încântare arta de a o mânui şi ne facem singuri curaj, afirmând cu o neruşinare fermecătoare că săvârşim asta în scopul propriei apărări. Iar când izbutim s-o folosim, o folosim cu uşurinţă şi triumfăm, văzând că ne-am apropiat cu încă un pas de ţinta scumpă nouă. Asta însă ni se pare puţin şi, alături de arma de oţel, purtăm cu noi o garnitură întreagă de mijloace minunate, verificate: minciuna, calomnia, servilismul, care sunt şi mai teribile ca pumnalul. Şi aşa mereu. Ce este civilizaţia? De ce nu ne înnobilează, nu ne purifică şi nu ne tămăduieşte?... În toate veacurile, în toate epocile se nasc genii singuratice care nu cunosc setea puterii şi a dominării asupra altora, ci, dimpotrivă, ele însele devin victimele propriilor confraţi, care se jură mai târziu pe sfinţenia lor, pregătindu-se pentru o nouă afacere tenebroasă. Istoria merge înainte, civilizaţia se face tot mai frumoasă şi, plină de ea, se înfăţişează dinspre faţadă, dincolo de care, prin colţuri întunecoase, sunt ucise mai departe geniile neajutorate, storcându-li-se ultima picătură de vlagă şi luându-li-se pentru propriul confort roadele chinuitei, însufleţitei şi scurtei lor vieţi.

16

„...Cum apreciaţi faptul că acest om, nesocotind buna-cuviinţă, a pătruns în familia preaonorabilului baron Frederix, lăsând în urmă-i semnele fără echivoc ale nelegiuirii sale? De bună seamă, doamna Frederix ar fi trebuit să răspundă cu mai multă reţinere pretenţiilor lui, asta însă nu face decât să agraveze vina lui şi să sublinieze insistenţele lui şi lipsa oricăror principii. Mai mult, a ameţit-o într-atât, încât ea, aproape în văzul tuturor a păşit pragul casei lui depravate.

De ce scriu despre toate astea? S-ar părea că n-ar trebui să-mi bag nasul în viaţa personală a altora, de ce însă, permiteţi-mi să întreb, în vreme ce majoritatea supuşilor credincioşi se străduiesc din toate puterile să fie de

folos patriei, unii, cum este acest om, semeţindu-se, cad în desfrâu, în trândăvie, zdruncinând temeiurile sfinte ale vieţii noastre?...”

(*Dintr-o scrisoare anonimă, adresată ministrului curţii măriei-sale*)

17

Miatlev tăcea, sta închis în casă, citea din elinii săi şi parcă uitase de nefericita poveste. Odată numai, singur cu sine însuşi, încercase să bârfească pe această temă, dar nu poseda sarcasmul Şchiopului, şi săgeţile lui uşoare au fost deviate de vânt.

La scurtă vreme după ruptura cu baroana, Miatlev a cerut un concediu de şase luni, invocând vechea rană. Cererea a trecut pe la toate forurile şi a ajuns la suveran. Aşteptam amândoi rezolvarea cu inima strânsă. Din fericire însă totul s-a produs fără complicaţii şi chiar, dimpotrivă, cu oarecare grabă, ca şi când cuiva îi făcea mare plăcere să şteargă măcar pentru o vreme numele prinţului din lista celor mai strălucitori reprezentanţi ai gărzii. Multă vreme ne-am bătut capul să înţelegem ce ar putea să însemne asta, dar până la urmă am căzut de acord că, în pofida tuturor trăsăturilor dificile şi deprimante ale firii suveranului, nu se poate totuşi să nu-i recunoşti pornirea de a fi, măcar din când în când, mărinimos. Cu toate acestea însă, puteai, de bună seamă, să fii sigur că privirea-i de vultur ţinteşte departe, inima-i nu în zadar se arată virtuoasă şi mintea-i trează nu uita absolut nimic.

— Sunteţi încă tânăr, iar suveranul ar putea socoti asta drept o sfidare... îi spuneau unii lui Miatlev.

Corabia însă ridicase ancora, şi riscul nu mai putea fi ocolit.

Venise primăvara. Totul în jur înflorea, creştea şi se bucura. Miresmele nemaipomenite ale pământului şi vegetaţiei proaspete se înălţau spre cer şi te cuprindea dorinţa să priveşti lumea numai din partea ei frumoasă. Miatlev însă începu pe neaşteptate să se plângă că doarme prost şi că îl chinuie fără întrerupere presimţirea unei nenorociri.

— Trebuie să plec, zicea el, undeva cât mai departe, să găsesc un colţişor fermecător, pustiu... Să trăiesc acolo, să adun plante pentru ierbar.

O, unde sunteţi voi, fermecătoare locuri retrase, necălcate de picior de om şi unde poţi aduna plante pentru ierbar?

Fiindcă veni vorba, aceste colţişoare au devenit aproape de negăsit, şi cu cât cauţi mai departe, cu atât mai puţine sunt speranţele că le vei

descoperi, şi, parcă tocmai pentru a risipi resturile jalnice ale mirajului înfiripat, într-o seară, târziu, în cetatea de lemn cu două caturi a lui Miatlev se anunţă un musafir neaşteptat.

Miatlev îşi primi musafirul aşa cum se cădea unui bătrân şi nefericit burlac să primească pe reprezentantul unei alte vieţi, fericite, împovărat de bunăstare, de bunăvoinţa forţei supreme, posesorul unor ţeluri precise, al unor idei sănătoase şi al unei distinse încrederi în sine.

Se pregătise să întâmpine un edificiu cunoscut, nu prea înalt şi roşcat, alcătuit din uniformă şi stele, însă baronul Frederix era îmbrăcat într-o redingotă neagră, cu o curioasă eşarfă cadrilată la gât.

Totul se dovedi mult mai simplu decât se putea presupune şi, după zece minute, ei discutau ca nişte vechi cunoştinţe, iar baronul nu refuză ceaiul cu lichior, trecând apoi, cumva pe nesimţite, la votca preferată de amfitrion.

— Iată, vedeţi, ce bine sunt rânduite... spuse baronul mijindu-şi ochii mulţumit. Nu mai vorbesc de prânzul meu, modest şi cumpătat, care începe cu *botvinia*[6] şi se sfârşeşte cu portocale, iar cina, cina aproape că nu există. Vedeţi...

Aceste cuvinte nu-l făcură pe Miatlev să creadă că fusese iertat, totuşi el nu-şi încordă mai mult atenţia. În orice caz, din cele spuse de baron puteai foarte bine înţelege că nu intenţiona să se răfuiască în mod primitiv. Căci despre ce răfuială putea fi vorba?

După cel de al doilea păhărel, Miatlev îşi putu permite să se destindă şi să se simtă egal în această discuţie bărbătească domoală. Dacă musafirul nu-şi pusese fracul şi decoraţiile, dacă nu începuse cu reproşuri şi lamentaţii, fiind pe deasupra calm şi chiar trist, de parcă se făcuse cu ceva vinovat faţă de gazdă, atunci de ce să se teamă? Umbra capricioasă a baroanei nu se lăsase asupra lor. Discuţia o ocolea şi înclina să intre pe făgaşul cunoscut al previziunilor politice, când, deodată, buzele palide şi banale ale baronului rostiră nişte cuvinte, care, chipurile, nu însemnau nimic.

— Vedeţi, bunul-simţ ne îngăduie să fim drepţi şi să nu recurgem la măsuri hotărâtoare cu atât mai mult, cu cât măsurile hotărâtoare, în astfel de împrejurări delicate, de obicei nu rezolvă nimic, spuse baronul şi începu să râdă. Acum suntem amândoi părăsiţi, ca două scaune vechi, care au fost înlocuite cu un fotoliu... Dar să nu apreciem asta ca o mustrare la adresa

cusururilor noastre, ci ca un imn al mediocrităţii noastre. Personal, nu-mi fac nicio iluzie... încheie el, pironindu-şi ochii pe chipul prinţului.

Miatlev înţelese numaidecât că nu mai poate evita discuţia, că tocmai asta e discuţia de care se temea şi că baronul, îmbătându-se şi mai tare, o să înceapă să spună totul pe şleau şi, Doamne fereşte, să lăcrimeze... şi Miatlev sorbi zdravăn din paharul său, pentru ca atacul să nu-l ia prin surprindere, dar, ciudat, baronul începu să vorbească despre altceva, fără să pomenească nici de baroană, nici de triunghiul nenorocos, deasupra căruia plutea în aer un al patrulea ce nu avea un unghi al său. Şi cu cât baronul sorbea mai mult din pahar, tot mai mult se depărta în monologul său de pasiunile iniţiale şi tot mai tare se îmbujora faţa lui sănătoasă şi proaspătă, şi când, în sfârşit, întineri parcă definitiv, căpătând un aer cu un singur înţeles, când nu-ţi mai pasă de nimic, iar gloria nu ţi-e necesară pentru bani, ci pentru suflet, baronul rosti:

— V-am simpatizat întotdeauna... Să dăm uitării temele triste despre care nu-i uşor să glumeşti... Fidelitatea, cum a spus cândva o doamnă inteligentă, înseamnă trăinicia gusturilor. Cum?... Vedeţi, noi doi putem fi martori ai unei noi confirmări a acestui adevăr. Să nu fim însă primitiv de sinceri, mai bine să ne prefacem nebuni, ca să nu ne lipsim de dreptul de a vorbi.

În acest torent liber, fermecător şi încâlcit de mărturisiri, Miatlev văzu o mască sub care stăpânul neuitatei Aneta încerca să-şi ascundă tulburarea. „Într-adevăr, el se preface nebun ca să-mi spună mie totul şi chiar să mă jignească... Da’ nu înţeleg...” se gândea Miatlev.

Pe neaşteptate, întrerupându-se la jumătatea unui cuvânt, baronul dispăru la fel cum apăruse.

Timp de câteva zile, amintirile acestei întâlniri continuară să-l neliniştească pe Miatlev, însă totul se stinse îndată ce se răspândi zvonul că din aventura baroanei cu suveranul n-a ieşit nimic. Ori ea nu i-a fost pe plac, ori el nu era aşa cum îl înfăţişau gurile rele. În orice caz, tânguirile încâlcite ale baronului îşi pierduseră orice sens, iar sforţările lui de a se jertfi păreau, de departe, şi mai deşarte, şi mai triste.

18

Într-o zi, în colţul străzii Bolşaia Morskaia, Miatlev dădu drumul caleştii şi porni pe Nevski, intenţionând să viziteze o prăvălie de cărţi.

Era o minunată amiază de primăvară, una din acele amiezi rare, deosebit de preţuite în posomorâtul Petersburg.

Oamenii, destul de numeroşi, purtau veşminte viu colorate, cele mai multe obişnuite pe timp de vară, discuţiile însufleţite te înviorau. Nu-ţi venea să te gândeşti la lucruri triste.

Atenţia prinţului fu atrasă de o tânără femeie care se profila distinct în mulţime. Venea grăbită, în întâmpinarea lui, depăşind şuvoiul domol al trecătorilor. Spre deosebire de ceilalţi, ea purta o rochie neagră, cu guler închis. Pălăria nu-i acoperea în întregime capul, şi părul blond i se revărsa liber pe umeri. Privirea fixă îi era aţintită undeva în depărtare, de parcă mergea orbeşte. Femeia era destul de înaltă, zveltă, uşor adusă de spate, ceea ce dădea înfăţişării ei un aer de deznădejde. Faţa ei frumoasă i se păru lui Miatlev copleşită de durere. El se întoarse, petrecând-o cu privirea, dar ea dispăru la fel cum apăruse, pierzându-se în mulţimea primăvăratică.

Brusc, cum de asemenea se întâmplă la Petersburg, o umbră piezişă năvăli peste soarele lipsit de apărare, culorile păliră în jur şi picături mari de ploaie răpăiră pe caldarâm, pe trotuare, pironind praful şi speriind trecătorii.

Răsunară exclamaţii, râsete, culorile se amestecară, călăreţii dădură pinteni cailor, trăsurile huruiră şi mai asurzitor, ici-colo, deasupra capetelor, înfloriră umbrelele, dar ploaia se înteţi, şi oamenii se năpustiră spre porţile caselor, se ascunseră prin magazine, prin cafenele, aciuindu-se sub adăposturi întâmplătoare, fiecare unde putea. Iar ploaia se înteţea tot mai mult, şi picăturile se preschimbară în şiroaie năvalnice ce se izbeau cu zgomot de pământ. Începu să toarne cu găleata, undeva, departe, bubuiră tunete.

Chiar de la primele picături, Miatlev dădu fuga într-o cofetărie, urmărind prin geamul vitrinei cum lumea căuta să scape de ploaie. Cât vedeai cu ochii, Nevski devenise pustiu. Pe tot cuprinsul lui domnea stihia dezlănţuită, ici-colo doar mai vedeai câte o birjă, care n-avea unde să se adăpostească.

Şi numaidecât o zări pe femeia tânără de adineauri. Acum se întorcea, fără să ia în seamă şuvoaiele de apă, fără să audă tunetele; apa o înconjura ca un zid compact, rochia neagră îngreuiată i se lipise şi mai strâns pe trupul subţire, părea că se gârbovise şi mai mult, iar capul frumos era acum aplecat, şi tânăra femeie păşea încet, de parcă toată graba pierise, astâmpărată de ploaie.

Oare ploaia să fi fost pricina acestei schimbări? Ce necazuri i-au încovoiat trupul zvelt şi firav? Ce taină cumplită ascundea în adâncul sufletului?

„Ah, îşi zise Miatlev cât putu de calm, încă o victimă a credulităţii…” Femeia cea tânără şi tristă plutea însă încet dincolo de geamul vitrinei, în mijlocul şiroaielor de ploaie torenţială şi nu puteai privi în urma ei fără să simţi amărăciune în suflet.

Un ţipăt pătrunzător răsună undeva: ori în cafenea, ori afară, în bulevard. Discuţiile însufleţite din sală încetară, totul amuţi. Se auzi un tunet. Flacăra albă a fulgerului linse vitrina. O trăsură grea, luptându-se cu stihia, gata să se răstoarne din mers, ţâşni de după colţ. Patru cai cenuşii izbeau cu copitele în apă.

O forţă neştiută îl împinse pe Miatlev din adăpostul cofetăriei; fără să-şi dea seama ieşi în stradă şi într-o clipă ploaia îl pătrunse până la piele. Trăsura gonea nebuneşte, Miatlev izbuti să mai vadă ochii aprigi ai calului, gura larg căscată a surugiului, întinse mâinile, prinse trupul subţire al tinerei femei şi îl trase la o parte, deşi ea se împotrivea, se zvârcolea şi se zbătea, iar de sus turna cu găleata, fulgerele scăpărau, tunetele se contopiseră într-o bubuitură neîntreruptă, adia a frig, spuma clocotea în jur şi fiece pas al lor părea un pas în abis.

— Doamnă, i se adresă Miatlev, încercând s-o potolească, dar nici măcar el nu-şi auzi glasul. Doamnă! strigă din toate puterile, dar strigătul de-abia se auzi, de parcă se înecase în şuvoaiele de apă.

Tot restul lumii parcă prinsese rădăcini în cofetării şi sub porţile caselor, de unde privea cu interes şi răceală. Miatlev o prinse mai tare.

— Lăsaţi-mă! strigă ea.

La un moment dat, avu impresia că o să-l înfrângă. Se zvârcoleau îmbrăţişaţi în ploaie, şi talerele balanţei încremeniră la acelaşi nivel. Apoi, cu o înverşunare neaşteptată, el însuşi topit în torentul ploii, izbuti s-o biruiască şi o târî după sine spre uşa salvatoare a unei cârciumi, care din fericire se ivi prin întuneric şi vijelie. Nu-i mai simţea împotrivirea, nu mai pricepea ce înseamnă strigătele ei: ameninţări, rugăminţi sau cuvinte de mulţumire. Cu o îndărătnicie de maniac o îmbrânci spre uşă, tăindu-şi drum cu umerii printre oamenii care se îngrămădiseră în prag, călcându-i pe picioare, împungându-i cu coatele în coaste şi, fără să asculte înjurăturile lor, mergea înainte, strecurându-se cu misterioasa-i pradă înspre încăperile din fund, pe lângă portarul încremenit, care-l recunoscuse pe prinţ şi încerca

să i se ploconească, dar nu izbuti, căci bezmeticul prinţ şi vrăjitoarea udă, ţipând ca din gură de şarpe, ţâşniră pe lângă el către camerele stăpânilor, şi uşa se trânti în urma lor cu un vaiet asurzitor.

Într-o clipă, în salonul strâmt şi înăbuşitor se adună o companie venerabilă: însuşi stăpânul cârciumii, Saveli Egorov, semănând cu un balon rotund, în salt vioi, cu privirea impertinentă şi slugarnică; nevasta lui ofticoasă şi speriată, cu nişte moaţe stupide pe cap; fata lui făcând pe tinerica, dolofană, amintind formele tatălui, într-un şorţ albastru şi cu o tavă în mâinile-i durdulii; o slujnicuţă, cu faţa ciupită de vărsat, şi colonelul de jandarmi von Müffling, în uniformă, beat criţă; şi încă nişte oameni care păreau a fi, în acelaşi timp, şi rude apropiate ale proprietarului, şi vizitatori ocazionali.

Saveli Egorov îl recunoscu numaidecât pe Miatlev, de la chefurile de odinioară, şi, cu toate că prinţul i se păru de data aceasta iresponsabil, începu să se rostogolească vioi, să se învârtă, să dea porunci cu glasu-i răguşit şi totul în jurul său se învălmăşi într-un vârtej lărmuitor; apăru un pahar cu apă, în caz de leşin, şi oţet, şi prosoape, şi un halat călduros, şi un termofor, şi încă un halat.

— Votcă! strigă Miatlev, aşezându-şi cu forţa prizoniera înfuriată pe un divan de culoare sângerie. Şedeţi odată!...

— Domnilor, ieşiţi afară, spuse nevasta cârciumarului celorlalţi. Slujnica aduse un păhărel de votcă, şi Miatlev îl întinse necunoscutei, care tremura zguduită de frisoane şi hohote de plâns.

— Luminăţia voastră, nu credeţi c-ar fi mai bine ca domnişoara să meargă în camera soţiei?... i se adresă Egorov lui Miatlev.

— Desigur, consimţi Miatlev. Dar mai întâi o înghiţitură, doamnă...

NECUNOSCUTA. Nu mă atingeţi...

VON MÜFFLING (*sughiţând*). S’răcuţa...

NEVASTA CÂRCIUMARULUI. Vă rog pe toţi să plecaţi, vă rog...

MIATLEV. Beţi, beţi odată...

NECUNOSCUTA. Plecaţi de-aici...

VON MÜFFLING. S'răcuţa...

Fata lui Egorov îşi ajuta mama să scoată mulţimea din încăpere. Necunoscuta, fără să-şi şteargă lacrimile, fără să-şi plece capul, plângea în tăcere, respingând păhărelul cu votcă. Şi din nou prinţul fu cuprins de înverşunare. Făcu un semn cârciumarului şi amândoi răsturnară pe spate capul firavei făpturi, turnându-i votcă pe gât.

— Nu! ţipă ea, lovind cu pumnul său mic în genunchi. Nu, nu! şi se lovi din nou, tare, bărbăteşte, apoi încă o dată şi încă o dată, se lovea şi striga: Ce vreţi de la mine? Doamne-Dumnezeule, nelegiuiţilor, v-a rugat cineva?... De ce vă băgaţi cu binefacerile voastre?!... Cum îndrăzniţi să mă siliţi, Doamne-Dumnezeule!...

— Doamnă, doamnă, o rugă Egorov, privind cu spaimă la prinţ. Doamnă, permiteţi să vă conducem... doamnă... în camera soţiei mele... Acolo o să vă puteţi usca mai uşor... Doamnă...

— Doamne-Dumnezeule, ce grozăvie! striga necunoscuta lovindu-şi întruna genunchiul.

Acum însă Miatlev era plin de atâta fermitate, încât toate rugăminţile şi blestemele n-ar fi fost în stare să-l facă să şovăie. La semnul lui autoritar, femeile din cameră apucară de subţiori această făptură palidă, ciufulită, udă, care nu contenea cu plânsul şi, înconjurând-o într-un cerc strâns, o conduseră să se liniştească şi să se usuce. Ea nu se mai împotrivea.

„Doamne-Dumnezeule! Doamne-Dumnezeule!...” răsuna în urechile prinţului în timp ce, lăsat singur, îşi aranja ţinuta. Într-adevăr, „Doamne-Dumnezeule”, dacă priveşti din afară, ceea ce făcuse cu biata femeie era o samavolnicie, o porcărie, „Doamne-Dumnezeule”...

Uşa se deschise brusc şi von Müffling dădu buzna în cameră. În ochii lui albaştri, înceţoşaţi, se citea o nedumerire încordată.

— Prinţe, rosti el cu greu, stâlcind cuvintele, am impresia că această doamnă nefericită are nevoie de ajutor... Sunt gata să...

— O, vă mulţumesc, se grăbi Miatlev să răspundă. N-aveţi grijă, totul o să fie bine. Sunt mişcat, e foarte frumos din partea dumneavoastră...

— Adevărat? Foarte bine, spuse von Müffling şi ieşi ţeapăn, fără să-şi îndoaie genunchii.

Miatlev fu chemat sus şi el urcă pe nişte trepte şubrede în camera de culoarea canarului, plină de dantele, a nevestei lui Egorov, unde pe un divan tot numai dantele, înfăşurată într-un halat gros, şedea necunoscuta lui. Intrând, se temea că o să audă strigătul ei revoltat, o să-i vadă faţa palidă şi privirea plină de spaimă şi dispreţ, dar nimic din toate acestea nu se întâmplă. Dimpotrivă, o roşeaţă uşoară îi rumenise obrajii, ochii mari, cenuşii, priveau cu o uimire calmă spre Miatlev, părul blond, lung şi des, uscat, i se revărsase pe umerii ascuţiţi.

— Sper că vă e mai bine? întrebă el prudent.

— M-am îmbătat, zise ea simplu, ca o veche cunoştinţă, şi începu să râdă, şi numaidecât din ochii ei ţâşni o lumină blândă, transparentă.

— Ca să vezi poveste, rosti Miatlev. Tremuraţi toată, aveţi frisoane... Nu putea să nu mi se facă milă.

— Zău? surâse ea nu prea binevoitoare.

Avea o voce joasă, ţigănească, profundă. Îi dispăruse graba din mişcări. Părea că liniştea sufletească n-o părăsise niciodată, iar tot ce se întâmplase nu i se întâmplase ei, şi doar felul cum îşi ţinea halatul, acel pumnişor semănând cu un pumn de copil ce s-a agăţat de fusta mamei sale, doar asta te făcea să nu-ţi slăbeşti atenţia: undeva, ceva clocotea şi putea izbucni din clipă-n clipă, în timp ce nevasta ofticoasă a lui Egorov număra într-un colţ lingurile de argint şi n-avea de gând să plece, iar fata lui Egorov, cocoţându-şi trupul puhav pe un scaun, se uita fără pic de ruşine, cu gura căscată, când la prinţ, când la necunoscuta lui.

Lingurile zăngăneau şi o împiedicau să asculte discuţia.

— Termină, mămico! zise ea, strâmbându-se.

— De ce să-i fie milă de mine? vorbi necunoscuta. Staţi jos. Uite-aici, lângă mine, nu mă deranjaţi. M-am îmbătat de tot, Doamne-Dumnezeule... adăugă ea şi începu să râdă. Şi ce-o să facem mai departe? Ce-aveţi de gând cu mine?... Ce intenţii aveţi?... O să mă apuce iar... O să mă apucaţi iar de mână sau pot să fac cum mă taie capul? întrebă ea, posomorându-se.

— Vă rog, eu am vrut să vă ajut... Oare e atât de condamnabilă dorinţa mea de a vă sări în ajutor, de a vă ajuta?... spuse Miatlev cu grabă.

— Ce i-o fi venit să mă ajute? Oare l-am rugat eu?... Nu l-am rugat niciodată, Doamne-Dumnezeule... Nici măcar nu vă cunosc, stimate domn. Ce-nseamnă asta: să mă apucaţi de mână de faţă cu toată lumea? Aşa le apucaţi pe toate?

— Nu, nu pe toate, răspunse Miatlev naiv.

— Aha, nu pe toate! Înseamnă că a crezut despre mine... Vasăzică, a crezut… O, domnule, iertaţi-mă. Doamne-Dumnezeule, mi-aţi turnat votcă pe gât! Asta mai lipsea.

Brusc el îşi dădu seama că ea este nemaipomenit de frumoasă, chiar al dracului de frumoasă, mai cu seamă aici, printre aceste dantele, şi aceste femei, şi aceste linguri de argint, sub acest tavan, jos, necunoscută de nimeni, prefăcându-se că s-a îmbătat; ar fi trebuit să plece, dar ea era atât de frumoasă şi asta îl împiedica să se încline şi să iasă.

Nevasta lui Egorov număra întruna lingurile, tot mai repede şi mai febril. Zăngăneau tare, şi vorbele de-abia se auzeau. Sclipind ca nişte peştişori de argint şi zornăind asurzitor, lingurile treceau dintr-o palmă în alta, apoi, nu ştiu de ce, într-un castron, pe urmă, nu ştiu de ce, într-o lădiţă, şi din nou în palmă, şi din palmă în palmă...

— Mămico, sfârşeşte odată...

Prin uşa deschisă, intră von Müffling pe picioarele lui ţepene. Pe fondul peretelui de culoarea canarului, uniforma lui albastră sclipea ca o bucăţică de cer într-un cadru de vară veştejită.

— Sunt cu totul năuc, rosti el cu limba împleticită, încercând să zâmbească. Sunt nelinişţit... Aveţi nevoie de ceva?

Necunoscuta se uită întrebător la Miatlev. Apoi se îndreptă hotărâtă spre paravan.

— Foarte bine, spuse von Müffling mulţumit. O să poruncesc să cheme o birjă. S’răcuţa, zise el arătând spre paravan şi se făcu nevăzut.

— Vă rog, spuse ea tărăgănat de după paravan, vă rog să plecaţi împreună cu mine... Dacă tot sunteţi atât de bun şi mărinimos, de ce să nu... De ce să nu plecaţi cu mine?

— Vă aştept, zise Miatlev, bucuros că totul se rezolvase de la sine şi văzând în asta un semn tainic.

— Interesant, de ce m-o fi aşteptând?... bombăni ea, îmbrăcându-se. Ce năstruşnic, Doamne-Dumnezeule... mai rosti şi începu să tuşească.

Încet şi solemn, însoţit de tăcere (căci, pe neaşteptate, cascada de argint amuţise), ei coborâră din cerul înăbuşitor de dantelă şi trecură prin mulţimea curioasă ca printr-un coridor viu. Ea îşi pusese iarăşi rochia udă şi trupul ei începu să tremure. Egorov se rostogolea în urma lor respectuos.

Ploaia încetase demult, dar nori grei atârnau deasupra oraşului. Bătea un vânt rece, tăios, şi în jur nu mai era mulţimea pestriţă şi voioasă, ci, celebrând sfârşitul zilei de lucru, din toate părţile se scurgea un şuvoi de oameni cu feţele cenuşii, în uniforme de culoare închisă, cu nasturi de aramă. Mişcările lor erau identice, mersul târşâit; deasupra bulevardului plutea, se revărsa peste oraş, se înălţa către cer miros de ceapă prăjită, de varză murată şi de sudoare... Ochii lor inexpresivi se contopeau într-unul singur, şi în el, în acest ochi imens, în străfundul pupilei lui uriaşe şi tulburi, licărea fericirea prizărită a savurării dinainte a bucuriilor zilnice, învăluite în miros de ceapă prăjită.

Pe caldarâm, în faţa cârciumii, aştepta o caretă închiriată, cu uşile larg deschise. Lângă ea se clătina, cu faţa luminată de un zâmbet confuz, von Müffling, care parcă îşi întâmpina musafirii în pragul casei.

— Vă rog... zise el şi, de-abia ţinându-se să nu cadă, dădu necunoscutei mâna, ajutând-o să se urce în cupeu.

Miatlev îi mulţumi, abţinându-se cu greu să nu izbucnească în râs. Saveli Egorov îl bătu uşor pe umăr şi îi şopti confidenţial:

— Luminăţia voastră, nu vă supăraţi, dar cucoanele mele spun că o cunosc pe dama dumneavoastră: o cunoaştem, cică... Se pare că toţi o cunosc în sensul că ea, cică, ă-ă... Ştiţi cum se vorbeşte despre asta. Adică nu numai cucoanele mele, dar şi altele... Şi eu cunosc bunătatea dumneavoastră... Vă cunoaştem, luminăţia voastră... zise el şi începu să râdă.

— S’răcuţa, spuse von Müffling, se înclină şi drept ca o lumânare, păşi îndărăt spre cârciumă.

În cupeu, fără să se ruşineze, ea se lipi de Miatlev, tremurând din tot trupul; îi puse pe umăr capul mirosind a ploaie şi lui nu-i rămase altceva de făcut decât s-o cuprindă cu braţul pe după mijloc. Şi o cuprinse.

— Doamne-Dumnezeule, unde mergem?

— Mergeţi la mine, spuse el cu nestrămutată hotărâre. Voi fi nepoliticos până la capăt.

Nu urmă niciun protest, dimpotrivă, nu mai putea fi vorba despre niciun protest. Ea doar îşi săltă puţin capul ca să-l privească iute, pe neobservate, în ochi.

— Ce năstruşnic, nici măcar n-a întrebat cum mă cheamă... Şi ce mâini are, fierbinţi, Doamne-Dumnezeule! Nu, nu, nu le retrageţi... ce-i cu dumneavoastră? Lăsaţi-le, vă rog... Avem mult de mers?... O să bem ceai cu dulceaţă lângă sobă? Doamne-Dumnezeule, asta nu-nseamnă nimic pentru el!... Şi o să-mi usuc rochia? Ce năstruşnic: m-a târât în cârciumă mai-mai să-mi smulgă mâna din încheieturi, mi-a dat cu de-a sila să beau votcă, a asmuţit asupra mea nişte dihănii nespălate, iar acum m-a îmbrăţişat... şi acum e cald, şi mi-a făgăduit c-o să bem ceai... Ea râse fericită. Destul, nu visez oare? Ah, ar trebui să-mi feresc pieptul de vânt.

Zorit ca un tinerel, Miatlev o îmbrăţişa şi cu mâna cealaltă.

— Ce năstruşnic, râse ea, strângându-se şi mai tare lângă el. Nici nu mă întreabă unde locuiesc şi dacă nu trebuie să mă conducă acasă... Toate

acestea le spuse în şoaptă. Buzele ei mai şoptiră ceva, parcă: înfumurare, violenţă, chinuire, neobrăzare...

19

Aşa murmura, aproape adormită în îmbrăţişarea de fier a fericitului Miatlev, Alexandrina Jilţova, în vârstă de douăzeci şi doi de ani, fără să-i pese câtuşi de puţin unde-ar putea s-o ducă această caretă închiriată.

Tatăl ei, Modest Viktorovici Jilţov, fusese îngropat de viu între zidurile groase ale temniţei din îndepărtatul Zerentui, după cunoscutul eveniment din Piaţa Senatului în decembrie, anul 1825. Soarta necruţătoare i-a jucat o farsă cumplită, despărţindu-l, fără să aibă vreo vină, de tânăra-i soţie, de copila-i care împlinise doi ani, de viaţa tihnită, onorabilă.

La 13 decembrie 1825, cu o zi înainte de trista întâmplare, venise din satul său îndepărtat, aflat în ţinutul Kalugăi, la Sankt-Petersburg, cu nişte pricini ale moşiei, ameninţată de tot felul de necazuri. Fiind un om sociabil şi bun şi având nenumăraţi prieteni printre ofiţerii din gardă, alături de care îşi făcuse serviciul până de curând când trecuse în rezervă, îndată după sosire nu întârzie să-i viziteze. Negăsindu-i acasă pe câţiva dintre ei, a amânat vizitele pentru a doua zi şi tocmai în ziua de paisprezece decembrie se urcă în sanie şi porni la adresele ştiute. În Piaţa Senatului zări careul regimentului Moscova, înconjurat de mulţimea curioşilor. Crezând că este vorba de o trecere în revistă obişnuită şi recunoscând printre ofiţerii ce se plimbau prin faţa careului pe vechii săi cunoscuţi, sări din sanie şi alergă spre ei. Când, în sfârşit, după o vreme îşi dădu seama ce se petrece, căci, izolat cu totul în provincie, n-avea cum să-şi închipuie aşa ceva, era prea târziu. Oştile, conduse chiar de tânărul împărat, înconjuraseră careul. Înspăimântat de cele ce se petreceau, Jilţov izbuti să iasă din învălmăşeală şi ajunse cu bine la hotel, având în cap un singur gând: să-şi facă numaidecât bagajele, şi dimineaţa, în zori, să pornească degrabă îndărăt spre moşie. Şi, într-adevăr, şi-a făcut bagajele, dar a întârziat cu plecarea din capitală. Cineva îl văzuse, cineva raportase, şi au venit să-l ia. Văzând în asta o neînţelegere nefericită, Jilţov n-a protestat sperând că totul se va lămuri cât se poate de repede. L-au dus la arest, unde s-a nimerit să aibă ca vecin un ofiţer de intendenţă necunoscut, arestat şi el în urma acelor evenimente. Peste două zile, intendentul fu invitat la interogatoriu, de unde se întoarse radios şi agitat. Cazul lui se încheiase cu bine, fiindcă aşa cum

povestea, spusese adevărul curat, iar despre cei care, cică, au încercat să-şi arate nevinovăţia, să se justifice, ţi-e şi groază să te gândeşti ce soartă-i aşteaptă.

— Adevărul meu curat e că nu ştiu absolut nimic, spuse Jilţov zâmbind.

— E-e-e, tăicuţule, râse intendentul. Toţi tăgăduiesc, prefăcându-se neştiutori. Ştiţi ce păţesc cei care tăgăduiesc?

Într-adevăr, a doua zi intendentul a fost eliberat, iar pe Jilţov l-au dus la interogatoriu. Suflet nobil şi cinstit din fire, el nici nu s-a gândit, de bună seamă, să nege că în nefericita zi s-a aflat printre răzvrătiţi, căci aşa a fost să fie. L-au rugat să indice numele ofiţerilor cunoscuţi, şi el i-a enumerat sincer, ba chiar bucuros, fiindcă toţi îl văzuseră, iar tăcerea putea fi interpretată ca tăgăduială.

— Dumneavoastră personal aţi avut vreodată ocazia să vă exprimaţi dezaprobarea faţă de rânduielile actuale? l-au întrebat.

— Niciodată! a răspuns el îngrozit.

Atunci l-au trimis îndărăt la arest, sfătuindu-l să nu nege, ci, dimpotrivă, să-şi amintească totul cu de-amănuntul, să povestească şi astfel să-şi uşureze soarta.

În închisoare, el s-a zbuciumat, a suferit, s-a tânguit, cu gândul la tânăra-i soţie, blestemând ziua când s-a hotărât să meargă la Petersburg, care-l înhăţase, fără nicio vină, cu laba lui necruţătoare, şi s-a apucat să scrie, amintind despre tot ce gândise vreodată cu privire la transformările care ar fi putut să ajute patriei sale să înflorească şi mai mult. Mărturisirea a fost trimisă unde trebuie şi de el au uitat.

Luni de zile lungi a aşteptat cu înfrigurare că vor veni să-i aducă la cunoştinţă că este total nevinovat, îşi închipuia cum o să-i povestească despre asta şi cum o să-i explice soţiei, căreia n-a putut în niciun chip să-i comunice nimic şi care, fără îndoială, era în culmea disperării.

În sfârşit, a venit vara, şi în casa comandantului fortăreţei Petropavlovskaia a aflat cu groază că i s-a ridicat titlul nobiliar şi că este condamnat la douăzeci de ani de ocnă.

Vreme de câteva zile după sentinţă parcă nici nu mai ştia de el: nu recunoştea pe nimeni, nu se atingea de mâncare, vorbea de unul singur şi se plimba necontenit dintr-un colţ într-altul, fără să poată dormi.

Tânăra lui soţie, descurcându-se de bine, de rău cu mica moşie, ipotecată şi răsipotecată, a aflat până la urmă de nenorocirea care s-a abătut

asupra nefericitului ei soţ şi a căzut într-o gravă stare depresivă, încât niciun doctor şi niciun fel de leac n-au fost în stare să-i redea sănătatea dinainte.

Alergătura şi grijile pentru educaţia copilei o mai ţineau încă pe picioare, iar cu gândul că el participase într-adevăr, fără ştirea ei, la complot şi acum trebuie să plătească pentru păcatele-i grele, cu gândul acesta se împăcase cât de cât. Trăia acum numai pentru micuţa Alexandrina, străduindu-se să-i asigure o instrucţie onorabilă, oricât ar fi fost de strâmtorată.

Aşa au trecut câţiva ani, până când într-o zi a primit de la el o scrisoare lungă, nu cu poşta oficială, ci transmisă prin nenumărate mâini binevoitoare, scăpând astfel de ochiul vigilent al cenzurii. Şi a aflat tot adevărul despre cele întâmplate cu nefericitul ei soţ: că a picat victimă nevinovat, că acum este condamnat să îndure chinuri neomeneşti fără nicio prihană. Şi aceasta, şi conştiinţa propriei neputinţe în faţa autorităţilor statului, cu treburile şi intenţiile lui încurcate şi complicate, au însemnat ultima picătură. În câteva zile s-a stins. Moşia a fost vândută curând din cauza datoriilor, pe Alexandrina a luat-o la Moscova o rudă îndepărtată, ultima rubedenie a familiei lor, şi fetiţa a început o viaţă nouă, gândindu-se tot timpul la tatăl ei, despre care maică-sa îi povestise atâtea, sperând din tot sufletul în întoarcerea lui neîntârziată.

La Moscova nu o ducea rău. Le era milă de ea şi îi permiteau multe. Era puţin închisă în ea, dar prinsese gustul pentru lecturile bune, îi plăcea muzica. În casa rudei mai locuia şi un nepot, singurul moştenitor al acesteia, un tânăr simpatic, student la universitate. Alexandrina, acum de şaisprezece ani, s-a îndrăgostit nebuneşte de el. Băiatul o îndrăgise şi el, şi de bună seamă totul ar fi luat o întorsătură bună dacă forţele răului ar fi avut răbdare şi ar fi dat tinerilor timp să se maturizeze şi să se fortifice pentru fericirea comună; dar odioasa fatalitate, care îndrăgise familia Jilţovilor, şi-a găsit victima până şi în haosul şi agitaţia Moscovei. După nişte incidente întâmplate la universitate, câţiva studenţi, printre care şi iubitul Alexandrinei, au fost trimişi ca soldaţi în armată. Peste o lună, în Caucaz, el a fost ucis într-una din ciocnirile cu muntenii, şi Alexandrina, într-un moment de sinceritate disperată, a recunoscut că aşteaptă un copil. Pe loc s-a dezlănţuit furtuna. Relaţiile cu ruda au fost rupte. Tinerei fete i s-a adus la cunoştinţă să părăsească locuinţa, întrucât purtarea ei a fost apreciată ca încercare de a pune mâna pe moştenire.

Fire mândră, Alexandrina a plecat trântind uşa, luând cu sine un cufăraş în care avea câteva lucruri şi amintirile ei amare. Nu avea unde să se ducă. Cernea o ploaie rece de toamnă. Să-ţi pierzi la şaisprezece ani orice speranţă şi adăpostul – putea fi oare ceva mai îngrozitor? A hotărât să aştepte seara şi, când s-a înserat, a pornit grăbită spre râul Moscova, pe urmele la fel de grăbite şi lipsite de originalitate ale numeroaselor sale predecesoare.

Nu se ştie dacă putea numi asta noroc, însă o mână puternică a împiedicat-o să-şi înfăptuiască tragica intenţie. Omul care a salvat-o era un profesor de medicină. A lăsat-o să plângă, căci la o fată jalea nu ţine o veşnicie, şi iată, înaintea ei, parcă la semnul unei baghete magice, a apărut o ţară de basm. Profesorul, trecut de prima tinereţe, era văduv. Locuia cu fetiţa lui într-un apartament frumos pe strada Precistenka, având în serviciu o cameristă şi o bucătăreasă. I-a propus Alexandrinei să stea la el, unde va avea camera ei şi va fi socotită drept membru al familiei. În schimb, trebuia să predea fiicei lui muzica şi limba franceză. După ce se aflase în pragul morţii, propunerea i s-a părut atât de fantastică în această lume câinoasă, încât nu-i rămânea să plătească pentru ea decât cu preţul vieţii. Totuşi, gândul că nu-i împărtăşise marea sa taină a determinat-o să refuze. El n-a cedat, a acceptat refuzul ei, dar a convins-o totuşi pe Alexandrina să vină la el măcar pentru o zi-două, să-şi revină în fire, apoi – ce-o vrea Dumnezeu. Era într-o asemenea situaţie, încât, dacă nu se folosea de această posibilitate deloc înjositoare, ar fi fost o prostie. Şi a consimţit.

Era trecut de miezul nopţii când au ajuns la el acasă. Fetiţa dormea. Fără să întrebe nimic, camerista i-a pregătit odaia. Era cald, plăcut, mirosea a ceară încinsă şi a prosoape curate. Au cinat împreună. El era prevenitor şi delicat. Luându-şi inima în dinţi, ea i-a dezvăluit taina. „Ah, asta era? a râs el. Doar atât? Păi eu de ce sunt aici? Nici n-o să ai timp să clipeşti, şi totul o să dispară.” Şi a rămas.

Peste o săptămână era perfect sănătoasă. O doctorie miraculoasă o izbăvise de tot ce o mai lega de viaţa dinainte.

Curând după aceea, într-o noapte, el a intrat în camera ei în halat şi cu o lumânare în mână. Ea s-a speriat, a încercat să se împotrivească, l-a implorat, dar el şi-a scos halatul şi s-a prăvălit greoi alături.

Vremea trecea. Ea făcea lecţii cu fetiţa, se obişnuise cu locuinţa şi cu vizitele nocturne ale bărbatului care nu mai era tânăr. Profesorul era înalt,

cu înfăţişare plăcută, cu maniere sobre, distinse. Duminica mergeau la biserică, apoi se plimbau pe bulevarde sau se duceau la Sokolniki.

Vizitele lui nocturne, îmbrăţişările, cuvintele de alintare, pe care le şoptea cu grăbire, n-o mai speriau. Începuse a vedea în convieţuirea lor plata necesară pentru salvarea ei. Treptat însă pasiunea lui se aprindea tot mai tare, aluziile nebuloase căpătau întrupare, el devenea din ce în ce mai irascibil, îşi pierduse calmul obişnuit şi, în sfârşit, ruşinându-se şi încurcând cuvintele, a mărturisit că o iubeşte. Curios, dar ea n-a simţit nici cel mai mic sentiment de triumf, nici cea mai uşoară încântare pe care ţi-o dă izbânda. Dimpotrivă, mărturisirea lui înflăcărată a speriat-o din nou, şi ea de asemenea încurca vorbele, încercând să-l potolească, dar în adâncul sufletului ei totul era liniştit, şi egal, şi indiferent, şi mustrările de conştiinţă n-o chinuiau.

Avea şaptesprezece ani când, într-o minunată zi de mai, plimbându-se cu eleva sa pe bulevard, a observat că un necunoscut şi frumos ofiţer o urmăreşte stăruitor. După vreun ceas, el s-a apropiat de ea şi s-a prezentat. Îi plăcea. Pe urmă s-au întâlnit de câteva ori pe acelaşi bulevard şi într-una din zile s-au înţeles să se întâlnească fără martori. El a dus-o în locuinţa sa de holtei şi s-a întâmplat că ea a rămas acolo o săptămână întreagă, fără să iasă din casă. Profesorului i-a trimis o scrisoare de rămas-bun, iar ofiţerul a cerut-o în căsătorie, şi-a luat concediu şi au plecat la moşia lui de lângă Moscova.

Acolo au stat câteva luni, însă discuţiile despre nuntă s-au potolit treptat, ea şi-a dat seama că el se plictisise, legătura lor îl stingherea şi, pesemne, din pricina asta bea mult, şi numai după ce bea se înflăcăra din nou. Şi atunci, fără să regrete nimic, ea l-a părăsit fără să-l înştiinţeze şi s-a întors la Moscova.

Ce s-a întâmplat pe urmă? I s-a oferit un loc de guvernantă în familia unui negustor şi a rămas acolo, continuând să nădăjduiască în apropiata întâlnire cu bietul ei tată, când deodată, într-o noapte, destinul capricios şi ostil a dat buzna peste ea sub înfăţişarea stăpânului casei. Tânăra femeie a hotărât să se apere. La strigătul ei a apărut consoarta negustorului, care cunoştea bine gusturile tainice ale soţului, a pălmuit-o pe Alexandrina şi i-a poruncit să dispară neîntârziat... chiar în clipa asta...

Când s-au întâmplat toate astea, Alexandrina pornise pe nouăsprezece ani. Era frumoasă şi urmele celor trăite nu izbutiseră să urâţească chipul ei pur. Ochii mari, cenuşii, atrăgeau atenţia multor trecători. Alerga întruna,

dând lecţii particulare, şi câştiga, şi se mândrea cu independenţa ei, deşi banii erau puţini şi ajungeau în mâinile ei cu destulă întârziere.

Profesorul de medicină s-a întâlnit cu ea întâmplător. Îmbătrânise rău şi se buhăise. Când a văzut-o, era gata să izbucnească în plâns. A rugat-o să se întoarcă la el, însă, numai gândindu-se la asta, ea a tresărit şi a rămas neînduplecată.

Închiriase o cămăruţă amărâtă într-o casă cu trei etaje. Camera se afla la etajul trei, chiar sub acoperiş, şi iarna era greu să păstrezi căldura în ea, iar în zilele toride de vară zăpuşeala te năucea. În schimb, avea un avantaj grozav, ceea ce a şi ispitit-o pe Alexandrina: era izolată de celelalte apartamente şi avea intrare separată pe scară. În casa asta locuiau numai lepădături, oameni de cea mai joasă speţă, beţivi, hrăpăreţi, necinstiţi şi zavistnici, dar Alexandrina se ţinea deoparte, se strecura pe furiş în bârlogul ei numai după ce se înnopta. Poate ar fi fost pe deplin fericită printre aceste racile împovărătoare, create parcă înadins de omenire, de n-ar fi sâcâit-o stăruinţele necontenite ale unui ospătar care locuia pe aceeaşi scară.

Aproape noapte de noapte, încredinţat că familia doarme, el se furişa la uşa ei, fornăia şi bocănea, încercând să intre în cameră, unde tânăra femeie se prăpădea de silă şi neputinţă. Uneori o întâlnea pe scară şi, duhnind a băutură, o întreba: „Astăzi pot să vin? Da?... O să te-nduri de mine?” Nici asta însă n-ar fi însemnat nimic, fiindcă ea învăţase să nu se mai necăjească atunci când auzea pretenţiile bărbaţilor, desluşind dincolo de umerii lor puternici şi semeţi nişte suflete becisnice şi trupuri pricăjite. O speria privirea bănuitoare, ascunsă, a nevestei urmăritorului ei, şi Alexandrina, cu simţu-i de femeie, ghicea în această privire furtuna gata să se dezlănţuie.

Maturizându-se, începuse să înţeleagă din ce în ce mai clar că trăieşte doar mulţumită speranţei în întoarcerea tatălui ei şi că această speranţă, aprinsă în ea din copilărie, devenise acum trupul şi sângele ei. În toţi aceşti ani, în scrisorile către legendarul tată, a plăsmuit o lungă poveste despre viaţa sa minunată, şi el, în rarele răspunsuri, se arăta încântat de norocul ei şi mulţumea lui Dumnezeu că era mărinimos cu biata orfană. Până atunci nu o rugase niciodată nimic, însă, pesemne, crezând în starea ei înfloritoare şi aflându-se la capătul puterilor, a rugat-o să scrie suveranului şi să-i ceară cu lacrimi în ochi graţierea bătrânului, preasupusului şi nevinovatului invalid. Şi pentru prima oară i-a cerut bani.

Plângând amarnic la citirea veştii, Alexandrina i-a trimis tot ce avea, şi avea destul de puţin, făgăduindu-i să-i trimită în curând şi mai mult, apoi

s-a apucat să compună scrisoarea către suveran. Scrisoarea a ieşit lungă, plină de disperare, şi a zburat spre Petersburg, unindu-se pe drum cu stolul puternic al unor la fel de lungi, disperate şi zadarnice cereri de îndurare.

Îndată a pornit cu energie sporită în căutare de noi câştiguri, dar banii sunt un obiect care nu se grăbeşte niciodată spre cei care au neapărată nevoie de ei. Nu mânca şi nu dormea îndeajuns, tremura udată de ploile toamnei, îngheţată de geruri, însă bani n-a adunat mai mulţi decât avusese. Disperarea a cuprins-o cu o nouă tărie, şi ruşinea faţă de nenorocitul ei tată o ardea şi o chinuia când îşi închipuia cum aşteaptă, cum speră să-i ajungă şi lui acolo ceva din izbânzile ei fantastice.

Lupta istovitoare i-a zdruncinat sănătatea. Roşeaţa uşoară din obraji, tusea, fierbinţeala necontenită erau un semn rău.

Casa în care locuia devenise din ce în ce mai ostilă, stârnită fiind pesemne de nevasta ospătarului. În urma ei, când traversa curtea întunecoasă şi urca în fugă pe scara murdară, fluierăturile răsunau făţiş, aidoma cântului de măcăleandru şi tot mai adesea ea se gândea la profesorul de medicină părăsit, dar, ciudat lucru, când se gândea, nu-i apărea dinainte nici noaptea, nici patul, nici sila pentru îmbrăţişările lui, ci faţa lui bună, şi purtările lui cumpătate, şi căldura, şi tihna... Iar legendarul tată aştepta bogăţiile ei, spera în mila suveranului şi, acolo, în lumea ocnaşilor, uitând cealaltă lume, nu-şi mai putea închipui că aici, în lumea în care trăieşte nobila şi norocoasa lui fiică, pot să existe case de închiriat murdare, ospătari beţi, oftică şi fluierături sfruntate.

Când rareori îşi permitea să rămână acasă, pentru a se mai odihni şi încălzi, îşi făcea apariţia nevasta ospătarului. Deschidea uşa larg şi, fără să treacă pragul, pe sub sprâncenele-i roşcate, privea lung şi dispreţuitor la Alexandrina care se zvârcolea scuturată de friguri. A fost nevoită să stea şi ziua cu uşa zăvorâtă, ca să-şi ferească adăpostul de priviri străine. Era limpede că singura ieşire era fuga, însă ea amâna această clipă pentru a-şi cruţa forţele tot mai slăbite.

Dacă însă norii s-au învârtejit, furtuna se va dezlănţui negreşit, şi într-o seară, târziu, când se întorcea acasă, a simţit pe scară un puternic miros de dohot. Mirosea atât de tare, de parcă toţi locatarii acestei case blestemate îşi unseseră cizmele cu dohot în ajunul unei sărbători. Pe ultimul palier, mirosul era insuportabil, iar când a scăpărat un chibrit ca să descuie lacătul, a zărit pe uşă o pată neagră, grasă, care se alungea treptat. A simţit deodată şi spaimă, şi silă, şi obidă. Mirosul dezgustător o sufoca. A intrat în fugă,

zăvorând uşa, ca să scape de această grozăvie, dar în odaie, putoarea umilitoare de dohot era şi mai puternică, şi la lumina făcliei descoperi acelaşi semn negru alungit şi pe partea dinlăuntru a uşii, şi pe peretele alb deasupra patului. Dâre grase de dohot se vedeau pe pernă, pe pătură şi chiar duşumeaua, de la un capăt la altul, era mânjită de o mână haină, bezmetică. A fost ultima picătură, şi înghiţindu-şi lacrimile, ea şi-a strâns lucruşoarele şi a părăsit această speluncă sinistră.

Deznădejdea i-a mânat paşii pe strada Precistenka, spre locuinţa cunoscută a profesorului de medicină. El s-a bucurat grozav de întoarcerea ei, i-a sărutat mâinile, a plâns. Privirea lui stinsă s-a aprins din nou, umerii încovoiaţi s-au îndreptat... În acea clipă, totul în casă i s-a părut neschimbat, şi pentru prima dată după mulţi ani a răsuflat uşurată, fiindcă acum nu se mai temea de nimic. S-a instalat în aceeaşi cameră, unde totul se păstrase ca înainte, s-a culcat în acelaşi pat şi se gândea ce bine a făcut părăsindu-şi prejudecăţile de fată, când se simţea umilită de atingerile lui, ce bine a făcut întorcându-se la omul care o iubea şi suferea fără ea, şi astfel, când uşa s-a deschis şi el a intrat, în halat şi cu lumânarea în mână, ea i-a zâmbit trist, a dat din cap şi a închis ochii. N-au dormit toată noaptea, şi ei chiar i se părea că-l iubeşte pe bătrânul şi bunul ei amant. El a aflat de suferinţele ei, despre tatăl ei, a sărutat-o şi a plâns şi a încercat s-o îmbărbăteze. Începea să i se pară că nu-l părăsise niciodată, că asta e casa ei şi că profesorul este singurul pe care poate să se bizuie acum.

Totuşi, chiar a doua zi dimineaţa, a observat că în casă se întâmplaseră schimbări radicale, pe care nu le observase cu o seară înainte. Apartamentul arăta mai întunecos şi neîngrijit, camerista plecase demult, mobila se şubrezise; rămăsese încă bucătăreasa dintr-un vechi ataşament şi pentru că, pur şi simplu, nu avea un loc unde să se ducă. Fata crescuse simţitor şi faţă de Alexandrina se purta cu răceală. A aflat că profesorul fusese demult înlăturat de la catedră, fiindcă de când plecase Alexandrina căzuse în patima beţiei şi acum doar rareori era invitat în case particulare ca medic, pentru onorarii modeste. Speranţa în belşug, confort, căldură şi ajutor bănesc pentru tatăl ei s-a spulberat, dar să mai dea înapoi era prea târziu şi-i era teamă, căci singurătatea e mai cumplită ca sărăcia, şi Alexandrina, suflecându-şi din nou mânecile, şi-a reluat alergăturile în căutare de lecţii.

Relaţiile dintre ei se simplificaseră. El nu se mai ferea venind noaptea şi ieşind dimineaţa din camera ei. Ştirea despre boala ei l-a zguduit şi, plângând (asta i se întâmpla acum destul de des), s-a jurat că o s-o

lecuiască, că o să se înfrâneze, o să lucreze din nou pe rupte, vor pleca în Elveţia şi acolo, în acel rai, ea se va simţi ca renăscută. Ea îl credea pentru că dorea să se însănătoşească şi pentru că vedea cât de mult o iubeşte. Peste câteva ceasuri însă, în aceeaşi seară, el s-a îmbătat cu un fel de furie disperată, în seara următoare la fel şi tot aşa seară de seară. Îmbătându-se, da buzna în camera ei şi se arunca peste ea, cerându-i dragoste. A încercat să-l liniştească, să-l adoarmă, îndemnându-l să se potolească, dar el era îndărătnic şi stăruitor. Încerca să se împotrivească, simţind din nou că începe să-i fie silă de insistenţele lui, dar el o biruia. Dimineaţa plângea, o mângâia cu mâini tremurătoare, îşi zicea tiran şi nemernic, făcând risipă de jurăminte nesocotite.

Între timp a sosit răspunsul la scrisoarea ei, semnat de însuşi Benkendorf[7], în care, cu o amabilitate rece, era înştiinţată că suveranul, cu toată bunătatea lui, nu socoteşte posibil să graţieze un criminal de stat periculos, fiindcă o asemenea graţiere poate apărea ca un act de nedreptate faţă de ceilalţi criminali care îşi ispăşesc pedeapsa, de aceea trebuie să se resemneze şi să aştepte temeiuri legale generale.

Înfrângându-şi durerea de neîndurat, pricinuită de această veste, a hotărât să plece la Petersburg şi să se arunce la picioarele lui Benkendorf. Hotărârea ei era neclintită, dar nefericitul profesor o implora să nu plece şi să nu-l lase singur, bocea ca un copil, îmbrăţişându-i genunchii, sărutându-i mâinile, striga disperat că şi el are dreptul la mărinimia ei. I s-a făcut milă de el şi a amânat plecarea. Oricât ar părea de ciudat însă, pe neaşteptate, destinul blestemat s-a milostivit de ea, deşi într-un chip nespus de crâncen, cum îi era obiceiul: într-o zi de primăvară timpurie, el l-a împins pe profesorul beat sub roţile unei trăsuri grele, izbăvindu-l de suferinţe, iar pe Alexandrina de dragostea lui. Noua lovitură a doborât-o. Boala s-a dezlănţuit cu forţe sporite. Despre călătoria la Petersburg nici nu mai putea fi vorba. Aşa cum o fiară rănită se grăbeşte să se adăpostească în vizuina ei, aşa cum păsările călătoare, obosite de caznele zborului, se străduiesc, încordându-şi ultimele puteri, să ajungă la cuibul de anul trecut, unde s-au născut şi au prins puteri, tot astfel şi ea, secătuită de boală, şi-a adus aminte de copilărie şi a plecat în gubernia Kaluga, în satul ce aparţinuse tatălui său, unde, cum ştia, mai trăia bătrâna ei doică.

Într-adevăr, totul în jur era aşa cum şi-l amintea. Bătrâna doică trăia şi a recunoscut-o pe Alexandrina. S-a bucurat de venirea ei şi a găzduit-o în izba ei micuţă, în care locuia singură. O hrănea cu lapte, o înconjura cu tot

felul de atenţii, o ferea de gânduri negre. Tânără femeie se plimba prin împrejurimi, o ajuta pe bătrână la gospodărie. Aşa au trecut două luni, şi sub înrâurirea liniştii, a aerului curat şi a mângâierii, a început să-şi revină în fire. Spaimele şi rănile trecute o chinuiau din ce în ce mai puţin, când deodată, cu totul pe neaşteptate, a venit s-o vadă un tânăr domn, care nu era altul decât fiul actualei stăpâne a fostei moşii a Jilţovilor. Se purta cu demnitate, vorbea rar, dar Alexandrina îşi dădea bine seama că este emoţionat. Cuvintele lui o loveau drept în inimă, căci în ele auzea din nou vocea soartei sale nesăţioase. El aflase de venirea ei şi a socotit de datoria lui să se prezinte. Intenţionează să rămână multă vreme prin aceste locuri? Are cumva niscai planuri cu privire la moşia lor, a lui şi a măicuţei sale? Ea l-a liniştit, încredinţându-l că nici prin gând nu i-a trecut aşa ceva. „Şi de atunci a trecut atâta vreme, că eu nu mai ţin minte nimic.” „Sunt foarte bucuros, a zis el nepăsător, totuşi pe măicuţa o nelinişteşte tare mult şederea dumneavoastră îndelungată şi de neînţeles în satul nostru.” S-a înclinat politicos şi s-a făcut nevăzut, dar acum Alexandrina nu trebuia prevenită a doua oară. Ea ştia că fantezia omenească este extrem de rafinată şi capabilă a ticlui ceva mai dihai ca mânjitul uşii cu dohot. Era un semnal, un semnal limpede ca bună ziua, şi îmbrăţişându-şi doica bătrână, care plângea întruna, a pornit spre Petersburg.

Era atât de copleşită de tot ce se întâmplase cu ea, încât, în cursul primei zile de şedere la Petersburg, nu şi-a dat o clipă seama unde se află. Abia a doua zi, parcă trezindu-se, s-a văzut în mijlocul capitalei de nord. Şi numaidecât a înţeles că îndelung şi zadarnic pierduse timpul la Moscova, în loc să se lupte cu forţele tenebroase ale vieţii aici, simţind în spate sprijinul rece, dar neabătut al maiestuosului granit petersburghez. Astfel cugeta ea, pregătindu-se pentru ultimul duel disperat cu atotputernicul conte Benkendorf.

Îndată după sosirea la Petersburg, a depus la Secţia a III-a o cerere în care îşi exprima rugămintea de a i se permite să facă o vizită contelui şi, în aşteptarea răspunsului, a purces să-şi aranjeze viaţa.

În acea vreme tocmai împlinise douăzeci şi unu de ani. Era, cum se spune, în floare, şi nici speranţa n-o părăsise cu totul. Boala, care o măcina pe dinăuntru, nu-i atinsese frumuseţea, roşeaţa uşoară din obraji o făcea şi mai atrăgătoare, printr-o minune, ochii mari, cenuşii, rămăseseră liniştiţi şi enigmatici, şi nimeni nu putea ghici ce zbucium se ascunde în sufletul ei chinuit.

În acele zile s-a rugat cu multă osârdie lui Dumnezeu, implorându-l să se milostivească şi să-i fie ocrotitor mărinimos. Şi pesemne că rugăciunile ei au fost auzite, căci nu i-a trebuit multă vreme să-şi găsească o slujbă. Cu totul întâmplător parcă, lucru ce a uimit-o nespus, s-a angajat în casa unei bogătaşe, văduva nu ştiu cărui consilier de stat, o cucoană în vârstă, fără rubedenii, ducând o viaţă trândavă, în calitate de damă de companie, de înveselitoare sau confidentă. Îi citea văduvei romane franţuzeşti pilduitoare, se plimba cu ea, o asculta cum se vaită de viaţă sau îi asculta poveştile plicticoase ale căsniciei ei, spuse în cele mai mici amănunte, şi tot felul de fleacuri pe care şi le amintea foarte bine. Viaţa se scurgea monoton, fără sărbători, dar şi fără drame, ceea ce Alexandrinei îi convenea de minune. În general, Petersburgul i se părea la început mai sobru şi mai uniform, mai serios şi chiar mai binevoitor decât nepotolita, bezmetica şi abracadabranta Moscovă, cu indiscreţia făţişă şi cu indiferenţa ei peste măsură de copleşitoare. Părea că nimeni nu se interesează de nimic în afară de sine, şi asta era cât se poate de comod şi atrăgător pentru o făptură bătută de soartă, ca Alexandrina.

Din păcate însă, n-a ţinut aşa decât puţină vreme, fiindcă un om aflat în vecinătatea altui om nu poate rămâne liniştit, ci trebuie să-şi influenţeze, să-şi povăţuiască şi chiar să-şi domine vecinul.

„Îţi place vara? a întrebat-o văduva după o lună sau două de existenţă împreună. Curios, curios. Trebuie să recunoşti însă că primăvara este cel mai frumos anotimp al anului. Da’ ce-i cu dumneata, scumpa mea? Cum e posibil să faci comparaţie?” Apoi a urmat: „Dumneata bei cu înghiţituri mici şi mereu îţi gâlgâie ceva în gât... Obişnuinţă? Dar e îngrozitor, şi asta mă agasează. Nu trebuie să bei aşa, ci uite-aşa...” Şi pe urmă: „De ce nu-ţi împleteşti părul în cosiţe? Cosiţele ţi-ar sta mai frumos, nu aşa cum îţi stă acum”. Şi a doua zi: „Sunt sigură că ţi-ar sta mai bine cu cosiţe”. Şi peste o zi: „Dumneata socoteşti că n-am dreptate? Nu, coada este o podoabă. Asta o ştie oricine”. Şi încă peste o zi: „Am obosit să-ţi repet unul şi acelaşi lucru. Şi-mi pare grozav de rău, că eu mă străduiesc pentru dumneata, vreau ca dumitale să-ţi fie bine, iar dumneata...” Şi Alexandrina şi-a împletit coadă. După asta a urmat: „Îi place de dumneata. Este un om foarte respectabil. N-ar strica dacă... ce-nseamnă că nu eşti dispusă? În orice caz, ai putea fi mai amabilă cu el”. Şi iar: „Dar ce-i cu dumneata, scumpa mea? Eu, vezi bine, nu stăruiesc pentru căsătorie, procedează cum crezi, dar e necuviincios să-l refuzi...” Şi în sfârşit: „Ai putea, în fine, să te plimbi cu el, n-o să te

muşte”. „Doamnă, a rostit Alexandrina încet, dar neşovăielnic, îmi e cu neputinţă.” Văduva s-a supărat şi a zis că Alexandrina e o nesuferită. Alexandrina a încercat să-i explice văduvei că are şi ea obişnuinţele şi dorinţele ei şi că nu poate să poarte cosiţe, dacă nu-i place, şi să bea ceaiul cu înghiţituri mari, ca să-şi opărească gâtul, şi în general nu poate purta o rochie cu atât de multe volănaşe, cum stăruia doamna într-o vreme, dacă mai ţine minte... La asta văduva i-a declarat că ea plăteşte bani şi pentru banii săi... „Şi pe urmă, a adăugat ea, dumneata tuşeşti.”

Şi chiar atunci Alexandrina a auzit un sunet îndepărtat: mica ei speranţă s-a făcut ţăndări pe parchetul acestei case străine.

Banii erau pe sfârşite. N-a izbutit să facă nicăieri rost de lucru. A încercat să se adreseze iar lui Dumnezeu, dar el era surd la chemările ei. Şi, ca un făcut, tot atunci s-a răspândit ştirea despre sfârşitul prematur al contelui Benkendorf, iar asta însemna că întunericul o cuprinde din toate părţile. Loviturile se ţineau lanţ. Nicăieri nu se vedea nici cea mai mică rază de lumină. Pe neaşteptate însă, ca o ultimă bătaie de joc, i s-a transmis că succesorul contelui Benkendorf e gata să o primească. Cu mult înainte de ora stabilită, ea se şi afla în anticamera contelui Orlov[8]. Tulburarea îi era atât de puternică, încât i se părea că totul în jur e cufundat în ceaţă, şi ea se mişcă orbeşte. Tot ceea ce i se spunea îi pătrundea în conştiinţă, însă nu-şi dădea seama, precum nici nu-l vedea pe cel care vorbea cu ea, deşi îl privea cu ochii ei mari, cenuşii, larg deschişi, ba chiar dădea din cap aprobator în momentele cuvenite, şi chiar a rostit nişte vorbe cu voce profundă, tărăgănată, de ţigancă. Când după întrevedere a ieşit şi a pornit pe splaiul Fontanka, i se părea, nu ştiu de ce, că întrevederea tocmai trebuia să aibă loc şi, ca pe o lecţie, repeta cuvintele ce le va spune contelui. În sfârşit, a ieşit pe Nevski. Era o zi de mai însorită, cu lume multă şi toalete multicolore. Şi atunci ea şi-a amintit clar întreaga convorbire şi a înţeles că nefericitul ei tată, pe care nu-l văzuse niciodată, se prăpădise în exilul siberian. Alaiul sărbătoresc, domol, care se înfăţişa privirii, nu se potrivea nicidecum cu tot ceea ce simţea ea în aceste clipe, şi îi venea să ţipe la ei, să bată din picioare, însă n-a făcut altceva decât să grăbească pasul, aproape alergând, nici ea nu ştia încotro. Au răsunat tunete şi s-a pornit să plouă cu găleata. Un gând neaşteptat a luminat-o ca un fulger: totul s-a sfârşit, n-are încotro să se zorească. Atunci s-a oprit şi, zăbovind puţin, a pornit în direcţia de unde venise. Odată cu ploaia, pe bulevard se năpustise vântul. Adierea caldă de primăvară, uşoară şi înşelătoare, dispăruse. Rochia veche

pătrunsă de apă o făcea să tremure şi mai tare. Alexandrina însă nu simţea nimic şi, pesemne, ar fi mers mai departe, când deodată a zărit gonind spre ea, ca o salvare, o trăsură grea, a întins mâinile în întâmpinare şi, în aceeaşi clipă, s-a trezit în braţele lui Miatlev.

20

Careta se apropia de casă. Vântul devenise şi mai pătrunzător. „Doamne-Dumnezeule, numai de nu ne-am opri!” „Numai de nu ne-am opri...” se gândi Miatlev, strângând către sine trupul ei slăbuţ şi docil.

Casa cea veche îi întâmpină cu o linişte solemnă şi o penumbră de biserică, în care se legănau, ca prin ceaţă, mute, statuile de marmură, încolăcindu-se, căzând, încleştându-se în luptă corp la corp, destăinuindu-se una alteia în limba gesturilor, fără s-o observe pe musafira care intrase şi îşi pironise asupra lor privirea încântată. Aici Miatlev fu nevoit din nou să facă, uşor, uz de forţă, căci tânăra femeie se pierdu într-o clipă printre statui, mângâindu-le, îmbrăţişându-le, lipindu-se de ele cu obrajii, cu tot trupul, şi cu greu o mai puteai deosebi de ele, suplă, mlădioasă, cu părul revărsat pe umeri, ca Eriphyle, despre care poetul spunea: „Prietenos în casă s-o duci pe-această prizonieră... Captiv potrivnic fi-va-ţi, de-o ţii îngenuncheată...” El o chemă, apoi încercă s-o prindă, dar ea aluneca sprinţară, râzând încetişor, şi se ascundea după compatrioţii despuiaţi. Casa parcă încremenise, obişnuită de Miatlev cu tăcerea netulburată, şi doar ei doi apăreau când şi când în această lume de nimeni altcineva populată. O, această lume, care nu-şi reclamă suferinţele, nu pofteşte supunerea ta, nu-ţi pretinde robia! O, lume, plină de fericire şi încredere! Unde eşti? Arată-te...

În sfârşit, izbuti s-o prindă tocmai în momentul când săgeata uşoară pătrundea fără zgomot în inima Minotaurului şi el se încovoiase de durere, întorcându-şi spre oameni orbitele goale şi îndurerate, de parcă i-ar fi prevenit că ispitele nu sunt mai puţin primejdioase decât rănile mortale pricinuite de soartă.

— Alexandrina, hai, repede, spuse Miatlev, încercând s-o ducă de acolo. Ce-i zburdălnicia asta? (Ea începu să tuşească.) Uite, vezi?...

— Unde mergem? întrebă ea, împotrivindu-se uşor. Din nou la cârciumă?

Urcară la primul etaj. Ea devenise ascultătoare ca şi când se stinsese. N-o mai preocupa nimic. El o luă de mână, ducând-o ca pe o oarbă prin sala

pustie, prin salonul gol, pe scara ce ducea spre fortăreaţa lui. Deodată ea se opri. În faţa lor, pe palierul de la etajul al doilea, ridicându-şi respectuos cilindrul demodat şi ponosit, cu surâsul uşor al lui Ulise pe faţa-i rotundă, plină de demnitate, stătea Afanasi, întruchipare a zeului ospitalităţii. Lui Miatlev îi plăcu această scenă mută, îşi introduse doamna în cameră şi o aşeză pe fotoliu. Ea căzuse într-o stare de amorţeală.

Între timp, zeul cu înfăţişarea lui Afanasi se apucă îndemânatic, dar plin de demnitate, să aranjeze încăperea unde prinţul intenţiona s-o instaleze pe Alexandrina Jilţova, fie captivat de farmecul frumuseţii ei, fie chinuit de milă faţă de o victimă nefericită a destinului neîndurător.

Prinţul i-a pus la dispoziţie camera sa, cu tot ce avea în ea, nădăjduind din tot sufletul că tânăra femeie va rămâne pentru mai multă vreme şi atunci o să primească un iatac pe măsura frumuseţii şi a suferinţelor ei. Pentru sine porunci să se pregătească biblioteca.

Bucătarul primi ordine să-şi dea toată osteneala, şi în subsolul casei, inaccesibil privirilor de rând, începură să clocotească pasiuni demult potolite.

Câtă vreme prinţul dădu dispoziţiile, Alexandrina, înviorându-se puţin, îşi potrivi ţinuta, bău laptele fierbinte servit de Afanasi, apoi se prăvăli pe patul pregătit pentru ea şi adormi în aceeaşi clipă.

Străduindu-se să nu facă zgomot, Miatlev sta întins în bibliotecă, ţinând în mâini un mic volum de Augustin, deschis la întâmplare, şi încerca să pătrundă înţelesul rândurilor care-i jucau înaintea ochilor. Întâmplarea de astăzi era neaşteptată, surprinzătoare şi neverosimilă. La început totul semăna cu un joc, ciudat şi complicat, care cerea încordare, cu reguli fantastice şi condiţii misterioase, însă curând deveni limpede că nu e niciun joc, ci o femeie cu chip frumos, care striga de durere şi se lovea cu pumnu-i micuţ în genunchi, apoi o caretă şi trupul ei tremurând în braţele tale, trupul tânăr, fierbinte, în mâinile tale, părul umed pe umărul tău, lângă obrazul tău, şi trupul fierbinte în mâinile tale... „Să-mi feresc pieptul de vânt...” Da, şi pieptul mlădios, mic şi fierbinte, şi palma, simţindu-l prin rochia subţire, veche, rece şi umedă... Ce joc mai e şi ăsta? Şi „Doamne-Dumnezeule, Doamne-Dumnezeule...” ca un strigăt în ajutor... Ce joc mai e şi ăsta? Joc să fie oare?... Dar tânăra femeie cu trup fierbinte şi mlădios doarme, zvârcolindu-se, dincolo de uşa de stejar, la cinci paşi de aici, ceea ce, în sine, n-ar trebui să fie de mirare, însă nu poate să nu fie de mirare, căci dacă trupul ei tânăr şi fierbinte a fost în mâinile tale, trupul mlădios, fierbinte, şi

părul mirosind a ploaie... „De îndoială, mamă, am mintea tulburată...” Însă eşti oare în stare să intri acolo, la ea, în halat şi cu lumânarea în mână, bâiguind banalităţi de cavalerguard? La început totul semăna cu un joc, un joc de-a salvarea, însă după ce trupul ei tânăr şi fierbinte... Oare ce-ar spune, văzându-te în halat şi cu lumânarea în mână? Totuşi, dacă s-a lăsat îmbrăţişată şi a venit la tine, şi s-a culcat în patul tău îmbrăcată în cămaşa ta de noapte, şi doarme, zvârcolindu-se, în cămaşa ta de noapte la cinci paşi de aici... Ei, dar la urma urmei de ce să-ţi faci atâtea probleme? Ea nu doarme, ci, în tăcere, te dispreţuieşte, cum te-a dispreţuit Aneta Frederix... Bineînţeles, acum, când s-au scurs câteva ceasuri şi ea şi-a pierdut orice nădejde, să apari deodată în halat şi cu lumânarea în mână, nu ştiu, zău, dar... „Şi tatăl n-avea ştire că fiica lui, prinţesa, în pântecele-i poartă sămânţa lui Apollo...” Tulburat, Miatlev scoase un fluierat.

Auzind fluieratul, Alexandrina se trezi. La început nu-şi dădu seama unde se află, dar apoi îşi aminti. Din bibliotecă, prin uşa întredeschisă, pătrundea o lumină galbenă, tremurătoare.

Fireşte, situaţia ei este echivocă, dar în ochii cui? Şi el, acest prinţ, Doamne-Dumnezeule, cu mâini viguroase şi surâs vinovat, dorea ca ea să locuiască în acest palat de lemn cu două caturi şi să fie sănătoasă şi fericită. Când o îmbrăţişase, ferind-o de vânt, precum bărzoiul, cu aripile sale nervoase, barza căzută din înaltul cerului, parcă ea nu ştia încă de atunci cum trebuie să se întâmple totul? Parcă ea nu ştia? Parcă ospătarul, duhnind a rachiu ieftin, nu zgâria la uşă şi izbea cu capul în perete, de ziceai că vrea să-l străpungă? Şi parcă tristul profesor de medicină, întinzându-i o mână de ajutor, putea să dispreţuiască recunoştinţa ei de tânără fată? Şi parcă nu ea se strângea înfrigurată, plină de veneraţie, lângă nefericitul ei student? Şi parcă nu ştia câte parale face ofiţerul adus de întâmplare pe bulevardul Precistenski? Iar când a aruncat o privire în bibliotecă, unde prinţului i se pregătise patul, oare nu ea a trebuit, cu greu, să se abţină ca să nu izbucnească în râs, fiindcă prefăcătoria lui fără cusur era mai mult decât evidentă?... Şi parcă ea nu ştia că îndată ce va cădea în patul cald al prinţului, el o să intre în halat, cu lumânarea în mână? Şi, cufundându-se într-un somn adânc, izbuti să se roage să nu fie aşa, să nu se întâmple aşa ceva, aşa ceva să nu se întâmple acum, pe urmă, pe urmă, nu acum... Doamne-Dumnezeule... Prăpăd... datorie... frumuseţe... fatalitate... văpaie.

Ce văpaie să fie asta? Văpaia bolii sau văpaia fatalităţii, veşnica, nestinsa văpaie, întreţinută, asemeni unor preoţi, de naivul ei student, de

profesorul de medicină, îndobitocit de singurătate, de fantele în uniformă verde şi de ospătarul cu figură de vită; văpaia veşnică, dispreţuind ruşinea, văpaia hărăzită de ceruri, subjugător de pură şi pângărită de miasme şi necurăţenie, învăluită în lumina tremurătoare a lumânării aproape sfârşite, necunoscând trufia, dar pretenţioasă, dând trupurilor goale o perfecţiune divină şi mistuindu-ne de-a lungul întregii noastre vieţi, scurte, fericite, mârşave, nenorocite şi măreţe, până ce din noi nu va rămâne decât o rece picătură de ceară... Oare ce-a fost asta?

Fluieratul nu se repetă. În cameră se aşternuse o tăcere nelămurită. Pe măsuţa scundă lâncezea cina de mult răcită. Dinspre soba de teracotă adia o căldură divină. Ea sări din pat, fluturând mânecile largi ale cămăşii lui de noapte, uşoară, ca o walkirie, traversă camera şi se uită în bibliotecă. El dormea cu mâinile sub cap. Cartea inutilă alunecase pe jos.

21

„18 iulie 1846

...Sănătatea Alexandrinei mele e mai bună, şi acum doctorul Schwanebach este cât se poate de mulţumit. Da, şi eu însumi văd că ea a înflorit. Se pare că primejdia a trecut. Ca de obicei însă, doctorul mi-a comunicat toate acestea cu o expresie de tristeţe în ochii săi de saxon. Totuşi, undeva, în adâncul sufletului, şiretul esculap ascunde ceva. Aluzia mea la intenţia de a demisiona a stârnit acolo o întreagă furtună de bârfe, de comentarii, de exclamaţii răuvoitoare. Oare din nou, după ce mi-am trăit mai bine de jumătate din viaţă, trebuie să mă supun regulilor generale? Uite aşa distrugem tot ce-i mai bun în noi, cele mai frumoase porniri ale sufletului nostru, ascultând de gura lumii, respectând buna-cuviinţă şi urmând gusturile altora. Preadivina mea soră a organizat un partid de adepţi şi, folosindu-se de poziţia ei, asmute opinia publică împotriva mea. Sunt sigur că o să vină şi rândul Alexandrinei, şi atunci furtuna va fi cumplită. Sora mea îmi vorbeşte deja cu «dumneavoastră».”

„20 iulie...

...Din Mihailovka au sosit veşti puţin îmbucurătoare. În patru ani, casa cea mare a putrezit şi s-a dărăpănat. Cea mică e şi ea de mult şubrezită. Deşi, dacă ar fi spălată cum trebuie şi uscată, eu şi Alexandrina ne-am descurca prea bine pe timpul verii, apoi s-ar putea ca şi cea mare să fie gata.

Şi-acolo, s-ar putea să mă ascund de-ai tăi tirani... Am dat dispoziţii ca înspre toamnă casa cea mare să fie pusă la punct. Intendentul se jură că aşa va fi. Asta înseamnă că nu trebuie să mă aştept mai devreme de vara viitoare. Când i-am povestit Alexandrinei, am văzut spaimă în ochii ei. Îi e teamă să devină prinţesa Miatleva. Ea vrea să fie cu mine, dar se teme să devină prinţesa Miatleva, asta o sperie. După tot ce a îndurat, se socoteşte nevrednică şi de acest titlu gol, şi de mine... De altminteri, ea se teme, de asemenea, că toate acestea sunt o himeră. Ea nu doreşte să-şi vadă iluziile spulberate! I se pare că Destinul meu, morocănos, cenuşiu, diform, care dă târcoale în întuneric, implacabil, ahtiat după victime, nu este doar al meu, ci şi al ei, şi el nu-i va îngădui să fie cu adevărat fericită.”

„26 iulie...

...Ea a avut dreptate: dintr-odată s-a pornit să tuşească tot mai rău şi din nou a început să aibă puţină febră. Încăpăţânatul Schwanebach susţine că vina o poartă zăduful verii şi dacă ar pleca la Mihailovka, natura ar avea o înrâurire binefăcătoare. Ziua toată mi-am petrecut-o într-o alergătură, însă n-am izbutit să obţin nimic. Problema cu demisia a rămas deschisă, iar timpul trece, şi Petersburgul nu e cel mai bun loc pentru restabilirea sănătăţii. Ca s-o abat de la gândurile triste, cărora se lasă pradă când nu sunt de faţă, şi pentru a-i diversifica toaleta cât de cât, i-am propus Alexandrinei să mergem la Gostinîi Dvor[9] după cumpărături. Cu totul surprinzător, s-a bucurat ca o fetiţă. Am zburat într-acolo într-un zor nebun. S-a învârtit printre ţesături, şi panglici, şi dantele, alegând, măsurând, refuzând, jubilând. Apoi a devenit dintr-odată nepăsătoare. I se făcuse rău, nu ştiu, poate din pricina zăpuşelii din magazin. Acum nu-i mai plăcea nimic, şi cu greu am convins-o să ia ceva făcând şi o glumă proastă pe seama cămăşilor mele de noapte, care se învechiseră. După-prânz, a avut loc o mică întâmplare. Tembelul de Afanasi făcuse nesăbuinţa să-i povestească despre blestematele fantome care populează casa noastră. De atunci am observat că, uneori, seara, stă şi trage cu urechea la zgomotele din casă, iar azi a dat buzna în bibliotecă, asigurându-mă că cineva în alb a apărut în faţa ei, apoi a dispărut. Îi pierise tot sângele din faţă. «Ai putea să asculţi mai puţin ce spune idiotul ăsta», am zis eu. «Doamne-Dumnezeule, dar eu nu susţin că a fost, a rostit ea, încercând să zâmbească, eu nu susţin...»”

„28 iulie...

...Intendentul a propus s-o duc pe Alexandrina la moşie, să stea acolo până ce eu termin de aranjat treburile aici. Ea a refuzat categoric să plece fără mine. În sinea mea mă bucuram, deşi m-am arătat supărat, tunând şi fulgerând şi prefăcându-mă în toate chipurile. Fireşte, ea înţelege toate astea, dar mă iartă. «Doamne-Dumnezeule, ce mult mă iubeşte omul ăsta!» Ieri a trecut pe aici Amilahvari. Ea l-a vrăjit numaidecât, şi nici nu putea fi altfel: e înduioşătoare şi adorabilă, iar el e gata să ocrotească orice pasăre rănită, darămite pe una ca ea... Ea m-a întrebat: «Nu ţi se pare uneori că îţi fac pe plac numai ca să trăiesc în belşug?» «Vino-ţi în fire, Alexandrina, am spus eu, Dumnezeu mi-e martor că niciodată aşa ceva, mie...» «Ce năstruşnic, a intonat ea, el crede că eu nu mă pot teme de sărăcie şi pentru asta... Da’ cine i-a spus? Mi se pare că eu... Parcă ţi-am povestit! Să nu spui că nu ţi-am povestit, ţi-am povestit totul...» Şi aşa mai departe... Fiindcă veni vorba, despre povestea de alaltăieri cu fantomele. «Dar eu nu susţin...» a zis ea. L-am chemat atunci pe Afanasi. El a apărut cu o eşarfă stupidă la gât, împănat tot cu Walter Scott, cu faţa lucind de trai bun, dar cu o vânătaie onorabilă sub ochi. L-am ocărât că răspândeşte tot felul de zvonuri prosteşti şi, iată, a speriat-o pe Alexandrina. «Păi cum, a răspuns el plin de demnitate, nu eu le-am scornit. Sunt, dacă-mi daţi voie, legende istorice». Ca să mă convingă, mi-a adus o bucată dintr-un cearşaf vechi, susţinând că el însuşi a rupt-o odată din vălul fantomei, încercând s-o prindă. «Ea, dacă-mi daţi voie, n-are trup, n-ai de ce s-o apuci. Dar vălul e de pânză subţire.» Toate acestea au produs o impresie deprimantă asupra Alexandrinei...

...Cântecul trompetei, penumbră, înserare – nelegiuire a naturii sau făptură umană, nenorocită, ca Ziditorul însuşi?”

„30 iulie...

...Nesuferită zi... Preadivina mea soră n-a întârziat să cadă pe capul nostru tocmai în momentul când Alexandrina se odihnea după-masă. Biata copilă, care auzise multe despre domnişoara de onoare, a sărit în picioare şi, tremurând, a început să-şi aranjeze ţinuta, dar sora mea s-a prefăcut că n-o observă şi a intrat la mine, în bibliotecă. Am avut împreună următoarea discuţie.

EA. Ştiu totul. Nu-i nevoie să vă justificaţi.

EU. Nici n-am de gând să mă justific. N-am de ce să mă justific. Şi pe urmă, Liza, ai putea să dai buzna în casa mea cu mai puţină impetuozitate.

EA. Exceptând faptul că dumneavoastră aţi stârnit întreg Petersburgul cu extravaganţele dumneavoastră.

EU. Mai întâi ar fi trebuit să...

EA. ...Nu mai vorbesc de curte, v-aţi permis să vă înjosiţi şi să aduceţi în casă o femeie de la cârciumă...

EU. Ce tot spui, vino-ţi în fire!

EA. ...pe lângă asta, aţi tras-o de mână în văzul tuturor, tot Petersburgul vorbeşte... Sunteţi atât de compromis...

EU. Ascultă, Liza...

EA. ...încât acum o să vă fie imposibil să vă refaceţi reputaţia, de ce însă dumneavoastră.

EU. Nu mă jigni... Ascultă-mă...

EA. ...de ce însă dumneavoastră nu vă gândiţi la mine şi la reputaţia numelui nostru?! Aţi transformat casa în cârciumă şi chiar dumneavoastră arătaţi ca un servitor, chiar şi valetul este mai *comme il faut*...

EU. Vorba e că eu nu doresc ca cineva...

EA. Puteaţi, la urma urmelor, să închiriaţi un apartament pentru întâlniri, nu să transformaţi în spectacol public...

EU. ...să se amestece în viaţa mea! Cred că v-am dat de înţeles şi ţie, şi celorlalţi...

EA. ...spectacol public relaţiile dumneavoastră neîndoielnice cu nu ştiu cine. Cândva o să vă treziţi, dar va fi târziu... Va fi prea târziu! În sfârşit, nu veţi cuteza...

EU. ...că am de gând să mă port cum voi găsi de cuvi...

EA. ...să jertfiţi egoismului dumneavoastră poziţia noastră în societate. Voi fi silită...

EU. ...inţă, drăcia dracului!...

EA. ...să recurg la sprijinul prietenilor mei, ca să vă facă să vă băgaţi minţile în cap şi, dacă va fi nevoie...

EU. Transmite prietenilor dumitale...

EA. ...să vă forţeze să duceţi o viaţă onorabilă. Toţi v-au întors spatele... Nimeni nu vă mai calcă pragul... Toată lumea vă dispreţuieşte... Asta aţi vrut?... Mi-e şi groază să mă gândesc...

EU. Transmite prietenilor dumitale...

EA. ...ce va fi, când suveranul, pe lângă toate supărările ce i le-aţi pricinuit..

EU. Transmite prietenilor dumitale...

EA. ...i le-aţi pricinuit, va mai afla şi de asta!

EU. Transmite prietenilor dumitale...

Ea însă a ieşit ca o furtună din bibliotecă, crezând că Alexandrina auzise totul şi închipuindu-şi că prin înfăţişarea-i furioasă o să-i dea lovitura de graţie. M-am repezit în urma ei, dar temerile mele erau fără rost. Alexandrina stătea cu faţa la fereastră şi nici măcar n-a tresărit când rău prevestitoarea Casandra a ţăcănit demonstrativ cu tocurile în spatele ei şi nu mai puţin demonstrativ a trântit uşa.

M-am repezit după ea ca să-i strig de rămas-bun ceva elegant şi vrednic de ţinut minte. În vestibul însă o aştepta cineva. Era contesa Rumianţeva, prietena Casandrei, seducătoarea, în vârstă de douăzeci şi trei de ani, a eroilor noştri. N-ai fi putut crede că această persoană a fost în stare să aştepte jos, ca o jupânească! Ce nedemnă demonstraţie femeiască...

— Natalia Andreevna! am exclamat eu cu mirare exagerată. Ce vânt vă aduce? De ce n-aţi urcat?...

Contesa era foarte frumoasă, iar în semiîntunericul vestibulului părea de-a dreptul încântătoare. Ştiam însă că nu e prea deşteaptă şi asta era scris pe chipul ei frumos. Nu mi-a răspuns, ci doar şi-a mângâiat graţios o buclă cu degetele-i fine, reuşind în acelaşi timp să-şi exprime aversiunea faţă de mine, însă fără a-şi desprinde privirea. Era gata să izbucnesc în râs, dar de la această totală lipsă de tact m-a oprit ceva vrednic de milă, ceva – aş zice de vită – ce a licărit în ochii ei adânci, minunaţi.

Am uitat că doar câteva clipe mai înainte mă certasem cu Elizaveta Vasilievna. În faţa mea nu se aflau decât aceşti doi ochi negri, implorându-mi o compătimire tainică.

S-a întors încet şi s-a îndreptat spre ieşire în urma prietenei sale. Stăteam şi priveam după ea, de parcă o vedeam prima oară. Petersburgul n-a văzut încă la nimeni nişte forme atât de perfecte...”

„2 august...

...îi înlătură pe toţi cei ce gândesc altfel decât ei. Mai mult, încearcă să-i strivească prin aroganţă, dispreţ şi chiar prin forţă. Gheara lor şi-a lăsat urma pe fruntea Alexandrinei. Chiar şi albastrul von Müffling şi-a permis să fie mai îngăduitor. Surioara mea, eşti o prefăcută. Desăvârşirea ta e plină de cruzime... Alexandrina nu poate nicicum învinge boala, care i s-a agravat după vizita domnişoarei de onoare. Doctorul Schwanebach îşi întoarce privirea. Biata copilă zace, şi când intru la ea zâmbeşte şi dă uşor din cap

conspirativ, văzând faţa mea cabalină alungită de amărăciune... Iar eu o jertfesc pe altarul nehotărârii mele. A dracului Casandra, a strecurat în mine îndoiala! Dacă voi pleca acum cu Alexandrina la Mihailovka, negreşit vor pune la cale vreo ticăloşie. Excepţionalul Amilahvari, compătimindu-ne, m-a sfătuit să ne pierdem urma undeva mai departe, dar deocamdată ei i s-a interzis să se ridice din pat... Şi unde mai departe? Au, se prea poate, peste Caucaz să mă ascund de-ai tăi tirani... Aici e aici, că «se prea poate», dar, vezi bine, poate şi să nu se poată. Ieri am condus-o pe Alexandrina la fereastră, să admirăm împreună amurgul, şi deodată am zărit o trăsură care a oprit în dreptul porţii. Din ea a coborât o uniformă albastră care a intrat în casă. Peste câteva clipe, Afanasi mă anunţa că sunt căutat de locotenentul Katakazi. Am coborât bântuit de presimţiri rele şi am discutat chiar în vestibul. Întreaga mea înfăţişare i-a dat de înţeles că nu sunt dispus să-mi pierd vremea în discuţii oficiale. Asta însă nu l-a tulburat. Mi-a spus că la direcţia jandarmeriei sunt neliniştiţi de ştirea că la Petersburg locuieşte fără permis de şedere un anume domn Troyat. M-am arătat nedumerit. «Cu atât mai mult, prinţe, a zis Katakazi, cu cât, după informaţiile primite, domnul Troyat locuieşte în casa dumneavoastră». Tocmai mă pregăteam să-i spun o grosolănie ca răspuns la atitudinea lui înfumurată, când deodată mi-am amintit de misteriosul individ cu glugă, pe care îl păcălise Afanasi astă-iarnă, şi, fără să mă mai pot abţine, am izbucnit în râs. «Regret tare mult, am zis eu, regret tare mult». Nici măcar n-a tresărit, şi s-a retras... «Ce te-a înveselit atât?» a întrebat curioasă Alexandrina, care auzise hohotul meu involuntar. Râzând, i-am istorisit povestea neghioabă din iarnă, dar ea a luat totul prea în serios, şi eu mi-am dat seama cu întârziere. În sfârşit, am înţeles ce îmi amintesc ochii ei! Îmi amintesc de ochii domnului van Schonhoewen, care a dispărut fără urmă.”

22

Încordarea ce se instalase în casa cu două caturi a prinţului nu scădea nicio clipă, şi pe măsură ce febra suferinţei Alexandrinei sporea, tusea o zguduia tot mai des, tot mai fără astâmpăr se agita prin casă Miatlev cu un surâs liniştitor pe figura-i zăpăcită, tot mai evidentă şi chinuitoare devenea această încordare.

Mai întâi dădu dispoziţii să fie angajate două cameriste pentru Alexandrina; două făpturi tăcute, una cu păr roşcat, pe nume Aglaia,

cealaltă cu o coadă neagră, pe nume Stioşa, au început a se învârti prin casă, prinse într-un vârtej înverşunat, servind masa, strângând, pieptănând, ploconindu-se, ivindu-se în clipa necesară şi dispărând, determinându-l pe Afanasi să-şi schimbe mersul de om greoi cu pasul solemn al valetului, stârnind pe faţa lui rotundă o expresie de adânc mister şi îngăduinţă, mai ales când izbutea s-o înhaţe pe vreuna, neatentă, în coridor.

Apoi, spre groaza doctorului Schwanebach, în casă răsunară lovituri de ciocan şi zgomot de ferăstrău; de la etajul întâi, unde celor trei camere destinate Alexandrinei li se reda înfăţişarea cuvenită, se răspândeau miresme înecăcioase de talaş proaspăt, de piele şi vopsele: astfel se bătea Miatlev cu opinia publică şi confirma în ochii ei intenţiile sale serioase faţă de Alexandrina; şi în ciuda faptului că doctorul Schwanebach încerca să demonstreze că toate astea nu contribuie la însănătoşirea sărmanei femei bolnave, nebunia ce-l cuprinsese pe Miatlev era nestrămutată.

În plus, sub înrâurirea discuţiilor cu Alexandrina despre destinul necruţător care o urmărea fără putinţă de scăpare, Miatlev începea într-adevăr să creadă şi el nu numai că admite ideea existenţei nemilosului răufăcător, dar că îl şi simte, şi chiar vede cum între ei amândoi, între dragostea şi suferinţa lor, prăznuieşte şi îşi face de cap acest escroc hulpav, vede cu ce dezinvoltură hălăduieşte el, cât de asurzitor râde, cu câtă neobrăzare şi înfumurare îşi bate joc de slăbiciunea victimei sale. Acelaşi geniu tainic, care dă târcoale, imaterial şi hidos, rod al pasiunilor noastre. „Şi cei buni cu mine, suferă toţi din pricina lui”, spunea Alexandrina.

Acest duel zilnic se isprăvea de obicei seara târziu, când bolnava, obosită de zarva de peste zi, se cufunda într-un somn agitat, şi atunci Miatlev bea votcă şi se aşeza lângă fereastra larg deschisă, respirând, năucit de luptă, miresmele nopţii de vară.

Oare i se părea această luptă zadarnică? Nu ştiu. În aceste zile nu prea era dispus să facă mărturisiri, iar la întrebări directe răspundea cu un surâs ironic. În bătălia pentru viaţa omului drag, scepticismul şi implorările nu sunt ajutoare de nădejde. Doar frenezia şi dragostea sunt în stare să înfăptuiască minuni, deşi, e drept, de cele mai multe ori, aceste minuni sunt vremelnice.

Pe neaşteptate, în pofida avertismentelor doctorului Schwanebach, gheara necruţătoare, ce se înfipsese în gâtul Alexandrinei, s-a desfăcut, şi tânăra femeie, trezindu-se într-o bună dimineaţă, a simţit fiorii înzdrăvenirii. După o vreme, i s-a îngăduit să se scoale din pat, iar apoi,

într-o preafrumoasă zi de sfârşit de iulie, masa cea mare şi ovală, vechea masă a familiei Miatlev, fu pregătită de prânz pe veranda deschisă, aflată în partea din spate a casei, ce dădea în parc. Eu şi doctorul ne şi aflam acolo, când uşa de sticlă groasă scârţâi şi Miatlev intră cu Alexandrina. Era încântătoare în rochia nouă, de culoare castanie. Un şal moale, uşor, îi acoperea umerii ascuţiţi, înapoindu-le rotunjimea pierdută. Mi s-a părut că zăresc lacrimi în ochii ei, dar uitându-mă mai bine, mi-am dat seama că greşisem. Ea zâmbea cu sinceritate copilărească, simţindu-se înconjurată de prieteni. Semăna cu o fetiţă căreia pentru prima oară i s-a îngăduit să se aşeze la masa celor mari. De mult nu-l mai văzusem pe Miatlev atât de liniştit şi solemn. Dădu semnalul, şi masa parcă prinse viaţă. Clinchetul păhărelelor şi paharelor, susurul zglobiu al vinului, aroma legumelor din supă, aluatul fraged al plăcinţelelor, pojghiţa rumenă a fripturii de viţel, culorile fantastice ale garniturilor şi sosurilor, sclipirea tacâmurilor grele de argint cu monograma princiară – totul se amestecase, zăngănind, tremurând şi mirosind îmbietor. Lacheul turna pe îndelete supa.

Ce şi-ar mai fi putut dori? La ce ar mai fi putut visa după tot ce se abătuse pe capul lor? Obişnuiţi însă de viaţă cu vicisitudinile şi cu ideea că nemurirea nu e a lor ursită, aceşti comeseni se urmăreau unul pe celălalt cu agerime vulturească, fără a le scăpa niciun gest, niciun oftat întâmplător ce ar fi putut trăda o cât de mică adeverire privind trista imperfecţiune a destinelor şi vremelnicia existenţei pământeşti.

Alexandrina îşi strânse de câteva ori pumnul uscăţiv la decolteul rochiei. Miatlev mânca exagerat de calm, aşteptând parcă o împuşcătură, doctorul Schwanebach era distrat şi în câteva rânduri duse la gură lingura goală. Doar cuvintele ce se rosteau la masă nu-i trădau pe comeseni. Sunetele salvatoare ale cuvintelor înăbuşeau orice oftat nedorit, iar sensul celor spuse alcătuia paravanul ce tăinuia îndoielile.

— Ce-ar fi să mergem la operă? întrebă Miatlev. Acum toate sunt potrivite ca să ne putem distra.

— Doamne-Dumnezeule, râse Alexandrina, cunoscându-i repulsia pentru ieşiri şi distracţii publice, eu n-am fost niciodată la operă! De când mă ştiu... Acum însă e vară...

— Doctore, binecuvântaţi? zise Miatlev şi sorbi din votcă.

— Nu-i meseria mea să binecuvântez, rosti doctorul Schwanebach, privind într-o parte. La operă e zăpuşeală şi duhoare. Plimbaţi-vă prin parc sau trageţi o raită prin insule. De altfel, operă vara...

— Foarte bine, încuviinţă Alexandrina. Acum, când m-am cunoscut cu prinţesa Elizaveta Vasilievna – ea tuşi încetişor –, cu prinţesa Miatleva, asta, probabil, n-ar fi prea cuviincios. Da? N-ar fi prea cuviincios? Dacă am apărea la operă.

— Pericolul operei nu te mai ameninţă, am spus eu. Acum este vară. E drept, poate la Ţarskoe...

— Nu, nu, spuse Miatlev, şi dădu păhărelul peste cap. N-are rost într-adevăr, patru ore în zăpuşeală... Iată ce... Acolo vom da peste vulpi decoltate, urşi cu epoleţi, iepuri bărboşi, în tunici, la galerie... Ah, da, acum e vară... Atunci, poate la Ţarskoe. Acolo însă totul este într-atât de desăvârşit, încât ne vor alunga... Zău, într-adevăr, nu vrei?

— Nu vreau, răspunse Alexandrina hotărâtă, fără să-i pară rău.

— În fond, putem să nu ţinem seama de sfaturile doctorului... – Şi el mai zvântă un păhărel. – Da’ cum rămâne cu Mihailovka?

— Cred că acum se poate, rosti doctorul Schwanebach, privind aiurea. Peste vreo săptămână.

Miatlev umplu un nou păhărel şi-i făcu Alexandrinei cu ochiul. Ea îi răspunse printr-un zâmbet trist.

...Ţii minte cântecul trist al trompetei,
stropii de ploaie-n penumbra-nserării?...

Ce dezlânate şi serbede sunt aceste cuvinte luate separat, dar laolaltă alcătuiesc un episod cutremurător din viaţa cuiva, şi melodia lor te urmăreşte fără contenire... „...penumbra-nserării...”

Veranda era împrejmuită de o parte a parcului, transformată de grădinari iscusiţi într-o grădină umbroasă, fastuoasă, cu alei roşii, cu o pajişte verde, presărată cu bănci albe. Biruitori în lupta cu natura, meşterii au creat această operă înmiresmată în cinstea Alexandrinei. Într-un frac alb, din garderoba prinţului, acum destul de ponosit, dar călcat cu multă îngrijire, cu o eşarfă neverosimilă la gât, Afanasi cel rotunjor la faţă şi crăcănat, cu un baston de alun în mână, se învârtea la oarecare depărtare de verandă, apreciind cu exactitate tocmai distanţa care să-i îngăduie a nu fi martorul discuţiei boierilor şi în acelaşi timp să surprindă la momentul potrivit orice dorinţă a prinţului. Dansul lui solitar şi domol se potrivea cum nu se poate mai bine cu spiritul ce domnea la masă; spirit mărturisit nu în fraze grăbite, stângace şi parcă întâmplătoare, ci în mişcări reţinute,

încordate, în priviri lunecătoare şi în zâmbete menite, cu zadarnică stăruinţă, să tăinuiască tristeţea.

Cu cât Miatlev ducea paharul la buze mai des şi mai însetat, cu cât zâmbetul cuviincios răsărit pe chipul Alexandrinei era mai trist, cu cât neajutoratul doctor Schwanebach îşi întorcea mai stăruitor privirea, tot mai exact, dar şi mai complicat era desenul dansului înfăţişat de Afanasi, tot mai iuţi şi energice deveneau mişcările lui, biciuite de febra ce creştea fără contenire la masa ovală.

— La urma urmelor, cu osârdia dumneavoastră – i se adresă doctorul Schwanebach lui Miatlev, privind spre valetul cu picioarele strâmbe, care plutea pe aleea cea roşie –, cu energia şi perseverenţa dumneavoastră, sunt convins că veţi obţine ceea ce doriţi şi ei vor fi nevoiţi să vă prezinte scuze...

— Ha, râse Miatlev, îţi faci iluzii, domnule Schwanebach. Îţi faci iluzii închipuindu-ţi că ei ar fi în stare să renunţe măcar la o picătură din capriciile lor... nu, nu asta am vrut să spun, din privilegiile lor, nu, din pasiunile lor... din turbarea lor... Din sminteala... El sorbi din pahar. Vrei să ştii ce m-a îndepărtat de ei? Plictiseala, doctore... Contactul cu ei îmi secătuia creierul, simţeam asta... creierul mi se usca... dumneata n-ai de ce te plânge: eşti un Esculap plin de secrete profesionale... te ascunzi după ele, ca după un zid de piatră... Şi mai zici că... Bău ultima înghiţitură de votcă şi întinse mâna după carafă. Dumneata îi cunoşti unul câte unul, dar eu pe toţi laolaltă... Pentru dumneata ei nu sunt decât nişte purtători de boli, iar pentru mine un singur monstru... un răufăcător uriaş. Şi eu, iată, de-o bună jumătate de viaţă, încerc să mă rup de ei şi mă apăr cum pot, şi inima mea nu mai poate cuprinde atâta durere şi atâtea morminte...

Toate astea i s-au întâmplat într-un an. Mai întâi, glonţul i-a răpus camaradul, iar acela zăcea, străin, nemişcat, întins pe piatra rece, de parcă zburase de pe stâncă, strângându-şi jignit buzele; apoi l-au dus să-l îngroape în patrie, dar Miatlev l-a îngropat în inima sa, învăţând cum se încheie încercarea de a impune şlehtei confraţilor propriile-ţi pasiuni. Acel camarad mort, acel locotenent de husari cu picioare scurte, cu o frunte uriaşă de geniu şi cu disperarea neputinţei în ochii catifelaţi, nedumeriţi, cu maniere nesuferite şi ofensatoare de copil rău, aţâţat de zavistie, din care pricină dispreţuia totul în jur şi suferea; cel ale cărui picături de sânge s-au amestecat cu picături grele de sudoare, de unde s-au zămislit, au curs şi s-au strigat blesteme, vrăji, rugăciuni, cuvinte potrivite, poate, doar unui Puşkin;

el a fost îngropat în inima lui Miatlev, unde au mai fost îngropaţi mulţi alţii, vrednici în trecut de cinstea de a atârna în ştreang, de a fi puşi la zid, de a putrezi în ocnă, de a-şi sparge capetele de uşile celulelor de temniţă. Şi din pricina asta inima i se umflase, dar mai ales la gândul că locotenentul de husari cu picioarele scurte se aventurase cu o naivitate de păstor, poticnindu-se, căzând, în loc să se salveze, şi nu prin moarte, ci prin orice altceva: prefăcătorie, bani, orbire... Aşa deci, mai întâi a fost asta, pe urmă lupta, nu, o scurtă ciocnire întâmplătoare cu o mână de munteni cu capetele bărbierite, înnebuniţi, împinşi în defileu; şi credinţa nestrămutată că agerimea, cutezanţa şi ura faţă de aceşti condamnaţi la moarte care amuţiseră ascunşi după stânci constituie culmea menirii tale şi sensul primordial al tuturor celor existente, cu toate că şi asta era o nebunie barbară, însă nu nebunia deznădejdii, ci a mulţumirii de sine a unui suflet de slugă. Şi iată că au apăsat pe trăgaciul ascultător al puştilor ruginite – şi unii, şi ceilalţi –, până când glonţul lui Miatlev a pătruns în pântecele fierbinte al unui vrăjmaş cu capul bărbierit, şi el a văzut cum acela, chircindu-se, a căzut dincolo de stâncă, şi a auzit blestemele strigate într-o limbă necunoscută, apoi, un glonţ din partea cealaltă, şuierând, l-a lovit pe Miatlev, şi el a căzut pe spate, izbutind să mai simtă cum acest glonţ uriaş şi murdar l-a despicat în două, i-a smuls măruntaiele, împrăştiindu-le prin defileu.

În delir, pe patul ambulanţei, câtă vreme durerea era de neîndurat, i se năluceа mereu acelaşi lucru: un drum monoton prin munţi, şi el, chinuit de o durere de neîndurat, mergând pe acest drum spre mântuire, dar puterile îl părăsesc. Mai rămăseseră câţiva paşi, iar acolo, o mână milostivă îi va smulge durerea din trup... dar el zace în drum cu gura căscată şi nu poate scoate niciun sunet... El zace în drum, iar alături se află un măgăruş cu capul plecat, înhămat la o teleguţă, rotindu-şi de jur împrejur privirea tristă în căutare de iarbă, dar în jur totul e gol... Flămând, el nu se va urni din loc... Şi atunci Miatlev, cuprins de disperare, smulge cu ţipăt din pântecele şi din pieptul său smocuri fragede de iarbă deasă de munte şi le dă măgăruşului, şi măgăruşul, mestecând agale, trage agale teleguţa în care zace Miatlev şi smulge, şi smulge din trupul său fire de iarbă verde şi le întinde spre buzele uscate ale animalului...

— Nu, domnule Schwanebach, continuă Miatlev, dumneata nu vei stabili niciodată adevărul, fiindcă nu stă în puterile dumitale. Mai rău e altceva, doctore, zise el cu tristeţe, nici măcar dumneata n-o să poţi

determina natura bolii mele, şi nici altcineva... Susţii că sunt consecinţele rănii… bine, să zicem... Trebuie să recunoşti însă, dragă doctore, că de la o rană în coapsă nu-ţi poate apărea dorinţa de a te târî într-o gaură, şi de a bea votcă, şi a azvârli cu banii... – Începu să râdă. – E absurd, nu-i aşa?... Nu, închipuie-ţi: un tâlhar nespălat trage în mine, iar eu... şi asta... Nu, e de necrezut!... Ereditatea? Păi tatăl meu a fost sănătos ca un taur, iar preadivina mea soră nu suferă absolut de nimic, dacă nu punem la socoteală înclinaţia ei exagerată pentru etichetă. Şi dumneata, domnule Schwanebach, nu vei putea niciodată stabili adevărul, fiindcă el se află în afara sferei reprezentărilor dumitale despre om... – Şi făcu o mişcare ca şi când ar fi smuls iarbă din piept.

Departe, în pajiştea verde, Afanasi se învârtea cu tot mai multă iuţeală, se apleca brusc spre rădăcinile copacilor, vrând parcă să verifice dacă sunt bine înfipte în pământ.

— Doamne-Dumnezeule, gemu deodată Alexandrina, asta-i numai din pricină că toţi se socotesc îndreptăţiţi să dispună de mine, să facă pe filantropii!... Sau să poruncească! Să te cunoască!... Să ungă cu dohot... – şi începu să tuşească – Doamne-Dumnezeule... să te apuce de mână...

— Te simţi rău? se aplecă spre ea Schwanebach.

— Mă simt minunat!

— Ce zici, doctore, întrebă Miatlev, întorcându-se spre Schwanebach, ce-ar fi dacă în locul gardului de fier aş pune să se ridice un zid masiv de piatră, de două ori cât mine de înalt?

Stropit din belşug cu apă de toaletă, capul doctorului Schwanebach se întoarse încet spre grădină până ce, în sfârşit, bărbia atinse umărul. Şi Miatlev, străduindu-se să-l privească în ochi, dădu peste urechea trandafirie, păroasă, căreia îi zâmbi şi de la care aştepta răspuns. Urechea însă, înroşindu-se din ce în ce mai iute şi mai tare, aluneca privirii prinţului, se revolta, se eschiva, implora: „Ah, daţi-mi pace, nu mă mai plictisiţi cu prefăcătoria dumneavoastră...” – căci doctorul Schwanebach deja vedea prăpastia pe marginea căreia se clătina Alexandrina, atât de tânără şi frumoasă, ocolită de bucuriile vieţii, cu teamă în suflet, pe care de asemenea izbutise s-o asculte cu ajutorul stetoscopului său negru; în afară de aceasta, pe chipul bun şi semeţ al doctorului, în ochii lui albaştri de saxon, care înregistrau doar semnalele ei, în intonaţiile cu care i se adresa, se afla mult mai mult decât o simplă preocupare profesională. Şi el, acest Esculap neavut, cu strămoşi germani, începea să se simtă un geniu, capabil să o

salveze pe tânără femeie, nu numai îndepărtând-o de prăpastie, ci şi împărtăşindu-i bogăţiile tămăduitoare ale inimii sale. Iar Alexandrina, după ce îşi strigase durerea blestemată, se concentrase acum asupra unei bucăţele de miez de pâine, încercând să modeleze din ea figura unui animal, după care, punând-o în palmă, s-o ofere lui Miatlev. Ea se străduise mult, dar ieşise ceva imposibil şi diform; arătarea, neavând nici picioare, nici trup şi nici nume, ajunse la el pe palma întinsă. „Ha!” spuse el, sărutându-i mâna, strivi între degete capodopera ghinionistă, o azvârli în gură şi, sorbind din votcă, o înghiţi. Şi atunci, pesemne, în sufletul tinerei femei se zbătu un „Doamne-Dumnezeule”, dar, fireşte, neavând nicio legătură cu cocoloşul de pâine, ci mereu cu acelaşi, tot cu acelaşi: ce se va întâmpla mâine...

Acum Afanasi dispăruse după tufele de trandafiri, deşi costumul său alb se zărea clar printre frunze, licărea dinaintea ochilor, enervându-l pe doctorul Schwanebach şi împiedicându-l să se concentreze în linişte. Da, fireşte, gândea doctorul, o astfel de superficialitate, atâta uşurinţă nu poate duce la nimic bun. Dând frâu liber capriciilor efemere, nu poţi vindeca rănile altora. Atracţia sexuală nu înseamnă dragoste. Alcoolul nu vindecă îndoielile şi frământările. Sentimentul răspunderii nu poate fi întâlnit la reprezentanţii claselor bogate, el este înlocuit de milă şi capriciu.

— Sau mai bine să plec? Adică să plecăm? întrebă Miatlev şi întinse buzele spre mâna subţirică a Alexandrinei. Deşi cine va îngădui?...

Fireşte, gândea doctorul Schwanebach, socotind inutil să răspundă la întrebări deşarte, fireşte, la atâţia bani îţi poţi permite să te îndoieşti, să pui întrebări prosteşti sau să înghiţi o asemenea făptură minunată din miez de pâine, cu un cap atât de înduioşător şi oferită cu atâta duioşie pe palmă. Fireşte...

De după o tufă de trandafiri ţâşni Aglaia cea cu părul roşu, îndreptându-şi grăbită guleraşul alb din dantelă al rochiei de culoarea purpurei, şi se făcu nevăzută printre copaci. Arătându-se în urma ei, Afanasi continua în mod sâcâitor să-şi cerceteze domeniile, învârtindu-se ca şi mai înainte.

— Totuşi, dacă aş construi un zid, zise Miatlev, ar fi ceva grozav... Ha, îmi închipui unele persoane...

Doctorul Schwanebach propuse să intre în casă. Soarele cobora încet spre apus, şi doctorul se neliniştea pentru Alexandrina, dar în aceeaşi clipă lacheul anunţă că a sosit luminăţia sa prinţesa şi doreşte să-l vadă pe luminăţia sa prinţul. Strâmbându-se, Miatlev se ridică să se ducă în casă,

însă figura domnişoarei de onoare se şi vedea prin uşa de sticlă. Ea se apropie cu paşi repezi, deschise uşa, fără să ia seama la semnele misterioase de avertizare ale fratelui. Doctorul Schwanebach sări în picioare, răsturnând un păhărel. Alexandrina se întoarse fără grabă. În capătul celălalt al grădinii, Afanasi încremeni într-o poză pitorească. Domnişoara de onoare zâmbea fericită. Se apropie de Alexandrina şi o sărută pe fruntea rece.

— Iată, rosti ea familiar, am fugit de la Ţarskoe ca să mă văd cu voi, dragii mei şi se aşeză în fotoliul oferit de lacheu. În oraş e insuportabil. M-am gândit tot timpul la dumneata, *Alexandrine*. În situaţia dumitale trebuie să te păzeşti. Văd însă că totul e mai bine, nu-i aşa? Ea învălui cu privirea pe bărbaţii care nu scoteau o vorbă. *Serge* – glasul ei răsună oficial –, v-am adus vestea despre rezolvarea favorabilă a cererii dumneavoastră: vi s-a admis demisia. A trebuit să vorbesc de numeroasele dumneavoastră virtuţi, despre care, pesemne, nici dumneavoastră n-aveţi nici cea mai mică idee... *Alexandrine,* arăţi minunat. Sunt tare bucuroasă. Ştii, moşia dumitale din gubernia Kiev poate fi răscumpărată... *Serge* trebuie să se ocupe de asta...

— Nu înţeleg, mormăi fratele ei, asta e de neînţeles pentru mine...

Alexandrina se uită la Miatlev. Prinţul meu încerca zadarnic să desluşească prin aburii beţiei aceste perspective nemaipomenite. Afanasi se apropia încet.

— Vă rog, e timpul să intrăm în casă, spuse doctorul, fără să-şi ia ochii de la el.

— Nu, se împotrivi Miatlev cu încăpăţânare. Rămânem aici. Aici, pe verandă... Aici e mai bine... Eu însă nu pot înţelege...

— Dumneata te tragi dintre Jilţovii din Kiev? reluă prinţesa. Eu ştiu... Am stabilit asta...

— Dintre cei din Kaluga, spuse Alexandrina şi începu să tuşească.

— Nu, nu, din Kiev. Dumneata erai mică, ai uitat. Din Kiev. Ea se întoarse către Miatlev. Ştii, acei Jilţovi, care... Doctore, ţi-aminteşti de Panin? Nu, nu cel de-acum, ci berlinezul, Nikita Petrovici?... Acel Jilţov, tatăl Alexandrinei noastre, a fost căsătorit cu sora berlinezului, mama Alexandrinei... mama dumitale, *Alexandrine,* a fost sora...

Alexandrina clătină din cap.

— Nu, rosti Miatlev. E absurd. Nu-i adevărat.. Iată însă ce-aş vrea eu să înţeleg... Odată, când aţi venit la mine, aţi adus-o cu dumneavoastră pe *Natalie* Rumianţeva, care m-a privit dezaprobator cu ochii ei de juncă.

(Elizaveta Vasilievna îşi întoarse disperată capul de la fratele ei.) Pot oare să-nţeleg că asta este expresia opiniei societăţii dumneavoastră despre mine? Sau, poate, ea nu ştie nimic şi a nimerit din întâmplare la uşa mea?

— *Serge*, exageraţi cu băutura, rosti sora pe un ton moralizator. O să vă distrugeţi şi o distrugeţi şi pe *Alexandrine*.

— Ha, spuse Miatlev, în sfârşit! Am ghicit.. Am înţeles totul... Am înţeles ce vrea să însemne asta... Ah, draga mea soră... Ah, nepreţuita mea...

— S-a îmbătat, într-adevăr, rosti domnişoara de onoare către Alexandrina, râzând. Dar am uitat să vă povestesc ce s-a întâmplat la noi. Iată ce s-a întâmplat la noi... Domnişoara de onoare avea o faţă destul de drăguţă, urâţită puţin de nuanţa uşor gălbuie a pielii şi de ochii bulbucaţi mai mult decât trebuie, care dădeau chipului ei un aer de impetuozitate, ceea ce nu corespundea firii ei, dar pesemne, treptat, cu trecerea timpului, şi-a pus amprenta asupra caracterului ei, şi în tonul prinţesei se strecurau uneori note violente. Miatlev nu putea suporta aceşti ochi bulbucaţi, mai ales când ea îşi ieşea din fire. Lipsa de inteligenţă accentuează toate imperfecţiunile fizice şi buna prinţesă constituia o ilustraţie clasică a acestui principiu simplu. În ce-l priveşte pe doctorul Schwanebach, acesta o socotea isterică din vocaţie şi de aceea nu cunoştea niciun mijloc pentru a-i uşura suferinţele... – Iată ce s-a întâmplat la noi, spuse ea, doamna Iurko, pe care o cunoaşteţi cu toţii, a făcut tot ce-a putut ca să câştige simpatia frumosului Mario din trupa italiană. Caleaşca ei a fost văzută adesea pe Moika (el locuia acolo), iar el a fost văzut ieşind din casa ei fără pic de ruşine... Totul s-a aflat, iar suveranul (în ultima vreme este foarte neîngăduitor faţă de manifestările de imoralitate) a poruncit ca tenorul să fie expulzat, da, da, a şi plecat... acum câteva zile... Doamna Iurko e disperată, nu mai e primită la curte... grav... josnici... sărac cu duhul... indiferenţă...

— Mă aflu la hotarul ce două lumi desparte: aceasta mi-e străină, cealaltă-i prea departe, cită Miatlev, mângâind-o pe Alexandrina cu o mână tremurătoare.

— Ca medic, insist asupra necesităţii de a intra în casă, declară în sfârşit Schwanebach şi se înclină în faţa prinţesei.

Alexandrina, dreaptă şi tăcută, cu faţa palidă, neclintită, cu pumnul strâns la piept, se ridică şi îl luă pe doctor de braţ.

— De ce nu o duceţi pe Alexandrine la Karlsbad? îl întrebă domnişoara de onoare pe fratele său.

— O să ne ducem la Mihailovka, zise Miatlev, conducând-o pe Alexandrina cu privirea.

— Ce prostie! rosti cu uimire sora. Sunt convinsă că i-ar fi mai bine la Karlsbad...

— Ha, zise Miatlev, bravo... Am înţeles totul... Bravo. N-ar fi trebuit să vii, asta e...

— Sunteţi un prost, *Serge*, încă nu v-am spus totul, rosti aspru domnişoara de onoare. Şi pe deasupra beat. Toţi v-au părăsit. Purtarea dumneavoastră îi irită şi îi sperie pe toţi.

— O să fac în aşa fel, încât... n-o să mai poţi... pune piciorul... aici... Am înţeles totul.

Ea se îndreptă spre uşă.

— Stai, strigă Miatlev. Ascultă, Elizaveta... Ştii, Liza, o să poruncesc... Tu ştii că eu... am dat dispoziţii să se ridice în jurul casei un zid de cărămidă... de două ori mai înalt ca mine. Ce zici? Şi fără poartă, fără nicio crăpătură... Îţi imaginezi?

Ea se înălţă spre cer, ca un balonaş de săpun, şi dispăru, iar Miatlev se prăvăli în fotoliu, lipsit de puteri şi judecată, încercând în mod stupid să suprapună vârful pantofului său de lac peste aleea roşie din grădină.

Acolo unde se sfârşea aleea şi se înălţau tufele de trandafir începuse din nou o mişcare tainică, licărire de mâini ridicate a rugă, mişcare tăcută, tablouri vii, în care tunicile albe greceşti alternau cu văluri purpurii spre slava iubirii, şi cântări mute de coruri îţi pătrundeau în suflet, şi nu exista nici destin, nici înfrângere, nici prevestiri funeste – doar soarele veşnic apunând şi năzuinţa unuia către celălalt...

Miatlev *se* trezi la scârţâitul uşii, şi tabloul nedesluşit căpătă numaidecât contururi, planurile se contopiră şi puteai să ghiceşti cu uşurinţă că Afanasi nu renunţase la intenţiile-i ferme în privinţa Aglaiei cea cu părul roşu, şi, în acelaşi timp, de la fereastra etajului al doilea, însemnând revenirea pe pământ, se auzi tusea Alexandrinei, şi doctorul Schwanebach, care apăruse pe verandă, spuse, privind ţintă pastorala înduioşătoare din grădină:

— Trebuie să plecaţi cu Alexandrina cât mai repede posibil... Nu trebuie pierdută nicio clipă.

— Şi dumneata? întrebă Miatlev. Dumneata nu vii cu noi?

— Peste o săptămână poate fi prea târziu, spuse Schwanebach.

— Peste o săptămână vor fi gata camerele pentru Alexandrina, acolo, la Mihailovka, duşumelele sunt putrede... eu ştiu... explică Miatlev. Crezi că n-o să-i dăuneze?

După această discuţie confuză, Miatlev îl conduse pe doctor, apoi se spălă cu apă rece şi, trezindu-se, alergă la Alexandrina, dar o găsi dormind.

Frumuseţea e un cuvânt emfatic, pretenţios, nedefinit. Ce poate însemna „ea era frumoasă", în afară de faptul că totul la ea corespundea unor norme cunoscute? Da, ea era frumoasă, şi nasul ei se deosebea prin desăvârşire, şi rotunjimea frunţii egal conturată bucura privirea, şi ochii cenuşii, nemaipomenit de mari, în fundul cărora sclipeau faţetele ademenitoare ale cristalinului întunecat, şi buzele fragede, proaspete, uşor ironice, care rosteau vorbe rotunde, calde, buze a căror atingere stârneşte un fior dulce, şi părul revărsat pe umerii slăbuţi şi nervoşi, neapreciaţi de prietenele ei fericite – toate, toate acestea constituiau frumuseţea ei. Dacă însă în aceşti ochi cenuşii, nemaipomenit de mari, în fundul cărora sclipeau faţetele ademenitoare ale cristalinului întunecat, nu s-ar zbuciuma disperarea căprioarei rănite de moarte; şi dacă buzele ei fragede, uşor ironice, n-ar scoate sfâşietoarele „Doamne-Dumnezeule!" şi fiecare atingere a lor nu ar părea cea din urmă; şi dacă pumnul ei mic nu s-ar strânge la piept şi apoi, într-o frenezie neaşteptată, n-ar începe să lovească în genunchiul uscăţiv, ca un ciocan într-o nicovală mută, încercând parcă să forjeze o speranţă mai mulţumitoare... oare ar mai fi ea frumoasă, această pasăre călătoare, ce seamănă în jurul ei dragoste, discordie şi deznădejde?...

Ea dormea strânsă covrig. Afară răsuna ca un susur râsul subţirel şi îndepărtat al Aglaiei. Cineva oftă din greu în spatele lui Miatlev. El se întoarse. Doctorul Schwanebach ridică palmele, făcându-i semn să rămână liniştit.

— Trebuie să ne explicăm, spuse el în şoaptă şi, fără să fie invitat, intră în bibliotecă. N-am plecat, am rămas acolo, jos. Trebuie să ne explicăm... Vedeţi, starea fetiţei se înrăutăţeşte... Ştiţi asta... (Pe Miatlev îl enerva această familiaritate, dar doctorul era scuzat de poziţia lui oficială.) Acum vi s-a aprobat demisia şi nimic nu trebuie să mai întârzie plecarea (într-adevăr, demisia?). Nu trebuie să mai tărăgănaţi (ce ton!)... Altfel totul se poate sfârşi cu o catastrofă... Şi apoi... Şi pe urmă... Totuşi, dacă nu puteţi, sau nu doriţi... De altminteri, eu aş vrea... trebuie să vă aduc la cunoştinţă... trebuie... – ceva îl împiedica pe doctor să-şi termine ideea: ori cele văzute pe fereastră, ori faptul că citise pe faţa alungită a prinţului

nedumerire şi lipsa dorinţei de a-l asculta. – Aş dori ca tot ce-o să vă spun (Miatlev începea să se supere)... ce-o să vă spun... Vedeţi, fetiţa are nevoie de linişte, linişte deplină... – El îşi frământa mâinile ca un tenor care a luat o notă falsă. Brusc întrebă: Sper că dormiţi în camera dumneavoastră?

— E-e-e? se înecă Miatlev. Poftim?...

— Vedeţi, continuă doctorul deznădăjduit, eu aş putea s-o salvez, aş putea s-o salvez... dar pentru asta are nevoie de izolare deplină... ea doreşte asta, am vorbit cu ea despre asta... În ea se dă lupta între sentimentul datoriei, al recunoştinţei şi dorinţa de a trăi... (Oare când au izbutit să vorbească?) Şi ea, am înţeles asta, ea crede în mine... Dumneavoastră însă trebuie s-o ajutaţi să se izoleze...

— Ascultă, râse Miatlev, ce-i cu dumneata? Eu o iubesc şi-o să fac tot ce trebuie.

— Întocmai, spuse doctorul Schwanebach, încuviinţând trist, să nu mă înţelegeţi greşit. Fireşte, eu nu pot rivaliza cu dumneavoastră nici în privinţa originii nobiliare, nici a capitalului, dar, să nu mă înţelegeţi greşit, ajutorul dumneavoastră trebuie să stea în, adică dumneavoastră trebuie (iarăşi trebuie!)... Înţelegeţi, nu e vorba de o binefacere, binefacerea e un fleac, chiar cel mai neînsemnat sacrificiu este superior binefacerii, dar în acest caz... Dacă însă dumneavoastră doriţi, dacă însă într-adevăr doriţi... sunteţi îngrijorat şi doriţi ca biata fetiţă... – Ceea ce se petrecea afară îl atrăgea, pesemne, foarte mult pe doctorul Schwanebach, căci fruntea lui aproape se lipise de geamul ferestrei, iar degetele i se răsuceau şi se împleteau incredibil, de parcă nu aveau oase...

...Stăteau culcaţi, strâns lipiţi unul de altul, într-una din nopţile când nu exista nici doctorul Schwanebach, nici tusea, nici neliniştea tulbure, iar febra bolii era înţeleasă ca febră a iubirii, şi ea, cu palma-i micuţă uşor umedă, îi strângea umărul, iar buzele ei ironice, fragede, obosite şopteau cuvinte calde, rotunde, grăbite: „Doamne-Dumnezeule... dacă el ar putea să-şi închipuie cât de mult, eu, femeie bătrână, îl iubesc, da, da, şi n-ar râde de asta... Şi n-ar râde de asta, şi nu m-ar împiedica să vorbesc... Şi acest corp uriaş, fierbinte şi bun, dacă ar şti el, Doamne-Dumnezeule, dacă ar şti el cât mă rog ca noaptea asta să nu se sfârşească niciodată... Nu mi-e ruşine, nu mi-e ruşine, atâta bucurie simt, că nu mi-e ruşine, nu mi-e ruşine... Eu, o bătrână, o bătrână, l-am ademenit pe acest visător tânăr, duios, nefericit, minunat... Şi el nu-i destul că e răbdător, mai este, ce năstruşnic, şi îngăduitor, mărinimos, încrezător ca un iepuraş, ca un căţeluş, ca o vrăbiuţă,

şi nobil ca un urs bătrân şi flocos, şi neprihănit ca văzduhul, Doamne-Dumnezeule...”

— Eu o iubesc şi voi face tot ce trebuie, spuse Miatlev, pierzându-şi răbdarea. Ei? Ce anume trebuie?

— Întocmai, întocmai, psalmodie trist doctorul, întocmai, întocmai... Ea vrea atât de mult să trăiască, şi pentru asta... şi de aceea... liber... temeri... să recunoaştem... un preţ prea mare...

...Şi în altă noapte: „Doresc atât de mult să mă însănătoşesc, îmi dau toată silinţa, nu mai am puteri... Hai, spune-i acestui doctor, porunceşte-i să mă vindece, şi spune-i că n-am încredere în stetoscopul cu care mă împunge în piept şi în spate. Să facă imposibilul!... Am ajuns atât de greu până la tine...” „Ba eu am ajuns la tine, a spus Miatlev, prin ploaie, te-am prins de mână, ţi-am dat să bei votcă, eu am...”

— Mă ascultaţi? se interesă doctorul Schwanebach. Aşa deci, dacă asta nu vă ofensează, dacă asta nu vi se pare... Personal, sunt convins, dar, în ceea ce vă priveşte, eu nu pot... Vedeţi, pe lângă aceasta, poziţia dumneavoastră în societate, vă rog să nu mă înţelegeţi greşit, într-un anumit sens dăunează intenţiilor dumneavoastră, văd bine... O, înţeleg – o umbră de zâmbet din profil –, însă ei îi trebuie linişte, linişte deplină... Dacă râul se unduieşte, nu se acoperă cu gheaţă. Luminăţia sa prinţesa Elizaveta Vasilievna este fără de cusur, dar dumneavoastră nu vă puteţi bizui...

„Totuşi, cât de bine mă simt, îşi zise Miatlev, şi, pesemne, ce rău se simte el cu nemţoaica lui grasă, umflată de plictis şi de cartofi.”

...Şi în altă noapte: „Sunt gata să aleg între viaţă şi moarte. Ce mare complicaţie... Dar aici, înlăuntrul meu, există ceva care nu consimte, pricepi?... Pricepi?... Pricepi?...”

— ...Parcă mult ne trebuie nouă? rosti doctorul Schwanebach ca prin ceaţă, privindu-l ţintă pe Miatlev. La cei patruzeci de ani ai mei, asta nu-i o problemă. Şi apoi, dumneavoastră, sper, îmi cunoaşteţi valoarea... Îşi recăpătase calmul şi puterea de judecată. Aer curat, hrană simplă, sănătoasă, linişte deplină, niciun fel de amintiri, linişte deplină şi o mică doză de interes, şi linişte deplină... linişte deplină...

„Ce năstruşnic, psalmodie Miatlev în gând, imitând-o pe Alexandrina. Despre ce a trăncănit?”, şi se duse să-l conducă pe doctor, studiind maşinal ceafa germană puternică şi gâtul robust susţinut de gulerul impecabil.

Capitol intercalat

Ceaiul îl serveau, ca întotdeauna, la orele cinci seara, în salonul cel mic, lângă căminul cald, sub portretul împărătesei Ecaterina. Pânza aceasta era puţin neobişnuită, căci locul principal îl ocupa un peisaj arhitectural cu colonadă, cu clădiri care se pierdeau în depărtare, cu arcuri şi aşa mai departe; în colţul din stânga al peisajului, jos, era pictat din profil portretul Ecaterinei pe fondul întunecat al unei draperii de culoare verde, ce atârna bizar în aer, neavând, pesemne, nicio legătură cu colonada aflată alături. Împărăteasa şedea sprijinindu-se cu mâna dreaptă de spătarul fotoliului, îmbrăcată cu o rochie cenuşiu-albastră, peste care avea o manteluţă roşie cu mâneci până la cot; pe cap purta ceva greu de desluşit; pe spătarul fotoliului, şi sub cot – o ţesătură de culoare galbenă; buzele subţiri – de-abia atinse de un surâs, având, evident, un tâlc cu totul neoficial.

Ceaiul îl turna Alexandra Feodorovna, care acum era bunică.

Familia se mărise, şi la vechea masă pătrată încăpeau cu greu, însă la pesmeciori şi la zaharniţa de porţelan ajungeau cu toţii şi nimeni nu se plângea.

În tabloul unui pictor anonim, această întrunire la ora ceaiului arată puţin nefiresc, întrucât bunicul e înfăţişat cu spatele la privitor, iar fiul cel mare, Saşa, alături de masă, de parcă nu fusese invitat sau terminase de mâncat, deşi bunicul agrea cercul disciplinat, închis. Pictorul intenţionase să redea imaginea panoramică a familiei întrunite la ora ceaiului, dar undeva, din prea multă evlavie, s-a dovedit prea zelos şi, din această pricină, în fiecare figură se simte un surplus de solemnitate şi încordare. Şi, totuşi, impresia de intimitate şi de discuţie n-a dispărut, iar dacă mai adăugaţi puţină închipuire, ar putea foarte bine să vi se pară că şi dumneavoastră, foarte normal, asistaţi la acest ceai familial obişnuit.

Bunicul era în dispoziţie bună. Nepoţii se târau printre picioare pe covorul întunecat şi se luptau, şi ţipau, şi trăgeau de pantalonii bunicului, şi instinctul le şoptea fără greş micuţilor pui de animal că n-o să urmeze nicio mustrare. Toţi cei aflaţi la masă înţelegeau şi ei asta, dar erau ceva mai atenţi, fiindcă aveau o experienţă de mulţi ani.

La cei peste cincizeci de ani ai săi, bunicul arăta încă destul de tânăr şi proaspăt, şi era conştient şi se mândrea cu asta, şi cerea de la toţi fiii lui, dar mai ales de la Saşa, ca de la cel mai mare şi moştenitor, să se trezească odată cu zorile, să sară fără întârziere din aşternut şi să umble, să umble

mult, să doarmă pe tare şi să nu se sfiască de apa rece. Apa rece te frige, pune sângele în mişcare, ceea ce e foarte important, în plus, poţi să nu te temi de răceală nici la vânătoare, nici în bivuac, chiar dacă înnoptezi prin mlaştini sau te udă ploile de toamnă – nu-ţi pasă de nimic. Apoi este extrem de folositor să dormi, chiar şi iarna, cu fereastra întredeschisă, nu larg deschisă, ci uşor crăpată, ca să pătrundă aerul proaspăt. Pentru el însuşi, această regulă era sfântă, şi toţi cei din jur se minunau cât e de chipeş la anii săi, robust, cu putere de muncă, cât de limpede este capul lui şi cum toată viaţa sănătatea fizică influenţează în bine asupra moralităţii, asupra felului de a înţelege datoria, asupra a tot ce-l înconjoară.

De la o vreme, bunicul făcuse puţină burtă şi, cu toate că în asta nu era nimic condamnabil, el o masa cu înverşunare, se strângea meticulos, şi nu-i plăceau discuţiile pe această temă.

La stânga lui, ca întotdeauna, şedea Kostea, iubirea lui tainică, cel de al doilea fiu. Kostea nu se plângea de sănătate, era de statură nu prea înaltă, dar bine făcut. Ceea ce îi plăcea mai mult tatălui la el era mintea ascuţită şi forţa lăuntrică. E drept, ca şi tatăl său, uneori era iute la mânie, şi asta îl mâhnea, dar, în sinea lui, tatăl îşi admira băiatul, chiar profilul lui napoleonian îi era drag, şi fără să vrea îl compara pe Kostea cu Saşa, regretând că fiul cel mare e prea blând şi delicat pentru viitorul lui şi manifestă prea multă dibăcie în a ocoli discuţia, însă nu putea să priceapă dacă asta era din pricina inteligenţei sau a moliciunii. Purtarea lui respectuoasă era ireproşabilă, dar ce se ascundea dincolo de ea – dragostea filială sau stăpânirea de sine şi conştiinţa datoriei?

Bunicul nu prea agrea ceaiul fierbinte, dar nu se folosea de farfurioară, ci invita pe vreunul din nepoţi să-i sufle în ceaşcă, iar ei, care mai de care, se osteneau să se distingă în faţa lui. De data aceasta în ceaşcă sufla micuţul Saşa, fiul lui Saşa-cel-mare, ridicându-se caraghios pe vârful picioarelor şi umflându-şi obrajii. Stropii de ceai zburau pe faţa de masă, şi bunica, Alexandra Feodorovna, râzând, încerca să tragă ceaşca la o parte, dar bunicul nu o lăsa. „Saşka, zicea bunicul, nu sufla tare, prostuţule. Aşa o să-mi stropeşti tot vestonul...” Sanny, soţia lui Kostea, cu sinceritatea fermecătoare a femeii tinere, căreia deocamdată totul îi este îngăduit, îl încuraja făţiş pe Saşa la ştrengării. Ea împlinise nouăsprezece ani şi încă nu avea copii, de aceea era plină de mărinimie sufletească faţă de nepoţi şi, fără îndoială, îi înţelegea şi-i simpatiza mai mult decât toţi ceilalţi, care erau mai vârstnici. Iar când îi strângea în cerc şi se juca cu ei, privindu-i cum se

bucură şi cât sunt de fericiţi, ea însăşi era aproape la fel de fericită. Când mătuşica Sanny lua copiii, trebuia să te aştepţi la zarvă, zgomot, cântat în gura mare, explozii de râs... Bunicului îi plăcea aşa ceva. Era mulţumit de nora sa, cu atât mai mult, cu cât ea era nemaipomenit de frumoasă. E drept, pe faţa lui trecea uneori o undă de mâhnire din pricina manierelor lui Sanny, nu prea distinse pentru poziţia pe care o ocupa, sau din pricina francezei ei deplorabile.

Aceste ceaiuri de seară, de la cinci la şase, erau unicul răstimp când familia se întrunea fără străini şi se putea râde şi vorbi despre fleacuri, fără să se îngrijească prea mult de impresia produsă, cu atât mai mult cu cât nu obişnuiau să vorbească despre treburi serioase. Vestonul descheiat al bunicului, bonetele de casă ale Alexandrei Feodorovna şi ale mătuşii Sanny, pantalonaşii mototoliţi ai nepoţilor – toate acestea erau posibile la ceaiul de seară şi, chiar dacă nu erau încurajate, în niciun caz nu erau condamnate.

Bunicul sorbea din ceaşcă, apoi o lăsa jos cu eleganţă, firesc şi în acelaşi timp uimitor de maiestuos, cum numai el ştia, încât de fiecare dată acest lucru era observat într-o încuviinţare mută de către toţi cei prezenţi. Deşi nici unuia dintre ei nu i se putea nega rafinamentul şi educaţia aleasă, numai bunicul le putea etala în figura cu ceaşca, dar şi în felul cum şedea pe scaun şi cum întorcea capul şi se înclina, şi zâmbea, şi se încrunta, şi în general totul, totul, fiecare gest ce şi-l permitea era şi mai rafinat, şi mai graţios, şi mai impecabil decât la ei toţi. Şi ei ştiau că această iscusinţă a bunicului era un întreg sistem elaborat de el şi asimilat în mod conştient; şi ei ştiau prea bine cât de mult se mândrea el cu arta sa şi cum ochii lui albaştri şi mari, uşor bulbucaţi, îi urmăresc cu agerime pe toţi, remarcând stângăciile şi greşelile supărătoare, şi doar faţă de *tante* Sanny se arăta îngăduitor, de parcă, uluit de frumuseţea ei, începea să pună la îndoială regulile vieţii sale. Toate acestea însă priveau, fireşte, orice clipă din zi şi din noapte, şi numai la ceaiul de seară, de la ceasurile cinci la şase, el îngăduia ochilor săi albaştri şi mari să-şi tempereze agerimea caracteristică.

Ajunsese la aceasta nu datorită întâmplării. Chiar în ziua aceea nefericită, chiar din clipa aceea când pe neaşteptate a fost nevoit să ia pe umerii săi povara grea a grijilor, a înţeles că toţi oamenii subordonaţi lui şi chiar cei care nu depindeau de el, că oamenii în general, şi omenirea îl preţuieşte şi îl va preţui şi pe viitor în primul rând nu după cele ce va săvârşi pentru ea, nici după cele ce-i va spune... şi nici după gradul bunătăţii sau al răutăţii sale, sau ai dreptăţii, sau al nelegiuirilor, ci după felul cum

vor apărea în faţa ei, el şi cei apropiaţi lui. Nu putem judeca noi dacă toate se explicau printr-un cusur al minţii sau printr-o înţeleaptă clarviziune, el ştia însă că pronia divină constituie temeiul tuturor faptelor sale şi toţi cei din preajma sa trebuie să fie aidoma lui măcar într-o măsură cât de mică, iar abaterea nu poate fi asemuită decât cu moartea.

De câţiva ani, bunicul era bolnav, dar ascundea cu grijă şi doar cei mai apropiaţi aveau cunoştinţă de taina lui. De altminteri, se părea că cele mai violente accese ale oricărei suferinţe nu puteau să-l împiedice pe bunic să apară în faţa oamenilor aşa cum aceştia se obişnuiseră şi chiar doreau să-l vadă. Şi Kostea, privindu-şi tatăl, tocmai se gândea că omul acesta până ce nu rămâne singur cu sine însuşi se osteneşte, orice s-ar întâmpla, să arate puternic, tânăr, aproape nemuritor. Îi veni în minte intrarea în Viena, şi chiar el, Kostea, care văzuse şi se obişnuise cu multe, era uluit, contemplându-şi tatăl în toată strălucirea uniformei, a frumuseţii pline de bărbăţie, a măreţiei figurii lui gigantice: drept, semeţ, ridicându-se deasupra tuturor prinţilor, ofiţerilor din gardă, şambelanilor care-l înconjurau; şi nu putea să-şi desprindă privirea de la el, şi i se părea că vede un semizeu, şi-i venea să strige şi să jubileze frenetic laolaltă cu toţi. Apoi, scurtă vreme după aceea, trecând pe lângă camerele rezervate familiei lor, deodată l-a văzut din nou pe tatăl său: şedea gârbovit, cu faţa scofâlcită de durere, de nerecunoscut, micşorat pe jumătate, căzut parcă din înălţimea măreţiei sale în genunea deznădejdii, şi nu mai era un semizeu, ci un biet om în vârstă, chinuit de suferinţă. Lângă el se agita medicul, şi Kostea s-a retras furişându-se, ştiind cu câtă grijă îşi păzeşte tatăl său taina.

Da, Kostea înţelegea, şi asta i se imprimase încă din fragedă copilărie, că şi o iscodire involuntară din partea lui ar fi apreciată drept trădare şi că e preferabilă o necunoaştere fictivă decât ochii tatălui îndreptaţi asupra sa, ochi care ştiau să fie ca plumbul, nemişcaţi şi osânditori. De aceea nici el şi nimeni altcineva dintre membrii acestei familii fericite n-ar fi îndrăznit vreodată, în nicio împrejurare, să fie judecătorul faptelor atotputernicei lor căpetenii. De altminteri, cea mai timidă îndoială în justeţea actelor lui, exprimată cu glas tare, era incompatibilă cu reprezentările lor înnăscute despre drepturile şi puterea lui. Şi chiar dacă ar fi existat îndoiala aceasta, ea putea să apară doar în adâncul sufletului, în cel mai îndepărtat şi tainic colţişor al lui, pentru că niciun gest naiv – tremurul mâinii, clipitul pleoapelor, pupila ochilor mărită, nici intonaţia, nici mersul – nu i-ar fi putut trăda. „Da, gândea Kostea, este atât de puternic şi atât de mult s-a

obişnuit cu asta, încât nu mai poate vedea micile greşeli şi nefericirile mărunte sau feluritele imperfecţiuni din jur, căci dacă s-ar sforţa şi le-ar vedea, ar însemna să admită că şi viaţa lui, şi înţelepciunea lui sunt pline de tot felul de cusururi. Şi, în vreme ce el crede în propria-i infailibilitate, multe lucruri din jur dau greş şi multe sunt sortite dezastrului... Dar cum să-i vorbeşti despre asta fără să fii socotit duşmanul lui?...”

Aşadar, ei şedeau în jurul mesei obişnuite, în atitudini fireşti, parcă nestânjenite, nestudiate, ba chiar moleşite, însă doar atât, cât să nu pară în ochii lor a fi necuviincios. Sângele, educaţia, răspunderea, poziţia, experienţa – totul întărea nervii, cimenta coloana vertebrală, făcându-le ochii impenetrabili, dând măreţie ţinutei.

Toţi, de pildă, ştiau prea bine că Ecaterina deprinsese obiceiul, pe care l-a păstrat toată viaţa, de a ţine capul sus când ieşea în lume, ceea ce o făcea întotdeauna să pară mai înaltă. Această artă, în care ea era neîntrecută, s-a statornicit prin tradiţie şi în familia lor. Totuşi, marea bunică nu era socotită exemplu, şi portretul ei din salonul cel mic era singurul pe care-l tolerau. Celelalte zăceau în subsoluri, iar tablourile tuturor favoriţilor ei au fost vândute la licitaţie.

Pesmeciorii trosneau în dinţi. Micuţul Saşa, întinzându-şi gâtul subţirel, sufla cât îl ţineau puterile în ceaşca bunicului, dar fie că vărsa ceaiul, fie că nimerea alături de ceaşcă.

— Prostuţule, zicea bunicul, nu da din cap şi nu te agita... Hai, încă o dată. Aşa. Încă o dată. Bine... Ei, acum priviţi cu toţii ce frumos suflă Saşa în ceaşca bunicului...

Micuţul Saşa se îmbujorase la faţă de efort şi de plăcerea laudei. Bunicul sorbi o înghiţitură şi lăsă ceaşca jos.

— Uite, vezi, zise el, uite, ai obţinut ceea ce ai dorit. De-acum n-o să mă mai pot lipsi de tine.

Mătuşica Sanny bătu din palme. Saşa-cel-mare îşi sărută fiul pe fruntea asudată. Acesta se întinse din nou spre ceaşcă.

— Gata, acum ajunge, spuse bunicul. Îţi mulţumesc, eşti un băiat de ispravă.

Afară se zbuciuma viscolul. Căminul răspândea o căldură binefăcătoare. La masă domnea pacea şi buna dispoziţie.

— Ce-i cu *Marie*? întrebă bunicul. Pesemne că-i complet istovită. Durerile astea de cap le pot scoate din minţi pe femei. Dacă ar fi după mine,

aş obliga toate femeile să se spele dimineaţa cu apă rece şi să doarmă pe tare, spuse el râzând şi sărută mâna albă a Alexandrei Feodorovna.

— Ce grozăvie! exclamă bunica. Nu, nu vă mai gândiţi la noi. Veţi fugi cel dintâi din faţa unui asemenea monstru cu pielea înăsprită.

— Pe *Marie* o chinuie nu atât durerea de cap, cât mai ales gândul că nu poate fi cu noi. Ar dori ca voi, *maman*, să treceţi pe la ea, spuse Saşa-cel-mare, sărutând respectuos mâna mamei.

— Ar fi nostim să priveşti cum *maman* intră dimineaţa în baia cu apă rece, spuse deodată mătuşica Sanny.

Se aşternu o clipă de tăcere. Bunica se îmbujoră uşor. Kostea se uită descumpănit la tatăl său.

— Sanny, rosti bunicul blând, crezi că se poate una ca asta? O s-o lăsăm noi pe *maman* să îndure asemenea ofensă? Şi din nou, cu şi mai mult respect decât fiul, sărută mâna soţiei.

În pofida lipsei de tact a norei celei mici, bunicul nu se supără pe ea. Ea nu avea, fireşte, maniere desăvârşite, dar tinereţea, sinceritatea şi frumuseţea ei neasemuită întregeau neajunsurile educaţiei. Arăta atâta graţie înveselitoare şi năstruşnicie nevinovată, încât era cu neputinţă să te superi. Kostea era îndrăgostit de ea, ea îşi diviniza soţul, iar bunicul ştia să preţuiască puritatea sentimentelor, şi ochii lui ageri, albaştri şi mari remarcau cea mai mică manifestare a acestei purităţi la toţi şi mai cu seamă la oamenii apropiaţi lui.

Îşi iubea nurorile. Era bucuros că Dumnezeu hărăzise băieţilor lui dragoste adevărată. Da, el însuşi dirijase alegerea, el însuşi aprobase miresele pentru băieţii lui, însă tocmai pentru că acţiunile lui erau dirijate de Ceruri, el nu greşise alegerea şi utilul se împletea cu iubirea. Îşi iubea nurorile şi era trist că *Marie*, cea mai mare dintre ele, nu asista la ceaiul din seara asta. Sorbi din ceai, închipuindu-şi faţa ei nu atât frumoasă, cât mai ales minunată, luminată de lumina blândă şi însufleţitoare a ochilor mari şi atenţi; îşi închipuia gura ei fină, cu buzele strânse, mărturie a stăpânirii de sine, şi surâsul uşor ironic, ce contrasta atât de mult cu expresia ochilor. O iubea aşa cum putea să iubească o femeie minunată aleasă de fiul său cel mare, deşi în această alegere exista şi contribuţia lui secretă, şi el îşi respecta nora şi preţuia fiece cuvânt pe care ea îl rostea din când în când.

— *Maman* a ta e bolnavă, îi spuse bunicul lui Vladimir, cel mai mic dintre nepoţi. Iar tu te ţii de năzdrăvănii... Ei? Ai înţeles ce ţi-am spus?...

— Am înţeles, răspunse micuţul Vladimir şi începu să-l ciupească pe bunic de picior.

— Ah, ce ştrengar, spuse bunica Alexandra Feodorovna. Poţi oare pedepsi asemenea mândreţe de băiat? Nu e cu putinţă...

— Îl iubiţi? întrebă bunicul, întorcându-se spre băieţel. De ce?

— Cum să nu-l iubeşti? zise bunica. E un băiat atât de bun şi o iubeşte mult pe biata lui *maman*, vă iubeşte şi pe voi, şi pe mine.

— Aşa, vasăzică? se arătă bunicul uimit. Iar eu credeam că-i doar un ştrengar.

— E doar un prost, zise Saşa-cel-mic.

— Îi iubesc pe toţi, spuse Vladimir. Şi pe Saşa...

„El e la vârsta, îşi zise bunicul, când iubirea lui preţuieşte foarte mult, deşi e scurtă.”

Când sosea ora ceaiului, toată familia numeroasă a bunicului se aduna în salonul cel mic, încercând sentimente deosebite, pe care niciunul din ei, pesemne, nu şi le putea lămuri şi la care nu se gândea niciodată. Poziţia acestei familii în societate era atât de înaltă şi, drept urmare, viaţa ei era atât de neasemănătoare cu viaţa oamenilor din preajmă, încât fiecare dintre membrii ei, fără să-şi dea seama, din fragedă copilărie începea să se simtă supus legilor unei idei preaînalte, alături de care toate micile şi sfioasele tale pasiuni sunt neputincioase şi mizerabile. Din fragedă copilărie li se punea pe umeri povara grea a regulamentului aspru, care le lua în subordine până şi visele, şi a ritualurilor fantastice, cu care începeau toate: umbletul şi veşmintele, mâncarea şi bucuria, viaţa conjugală şi lectura cărţilor, alegerea prietenilor şi exprimarea sentimentelor; nici măcar moartea nu ieşea din cadrul cuvenit familiei lor, nici măcar ea nu era o moarte pur şi simplu, ci un solemn ritual tragic. Din fragedă copilărie ei deveneau sclavii unor legi peremptorii, ai unor convenienţe neverosimile, care ştergeau necruţător din viaţa lor tot ce era neprevăzut, şi ei, fără părere de rău, îşi luau rămas-bun de la sinceritate şi slăbiciuni, pe care, totuşi, natura lor umană le vâra pe gât din când în când cu o lipsă de tact uluitoare.

Săvârşind rareori fapte mari, în majoritatea cazurilor ei se osteneau ca până şi mărunţişurile de toate zilele să pară fapte mari, şi astfel, gustările de dimineaţă, plimbările, rugăciunile căpătau o semnificaţie supremă şi nu cereau mai puţine eforturi decât săvârşirea faptelor mari. Bate orologiul – ei trebuie să fie la paradă, la teatru, la recepţie, la plimbare, fără să ţină seama de ceea ce este în inima lor. Şi vai celui ce va avea cutezanţa nebunească de

a li se opune sau de a încerca să se îndoiască de trebuinţa unei asemenea existenţe. Doar de la cinci la şase seara deveneau aproape ei înşişi, atât cât le îngăduia ideea, pătrunsă în sânge şi în suflet, despre menirea lor înaltă şi absenţa privirilor străine. Iată de ce se adunau, cu o plăcere pe care nici ei nu o puteau înţelege, între pereţii tăcuţi, răspândind mireasmă de tihnă, din salonul cel mic.

Alexandra Feodorovna observă privirea soţului aţintită asupra ei, plină de simpatie şi căldură, şi încercă să-i răspundă printr-un zâmbet discret. Zâmbetul ei însă nu scăpă lui Saşa-cel-mare, care din nou (ah, *maman*!) îi sărută mâna. Simpatia din privirea soţului nu era întâmplătoare, căci o uşoară umbră de îngrijorare dăinuia pe chipul soţiei chiar şi în aceste clipe paşnice. El punea asta pe seama istovelii şi a presimţirii bătrâneţii, care se apropia implacabil, şi se străduia s-o îmbărbăteze. Zâmbindu-i, Alexandra Feodorovna se gândea însă că, dacă el ar afla adevărata pricină a tristeţii ei, nici firea lui de gentleman, nici dragostea lui pentru ea, nici regulile politeţei şi nimic pe lume n-ar putea împiedica dezlănţuirea furtunii.

Era vorba de fiica lor Maria, preferata tatălui, măritată la şaptesprezece ani cu un tânăr frumos şi nobil de vază, însă petrecăreţ şi jucător de cărţi, care, spre a beneficia de mai multă libertate, a făcut totul ca să-i insufle şi soţiei o concepţie mai uşoară despre moralitate; şi uite că, pierzându-şi punctul de sprijin, ea s-a încurcat cu contele Grigori Stroganov, e drept, om serios şi destoinic, însă, din punctul de vedere al familiei ei, săvârşind prin asta o mezalianţă, s-a îndrăgostit de el, şi în locul unor relaţii comode, care nu obligau la nimic, începuse o viaţă grea, plină de primejdii. Din clipă în clipă, viaţa aceasta putea deveni apanajul societăţii însetate de noutăţi şi ameninţa să ajungă la urechile tatălui, care avea o idee destul de înaltă despre poziţia sa pentru ca la mânie să nu poată fi oprit de la nimic.

Bunicul arătă spre portretul Ecaterinei şi spuse nu se ştie la ce bun:

— Apropo, când era curăţată eşarfa cu care îşi înfăşură capul înainte de culcare, din ea săreau scântei.

Da, gândea Alexandra Feodorovna, în acel sens ştiut, Ecaterina a fost extrem de înzestrată, asta însă stârnea atunci, ba chiar şi astăzi stârneşte, mai mult admiraţie decât repulsie sau măcar nedumerire. Pe când biata Maria aşteaptă furtuna şi n-are speranţă de îndurare.

— Nu numai din eşarfă săreau scântei, ci şi din aşternuturile ei... spuse mătuşica Sanny ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Posibil, consimţi bunicul cu răceală şi bău o înghiţitură de ceai.

Fireşte, fermecătoarea şi neasemuita noră ar fi trebuit să se ferească şi să nu zgândăre rănile familiale cu sinceritatea ei drăgălaşă şi ofensatoare de copil; ea era însă o străină, şi iniţierea în tainele necazului lor comun nu se putea săvârşi dintr-odată.

De bună seamă, în această familie formată din oameni vii şi sănătoşi nu erau dispreţuite pasiunile inimii şi mulţi nu se dădeau în lături de la plăcerile amoroase, nescăpând niciun prilej de a se desfăta; cu dibăcia unor meşteri încercaţi, ei încurcau cu şiretenie iţele, lăsând urmaşilor grija de a le descurca, şi erau încântaţi de propria iscusinţă, şi sufereau la gândul propriilor cusururi. Dar buna-cuviinţă, pe care totuşi o păstrau, şi uşorul, distinsul secret, prin care îşi tăinuiau poftele neînfrânate, constituiau de asemenea un ritual al lor neschimbător, pe care nu cuteza nimeni să-l încalce. De aceea, recunoscând meritele de stat ale Ecaterinei, nu-şi puteau aminti, fără groază şi tulburare, de uraganul erotic, făţiş şi aproape legalizat, care a bântuit peste Rusia şi peste casa lor în decurs de treizeci de ani, nesocotind acest ritual. Şi de aceea toţi, mai cu seamă bunicul, când se ivea prilejul, ştergeau cu înverşunare urmele vicioase ale mult-iubitoarei, desfrânatei mari împărătese, care fusese la un pas de a-i dezonora pe vecie.

Dar nu numai situaţia Mariei o chinuia pe Alexandra Feodorovna, care turna în ceşti ceaiul nici prea tare şi nici prea fierbinte. Cu câteva zile în urmă, bătrâna Volkonskaia, fostă domnişoară de onoare la curtea răposatei împărătese, care-şi trăia traiul în vechile sale apartamente, a rugat-o pentru prinţul Miatlev, cunoscut tuturor prin insolenţa lui şi prin numeroasele ieşiri scandaloase. A rugat-o pe Alexandra Feodorovna să intervină pe lângă soţul ei, să-l înduplece, şi Alexandra Feodorovna, plină de intenţii bune, ca întotdeauna, n-a putut s-o refuze pe bătrână, dar, făgăduindu-i, şi-a dat seama că s-a angajat la ceva imposibil.

Acest lucru era într-adevăr cu neputinţă de realizat pentru că, deşi soţul o diviniza, şi ea simţea asta clipă de clipă, căci orice capriciu al ei era satisfăcut de el fără zăbavă, cu nemăsurată generozitate, iubire şi farmec, totuşi atitudinea lui privea doar acel fantastic carnaval, în care ea trăia şi din limitele căruia nu trebuia să iasă, iar apoi, tot ce putea fi socotit o cât de mică aluzie la netemeinicia părerilor lui îl îndârjea şi îl îndepărta. Atunci vorbea cu vădită răceală: „Dumneavoastră ştiţi că asta nu intră în obiceiurile mele. Judecaţi astfel sub influenţa inimii dumneavoastră slabe şi bune de femeie, pe când eu mă călăuzesc după interese de stat, şi oare totul în jur nu

este o dovadă a dreptăţii mele?” Iar ea, care iubea pacea şi bunăstarea numeroasei sale familii, regreta în tăcere făgăduiala-i nechibzuită.

Chiar dacă n-ar fi fost astfel şi, extinzându-şi adoraţia şi peste tot ce se afla dincolo de limitele ei accesibile, el ar fi binevoit să-i asculte rugămintea, nici atunci ea nu l-ar fi putut ruga pentru acest prinţ, căci îl văzuse nu o dată şi nu putea încuviinţa purtarea lui, şi, pur şi simplu, îi era antipatic: uscăţiv, puţin adus de spate, cu ochelari, cu privirea nu atât impertinentă, cât mai ales duşmănoasă, cu o ciudată manieră de a dispărea, de a se topi, de a nu aştepta sfârşitul, de a se aşeza mereu undeva la o parte, de a căuta mocirla şi de a nu răspunde pentru faptele sale.

„Ce suprafaţă imensă, Petersburg, Moscova... Gatcina... şi Revel, şi Siberia, iar el ştie totul şi vede totul”, gândea în acest moment mătuşica Sanny, privindu-şi socrul. Îi plăcea că este îngăduitor cu ea, căci din ziua căsătoriei nu văzuse deocamdată decât condescendenţa lui.

— Apropo, zise Saşa-cel-mare. Ce ştiţi de povestea cu doctorul francez despre care vorbeşte toată lumea? E adevărat că se hrănea cu carne de om? Asta-i ceva monstruos...

— Savanţii ăştia sunt nişte ţicniţi, râse Kostea. Cică s-a dus la triburile sălbatice din America, a trăit printre ele, încercând să le urmeze felul de viaţă... Când sălbaticii îşi mâncau duşmanii, francezul şi-a impus să se alăture petrecerii lor, dar se pare că s-a otrăvit...

— Ce i-o fi trebuit asemenea grozăvie? întrebă Alexandra Feodorovna, schimbând o privire cu soţul.

— Era într-adevăr un ţicnit, zise bunicul posomorât. Trebuia pus în lanţ. Nu sunt împotriva experimentelor ştiinţifice, fără ele nu se poate, dar aşa ceva este curată nebunie. Căci există nişte limite îngăduite. Francezii ăştia veşnic fac câte ceva neaşteptat şi agită societatea. Guvernul n-ar trebui să rămână nepăsător la toate aceste fantezii absurde. Ce ticăloşie...

— Oare există asemenea sălbatici, se înfioră din nou Alexandra Feodorovna, care sunt în stare... cum să zic, care pot...

— Nenumăraţi, spuse Kostea.

— Asta ne îngăduie să nu uităm desăvârşirea noastră, râse mătuşica Sanny.

— Noi suntem desăvârşiţi doar atât cât vrea Dumnezeu, rosti bunicul cu ostilitate. Şi pentru a ne convinge de asta, nu e nevoie să ne asemuim cu sălbaticii. Zici că francezul s-a otrăvit? îl întrebă el pe Kostea. Iată, vedeţi...

— Îmi închipui cât a regretat fapta sa, zise mătuşica Sanny. Nici nu-ţi vine să crezi...

— Ajunge despre asta, zise bunicul, şi nimeni nu mai scoase o vorbă.

Ca de obicei, pendula bătu surd cinci şi jumătate şi un cuc bătrân de lemn, zburlit, ţâşnind din căsuţa lui de sidef, încercă să cânte imnul naţional *Slăvit să fie*; dar se înecă, îşi închise ciocul galben şi se retrase în apartamentele sale. Râseră cu toţii de această scenă, la care asistau seară de seară. Pesemne, cândva, ceva se stricase în mecanismul complicat şi într-o zi chiar au vrut să dea dispoziţii să fie reparat, însă bunicul s-a răzgândit: copiii, apoi nepoţii se bucurau nespus când apărea acest zbârlit excentric, cu voce falsă şi purtări ciudate. Pe urmă s-au obişnuit cu el, cum te obişnuieşti cu o rudă îndepărtată, venită să stea în casa ta, care are multe ciudăţenii, dar care e bună şi indispensabilă, şi l-au botezat madam Cucu.

— Răposata Ecaterina avea în trăsăturile feţei ceva masculin, zise Alexandra Feodorovna, făcând un gest de parcă ar fi vrut să alunge cucul. Nu găsiţi? Pesemne din această pricină şi dădea cu multă rumeneală şi îşi pieptăna părul în sus.

— Ea avea o situaţie grea, zise Konstantin. Era şi femeie, şi monarh. Şi trebuia să îmbine una cu alta. Nu-i aşa, *papá*?

— Se prea poate, consimţi tatăl, mie însă mi se pare că era totuşi mai puţin femeie. Era singură şi îşi înfrumuseţa singurătatea într-un mod cam original...

— Ce grozav! râse mătuşica Sanny, şi nepoţii ei, obosiţi de zarvă, râseră laolaltă cu ea.

— Întocmai, rosti bunicul răspicat. Nu m-a luat gura pe dinainte, ce credeţi?... Iată o adevărată femeie, zise el, sărutând mâna soţiei. Ea este mama şi bunica voastră, şi voi toţi creşteţi sub aripile ei întinse, şi ea este soţia mea, şi viaţa mea de multe ori depinde de ea, ea e bună, ne uneşte pe toţi, e un înger... Oare nu v-aţi convins de asta?

— *Papá*, eu vă admir, spuse Saşa-cel-mare, iar iubirea voastră pentru *maman* este cel mai onorabil model de iubire.

Bunicul nu se prefăcea, rostind aceste preţiozităţi. O iubea pe Alexandra Feodorovna şi manifesta faţă de ea, făptură delicată şi graţioasă, adoraţia pătimaşă, cu neputinţă de tăgăduit, a unei firi puternice faţă de o fiinţă slabă. Cu o stăruinţă fantastică, el i-a creat un cult care începea să capete proporţii grandioase şi de care nu se mai puteau lipsi nici el, nici

familia lui întreagă şi nici mulţi, mulţi dintre cei ce populau acele întinderi nemărginite, la care tocmai se gândise cu admiraţie mătuşica Sanny.

Adorându-şi însă soţia, transformându-i viaţa într-un grandios festival de bogăţie, lux, distincţie şi seninătate, ei îşi îngăduia totuşi să vadă şi alte femei, să le remarce cu atenţia sa, să le dorească; în acelaşi timp, considerându-le ca pe o idee, recunoscându-le meritele cu o strălucire exterioară cavalerească, nu se lăsa niciodată sedus şi nu-şi făcea iluzii în privinţa lor.

Erau multe în viaţa lui, şi el ştia să ţină minte, era ager şi astfel nimic din purtarea lor nu-i putea scăpa. Îşi îmbogăţea experienţa pe seama lor uşor şi repede, dar fără să profaneze lăcaşul sacru al familiei. El ştia prea bine câte proiecte se coc dincolo de naivitatea lor fermecătoare, ce sete nepotolită de a stăpâni le umflă sufletele sfioase şi le împovărează degeţelele graţioase, ce calcul sfruntat se ascunde în ochii lor frumoşi, plini de lacrimi de slăbiciune şi evlavie, şi ce jertfe neverosimile aduc ele amorului propriu, această divinitate smintită a firii lor. Ştia prea bine şi de extraordinara perfidie de care sunt capabile, şi, fireşte, nu de florile mărului îi scria fratelui său Konstantin la Varşovia, în vremurile demult trecute ale răscoalei poloneze, cum trebuie să se ferească de preafrumoasele poloneze, care, seducându-i, cu un rafinament înnăscut, pe ofiţerii ruşi, dezorganizau armata. Întotdeauna îl uimea la ele lipsa simţului măsurii, dar ceea ce îl supăra la altele îl încânta la reprezentantele propriei familii, căci şi familia constituia pentru el un ritual printre alte nenumărate ritualuri, în spiritul cărora fusese educat.

Aceasta era familia, iar celelalte îi stârneau un uşor dispreţ când le întâlnea şi aproape le uita când nu erau de faţă.

Acum doar rareori îşi îngăduia să se coboare la ele, observând cum se aprindeau numaidecât, pierzându-şi uzul raţiunii, precum baroana Frederix, această mândră şi inaccesibilă Aneta, care s-a înjosit într-atât, cum se spunea, încât l-a vizitat pe prinţul Miatlev acasă, în văzul tuturor, şi cum a uitat ea de prinţul ei, observând semnalele ademenitoare ale bunicului, şi cât de zorită a alergat spre el, pierzându-şi întreg farmecul, precum fulgii. Ce s-a mai amuzat!

Mai demult a avut parte de întâmplări şi mai fermecătoare, iar despre unele dintre ele îi plăcea să povestească într-un cerc restrâns, fără teama de a se zugrăvi într-o lumină nefavorabilă, fiindcă trecutul îndepărtat, cum socotea el, este iertat, iar ideile şi rânduielile lui, ale bunicului, erau sacre.

La ceaiul de astăzi îşi aminti deodată de o întâmplare stupidă, pe care a trăit-o cu vreo douăzeci de ani în urmă, şi, dorind să le-o spună şi celor ce şedeau în jurul său, li se adresă:

— Odată, cu vreo douăzeci de ani în urmă, mi s-a întâmplat o poveste nostimă, *maman* o ştie, e comică şi plină de învăţăminte, şi vreau să v-o povestesc... Despre muzicanta aceea, vă amintiţi, fireşte, zise el către Alexandra Feodorovna, sărutându-i mâna.

Odată, în acel îndepărtat ianuarie, plimbându-se, ca de obicei, pe chei (se trezea în zori, lucra, bea ceaiul, pe la opt dimineaţa primea cele dintâi rapoarte şi fix la nouă dimineaţa ieşea la plimbare), pe podul de peste canalul Zimniaia, a observat o tânără fată, modestă, dar frumos îmbrăcată, care venea din partea opusă, cu o mapă mare de note sub braţ.

El a privit-o ţintă, remarcându-i calităţile, şi a trecut mai departe. Pesemne, ar fi uitat de ea dacă în dimineaţa următoare nu s-ar fi întâlnit din nou, în acelaşi loc.

Povestea începuse să-l intereseze cu atât mai mult, cu cât tânăra persoană era tare frumuşică şi se purta extrem de modest şi la locul ei. Fireşte, şi ea îl observase pe tânărul şi frumosul ofiţer din regimentul Izmailovski, aşa încât a treia sau a patra zi când el i-a zâmbit curtenitor, i-a răspuns şi ea cu un zâmbet nu mai puţin amabil. A urmat după aceea un schimb de salutări prieteneşti, iar apoi şi nişte discuţii mai mult sau mai puţin sincere. Aşa au continuat aproape o lună. Îl amuza grozav că ea nu ghicea defel cu cine are a face şi se purta cu el de la egal la egal.

Ferindu-se să vorbească despre sine, el a aflat biografia necomplicată a necunoscutei. Era fata unui fost profesor de limba germană, care renunţase la lecţii din pricina surzeniei; ea dădea lecţii de muzică, iar mama ei se ocupa de gospodărie, făcând aproape totul singură, întrucât nu puteau ţine decât o slujnică. În sfârşit, a mai aflat că locuiesc pe strada Gorohovaia, în casa unui fost şef de la intendenţă, ocupând un mic apartament de patru camere.

De la discuţiile sincere despre viaţă, convorbitorii au trecut la teme mai intime, şi el a adus cu grijă vorba despre dorinţa lui de a se cunoaşte mai îndeaproape cu tânăra profesoară.

N-a fost refuzat. Fata a consimţit uşor ca noua să cunoştinţă să o viziteze şi să-i cunoască pe tatăl şi pe mama sa, care, după cuvintele ei, vor fi măguliţi de această întâlnire.

A fost stabilită ziua şi ora primei vizite şi, în ziua aceea, la sfârşitul dejunului, el a spus acasă că se duce să se plimbe pe stradă.

În vremurile acelea nu se pomenea niciun fel de escortă... El se plimba pe unde voia şi când voia, iar ceea ce ulterior, sub urmaşii lui, era socotit grijă şi se număra printre serviciile indispensabile şi utile, apărea în vremurile acelea ca spionaj neruşinat şi de neiertat.

Ridicându-şi gulerul mantalei, iată-l păşind grăbit pe străzile deja întunecoase, uşor nerăbdător să ajungă la apropiata întâlnire. În colţul străzii Gorohovaia, ca un bătrân craidon, a privit cu atenţie în toate părţile şi s-a îndreptat spre casa indicată. La intrare s-a informat la portar dacă nimerise unde trebuie şi, traversând curtea, a început să urce o scară de lemn, destul de îngustă. Împotriva tuturor aşteptărilor, scara era luminată. E drept că tot iluminatul se reducea la un felinar palid, cu un muc de lumânare, dar pentru strada Gorohovaia din vremurile acelea şi asta era un lux.

Urcând cu grijă pe treptele murdare şi alunecoase, a auzit sunetele pianului şi a simţit un miros ciudat: un amestec de ulei încins şi colonie ieftină. Pe lângă toate aceste ciudăţenii, în faţa uşii pe care o căuta ardea un felinar identic. Uimirea lui creştea din ce în ce. Ce să facă însă? Doar nu putea să se întoarcă, precum un simplu muritor. Şi-a coborât gulerul mantalei şi a tras cu nădejde de mânerul de fier al soneriei, care se legăna deasupra unei muşamale ferfeniţite. Uşa s-a deschis, un nor de fum a năvălit numaidecât peste el, apoi a zărit mutra roşie-arămie a slujnicei.

— Pe cine căutaţi? a întrebat ea neprietenos.

El a pronunţat numele stăpânului.

— Nu-i acasă! Veniţi altădată... Şi a încercat să trântească uşa, dar el a împiedicat-o.

— Dar domnişoara?...

— Vi s-a spus, nu-i nimeni... Uf, ce sâcâitor, Doamne iartă-mă!

— Cum aşa?... Mi s-a spus... mă aşteaptă...

Purta un sarafan de stambă şi un şorţ soios suflecat. Mirosul de ceapă devenea de nesuportat.

— Nu pe dumneavoastră vă aşteaptă! a strigat ea. Acum nu ne arde de musafiri obişnuiţi..

— Carevasăzică, stăpânii sunt acasă, a întrebat el preocupat.

— Acasă, acasă, a rostit ea într-o şoaptă ameninţătoare. Numai că mi-au poruncit să nu dau drumul la nimeni... Că vine împăratul în vizită...

— Cine?

— Împăratul... Aşa că dumneavoastră, ofiţerule, plecaţi, cât sunteţi rugat cu frumosul... Aţi înţeles?

— Am înţeles, a zis el ascultător. Dar, pentru Dumnezeu, aş vrea să ştiu cine v-a spus că vine împăratul?

— Domnişoara noastră a spus... Avem totul pregătit: şi gustarea, şi cina... am cumpărat şi fructe!

— Domnişoara a poruncit toate astea?

— D-apoi cum... Dumneaei...

— Bine, atunci să-i spui domnişoarei tale că e o proastă! a rostit el supărat şi a pornit-o grăbit pe scară în jos.

Bucătăreasa a strigat în urma lui nişte cuvinte murdare, pianul răsuna zeflemitor, iar el deja ieşise din curte...

— Şi n-aţi învăţat-o minte? întrebă Kostea, râzând de uimire.

— Doamne, zise tatăl, mulţumit de efectul produs. Era o muiere simplă şi murdară... Aici e toată picanteria.

— O, vă rog, spuse mătuşica Sanny, mai povestiţi-ne ceva din aventurile voastre.

— Sanny, interveni şocată Alexandra Feodorovna, nu mai doriţi nişte ceai?

Bunicul se uită la ceas. Acul pendulei se apropiase de şase. Curând-curând o să apară aiuritul madam Cucu ca să-şi hârâie cel din urmă „adio”.

— O, vă rog, repetă Sanny, însă tăcu numaidecât, căci chipul socrului nu mai exprima dorinţa de a-i amuza cu istorii din viaţa lui. Devenise mai sever, şi o cută de-abia observabilă îi apăruse pe frunte şi parcă se adâncise. Ochii lui priveau pe lângă ei, dincolo de ferestre, unde viforniţa de ianuarie meşterea naiba ştie ce. El nu mai era cu ei, de aceea toţi, chiar şi nepoţii, cuprinşi de o stare de încordare, tăcuseră, de parcă se pregăteau să se despartă pentru totdeauna de acest salon obişnuit, atât de plăcut.

— N-ai uitat că te aştept la şase jumătate fix? îl întrebă tatăl pe Saşa-cel-mare, şi acesta încuviinţă din cap respectuos.

Apoi, în tânguirile jumulitului madam Cucu, el sărută din nou mâna soţiei, făcu un semn scurt către ceilalţi şi părăsi cel dintâi salonul.

Mergea pe coridor cu capul sus, mâna dreaptă pe lângă veston, stânga la spate, tot numai datorie şi măreţie, iar voinicii ofiţeri din gardă, cu privirile arzătoare, încremeneau în posturile lor.

24

Uneori boala o părăsea cu desăvârşire pe Alexandrina şi totul parcă se lumina în jur. Atunci bătrâna şi neputincioasa fiară, cu dinţii îngălbeniţi, uitată de Miatlev, dar încă vie, începea să scoată, sub degetele ei micuţe, melodii atât de tinere şi încântătoare, tremura atât de blândă la fiece atingere a ei, gemea atât de dulce de prea multă plăcere şi bucurie, încât toţi, cei la care ajungeau sunetele ei, începeau să se simtă mai puternici, mai bogaţi, mai fericiţi. Atunci prindeau viaţă tot felul de gânduri sacramentale despre veşnicie şi nemurire, şi despre poziţia prielnică a astrelor, şi despre preţul drept plătit pentru viaţă, şi despre sfârşitul cu bine al suferinţelor.

În asemenea zile, relele presimţiri încetau să-l mai chinuie pe Miatlev, Afanasi se gătea cu cilindrul lui stupid şi făcea tuturor plecăciuni la fiece pas, încredinţat că astfel îi mulţumeşte pe cei prezenţi, urmărind-o şi mai nebuneşte pe şireata şi blânda Aglaia, chipul lui păstrându-şi totuşi un calm desăvârşit. Domnişoara de onoare Elizaveta Vasilievna, făcând risipă de false alinări, îi vorbea fratelui cu multă nădejde: „Aţi obosit, dragul meu frate, aţi obosit... Când te gândeşti ce povară v-aţi luat pe umeri!... Cât de mult trebuie să suferiţi chinuit de aceste nobile griji!” Şi doctorul Schwanebach, şezând în faţa Alexandrinei, nu-şi dezlipea ochii lui albaştri de saxon de pe faţa ei frumoasă, însufleţită, studiindu-i cu pricepere profesională şi reţinându-i în minte trăsăturile, şi tresărind la fiece zâmbet hărăzit lui.

Acest răstimp fantastic, dar scurt, era înlocuit de noi accese şi febra suferinţei creştea. Alexandrina era scuturată de friguri, trupul ei firav era cufundat printre pături şi termofoare, iar prinţesa îi zicea fratelui, ridicând din umeri: „De ce să nu plecaţi cu *Alexandrine* la Karlsbad? Ce să mai faceţi acum, dacă totul va fi interpretat altfel? Acum când toţi v-au pus cruce... Acum când v-aţi împotmolit în toate astea...” Şi Alexandrina, dintre pernele, termofoarele şi păturile ei, fără să-şi ia ochii de la domnişoara de onoare, printre accesele de tuse, mormăia ceva ridicol despre dohot şi neomenie... Miatlev era cuprins de teamă şi nesiguranţă, ascultând poveţele sorei şi privind cum doctorul Schwanebach, împrăştiind mirosuri de parfumerie, se apleacă peste Alexandrina, îşi lipeşte obrazul de pieptul ei, umflându-şi nările-i mari, şi încremeneşte.

Atunci, mai cu seamă noaptea, pe dinaintea privirii triste a bolnavei pluteau nălucile anilor trăiţi, iar stafia albă, dezlănţuită, cutreiera prin cameră cu neobrăzarea unui liliac, şi cameristele, cu cearcăne vineţii sub ochi, din pricina nopţilor nedormite, o alungau, şi băteau pernele, şi se învârteau de colo până colo prin casă, ferindu-se cu dibăcie de labele agăţătoare ale majordomului imperturbabil. Şi din nou venea doctorul Schwanebach, întotdeauna proaspăt şi încordat, şi din nou se apleca peste pieptul ei, şi mâna lui pricepută aluneca încet pe faţa ei umedă, de la frunte până la bărbie.

Aşa s-a întâmplat şi în noaptea asta, când, pe neaşteptate, ea l-a dat la o parte pe doctor şi s-a aşezat în capul oaselor pe pat, cu picioarele desculţe atârnând. „Da’ ce v-aţi agăţat de mine, Doamne-Dumnezeule!... – şi se porni să plângă în hohote, şi pumnul ei micuţ şi greu lovea în genunchi. Nu mă luaţi de mână!... Să nu-ndrăzniţi... să nu-ndrăzniţi!... Nu vă permit!... – şi începu să plângă şi mai tare. Să nu-ndrăzniţi... să nu-ndrăzniţi. Nici dumneata... Nici tu! – îi strigă ea lui Miatlev. Ce năstruşnici, Doamne-Dumnezeule... nici nu mă întreabă... Să nu-ndrăzniţi! Nici nu mă întreabă, Doamne-Dumnezeule!... Da’ eu vă sunt recunoscătoare, recunoscătoare! Vă mulţumesc, auziţi?... Recunoscătoare... Mă sufoc de atâta recunoştinţă... sunt plină, Doamne-Dumnezeule... – hohotele o înăbuşeau – ...să mă pândească, să mă ia de mână!... O să ajungă şi la dohot... Asta nu-nseamnă nimic pentru ei... Da’ cum îndrăzniţi!... Da’ cine v-a dat dreptul... să faceţi pe filantropii... şi nici să nu întrebaţi, Doamne-Dumnezeule... eu... eu... eu...”

„Da’ cu ce sunt vinovat? îşi zise Miatlev cu tristeţe. Biata mea Alexandrina.”

Şi privea cum doctorul Schwanebach, asemeni bunului câine din poveste, se apleacă deasupra ei, ferindu-se de pumnu-i micuţ, cum îşi lipeşte buzele de urechea ei, şoptindu-i grăbit ceva, cum, umflându-şi nările, îşi vâră botul şi-i adulmecă umerii, gâtul, pieptul şi o adoarme, îi dă speranţe saxonul cu ochi albaştri, mincinosul, repezitul...

Pe urmă ea adormi. Spre dimineaţă febra scăzu. Îi zâmbi vinovată lui Miatlev şi îl sărută cu buzele-i aspre, şi-i făcu semn cu mâna, fiindcă el trebuia să plece.

Fusese invitat la fostul său comandant de regiment cu ocazia onomasticii fiicei lui şi se trezi înconjurat de camarazi de care nici nu-şi mai aducea aminte. Zornăitori, strălucitori, politicoşi, de soi bun, vorbăreţi, îl

întâmpinară pe Miatlev cu sinceră bucurie şi îmbrăţişări, şi discuţiile se porniră şuvoi. Însă vocile lor bubuiau undeva departe, şi întrebările inutile atârnau în aer, nemişcate, pierzându-şi înţelesul. Curând însă pesemne se plictisiră de existenţa lui „în lumea cealaltă” şi de zâmbetul lui vinovat pe faţa-i alungită, imobilă, şi de redingota lui englezească închisă până sus, care, deşi elegantă, nu era de gală, şi atunci, parcă dumirindu-se, îşi amintiră că el este un înstrăinat, şi încă aureolat de o taină simplă, cusută cu aţă albă, obiect de nemulţumire şi clevetiri, acela pe care l-a părăsit Aneta Frederix (semn cu ochiul plin de înţeles: din ce pricină o femeie părăseşte un bărbat?), iar el într-o criză de disperare a cucerit inima unei tra... la... la... la... care acum îi tru... lu... lu... lu... din pricina asta el (oftaturi îndurerate şi clătinări din cap)... Iar taina lui nu-i mai interesa, întrucât nu valora nimic pe lângă tainele şi distracţiile lor. Îi rămânea doar să bea cu ei şi să clipească, silindu-se ca ei să-l dea cât mai repede uitării. Iar când ei se întoarseră din nou unul spre altul, ca oameni vii către oameni vii, el se făcu nevăzut, fără să bage cineva de seamă.

Se întorcea acasă fără grabă, în caleaşca lui confortabilă, deschisă. Petersburgul era pustiu ca întotdeauna vara, şi părea ca un orăşel de provincie. Pesemne sub influenţa băuturii, Miatlev dori să fie iarnă, aburi de respiraţie, mulţimi de oameni, promoroacă... Unde este albastrul serilor de iarnă, străpuns de petele aurii, şovăielnice, ale felinarelor? Praful incolor şi înăbuşitor se încolăcea, şerpuia sub roţile echipajului, se aşternea pe faţă şi pe umeri. Niciun chip cunoscut. Nicio voce cunoscută. Niciun cuvânt de compasiune... Totuşi nici Petersburgul acesta nu murise de tot. Trupul lui adormit şi veştejit răsufla încă, şi tresărea, trebuia doar să te uiţi mai bine, şi von Müffling, treaz, în uniforma-i albastră, stătea aplecat peste parapet, îl recunoscu pe Miatlev şi i se înclină adânc. La intrarea în cârciuma lui Saveli Egorov stătea însuşi stăpânul cu familia lui, petrecând cu priviri dezaprobatoare caleaşca prinţului. Şi domnul Katakazi, în costum civil, se plimba prin faţa prăvăliei de cărţi, făcându-se că nu-l cunoaşte pe Miatlev. Şi încă un domn în redingotă albastră şi pantaloni vărgaţi, cu mustăcioară roşcată, obraznică, trecu, salutându-l discret pe Katakazi (ah, pasiunea asta pentru albastru!), şi altul tot în albastru coborî pe caldarâm, căutând o birjă... Acesta însă era tot von Müffling! Cum izbutise să-l depăşească pe Miatlev şi să ajungă pe cheiul Angliiskaia? În spate se auziră paşii repezi ai unui om alergând. Miatlev se întoarse şi văzu că domnul Katakazi îl urmăreşte, ştergându-şi năduşeala şi poticnindu-se mereu de bolovanii

caldarâmului. Caleaşca porni mai iute, Katakazi rămase în urmă. Miatlev îi arătă limba, dar se gândi că procedase urât. Calul o luă la galop. „Nu!”, strigă Miatlev, apucându-se cu mâna de inimă, dar vizitiul, oricât se ostenea, nu putea face nimic. Petersburgul rămăsese în urmă, soarele coborâse spre asfinţit, iar calul zănatic, împroşcând stropi mari de spumă, zbura, zbura şi trăgea după el fragila, nechibzuita caleaşcă. Treaba lua o întorsătură proastă. Miatlev se gândi să sară din mers, dar numaidecât, ca din pământ, se ivi von Müffling şi cu o singură mână opri calul. Se făcu linişte. „Mână de fier, să-mi mulţumiţi, se făli jandarmul şi bătu calul cu palma peste bot. Iar ţie nu ţi-e ruşine, sărăcuţule?” „Vă mulţumesc, zise Miatlev, mereu mă scoateţi din încurcătură... Aş vrea să ştiu unde suntem?” Von Müffling se căţără pe capră şi de acolo, rosti cu glasul vizitiului: „Am ajuns acasă…”

Miatlev deschise ochii. Într-adevăr, caleaşca oprise în faţa casei.

Afanasi, cu faţa schimonosită, îi alergă în întâmpinare. Eşarfa stupidă îi alunecase de la gât. Îşi agita mâinile, vrând să spună naiba ştie ce. Prinţul încremeni.

— Ce s-a întâmplat?! întrebă el cu glas pierdut.

— Luminăţia voastră, luminăţia voastră, începu majordomul să se jelească, înecându-se şi tremurând. Madmazel Alexandrina, dacă-mi daţi voie... luminăţia voastră...

— Doctorul! porunci Miatlev şi alergă în camera Alexandrinei.

Un bocet subţirel şi trist se năpusti asupra lui, îl cuprinse din toate părţile, îi invadă urechile, când mai tare, când mai încet, atârna din tavan, răzbătea din pereţi, se înălţa din duşumele, se învolbura asemenea ceţii, devenea ţipăt ascuţit, se stingea, abia se mai auzea, se înteţea din nou, bubuia, sfâşia pieptul, se tânguia, blestema, implora. Cele două cameriste, Stioşa şi Aglaia, veneau cu paşi mărunţi în urma lui Miatlev, fără să-şi mai şteargă lacrimile. Uşa de la camera Alexandrinei era larg deschisă, pătura dată la o parte, patul gol.

— Tăcere! se răsti Miatlev şi bocetul încetă. Tăcere... Unde e Alexandrina?... Terminaţi cu plânsul... Unde e Alexandrina?...

Se repezi spre bibliotecă, cameristele, lacheul şi Afanasi îl urmară. Biblioteca era pustie. Plânsul uşor, cu suspine, devenea din nou bocet.

— Tăcere!

— Luminăţia voastră, rosti Afanasi cu glas sugrumat, ar trebui, dacă-mi daţi voie, să dăm fuga la râu... Ar trebui, luminăţia voastră... La

râu... La Nevka... ar trebui, luminăţia voastră... La Nevka...

Şi o ţinu aşa, întruna, câtă vreme toţi, în frunte cu prinţul înnebunit, traversară parcul de-a dreptul, călcând iarba, doborând tufele de trandafiri, cu ochii ieşiţi din orbite, cu feţele palide, şfichiuiţi de rămurele, acoperiţi de păienjeniş, cu răsuflarea tăiată.

— La Nevka, dacă-mi daţi voie... la râu, luminăţia voastră... dumneaei, când au plecat, aşa au zis... Că nu mai au ce face, dacă-mi daţi voie, au zis, luminăţia voastră... La Nevka... La Nevka... Nevka...

„E cu neputinţă, se gândi Miatlev. Asta nu e cu putinţă! Ar fi nedrept...”

Pe malul râului se adunaseră oameni, înconjurând un trup de femeie, care zăcea nemişcată. Cameristele începură să bocească amândouă deodată, dar Miatlev se răsti la ele.

„Doamne-Dumnezeule, îşi zise prinţul cu spaimă, Doamne-Dumnezeule!”

Deodată, Afanasi îi întinse mâna.

— Luminăţia voastră, asta e alta!

Miatlev se uită şi nu-şi crezu ochilor. În faţa lui, cu mâinile neputincioase întinse pe iarbă, zăcea o femeie înecată, într-o rochie ţărănească udă, iar faţa ei, cu pometii ieşiţi în afară, era liniştită, parcă dormea.

Alta, alta, cu totul alta, necunoscută nimănui dintre cei adunaţi şi nimănui dintre cei ce locuiau pe aproape, şi mai departe, şi în alte oraşe, în altă lume, azvârlindu-şi trupul străin, de prisos, în apele tulburi şi repezi din porunca sau capriciul nu ştiu cui, ca apoi să zacă pe iarba de pe mal, cu chipul liniştit, printre oameni vii, care nu se simţeau străini.

„E cu neputinţă, îşi zise Miatlev, întorcându-se prin parc. E cu neputinţă... Ar fi nedrept.”

— Luminăţia voastră, prinse a vorbi Afanasi, continuând să suspine, păi madmazel Alexandrina au plecat, au plecat de tot, au plecat de-acasă... Aşa de iute fugeau pe scară... şi au fugit, au fugit... Luminăţia voastră, au fugit prin parc... chiar pe cărarea asta, dacă-mi daţi voie...

— Ce tot bălmăjeşti! se înfurie prinţul şi grăbi pasul.

— Vorbeau de una singură, încotro s-o apuce... Încotro s-o apuce?... Şi au fugit prin parc. Iar acolo e râul, luminăţia voastră.

Miatlev grăbi şi mai tare pasul. Afanasi alerga cu paşi mărunţi alături, privindu-l în faţă. Când zăriră casa, o luară din nou la fugă, şi scara începu

să duruie şi să bocăne sub picioarele lor. Micul detaşament dădu buzna la etajul doi, dar Alexandrina nu era acolo.

— Drace, poate a plecat în oraş? întrebă Miatlev fără speranţă.

— Nu, nu, luminăţia voastră, au fugit de-a dreptul prin parc... şi acolo e râul... Plângeau rău, se tânguiau, dacă-mi daţi voie, pe urmă au fugit...

— Dobitocule, doar ai văzut pe cine au scos din râu!

— Am văzut, am văzut, luminăţia voastră... altă femeie, de-alea proaste, dacă-mi daţi voie... Dar şi madmazel Alexandrina tot spre râu au fugit... de-a dreptul prin parc...

Nimeni nu băgă de seamă când intră doctorul Schwanebach, însă mirosul ridicol al apei de colonie îi trăda prezenţa, şi Miatlev îi porunci lui Afanasi să mai repete o dată povestirea-i tristă.

Doctorul asculta cu atenţia încordată, cu capul uşor înclinat, mijindu-şi ochii albaştri de saxon.

— Dar ce, întrebă el nepierzându-şi curajul, tu ai văzut-o ajungând la râu? Chiar lângă râu?... Sau ai văzut cum fugea prin parc?... Căci nu e acelaşi lucru, zâmbi el reţinut.

— Domnule Schwanebach, rosti Miatlev tulburat, timpul nu aşteaptă. Pierdem minute preţioase.

Cameristele începuseră să plângă din nou.

— Dacă mergea prin parc pur şi simplu, continuă doctorul sigur de sine, nu avem încă motive s-o bănuim de intenţii tragice – spunând acestea privea atent pe fereastră, de parcă acolo trebuia să apară din clipă în clipă Alexandrina –, chiar dacă presupunem că tu (asta i-o spunea lui Afanasi) ai văzut-o pe mal, încă nu înseamnă nimic, căci, istovită de boală, putea pur şi simplu să dorească să se plimbe. Eu socotesc...

— Dar lacrimile? Cuvintele ei?... Fuga?... întrebă Miatlev înnegurat.

Doctorul ridică din umeri.

— Au plecat, luminăţia voastră, spuse Afanasi grăbit. Plângeau şi au spus aşa, dacă-mi daţi voie, că nu mai au încotro... fugeau spre Nevka... Eu am zis, dacă-mi daţi voie, unde vă duceţi? De ce faceţi asta, madmazel? Dumneaei: da’ lasă-mă în pace, Doamne-Dumnezeule!...

— Vedeţi! strigă Miatlev. Şi tu, dobitocule, n-ai putut s-o apuci de mână, s-o reţii?! Vedeţi, domnule Schwanebach, cum s-a întâmplat? Acum vedeţi?

Împreună cu doctorul, se îndreptară din nou spre râu pe urmele proaspete lăsate de sărmana, tânăra mucenică, dar malul era liniştit, râul

tulbure şi pustiu, iar figurile lor absurde păreau nişte statui barbare în amurgul timpuriu...

Apoi, continuând lupta nebunească împotriva forţelor întunecate ale naturii, Miatlev şi doctorul Schwanebach urcară în caleaşcă şi, privind fiecare în altă parte, cutreierară oraşul, toate secţiile de poliţie, până când soarta se milostivi de ei. (Dar ce milostivire crudă şi de această dată!) Pe neaşteptate aflară că la sala de disecţii a spitalului Mariinski fusese adusă, cu câteva ceasuri în urmă, o tânără femeie înecată, al cărei trup fusese scos, „da, da, din Nevka... O tânără persoană cu figură distinsă... da, da, păr lung şi blond... da, zveltă şi foarte...”

Caleaşca, cu totul zdruncinată şi prăfuită, porni în goană spre spitalul Mariinski, unde un operator bătrân îi conduse pe cei doi bărbaţi la morgă. Este greu de descris starea în care prinţul Miatlev păşi pragul acestei vizuini sumbre. Intră, făcu un pas şi se opri într-o stare de completă prostraţie. Încercă să distingă ce zace pe patul de lemn din colţul încăperii, dar nu putea deschide pleoapele. Deodată auzi cum doctorul Schwanebach rosti cu uşurare: „Ştiam eu, ştiam eu. Asta nu putea fi Alexandrina”. Miatlev era gata să izbucnească în plâns şi prin pânza lacrimilor zări pe patul de scânduri trupul înecatei de adineauri, acoperit pe jumătate cu o rogojină.

— Vedeţi, zise doctorul Schwanebach, când se urcară în caleaşcă, privindu-l pe prinţ, ar fi trebuit să mă credeţi. Starea psihică a Alexandrinei nu era într-atât de proastă, încât să se poată hotărî... Ştiţi, organismul tânăr... şi îşi aţinti privirea asupra prinţului.

— Da, fireşte, rosti Miatlev, ofensat de calmul saxonului. Ce s-o fi întâmplat însă cu ea?

— Ghicitul nu e profesia mea, răspunse doctorul. Aici n-am nicio putere. Cred însă că tot ce-a fost mai greu a trecut... – şi el surâse plin de demnitate. Totuşi, dumneavoastră n-ar fi trebuit să tărăgănaţi atunci, în acele zile când totul era încă bine... Da, iată deci... Acum...

— Dar Alexandrina... suspină Miatlev, a fugit spre râu... a fugit spre Nevka... prin parc... plângea...

— Bineînţeles, răspunse domnul Schwanebach cu acelaşi calm profesional, nu neg asta. După toate probabilităţile, trupul ei s-a agăţat de ceva sub apă... Noi însă n-avem nicio putere, luminăţia ta...

Au trecut câteva luni. Venise iarna. Râurile îngheţaseră.

După cele întâmplate, prinţul meu îşi căuta uitarea oriunde putea: era cât pe-aci s-o ia razna după vechiul obicei, alăturându-se vechilor tovarăşi de petreceri şi haimanalâc, dar îi părăsi curând, căci omul nu poate călca de două ori în aceeaşi undă, deşi izbutise totuşi să adauge la tristul său răboj destule istorii stârnitoare de vâlvă, care nu o dată au mâhnit şi revoltat pe cei din jur şi chiar pe suveran. Apoi, negăsindu-şi nici în asta uitarea, plecă la moşia Mihailovka, unde găsi haos şi părăginire, îi trase o săpunealâ administratorului trândav, o săpunealâ însă moale şi neconvingătoare, hoinări în singurătate prin pădurile troienite de zăpadă, se plictisi în compania vecinilor sălbăticiţi şi nesuferiţi, prinse brusc pasiunea de a scrie tot felul de istorii, unele inspirate din propria-i viaţă, dar cele mai multe plăsmuite, obţinând chiar unele izbânzi, apoi, pe neaşteptate, se simţi mai bine, mai liniştit, şi se întoarse la Petersburg.

Aici, cu aceeaşi distincţie monstruoasă, îl întâmpină Afanasi cel rotund la faţă, care, cu prilejul sosirii prinţului, se împopoţonase cu cilindru-i ponosit, iar roşcata Aglaia, puţin mai tăcută, îi zâmbi speriată, aranjându-şi aceeaşi rochie purpurie. Şi din nou lucrurile cunoscute şi pereţii îl asaltară, amintindu-i nu numai de supărările trecute, ci şi de sărbătorile de altădată. Toate se cumpăniseră, se domoliseră, se liniştiseră. Pesemne însă că asta nu era decât o aparenţă, căci dacă noi nu recunoaştem vremelnicia existenţei noastre pe pământ, firea noastră singură, pe riscul şi răspunderea ei, este nevoită să ne călăuzească, forţându-ne să înfăptuim totuşi ceea ce ne-a fost hărăzit de sus. Şi iată, părea că toate se domoliseră, se cumpăniseră, se liniştiseră, dar în realitate nimic nu se liniştise şi nimic nu se cumpănise, ci doar se desăvârşise pentru a ne învârteji şi căzni, pentru a ne supune din nou încercării.

Astfel, biruindu-şi neplăcerea faţă de călătoriile lungi, alergă deznădăjduit la Cancelaria paşapoartelor ca să obţină îngăduinţa pentru o călătorie în străinătate, plănuind să plece în Anglia, iar de acolo în Lumea Nouă, unde se află alte limanuri, alte moravuri, mai puţin stricătoare decât printre aceste mlaştini, însă din nou avu ghinion, căci hotărârea lui coincidea cu cel de al doilea refuz al blestematului domn Golovin de a se întoarce în Rusia, şi astfel rezoluţia aşternută pe cererea lui era rece şi fără echivoc.

În sfârşit, îşi aduse aminte de ţara mea caldă şi binecuvântată, azurie în revărsatul zorilor, trandafirie în asfinţit, şi chipul Mariei Amilahvari se trezi

în conştiinţa lui ca un balsam împotriva durerilor, dar puterile îl părăsiseră şi renunţă, îngăduind providenţei să procedeze cum va socoti de cuviinţă.

Uşor trist, fără niciun tremur lăuntric, Miatlev colinda prin camerele de la etajul întâi, care izbutiseră să se acopere de praf, să-şi piardă miresmele de piele proaspătă, de lemn şi de vopsele. Erau nişte camere excelente, încă nu demult pregătite cu dragoste pentru viaţă, acum aduceau cu acele pânze pitoreşti de bună calitate, unde cel mai neînsemnat amănunt e gândit şi pictat cu mare grijă, dar în care nu e cu putinţă să locuieşti.

Aceste încăperi reci răspândeau tristeţe de pustiu, fără a stârni vreo amintire, căci piciorul Alexandrinei nu călcase pe aceste noi şi preafrumoase duşumele şi mâinile ei nu atinseseră tăcutele obiecte la fel de preafrumoase.

Rătăcind prin camere şi neaflând în ele niciun ecou simţămintelor sale, Miatlev porunci să fie ţintuite şi aceste uşi, pentru a nu se mai întoarce în trecut.

Din nou acelaşi *persiflage*.

Trecutul însă, oricât s-ar îndepărta, vieţuieşte totuşi în noi, căci el alcătuieşte experienţa noastră nefericită, care ne dă conştiinţa rostului nostru deosebit şi simţământul mirabilei noastre nimicnicii şi ne face oameni. Şi trecutul acesta adoră uneori să ne apară sub diferite înfăţişări, să ne amintească de sine printr-o uşoară atingere şi să ne împiedice a ne sminti definitiv din pricina izbânzilor şi suferinţelor prezente.

Da, uite-aşa, de-abia se înapoiase Miatlev la Petersburg, la vatra strămoşească, odată cu zăpada dintâi, de-abia se izbăvise de amintirile năprasnice, ţintuise uşile de prisos şi luase în mână o carte cu descrierea unor tragedii şi pasiuni străine, când Afanasi îl şi anunţă că doamna Schwanebach îl roagă s-o primească într-o chestiune ce nu suferă amânare.

După tot felul de scuze şi fraze obişnuite în astfel de cazuri, după exprimarea condoleanţelor pentru întâmplarea din vară, ceea ce Miatlev auzea doar cu jumătate de ureche, ea zise:

— Vreau să vă spun, luminăţia voastră, că doctorul Schwanebach ne-a părăsit... Da, da. Nu, asta nu s-a întâmplat acum, n-aş fi îndrăznit să vă tulbur, câte nu se petrec în viaţă între soţi... Ah, definitiv, definitiv... Şi nu acum, ci atunci, chiar după acea întâmplare tristă, după care, la scurtă vreme, şi luminăţia voastră aţi părăsit Petersburgul. Înţeleg, era pesemne greu de îndurat după toate cele întâmplate. N-am avut cinstea s-o cunosc pe femeia aceea, însă domnul Schwanebach îmi vorbea întotdeauna despre

munca lui, îmi povestea cu de-amănuntul tot ce făcea, încât mi se părea că o cunosc pe femeia aceea, şi îmi părea sincer rău şi de ea, şi de dumneavoastră, şi de domnul Schwanebach, fiindcă devenise extrem de nervos şi era cu totul secătuit sufleteşte în timpul bolii acelei femei. Iar când s-a întâmplat ce s-a întâmplat, am aflat despre asta de la domnul Schwanebach; cunoscându-i ataşamentul faţă de femeia aceea, mă aşteptam să sufere, să plângă chiar, în sfârşit, mă aşteptam chiar la o criză de nervi, cum se întâmplă, dar s-a întâmplat tocmai lucrul pentru care nu eram deloc pregătită – domnul Schwanebach era absolut liniştit, parcă nu se întâmplase nimic, uşor distrat, ceea ce nu-i sta în fire, şi foarte preocupat. Mi s-a părut chiar că o luase puţin razna, iar eu şi copiii mei îi arătam grijă în fel şi chip, să se liniştească, fiindcă el, dacă ar fi plâns puţin, luminăţia voastră, nu s-ar fi întâmplat aşa ceva cu el, dar el n-a plâns niciodată şi, pesemne, încordarea l-a atins la cap... Aşa socoteam, luminăţia voastră, şi nu-l lăsam o clipă singur, căci oamenii puternici, la disperare, sunt în stare de acte necugetate... Dar iată, luminăţia voastră, ne-a scăpat totuşi din vedere şi a dispărut..

„Sărmanul doctor, gândi Miatlev, cât de mare o fi fost disperarea lui dacă a putut să-şi pună capăt zilelor şi să lase asemenea copii şi asemenea soţie încântătoare.”

— Da, în ultimele zile, observasem la el o anume febrilitate, rosti el cu înţelegere, mi-aduc aminte... Mi-aduc aminte cum se aprindea, se înfierbânta, vorbea ciudat şi, în general, mi-aduc aminte cât era de... Da, mi-aduc aminte, acum înţeleg de ce îşi ferea privirea când vorbea cu mine, şi cât era de nervos când o consulta şi cât de schimbat părea când se apleca spre ea, parcă ar fi observat acolo ceva pentru sine, în taină...

— Deci aşa, luminăţia voastră, a dispărut, continuă doamna Schwanebach, fără să-l prea asculte pe prinţ. Eram deznădăjduită, copiii mei erau morţi de oboseală tot căutându-l, pe el sau măcar trupul lui, căci într-o asemenea situaţie un om puternic e în stare de orice, dar toate căutările au rămas fără niciun rezultat şi durerea noastră nu avea margini, când, deodată, împietrită de durere, am descoperit, luminăţia voastră, că împreună cu domnul Schwanebach dispăruseră şi unele lucruri, de care el nu se lipsea niciodată. Erau nişte lucruri pe care nu le iei cu tine când te-ai hotărât să-ţi iei adio de la viaţă. Nu era vorba de o batistă, luminăţia voastră, pe care o poţi pune în buzunar, sau de o tabacheră, sau de o punguţă cu mărunţiş... Băieţi, ia înşiruiţi obiectele care lipseau.

— Briciul englezesc cu toate accesoriile de bărbierit, spuse primul băiat cu jumătate de voce.

— Era un brici excelent, pe care i-l dăruise domnului Schwanebach fratele lui mai mare, brici la care ţinea foarte mult, explică doamna Schwanebach. Mai departe...

— Câteva cămăşi din cea mai bună pânză de Olanda, adăugă cel de al doilea băiat.

— Vedeţi? zise doamna Schwanebach. Opt cămăşi!...

— Două ghiduri medicale voluminoase, câte opt funţi fiecare, spuse cel de-al treilea.

— Ei, vedeţi? Şaisprezece funţi de hârtie!... Oare nu e prea mult pentru un înecat? zise doamna Schwanebach, desfăcându-şi braţele nedumerită şi mijindu-şi ochii albaştri.

— Şi un pled, adăugă primul băiat.

— Da, şi încă un pled. Era pledul lui preferat, interveni doamna Schwanebach, râzând amar. Ar fi fost ciudat dacă pleca fără el... Acum vedeţi? Şi, în sfârşit, a luat şi jumătate din banii noştri, nici mai mult, nici mai puţin... Când am observat toate acestea, mi-am dat seama că doctorul Schwanebach trăieşte. Ce să însemne toate acestea, luminăţia voastră?

Într-adevăr, ce-ar putea însemna asta? Dar ce are el, Miatlev, a face cu dispariţia doctorului Schwanebach, un om îndoielnic, abscons, deja uitat, care-şi îngăduia tot felul de aluzii, de reticenţe; un om cu gât puternic, strâns într-un guler impecabil, mirosind greţos a apă de colonie, prost crescut şi străin?... Într-adevăr, ce-ar putea însemna asta? Oare nu înseamnă că doctorul Schwanebach nici nu se gândea la moarte, ci pur şi simplu a şters-o din faţa unor greutăţi şi complicaţii personale spre alte bucurii personale, pe care o vreme le tăinuise?... Parcă puţini bărbaţi fug din paradisul întemeiat de ei înşişi?... Ce vrea această femeie?... Poate că saxonul cel elegant se îngrozise, recunoscându-se într-o zi în cei trei moştenitori cu ochi albaştri, pedanţi şi deosebit de distinşi?... Biata Alexandrina!... Cum încremenea, auzind-o cântând la pian, cum îşi lipea urechea de pieptul ei, când ea nici nu tuşea, nici nu se sufoca, şi cum, venind uneori dis-de-dimineaţă, se apleca numaidecât asupra ei, o palpa cu degetele lui scurte şi puternice, dezgolindu-i umerii, pieptul, dădea pătura la o parte cu un gest neglijent de stăpân... Biata Alexandrina!

— Luminăţia voastră, se interesă doamna Schwanebach, dumneavoastră aţi văzut trupul acelei femei? Sau tot n-au izbutit să-l

găsească?... N-aţi mai încercat... nu v-aţi mai preocupat pe urmă... eu înţeleg, se putea agăţa de ceva... dar se putea ca pe urmă... da, înainte ca râul să îngheţe... Da, îmi dau seama că acum gheaţa e groasă, fireşte... Dacă dumneavoastră însă, cu relaţiile dumneavoastră, aţi interveni să fie căutat trupul acela... Ştiţi, luminăţia voastră, m-am gândit că putea fi şi altfel... a păstrat... discuţie... proprietăţilor... acte... tutunului de ţigări...

Biata Alexandrina. El făgăduieşte doamnei Schwanebach tot ce stă în puterile lui... La ce bun însă? Îi înţelege situaţia, îi împărtăşeşte durerea, la ce bun însă? Dacă este îndestulată şi nu o ameninţă sărăcia, ce-i mai trebuie acel saxon nebun, care a dispărut în necunoscut, la adăpostul propriului pled?... Biata Alexandrina...

La început, Miatlev a încercat cât i-a stat în putinţă să-şi ţină cuvântul dat doamnei Schwanebach, a încercat să ia legătura cu oamenii de care avea nevoie, dar, nu ştiu cum, n-a izbutit, a amânat, doamna Schwanebach nu i-a mai adus aminte, ideea i s-a părut deşartă, a ajuns să-l enerveze, apoi s-a potolit.

26

„...Asta însă nu i-a fost de ajuns. A cules de pe stradă o fată dubioasă, i-a făgăduit că o face prinţesă Miatleva (cât s-au depreciat titlurile!), şi-a bătut joc de ea cum a vrut, după cum îi e obiceiul, apoi i-a întors spatele.

Nefericita făptură s-a înecat, iar el, ca şi când nu s-a întâmplat nimic, îşi continuă nelegiuirile, sfidând în toate chipurile opinia publică.

Prinţul Priimkov, cunoscut pentru vederile sale antiguvernamentale, în pofida interdicţiei de a vizita capitala, se furişează în Petersburg şi se opreşte, la cine veţi crede? La el, la acest om.

Slujitorul acestui om apare pe stradă la vreme de seară sub cea mai condamnabilă înfăţişare: într-o pălărie naiba ştie de ce fason, în pâslari şi cu plastron, speriind astfel publicul onorabil...”

(*Dintr-o scrisoare anonimă adresată ministrului curţii măriei sale*.)

27

Odată, când ziua geroasă înclina spre amurg, iar la Petersburg, iarna, amurgul e scurt şi albăstriu, dincolo de gardul de fier îşi făcu din nou apariţia figura cunoscută în palton lung şi glugă.

Figura asta apăruse, ca şi rândul trecut, pe neaşteptate, amintind oamenilor fără rost pe pământ că societatea veghează şi se îngrijeşte de ei. Fără să-şi îngăduie ceva necuviincios, domnul cu glugă îşi efectua domol plimbarea, până ce, în sfârşit, Miatlev, ros de curiozitate, îl convinse pe îndărătnicul Afanasi să facă o plimbare prin ger.

— Luminăţia voastră, zise Afanasi, trăgându-şi pâslarii şi îndesându-şi cilindrul pe cap, dacă-mi daţi voie, eu n-am nimic împotrivă să mă plimb, da, ştiţi, oamenilor ăstora nu le place să glumească, luminăţia voastră...

Şi, mişcându-şi solemn picioarele strâmbe, falsul domn Troyat porni să-şi îmbrăţişeze falsul vecin. De data asta însă omul cu glugă se purtă mult mai firesc, fără precauţii şi, fără să mai aştepte aluzii din partea lui Afanasi, trecu el însuşi la acţiune, plângându-se de ger şi de vânt, Afanasi, bucuros că poate să scape de plimbarea obositoare prin ger, nu zăbovi a-l pofti în casă. Şi Miatlev privi cum încântătoarea pereche intră în pridvor.

Majordomul îşi servi musafirul cu ceai, îl tratã cu rom, dar cu toate stăruinţele, acesta nu se atinse de al doilea pahar. Se recomandă Sverbeev şi spuse că lucrează în sectorul meşteşugăresc. Afanasi îi dădea vreo patruzeci-patruzeci şi cinci de ani. Avea o faţă zbârcită, asprită de vânt, ochi mici, trişti şi mustăţi la fel de triste, atârnând în jos. Discuţia era lipsită de însufleţire şi searbădă – despre preţuri şi vreme – şi lui Afanasi, cum i-a povestit a doua zi dimineaţa lui Miatlev, îi venea să caşte şi era mai-mai să adoarmă, dacă musafirul, aşa, într-o doară, n-ar fi adus vorba despre întâmplarea din vară şi dacă, la plecare, nu s-ar fi arătat uimit de felul de viaţă al prinţului.

— Ce l-a uimit? întrebă Miatlev.

— Păi să vedeţi ce, luminăţia voastră, zise Afanasi. Cum poate, zice, prinţul vostru, dacă-mi daţi voie, să trăiască singur? De bună seamă, are prieteni la fel de singuri ca şi el... Şi tot aşa citeşte, citeşte întruna?... Da, zic, închipuiţi-vă... Da’ din provincie, de-o pildă, nu-l vizitează nimeni? Sau de altundeva?... Nu, zic, nu-l vizitează... Da’ ce, zice, citeşte, citeşte mereu? Pe urmă zice: normal, e prinţ... de ce să nu citească... Iar la plecare a întrebat: poate, zice, îl vizitează cineva din gubernia Tuia? Ce spuneţi, zic, de ce din Tuia?... Aşa, de-o pildă, zice.

Puternicul spirit al nevolnicului Şchiop plutea deasupra Petersburgului. El îl silea pe tristul domn Sverbeev să efectueze odioasele-i plimbări, depăşind toate normele posibile ale şederii omului în frig, el îl adusese pe locotenentul Katakazi în casa de îndoielnică reputaţie a prinţului, unde nu

călcase mai departe de vestibul, ceea ce i-a rănit ambiţia, şi tot el, acest spirit, a făcut să se întindă, să tremure şi să zbârnâie firul invizibil, subţire şi tare, care lega moşia Şchiopului cu statul-major al iscoadelor din toată Rusia şi după care erau stabilite dispoziţia şi intenţiile prinţului dizgraţiat.

Ce forţa acest mecanism perfect să asculte cu atâta încordare dacă nu se aude vreun sunet reprobabil printre rotiţele lui unse cu o socoteală şi stăruinţă uluitoare? Căci valul care s-a ridicat cândva în Piaţa Senatului s-a potolit demult, iar Herzen trăia în exil. Şi hoardele studenţilor obtuzi şi slinoşi îşi făceau cruce cu sila unor supuşi adevăraţi în faţa a tot ce le-ar fi putut tulbura spiritul şi îşi cântau imnurile stupide, glorificând burta îndestulată şi isprăvile, inofensive pentru stat, cu femei depravate. Nu mai rămăsese nimic cât de cât demn de reprimare şi, pesemne, din această pricină, pe fundalul bunăstării generale, puternicul spirit al nevolnicului Şchiop părea cu mult mai ameninţător decât conspiraţiile secrete din vremurile trecute.

Dar prinţul meu? Ce treabă avea el cu toate aceste complicaţii ale timpului său? Care nici măcar complicaţii nu erau, ci subterfugii, bune, poate, doar pentru ca făgaşul umil, lin, al vieţii să nu fie tulburat nici de suspine, nici de cuvinte, nici de fapte. Dar ce putea el face? Era conştient că nimic, şi de aceea nici nu-şi dorea un piedestal. Şi, surâzând trist, se asemuia studenţilor, căci dacă ei înălţau imnuri burţii îndestulate, înălţa şi el, deşi masa lui era mult mai îmbelşugată, şi dacă ei, dorind să-şi păstreze trupul viu, îşi îmbrăţişau femeile nespălate, tot aşa făcea şi el, deşi damele lui erau uneori mai rafinate şi nu miroseau a ploşniţe şi a igrasie. Astfel a şi intrat în vârsta luciditătţii, fără să se gândească la marile posibilităţi, de parcă nici nu le bănuia existenţa, şi, acceptând starea obişnuită de bunăstare, nici măcar nu avea reputaţia de conservator. Şi doar un zâmbet neaşteptat îi lumina faţa prelungă atunci când asculta reflecţiile ample şi teribile ale lui Andrei Vladimirovici, fiindcă a fi de acord cu Şchiopul însemna a te înscrie printre palavragiii care bat apa în piuă, iar a-şi justifica scepticismul era inutil.

Agitaţi-vă, râgâiţi-vă blestemele, lăudaţi-vă cu nesăbuinţa voastră, maşina însă va şuiera monoton, măcinându-vă odată cu fanteziile voastre, şi o forţă necunoscută o să vă poarte, la un loc cu alţi norocoşi, într-acolo unde are ea trebuinţă, într-acolo unde doreşte ea. Ea i-a strivit deja pe toţi poeţii cutezători şi pe toţi ofiţerii tineri gata să creadă în ei înşişi, şi pe biata

Alexandrina, oricât s-a împotrivit ea şi oricât a lovit cu pumnul ei micuţ în genunchi, şi pe domnul Schwanebach, şi pe mulţi alţii, şi pe mulţi alţii…

Da, să admitem. Şi totuşi, asta să fie menirea noastră – asemuirea cu râma, cu râma aceea trandafirie, moale, care apare după ploaie? Asta-i întrebarea... Sufletul, ca şi trupul, trebuie să fie mlădios şi vârtos... Ah, prinţe, oare nu te-ai moleşit prea tare?...

...Şi aşa era, când, deodată, dintre tufişurile încărcate de promoroacă, se înşirară din nou spre casă nişte urme mici, grăbite, poznaşe. Ale cui credeţi? Traversară cu repeziciune poieniţa, bătătoriră puţin zăpada în spatele tufelor de trandafiri, încremeniră pentru o clipă şi numaidecât se revărsară ca din cornul abundenţei, tropăiră pe veranda acoperită de omăt, înconjurară casa şi se îndreptară neşovăitoare spre pridvor.

— Sunteţi căutat, şopti Afanasi, cu o umbră de surâs pe faţa-i rotundă. Şi deschise uşa.

— Dumnezeule, dumneavoastră? rosti Miatlev mirat.

— Ei poftim, ce întrebare? râse domnul van Schonhoewen, îmbujorându-se. Dar cine credeaţi?...

Băiatul crescuse simţitor în răstimpul acestei lungi absenţe. Purta acelaşi căftănel, care părea însă mai vechi şi mai scurt, aceiaşi pâslari negri, aceeaşi căciuliţă din postav zmeuriu. Şi mânuţele subţirele, care se mai lungiseră, erau întinse de-a lungul corpului, ca şi când micul soldăţel se pregătea să raporteze că a sosit cu bine. Părul castaniu ieşea rebel de sub căciuliţă, ochii mari, cenuşii, uimitor de cunoscuţi, îl iscodeau deschis pe prinţ.

— Sunteţi în acelaşi halat, parcă nici nu l-aţi dezbrăcat, zise băiatul şi se aşează în fotoliu, bălăbănindu-şi picioarele. Vara asta am fost cu *maman* în Italia, adăugă el, la Roma şi Genova, şi ne am scăldat în mare. Apoi ne-am stabilit la moşia noastră de la ţară, trebuia să ne petrecem acolo toată iarna, dar lacrimile mele... – zise el râzând – şi *maman*, pentru care satul e o oroare (deşi hotărâse să stăm acolo ca s-o înveţe minte pe Kaleria, mătuşa mea, un nagâţ cu nasul lung), dar lacrimile mele, şi figura palidă, şi suferinţele – râse din nou, arătându-şi dinţişorii albi şi egali, cu striaţii pe margini, ca la copii –, hei, înhămaţi caii, mai iute, încărcaţi lucrurile, coaceţi plăcinte!... Am fost urmăriţi de lupi – spuse el, holbându-şi ochii –, nu vă e frică? Zău, zău, patru lupi năpârliţi, le-am dat să mănânce o grămadă de pâine şi de oase... E teribil, nu?... O-o-o, *maman* m-a certat tot timpul, dar

eu aveam în minte un singur lucru: cum sosim, voi da fuga la dumneavoastră, prin parc... Vă pare bine? şi se îmbujoră din nou.

— Demult v-aţi întors? întrebă Miatlev, bucuros de apariţia domnului van Schonhoewen. Ce bine că aţi venit încoace... Ah, de alaltăieri?... Trebuia să veniţi numaidecât, numaidecât. De îndată ce v-aţi întors, trebuia să veniţi încoace...

— Uşor de zis numaidecât... râse domnul van Schonhoewen. Pentru asta, domnule, trebuiau pregătiri, totul trebuia cumpănit... Numaidecât... Madam Jacqueline, guvernanta mea, a făcut pe neaşteptate febră, parcă a picat din cer, ce noroc... febră mare... gripă... A trebuit să scotocesc prin cufăr, nu găseam nicăieri blestematul de caftan... „Ce tot cauţi acolo?...” „Ah, *maman*, aveam o panglică aici...” Brusc lăsă capul în jos. Ar fi trebuit să vă dau de ştire, nu să dau buzna fără să vă previn, dar ce să-i faci, prinţe?...

— Acum, domnule van Schonhoewen, dezbrăcaţi-vă, aşezaţi-vă cât mai comod. Sper că discuţia n-o să vi se pară neplăcută. O să poruncesc să aducă ceaiul...

— E-e-e, ce prostie, se supără băiatul. Veşnic umblaţi cu ceremonii... Nu ştiu ce v-au căşunat hainele mele. Mă simt bine şi aşa... Dacă însă asta vă şochează, poftiţi. – Şi domnul van Schonhoewen îşi smulse de pe cap căciuliţă zmeurie, azvârlind-o hotărât într-un colţ. – Poftiţi, dacă-i aşa – şi părul castaniu i se revărsă pe umeri.

Miatlev râse şi porunci să fie servit ceaiul, şi în timp ce dădea dispoziţiile, trăgea cu coada ochiului la domnul van Schonhoewen, chinuindu-se să-şi dea seama de cine-i aduce aminte această firavă operă a naturii.

— Aş fi fost bucuros să primesc o scrisoare de la dumneavoastră, zise el. De ce n-aţi îndrăznit?

— Ce să scriu? râse băiatul. Plec, aşteptaţi-mă? Da?... Îmi închipui uimirea lui *maman* când ar fi aflat că vă scriu dumneavoastră... Cum de ce? Pentru că eu nu scriu nimănui şi, deodată, poftim... spuse domnul van Schonhoewen, nimerind cu mâneca în dulceaţă. Poftim... se necăji el, ştergându-şi mâneca cu şerveţelul. Şi aşa despre dumneavoastră se vorbesc atâtea, iar eu să vă scriu.

— Domnule van Schonhoewen, zise Miatlev întunecându-se, dacă relaţiile cu mine sunt apreciate ca reprobabile, dumneavoastră n-ar fi trebuit să...

— Dar poate se vorbesc lucruri de bine, mormăi băiatul descumpănit, şi deloc reprobabile... de unde ştiţi dumneavoastră? şi din nou nimeri în dulceaţă, necăjindu-se.

— Scoateţi-vă caftanul ăsta, pentru Dumnezeu! se rugă Miatlev. De ce să vă chinuiţi de pomană?

Domnul van Schonhoewen, fără să-şi ridice faţa roşie, îşi scoase iute, ascultător, căftănelul, îl azvârli şi pe el în colţ, rămânând într-o uniformă de husar, care-i venea foarte bine, şi se aplecă iarăşi deasupra ceştii.

„Ia te uită! îşi zise Miatlev. Ce-i asta? Ce-i asta?...”

Într-adevăr, dintr-odată ceva se petrecu, se schimbă într-un chip de neînţeles în înfăţişarea domnului van Schonhoewen, în felul cum se apleca deasupra ceştii, strângându-şi umerii slăbuţi, şi părul castaniu i se revărsă, ascunzându-i faţa îmbujorată, când duse ceaşca la gură.

— Ştiţi, zise Miatlev, fără să înţeleagă nimic, eu mi-am amintit de dumneavoastră, zău, am făcut chiar o însemnare. Vedeţi, nu v-am uitat...

— E-e-e, domnule, lăsaţi consolările. Nu sunt copil.

De bună seamă, domnul van Schonhoewen se maturizase simţitor. Asta sărea în ochi de la prima vedere. Nu numai statura, dar şi ţinuta, şi gesturile, şi felul de a vorbi, ceea ce e atât de caracteristic băieţilor la vremea maturizării, când încep să se simtă mici bărbaţi şi sub intonaţia neglijentă încearcă să ascundă dezinvoltura care irumpe din adâncuri – totul dovedea că domnul van Schonhoewen trecuse de un anumit prag, şi acum, eliberându-se de lanţurile copilăriei, azvârlindu-le precum căciuliţa zmeurie, urmează să se iniţieze în viaţa cea serioasă, poticnindu-se, căzând şi iarăşi ridicându-se, fiindcă tot ce a fost parcă nici n-ar fi fost, şi a ţine seama de asta e ridicol şi ruşinos, mai ales faţă de ceea ce îl aşteaptă. De bună seamă, domnul van Schonhoewen se maturizase simţitor, şi totuşi nu asta, nu asta îl preocupa acum pe Miatlev, care se uita pe furiş la băiat. Se petrecuse ceva care trebuia lămurit, dar ce anume nu putea înţelege, îi scăpa, se topea în mâini şi în cuget ca primii fulgi, şovăitori, de nea. Miatlev făcea eforturi stăruitoare să desfacă nodul, ascultând povestirea pripită a domnului van Schonhoewen despre matineul de ieri, de la nu ştiu cine, unde a dansat pentru întâia oară şi unde chiar la primul dans a nimerit ca partener un băiat gras şi plicticos de paisprezece ani, şi ce vesel a fost totul, din prima clipă, „chiar îţi tăia răsuflarea”, dar pe urmă domnul van Schonhoewen „s-a plictisit, s-a plictisit”, fiindcă toate fetiţele erau fandosite şi nesuferite, iar băieţii „proşti, molâi şi puneau întrebări tâmpite”... Apoi au

băut ceai şi au mâncat chifle proaspete cu unt proaspăt, „foarte gustos”, au avut şi multe bomboane, şi tombolă, dar toate acestea „l-au plictisit de moarte” pe domnul van Schonhoewen şi a cerut ca „nesuferita Kaleria” să-l ducă acasă...

— Dacă aţi fi fost şi dumneavoastră acolo! oftă domnul van Schonhoewen.

Aici lăsă jos ceaşca goală şi se lăsă cu spatele pe scaun, arătând că e sătul şi mulţumit. Totuşi cu cine semăna, aranjându-şi părul castaniu, rebel, care-i cădea pe umerii înguşti, deschizând larg ochii cenuşii, adânci, care răspândeau o lumină blândă? Nu, nu e de-al nostru, este din altă ţară, fiul lui Eol, cufundat acum în contemplarea neizbutitei capodopere, care atârna pe peretele din faţa lui sau numai prefăcându-se; care a dansat ieri, la balul copiilor, unde fetiţele erau nesuferit de proaste şi sclifosite... toate oare?

— Sigur, una mai nesuferită ca alta, confirmă domnul van Schonhoewen. Parcă dumneavoastră nu ştiţi? Dumneavoastră să nu ştiţi... Toate sunt nişte mici Kalerii... şi nişte mici *maman*.

— Şi niciuna dintre fete nu v-a plăcut? Păi dumneavoastră sunteţi un Barbă Albastră, domnule van Schonhoewen!

— La primăvară, vreţi să mergem împreună să ne uităm cum se sparge gheaţa pe Neva cea mare?... întrebă băiatul, abţinându-se cu greu să râdă.

Da, ar fi o plimbare minunată, dacă, bineînţeles, nu se va opune Kaleria sau vreo madam Jacqueline, dar oare e posibil ca domnului van Schonhoewen să nu-i fi plăcut nicio fetiţă? El îşi aminteşte că la vârsta de... e-e-e?

— Treisprezece, domnule, treisprezece...

...da, la vârsta de treisprezece ani, el nu era Barbă Albastră şi-i plăcea să dăruiască fetiţelor, de pildă, flori, şi le apăra de toţi băieţii graşi şi obraznici... şi…

Aici domnul van Schonhoewen bătu din palme şi izbucni în râs. Vai, ce găgăuţă e acest Miatlev! Cum poate fi atât de nătăfleţ? Cui poate el, van Schonhoewen, să dăruiască flori?... Ce nerozie!... Ce nerozie!...

Sări de pe scaunul său, râzând în hohote, ştergându-şi lacrimile, gemând istovit, ţinându-se cu mâinile de masă, de pervazul ferestrei, de burtă – un băiat chipeş în uniformă de husar, un hâtru încântător, fantezist, ştrengar, care a dansat (îţi stă mintea în loc!) cu un mototol gras de paisprezece ani, care l-a călcat pe picioare, şi-a permis să spună prostii...

În sfârşit, domnul van Schonhoewen, săturându-se de râs, încremeni lângă fereastră. Acum, silueta lui graţioasă se contura distinct pe geamul alb îngheţat. Şi Miatlev ghicise totul, deja ghicise, dar nu-şi îngăduia să fie el cel dintâi: asta ar fi putut suna grosolan, iar grosolănia în asemenea cazuri este o crimă. Trebuia să se înarmeze cu răbdare până când această mistificaţie fermecătoare nu se va spulbera de la sine.

— Madam Jacqueline e moartă de oboseală, rosti domnul van Schonhoewen cu glas stins, fără să se întoarcă, *maman* mă muştruluieşte, Kaleria şi-a pregătit săgeţile otrăvitoare... Acum, multă vreme madam Jacqueline nu se va mai simţi rău: e zdravănă ca un cal – un oftat uşor ajunse de la fereastră. Îmi făgăduiţi să mă luaţi la primăvară când pornesc gheţurile? (Miatlev făgădui.) Dacă vreţi, o să vă scriu o scrisoare, ceva acolo, dacă vreţi… dacă n-o să vi se pară caraghios... Ah, prostii…

— Iertaţi-mi, rosti încet Miatlev, simţind apropierea deznodământului, străduindu-se să nu-l sperie pe domnul van Schonhoewen care se întristase. Voi fi foarte bucuros... Mă plictisesc de unul singur şi o să vă răspund... Dar la ce bun scrisorile? De ce să nu treceţi pe la mine la ceai?

— Prinţe, rosti cu greu domnul van Schonhoewen, vreau să vă dezvălui o taină cumplită. Dar juraţi-vă că n-o să râdeţi de mine şi nu mă veţi dispreţul... Închinaţi-vă... uite-aşa...

— Domnule van Schonhoewen, rosti Miatlev şi mai încet, puteţi avea încredere în mine... Aşadar, este adevărat?

Băiatul se întoarse spre Miatlev. Acum stătea cu faţa spre el, în poziţie de drepţi, străduindu-se să nu-şi abată privirea. Încuviinţă din cap.

— Care e numele vostru adevărat?

— Lavinia... Mă veţi ierta?

Acum nu un băiat, ci o fetiţă mică îşi lua rămas-bun de la stăpânul casei, şi nu era deloc mică, o trestioară zveltă, aproape domnişoară. Acest lucru se simţea acum în fiece gest, în fiece mişcare, cum de n-a putut Miatlev să ghicească de la bun început? Totul, totul o trăda, şi doar când pletele castanii dispărură sub căciuliţa de postav zmeuriu, chipul nedesluşit al domnului van Schonhoewen licări pentru o clipă, dar se risipi numaidecât. Lavinia – soţia lui Enea! Lavinia Brawura, fiica unui polonez. Ea s-a născut după moartea lui şi a fost înfiată de generalul Tucikov. Şi el a murit nu demult, doborât de un atac de apoplexie. Tânăra văduvă a încercat să obţină dreptul de a-şi relua numele dintâi, dar nu a fost cu putinţă, ba ar

fi avut şi urmări neplăcute, astfel, rămânând Tucikova, spunea: „Noi suntem Brawura”, aducând prin aceasta prinosul primei sale iubiri.

— *Maman* nu vorbeşte niciodată despre general, ca şi când n-ar fi existat, lămuri Lavinia la plecare, râzând. Bietul general... În schimb portretul tatălui meu atârnă peste tot, şi mătuşa Kaleria se teme că asta n-o să se sfârşească bine...

Domnul van Schonhoewen?... Uite-aşa, nimic. Un tablou, nimic altceva... Da, în camera ei se află un asemenea tablou, în care e zugrăvită doamna van Schonhoewen... Ei o doamnă olandeză. Când era mică, dorea să semene cu această doamnă olandeză. Da, tare frumoasă, cu şorţuleţ alb, vă închipuiţi? Şi cu o bonetă ţuguiată... Cu o privire foarte liniştită, de parcă doamna van Schonhoewen ajunsese la adevărul suprem... Poftim? Păi, ea nu ştie ce este adevărul suprem, dar el există, nu-i aşa? Când ajungi la el, se arată... Nu-u-u, *maman* e încă departe de aşa ceva!... E timpul, şi roagă ca omul ridicol al lui Miatlev să o conducă până în pridvor...

Se bucură când Miatlev se oferi să o conducă el.

Ieşiră din cameră şi coborâră scara agale. Casa era tăcută, parcă pustie. Din când în când, doar, răsuna câte o trosnitură a lemnului vechi şi de undeva, de jos, răzbătea un murmur de-abia auzit, nişte vorbe nedesluşite, stinse.

La catul întâi trecură pe lângă uşa grosolan ţintuită de la camera Alexandrinei.

— Nu vă e frică singur în casă? întrebă Lavinia în şoaptă, ca şi când umbra nevăzută a femeii dispărute îi atinsese umărul.

Jos, semnele de viaţă se intensificară. Murmurul se auzea tot mai desluşit. Roşcata Aglaia, ocolind cu îndemânare statuile de marmură, se îndrepta cu samovarul spre camera lui Afanasi. Se înclină fâstâcită lui Miatlev şi dispăru în spatele uşii. Prin ferestrele mici din vestibul pătrundeau razele soarelui.

— Gata, zise Lavinia. Mai departe merg singură. O să mă iertaţi?

Şi porni vajnic pe drumul de înapoiere prin parcul pustiu inundat de soarele iernii, înotând prin zăpadă, aruncându-şi înainte şi înapoi mâinile subţirele, lăsându-l pe Miatlev în nedumerire şi încântare.

Trecând din nou prin vestibul, Miatlev aruncă o scurtă privire spre uşa întredeschisă de la odăiţa lui Afanasi. Majordomul şedea la masă fără caftan, doar în cămaşă, ţinând farfurioara de ceai în palma cu degetele răsfirate şi neschimbatul Walter Scott în cealaltă mână. Fularul roş-aprins

de la gât, nu prea de curând spălat, scotea la iveală vulgaritatea-i vădită şi plăcerea neascunsă de a-şi zăpăci de cap confraţii, care vedeau în el aproape un aristocrat, dacă nu prin obârşie, în orice caz prin năravuri.

În faţa lui se înălţa samovarul, iar la stânga, lăfăindu-se impunător într-un vechi şi ponosit fotoliu de-al stăpânului, trona domnul Sverbeev în persoană şi îşi muia în farfurioară mustăţile lungi.

„Ce faţă neplăcută, gândi Miatlev despre Sverbeev. Curios fenomen."

Şi totuşi nu putea să nu râdă de idila pe care o văzuse şi să nu încuviinţeze acţiunile dibaciului majordom.

Păsărica mustăcioasă era prinsă şi, frigându-şi aripioarele de samovar, spera să-şi mulţumească înalţii ocrotitori, fără să-i pese de nimic. Treptat chipul spionului se estompă, iar în locul lui apăru în conştiinţă figura Şchiopului, legat de spion prin fire nevăzute. Miatlev îşi dădu seama pe neaşteptate că prinţul în dizgraţie este singurul care îl poate înţelege şi care poate aprecia situaţia. Şi îi scrise o scrisoare lungă, în care figurau şi următoarele rânduri...

„...ce să-i faci, scumpe Andrei Vladimirovici? Strălucirea şi neatârnarea generaţiei din vremea lui Alexandru nu mai există pentru noi doi. Acum, aceasta este socotită un basm, o idilă fermecătoare. Cunoaştem doar din auzite. Menirea noastră este să lâncezim. Eu nu ştiu pentru ce să trăiesc, nu să exist, ci să trăiesc cu entuziasm şi cu speranţe. A existat un om căruia intenţionam să-i slujesc, o biată şi minunată femeie (Dumneavoastră ştiţi), dar şi ea a căzut victimă aceleiaşi forţe care ne apasă neînfrânată.

Acum, datorită Dumneavoastră, dar poate şi unor vechi «nebunii» ale mele, sunt socotit suspect şi asediat, ca un urs în bârlog, şi, credeţi-mă, nici nu-mi vine să protestez. Ce-ar însemna protestul meu? Acel spion, pe care Dumneavoastră l-aţi descoperit odată atârnând cu capul în jos în hornul sobei, acum vine în casa mea cu dreptul de prieten bun al lui Afanasi şi beau împreună ceai din samovar. Închipuiţi-vă pentru o clipă că stăpânul acestei case nu sunt eu, cel care a pus cruce binelui şi răului, ci tatăl meu, cu principiile lui, cu ideile lui despre onoare, despre datorie într-un stat civilizat. El ar fi luat ciomagul şi l-ar fi zvârlit afară pe spion, şi n-ar fi uitat să-l pocnească şi pe şeful spionului, care a cutezat să se gândească la asemenea farsă. În acele vremuri s-ar fi putut însă întâmpla una ca asta? Atunci şi spionii erau mai civilizaţi, nu ca cei de astăzi, albaştri, nenumăraţi, semianalfabeţi, toţi de origine îndoielnică. Nu mai vorbesc de

cei de teapa domnului Sverbeev, de cea mai joasă speţă, care sunt gata să degere şi să atârne în hornuri.

Ce mai rămâne? Am iubit o femeie care a pierit. Cu slujba de ofiţer n-am avut noroc, nu e pentru mine. Slujirea binelui obştesc îmi repugnă, fiindcă nu cred în el, şi în general tentaţiile oficiale nu mă atrag. Pentru asta sunt arătat cu degetul şi împroşcat cu învinuiri, iar acum mi-au mai pus şi un spion. Dumneavoastră credeţi că faceţi un lucru de extremă importanţă prin scrierile Dumneavoastră demascatoare, să dea Dumnezeu, cum se spune, eu însă nu văd în asta niciun folos.

Poate ar fi trebuit să mă însor şi să duc o viaţă de boier? Dumneavoastră credeţi în soluţia asta? Şi cu cine? Nu prea văd cine ar dori... Am făcut o aluzie, în glumă, sorei mele, iar ea, numaidecât, mi-a şi vârât o frumuseţe de viţă nobilă, cu ochi de juncă. Protejata ei. Dacă aţi vedea-o pe pocitania asta! Nu, principe, scutiţi-mă.

Mă gândisem să plec (mă chinuie de mult gândul ăsta), am plecat la ţară, dar acolo e şi mai rău. Cel puţin în capitală ne-am învăţat (tot din slăbiciune) să ne ascundem neputinţa sub strălucire amăgitoare, sub o aparenţă de civilizaţie, pe când acolo totul e despuiat şi, de aceea – dezgustător.

Umblă zvonuri despre nişte reforme, dar parcă poate fi cu putinţă aşa ceva când fiecare al treilea este un poliţist deghizat?...

Ieri am avut o nouă criză. Mă plimbam pe lângă palatul Praskoviei, când am simţit că începe. Pesemne a durat mai mult decât de obicei, deoarece, când totul trecuse, mă aflam deja pe bulevardul Bolşoi. Un vizitiu cu caleaşca liberă mergea pe lângă mine şi mă privea înspăimântat. M-am urcat în caleaşcă şi am pornit spre casă. Pe drum, vizitiul mi-a povestit cum am oferit bani unui trecător, care a refuzat să-i primească, deşi eu îl rugam, şi m-am ţinut după el până ce m-am trezit pe bulevardul Bolşoi. Eu însă îmi aminteam că mă întâlnisem cu generalul Balmaşev (ţinând seama de preocupările dumneavoastră, nu se poate să nu-l ştiţi), care, nu ştiu de ce, voia să-mi înmâneze microscopul său englezesc, dar nu voia să primească bani.

Am auzit că la Moscova se află doctorul Morinari, care tămăduieşte asemenea boli misterioase...”

...Sfârşind scrisoarea, Miatlev căzu pe gânduri şi deodată auzi nişte sunete ciudate: aci părea un cor, aci un bocet amar, totul acompaniat de uşi trântite. Se ridică şi ieşi din cameră. Câteva mici felinare de culori diferite

licăreau pe scară şi în coridoare, fără să risipească însă cu totul întunericul. Jos, acolo unde pătimeau în nemişcare oamenii de marmură, întinzând rugător unul către altul mâinile reci, se agita de colo până colo o umbră bizară, poticnindu-se, căzând, apoi ridicându-se din nou cu gemete şi tânguiri stinse... Era umbra unui biped necunoscut, care cu o stăruinţă stupidă, cuprinsă de o tristeţe neînţeleasă, se învârtea şi se văita, încurcându-se în labirintul de marmură.

Brusc, din semiîntuneric, se rostogoli roşcata Aglaia, cu un şorţ alb, care i se ridica pe pântece.

„Ce-i asta? îşi zise prinţul, uimit de dimensiunile pântecelui. Ia te uită, o noutate!”

Pântecele era într-adevăr mare şi rotund şi atârna ca un aluat, încât Aglaia, cu mâinile ei subţiri, de-abia îl susţinea, cu toate acestea îl privi pe Miatlev cu obrăznicie.

— Ce-i asta? întrebă el prosteşte. Ce ai acolo? Ce-ai păţit?

— Lucru obişnuit, răspunse ea necuviincios.

— Păi ăsta e un pântece, se înecă prinţul. Uite cât e de mare. Cum s-a întâmplat?

— Lucru obişnuit, repetă ea şi pe neaşteptate începu să se tânguie: Luminăţia voastră, ce se va întâmpla acum? Ce mă fac eu acum, luminăţia voastră... Dacă l-aţi mustra, dacă l-aţi povăţui!...

În fostele camere ale Alexandrinei, lângă uşă, se auzi ceva căzând, rostogolindu-se, izbindu-se. Pesemne, sufletul nefericitei mucenice se frământa şi se tânguia, revoltat de nedreptatea dezvăluită. Miatlev începu să strige, chemându-l pe Afanasi, dar slujitorul se şi afla acolo, în livreaua de sărbătoare, cu un galon rupt, desculţ, cu o expresie de deznădejde pe mutra-i idioată. În spatele lui sălta domnul Sverbeev. Turmentat, făcu o plecăciune adâncă, de parcă ar fi ieşit din cârciumă, şi ieşi din casă, fără să închidă uşile după el.

— Eu, zise Afanasi, îndrăznesc să vă raportez că le-am spus în nenumărate rânduri: dumneata, zic, ce gândeşti? Eu am în grijă pe luminăţia sa, sunt un om împovărat. Şi dumneaei?... Nu-i nimic... cică, nu te teme... vino, cică, încoace... Şi mă căutau numai în întuneric... Mă prindeau şi mă tăvăleau, şi mă tăvăleau cu neruşinare! Ziceam: vino-ţi în fire, cucoană, eu nu te iubesc...

„Ce minunăţie!” îşi zise Miatlev.

Picioarele desculţe ale lui Afanasi lipăiau pe parchet, galonul rupt se bălăbănea ca un pendul, degetul arătător arăta ameninţător spre pântecele Aglaiei, iar privirea neroadă, plină de deznădejde, era îndreptată tot într-acolo.

— Eu le ziceam: ce mă tot trântiţi, ce mă tot tăvăliţi?... Dumneata, zic, îndrăznesc să raportez, nu-ţi dai seama de urmări... Eu nu te iubesc! Eu iubesc pe alta! Dar dumneaei n-au ascultat glasul chibzuinţei, n-au ascultat, afurisita!...

Tulburarea îl părăsi pe Miatlev, doar o plictiseală de moarte şi sentimentul deşertăciunii vieţii plutea în jur ca un nor transparent. Anumite fraze încă mai ajungeau la urechea lui, înţelesul lor confuz încă îi mai pătrundea în creier, dar era nevătămător. Miatlev vru să fugă de acasă dezgustat şi să nu se mai întoarcă până dimineaţă, însă Aglaia începu să bocească mai tare, iar în argumentele lui Afanasi se iviră noi accente enervante.

— Doamne preamilostive, se tânguia el, oare nu ţineţi minte, luminăţia voastră, cum alergau după mine printre tufele de trandafiri în ziua când surioara dumneavoastră, luminăţia sa, au poftit la noi pe verandă, la prânz, şi doctorul, neamţul acela, discuta mereu cu dumneavoastră... Şi cum alergau după mine, luminăţia voastră, fără ruşine şi obraz, iar eu tot şopteam: vino-ţi în fire, nebuno, lasă-mă! Eu iubesc pe alta!...

— Oh-oh-oh-o-o!... bocea Aglaia, împingându-l pe Miatlev cu pântecele fierbinte.

— Tăcere! strigă Miatlev ca un sergent şi bătu din picior.

Cu toate încercările mele de a-l convinge, cu toate poveţele mele, Miatlev, într-o stare de seminebunie, întreprinse lucrul cel mai îngrozitor: hotărî să cunune perechea absurdă şi prin asta să restabilească, aşa credea el, dreptatea călcată în picioare. (Grija pentru restabilirea dreptăţii este întotdeauna nobilă, însă nu întotdeauna dreaptă, căci violenţa este o proastă justificare a celor mai curate şi legitime porniri, apoi, cum se ştie, graba este sora eşecului, iar patima – sora orbirii. Atunci ce dreptate mai e asta?)

Luase această hotărâre la mânie. Se răzgândise numaidecât, voia să renunţe, dar ceva înlăuntrul lui s-a zvârcolit şi soarta nenorocitului Afanasi a fost hotărâtă.

Roşcata Aglaia jubila, iar majordomul disperat, trecând peste aplombul achiziţionat, ajunse în stare să se arunce la picioarele lui Miatlev.

Prinţul îşi dădea seama că procedase detestabil, dar nu mai avea putere să dea înapoi. Merita să-l vezi cum, strâns într-un frac impecabil, a condus nefericita pereche la biserică. Faţa lui era palidă şi exprima suferinţă prost disimulată. Ce-i cu tine, prinţule?... Cum ai putut face una ca asta?... ÎŢi şade bine să fii judecător neînduplecat?... „Dar cine sunt judecătorii”, cum a zis poetul.

— Doamne-Dumnezeule! şopti Afanasi în timpul cununiei, frământându-şi mâinile.

Tinerii se instalară în cunoscuta cameră a majordomului. Curând, roşcata Aglaia dădu naştere unui prunc anemic. Prinţul, chinuit de remuşcări, se arătă doritor să-l boteze el, dar pruncul muri înainte de a deschide ochii.

Viaţa mergea înainte. Afanasi era tăcut, oficial, exagerat de îndatoritor, era, tot, un reproş mut. Aglaia, şi mai înfloritoare, îşi legăna coapsele vârtoase şi nu-şi mai întorcea privirea îndrăzneaţă când vorbea cu prinţul... Domnul Sverbeev continua să vină la ceai, servit acum din samovarul familial, şi de acolo, de dincolo de uşă, răzbăteau scârţâit de scaune, foşnete şi zăngănituri, iar ecoul lor neliniştit răsuna prin casă până ce se stingea în fostele odăi ale Alexandrinei.

De la un timp, Miatlev începuse să observe că la sunetele obişnuite ale lăcaşului său aproape pustiu se adăugaseră altele noi, încă neştiute, venite cine ştie de unde. Uneori ziua, alteori în miez de noapte răsunau zgomote neînţelese, vuiete, un fel de gemete, gâfâituri, ţipete îndepărtate, care se stingeau încet. Miatlev sărea din pat, ieşea din cameră, asculta, dar straniile sunete încetau, ca să reînceapă ziua, pentru câteva clipe, când nu te aşteptai. Parcă, într-adevăr, fantomele despre care se vorbea cutreierau blestemând prin camerele pustii, smulgând din goană scândurile vechi sau zgâlţâind căpriorii ori, poate, o bandă de tâlhari se pripăşise în pod şi cu fiece mişcare neatentă semăna nelinişte şi spaimă.

În sfârşit, pierzându-şi răbdarea, Miatlev, întovărăşit de Afanasi, înarmat cu un pistol şi cu un felinar, cercetă părţile nelocuite ale casei şi podul plin de praf lipicios, dar nu descoperi nimic suspect, însă îndată ce se întoarseră, undeva deasupra capului, sau poate dintr-o parte, parcă în bătaie de joc, răsună un scrâşnet ascuţit, ca şi când cineva scotea un cui ruginit din lăcaşul lui, un mormăit tânguitor de voci. Şi din nou totul amuţi.

Se apropia o nouă iarnă, ploaia amestecată cu ninsoare, cerul năruit şi mohorât – nimic nu era prielnic liniştirii sufleteşti şi, pe deasupra,

bacanalele acestor sunete rău prevestitoare, încât lui Miatlev i se năzăriră deodată câmpiile albăstrii, nisipul galben, muntele acoperit de păduri, Maria Amilahvari într-un balcon uriaş, bătut de soare, care nu cunoştea Petersburgul în octombrie... „Să plec! Să plec! exclamă el în sine, ca o lebădă bătrână fâlfâind din aripile-i neputincioase. Să fug! Să mă ascund!”

Iar eu, nătărău bătrân, încurajam aceste dorinţe ale prinţului, fiindcă vedeam că sihăstria şi plictiseala de moarte nu duc la nimic bun.

28

De obicei, în clipele de melancolie, când cuvintele îi stârneau silă, când portocalele răspândeau miros de terebentină, firişoarele de praf răneau căile respiratorii, iar atingerea mătăsii îi pricinuia dureri, şi el, pentru a preîntâmpina greaţa, sorbea grăbit câteva păhărele de votcă, în asemenea clipe lumea înconjurătoare înceta să mai existe: grădinile se goleau de frunze, străzile amuţeau, prezenţa compatrioţilor era doar o presupunere.

Într-o zi însă totul se prăbuşi, iar providenţa îl povăţui pe Miatlev să iasă din cetate, să traverseze şanţul, să ocolească poarta, să păcălească străjile şi să se cufunde din nou în sodomul Petersburgului.

La început simţea un sentiment ciudat, neplăcut, de înstrăinare în lumea din jur, dar asta nu-l mâhnea, cum ar fi trebuit să-l mâhnească, şi figura lui zâmbitoare, cu ochelari, începu să atragă atenţia. Apoi simţi deodată că parcă intrase în apă şi apa nu era rece, ci tocmai bună: mersul lui era uşor, lin, nezgomotos. Pe urmă opri o trăsură şi indică, după cum i se păru lui, prima adresă care-i veni în minte.

Mergea şi nimic nu prevestea furtuna, dar forţele tainice îşi făceau treaba lor. Pe neaşteptate dădu drumul trăsurii, de parcă văzuse pe cineva mergând acolo, înaintea lui, cineva căruia i se închinase ziua asta toată, şi plimbarea, şi încălcarea mersului obişnuit al vieţii. Şi el, cum i se părea, o luă la fugă, făcând semn cu mâna, abia atingând trotuarul cu vârful picioarelor, întinzând gâtul, scrutând şi căutând... În sfârşit, văzu cum o femeie coboară dintr-o caretă, îndreptându-se către intrarea principală a unei case... El zbura cât îl ţineau puterile... Încet, cu greu, ea se întoarse. Faţa ei frumoasă, semeaţă, tresări, ochii negri, adânci, se deschiseră larg... Îl zărise pe prinţul Miatlev apropiindu-se de ea şi izbuti să observe că strada era pustie, că prinţul e aproape frumos, deşi avea obrajii puţin supţi şi purta ochelari, că redingota albastră la un rând de nasturi îl făcea palid, iar pălăria

cenuşie e dată prea mult spre ceafă, dar mersul lui domol, prea domol, avea un farmec cutezător; că are ochi de înţelept şi zâmbet de soţ infidel... Ce-o fi cu poveştile create în jurul lui? Şi cu femeia care din pricina lui s-a aruncat în Neva?... Ce-or fi însemnând toate astea?

El îşi ridică stângaci pălăria. Ea îl salută din cap cu stângăcie. De fapt, el nu zâmbea deloc.

— *Natalie*? zise el simplu. Parcă ştiam că o să vă întâlnesc.

Contesa Rumianţeva cercetă strada cu privirea. Strada era pustie.

— Sper că asta nu vă mâhneşte prea mult, spuse ea cu recunoştinţă mirată.

„De ce mi s-o fi părut întotdeauna nătângă? îşi zise el. Este fermecătoare, zău...”

Providenţa nefastă îşi ţesea păienjenişul cu zor şi înfrigurare. Căci ea o făcu pe contesă să zâmbească neputincioasă şi să bâiguie câteva fraze fără sens despre nişte treburi ale ei, la care el răspunse tot aşa, fără să acorde importanţă cuvintelor, dar studiind-o aproape făţiş, din ce în ce mai uimit de virtuţile ei...

Se treziră după vreo patruzeci de minute.

Ea aruncă o privire în jur. Strada era pustie.

— Eu să vă condamn? întrebă ea, continuând discuţia. Vi s-a părut... Dimpotrivă, mie... eu întotdeauna... ascundeţi atâta mister şi atâta farmec, principe... Ea se îmbujoră, dar îşi continuă spovedania: Nimeni nu vă iubeşte, eu însă aproape vă iubesc...

Vizitiul dădea pe îndelete cailor ovăz.

MIATLEV. Nu ştiu de ce mi se părea că dumneavoastră...

NATALIA. Singurătatea vă joacă feste...

MIATLEV. Se prea poate... Aşteptaţi... Aş fi vrut... Plecaţi? Aş vrea să continuăm discuţia noastră...

NATALIA. Poftim?... Ce aveţi în vedere?

MIATLEV. Vedeţi, *Natalie*, s-a întâmplat astfel, încât eu...

NATALIA. Nu, prinţe... Acum e imposibil... doar vedeţi...

MIATLEV. S-ar putea, bunăoară...

NATALIA. Sunteţi emoţionat...

MIATLEV. Dumneavoastră sunteţi emoţionată... Eu nu înţeleg: sunteţi atât de tânără, frumoasă... ne cunoaştem de mult... să ne urcăm în caretă... Nu înţeleg...

NATALIA. Ne urcăm în caretă, şi pe urmă?

MIATLEV. Păi, hoinărim prin oraş...

NATALIA. A-a-a, înţeleg...

MIATLEV. Ba nu înţelegeţi. Unde vă tot uitaţi?... O să hoinărim prin oraş... Sau, dacă aţi vrea...

Caii ronţăiau sârguincioşi ovăzul.

Ea se uită de jur împrejur. Strada era pustie.

— Ce dificil sunteţi, zise ea tulburată Nu ştiu ce tot vorbiţi, ce vreţi... Nu vă mai înţeleg...

— *Natalie*, ascultaţi, rosti el foarte calm, aproape lipindu-se de ea. Bine, hai să facem aşa...

În acest moment, pe uşa clădirii din faţă dădură buzna zgomotos doi oameni ciudaţi. Unul era scund, bine făcut, foarte tânăr şi extrem de cârlionţat, într-o redingotă lungă şi largă, de curând la modă, cu buze umede, cu ochi strălucitori, cu un baston gros de bambus la subţioară.

Al doilea era puţin mai în vârstă, în uniforma regimentului Preobrajenski, locotenent, înalt, plinuţ, buze ţuguiate, ochi inexpresivi, purtând în mâna stângă un trandafir uriaş ofilit, cu petalele pe jumătate scuturate.

— Iată-i unde erau! strigă bucuros cel în civil.

— Ah, şarlatanii... ca din pământ... Nepoţii mei, zise Natalia către Miatlev.

— Mihail Berg-al doilea, se prezentă cu prefăcută încruntare locotenentul. Nepot primar.

— Iar el e Coco Tetenborn, zise Natalia.

— Da, Tetenborn, râse cârlionţatul. Întocmai, şi tot nepot. Dar eu sunt Tetenborn-întâi, asta în primul rând, în al doilea rând eu sunt nepot de-al doilea, spre deosebire de locotenentul Mişka: el este Berg-al doilea, însă nepot primar. Aici e diferenţa. Pe lângă asta, el este un brav mercenar, iar eu, care dispreţuiesc paloşe şi platoşe, sunt consilier titular, şi la departamentul poştelor nu există un cunoscător mai bun...

— Potoleşte-te, Coco, zise Natalia. Vă plac? îl întrebă pe Miatlev. Nu-i aşa că sunt simpatici?

Înfrigurarea nu-l părăsi pe Miatlev câtă vreme ascultă consideraţiile celor doi tineri. El nu-şi dezlipea ochii de Natalia, admirând-o, dar şi tinereii ăştia, deşi deosebiţi, totuşi cumsecade şi îndrăzneţi, atât cât trebuie, i se părură într-adevăr fermecători.

— Aveţi nişte nepoţi încântători, zise el.

În general, totul în jur era minunat: şi amiaza de vară timpurie, şi pustia, neobosita stradă Serghievskaia, şi caii rotaţi de la caretă, şi cei doi nepoţi nemaipomeniţi, şi, în sfârşit, însăşi Natalia, despre care, nu ştiu de ce, întotdeauna a gândit urât şi ruşinos, iar ea nu numai că e frumoasă, dar e şi plină de calităţi extraordinare, cărora nici nume nu le poţi găsi cu una, cu două.

— Noi stăm acolo, strigă Coco Tetenborn, iar ei, vedeţi dumneavoastră, aici, chiar sub fereastră... De altminteri, noi v-am urmărit de sus, recunoscu el. Despre ce se poate vorbi timp de două ore? Poftim? Despre ce?... Doamna, mama dumneavoastră, ne întreabă: despre ce-o tot fi discutând *Natalie* cu prinţul de-atâta vreme, atât de graţios şi de exaltat?... Cum despre ce? Câte nu se pot discuta... Timpul trece, vorbele curg, nu-i aşa? Dar cel mai uluitor este modul cum aţi stabilit întâlnirea! Nici n-aţi apucat să coborâţi bine din caretă, că prinţul a apărut ca din pământ...

Natalia se îmbujoră uşor.

— Ce-aţi zice dacă am merge undeva, la o cârciumă de mâna a doua, murdară, cu fum, cu mutre bete şi cu tot felul de miasme? se interesă mohorât locotenentul Berg.

— Vai, râse Natalia. Ce grozăvie...

— Vărul meu numeşte asta purificare, lămuri Coco. Eu însă prefer să mă purific într-un loc onorabil, într-o casă patriarhală, respectabilă, cu înfăţişare plăcută şi primitoare, pe o canapea grozavă, cu şampanie, iar alături să fie mătuşica mea, da, *Natalie?*... Şi doamna, mama dumneavoastră, să nu ştie unde suntem...

„Într-adevăr, n-ar fi rău să ne înfundăm într-o cârciumă, gândi Miatlev, sau altundeva... Numai să nu ne despărţim.”

Ochii Nataliei se aprinseră de nerăbdare. Înfrigurarea îi cuprinsese pe toţi.

— Da, da, zise ea, dând mâna lui Miatlev. Să mergem, să mergem undeva, iute, chiar la o cârciumă fie şi murdară...

„Cât sunt de încântători! îşi zise Miatlev, privindu-şi noii prieteni. Trebuie să mergem, să pornim, nu trebuie să pierdem nicio clipă...”

Parcă la un semn tainic, se îndreptară cu toţii spre caretă. Aşezându-se, se agitau, pufăiau, râdeau, se călcau unul pe altul pe picioare. Miatlev încercă să se aşeze alături de Natalia, însă când caii porniră, nu ştiu cum se întâmplă că ea nimeri pe bancheta din spate, înghesuită din ambele părţi de

nepoţii săi, iar lui Miatlev îi reveni bancheta din faţă, pe care se instală singur.

— Mergem! Mergem! strigă Coco, sărutând mâinile mătuşii.

Ea îl privea pe Miatlev fără contenire. Ochii ei minunaţi, adânci şi negri, îl cam speriau, aşa, puţin, un pic.

Miatlev nici nu-şi dădu seama când porunci vizitiului s-o pornească spre casa lui. Cei ce şedeau vizavi nu arătară nicio nedumerire în această privinţă, parcă ar fi fost înţeleşi dinainte să meargă anume acolo, în cetatea de lemn cu două etaje a prinţului.

— Mătuşico, strigă Coco Tetenborn, continuând să-i acopere mâinile cu sărutări, ce ştrengăriţă-mi sunteţi! Cu câtă dibăcie aţi aranjat totul! Da, da, cu câtă inspiraţie... Ce zici, Berg?

Locotenentul Berg însă tăcea mohorât, strângându-se lângă mătuşica. Capul lui cu păr blond, tuns scurt, se legăna pe umărul ei rotund. Trandafirul scuturat se freca uitat de portiera caretei, pierzându-şi ultimele petale.

— Noi o iubim tare mult pe mătuşica noastră, continua să trăncănească Tetenborn. O adorăm pur şi simplu... Ea este idolul nostru, prinţe. Nu numai pentru că este frumoasă (parcă puţine sunt frumoase, naiba să le ia pe toate!), dar e şi inteligentă, şi blândă, şi necapricioasă, şi drăgălaşă, şi poznaşă, şi regină mică...

Caii zburau în galop, careta tresălta uşor, capul blond al locotenentului Mişka alunecase de pe umărul rotund al tinerei şi frumoasei femei. Adormise. Iar Coco, în vremea asta, se dezlănţuise ca un apucat şi striga tot felul de bazaconii, şi râdea în hohote, şi săruta mâinile Nataliei, coatele catifelate, îşi purta buzele pe umărul ei, îi făcea cu ochiul lui Miatlev, şi Miatlev îi răspundea la fel, deşi altădată ar fi sărit din caretă din plin mers, fără să-şi ascundă aversiunea, dar acum – nimic, şi totul din pricina Nataliei, a ochilor ei negri, adânci, nestinşi, care-l priveau fără contenire.

Providenţa continua să-şi împletească horbotele complicate şi, la un hârtop vechi, fură scuturaţi atât de tare, încât crezură că, gata, sfârşitul e de neînlăturat, şi careta o să zboare în Neva, dar totul se termină cu bine, roţile duruiră din nou, copitele ţăcăniră, iar Natalia se trezi şezând alături de Miatlev, locotenentul Mihail Berg se ridica încet de pe podeaua caretei, iar Coco Tetenborn rânjea, arătându-şi dinţii mari şi albi, şi continua să îndruge verzi şi uscate.

— Sprijiniţi-mă, îl rugă Natalia în şoaptă. Altfel o să cad.

Lui Miatlev nu-i rămase altceva de făcut şi o cuprinse în braţe cu nădejde.

— Mătuşico, spuneţi-mi drept, dumneavoastră l-aţi rugat pe vizitiu să ne scuture aşa?... Ti-i-i, ce şireată! Eu şi vărul meu n-o să-ţi uităm una ca asta, mai ales că Mişka s-a izbit cu nasul de podea… Luaţi seama, prinţe Serghei Vasilievici, să nu vă împingă şi pe dumneavoastră, strângeţi-o mai tare, strigă Coco, râzând întruna. Ce plăcut e să strângi o femeie în braţe, pe cinstea mea! O, ce fericire!

Contesa era caldă, subţire şi mlădioasă, şi Miatlev o strânse cu şi mai multă putere.

— A-ten-ţi-une... şopti ea fără să se împotrivească.

— Iată, eu, de pildă, ador improvizaţiile, zise Tetenborn. Dacă ne-am fi înţeles dinainte, nu s-ar fi ales nimic din asta, zău... Te înţelegi, aranjezi, şi când colo totul iese pe dos, tot felul de ghinioane, taverna nu e prea grozavă, deloc, şi nişte mutre plicticoase şi greţoase, nu-i aşa, regină mică?...

„Ce fel de veri or fi? îşi zise Miatlev. Sunt atât de deosebiţi...”

Această îndoială fugară însă îl părăsi numaidecât, căci careta se oprise şi toţi, în şir zgomotos, se îndreptară unul după altul spre casa lui Miatlev.

În vestibul dădură peste un tablou hazliu: slugile, care ieşiseră buluc auzind tropăituri şi larmă de voci, încremeniseră pitoresc printre trupurile de marmură, de mult dezobişnuite de a mai vedea hoarde dezlănţuite între pereţii casei muribunde. Roşcata Aglaia, asemeni Dianei din Efes, cu mâinile desfăcute a mirare, stătea rezemată de Marsyas Lateranul; Afanasi privea de după umărul lui Apollo Citharedul, asemeni galului rănit, încercând zadarnic să se acopere cu palma; iar ceilalţi – aci lachei, aci lapiţi îndureraţi, aci fiinţe vii, aci statui – se zăreau în tot locul.

„Ce splendoare!” îşi zise Miatlev, chinuindu-se să se oprească. Şi o trase pe Natalia pe scară în sus, sperând că nemaipomeniţii nepoţi se vor rătăci şi vor dispărea, cu atât mai mult, cu cât, cum izbutise să observe, Coco Tetenborn atârna de roşcata Aglaia, prefăcându-se că o luase drept o figură de marmură, iar verişorul lui dispăruse între timp nu ştiu unde.

— Iute, iute, *Natalie*! rosti Miatlev gâfâind, şi trecură fulgerător de primul nivel. Iute, iute... şi zburară şi mai sus, fără să observe cum în urma lor, ţâşnind ca din pământ, cu trupul aplecat înainte, sărind mai multe trepte dintr-odată, pornise locotenentul Mişka Berg.

Miatlev o instală pe contesă şi numai ce se întoarse să-l strige pe Afanasi, că de jos răzbătu ţipătul ca din gură de şarpe al Aglaiei, iar prinţul reveni lângă Natalia. Contesa, privindu-l fără contenire, şedea pe sofaua spaţioasă, înconjurată de nepoţii fericiţi, îmbujoraţi. Locotenentul Berg strângea în pumn trandafirul roşu, care îşi pierduse aproape toate petalele şi arăta jalnic...

— Ce vesel e la dumneavoastră! strigă Coco. Bravo, Serghei Vasilievici!

— Nişte şampanie se găseşte? întrebă Berg.

Însă deja apăruse o masă încărcată cu porţelanuri dantelate de Saxonia, acoperite de praf, scoase Dumnezeu ştie de unde, cu sticle verzi de şampanie; fructele prea coapte răspândeau în cameră un miros înăbuşitor, paharele zăngăneau. O carafă de votcă apăru în faţa lui Miatlev, şi el, fără să mai aştepte toasturile, bău cu lăcomie un păhărel.

Natalia nu-şi mai lua ochii de la el. El îi zâmbi peste capetele nepoţilor şi parcă încerca să-i spună: „Iar am fost despărţit de dumneavoastră. Este insuportabil”. Ea ridică din umeri, ceea ce trebuia să însemne: „Ce pot face? Dumneavoastră nu vedeţi?...” „Da, arătă el cu o mişcare din sprâncene, dacă vreţi, îi omor!” „Curaj...” citi el în ochii ei.

Locotenentul Berg îi şopti ceva la ureche şi ea izbucni în râs.

Afanasi încremenise lângă uşă.

— Du-te, du-te, îi porunci Coco Tetenborn. O să te chemăm noi.

Majordomul se îndepărtă cu o figură jignită. Miatlev porni după el să-i poruncească ceva, dar ce anume – nu-şi mai aduse aminte. Se întoarse în cameră şi fu surprins de liniştea care se lăsase. Coco Tetenborn sorbea din cupa cu şampanie şi plângea. Contesa şi locotenentul dispăruseră. Pe masă era un talmeş-balmeş de nedescris: fructe zdrobite, sticle goale.

„Când am izbutit să facem toate astea?” îşi zise cu groază Miatlev. Afară însă se lăsase întunericul, în cameră fuseseră aprinse lumânările... Prinţul bău votcă...

— Bună ziua, eu sunt mătuşa dumneavoastră... râse Coco şi oftă.

— Într-adevăr, zise Miatlev enervat, unde este mătuşa dumneavoastră?

Coco arătă cu ochii spre uşa bibliotecii. Din două salturi, Miatlev fu lângă ea şi intră. Natalia şedea în fotoliu, palidă şi încruntată. Locotenentul Berg stătea în genunchi dinaintea ei. Ea îl mângâia pe cap.

— Bietul nepoţel, rosti ea cu greu. Ridică-te, hai, ridică-te, suntem chemaţi, adăugă ea, aţintindu-şi privirea asupra prinţului.

„La urma urmelor, nu se poate face nimic să ne descotorosim de ei?” întrebă el din privire. Ea desfăcu palmele neputincioasă.

Masa era din nou curată şi veselă, deşi praful pe porţelanurile dantelate de Saxonia rămăsese aşternut într-un strat gros.

— Locotenente, rosti deodată tăios Tetenborn, sper că dumneavoastră n-aţi uitat ce-mi datoraţi?...

Acest „dumneavoastră” îl făcu pe Miatlev să tresară. „Bineînţeles că nu sunt veri!” îşi zise el, simţind că mintea i se limpezeşte uşor.

— Sunteţi bucuros că am venit la dumneavoastră? îl întrebă repede contesa, fără sfială, şi Miatlev observă că e beată, dar se bucură că îşi părăsise nepoţii, adresându-i-se omeneşte, căci era totuşi neasemuit de frumoasă. Ea îi zâmbi lui Miatlev, şi înaintea lui totul prinse să plutească, să se învârtească, să răsune; pupilele ei imense erau nemişcate şi luminile a mii de făclii străluceau în ele. Ea îi întinse mâna, iar el se strânse lângă ea, căci contesa şedea acum lângă el. De undeva răzbătea, îndepărtată, abia desluşindu-se, cearta nepoţilor. Afanasi stătea lângă uşă, legănându-se bizar. Pe mutra lui rotundă, neroadă şi devotată, îngheţase o expresie de nelinişte...

— *Natalie*, zise Miatlev fără să-i elibereze mâna, de ce am gândit atât de urât despre dumneavoastră?

Ea oftă.

— Unde i-aţi găsit pe aceşti nepoţi?

NATALIA. Ah, ieri, într-o casă, cu totul întâmplător. M-au distrat nemaipomenit... Ne-am jucat... Ştiţi, este un joc...

MIATLEV. Ştiu...

NATALIA. Da, ne-am jucat, ne-am tot jucat multă vreme... Iar astăzi am continuat.

MIATLEV. Ce-aveau de împărţit?

NATALIA. Persoana mea...

MIATLEV. Şi acum vă împart, da?

NATALIA. O, de unde puteam să ştiu că voi şedea alături de dumneavoastră, la dumneavoastră acasă...

MIATLEV. Hai să ne descotorosim de ei...

NATALIA. Nu grăbiţi evenimentele... Avem destul timp, nu-i aşa?... În ochii dumneavoastră citesc nebunie... Aţi vrea să mă arunc şi eu în râu? Nu, principe, asta nu se va întâmpla.

MIATLEV. Ferească Dumnezeu!

NATALIA. Avem timp destul... Dar eu vreau să ştiu, mă auziţi? Vreau să ştiu, noi doi, asta, cum o să... Mă auziţi?...

Miatlev nu observă cum dispăruseră nepoţii. Asta îl interesa atât de mult, încât pentru o clipă uită de Natalia. Capul i se învârtea, flacăra lumânărilor se dublase. Deodată auzi limpede vocea lui Tetenborn.

— Cum de nu vă puteţi linişti şi stăruiţi întruna, de parcă asta ar fi o nelegiuire premeditată, zise Coco nu se ştie de unde. La urma urmelor, nu dumneavoastră sunteţi omul care să-mi judece moralitatea...

— Iarăşi vă abateţi de la subiect, răspunse moale vocea locotenentului Berg. Doar ne-am înţeles...

— Nu dumneavoastră sunteţi omul care să judece, nu... Şi aşa sunt destui judecători, nu mai ai loc de ei...

— Dar noi ne-am înţeles...

— Dumneavoastră aţi vrea să renunţ aşa, pur şi simplu, la drepturile mele?

— La dracu’ cu drepturile! exclamă enervată vocea locotenentului Berg. Sunteţi în toate minţile?... Doar ne-am înţeles...

Miatlev scutură din cap. Nepoţii şedeau la locurile dinainte, de parcă nu băuseră nimic, şi purtau o discuţie aprinsă.

— Domnilor, zise Miatlev. Vă plictisiţi? Eu sunt cam bolnav şi nu ştiu cum să vă fac să vă distraţi...

Ei nu-i luară în seamă vorbele şi nici măcar nu se întoarseră către el. În acest timp Natalia dispăru. Miatlev privea deznădăjduit obiectele care se clătinau în faţa lui, când, deodată, o zări aşezată în fotoliul din bibliotecă. Ea îl chemă cu un uşor semn din cap. Nepoţii continuau să se certe.

— Natalie, zise el îmbrăţişând-o, acum n-o să mai puteţi fugi de mine...

— Tăceţi, şopti ea, acum nu-i de glumit.

— Dar ăştia?...

— Se vor căra, se vor căra... Tăceţi... Au şi dispărut...

Într-adevăr, dincolo de uşă era linişte, dacă nu puneai la socoteală scârţâitul îndepărtat al scărilor şi al pereţilor care se năruiau încetul cu încetul. Prin fereastra deschisă pătrundea jilăveala nopţii senine. Lumânările stinse continuau să răspândească, aproape insesizabil, mireasmă de ceară arsă.

Timpul se scurgea pe nesimţite... Îndrăgostiţii obosiţi dormeau fără vise şi fără mustrări de cuget. Se apropiau zorile. Un cocoş suferind de

insomnie, nemaiaşteptând ora rânduită, slobozi o rugăciune fără răspuns.

Natalie dispăruse, lăsând pe pernă un fir de păr castaniu, singuratic, răsucit cu cochetărie. Perna era rece. În uşă stătea Afanasi, şi el povesti ce se petrecuse mai departe.

Nu numai că se năruiau pereţii, dar între cei doi nepoţi se încinsese o încăierare aprigă. La început, neîndrăznind să tulbure liniştea îndrăgostiţilor, se năpustiră prin casă în căutare de obiecte cu care ar fi putut să-şi scurteze zilele, şi aşa destul de scurte. Răscoliră prin toată casa, atrăgându-i în această acţiune pe Afanasi şi pe încrezătoarea Aglaia cea roşcată, care, fără să înţeleagă prea bine însufleţirea subtilă a domnilor, se străduiau să le fie pe plac, însă tot ce le propuneau ei era ridicol şi inacceptabil. În sfârşit, nepoţii, ponegrindu-se unul pe celălalt, descoperiră în salonul de la etajul întâi nişte paloşe străvechi, atârnate pe perete ca podoabă şi cinstire a glorioaselor vremuri trecute. În ţipetele Aglaiei şi-n rugăminţile lui Afanasi începură să se bată, şi curând locotenentul Berg primi o lovitură în piept şi, sângerând, fu dus de Afanasi în camera lui şi aşezat pe patul de lemn, unde Aglaia îi acordă ajutorul necesar. Apoi Afanasi alergă în ajutorul lui Coco Tetenborn, care nici el nu fusese ocolit de răni sângeroase. După ce fu pansat, Coco plecă acasă, fără măcar să întrebe de soarta tovarăşului său de până mai adineauri. Întorcându-se, Afanasi văzu că locotenentul rănit o ţinea în braţe pe Aglaia, iubita lui soţioară, şi o strângea lângă rănile-i sângerânde, cu intenţii dintre cele mai urâte. Atunci Afanasi nu se mai putu abţine şi, făcându-l pe locotenent să leşine dintr-o lovitură de scaun, îl târî în stradă, mai departe de casă, sprijinindu-l de un gard străin. Om drăguţ, domnul Sverbeev, care la această oră matinală se plimba întâmplător pe stradă, luă, ca o rubedenie, parte la tragedie şi îl târî pe locotenent şi mai departe, nu se ştie unde. Aglaia, toată numai vânătăi, încercă să-i spună şi ea lui Miatlev cum fusese atacată, dar Miatlev, cuprins de disperare, îi făcu semn să tacă şi-i porunci lui Afanasi să continue. Mai departe s-au petrecut următoarele: Afanasi urcase să-l anunţe pe luminăţia sa despre vărsarea de sânge, când deodată o zări pe luminăţia sa contesa ieşind din bibliotecă, somnoroasă şi toată răvăşită. Era zorită să plece, dar nu era în stare să priceapă unde putea găsi uşa. A trebuit să dea fuga în stradă, să cheme o trăsură şi s-o expedieze pe luminăţia sa, care nu ştiu de ce era nemulţumită şi ocăra... Da’ de ce era nemulţumită? De parcă n-ar fi înnoptat în casa luminăţiei sale prinţul, unde altădată şi doamna baroană Frederix au venit.. Apoi se făcuse dimineaţă de-a binelea, şi el,

Afanasi, hotărâse să se înfăţişeze luminăţiei sale prinţului, ca să-i povestească întâmplările din timpul nopţii.

Totul era atât de fantastic şi absurd, încât Miatlev dori să se convingă că nu visase, că, într-adevăr, nepoţii se bătuseră între ei, iar Natalia fusese îngăduitoare... Sâmbătă seara nu pregetă să se ducă la o serată, unde compatrioţii aproape uitaţi se dedau cu aceeaşi îndărătnicie primitivă la aceleaşi plăceri obositoare şi monotone. Spera s-o întâlnească pe contesa Rumianţeva şi, poate, să aibă chiar din gura ei confirmarea celor întâmplate. Ea era acolo, înconjurată de prietenele sale, dintre care, prin vârsta şi experienţă, se distingea Casandra. Lui Miatlev i se păru că, îndată ce intră, muzica se întrerupse şi toate privirile se îndreptară spre el. „Ehei, gândi el cu duşmănie, ce mai primire!” I se părea că fusese dezbrăcat şi aruncat într-un bazin cu apă rece. Găsi printre bărbaţi câţiva cunoscuţi şi se alătură grupului lor. Discuţia se îndreptă numaidecât asupra evenimentelor din noaptea trecută. Oare prinţul n-a auzit că locotenentul Berg a fost crunt lovit în casa nu ştiu cui? Se spune că *Natalie* Rumianţeva e şi ea amestecată în această poveste teribilă... Miatlev făcu eforturi mari ca să-şi păstreze stăpânirea de sine. Zâmbea, dădea din cap aprobator şi în acelaşi timp încerca să-i transmită Nataliei dorinţa lui arzătoare de a o vedea şi întreba, ca să-i spună, să se convingă... Privirea ei însă rătăcea de colo-colo fără să se oprească asupra lui. În sfârşit, pierzându-şi răbdarea, se furişă nevăzut din salon. În uşă mai întoarse o dată capul. Ochii adânci şi negri ai contesei Rumianţeva, plini de o tristeţe vâscoasă, bovină, erau aţintiţi asupra lui.

Peste câteva zile sosi o scrisoare scurtă, şi din haosul de imputări şi exclamaţii el reţinu înţelesul câtorva rânduri: „...acum sunt dezonorată. Dragostea mea pentru dumneavoastră este cunoscută de toată lumea. Cinstea mea e pătată şi singur dumneavoastră vă stă în putinţă să mă salvaţi. Salvaţi-mă!... Sper că nu voi fi nevoită să caut ocrotire aiurea. Binevoiţi a-mi asculta rugăminţile...”

În scrisoare parcă se auzea vocea Casandrei. Se grăbi să plece la Mihailovka, departe de smintitul Petersburg. Perspectiva de a o salva pe contesa Rumianţeva într-un mod atât de original, la care se făcea aluzie, nu-i surâdea deloc. Îi luă cu sine pe Afanasi şi pe Aglaia, fu bun cu ei, politicos şi vorbăreţ, totul – ca să se justifice faţă de sine însuşi şi să-şi liniştească sufletul bolnav. Tot drumul însă cei doi soţi nu schimbară, aproape, niciun cuvânt între ei şi, cu toate încercările lui Miatlev de a-i apropia cât de cât, rămaseră reci şi indiferenţi unul faţă de celălalt.

Nici n-au apucat bine să sosească, să se instaleze, să respire parfumul cetinii, al fânului proaspăt, al casei aproape uitate, încălzite de soarele verii, când din Petersburg sosi ordinul ca prinţul Miatlev să se întoarcă grabnic în capitală. Contele Alexei Feodorovici Orlov, şeful jandarmilor, cum îi zicea Şchiopul, şi vechi prieten al tatălui lui Miatlev, îl ruga să nu tărăgăneze.

Miatlev nu tărăgănă, fiindcă n-aveau cine ştie ce pregătiri de făcut pentru drum, iar invitaţia atotputernicului slujitor al suveranului era categorică. Şi se întoarseră la vatra părintească.

— Nici nu ştiu cum să vă mai zic, zâmbi contele încărunţit. Cândva eraţi pentru mine pur şi simplu Serioja... Acum nu mai sunteţi chiar aşa de tânăr... Aveţi ceva din tatăl dumneavoastră, puţin. Personal, n-aş fi îndrăznit niciodată să vă tulbur călătoria. Noi trăim într-o societate a zvonurilor. Acum, cele mai multe circulă pe seama dumneavoastră. Ar trebui să nu li se dea atenţie. Însă, când ele sunt prea multe, poţi să te zăpăceşti. Locuiţi, mi se pare, tot acolo. Ce durabil construiau altădată. Uitaţi-vă, casă de lemn, dar rezistă, nu se clinteşte. Am fost în această casă. Deşi nu ştiu, după concepţiile de acum cu privire la confort, nu e prea veche?... Cine s-a înecat acolo, la dumneavoastră, o servitoare? Se vorbeşte că o femeie... Tatăl dumneavoastră avea mereu casa plină. Dumneavoastră vă place singurătatea... Da, şi acum, se zice, aceşti doi pierde-vară s-au bătut cu nişte săbii vechi până la sânge... Fireşte, totul a ajuns la urechile suveranului. El are despre dumneavoastră o anumită părere, deşi, poate, cam exagerată sau chiar deformată...

Contele Alexei Feodorovici discuta stând în picioare. Natura îl înzestrase cu o statură înaltă. Spre bătrâneţe se cam buhăise, dar se îngrijea, imitându-l pe Nikolai Pavlovici. Natura s-a străduit şi i-a încadrat faţa mare cu o bogată coamă sură, pentru a-l face să semene cu un leu, dar n-a uitat de asemenea să-i ascută puţin nasul imens, de rasă, ceea ce insinua figurii un uşor aer vulpesc, specific tuturor fiilor neamului omenesc ajunşi pe cele mai înalte culmi; iar experienţa rafinată, câştigată cu trudă, îi umpluse ochii cu lumina înţelepciunii, şi toate, împreună cu gura-i mare, atinsă de un surâs abia sensibil, impresionau...

— Nu intră în obligaţiile noastre să urmărim viaţa particulară a locuitorilor imperiului, zise bătrânul leu, dar suveranul a dorit să fac lumină în toate astea şi să vă dojenesc. Măria sa imperială n-a vrut să discute personal cu dumneavoastră. Din fericire, zic eu, a făcut foarte bine. La început, prevăzând o asemenea posibilitate, m-au trecut fiorii, căci nu ştiu

cum s-ar fi sfârşit această poveste... Fără să mă amestec câtuşi de puţin în problemele dumneavoastră, vreau să vă daţi seama de întreaga măsură a răspunderii care stă pe umerii suveranului, pentru buna rânduială a supuşilor... pe măsura puterilor sale... nu ştiu cum... situaţie... mai mult... mai puţin...

Şi numaidecât contele înmărmuri. Prinţul Miatlev, zâmbind vinovat, cu privirea rătăcită, scoase nişte bancnote mototolite şi le întinse şefului jandarmilor.

— Ce-i cu dumneavoastră?! zise indignat Orlov, dându-se înapoi. Ce faceţi?... Vru să-şi cheme aghiotantul, însă paloarea nefirească aşternută pe faţa lui Miatlev îl reţinu şi el îi oferi prinţului un fotoliu.

— Mă veţi îndatora foarte mult, îngână Miatlev în stare de prostraţie şi se aşează în fotoliu. Vă rog...

Bătrânul leu se agita, neştiind ce să facă, dar brusc totul trecu la fel cum începuse, faţa lui Miatlev îşi recăpătă aspectul normal, şi el se ridică.

— Iată deci, zise Orlov îngrozit, prefăcându-se că scotoceşte prin hârtii, observând însă cum Miatlev se uită de jur împrejur, ca un lup încolţit. Iată deci, scumpul meu prinţ, repetă şeful jandarmilor, reluând discuţia, nu îndrăznesc să vă mai reţin şi sper că de acum înainte veţi avea grijă să vă ţineţi treburile *en ordre*...[10]

Părăsindu-l pe contele Orlov, Miatlev îşi jură să nu mai dea ocazii la asemenea întâlniri, atât de umilitoare pentru amorul său propriu, fără să-i treacă prin gând măcar că destinul perfid o să-l mai pună faţă în faţă cu contele în împrejurări cu mult mai triste.

Trecură câteva zile şi se părea că nimic nu prevestea furtuna, când deodată sosi o nouă scrisoare de la Natalia Rumianţeva, un plic alb, parfumat – un noruleţ alb, uşor, care prevestea nori negri. Norii încă nu se vedeau, dar Miatlev simţi totuşi o adiere de umezeală, şi sufletul lui se înfioră ca o frunză de arţar!

În scrisoare figurau asemenea rânduri: „...Prinţe, m-aţi trădat. Oare nu Dumneavoastră mi-aţi jurat iubire? Oare nu Dumneavoastră mi-aţi făgăduit ocrotire? M-aţi lăsat în voia sorţii... Mă tem de ce e mai rău. Răspundeţi...”

Pentru prima oară delicateţea şi sentimentele nobile ale lui Miatlev nu tresăriră nici la acest semnal disperat. Povestea însă nu s-a sfârşit aici...

(*Din Moscova la Petersburg, Lavinia către Miatlev*)

„...Vă scrie un om pe care precis l-aţi uitat de mult, dar el nu V-a uitat şi n-o să Vă uite niciodată. Acum locuim la Moscova şi Dumnezeu ştie cât o să mai stăm aici. Locuim în cvartalul Arbatului, pe Starokoniuşennîi, în casa domnului Ladimirovski.

Când mă întâlneşte, începe să zâmbească şi să mă întrebe despre viaţa mea la Petersburg, dar nu ascultă răspunsurile mele. Sau mă ia de mână şi zice: «Ia te uită ce mânuţă, ca de adevărată domnişoară... De altminteri, sunteţi o adevărată domnişoară...» *Maman* se enervează când vede asta. În general, când vede că bărbaţii îmi acordă atenţie, are palpitaţii plăcute, dar în acest caz se enervează şi chiar l-a rugat pe domnul Ladimirovski să nu mă mai ia de mână. De fapt, toţi sunt nişte libidinoşi...

În ianuarie am împlinit cincisprezece ani şi numaidecât mi-am dat seama că pentru *maman* sunt o fată bună de măritat. Acest lucru nici măcar nu m-a ofensat, ci doar m-a uimit. Ea mi-a zis; «Tu discuţi cu bărbaţii de parcă ai fi vinovată faţă de ei, trebuie să discuţi cu ei în aşa fel, încât să creadă că îţi sunt datori». Mă aşez în faţa oglinzii, îmi aduc aminte de Petersburg, de Dumneavoastră, şi-i *zic* aceleia de dincolo, din oglindă: «Hei, tu, prostuţule van Schonhoewen, de ce te-ai Întristat? Capul sus, prostuţule...» Asta îmi ajută întotdeauna.

Lucrul cel mai îngrozitor este că mătuşa mea Kaleria se ţine după mine pas cu pas şi mă însoţeşte în tot locul, chiar când mă duc şi mă întorc de la pension. De lăsata-secului am mers la balul de la Palatul Nobilimii. A fost destul de vesel, tombolă şi gajuri, dar, pe când mă pregăteam să mă duc acolo, *maman* era foarte nervoasă că sunt slabă şi inexpresivă.

Doamne, cum m-am luat cu vorba. Cu greu m-am hotărât să Vă scriu, iar acum nu mă mai pot opri. Vă scriu însă ca unui prieten mai mare, Vă povestesc despre viaţa mea, asta-i tot.

Domnul van Schonhoewen.”

(*Din Petersburg la Moscova, Miatlev către Lavinia*)

„...Domnule van Schonhoewen, ce s-a întâmplat cu Dumneavoastră? Unde Vă sunt paloşul şi scutul? Şi pe deasupra – aveţi deja cincisprezece ani!

Într-o frumoasă zi de marţi, nici nu luasem masa de dimineaţă, când Afanasi mi-a adus scrisoarea Dumneavoastră, care m-a bucurat nespus, şi mi s-a părut că s-a aprins o lumină în această beznă de nepătruns.

M-am gândit deseori la Dumneavoastră, mai cu seamă în clipele grele. Aveam impresia că veţi apărea dintr-o clipă în alta şi întunericul se va risipi, Ce forţe V-au dus tocmai la Moscova? Mult o să vă mai chinuiţi în prima cetate de scaun a ţării?

În ceea ce-l priveşte pe domnul Ladimirovski, iată care este sfatul meu: priviţi-l cu ironie – asta o să-l pună pe gânduri şi o să facă să-i piară înfumurarea.

Mama Dumneavoastră este, pesemne, ca toate mamele, care n-au decât un singur vis: să-şi mărite fata cât mai bine, mai ales că e unica.

Într-unul din momentele mele triste, am încercat şi eu, amintindu-mi de experienţa Dumneavoastră, să mă aşez în faţa oglinzii şi să-l dojenesc pe cel din oglindă pentru slăbiciunea lui nepermisă. M-am aşezat. Ce credeţi însă că mi-au văzut ochii? În faţa mea se afla un om aproape bătrân, care mă privea neprietenos. Am încercat să-l conving, să-l îmbărbătez, însă el mi-a adresat un zâmbet strâmb, întorcându-şi privirea.

Cu Dumneavoastră este altceva. *Vis-à-vis*-ul Dumneavoastră este o făptură tânără, zveltă, frumoasă, e plăcut s-o priveşti şi măgulitor s-o îmbărbătezi. Dar în cazul meu?

În Petersburg toate sunt neschimbate, dacă nu punem la socoteală absenţa Dumneavoastră. Parcul e năpădit de buruieni şi lăstărişuri. Neva e tulbure. Casa mea a putrezit de tot. Societatea înaltă s-a împrăştiat pe la vile şi pe la casele de la ţară. Vapoarele merg acum până la Ţarskoe. Am săvârşit o mulţime de prostii, ca orice om normal, dar pentru asta, după cum reiese, trebuie să răspund nu în faţa conştiinţei mele, ci în faţa societăţii...”

30

Povestea însă nu s-a sfârşit cu strigătul deznădăjduit al contesei înşelate şi, într-o bună zi, Natalia Rumianţeva solicită o întâlnire. Cum se întâmplă adesea (fie că ziua era frumoasă, fie că natura scrupuloasă a lui Miatlev se înmuiase, fie că aluziile îndepărtate la complicaţiile posibile în soarta contesei şi-au făcut efectul), se simţi cuprins pe neaşteptate de un val de vigoare, o căinţă intensă îi potopi sufletul împietrit şi simţi că nutreşte dorinţa, cum se spune, să pună mâna lui destoinică pe umărul ei fragil şi încrezător.

Natalia era şi mai fermecătoare ca înainte. Reţinerea ei îi plăcu. În general, în această zi toate păreau să-l încânte. Faţa ei, mai palidă ca de

obicei, i se păru desăvârşită. În prima clipă, ea îl privi cu oarecare curiozitate şi el răspunse cu un zâmbet binevoitor, dar numaidecât parcă uită de el, iar prinţul se simţi uşor descumpănit.

— Sper că nu v-aţi pierdut minţile, visând să vă pierdeţi independenţa în schimbul unei vieţi după modelul prietenelor dumneavoastră care se prefac a fi fericite, spuse el cu îngăduinţă.

Ea nu răspunse şi nici măcar nu se întoarse către el, ceea ce-i spori descumpănirea. Privind-o pieziş, o vedea din profil şi în acest profil era ceva ce te putea împinge la nebunie. Nu i-ar strica să fie mai naturală, îşi zise el. După cele întâmplate, ar putea să-şi mai tempereze cochetăria. Gândul acesta însă nu-l linişti, fiindcă alături păşea o femeie, care, după cum presupunea el, murea de plictiseală şi credea cu fanatism în viitorul ei.

Mergeau încet de-a lungul gardului Grădinii de vară, şi zefirul răcoros care adia dinspre Neva nu era în stare să le răcorească sufletele clocotitoare.

— Pe lângă aceasta, continuă el, cu totul descumpănit, dumneavoastră ce credeţi?... Ce credeţi?... Că societatea va putea să aprecieze just pornirile dumneavoastră?... Credeţi?... Speraţi...

I se păru că vede pe faţa ei un surâs. Simţi dorinţa de a privi în ochii ei adânci şi negri, de a-i săruta buzele moi şi fierbinţi. Ca întotdeauna, profilul ei era uşor semeţ. Fără să vrea, îşi aduse aminte de scrisorile ei, de discuţiile din societate, de propriile-i presupuneri, şi tot ce spusese acum i se păru absurd. Puterea se obţine în schimbul independenţei celuilalt, iar el debitează fleacuri deşarte.

Se opriră lângă parapet. Jos, Neva curgea agale. Un vapor de lemn înainta zorit, pe punte, ofiţeri şi cucoane fluturau către nu ştiu cine umbrele, chipie şi mănuşi. Pe chei – nici ţipenie de om, în afară de un bărbat care ducea pe umeri un butoi. Faţa îi era toată numai sudoare, şi de la distanţă, de la el sau de la butoi, venea un miros puternic şi greţos de peşte.

— Ei? zise femeia de lângă Miatlev.

El îi petrecu înfrigurat mâna pe după talie. Ea se lipi de el, după ce aruncă o privire prevăzătoare împrejur. Cheiul e pustiu.

— Tot mai credeţi că vă aduc nenorocire?

Ea se întoarse spre el. Ochii ei adânci şi negri se legănau în faţa lui. El îi auzea răsuflarea sacadată, şi mâna ei mică şi fermă îi atinse ceafa, cu o mişcare uşoară, nervoasă.

Când patimile încep să ne tulbure, cât de mult ni se umezesc ochii şi ce negură albăstrie ne acoperă pupilele smintite, cu câtă înfrigurare ni se zbate

între dinţi vârful limbii, ca o mică fiară ce se pregăteşte să facă o săritură; şi trupul ni se apleacă înainte, şi gâtul devine mai lung şi mai încordat. Dacă ai privi din afară, te-ar apuca hazul, nu alta: făptură bipedă, ce pare personificarea încrederii în sine şi chiar a insolenţei, chinuită de suferinţe, de legi, de umilinţă, hăituită de spaimă şi îndoieli, din plin pudrată, ca să-şi ascundă cât de cât paloarea pământie a feţei, coafată şi pomădată; această fiinţă încălţată în botfori largi sau strânsă în crinolină, numai să nu i se vadă picioarele subţiri şi strâmbe, cu ajutorul cărora aleargă nu se ştie unde; această lighioană superioară, care nu-şi refuză plăcerea de a păcătui pentru a se căi multă vreme după aceea, care, în taină, se făleşte cu sine şi îşi dispreţuieşte confraţii, iar aievea se jură că nu mai poate de dragul lor şi de sine îi este silă; care deţine o experienţă amoroasă îndoielnică şi se încovoaie sub povara prinosului de perfidie, – cât de mult se înflăcărează când o cuprinde patima de a poseda, de a domina, de a porunci, de a oferi ocrotire sau de a stârni mila faţă de sine!

Bărbatul scăpă butoiul jos. Natalia tresări. Miatlev se grăbi să-şi retragă mâna. Din butoi se împrăştie peşte mare, sidefiu, fără cap.

— Scrisorile dumneavoastră, *Natalie*, zise Miatlev, m-au dezamăgit. De fapt, cum de v-a trecut prin cap, *Natalie*, să-mi scrieţi acele scrisori? Oare am eu figură de logodnic? Daţi-mi voie... Poate acel Coco sau acel locotenent Berg al dumneavoastră... dacă-mi daţi voie... Cum aţi putut să vă închipuiţi aşa ceva despre mine?

Deodată pe caldarâm răsună ţăcănit de potcoave. O trăsură veche, cu vopseaua scorojită, trecu în pas domol pe lângă ei. Răsturnat greoi pe bancheta din spate, trona locotenentul Katakazi, în uniforma albastră. Dormea.

— Doarme, zise Miatlev, petrecând trăsura cu privirea.

— N-aţi vrea să-mi chemaţi o trăsură? întrebă contesa cu răceală. Faţa ei era extrem de palidă, ceea ce o făcea să pară mai frumoasă ca niciodată.

— Putem să mergem la mine, zise Miatlev. Aveţi migrenă?

— Îmi port singură de grijă, strecură ea printre dinţi. Voiam să aud de la dumneavoastră cuvinte de mângâiere şi prietenie, dar în schimb... Venisem să mă plâng de nenorocirea mea, iar dumneavoastră m-aţi respins ca pe o şantajistă...

Vaporul de lemn se întorcea. Tresăltând de la un capăt la altul, aluneca iute pe întinderea Nevei. Pe puntea lui bătută de vânt se aflau acum alţi norocoşi şi acolo, printre ei, Miatlev se văzu alături de contesa Rumianţeva.

Ea era într-o rochie trandafirie, el – într-o redingotă impecabilă din şantung chinezesc, şi pe faţa fostului cavalerguard se întipărise un zâmbet larg.

Ea urcă grăbită într-o trăsură care tocmai trecea pe acolo, palidă şi semeaţă, dar în ochii ei adânci licări iarăşi ceva vrednic de milă şi încă ceva pe faţa ei i se păru deodată lui Miatlev incompatibil cu reprezentările despre frumuseţea ei.

Timp de câteva zile rămase în cetatea lui, care se dărâma încetul cu încetul, dar iubirea contesei Rumianţeva se dovedi atât de mare, nemărginită şi capricioasă, încât el se trezea noaptea închipuindu-şi cât e de frumoasă şi singură. Astfel, când, nesocotind buna-cuviinţă şi eventualele bârfe, ea apăru la el acasă, lăsând în urmă porţi, zăvoare, poduri suspendate, fermecând străjile şi leii flămânzi, el nici măcar nu se miră...

— Sunt foarte grăbită, zise ea, ivindu-se în pragul casei lui. V-am adus o invitaţie la dejun, *maman* va fi tare bucuroasă să vă vadă. – Ea vorbea uşor, ca în basme, iar în gesturile-i la fel de uşoare se citea siguranţa. – N-am avut încredere în lacheu şi am adus eu invitaţia. Aşa e mai sigur. Vă bucuraţi?

Plicul trandafiriu alunecă pe masă, de parcă venise singur, în zbor, iar ea se făcu nevăzută după ce îi dărui unul dintre zâmbetele sale pline de înţelesuri.

Când l-am ironizat, a izbucnit pe neaşteptate, necrezând nici el în ce spune:

— A făcut asta ca să nu piardă bunăvoinţa mea, eu îi plac. Acum nu mai are curaj să se întoarcă la acei Bergi şi Tetenborni, şi pe urmă eu îi plac... Am dejunat la ea şi a fost foarte drăguţ. Ce mai vrei?

Ea i-a dăruit un mic şi minunat tablou de Natoire, în care şiretul şi gingaşul Amor ascuţea o ditamai săgeată, potrivită să omoare de-adevăratelea. Apoi mâinile ei dibace şi grijulii au pus pe măsuţa lui un sfeşnic de argint pretenţios – o rămăşiţă tristă dintr-un „vestit serviciu” distrus. „O, ce sminteală!” s-a cutremurat el, fără a lăsa să se înţeleagă. Pe urmă, subtil, cum se pricepea, i-a luat modestul inel – tristă amintire de la bătrânul Raspevin, cel care se născuse în Piaţa Senatului, sfârşindu-şi zilele lângă râul Valerik. Miatlev a încercat să-şi apere onoarea, însă Natalia, plină de iubire, l-a încredinţat, râzând, că ea nu atentează la relicvele de familie.

— Ăsta însă e dăruit de o femeie, a şoptit ea cu convingere.

Înciudat, el i-a istorisit povestea bătrânului Raspevin. Ea a lăcrimat, căinându-l pe bătrân, dar nu i-a înapoiat inelul.

— Nu, principe, a zis ea, ameninţându-l cu degetul. Este emoţionant, dar neconvingător. Nu vi-l dau.

Toate acestea au fost însoţite de numeroase sărutări pătimaşe, de sărutări mărunte şi uşoare, de îmbrăţişări, de mângâieri şi de tot felul de aluzii. Afanasi şi Aglaia, cu feţele alungite se învârteau pe aproape, străduindu-se să-i facă Nataliei toate voile. Casa trosnea din ce în ce mai tare. Domnul Sverbeev o întâmpinase jos, descheiat la cămaşă, năduşit din pricina ceaiului şi a încordării. El a fost cel care a condus-o printre figurile de marmură, dându-i lămuriri despre valoarea lor, iar când ea şi-a exprimat dorinţa de a le muta, ca vestibulul să devină mai larg şi mai elegant, a râs împreună cu ea, urmărind cum slugile tăcute se sileau din răsputeri să-i împlinească dorinţa.

Când Miatlev a încercat să intervină în apărarea gloatei necuvântătoare de marmură, ea i-a curmat fără zăbavă încercările:

— Nu, *mon cher*, toate astea le vom muta acolo, aici trebuie să fie spaţiu.

— Spaţiu, îi ţinea isonul domnul Sverbeev.

— V-aţi obişnuit şi nu mai vedeţi cât de urât stau aici, continua ea. Uitaţi-vă, nu-i mai bine aşa?

— Luminăţia sa vă iubeşte, o susţinea nobilul spion.

Miatlev îşi desfăcea mâinile a mirare şi îşi primea porţia de sărutări năvalnice, care consolidau, fiecare în parte, micile victorii ale iubirii ei.

Astfel preafrumoasa conchistadoare, care gustase din sângele lui Miatlev, înainta pas cu pas pe teritoriul lui, iar el se retrăgea împreună cu pâlcul fârtaţilor săi cu chipuri arămii, şi săgeţile lor meşteşugite erau neputincioase în faţa muschetelor ei.

„Iubire-i asta sau prefăcătorie? îşi zicea Miatlev, sorbind din păhărel. Iubire sau prefăcătorie?...”

Dezlănţuindu-se, ca o căprioară înnebunită, în casa ce se dărâma, Natalia se izbea mereu de tabloul gigantic, unde dârjii ei strămoşi îi urgiseau pe băştinaşii naivi în numele perfecţiunii viitorului şi, de fiecare dată, chipul îndureratului european, privind dintre trupurile cafenii, îi stăvilea elanul devastator. Până la urmă n-a mai rezistat, şi Miatlev, înmuiat de votcă, îi dezvălui numele vestitului criminal de stat, reînviat în tablou prin strădaniile şiretului zugrav.

— Doamne, ce prostie, zise ea mirată, fără să dea vreo atenţie numelui. E o glumă? Trăieşte?... Aveţi legături cu criminalii...

— Vedeţi, *Natalie*, spuse el grav, omul acesta a fost executat demult, dar eu vreau să am portretul lui. V-aş fi foarte recunoscător dacă nimeni n-o să afle...

— Am auzit, asta s-a întâmplat în anul când m-am născut eu... Trăieşte?

— A fost executat...

— Ah, da, mi-aţi spus...

El îi privi din nou chipul frumos fără să poată înţelege ce anume îi putea stârni o senzaţie neplăcută de imperfecţiune. Liniile erau atât de desăvârşite, fiecare detaliu era atât de bine proporţionat, încât era greu să-şi explice acest simţământ neaşteptat şi sâcâitor. La început crezuse că e de vină paloarea ei exagerată, în acelaşi timp însă, fără ea, această faţă ar fi fost cu neputinţă de închipuit. În sfârşit, izbuti totuşi să descopere în această minune a naturii un mic cusur, care până acum scăpase privirii lui înceţoşate, multe zile nu se lăsase surprins, însă treptat deveni tot mai desluşit, şi Miatlev îl ghici dintr-odată cu uşurinţă. Maxilarul inferior, ceva mai mare decât era nevoie, îngreuia puţin chipul încântător al contesei şi, deci, nu ochii adânci şi negri îi dădeau semeţia maiestuoasă, ceea ce îl uimea atât de mult pe Miatlev, ci tocmai acest detaliu lipsit de importanţă, pe care natura îl scăpase din vedere.

— Ce plăcere aveţi să păstraţi asemenea amintire, râse ea, arătând spre tablou. Asta nu-l ajută cu nimic...

Şi Miatlev îşi dădu seama că defectul descoperit pe chipul ei este mai însemnat decât i se păruse în prima clipă.

„Aş putea să plec la Moscova, să dispar, să mi se piardă urma, îşi zise Miatlev. Orice brutar din Moscova este mai fericit decât mine.”

— Toţi au plecat în vilegiatură, numai dumneavoastră aţi rămas în zăpuşeala asta, zise ea. Veniţi la noi... veniţi la noi... veniţi la noi...

— E o plăcere să stai la Petersburg, când toţi sunt în vilegiatură, e o plăcere, *Natalie*...

— Când o să fim împreună, n-o să vă îngădui să vă coaceţi de căldură, zise ea fără umbră de sfială. Vreau să fiţi fericit... Aici, el socoti de datoria lui s-o sărute pe această tânără doamnă, încrezătoare şi străină. Ea o luă de bună şi adăugă: Vreau să vă fac o bucurie, o să avem un *baby* fermecător.

Miatlev simţi o lovitură în inimă şi pentru o clipă i se tăie răsuflarea. Ar fi fost monstruos să creadă că vinovatul acestei bucurii putea fi un oarecare locotenent Mişka Berg sau Coco Tetenborn şi, disperat, îşi zise:

„Doamne-Dumnezeule!” – însă, foarte calm, parcă în glumă şi chiar zâmbind, rosti:

— *Natalie*, dumneavoastră glumiţi, eu nu sunt potrivit pentru rolul pe care mi l-aţi rezervat, şi sorbi din votcă.

Armăsarii murgi, amorţiţi de nemişcare, smuciră caleaşca şi o porniră în goană, neatingând pământul, împreună cu stăpâna lor, prea mândră ca să-şi permită să izbucnească în plâns şi prea frumoasă ca să creadă că poate să nu fie iubită sau respinsă.

„Femeia cu maxilarul greoi nu poate să nu fie tiranică”, notă el în jurnal şi hotărî să plece neîntârziat la Moscova să-l consulte pe vestitul doctor Morinari, cu unicul scop de a-şi linişti conştiinţa, întrucât nu credea în capacitatea medicinii de a-l izbăvi de urmările triste ale rănii grave, căpătate lângă râul Valerik.

31

Vreme de aproape zece zile Petersburgul a fost liniştit şi tăcut. Contesa Rumianţeva, această diavoliţă, nu dădea semne de viaţă, fie că se împăcase cu neînduplecarea lui, fie că pregătea noi uneltiri. În orice caz, Miatlev, întinerit, poate şi pentru că luase o hotărâre, obţinu hârtiile necesare, porunci să se înhame caii la caretă, cu un gest nerăbdător îi arătă lui Afanasi să urce, urcă apoi şi el, şi porniră spre sud, spre Moscova, lăsând Palmira Nordului într-o singurătate mândră.

În timp ce ei călătoreau, Lavinia, luându-şi inima în dinţi, aşternea pe hârtie răspunsul la scrisoarea prinţului, scoţându-şi vârful limbii de atâta osârdie. În scrisoare, lăsând la o parte convenienţele obligatorii specifice acestui gen, figurau următoarele rânduri:

„...Scrisoarea Dumneavoastră a fost ca o bombă. Fireşte, nesuferita Karelia s-a furişat în camera mea, a zărit-o, a citit-o şi a dat fuga cu ea la *maman*. Le-am cerut să mi-o dea înapoi, dar ele nici n-au vrut să audă. «Vai, vai, cine-i el? De ce? De când?! O să te faci de ruşine! Ce nesocotinţă!... O să mă plâng suveranului!...»

Am fugit şi m-am încuiat în camera mea. Ele au tunat şi au fulgerat la uşă. După toate astea m-au legat de un lanţ lung şi greu, ca nu cumva să-mi treacă prin cap că o să trăiesc cum vreau eu.

Dumneavoastră să nu Vă faceţi griji. Vă rog să-mi scrieţi. Scrieţi-mi la prietena mea Ekaterina Balaşova, în străduţa Krivokolionnîi.

Acum să dăm uitării neplăcerile. Tare mult am râs când am citit cum v-aţi aşezat în faţa oglinzii. Cine v-a spus să sunteţi bătrân? De ce şi-a întors privirea de la Dumneavoastră cel din oglindă? Regret nespus că acest procedeu, în cazul Dumneavoastră, nu se potriveşte.

O să stăm la Moscova până la Crăciun. Aşa zice *maman*. Are nu ştiu ce treburi aici, despre care mie nu-mi spune nimic, închipuiţi-vă, toată vara în zăpuşeala şi praful Moscovei pentru ceva, poate, nu prea trebuincios, dacă nu punem la socoteală dulceaţa de vişine, de la care îmi place să iau spuma. Mi se pare totuşi că *maman* este ferm hotărâtă să-mi rânduiască fericirea şi face, fără ştirea mea, tot felul de preparative. Mi-e şi groază să mă gândesc. Fireşte, eu n-am putere s-o contrazic, dacă însă acest lucru se va întâmpla, o să mă înec sau o să mă otrăvesc. De fapt n-o să fac nimic din toate astea, ci pur şi simplu o să fug de-acasă cu vreun husar năzdrăvan.

Vă vine, pesemne, să râdeţi când citiţi scrisorile mele. Pesemne, a fost mai bine când eram van Schonhoewen. Aş dori tare mult să mai apar dinaintea Dumneavoastră în căftănel şi cu paloş, să văd faţa Dumneavoastră cuprinsă de mirare. Dar ce să-i faci? Ce-a fost s-a dus şi nu se mai întoarce.

Când o da Dumnezeu să ne întâlnim, cred că o să vi se pară că sunt o sperietoare. Mi-e şi teamă să mă privesc! Scrisoarea Dumneavoastră a fost o mare surpriză. Acum, *maman* povesteşte întruna despre Dumneavoastră tot felul de grozăvii.

La noi a fost un doctor care m-a sfătuit să mă scald şi să stau culcată la soare. Pentru asta ne-am dus la Fili. Când treceam prin pădure, am văzut un lup la fel de sfrijit ca mine. A luat-o la fugă.

Totuşi, dintre toţi cunoscuţii mei, Dumneavoastră sunteţi cel mai înţelept şi cel mai simpatic. Cât despre domnul Ladimirovski – nici nu suferă comparaţie. Iată ce înseamnă proasta creştere. *Maman* afirmă că şi eu am apucături urâte, întrucât am cutezat să corespondez cu Dumneavoastră. Socotiţi că este un lucru urât? Vă bucură, măcar un picuţ, să primiţi scrisori de la mine?...

Domnul van Schonhoewen.

P.S. Dacă vreun prilej vă aduce la Moscova şi din întâmplare, veţi trece pe lângă casa noastră şi veţi auzi după gard un lătrat, să nu vă speriaţi: asta sunt eu, legată în mijlocul curţii de lanţ şi latru de urât şi de disperare”.

La Moscova se respira mai uşor decât la Petersburg: efluviile curţii ajungeau în prima cetate de scaun cu întârziere şi mai diminuate, dar şi aici domnea samavolnicia, căci domnul van Schonhoewen, bătrânul prieten, era ţinut în lanţ. Şi cu toate că Miatlev nu apucase a primi această epistolă deznădăjduită şi hazlie, cu cât echipajul său se apropia de Moscova, tot mai desluşite apăreau acele mijloace simple cu ajutorul cărora agerii singuratici trebuiau să-şi piardă agerimea. Biata Lavinia!

Şi el îşi închipuia casa stupidă a domnului Ladimirovski şi gardul verde-murdar, dincolo de care, în curtea prăfuită, drept în mijloc, acoperindu-şi faţa cu palmele, se tânguie domnul van Schonhoewen, cu gâtu-i subţire băgat în zgardă.

Tabloul acesta nu-l înspăimântă, ba chiar îi veni să râdă când intră în cvartalul Arbatului, simţind încă de departe mirosul tare al spumei de vişine şi auzind cum zăngăne lanţul.

În aceste zile, Moscova era încă pe jumătate pustie, însă deja dădea târcoale toamna timpurie şi primele caravane grijulii, sunând din zurgălăi, se scurgeau către capitală de la moşii mai apropiate sau mai îndepărtate. Era tocmai timpul să trăieşti printre compatrioţi fără să-i atingi cu coatele, să te plângi lui Dumnezeu, fără teama de a fi fluierat, şi să aduci slobozenie celor legaţi în lanţ.

În vreme ce Afanasi omora muşte în hotelul de lângă Ohotnîi Riad[11], Miatlev îşi făcea solemn intrarea în străduţa Starokoniuşennîi, bucuros că toana aceasta trăsnită pusese brusc stăpânire pe el la Petersburg şi acum îl ducea aidoma unei forţe nepământene.

Miatlev se căznea să nu se gândească la doctorul Morinari, care fusese înştiinţat şi îl aştepta, socotind, cum se întâmplase de nenumărate ori în decursul anilor, că, poate, criza nenorocită nu se va mai repeta şi, chiar dacă s-ar mai repeta, acest lucru este atât de puţin împovărător şi, în fond, nepericulos, încât, zău, nu are rost să înduri calvarul de a bate drumurile pe la esculapi, năucindu-te cu miros de fenol, de a lămuri îndelung şi chinuitor metehnele-ţi îndoielnice, în loc să guşti plăcerile pe care ţi le oferă călătoria şi prilejul de a te lăsa pradă fanteziei...

Casa domnului Ladimirovski se înălţa dincolo de un cochet gard de fier şi nu semăna deloc cu clădirea prăpădită, făurită de închipuirea înfierbântată a prinţului. Era o casă spaţioasă, cu etaj, construită cu gust şi cu dragoste, cu o falsă colonadă, în cele mai rafinate tradiţii ale *empire*-ului

rus, cu ferestre uriaşe la etaj, larg deschise spre soare, cu cerdac somptuos, ce dădea spre o grădină umbroasă, unde faimoşii tei moscoviţi creşteau străjuiţi de tufe gigantice de regina-nopţii. Pe minunatele alei englezeşti se preumbla o tânără persoană într-o rochie trandafirie şi cu o pălărie de aceeaşi culoare, cu boruri neînchipuit de largi – un noruleţ trandafiriu în umbra de verdeaţă.

Acum o să întrebe, pare-se, de doamna Tucikova... Parcă aşa o cheamă. Şi domnul van Schonhoewen, ivindu-se în uşă, o să facă ochii mari... Tânăra persoană se apropie de gard şi făcu ochii mari.

— Dumneavoastră? psalmodie ea uimită, şi lui Miatlev nu-i rămase altceva decât să dea buzna în grădină.

Ce privelişte năucitoare – această domnişoară cu ochi mari cenuşii, strângând la piept doi pumnişori, precum odinioară... Doamne-Dumnezeule!... Oare nu sunteţi cumva fiica acelei sărmane femei? Ori sora ei?... Nici femeie încă, dar nici domnul van Schonhoewen. Şi *empire*-ul ăsta, şi gardul, şi ferestrele curate, tăgăduitoare de tihnă, şi aleile englezeşti fără de cusur – oare nu sunt toate o amăgire? Mai ţineţi oare minte cum aţi venit în vizită la mine într-un căftănel puţin ponosit, împrumutat, după câte-mi dau seama acum, de la vreun băieţel de servitori? Şi cum am băut împreună ceai? Mai ţineţi oare minte cum aţi plecat singură prin zăpada adâncă, izbind cu paloşul într-o parte şi-n alta, şi urmele dumneavoastră se aşterneau agale, în şir, ca o săgeată (semn de noroc), da, da... Iar eu, iată, la cei treizeci şi trei de ani ai mei sunt tot un om fără noroc şi am venit înadins să mă plâng dumneavoastră, vechiul meu prieten, şi, în afară de asta, credeam că o să vă iau de mână şi o să mergem, de pildă, la menajerie sau la carusel, dar v-aţi făcut aşa de mare, că acum e ridicol să vă mai iau de mână şi să vă duc la menajerie. E drept, sunteţi atât de slăbuţă, aproape la fel cum îmi scrieţi, şi obrăjorii vi s-au scofâlcit puţin, dar climatul Moscovei pesemne vă prieşte: ian te uită ce mare aţi crescut, ce zveltă sunteţi, ce sugestiv vi s-au rânduit umerii, despre care nu mai poţi zice că sunt de copil, şi în expresia chipului a apărut nu ştiu ce, că nu-i mai vine omului să vă ia de mână şi să vă ducă la carusel, iar tinerii adevăraţi, am în vedere pe tinerii adevăraţi, nu vor putea trece nepăsători pe lângă dumneavoastră şi de acum vă aşteaptă zile nu tocmai uşoare... Eu, ca întotdeauna, sunt prizonierul speranţelor înşelate şi socotesc că toate sunt fleacuri, afară doar de ce nu-mi este accesibil... Mai ţineţi minte oare? Ţineţi minte?... Şi eu care credeam că vă găsesc legată în lanţ, într-o curte

mohorâtă, iar aici întâlnesc grădină englezească şi atâta frumuseţe în jur că, pasămite, aş fi putut să nu mă grăbesc...

— Chiar dumneavoastră? râse Lavinia, roşind. Ce surpriză!

... Şi totuşi surâsul dumneavoastră arată nu atât bucurie, cât nedumerire şi, fireşte, îmi dau seama ce absurdă este apariţia mea, căci a fi ocrotitorul dumneavoastră e oarecum stânjenitor: ian te uită ce mare v-aţi făcut, nu mai sunteţi de dus la menajerie...

— Şi aţi venit să mă vedeţi? Bună glumă, zise ea psalmodiind.

— Nu-i nicio glumă, zâmbi Miatlev, trezit de propria-i lipsă de tact. De altminteri, dacă vreţi, am venit cu treburi şi, trecând pe aici, v-am zărit în curte. Nu-i niciodată neplăcut să întâlneşti un prieten vechi...

Ea arunca întruna priviri spre casă şi el înţelese că trebuie să plece înainte ca nesuferita Kaleria să se prăvălească din norii aducători de furtună cu tunete şi fulgere.

— Păcat, spuse ea înciudată, mâine ne ducem la un picnic... Iată că vine cineva... Acum plecăm... suntem invitate… de altfel, nu-i cunoaşteţi... O să mai veniţi? întrebă ea politicos.

— Dacă o să-mi îngăduie treburile, domnule van Schonhoewen, dacă o să-mi îngăduie treburile...

— A-a-a, făcu ea prelung şi se retrase un pas înapoi.

La poartă se opriră trei trăsuri încăpătoare la care erau înhămate câte două perechi de cai. Vizitiii cu pălării de culoarea zmeurei, unul mai grozav ca altul, priveau, de pe capră, spre casa domnului Ladimirovski.

— Iată, zise ea, făcând din nou un pas înapoi, iată, sosesc cu toţii.

Asta suna ca un semnal de retragere, dar, surprinzător, nu simţi dorinţa să plece, ci o curiozitate poznaşă, amestecată cu ruşinea şi amărăciunea regretului zadarnic după fanteziile-i petersburgheze necugetate care l-au îndemnat la drum.

Şi iată că uşa casei se deschise larg şi din ea, în întunericul verde al grădinii de tei, se revarsă un cârd pestriţ de bărbaţi şi femei, scurgându-se pe aleea simetrică în formă de arc, încât Miatlev se trezi cumva în centrul acestui arc, şi toţi se întoarseră involuntar spre el. Dându-şi seama că retragerea e inutilă şi umilitoare, se pregăti pentru tot ce putea fi mai rău, însă furtuna nu se dezlănţui. Dimpotrivă, doamna Tucikova, care se dovedi a fi o poloneză fermecătoare, puţin mai în vârstă ca Miatlev, după înfăţişare însă chiar mai tânără, i se înclină binevoitoare şi se apropie fără fandoseli, zâmbind prietenos. Cârdul elegant şi pestriţ se învălmăşi numaidecât şi toţi

îl înconjurară pe prinţ curioşi. Printre cei prezenţi îi recunoscu pe locotenentul Mişka Berg şi pe Coco Tetenborn în civil, scoşi ca din cutie. Îl salutară cu răceală, ca şi când nu l-ar fi cunoscut. Era să izbucnească în râs, amintindu-şi de duelul lor ghinionist, când, deodată, văzu că Lavinia, care rămăsese ceva mai departe, se înălţa pe vârfuri şi privea cu încordare spre el. Prezenţa acestor şarlatani din protipendadă i se păru suspectă, şi, într-adevăr, în aceeaşi clipă, locotenentul se apropie de Lavinia, roşie ca focul, întinzându-i în mod demonstrativ umbrela.

— Închipuiţi-vă, *maman*, rosti Lavinia cu răsuflarea tăiată, prinţul Serghei Vasilievici trecea pe aici cu treburi şi... m-a zărit peste gard.

— Sunteţi de mult la Moscova? se interesă doamna Tucikova, fără să dea atenţie vorbelor fiicei. Am fi bucuroşi să vă vedem mâine la picnic. Din păcate, acum noi plecăm.

După ce-l priviră pe săturate pe vestitul instigator de zvonuri picante, musafirii se aşezară pe îndelete în echipaje. Locotenentul Berg şi Coco Tetenborn o însoţeau pe Lavinia, care, cum i se păru lui Miatlev, încerca să se uite înapoi. Doamna Tucikova şi Miatlev rămaseră singuri.

— Ciudat, zise ea, la Petersburg suntem vecini, iar întâmplarea nu ne-a adus niciodată faţă-n faţă şi tocmai aici, în furnicarul ăsta gigantic, aţi izbutit s-o-ntâlniţi pe Lavinia. Ea îl privi pe Miatlev, vrând parcă să spună: „Nu vă prefaceţi, principe, eu ştiu totul”. Cum vi s-a părut? Nu-i aşa că s-a făcut mare? Uitaţi-vă, ăsta din stânga e Mihail Berg... Acum o lună mi-a căzut la picioare... Cred însă că din asta nu se moare şi Lavinia trebuie să mai aştepte vreun an-doi. Eu sunt văduvă şi trebuie să fiu prevăzătoare... şi începu să râdă, arătându-şi dinţii superbi.

Văduva era încă în floarea vârstei şi, pesemne, răposatul ei general şi-a luat rămas-bun de la viaţă nu fără păreri de rău.

— Ce-i cu Berg ăsta? întrebă Miatlev. Ce vrea... Îl cunoaşteţi bine?

— O, principe, râse ea din nou, în mâinile mele totul capătă înfăţişarea cuvenită. Şi, plecându-se spre el, adăugă, şoptindu-i cu cochetărie: Fireşte, el nu se compară cu dumneavoastră şi, de n-ar fi să vă uniţi cu încântătoarea contesă Rumianţeva, cine ştie, principe, cine ştie...

— Îmi pare că, zise prinţul descumpănit, faceţi nu ştiu ce legătură între scrisoarea ce am trimis-o fetiţei dumneavoastră şi venirea mea la Moscova, şi eu...

— Vai, cum se poate!... se arătă ea mirată, ridicându-şi sprâncenele. Nici prin gând nu mi-a trecut aşa ceva. Iar dac-am zis că de n-ar fi apropiata

dumneavoastră căsătorie... Nu cumva mă bănuiţi de nesinceritate?... – Şi din nou răsună uşor râsul plin de încredere în sine. – De fapt, eu mint, mă prefac, nu mă judecaţi cu asprime. Vreţi să vă spun fără înconjur? Am citit scrisoarea dumneavoastră către Lavinia şi în scrisoarea asta eu, numai eu, nimeni altcineva, am dibuit ceea ce altul n-ar fi putut dibui, nişte tonuri abia simţite care vorbeau de singurătatea dumneavoastră, de simţămintele pentru fiica mea... Aşteptaţi... altcineva nu şi-ar fi dat seama, eu însă, principe, credeţi-mă, am dibuit totul... aşteptaţi... pentru că, atunci când e vorba de fata mea, cum creşte iarba şi aud ce vorbesc peştii între ei... sunt o vrăjitoare, principe... – Şi râse cu hohot, mulţumită de efectul produs. – Nu clătinaţi din cap, degeaba negaţi... căci nu mă interesează părerea dumneavoastră, important pentru mine este doar ceea ce simt eu însămi. Din politeţe, pot fi de acord cu dumneavoastră, dar asta nu înseamnă nimic, dacă eu simt astfel şi nu altminteri...

Voiosul alai dispăruse de mult din vedere, dar Miatlev tot nu se putea dezmetici. În sfârşit, găsi în el puterea să se întoarcă la hotel şi, trezindu-l pe Afanasi, umflat de somn, îi porunci să se îngrijească de prânz. Când sfârşi de mâncat, şi votca îi linişti nervii încordaţi, îi zise slujitorului somnoros:

— Este o făptură fermecătoare, care pretinde a se numi filosof, dar e plină de prejudecăţi şi, dacă vreţi, chiar de vicii. I-am părut a fi incorect, adică ea a încercat să mă înfăţişeze astfel, dar vedeţi, domnule, eu credeam că fiica ei stă legată în lanţ şi că eu o pot scăpa din această silnicie...

— Aşa credeţi? se interesă alene Afanasi.

— Dumneavoastră credeţi altfel? Nu vi se pare că ţinta strădaniilor ei nu este să-şi preschimbe copila într-o bobiţă de briliant şi să-i dea astfel adevărata-i strălucire, ci, dându-i numele de briliant, să şi-o pună în propria-i coroană?

— Credeţi? se miră Afanasi, concentrându-se.

— Am nimerit într-o situaţie penibilă, domnule. Am fost bănuit, şi eu n-am găsit argumente. De altminteri, femeia asta e foarte deşteaptă şi mă încearcă o dorinţă nestăvilită de a mă război cu ea, spre a mă reabilita cumva faţă de mine însumi. Dar este imposibil, iar mâine vom părăsi acest oraş neospitalier.

— Luminăţia voastră, rosti Afanasi, folosindu-se de bunăvoinţa lui Miatlev, de ce, dacă-mi daţi voie, m-aţi însurat, de ce, luminăţia voastră?

— Adevărat, răspunse Miatlev. Oare nu-ţi place deloc de nevastă-ta?

— E proastă, răspunse majordomul. Că eu o bat, luminăţia voastră, iar ea-mi sărută mâinile, rabdă, dacă-mi daţi voie, mă iartă.

— Doamna Tucikova, continuă Miatlev eschivându-se, este prea plină de aţâţările trupului, din care pricină şi-a făcut o imagine uniformă despre lumea din jurul ei. Ea consideră că şi eu trebuie să simt acelaşi lucru, de aceea, având un roman cu contesa Rumianţeva, eu nu pot să-mi refuz plăcerea de a varia şi îmbogăţi mângâierile ei modeste pe seama unor fetiţe cu umerii ascuţiţi, mă auziţi, domnule? lată unde m-a dus naivitatea mea. Şi acum toţi ştiu că mă însor cu contesa, toţi în afară de mine... Şi dacă ea, acolo, la Petersburg, ar auzi asta, febra ei ar atinge asemenea înălţimi, de unde ar putea să cadă şi să-şi rupă gâtul.

— În astfel de cazuri e bună untura de câine, observă Afanasi.

Discutând, Miatlev se potolise, însă continua să-l macine dorinţa de a merge la nefericitul picnic, ca să-şi încheie socotelile cu doamna Tucikova şi să-i dovedească fără tăgadă că Lavinia nu are nicio legătură cu toate acestea. Trezindu-se de dimineaţă, simţi că dorinţa crescuse în el într-atât, încât îndeplinirea ei nu va putea fi oprită nici chiar de temerea de a fi socotit ridicol şi sâcâitor. E adevărat, în trăsură, conştiinţa lui zbuciumată şi nesuferită îi aminti de scopul sosirii la Moscova şi umbra izgonită a marelui doctor Morinari se clătină mustrătoare, dar vremea era frumoasă, contesa Rumianţeva aproape uitată, îţi făcea plăcere să te simţi aventurier şi, îşi zicea el, sunt vrednici de milă aceia care, socotindu-se preţuitori ai talentelor, consideră neînsemnat marele dar de a picura în sângele toropit al omenirii un strop de minciună îmbolditoare.

Ideea aceasta îl însufleţi în asemenea măsură şi îl ridică în propriii ochi, încât, pentru prima oară după mulţi ani, gândi despre sine frumos şi chiar se jură să pună capăt sihăstriei sale dragi şi să înceapă a umbla pe pământ, încredinţat deodată că moravurile şi clima lui sunt vătămătoare doar pentru cel care le respinge.

Undeva dincolo de Vsehsviatski, târziu, când soarele trecuse de zenit, şi apa în râu căpătase o nuanţă liliachie, Miatlev, aproape întâmplător, izbuti să descopere într-un loc încântător, lângă o moară părăsită, pe jumătate năruită, societatea de ieri. Ospăţul, pare-se, era de asemenea pe sfârşite, fiindcă o parte din musafiri se răzleţise prin luncă, tinerii jucau *cerceau*, slujitorii se agitau pe lângă un covor uriaş, acoperit cu o faţă de masă la fel de mare, în jur se aflau, aruncate în dezordine, perne multicolore de mătase, pe care, încă nu demult, se tolăniseră boierii.

Nimeni nu se miră de apariţia lui Miatlev, sau nu lăsă să se vadă, şi doar doamna Tucikova, ţinându-şi rochia albastră, ce-i strângea peste măsură talia aproape tânără, îi veni în întâmpinare prin iarba de septembrie dată în galben.

— Cât m-am înşelat, zise ea, cercetându-l pe Miatlev cu vădit interes. Credeam că n-o să veniţi, că sunteţi reţinut de treburi...

— Am trecut pentru o clipă, minţi el. Ieri, mi s-a părut că aţi vrut să spuneţi ceva şi n-aţi izbutit.. El cercetă societatea cu privirea. Lavinia nu se vedea nicăieri. Văd însă că sunteţi în toiul petrecerii şi eu o s-o şterg încetişor, ca să nu vă întrerup.

— Lavinia s-a dus la bunica, n-a vrut să vină cu noi, lămuri doamna Tucikova, dezvăluind un zâmbet orbitor. Ce păcat că vă grăbiţi...

— Oare dumneavoastră îi îngăduiţi să facă ceea ce-i trece prin cap? întrebă Miatlev, enervându-se.

— O, da, zise ea, doar merge pe şaisprezece ani şi are problemele ei.

Slujitorii rânduiau din nou pe faţa de masă bucate, băuturi şi cristaluri. Doamna Tucikova schiţă cu mâna un gest de poftire, însă mai mult din politeţe. Oricât îi cercetă cu privirea pe musafiri, Miatlev nu-i zări nicăieri pe locotenentul Mişa Berg şi nici pe cârlionţatul lui prieten.

— Domnul Berg şi prietenul său ne-au ignorat deopotrivă, surâse doamna Tucikova. S-au dus la curse, socotind că noi suntem prea bătrâni pentru ei... Vasăzică, ne părăsiţi?

— Astăzi plec la Petersburg, zise Miatlev. Îmi pare rău.

— Îmi pare rău, reluă ca un ecou doamna Tucikova. La revedere...

Acest dialog aparent lipsit de importanţă, care însă ascundea mult tâlc pentru cei ce luau parte la el, fu întrerupt de sunetul unei tipsii de argint, scăpată din mână de un lacheu neîndemânatic.

— Poftim, zise doamna Tucikova uşurată. Vedeţi? adăugă ea şi dădu din mână.

Simţind priviri aţintite asupra sa, Miatlev se grăbi să ajungă la faetonul care îl aştepta ceva mai încolo şi dădu poruncă de întoarcere la Moscova, în străduţa Starokoniuşennîi, cu toată viteza. Vizitiul mână bucuros caii la trap. Miatlev clocotea de indignare, deşi nu avea vreun motiv anume. Natura îi naşte pe oameni neprihăniţi, dar falsele principii ce domnesc în jurul lor îi smintesc. Cândva, făptura asta micuţă şi fermecătoare, cu ochi albaştri şi cârlionţi de heruvim, era plină de iubire şi bunătate, însă timpul şi ambianţa s-au îngrijit în felul lor de ea, şi ea s-a preschimbat în doamna Tucikova.

Viciu în mantie strălucitoare! Un dram de otravă în înveliş aurit... În duelul său cu societatea, naturii nu i-a fost dat încă să iasă biruitoare, întotdeauna ea a fost învinsă, drept răsplată însă, ca despăgubire, i s-a îngăduit să se îngrijească de învelişul omului, în vreme ce învingătorului i-a revenit sufletul, pe care l-a adaptat moravurilor sale. Aşa gândea Miatlev, chinuit de furie, deşi nu avea niciun motiv, în afară, poate, de ciuda pentru propria-i nesăbuinţă. În ceea ce o priveşte pe doamna Tucikova, ea (şi el recunoştea asta cu amărăciune) nu numai că era frumoasă, ci era înzestrată în măsură îndestulătoare cu perspicacitate şi cu inteligenţă ironică, ceea ce lui Miatlev nu putea să nu-i placă.

Astfel, muncit de îndoieli, căinţă, mustrări de conştiinţă şi de o furie vulgară, ajunse în Starokoniuşennîi pe înserate, dădu drumul echipajului şi se îndreptă spre casa domnului Ladimirovski. Amurgise, grădina de dincolo de gard era pustie. În schimb, în spatele ferestrelor uriaşe, larg deschise, de la etajul întâi, se auzeau voci şi văpaia numeroaselor lumânări se lupta cu întunericul ce devenea din ce în ce mai dens.

Miatlev era atât de încordat şi surescitat, încât, pesemne, nu s-ar fi ruşinat să se caţăre într-unul din bătrânii tei, ca să audă şi să vadă mai bine ceea ce se petrecea şi, o dată pentru totdeauna să se izbăvească de chinuri, însă teii creşteau la o distanţă însemnată de ferestre, şi, astfel, ca un peripatetician, el începu să se plimbe în lungul casei, uneori încremenind, asemeni domnului Sverbeev, pizmuindu-i talentul de a sta ceasuri întregi în horn.

Glasul Laviniei nu se auzea, dar el îşi dăduse seama că fusese înşelat, de parcă ochii albaştri şi intonaţiile intermitente ale doamnei Tucikova n-ar fi constituit o mărturie suficientă, de parcă, într-adevăr, trebuia să alerge mâncând pământul în străduţa Starokoniuşennîi, ca să-şi spulbere îndoielile.

— Ea a zis „ei şi”, se auzi vocea lui Mişka Berg. Asta în ce sens?

— Asta în sensul că Lavinia, domniţa, socoteşte cele ce i s-au întâmplat un fleac... răspunse, râzând, cârlionţatul Coco Tetenborn.

BERG. Păcat că n-am o spadă, te-aş fi spintecat cu plăcere.

TETENBORN. Parcă n-ai fi dumneata acela care, într-un trecut nu prea îndepărtat, a fost smuls din braţele unei cameriste roşcate şi aruncat, rănit, în tufiş, în buruieni, în gunoi şi putoare. Tare mă mir cum te-au scos de acolo!

BERG. Dacă-mi eşti prieten, ajută-mă s-o păcălesc pe Kaleria. Hai să-i şterpelim cheile.

TETENBORN. Şarlatania nu-i profesiunea mea. Ţi-o las dumitale. Personal, prefer să cobor în grădină şi s-o scot pe Lavinia pe fereastră...

BERG. Vezi să nu meargă cu dumneata... Te implor, hai să acţionăm împreună. Nu strica prietenia noastră...

TETENBORN. Prietenia-i prietenie, dar brânza-i pe bani..

BERG. La urma urmelor, nu mă costă nimic să-ţi trântesc în cap un scaun obişnuit...

TETENBORN. Asta n-ar fi civilizat.

BERG. Civilizat, necivilizat... Idiotule, vrei să ne-o răpească şi pe asta?!

TETENBORN. Ptiu, ce palavragiu... neurastenic... Eu nu vreau ca fata pe care o iubesc din toată inima să fie obiectul discuţiilor dumitale...

BERG. O iubeşti? Vai ce... O iubeşte...

TETENBORN. Pune scaunul la loc... Pune scaunul la loc. Pune scaunul la loc, sau... pune scaunul!

BERG. Ştii bine că e de ajuns să spun doar un cuvânt, şi în societate nimeni n-o să-ţi mai acorde niciun pic de îngăduinţă.

TETENBORN. Nimeni nu te-a împiedicat să cazi în genunchi la picioarele Rumianţevei. Aşa că nu mă împiedica nici dumneata pe mine, drăcia dracului!

BERG. Dihanie! Am avut o discuţie cu doamna, mama ei. Totul e hotărât.

TETENBORN. Eşti un potlogar, da’ eu am intenţii curate şi dacă nu i-am căzut la picioare, asta numai pentru că m-am înfrânat, iar nu din calcul... Lasă scaunul jos!...

După trosnetul incredibil ce răsună dinspre fereastră, era clar că bătălia începuse, şi nu în glumă. Închipuindu-şi cum se putea sfârşi totul, Miatlev o porni încet de-a lungul casei, când, deodată, de la fereastra întunecată din margine, se auzi strigat.

— Dumneavoastră? psalmodie uimită Lavinia, ascunsă în întuneric. Dacă nu m-ar fi încuiat şi m-ar fi luat la picnic, nu ne-am mai fi întâlnit.

— Am fost la picnic, raportă Miatlev, trăgând cu urechea la zgomotele încăierării.

— Glumiţi, chicoti ea. Nu-mi vine să cred.

Încăierarea se potoli, şi din nou răbufniră, neclar, vocile.

— Cine v-a pus în lanţ? întrebă Miatlev.

— Ca să vedeţi ciudăţenie, zise ea, m-au încuiat din pricina dumneavoastră, iar acele suflete minunate, generoase şi destoinice au vrut să mă salveze... Dumneavoastră ar fi trebuit să mă salvaţi... Kaleria s-a încuiat cu cheia în camera ei, eu citeam, iar cei doi se omorau între ei... Cum s-au mai încâlcit toate, nu-i aşa? Nu vă pot vedea faţa, pesemne râdeţi de mine...

— Cum se face că pe dumneavoastră, atât de puternică şi cutezătoare, atât de mândrul domn van Schonhoewen, au putut să vă pună în lanţ? întrebă Miatlev, fiind aproape sigur că în gluma lui există o părticică bună de trist adevăr. Şi paloşul, paloşul dumneavoastră unde e?

— Da’ de unde – râse Lavinia – nici prin cap nu mi-a trecut să mă împotrivesc. De ce? Căci toate astea nu sunt decât capriciile dragei mele *maman*. Dumneavoastră credeţi că ea vrea, într-adevăr, să mă dea după acest Berg? Nici vorbă... Ei doresc asta, ei şi-au vârât în cap aşa ceva...

Pe neaşteptate, din uşa casei se rostogoli Coco Tetenborn. Fără să-i dea vreo atenţie lui Miatlev, strigă către Lavinia:

— Nu plânge, domniţă. L-am ucis, şi dispăru în străduţă.

— Minte! strigă Mişka Berg, scoţând capul pe fereastra luminată. Ascult cum cochetaţi cu prinţul... Se aplecă aproape până la brâu, riscând să se prăvălească. Apoi se retrase cu un pas în interiorul camerei, fiind luminat de văpaia numeroaselor lumânări. Vestonul îi era bine şifonat, mâneca aproape ruptă, pe faţă i se lăţea o pată întunecată – parcă de sânge, parcă de murdărie...

— E plin de sânge, zise Miatlev.

— Vedeţi, chicoti ea. Poate oare *maman* să mă încredinţeze lor? Pentru nimic în lume. Aţi fost într-adevăr la picnic? Pe cuvânt de onoare?... Splendid! După o clipă de tăcere, adăugă: Dumneavoastră, bunăoară, nu puteţi fi zăvorât, pe când eu... Asta-i groaznic.

În aceeaşi clipă se auzi zgomot de roţi, tropot de copite, şi caleştile de ieri se opriră lângă gard. Lavinia dispăru numaidecât, iar Miatlev, silindu-se să rămână neobservat, sări în străduţă.

Viaţa lui, îndeosebi adolescenţa şi tinereţea, erau pline de astfel de evenimente, când, lipindu-şi coatele ascuţite de coaste, o lua la sănătoasa, scăpa fugind de-i sfârâiau călcâiele, râzând, dimineaţa, de el însuşi şi de urmăritorii săi, dobândind o poftă grozavă de somn şi de mâncare şi iscusinţa de a fi ironic cu sine însuşi.

Ca un personaj dintr-o dramă mic-burgheză, ca un cavaler dintr-un roman cavaleresc, el s-a tânguit din belşug, şi-a frecat palmele de scările din frânghie, şi-a tocit călcâiele căzând de pe ziduri de cetate. Vârsta, însă, pesemne că nu iartă: acum nu-i mai îngăduie să râdă de sine însuşi şi transformă nimicurile în tragedii universale.

Oare ce l-a împins să săvârşească acest voiaj absurd de la Petersburg la Moscova? Să fie dorinţa de a se ascunde de apriga contesă ori speranţa de a uşura măcar cât de cât ursita puţin cunoscutului domn van Schonhoewen?

În conştiinţa lui se încuibaseră acum doi domni van Schonhoewen, mai exact, un van Schonhoewen, acela de demult, şi Lavinia. Acela îi apărea ca un vechi prieten, pierdut în marea existenţei, ea – o domnişoară cu gâtul subţire, care a gustat deja din bâlciul deşertăciunilor. Nu-i rămânea altceva decât să deplângă pierderea.

Singurul câştig, pasămite, dacă n-ar fi să punem la socoteală isprava necugetată a lui Coco Tetenborn şi obişnuita spărtură în capul lui Mişka Berg, ceea ce nu mai constituia un fenomen, era neasemuita doamnă Tucikova, această poloneză zveltă cu buclişoare castanii, inimă rece şi buze fierbinţi, gâscă închipuindu-se viperă, una dintre acele creaturi curioase pe care, privindu-le, încerci fără voie să-ţi imaginezi un păianjen fericit, primit cu mărinimie în braţele ei. Acesta era un câştig la care merita să cugete în clipele de răgaz, pentru a nu-şi pierde definitiv încrederea în sine şi pentru a-şi recăpăta tăria în faţa celor ce aveau să vină.

Întorcându-se la Petersburg, Miatlev, spre surprinderea lui, nu simţea niciun fel de amărăciune, mâhnire, dezamăgire sau alte simţăminte moleşitoare, ci doar o uşoară tristeţe pentru o pierdere nelămurită, cunoscută din copilărie, care îl însoţea ca o soră.

Domnilor, faptul că Miatlev mă enerva uneori cu melancolia şi însingurarea lui nu e un secret, dar un om drag ţi-e drag tocmai fiindcă-ţi stă alături cu suflet de martir şi nu judecă de la distanţă cu trufie.

33

În scurtul răstimp al absenţei sale, Petersburgul parcă devenise altul. Casa lui Miatlev era inundată de plicuri pestriţe cu invitaţii, urări şi tot felul de drăcovenii. Se părea că inima nesimţitoare, calculată a Palmirei Nordului se înmuiase, în sfârşit, şi toţi se arătau interesaţi de soarta prinţului, ca şi

când n-ar mai fi fost mazilitul de altădată, ci un compatriot venerabil, cu drepturi depline.

Printre feluritele mâzgălituri, care îl lăsară nepăsător, licări şi cunoscuta scrisoare a Laviniei cu delicata chemare în ajutor, dar, aşa cum licări, dispăru numaidecât, precum pânza unei corăbii misterioase, plecată spre ţărmuri străine.

Când pierdem, noi, de fapt, găsim. Aşa să fie oare?... Şi totuşi pământul se afla sub picioare (şi tot ce se petrece – se petrece pe pământ), şi lumânările ardeau din nou, şi aforismele celor iluştri înfiripau speranţa, şi casa se năruia destul de încet, lăsându-i răgazul să nu se grăbească prea tare. Din păcate însă, sentimentul acestor bune auspicii n-a durat prea mult, doar câtă vreme erau încă proaspete tristele amintiri despre călătoria absurdă şi numai în comparaţie cu ele Petersburgul părea pământul făgăduinţei. Mai întâi, ca şi cum nimic nu se întâmplase, apăru Natalia. Chipul ei îmbujorat, cuprins de însufleţire sărbătorească, era cuceritor. „Vreau să fiţi fericit!...”, „Sunteţi fericit cu mine, nu-i aşa?...”, „Ce fericire că ne-am întâlnit!...”, „Acum puteţi să vă vedeţi de nebuniile dumneavoastră, restul o să intre în grija mea...”, „Vreau să vă uitaţi trecutul, atunci vă veţi simţi dintr-odată mai bine...”

Şi el îi veni în întâmpinare, de parcă aceasta ar fi fost unica făptură vie într-o lume vlăguită şi putredă, care şi-a cucerit cu atâta duioşie dreptul asupra însinguratului cu faţă prelungă şi ochelari, cu atâta duioşie naivă, cu atâta chibzuinţă şi fără prefăcătorie. Totul în jur începu din nou să spumeze, să clocotească, să se învolbureze. Toate temerile şi presimţirile nefaste dispărură în umbră. Faţa ei frumoasă ba se îndepărta, ba se apropia în timp ce îi povestea noutăţile oraşului, fără să ascundă bucuria de a-l contempla. Bărbia ei micuţă despica graţios aerul, şi acum nu i se mai observau vechile, tristele cusururi. O mantilă de catifea vişinie, garnisită cu dantelă neagră, îi înfăşură bustul ireproşabil şi o dogoare binefăcătoare, ce emana dinspre contesă, se simţea de la distanţă. „Trecutul vă face bolnav şi însingurat, vreau să vă izbăvesc de el, auziţi?...”, „Credeţi că veţi fi fericit cu mine?...”, „Vă bucuraţi că veţi avea un prinţişor?...”, „Recunosc, mi-e puţin teamă, dar mi s-a spus că n-are de ce să-mi fie frică, pentru că eu, mi s-a spus, cu fizicul meu – ea se îmbujoră, mângâindu-şi coapsa –, pot să nu-mi fac griji, că eu, cică, sunt făcută pentru maternitate... Vă închipuiţi?”

În timp ce spunea toate acestea, ea îşi mângâia coapsele, muta maşinal dintr-un loc în altul nişte nimicuri inutile, el tăcea şi o privea, încercând să

se dumirească de cele ce se petreceau şi să-şi reprezinte cât mai exact fericirea care îl aştepta. Brusc, îşi aminti de doamna Tucikova şi, încuviinţând ce spunea Natalia, se apucă să le compare. Câştigând la capitolul experienţă, doamna Tucikova pierdea în privinţa spontaneităţii, dispreţul pentru iluzii o înfrumuseţa, în timp ce înclinaţia pentru ele o făcea pe contesa Rumianţeva vrednică de milă. De altminteri, niciuna, nici cealaltă nu puteau fi trase pe sfoară sau duse de nas. Experienţa îi îngăduia celei mai vârstnice să anticipeze evenimentele, iar tinereţea o Înzestrase pe cealaltă cu tenacitate şi impetuozitate. Noţiunea „animale de pradă” nu ofensa, în închipuirea prinţului, pe cele două doamne, fiindcă în această noţiune se subînţelegea natura, nimic altceva. Ea ascundea slăbiciuni omeneşti, definea fapte pe care adesea le admirăm şi le venerăm. Ea deţinea forţa şi instinctul orb, nevoia maternităţii şi a unui cămin, de preferinţă cât mai cald şi mai îndestulat, teama pentru viitor şi regretul pentru metehnele din trecut. Şi care dintre reprezentanţii sexului tare, nesubjugat de idei preconcepute, ar putea fi dezgustat de acest lucru? Cui dintre ei i-ar veni în cap să-şi condamne prietenele pentru încercarea lor timidă de a ascunde sub vălul subţire al curteniei aceste slăbiciuni, faţă de care ei sunt neputincioşi? Cugetând însă astfel şi simţind chiar o oarecare înduioşare, Miatlev continua să rămână el însuşi, conştient că în clipa hotărâtoare nu-şi va refuza totuşi plăcerea de a-şi dovedi fermitatea.

— *Natalie*, zise el cât mai firesc posibil, sunt puţin uimit, draga mea. Eu vă preţuiesc prietenia şi vă admir frumuseţea, dar să împărtăşesc iluziile dumneavoastră...

— Dacă n-aş vedea cât de mult mă iubiţi, aş putea crede că mă urâţi, spuse ea, surâzând fermecător. În loc să daţi zor şi să faceţi tot ce trebuie, tot ce se cere în asemenea cazuri, dumneavoastră bateţi câmpii, de parcă eu nu văd cât de mult mă iubiţi şi cât de mult mă doriţi, şi cât îmi sunteţi de recunoscător pentru totul, pentru totul... Vă face plăcere... Parcă vă place... S-ar putea crede că totul vă e indiferent, şi soarta copilului dumneavoastră... în decursul... născociţi... bunelor auspicii, să porunciţi...

Afanasi vesti că a venit luminăţia sa Elizaveta Vasilievna, şi numaidecât îşi făcu intrarea Casandra, împărţind sărutări. Apoi se aşeză într-un fotoliu în aşa fel, încât fratele şi viitoarea cumnată să fie vizavi, şi începu să-i examineze cu o satisfacţie plină de voioşie. După care se porni pe plâns.

— Iată, zise ea printre lacrimi, vă felicit din tot sufletul, şi pe dumneata, *Natalie*, şi pe dumneata, *Serge*. Acum, eu nu mai am nimic de făcut. Restul îl va desăvârşi dragostea... Pasămite, credeam că voi putea fi de folos, dar văd că am întârziat cu binefacerile mele. Voi şi fără mine... Deşi nu-mi pot închipui câtuşi de puţin unde o să locuiţi. Oare se poate pune la punct casa asta, măcar de hatârul meu?... Dacă ai putea uita măcar o clipă de dumneata, dragul meu, şi te-ai gândi la fericirea de acum, şi a Nataliei, şi a copilului care o să vină... Şi începu din nou să plângă.

Miatlev, cu totul descumpănit de ceea ce se petrecea, sună, dar, ca o culme a nebuniei care începuse, în locul lui Afanasi, apăru domnul Sverbeev, cu mustăţile lui triste şi lămuri că Aglaia, ferindu-se de pumnii bărbatului, întâmplător l-a împins uşor de pe scară şi distinsul majordom zace în camera lui cu dureri la şale şi la ceafă. Spunând toate astea, spionul se adresa contesei Rumianţeva, ignorându-l pe prinţ şi pe sora lui; altă dată Miatlev n-ar fi zăbovit să-l dea afară, dar acum nu-i ardea de stabilirea bunelor maniere, ca atare îi porunci să aducă apă şi oţet pentru sora lui.

Îndată ce spionul se retrase, Elizaveta Vasilievna, continuându-şi monologul întrerupt de lacrimi, spuse:

— De unde ai mai scos şi lighioana asta? Măcar pune-l să se îmbrace ca lumea! Acum nimic nu trebuie să stârnească în jurul dumitale vorbe şi aprecieri. Slavă Domnului, bine că vă însoţiţi şi, în sfârşit, onoarea numelui nostru... Începusem să mă tem de suveran şi de eventualele lui întrebări despre dumneata. Ce i-aş fi putut răspunde? Din cupa supărării lui împotriva dumitale nu mai lipsea decât o picătură, crede-mă, crede-mă... Şi slavă Domnului că acum nu trebuie să-mi mai ascund faţa. Se întoarse către prietena ei: El, cu bogăţia lui sufletească, cu talentele şi virtuţile lui ascunse, s-a făcut cunoscut în societate ca om periculos şi rău!

„Despre ce vorbeşti?!” vru să-i strige Miatlev, dar nu izbuti.

Domnul Sverbeev aduse apa şi oţetul, pentru care domnişoara de onoare nu arătă niciun interes.

— Ar trebui să cumperi o altă casă, continuă ea, adresându-se lui Miatlev, mai aproape de noi toţi, să tocmeşti alţi slujitori şi să introduci o ordine nouă. În orice caz, dacă ţii atât de mult la vechitura asta, ai putea chema un arhitect şi să-l pui să-i schimbe înfăţişarea, s-o facă mai acătării, zău!

— Mai acătărea, susţinu domnul Sverbeev.

Miatlev făcu înspre el un gest amenințător, poruncindu-i spionului să iasă, dar domnul Sverbeev rămase proțăpit, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Plecaţi, plecaţi, zise Natalia cu silă.

Spionul ieşi trântind uşa.

— Dumneata ştii câţi lachei ai în casă? întrebă Elizaveta Vasilievna.

— Dracu’ să-i ştie, râse Miatlev. De asta se ocupă Afanasi.

Ar fi vrut ca ele să plece neîntârziat şi, rămânând singur, să se cufunde în jurnalul său şi să noteze observaţiile interesante pe care le făcuse ascultând nu prea atent proiectele lor, dar domnişoara de onoare continuă:

— Nu înţeleg ce te costă să-ţi iei seama şi să te înfrânezi? N-ai nicio povară, în afară de propriile-ţi capricii... Acum însă, dragul meu, trebuie să te gândeşti la *Natalie*, acum totul este clar şi n-ai de ce să te prefaci... Şi dacă, în sfârşit, ai binevoi să înţelegi cât eşti de vinovat faţă de societate şi te-ai grăbi, intrând într-o slujbă, să te purifici, să arăţi de ce eşti în stare, dacă ai face să se vorbească despre dumneata ca despre un om util suveranului şi ţi-ai crea o faimă nu de răufăcător care sfidează, ci de cetăţean care se îngrijeşte de binele casei domnitoare, atunci, te asigur, totul va fi dat uitării, dragul meu frăţior, şi tu... şi dumneata... ai fi din nou împreună cu noi. Oare ţie... dumitale... situaţia... splendori... atragă atenţia... binevoitori... singurătăţii...

Era seara târziu când ele găsiră de cuviinţă să-l părăsească. La despărţire, Natalia, ca de obicei, izbuti totuşi să-i lase în dar o mică pânză, *Bunavestire* de Guercino.

„Ce faceţi? vru el să spună. Mă legaţi atât de strâns de mâini şi de picioare şi mă implicaţi cu atâta drăgălăşenie în şiretlicurile dumneavoastră, profitând de faptul că sunt lipsit de grai, iar dumneavoastră sunteţi atât de minunată, şi nobilă, şi nevinovată... Eu însă nu mi-am pierdut deprinderea de a vedea că dumneavoastră sunteţi îndeajuns de inteligentă ca să faceţi pe mironosiţa, totuşi nu într-atât ca să vă păziţi de orgoliu şi asta o să vă prăpădească. Veţi suferi când eu mă voi elibera. Dumnezeu mi-e martor, eu nu doresc răul...”

Cununia a fost hotărâtă pentru ultima duminică din octombrie.

34

„...7 octombrie...

...În timp ce încerca să scape de urmărire, un fugar a fost prins de nişte oameni care nu-l căutau pe el, ci pe altul. Văzând că n-au pus mâna pe cel căutat, s-au milostivit de el şi i-au îngăduit să fugă în pădure. Însă locul unde se ascundea a fost aflat de adevăraţii urmăritori, care au pornit degrabă după el. Atunci, fugarul, deznădăjduit, a fugit la cei dintâi, strigând: «Mai bine să mă ucideţi voi, de vreme ce v-aţi milostivit de mine. Pentru asta o să primiţi răsplată». Astfel, murind, le-a mulţumit pentru mila lor.

Nu pot renunţa la plăcerea de a transcrie acest episod din Apian, care a prezis cu atâta exactitate destinul nostru, deşi ne despart optsprezece secole. Citesc şi mă cutremur, dar nu-mi pot închipui cum s-ar putea proceda astfel. Câtă vreme alerg spre pădure prin iarba înrourată, în urma mea se aud mereu, tot mai aproape, glasuri şi lătrat de câini.

Dacă oamenii ar trăi veşnic, experienţa unei vieţi le-ar fi de ajuns pentru ca în viaţa următoare să nu mai dea de belele. Fiecare generaţie însă ia totul de la capăt şi piere pradă propriei ignoranţe.

Ce puteam eu opune splendidului cor al celor două doamne înverşunate, care mă asaltaseră precum două catapulte? Ce, în afară de tăcere? Căci, vezi Doamne, li s-a părut că eu sunt copt pentru a împărtăşi planurile şi exaltarea lor. Slavă Domnului că e aşa... Deocamdată mi-e lene să mă mişc, în momentul critic însă voi ţâşni pe fereastră, ca un fluturaş, şi voi zbura, de ce nu, chiar în ţara de rai cu care mi-a împuiat urechile Amiran Amilahvari.

Şchiopul mi-a trimis o scrisoare din care am dedus că înţeleptul corb din Tuia, plutind deasupra suveranilor, n-a fost totuşi în stare să se ridice deasupra lui însuşi şi să vadă că strădania lui demascatoare miroase a deşertăciune de duzină, căci, prin uciderea Ursului, el încearcă să arate celor din preajmă că anume el, Şchiopul, este adevăratul Urs, iar celălalt este un mincinos şi uzurpator. Iată dar ce stă la baza luptei lui pentru dreptate!

S-a smintit de tot pe terenul ăsta, mai bine ar scrie romane. Cu talentul, cultura şi iscusinţa lui de a înfăţişa caracterele, a scrie romane ar fi o idee straşnică. Este indignat că toate încercările lui de a mă iniţia în proiectele sale, de a mă înflăcăra cu pasiunile sale, nu dau niciun rezultat. El nu poate înţelege defel că, îndată ce încerc să mă ating de politică, mă apucă leşinul, încep să dau bani în stânga şi-n dreapta, iar banii sunt buni pentru altceva.

M-am privit în oglindă: păi eu arăt încă bine şi chiar în ochi există ceva...”

35

Prăvălindu-se în mrejele de mătase întinse de cele două doamne, Miatlev aproape că îşi pierduse putinţa de împotrivire şi a început să se supună orbeşte. Era, pesemne, tot un leşin, de durată lungă, care pusese stăpânire pe el, o amorţeală din care doar o minune îl mai putea scoate. Mă rugam lui Dumnezeu să-mi salveze prietenul de slăbiciune şi orbire şi, de bună seamă, rugile mele erau atât de fierbinţi, deznădăjduite, încât providenţa n-a întârziat să ofere întru aceasta un prilej fericit.

Consimţind să intre în serviciu, pentru „a se purifica în ochii societăţii”, el s-a dus să se prezinte contelui Nesselrode[12]. Întrevederea a fost scurtă, contele împovărat de ani – cordial şi măgulitor: stăruinţele complicate şi afectate ale Elizavetei Vasilievna ajunseseră la el în chip desăvârşit şi indiscutabil, iar acest şmecher neîntrecut, folosindu-le, a avut grijă să-şi prezinte cordialitatea drept rod al propriei bunăvoinţe. Excelent diplomat în chestiuni fără importanţă, şi aici, în pofida vârstei respectabile, şi-a pus în acţiune farmecele, dar nu a produs o impresie prea grozavă asupra lui Miatlev, neobişnuit cu funcţiile de stat şi care urmărea mişcările pline de rafinament ale personalităţii oficiale cu sinceritatea unui păstor antic.

Odinioară se mai întâlniseră în societate şi se cunoşteau puţin; dacă însă contelui asta îi era de ajuns ca să şi-l închipuie pe prinţ drept un boboc ce s-a înstrăinat de cârdul părintesc, pentru Miatlev, în schimb, era prea puţin ca să-şi facă o idee despre conte, căci, în privinţa oamenilor care nu-i erau apropiaţi, memoria lui era îndeobşte teribil de neajutorată.

Contele a socotit de datoria sa să remarce că vizita lui Miatlev nu este o pură întâmplare, nu e rezultatul unei constrângeri, ci urmarea logică a meditaţiilor îndelungi ale prinţului însuşi despre locul său în societate, semnul înţelepciunii, care vine doar odată cu vârsta ş.a.m.d.

— Eu sunt sceptic faţă de junii care-şi aleg acest tărâm la stăruinţa părinţilor şi nu la îndemnul inimii lor, a spus el. Sunt bucuros să văd în dumneavoastră un om pe deplin maturizat pentru a lua hotărâri independente.

Miatlev a plecat acasă câtuşi de puţin fermecat de cordialitatea linguşitorului împovărat de ani. Dimpotrivă, îndoielile încercate demult se

dezlănţuiseră din nou în el, dar nu mai aveau ce face şi mrejele ajurate se strângeau din ce în ce mai tare.

Astfel, cu semnele lor pe trup şi cu privirea stinsă mergea pe strada Gorohovaia, după ce dăduse drumul trăsurii, când, deodată, după colţ, pe o firmă albăstrie, zări un nume ştiut parcă din copilărie. „Salonul Sverbeev şi Co. Croitorie de dame şi bărbaţi după cele mai bune modele englezeşti.” De fapt, cuvântul „englezeşti” era scris peste de-abia ştersul „franţuzeşti”. Această vedenie era atât de neaşteptată şi orbitoare, încât Miatlev se opri. Creierul lui înceţoşat tresări, adunând sau lipind cu o grabă febrilă rămăşiţele disparate ale amintirilor. Ceva îndepărtat şi primejdios, neruşinat şi echivoc, strident şi stupid îi licări în minte şi el îşi aminti. Asta îl făcu să izbucnească în hohote de râs: numele cunoscutului locuitor al hornurilor arăta atât de absurd alături de foarfecele roşii, aţa galbenă şi acul verde.

Clopoţelul îşi zăngăni nepăsător salutul său confuz şi o persoană trupeşă de vreo patruzeci de ani, înfăşurată într-o basma pestriţă, smiorcăindu-şi nasul cu guturai, apăru în faţa lui Miatlev, măsurându-l cu neîncredere profesională. Înaintea ei se afla un om într-o redingotă neagră, nu tocmai nouă, cu joben de fetru cenuşiu, neocolit nici de vânt, nici de ploaie. Gulerul însă şi cravata albă, atât cât se vedeau, erau impecabile. Ochelarii lui sclipeau, şi asta o indispuse. El se sprijinea într-o umbrelă neagră şi se uita încolo şi-ncoace, de parcă greşise adresa.

— Poftiţi, mormăi ea automat. Stăpânul o să vină îndată...

El pricepu că trebuie să se întoarcă şi să plece, însă îl opri curiozitatea şi, nitam-nisam, întrebă de câtă vreme s-a deschis acest atelier respectabil.

— Au sosit musafiri! strigă deodată persoana cu glas subţirel şi mieros.

La auzul acestei voci neplăcute, Miatlev simţi numaidecât că i se face rău şi, în plus, pentru că nimeni nu-l invitase să-şi scoată haina, şi pentru că fusese la contele Nesselrode şi, cum se spune, bătuseră palma, totul din pricina Casandrei, şi a Nataliei, şi a propriei nesocotinţe, iar acum se vârâse în această vizuină lugubră singur şi sta de vorbă cu o muiere răcită în loc ca, râzând de toate astea şi de sine însuşi, să iasă afară, ţeapăn, trântind uşa nepoliticos, apoi, liberându-se din amorţeală, să trimită la dracu’ pe contele Nesselrode cu ministerul lui cu tot, căci în natură nu există niciun minister, ci doar o clădire înţesată de funcţionari în *viţmundire*[13] de culoare verde-închis; apoi s-o trimită la dracu’ pe Natalia, care se preface a fi îndrăgostită de el, şi pe sine însuşi, care lasă a se înţelege că un om

respectabil nu poate să nu simtă plăcere la gândul de a fi alături de cei ce stau la cârma statului...

Tocmai era pe punctul de a-şi pune în aplicare intenţia plină de mânie, când, deodată, de după o perdea de postav, din semiîntuneric, ieşi domnul Sverbeev însuşi, ploconindu-se până la pământ. Trupul lui lung, neîndemânatic, parcă se frânse, şi chiar se auzi un trosnet uşor şi un pârâit; mustăţile-i atinseră duşumeaua, lăsând (Miatlev văzu bine) două urme subţiri pe scândurile prăfuite.

— Luminăţia voastră! exclamă el cu ardoare. Zău, asta n-aş fi crezut, nu mi-ar fi trecut prin cap!... Vai... da' îngăduiţi-mi să vă iau redingota... Da' ce s-a întâmplat?!... Aveţi nevoie de mine? – Şi se întoarse către persoana răcită: ce ai rămas ca ţintuită? Când s-o afla că la mine a fost chiar luminăţia sa prinţul Miatlev, o să dea toţi năvală, n-o să mai am pace... Du-te şi pregăteşte samovarul, ce ai rămas aşa?

„Cum de izbuteşti să împaci spionajul cu croitoria?" vru să întrebe Miatlev, dar nu întrebă.

— Am aici ilustraţii cu modele, continuă Sverbeev în culmea fericirii. N-aţi dori?... Ce zi e azi de aţi binevoit să treceţi pe la mine? – Şi din nou strigă spre persoana corpolentă: Ce zi e azi, întreb!? Să ţii minte ziua asta... Şi iar se întoarse către Miatlev: Păi, la mine, luminăţia voastră, vin negustoraşi, funcţionari de colegiu şi din când în când raznocinţi, dar pe dumneavoastră, eu aşa cred, însuşi destinul v-a trimis la mine, luminăţia voastră...

Spunând toate acestea, domnul Sverbeev se agita, ţopăia, răspândind un miros pătrunzător de tutun, ceapă şi tămâie, iar degetele lui roşii, pline de zel, pipăiau, potriveau redingota prinţului, de parcă o măsurau, sau chiar o măsurau, îi stabileau lungimea, lăţimea, şi lungimea pantalonilor, şi lăţimea şoldului, şi grosimea în talie, încremenind triste în dreptul pieptului nu prea vânjos, cumpănind pe loc unde să umple cu vată şi păr, ca să dea viitorului piept un aspect desăvârşit, apoi calculară distanţa de la poale la umăr, şi de la un umăr la celălalt, şi de la talie la manşetă, şi de la manşetă la şliţ....

„Ce te sileşte să spionezi?" vru să întrebe Miatlev, dar nu întrebă.

Draperia de postav tremură, se dădu la o parte, şi de după ea se arătă un om îmbrăcat într-un chip cu totul nepotrivit. Era într-un vitmundir verde-închis, descheiat şi cu mânecile lipsă, însă fără pantaloni, în locul cărora avea izmene negre, conform regulamentului, şi desculţ. Faţa lui

mare, proaspăt bărbierită, respira sănătate, buzele cărnoase surâdeau, ochii mici şi inteligenţi priveau iscoditor.

— Am auzit „prinţul Miatlev” şi nu m-am putut abţine să ies din ascunzătoarea mea, rosti el cu demnitate domoală. Am auzit de dumneavoastră... adăugă, înclinându-se. Kolesnikov Adrian Simeonovici, secretar de colegiu la cancelaria hergheliei, încântat. N-aţi avut prilejul să-mi citiţi scrierile prin reviste?... Nu pot să mă laud că mă bucur de largă popularitate, totuşi am admiratori printre cititori, râse el răguşit.

Nici domnul Sverbeev însă, nici cucoana lui picnită de răceală nu se mirară de apariţia literatului pe jumătate dezbrăcat şi câtă vreme el, profitând de zăpăceala lui Miatlev, povestea despre isprăvile şi cunoştinţele sale, ei rămaseră neclintiţi, fără să scoată vreun cuvânt.

De bună seamă, picioarele literatului îngheţaseră, căci el, ca un cal cuirasier, juca pe loc, destăinuindu-se convorbitorului năucit.

— Prinţe, despre dumneavoastră circulă tot felul de zvonuri, unul mai fantastic decât altul, personal nu le dau importanţă. Eu personal vă socotesc prietenul de odinioară al regretatului nostru geniu. E adevărat?... Mă mir că până acum n-aţi găsit răgazul să vă scrieţi amintirile, deşi în condiţiile actuale, să zicem nu grozav de prielnice, e îndoielnic să poată fi publicate, nu-i aşa? Să ne aşezăm – şi îi arătă lui Miatlev un fotoliu cu un gest sprinten şi categoric, căruia nu puteai să nu i te supui. – Fireşte, toate inconvenientele, toate inepţiile chiar pot fi explicate foarte simplu prin raţiuni de stat, şi pot fi explicate astfel, încât nu-ţi mai vine să scoţi o vorbă. E posibil, bunăoară, invocând raţiuni de stat, să se interzică băutul cafelei dimineaţa, şi tu nu vei mai bea, vei fi chiar în stare să te convingi pe tine însuţi că asta este într-adevăr un lucru necesar, nu-i aşa? Totul este raţiune de stat, o taină absolută, de nepătruns pentru mintea cetăţeanului... Apropo, un oarecare epitrop a putut să propună gogomănia să fie stârpite romanele în Rusia, pentru ca nimeni să nu mai citească romane! Asta se discută... Poftim?

Între timp, neîntâlnind împotrivire, mâinile domnului Sverbeev continuau să acţioneze, stabilind ceva numai de el ştiut în veşmântul prinţului, el se dădea înapoi, mijindu-şi ochii, îşi imagina, cădea pradă fanteziei şi pe faţa lui melancolică se revărsau valuri de inspiraţie şi pasiune.

„Nu e un mincinos, gândi Miatlev cu simpatie, uitându-se la picioarele goale ale domnului Kolesnikov. Ce om simpatic. Pentru el, totul e atât de

simplu, atât de clar, încât ar fi şi păcat să-l jigneşti.”

— Personal aş fi vrut să văd memoriile dumneavoastră. Dacă doriţi, pot să vă recomand câteva reviste, bineînţeles, în afară de *Severnaia pcela*[14]. Da’ şi fără mine sunteţi la curent, nu încape îndoială. Iată, bunăoară, *Sovremennik*[15]. Nekrasov atârnă de un fir de păr, însă îşi face treaba...

— Ce treabă? întrebă Miatlev.

Kolesnikov începu să râdă şi chipul lui căpătă o expresie de conspirator. Degetele picioarelor i se chirciseră şi se învineţiseră. De după draperia de postav se auzi zăngănit de vase şi tropăit de cizme.

— Ce treabă? rosti Kolesnikov cu satisfacţie. Păi, ia uitaţi-vă, mă rog: evenimentele din Europa, bine cunoscute dumneavoastră, ne-au silit să fim straşnic de neliniştiţi, astfel încât noi, şi aşa situaţi de mult în ariergardă, ne-am rostogolit îndărăt dracu’ ştie până unde... De obicei, unii consideră că evenimentele din Europa sunt rezultatul cititului şi al pasiunii pentru ştiinţă, de aceea, pentru a evita orice fel de cataclisme, la noi, ştiinţa şi cititul trebuie pe cât posibil suprimate!...

— Credeţi? întrebă Miatlev descumpănit.

— Da, aşa gândesc cei ce se declară patrioţi, în vreme ce adevăraţii patrioţi se străduiesc din ultimele puteri să se împotrivească acestor păreri, ba chiar activităţi nefaste... Nu-i aşa? – Apoi şopti: Ignoranţa este ridicată la rang de sistem... Pe când evenimentele din Europa...

— Ce evenimente? întrebă Miatlev. Ce aveţi în vedere?...

Aici Kolesnikov izbucni sincer în râs, lovind cu călcâiele în duşumea. De după draperie, vasele zăngăniră şi mai tare. În salonul sărăcăcios acum nu mai era nimeni în afară de ei.

— Sunteţi un om glumeţ, prinţe, zise Kolesnikov, uitându-se împrejur. Dar faptul că Europa, nemaiputând îndura despotismul, a ridicat capul, ce înseamnă după dumneavoastră?... Am în vedere revoluţia, prinţe...

— Dumneavoastră vreţi ca şi la noi?... zise Miatlev, neînţelegând încă prea bine unde vrea să ajungă literatul.

— Se poate crede că sunteţi susţinătorul despotismului, rosti ofensat Kolesnikov, frecându-şi degetele picioarelor cu mâinile.

— Pricep puţin din toate astea, zâmbi Miatlev. Dumneavoastră personal nu vă convine actuala stare de lucruri?

— Iertaţi-mă, prinţe, spuse Kolesnikov, lovind cu picioarele în duşumea, de parcă ele purtau discuţia. Nu e vorba de mine, ci de statul care, cândva, a dat naştere unor Pugaciovi şi multor altor...

— Personal, eu mă tem de Pugaciovi, spuse Miatlev către picioarele literatului.

— Prinţe, exclamă Kolesnikov, bănuitor, nu cumva sunteţi un obscurantist?... Să spui aşa ceva când ne sufocă ignoranţa, când gemem sub cnut, când ne pierdem demnitatea de om, când pretutindeni şi în toate domneşte samavolnicia... Sau sunteţi de acord cu toate astea?

— Nu, nu sunt de acord, spuse Miatlev ferm, dar nu ştiu cum să procedez... cum e mai bine. Nu ştiu ce trebuie... Nu sunt sigur...

— Mai bine să lupţi alături de cei puţini şi buni împotriva celor mulţi şi răi decât alături de cei mulţi şi răi împotriva celor puţini şi buni! strigă Kolesnikov.

— Asta-i din Antistene, râse Miatlev. L-aţi citit?

— Am mai citit şi altele, oftă mâhnit Kolesnikov, mişcându-şi degetele înţepenite.

— Statele pier pentru că nu ştiu să deosebească oamenii buni de cei răi, rosti Miatlev, zicându-şi în sine: „Doamne, cât de neplăcut poate fi să te îmbraci în izmene negre şi vitmundir verde-închis, prefăcându-te că eşti folositor societăţii...”

Domnul Sverbeev aduse un val de stofă de culoare verde-închis, îl azvârli cu dibăcie pe fotoliu, desfăşurându-l, iar capătul liber i-l aruncă prinţului peste umăr, de parcă l-ar fi gătit într-o togă, şi iar se depărtă să vadă dacă nu cumva îl face palid la faţă...

— Îmi cer iertare, zise deodată Kolesnikov, roşu ca racul. Nu înţeleg cum am... Îşi mişcă degetele picioarelor goale, privindu-le cu mirare. M-am apucat să bat câmpii!... Ce ruşine!... Se ridică şi, sărind greoi, se îndreptă către draperie, de după care ieşi cucoana cea răcită. Pardon, prinţe, oare cum am putut?... – Şi apoi de după draperie: Blestematul veşmânt trebuie să fie gata pentru mâine dimineaţă... Ah, Doamne... Dacă vă hotărâţi, nu dispreţuiţi serviciile mele: pot să vă pun în legătură cu nişte editori în orice clipă, cum doriţi... Ah, Doamne, mundirul e aproape gata, am mai făcut o probă... desculţ, şi pesemne am răcit... Vasăzică, dumneavoastră aşa gândiţi?... Oare nu suntem în stare să hotărâm dacă un om e bun sau e rău? Ori trebuie să procedăm ca prinţul Oldenburgski, care, de pildă, s-a supărat pe un cunoscut al meu, ştiţi pentru ce? Să vedeţi: l-a întâlnit pe cunoscutul

meu la o festivitate universitară şi l-a mustrat că acela avea cravată neagră, nu albă, cum scrie la regulament. Şi ştiţi ceva? În ochii prinţului, asta apărea ca o primejdioasă libertate de gândire... Ca să vedeţi.. Gândiţi-vă...

„Toate astea nu mă interesează”, îşi zise Miatlev.

Faţa mare şi rumenă a domnului Kolesnikov apărea de după draperia de postav aidoma unei măşti şi din gura-i rotundă se revărsau frazele răguşite şi triste ale unui rol memorat. Domnul Sverbeev ba dispărea, ba apărea, parcă uitându-se la piesa compusă de ei, încercând-o şi aşa, şi aşa.

— Sau, de pildă, hârâi cu înverşunare masca, dreptul şefului de a da afară din slujbă un funcţionar pentru că nu inspiră încredere ori pentru abateri ce nu pot fi dovedite... Asta ce să fie?

„Într-adevăr, îşi zise Miatlev, ce să fie asta? Nici n-ai ieşit bine din casă, că au şi început neplăcerile. N-ar fi mai bine să-ţi comanzi un telescop englezesc şi să te delectezi cu spectacolul aştrilor? Iar dacă îl vei îndrepta totuşi spre Petersburg să vezi doar contururile clopotniţelor? Şi chiar de vei desprinde din mulţime doi orăşeni care discută între ei, oricum, nu le vei auzi glasurile răguşite şi nu vei şti despre ce discută cu atâta înverşunare. Nu e mai bine să-l ospătezi cu ceai pe domnul van Schonhoewen, la tine acasă, decât să-ţi pierzi timpul fără rost în casa spionului? Unde eşti tu, domnule van Schonhoewen?...”

— Ce să fie asta? hârâia mereu literatul. Necurmat simţi pericolul de a pieri uite-aşa, din senin, din pricina unei calomnii, din pricina proastei dispoziţii a nu ştiu cui... Nu-u-u, luminăţia voastră, de-ar mai fi trăit prietenul dumneavoastră, dispărut atât de tragic, s-ar fi dezlănţuit cu asemenea versuri, încât noi am fi deschis ochii şi am fi văzut că ne aflăm pe marginea prăpastiei. Prietenul dumneavoastră, domnule Miatlev, prietenul dumneavoastră a fost un adevărat geniu...

Faţa cu ochi mari şi mustăcioară scurtă a „prietenului dumneavoastră” răsări în conştiinţa lui Miatlev şi pieri numaidecât, fără să-i aducă vreo lămurire.

Clopoţelul de deasupra uşii răsună scurt. Întinerit şi plin de intenţii cutezătoare, Miatlev păşea victorios prin ploaia de octombrie, auzind cum cineva, în spatele său, îi striga într-o limbă necunoscută: „luminăţia voastră... samovarul e gata, luminăţia voastră... năţiavoas...”

„9 octombrie

Vai, vai, ce viteaz nemaipomenit, ce înţelept nemaiîntâlnit sunt! Ce plăcut e să te simţi o personalitate. Câte bucurii îmi prevesteşte fermitatea mea!

În primul rând, sunt încă viu şi sănătos, slavă Domnului, şi nu sunt cel care să se asemuie domnului Kolesnikov, orbul, şi răguşitul, şi nebunul. Ar face bună pereche cu Şchiopul. Îmi închipui cum şi-ar bate capul împreună, căutând să lămurească cine trebuie trecut pe lista neagră şi cine pe cea albă. Cum ar mai răsturna şi ar dărâma, în taină îngrijindu-se fiecare de ale sale. În al doilea rând, oare n-aş arăta bizar în vişmundir verde-închis sau chiar albastru-închis şi oare nu m-aş simţi în el ca un om venit din altă lume? Suveranul şi slugile lui apropiate n-au decât să născocească regulamente şi să prescrie culoarea potrivită pentru izmene, şi prin asta să ţină piept molimelor europene. Treaba lor. În al treilea rând, semăn eu oare cu soţul fericit al unei femei cu maxilarul proeminent? Ce mireasmă ameţitoare m-a învăluit în această acalmie! Ce întâmplare fericită a chemat adierea vântului!

I-am poruncit lui Afanasi să-mi procure câte ceva din mult lăudatele publicaţii liberale. Nu pot să nu recunosc talentul autorilor şi chiar un oarecare liberalism al editorilor, dar cuvântul „liberalism” este mai degrabă un cuvânt gol decât primejdios. Pentru mine sunt mai de înţeles Pugaciovii care visează puterea, deci domnii care deplâng soarta poporului. Mi se pare chiar că această deplângere provine din pricina propriilor cusururi sau a nemulţumirii pricinuite de insuccesele personale. Dacă s-ar strădui să cunoască istoria mai bine, ar constata cu uimire că întotdeauna, în toate timpurile, au apărut indivizi parfumaţi şi rafinaţi care îşi proclamau comunitatea de idei cu poporul atâta vreme cât încă nu-şi pierduseră iluziile, cât n-au fost călcaţi pe picior şi nici loviţi peste faţă. Chiar eu am cunoscut pe unii dintre ei, dar, venerându-le avântul şi sfânta orbire, bag de seamă că ei se lăsau legănaţi de iluzii, crezând că bocetele lor sunt necesare acelora pe care-i bocesc.

În afară de asta, dacă e vorba de bocit, de ce să nu mă bocesc pe mine, gata să îmbrac vişmundirul de care brusc m-am dovedit a fi vrednic? Pe mine, a cărui dorinţă de a trăi pur şi simplu după placul meu pricinuieşte doar supărare atâtor făpturi desăvârşite, fără de cusur?...

Lucrul cel mai cumplit stă în faptul că, în această deşertăciune, nu te mai poţi întoarce la cele ce au fost! N-o mai poţi învia pe Alexandrina şi,

amintindu-ţi că viaţa e scurtă, nu mai poţi să fii generos. Nu-l mai poţi învia pe bătrânul Raspevin şi să-l răsplăteşti nu pentru vitejie, ci pentru înclinaţia lui spre reverii deşarte. Nu-l mai poţi învia pe acel poet fără a-l expune unui nou duel... Nu poţi nimic. Şi nu poţi să-l inviţi pe domnul Schonhoewen la o ceaşcă de ceai ori să te duci cu el să priveşti cum alunecă gheaţa pe Neva. Nu poţi, nu poţi...

...Spionul a apărut iar în casa mea, ca şi când nimic nu s-a întâmplat şi, mai întâi de toate, s-a aşezat să bea ceai în cercul familiei. Mi-a făcut mirat o plecăciune, de parcă nu spera să mă întâlnească din nou.

Toată lumea vorbeşte aproape în gura mare că ţara noastră se află în pragul catastrofei, că hoţia şi corupţia au atins apogeul, şi că, dacă mâine se va dovedi că ţarul a dispărut, înseamnă că a fost furat pentru a fi schimbat pe o medalie sau pe altceva.

Pe neaşteptate, ca din senin, o scrisoare de la Aneta Frederix. «...De ce m-aţi dat uitării? Ori daţi atâta importanţă celor petrecute între noi? Aveam o impresie mai bună despre inteligenţa Dumneavoastră, dragă Seriojenka. Apoi aţi fi putut să Vă daţi seama, doar nu mă iubeaţi atât de serios, că eu sunt mai bună ca prietenă decât ca amantă... Mereu aud tot felul de bârfe, şi mi-e milă de Dumneavoastră. Treceţi pe la noi, doar n-a fost absolut nimic, numai nişte fleacuri confuze...»”

„13 octombrie...

N-am putere să mă explic cu contesa Rumianţeva. I-am scris un scurt memorandum în sensul că speranţele ei n-au niciun temei, îmi era teamă că o să urmeze un asediu îndelungat, blesteme, migrene şi vorbe, însă ea a dat dovadă de cea mai înaltă nobleţe, ceea ce e foarte straniu, ţinând seama de situaţia şi de concepţiile ei, şi mi-a răspuns în câteva rânduri elegante şi reci, puse într-un plic ieftin. E adevărat, printre ele era o frază amară despre egoismul meu, dar la aşa ceva se poate rezista. Cândva, dacă ne va fi sortit să ne întâlnim întâmplător, atunci nu ca potrivnici, ci doar ca vechi cunoscuţi, pesemne o să-i spun că mărturisirea zgomotoasă a dragostei, ca şi mărturisirea zgomotoasă a sentimentelor patriotice, este suspectă...

Copacii îşi leapădă frunzele... Natura s-a cufundat într-o tristeţe uluitoare. De bună seamă, din pricina asta, la Petersburg a crescut numărul cerşetorilor şi hoardele lor nespălate au umplut pridvoarele bisericilor, încât cu greu îţi faci drum printre ei.

...Ţii minte cântecul trist al trompetei,
stropii de ploaie-n penumbra-nserării?...

Dacă am avea două vieţi, am putea să închinăm una regretelor zadarnice şi întristării. Dar avem numai una.

Amiran Amilahvari are o calitate minunată: deşi nu-ţi împărtăşeşte multe dintre concepţii, deşi nu-ţi încuviinţează modul de viaţă ş.a.m.d., nu se apucă să te demaşte, să te zdrobească, să se impună, să te dispreţuiască, să profaneze, ci lasă impresia (şi asta nu că s-ar preface, ci din respect pentru firea celorlalţi) că împărtăşeşte toate acestea. Spiritul de libertate pe care şi l-a însuşit din copilărie în Georgia sa edenică nu-i îngăduie să fie judecătorul altora. De bună seamă, acolo, în ţara lui, există într-adevăr ceva ce nu poate fi învăţat, ci dobândit numai odată cu laptele supt de la sânul mamei, în pofida francezei impecabile şi aristocratismului său autentic, el a rămas copilul fermecător al munţilor şi niciun Petersburg nu e în stare să-i altereze sângele. Trebuie să asculţi cu câtă ardoare vorbeşte despre patria sa, de care s-a despărţit în copilărie, de sora sa, cu care se vede o dată la trei-patru ani, de părinţii săi, de bucătăria georgiană, cum cântă în limba sa guturală, de neînţeles, cum duce mâna la sabie pentru a stăvili ivirea dorinţei arzătoare de a abandona totul şi a porni într-acolo în goana mare, în căutarea tămăduirii. «Şi poate peste Caucaz...»

Ce minunat lucru este liniştea! Nătărăul de Afanasi şi-a revenit, şi-a atârnat o cravată de clovn, prezentându-se înainte-mi cu o privire mustrătoare. În genere, deşi sunt vinovat faţă de el, figura lui neiertătoare începe să mă plictisească. Eu îl suport ca pe un mare original şi din obişnuinţă, dar el n-ar trebui să abuzeze de asta. Se pare că spionul s-a stabilit definitiv în casă. Mă dispreţuieşte şi, judecând după înfăţişarea lui, speră că foarte curând voi purta jug-mundirul de gală cusut de el. La stăruinţele lui, ieri i-am ţinut un adevărat curs despre tabloul meu, fără să amintesc, fireşte, numele nefericitului Muraviov[16]. Totuşi el, canalia, pesemne că simte sau chiar ştie ceva, ceva anume fierbe în el, se plămădeşte, chibzuieşte ceva, pufneşte şi tuşeşte semnificativ. Ţinând seama că orice amintire despre cele petrecute în Piaţa Senatului este pentru suveran ca un cuţit ascuţit, nu este exclus ca acest nume tainic să devină cunoscut celor ce se interesează de el.

Interesant, cum vor bate în retragere şi cum vor amâna cununia doamnele mele nebune? Ce simţăminte le vor tulbura sufletele şi cu ce

blesteme voi fi onorat?...”

„15 octombrie...

Să aibă oare dreptate cei ce mă judecă pentru indiferenţa mea faţă de activitatea pe tărâm social? Casandra, bunăoară, care susţine că o slujbă «nu m-ar umili»? Ori eu nu ştiu cum vine asta?

— Felul dumneavoastră de a gândi o să vă aducă mari neplăceri în viitor, a spus ea.

Ce ar putea să însemne asta? Oare dorinţa de a fi independent poate pricinui supărare oamenilor cu judecată sănătoasă? Biata Casandra! E atât de devotată stilului de gândire de la palat, încât îşi închipuie că întreaga planetă ar fi precum coridorul domnişoarelor de onoare, unde abaterile de la acest stil sunt considerate drept un cusur.

De la Natalia niciun semn de viaţă. Ce fericire!”

„17 octombrie...

Pe neaşteptate mi-a căzut pe cap locotenentul Katakazi. Civil, mirosind a parfum franţuzesc, parcă era un pudel tuns frumos. Merita să vezi cât de neglijent a aruncat lacheului redingota, udată de ploaie, cât de maiestuos s-a descotorosit de pălărie, cum m-a pironit cu ochii lui negri, mici, aşteptând ca eu, din nou, precum mai demult, să-l jignesc, neîngăduindu-i să păşească mai departe de vestibul. De data asta însă, demonul meu năbădăios mi-a poruncit să fiu mai îndurător cu acest nefericit verificator al bănuielilor altora. Locotenentul a lăsat să se vadă că nici nu aştepta alt fel de primire, deşi roşeaţa uşoară, care i se aprinsese în obrajii rotunzi, şi mersul exagerat de lin trădau furtuna ce clocotea în el.

Am avut o discuţie memorabilă.

KATAKAZI. Prinţe, îmi cer iertare că v-am deranjat, însă, cum puteţi ghici, nu setea plăcerii personale...

EU. Sunt bucuros să vă văd în casa mea, domnule locotenent.

KATAKAZI. Sunt foarte măgulit, cu toate că îmi rezerv dreptul să mă îndoiesc că întâlnirea cu mine poate să vă pricinuiască bucurie.

EU. Vă înşelaţi. Sunt într-adevăr bucuros că am prilejul să înlătur nepoliteţea de rândul trecut şi sunt gata să vă ascult.

KATAKAZI (*solemn*). Prinţe, reiau din nou vechea temă despre faptul că la dumneavoastră locuieşte, fără permis de şedere, un anume marchiz Troyat.

EU. O, Doamne, nu vă mai dă pace marchizul ăsta.

KATAKAZI. Vedeţi dumneavoastră, există o anchetă deschisă (*Râde*.) şi eu nu pot s-o închid înainte de a clarifica acest caz... Aşadar, locuieşte la dumneavoastră?

EU. Este un personaj imaginar, credeţi-mă...

KATAKAZI. Vreţi să spuneţi că a fost născocit?

EU. Întocmai, sunt uimit că un fleac ca ăsta vă poate pricinui atâta bătaie de cap.

KATAKAZI. Daţi-mi voie să mă îndoiesc. Toate datele dovedesc contrariul.

EU. Ce date? Dumneavoastră glumiţi, locotenente. Îmi cunosc toţi oamenii din casă. Poate se ascunde sub masca vreunuia din lacheii mei?

KATAKAZI. De ce nu?

EU. Atunci mă dau bătut…

KATAKAZI (*în şoaptă*). Cum s-a aflat la Secţia a III-a, marchizul Troyat, originar din Franţa, este adept al ideilor republicane şi locuieşte la dumneavoastră din pricini pe care nu putem decât să le presupunem...

EU. Asta devine interesant. De ce tocmai la mine?

KATAKAZI. Păi, foarte simplu. La recomandaţia prietenului dumneavoastră, prinţul Priimkov Andrei Vladimirovici. (*Râde*.)

EU. Prostii... Ce amestec are aici Priimkov? Marchizul Troyat este o născocire...

KATAKAZI (*oftând*). Foarte bine. Pe prinţul Priimkov sper că-l cunoaşteţi?

EU. Locotenente, nu credeţi că ar trebui să vă arăt uşa? Nu vă îngrijorează o asemenea încheiere a întrevederii noastre?

KATAKAZI (*cu un surâs fermecător*). Nu, prinţe, nu mă îngrijorează. Ştiţi bine că eu nu vin aici când mi se poate întâmpla aşa ceva. Ştiţi prea bine că n-am venit la dumneavoastră să stăm la palavre, nu din îndemnuri proprii, ci, cum am avut cinstea să vă aduc la cunoştinţă, la vrerea altora, ca să vă pun o serie de întrebări, şi dumneavoastră, prinţe, nu veţi putea săvârşi nepoliteţea... (*Râde*.) Căci dumneavoastră îl cunoaşteţi pe prinţul Priimkov, nu-i aşa?

EU. Da, îl cunosc...

KATAKAZI. Există informaţii că, nesocotind interdicţia imperială de a veni la Petersburg, el vine în taină şi stă la dumneavoastră.

EU (*buimăcit*). Cum să vă spun... Am auzit că ar fi fost la Petersburg, dar... acum nu-mi aduc aminte de la cine am auzit...

KATAKAZI. Asta n-are importanţă... A fost, şi a fost şi la dumneavoastră...

EU. Aflaţi că...

KATAKAZI. Aţi uitat: el a fost aici, mai cu seamă că, în sihăstria dumneavoastră, vreţi uneori să mai schimbaţi o vorbă cu cineva şi cum, în afară de el, în jur nu mai există alţi oameni vrednici, din punctul dumneavoastră de vedere...

EU. Asta-i o născocire şi n-are nicio legătură cu pretinsul marchiz. Mai cu seamă că eu am destui prieteni.

KATAKAZI. Asta nu-i o născocire, ci un lanţ de concluzii logice.

EU (*îndărătnic*). E o prostie.

KATAKAZI. Un cuvânt care nu poate servi drept argument.

EU. Lungim discuţia...

KATAKAZI. Puneţi-vă în situaţia mea: în hârtiile Secţiei a III-a se menţionează că marchizul Troyat v-a vizitat acum doi ani, în ianuarie patruzeci şi şase. Asta se ştie precis. Nu insist susţinând că locuieşte şi acum la dumneavoastră, dar dacă este menţionat înseamnă că a fost nu-i aşa? (*Râde*.) Puneţi-vă în situaţia mea: trebuie să închid această anchetă şi nu pot. Acum, când Franţa ne-a blagoslovit cu asemenea evenimente, ba chiar toată Europa fierbe şi îşi face de cap, cazul marchizului Troyat capătă o semnificaţie nouă... Puneţi-vă în situaţia mea...

EU. Aş fi bucuros să vă pot ajuta cu ceva, dar totul nu-i decât o prostie...

KATAKAZI. Noi nu susţinem că împărtăşiţi concepţiile lui, Doamne fereşte; a trecut pur şi simplu pentru vreun ceas, a greşit adresa, n-a scos o vorbă, a băut o cafea, a dispărut, orice doriţi, ca să pot închide ancheta...

EU. Dar asta e ceva de necrezut..

KATAKAZI. Nu trebuie decât să spuneţi că a fost, atât. Închidem ancheta, şi gata...

EU. Pur şi simplu râdeţi de mine.

KATAKAZI. De râs îmi arde mie? Vă implor să vă puneţi în situaţia mea! Pe dumneavoastră nu vă costă nimic, dar mie mi se ia o povară de pe umeri.

EU. Dacă această pură formalitate vă poate...

KATAKAZI (*cu însufleţire*). Întocmai... Din pricina asta, de câţiva ani încoace, am tot felul de complicaţii la serviciu.

EU. La naiba, fie: a fost în trecere, a rămas o jumătate de oră, a reparat roata trăsurii...

KATAKAZI. Splendid, dar nu roata, prinţe, fiindcă asta s-a întâmplat iarna, în ianuarie, dacă vă amintiţi...

EU (*dezlănţuit*). Bine, fie: talpa saniei, biciul, oiştea, clopoţelul, doar nu se poate fără clopoţel? Un clopoţel franţuzesc!... Au potcovit caii, i-au pus comprese vizitiului, i-au luat sânge marchizului...

KATAKAZI. Râdeţi, dar mie mi s-a luat o piatră de pe inimă. Acum o să închidem blestemata asta de anchetă, şi gata. Apropo, prinţe, n-ar strica, vă sfătuiesc prieteneşte, de-acum înainte, dacă, să zicem, acest misterios marchiz o să apară iar, parcă ai de unde şti ce i se mai poate întâmpla, să trimiteţi omul dumneavoastră la noi, lucru pentru care v-am rămâne îndatoraţi şi aţi scăpa totodată de neplăceri de prisos. (*De-a dreptul obraznic*.) Personal mă străduiesc să nu admit despre mine tot felul de opinii condamnabile...

EU. Cutezaţi să-mi daţi lecţii...

KATAKAZI. Iertaţi-mă, nici prin gând nu mi-a trecut. Vă sunt atât de îndatorat... m-aţi scos dintr-o mare încurcătură. M-aţi salvat pur şi simplu. (*Şi iată că se ridică să plece*.) Ce să-i faci, prinţe? În situaţia mea n-ai de ales... Eu nu pot, luminăţia ta, să-mi permit luxul de a mă gândi numai la suflet. Pentru dumneavoastră, toate astea sunt, poate, nimicuri, dar pentru mine, cum se zice, slujba e mamă, iar mundirul tată bun... Vă cer iertare pentru deranj... (*Deja în prag*.) Apropo, din pură curiozitate... Cunoscutul dumneavoastră, domnul Kolesnikov... ce spuneţi de scrierile lui?

EU. Nu prea îmi aduc aminte să-l fi cunoscut.

KATAKAZI. Pe Kolesnikov? Iertaţi-mă... Un literat, scrie la reviste...

EU. Nu, nu... Nu mi-amintesc...

KATAKAZI. Ciudat. El vă cunoaşte...

EU (*amintindu-mi salonul domnului Sverbeev, două picioare îngheţate*). A-a-a, păi sigur... Da’ nu mi-e cunoscut. Ne-am întâlnit întâmplător... Bine, domnule locotenent, dumneavoastră... eu, ca să recunosc, nu i-am citit articolele... dumneavoastră aţi vrea ceva... în genere, eu nu citesc revistele contemporane. Deşi mi s-a părut o fiinţă destul de curioasă...

KATAKAZI (*cu însufleţire*). Întocmai, întocmai! Curioasă, într-adevăr... Într-unul din articolele lui s-a strecurat o părere... ă-ă-ă... da, era acolo un mic detaliu... da, parcă... de fapt, o aluzie la faptul că o anume forţă se amestecă în artă cu intenţia de a o stârpi...

EU. Dumneavoastră ştiţi mai bine. Dacă sunteţi atât de apropiaţi... Eu nu citesc articole.

KATAKAZI. Ştiţi, eu doar aşa... Să vă ferească Dumnezeu să staţi de vorbă cu el – vă năuceşte. (*Râde*.) Aplomb, maniere proaste... Nu găsiţi?

...Brusc a început să se îndepărteze de mine, să se îndepărteze, să dispară, să se cufunde în nefiinţă. Când m-am trezit, nu mai era în cameră şi, pare-se, nici în casă. Am înţeles că din nou căzusem în acel leşin, de care, mulţumită absenţei lui îndelungate, râdeam ca un biruitor. Frumoasă ispravă! Oare unde să-mi caut izbăvirea... Şi totuşi, dacă doctorul Morinari, printr-un simplu gest, ar putea să mă tămăduiască?... O, regrete târzii!”

„19 octombrie...

Nimic nu trece fără urmări. S-a întâmplat ca şi această scenă stupidă, cu locotenentul, să-şi aibă continuarea ei. Am primit o scrisoare.

«Luminăţia voastră!

Socotesc de datoria mea să Vă mulţumesc încă o dată pentru uimitoarea Dumneavoastră nobleţe şi mărinimie, cu care am avut cinstea să fac cunoştinţă acum trei zile, aflându-mă la Dumneavoastră într-o vizită oficială. Recunosc, pentru o clipă m-a străfulgerat gândul, care a stârnit indignarea demnităţii mele, că încercaţi să corupeţi o persoană oficială. Repet: doar pentru o clipă, căci mi-aţi propus banii cu atâta sinceritate şi atât de prieteneşte, încât a Vă bănui ar fi fost o ticăloşie, iar a nu lua banii însemna să jignesc intenţiile Dumneavoastră cele mai bune.

Sunt uimit de perspicacitatea Dumneavoastră: cum aţi putut ghici că eu şi familia mea ne aflăm aproape în pragul mizeriei?

De acum înainte mă socotesc datornicul Dumneavoastră, financiar şi spiritual, şi mă rog lui Dumnezeu în speranţa că o să-mi ofere prilejul să Vă dovedesc asta în viitorul cel mai apropiat.

Întotdeauna la dispoziţia Luminăţiei Voastre,
slugă preaplecată,
locotenent Katakazi Timofei»

Iată, prin urmare, cum a luat sfârşit discuţia noastră! Într-un acces de idioţie, i-am vârât în mână portmoneul cu bani, iar el n-a cutezat să mă refuze. De altfel, mă tem că a luat, totuşi, aceşti bani ca răscumpărare a liniştii mele. Şi aşa-i bine!... Apropo, după câte ţin minte, în portmoneu se aflau trei sute de ruble! Oare nu-i prea mult pentru o secătură de teapa lui Katakazi?”

„21 octombrie...

Astăzi am primit de la Moscova o scrisoare grozavă – mică, trufaşă, ironică! Eu sunt «stimate domn», iar politeţea mea – nimic altceva decât laşitate; n-am procedat ca un van Schonhoewen şi nu sunt vrednic de iertare!

«...În scrisori sunt mai îndrăzneaţă, Vă daţi seama. Asta, pesemne, e ultima mea scrisoare. Vă scriu, pentru că nici acum nu-mi pot reveni din uimirea produsă de vizita Dumneavoastră la Moscova. Nu am curajul să ascund că simţeam o bucurie atât de mare, încât parcă am înlemnit dintr-odată. De bună seamă, dacă aş fi fost eu în locul Dumneavoastră, iar Dumneavoastră în locul meu, aş fi fost foarte indignată de purtarea Dumneavoastră. Câtă necuviinţă – să întâmpini cu atâta răceală un om! Ştiu că n-o să mai vreţi niciodată să mă vedeţi. Am înţeles asta de îndată ce V-am zărit lângă casa noastră: am observat cât eraţi de înciudat că m-aţi întâlnit. *Maman* mă priveşte cu mirare şi se ţine după mine cu halebarda, zicând: «Noi, cei din neamul Brawura, ne-am remarcat întotdeauna printr-o stăpânire de sine deosebită în exprimarea sentimentelor». Îmi e ruşine că aţi putut crede că *maman* îmi doreşte răul.

După fuga Dumneavoastră ruşinoasă, am cinat cu toţii laolaltă, am pansat capul plin de răni al simpaticului locotenent Berg şi l-am petrecut pe drumul spre Caucaz, în armata activă. El speră să-i învingă pe toţi acei munteni şi să se întoarcă degrabă cu ordinul «Vladimir» sau «Anna». Cum vedeţi, eu o duc bine. Am auzit că şi la Dumneavoastră totul e în ordine şi că acum duceţi o viaţă fericită de familie, slavă Domnului...»

Da, acum nu mai am nicio posibilitate de a fi iertat. Lavinia Brawura m-a înfierat, şi pe bună dreptate. După ce a citit scrisoarea, Amiran a zis: «Nu cumva e îndrăgostită de tine? La cincisprezece ani, aceste domnişoare nu ştiu altceva decât să se îndrăgostească. Cu toate că scrie despre Mişka Berg, dar el nu poate fi decât compătimit, fiindcă această copilă subţirică a vrăjitoarei e prea ironică pentru o logodnică fericită...»

Ce mi-o fi căşunat cu acest domn van Schonhoewen, care nici nu mai există?! Totuşi, uneori, mă roade un fel de ciudă la gândul că locotenentul Berg, găurind câţiva munteni nenorociţi, drept răzbunare pentru loviturile încasate de la Coco, se va întoarce şi-l va conduce pe domnul van Schonhoewen la altar!... Niciun van Schonhoewen n-a existat şi nu există.

— Cine este domnul van Schonhoewen? l-am întrebat pe Afanasi.

— Cine să-l ştie... a răspuns trântorul.

— Bine, dar îl conduceai aici! am zis eu indignat.

— Da’ pe cine, dacă-mi daţi voie, n-am condus eu la dumneavoastră? a găsit de cuviinţă să zică dihania.

Prin urmare, într-adevăr, van Schonhoewen nu există...”

„23 octombrie...

Biata Natalia. Ce poate face o femeie în situaţia ei? Adevărat, situaţia nu este din cele uşoare. Groaza mea faţă de samavolnicie m-a silit să văd şi în contesă ceva înfricoşător, iar ea nu e decât o muiere ca toate celelalte, cu o bărbie ceva mai greoaie, ceea ce, de bună seamă, nu înseamnă nimic. Dorinţa de a se uni cu mine nu-i decât un capriciu; prin înfrigurarea şi îndărătnicia cu care vrea să obţină aceasta, nu face decât să-şi slujească propria-i natură. E timpul să mă obişnuiesc cu aşa ceva şi să las deoparte dispreţul, căci, dacă ar fi să mă privesc dintr-o parte, pasămite n-aş putea admira un tablou prea plăcut, mai cu seamă când nu pozezi în faţa cuiva, nu-ţi struneşti instinctele, nu te prefaci de hatârul reputaţiei, ci îţi permiţi totul: să-ţi înghiţi cu zgomot saliva la vederea unei bucăţi gustoase, să-ţi întinzi gâtul ca un gânsac, să-ţi răsuceşti picioarele, năzuind spre ceva şi obţinând acel ceva... Fiindcă, vezi bine, fiecare preţuieşte atât cât preţuieşte pricina după care aleargă. Şi din nou anticii au dreptate.

A-i citi pe antici înseamnă să discuţi cu ei. Discuţia te purifică. Şi eu discut. Cu cei din zilele noastre, însă, iată că n-am poftă. Ce mă împiedică? Poate faptul că cei vechi ştiu să vorbească şi despre tine, câtă vreme cei de astăzi – întotdeauna doar despre ei.

Singurul cu care poţi să vorbeşti sau foarte bine să taci, fără a încerca vreun simţământ de stingherealã, este, ca întotdeauna, Amiran. Când apare la mine acest monstru plin de iubire, care întotdeauna tăinuieşte în el jăratic, gata să se aprindă la cea mai mică nevoie, mă încearcă dorinţa să-mi pun pelerina, să mă prăvălesc într-o noapte fără lună, să mă preschimb într-o umbră micuţă la adăpostul umbrei lui mari, să mă furişez prin parc, să

plutesc peste Neva, să prind din urmă o caleaşcă necunoscută, să-mi fac loc în spate, unde stau lacheii, şi să zbor, hurducăit de hârtoape, încotrova... sau s-o ajung cu salturi gigantice, să-i ating portiera cu poala pelerinei, speriind din somn pe vreo Evdokia Spiridonovna sau pe vreo Matriona Evlampievna, lipsită de nefericirile mele deşarte, care se bucură dinainte de sosirea la moşie, unde este aşteptată cu turta dulce de la oraş şi cu pălăriile de la Dupré... Mă încearcă dorinţa...

În loc de asta însă, ne-am dus la bal, unde Amilahvari voia să-mi risipească melancolia şi să mă facă, după cum spunea, «să semăn a om», iar eu – să văd ce s-a mai întâmplat în societate, în răstimpul îndelungatei mele absenţe.

Până la urmă însă, n-a avut ce risipi, căci nu de multă vreme eu eram bântuit de fermitate şi dârzenie, iar în răstimpul îndelungatei mele absenţe nu se întâmplase nimic; şi ce-ar fi putut să se întâmple în această lume bine statornicită? Fireşte, Natalia era acolo, dar s-a făcut că nu mă vede, ceea ce eu am remarcat cu mare uşurare, neavând nici cea mai mică intenţie să iau parte la o zadarnică prefăcătorie diplomatică. Ce-a fost a fost... Era foarte frumoasă şi tristă, dar mi s-a părut aproape necunoscută. Contesa Nesselrode mi-a răspuns foarte binevoitoare la plecăciune, de unde am dedus că de acum slujba, nunta şi soarta mea nu mai sunt puse la îndoială de aceşti oameni şi eu figurez în listele lor, iertat şi alintat.

Fără să-i dezamăgesc, m-am grăbit s-o şterg din salonul de dans, rătăcind între salonul de băuturi şi mesele de joc, şi invers, până când am simţit că lumea este cu totul cumsecade.

M-au lăsat în pace, chiar dacă nu pentru multă vreme, în orice caz, până vor descoperi gradul decăderii mele. Atunci se va dezlănţui furtuna... Până una-alta, sunt lăsat la propria-mi dispoziţie...

Oare cum puteţi voi şti dintr-odată ce se petrece în mine şi de ce am nevoie, dacă eu însumi, stăpânul trupului meu, nu pot să-mi dau seama de asta?”

37

Balul era în toi. Candelabrele ardeau ca bezmetice. Orchestra cânta dezlănţuită. Însufleţirea creştea. Părea că în această cutie gigantică, puternic luminată, se dezlănţuise o creatură diformă, cu o mie şi unul de chipuri, care zâmbeşte, râde în hohote, geme, asudă şi nu se mai poate opri, toată

viaţa ei scurtă, fără trecut şi viitor, fiind marcată doar de mişcarea asta nestăvilită, de scuturături şi convulsii într-un spaţiu închis, unde chiar din fosta aroganţă a Nataliei n-a mai rămas nici urmă, şi contesa, fracţionată în câteva părţi, pornise în urmărirea fiecăreia, cu capul răsturnat pe spate, cu gura-i insolentă întredeschisă, cu ochii înneguraţi de desfătare; şi feţele răzleţe, asemănătoare şi strălucind de fericire ale chipeşilor adonişi, din regimentele de gardă; şi o mulţime de micuţi vanschonhoeweni, cu gâturi lungi şi ochi cenuşii, lipsiţi de experienţă, atârnând spasmodic de eghileţi groşi, de epoleţi lăsaţi în jos „*à la grognard*”, dându-şi ochii peste cap, zburând în abisul strălucitor cu entuziasm de exploratori. Şi noile izbucniri ale orchestrei, ajunsă acum în pragul catastrofei, undeva acolo, sus, străduindu-se din răsputeri să insufle acestei sărbători ideea că este exact acel lucru pentru care toţi... şi asta înseamnă viaţă, înseamnă fericire, că aşa a fost întotdeauna, aşa este şi aşa va fi în vecii vecilor. Şi când se răspândi zvonul că trebuie să sosească şi suveranul, totul începu să se învârtejească şi mai abitir, pentru ca el să poată vedea o dată în plus pe fiecare dintre ei în toată strălucirea devotamentului şi iscusinţei şi pentru ca toate acestea să înăbuşe istericalele zgomotoase ale domnului Kolesnikov cel desculţ şi cu vişmundir verde-închis, care nu a fost primit la sărbătoarea lor şi pesemne din pricina asta pomeneşte de Pugaciovi.

În salonul de băuturi Miatlev se întâlni cu colonelul von Müffling. El tocmai se întorcea. Sprâncenele lui de culoarea paiului şi mustăţile de culoarea paiului luceau printre rotocoalele fumului de tutun.

— Poţi crede că toată Rusia s-a adunat aici să danseze, rosti el, articulând cu greu cuvintele, şi-i făcu lui Miatlev cu ochiul. De bună seamă, era bucuros de întâlnirea cu prinţul şi că avea prilejul să mai bea ceva.

— Dacă domnul Priimkov ar fi adus aici, cu ideile lui, ar fi, pesemne, fârs... sfârtecat, nu-i aşa?... Poţi crede că toată viaţa noastră e o sărbătoare robi... orbitoare, nu-i aşa?

Stătea în faţa lui Miatlev, clătinându-se uşor, fără să-şi ia de la el ochii de un albastru-pal. Mundirul lui răspândea o lumină liniştitoare, încât Miatlev însuşi se simţea cel mai fericit om din împărăţie şi chiar Natalia i se părea din nou culmea desăvârşirii şi el intenţiona să răzbească până la ea şi să-i spună că nu poate exista fericire mai mare decât aceea de a se însoţi cu ea şi că ea, în pofida stării lui, să creadă că aşa este, şi că mâine chiar... şi ea trebuie să rupă ultima lui scrisoare cu refuzul şi celelalte aiureli...

În faţă lui însă stătea colonelul von Müffling, şi asta l-a salvat pe Miatlev de la un pas greşit. În ceea ce îl priveşte pe colonel, lui Miatlev îi făcea cu adevărat plăcere să stea de vorbă cu el, căci i se părea a fi singurul viu în acest ocean de simboluri şi, în afară de asta, ei aveau despre ce să vorbească, ce să-şi amintească, dacă ne gândim la nefericita Alexandrina, şi von Müffling zise:

— Aveţi o inimă bună, sunteţi un om de ispravă... Era o fiinţă atât de... că eu am plâns, vă dau cuvântul de onoare, când aţi salvat-o atunci... şi pe urmă nu-mi puteam înfâr... înfrâna lacrimile... şi când am aflat că a fugit de la dumneavoastră...

— Faceţi confuzie, zise Miatlev, Şi-a pus capăt zilelor... Oftică.

— Întocmai, încuviinţă von Müffling. S’răcuţa...

— Colonele, locotenentul dumneavoastră Katakazi manifestă faţă de mine un interes deosebit...

— Katakazi? se miră colonelul. Ci-ci-cine e ăsta?

— Katakazi al dumneavoastră, zise Miatlev, supărându-se. Locotenentul dumneavoastră. Dă buzna la mine cu tot felul de aluzii, ameninţări şi bănuieli...

— Cu bănuieli? se miră şi mai tare von Müffling. Păi cu ce puteţi fi dumneavoastră bănuit? Cine e acest Katakazi? Unde?... A-ă-ă, daţi-l în brânci afară... zise el, zâmbind. Nu vă sfiiţi... nu vă sfiiţi... Puţin importă... Altfel, ştiţi, oricine... Sau, poate, o fi, pur şi simplu, îndrăgostit?

— De cine? se arătă Miatlev uimit.

— De înecata dumneavoastră... – zicând acestea, colonelul se scutură brusc. – Am spus o prostie, zise el treaz. Am încurcat diferite intervale de timp şi diferite împrejurări, s-au suprapus, se mai întâmplă... şi porni spre sala unde se jucau cărţi...

Cineva spuse că suveranul trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta. Era timpul să plece, ca să ocolească întâlnirea cu el. Miatlev se temea de suveran precum se teme un copil bătut de soartă de un tată vitreg, precum iepurele de lupul din ianuarie, precum fata iobagului de boierul cel nou, precum un vagabond de şeful unui sector al circumscripţiei de poliţie. Se temea de propria-i neputinţă, fiindcă ştia că se va detesta pe sine dacă va fi silit să apară slab înaintea lui, şi nu putea fi altcumva. Abia pe urmă avea să se mustre şi să se înfiereze pentru nesocotinţa de a se duce la acest bal, căci întotdeauna când pleacă de acasă, îl pândesc numai nenorociri.

38

„25 octombrie...

Astăzi de dimineaţă i-am poruncit lui Afanasi să readucă vestibulul la vechea-i înfăţişare. Aici, în casa mea, pot să-mi permit ce vreau. Este un lucru îmbucurător. «Buna-cuviinţă publică este potrivnică fericirii noastre, în schimb iubirea ne răsplăteşte pentru toate necazurile.» Dacă Filostrat are dreptate, atunci ce rost mai are să ne facem griji?... Afanasi a adunat oamenii şi toţi, acolo, gâfâiau, uhăiau, se opinteau laolaltă, încât casa se cutremura ca un micuţ pavilion de vânătoare.”

„26 octombrie...

Un trimis al Rumianţevilor mi-a adus obişnuitul *souvenir*. Pachetul voluminos, învelit în hârtie aurită, a fost desfăcut îndelung chiar în vestibul. Afanasi şi domnul Sverbeev roboteau fără preget. Mai cu seamă Afanasi, fiindcă spionul se străduia mai mult să comande. Majordomul îl ascultă chiar mai mult decât pe mine. I se uită în ochi, îi ţine isonul, aşteaptă încuviinţarea... Din hârtie au scos un pachet mai mic, iar din el o splendidă tabacheră de porţelan în montură de aur. Pe capac, pe o crenguţă sângerie, stăteau, întorşi cu spatele unul la altul, doi papagali amărâţi. Tabachera era din secolul trecut şi destul de preţioasă, dar eu am desluşit numaidecât în ea o aluzie tristă, ceea ce m-a stânjenit să-i admir lucrătura măiastră. Interesant, oare care dintre papagali mă închipuie pe mine?

Am vrut să trec pe la Aneta, să-mi deschid inima, dar n-am izbutit..”

„28 octombrie...

Ce întâmplare cumplită, iar eu i-am fost părtaş! Cineva mi-a povestit cum s-a petrecut totul. Acest omuleţ simpatic, care îşi preamărea talentele cu o sinceritate de copil, ferm convins de propria-i dreptate, şedea în mijlocul familiei sale, la locul cel mai de cinste şi, pesemne, ca peste tot îşi proclama principiile şi nu se zgârcea în a ponegri despotismul, privind, în acelaşi timp, cu evlavie vitmundirul nou-nouţ, al cărui drept de a-l purta îl câştigase cu sudoare şi sânge, şi umilinţe zilnice; şi iată că, tocmai când perora despre câte-n lună şi-n stele, plecându-şi ochii modest şi lovindu-şi unul de altul, sub masă, picioarele desculţe, cineva a sunat la uşă, şi a apărut locotenentul Katakazi cu şeful circumscripţiei de poliţie şi i-au poruncit să se îmbrace din ordinul generalului Dubelt. I-au întrerupt alocuţiunea, şi el

nici măcar nu izbutise să spună că domnul Nekrasov îşi face treaba lui la revista *Sovremennik* şi că domnul Kraevski, la *Otecestvennîe zapiski*, are neplăceri din pricina cenzurii, când ei i-au poruncit să se îmbrace. «Daţi-mi voie, daţi-mi voie», a bâiguit el, neînţelegând încă nimic, dar locotenentul Katakazi, care avea acest drept, nu i-a dat voie şi a fost neîndurător, fiindcă el purta mundir albastru pentru care trebuia să plătească. S-a produs numaidecât agitaţie, panică, lacrimi, întrucât nimeni dintre membrii familiei nu-şi putea închipui că lucrurile o să ia o asemenea întorsătură, ba chiar el însuşi căzuse într-o totală prostraţie, neînţelegând, cum adică el, deţinătorul unui viţmundir, verde-închis, al unui cin, al unei funcţii şi al unei simbrii, câştigate pe căi trudnice şi prin preasupusă osteneală, cum adică el să fie silit să meargă la arest şi acuzat, şi de cine? De unul ca şi el, doar că e îmbrăcat în mundir albastru! Ce înseamnă asta, pesemne gândea el, oare culoarea albastră vorbeşte mai temeinic de valoarea omului decât cea verde-închis? «Este o neînţelegere, domnilor, a spus el cu buzele albite, doar sunt un om cunoscut.. Este o neînţelegere...» Şi, chiar îmbrăcându-se, el tot nu putea înţelege că mundirul verde-închis nu se dă pentru a te făli cu el în faţa subordonaţilor şi a-ţi îngădui să pedepseşti şi să ierţi pe aceia deasupra cărora ai fost pus, ci pentru a nu uita că de acum porţi mundir verde-închis şi valorezi atât cât valorezi, şi nu mai mult, şi că prosperitatea verde-închis nu se împacă nicidecum cu felul cutezător de a gândi, cu alte cuvinte: dacă-ţi place să te dai cu sania, trebuie să-ţi placă s-o şi cari; iar dacă, să zicem, eşti împotriva saniei, atunci nu trebuie să te urci în ea şi să zbori, încremenind de voluptate.

Uite aşa a fost luat, iar ce s-o mai fi întâmplat cu el mai departe nu ştiu.

Pesemne că aveam o figură teribilă când am intrat în casă, pentru că Afanasi a sărit la o parte şi a încremenit în semiîntuneric. M-am îndreptat numaidecât spre camera lui şi am deschis uşa. Spionul, ca de obicei, şedea lângă samovar şi sorbea ceai din farfurioară. De data asta, mutra lui mi s-a părut şi mai respingătoare. «Da’ unde vă sunt viţmundirele verzi, am vrut eu să strig şi foarfecele roşii, cu ajutorul cărora vă prefaceţi şi vă tot prefaceţi, şi îndeobşte, unde vă e vorbăria mincinoasă, şi pe urmă ce mama dracului căutaţi în casa mea! Ce treabă aveţi aici, lua-v-ar toţi dracii! Afară! Să piei din faţa mea!... Afanasi, porcule, adu-mi harapnicul!...» am vrut eu să strig, dar n-am izbutit.

Totuşi, se vede că el a izbutit să citească toate astea pe faţa mea, întrucât a pus jos farfurioara, a sărit de la masă, s-a frânt în două, ploconindu-se adânc, mie mi s-a părut în bătaie de joc.

Tocmai mă răsuceam să plec, trântind uşa, dar el mi-a luat-o înainte şi, cu o slugărnicie neaşteptată, a început să mă înduplece să mai întârzii, încât eu m-am oprit. Apoi a desfăcut un pachet mare, aşezat pe masă, scoţând din el un viţmundir verde-închis nou-nouţ, pe care-l cususe special pentru mine. De uimire, am rămas descumpănit, dar m-am stăpânit şi i-am zis lui Afanasi:

— Binevoieşte şi plăteşte-i acestui domn, iar zdreanţa arunc-o, să n-o mai văd în ochi... Regret mult, dar acum nu-mi mai face trebuinţă. Nu mai am nevoie.

— Măcar să-l încercaţi, luminăţia voastră, a zis spionul cu lacrimi în ochi. Nimeni n-o să vă coasă altul mai bun...

Am ieşit, afurisindu-mă pentru slăbiciune şi, totodată, încercând un straniu sentiment de irealitate a celor ce s-au întâmplat. Brusc, încetasem să mai cred că eu intrasem cândva în salonul unde această iscoadă ciolănoasă îmi aruncase pe umeri o stofă mirosind a ceară.”

39

(*Lavinia – lui Miatlev, din Moscova*)

„Mult stimate domnule Serghei Vasilievici, n-aş fi cutezat să Vă tulbur liniştea de n-ar fi fost năprasnicele zvonuri despre năpasta ce s-a abătut asupra Dumneavoastră. Toată Moscova vorbeşte despre acest incendiu cumplit. Oare n-aţi izbutit să salvaţi nimic? Măcar Dumneavoastră sunteţi întreg şi nevătămat? Îmi pare tare rău de Dumneavoastră, dar şi de mine deopotrivă: căci acum nu mai există casa unde venea domnul van Schonhoewen şi unde era primit atât de prietenos. Cum s-a putut întâmpla o asemenea nenorocire? Nu cumva a fost o mână răuvoitoare? Căci, orice aţi spune, există mulţi care nu vă privesc cu ochi buni...

Mă folosesc de această ocazie, să vă spun că eu sunt bine-sănătoasă. Crăciunul l-am sărbătorit în familie, şi a mai fost domnul Ladimirovski, despre care parcă V-am mai povestit. Este un om drăguţ, iar de când şi-a ras barba, a întinerit de-a binelea. Suntem prieteni destul de buni, şi din ostilitatea mea copilărească faţă de el n-a mai rămas nici urmă. Îmi dă lecţii

de scrimă şi mă învaţă să trag cu pistolul, şi acum pot să dobor, de la treizeci de metri, o sticlă de şampanie.

Cu toţii ne-am bucurat mult când am aflat că intenţionaţi să vă căsătoriţi cu contesa Rumianţeva. Este formidabil. Bucuria noastră însă a fost, pare-se, prematură, fiindcă acest incendiu îngrozitor s-a întâmplat într-un moment atât de nepotrivit... Cui i-ar mai arde de căsătorie?

Curaj, dragă prinţe, totul o să fie bine.

Nu demult, mi-am amintit pe neaşteptate cum odată, când ne petreceam vara la o vilă dinspre Finlanda, plictisită de oameni, am ucis-o pe Kaleria şi m-am dus singură pe o insulă pustie. Era o insuliţă cu mult nisip şi pini rari, unde mi-am construit o colibă şi am hotărât să locuiesc în ea. M-au găsit însă şi au început să mă convingă că o fată de măritat trebuie să se gândească la altceva. Câtă vreme însă am stat în coliba mea, mi-am adus aminte de Dumneavoastră şi mi-am zis că ar fi fost tare bine să Vă mutaţi şi Dumneavoastră acolo. Am fi putut sta de vorbă despre câte-n lună şi-n stele, fără să ne grăbim nicăieri. Ce-ar fi dacă, aşa, deodată, v-ar veni poftă să faceţi asta? Atunci eu V-aş arăta bucuroasă totul: şi cum să găsiţi insuliţa, şi din ce să construiţi coliba...

Ah, prinţe, totuşi cât de complicate sunt toate în jur. Uneori îmi vine să urlu, dar buna creştere nu-mi îngăduie. Iertaţi-mă că Vă plictisesc în virtutea privilegiului de veche cunoştinţă. Câte nu-şi îngăduie omul? Puteţi să nu Vă osteniţi şi să nu-mi răspundeţi, eu n-o să mă supăr...”

40

Furtuna se aduna în aerul umed al Petersburgului, încetul cu încetul, pe nesimţite. Fulgerele ei principale erau îndreptate spre cetatea de lemn, cu două caturi, a lui Serghei Miatlev, care se izbăvise, în sfârşit, de vizite, de spioni, de mustrări de conştiinţă; şi care uitase de ghinionistul şi verde-închisul Kolesnikov, de domnul van Schonhoewen, cu gâtul lui subţirel, de contesa Rumianţeva şi de frământările sale recente. Totul parcă se statornicise, totul parcă se orânduise; până şi Aglaia cea roşcată, năucită de ghionturile neghiobului de majordom, se îmbujorase pe neaşteptate, îşi îndreptase umerii rotunzi, îşi semeţise pieptul dogoritor, chicotea când se întâlnea cu Miatlev întâmplător pe coridoare, pe scară, printre statuile de marmură, amintind tânărului sihastru că viaţa merge înainte şi e timpul să se învioreze, iar toate astea, după cum s-a văzut, nu însemnau defel ajunul

furtunii, dar trebuia pesemne să fii înzestrat cu clarviziune şi sensibilitate de nepământean ca să izbuteşti să-i simţi apropierea. De-abia pe urmă, când ea se năpusteşte dezlănţuită, ne apucăm cu mâna de inimă, holbăm ochii, ne întristează propria noastră nesocotinţă, dar atunci când ea încă se adună, prinde puteri, se pârguieşte asemeni merelor de august, noi ne hlizim nepăsători şi răcoarea neaşteptată a aerului o primim ca pe o fericire.

Trecuse octombrie, pe urmă noiembrie, după ploi s-au pornit ninsorile, s-a lăsat gerul, pe Neva trosnea gheaţa, plopii trişti scârţâiau în parcul rărit, uneori, noaptea, se auzea urlet îndepărtat de lupi, cetatea de lemn cu două caturi, neincendiată de nimeni, se năruia pe zi ce trece, încă din primele clipe ale amurgului se aprindeau felinarele aproape de prisos... Petersburgul însă clocotea, pasiunile se zbuciumau încălzite de dogoarea sobelor şi căminelor; zvonurile circulau, ca liliecii, unul mai fantastic decât altul; noaptea, în fostele camere ale Alexandrinei se tânguia încet şi monoton o fantomă bătrână, care nu mai speria pe nimeni...

Mai întâi veni domnişoara de onoare Elizaveta Vasilievna, cu chipul însemnat de suferinţă, istovită de povara mâhnirilor, care de mult nu mai semăna cu sora de altădată, care nu-şi găsea cuvintele, care se încurca în învinuiri. Trebuia să-i vezi figura tragică pentru a pierde orice urmă de compasiune, în cazul când aceasta ar mai fi existat. Natura nu putea născoci un apărător mai rău al cauzei contesei Rumianţeva.

— Ascultaţi, rosti Miatlev cu răceală, trasând cu acest „dumneavoastră” o linie categorică între trecut şi prezent, lăsând să se înţeleagă că paharul este arhiplin şi că de acum discuţia nu poate fi decât oficială. Ascultaţi, suferinţele acestei tinere doamne, prea abilă pentru vârsta ei, nu mă interesează. Sper că dumneavoastră sunteţi sănătoasă şi aţi scăpat cu bine de gripă? Vedeţi, intenţiile ei sunt prea făţişe şi, în această privinţă, există un număr foarte însemnat de râvnitori cu titlu nobiliar...

PRINŢESA. Ce?... Cum?...

MIATLEV. Da, dintre aceia care ar putea s-o consoleze pe contesă în nevoia ei firească de a se împovăra cu familie...

PRINŢESA. Insultaţi femeia care vă iubeşte şi poartă în pântece copilul dumneavoastră...

MIATLEV. Regret mult, dar trebuie să admiteţi...

PRINŢESA. Ah, cutezaţi a insinua că acest copil...

MIATLEV. Vorbesc despre altceva...

PRINŢESA. Contele Nesselrode este total nedumerit. Bine, iată, domnul Amilahvari, el, care e atât de liniştit şi de drept, care are atâta afecţiune pentru dumneavoastră, să spună el, dacă nu ţineţi seama de părerea mea şi a societăţii, iată, să spună el, ca prieten şi confident al inimii dumneavoastră... (*Întorcându-se către mine*.) Eu vă stimez foarte mult, şi cuvântul dumneavoastră... Pentru Dumnezeu, spuneţi-i acestui om, molipsit de îndărătnicie, că purtarea lui... Nu, nu vă sfiiţi, nu fiţi modest, spuneţi-i... fără menajamente, vă rog să-i spuneţi...

EU. Bine, o să-i spun, scumpă Elizaveta Vasilievna... Dar *ce* pot eu să-i spun? Eu cred că dacă prietenul meu... contesa Rumianţeva este o femeie fermecătoare, are atâtea calităţi, încât e pur şi simplu de mirare... Nu încape îndoială... Iată ce cred eu...

PRINŢESA. Nu, nu, fără menajamente, spuneţi ce credeţi, cum trebuie să fie între noi...

EU. Da, da, chiar aşa. Mulţi ar fi fericiţi să-i propună contesei mâna şi inima, tocmai asta am în vedere: Ea este fermecătoare şi minunată... Este una dintre femeile care pentru dragoste sunt în stare să... dar, scumpă Elizaveta Vasilievna...

PRINŢESA. Scumpule, spuneţi-mi drept, adică spuneţi-i lui, spuneţi-i lui asta, toate astea să i le spuneţi lui... Aveţi dreptul...

EU. Fireşte.

PRINŢESA. Aveţi acest drept, pentru că eu nu cunosc femei insultate de dumneavoastră, sunteţi atât de perfect, încât aveţi dreptul să-i spuneţi...

EU. Fireşte. Oare, dintre cele pe care le-am cunoscut, s-a plâns vreuna de mine? Cine spune asta? Nimeni... Nimeni nu poate spune aşa ceva... Iată de ce socotesc de datoria mea să vă spun...

PRINŢESA. Lui, nu mie...

EU. Lui i-am spus demult, vreau să vă spun dumneavoastră că el este prietenul meu şi se-nţelege de la sine... fireşte, pot să mă amăgesc, dar întrucât sunteţi atât de îngăduitoare, apreciind relaţiile mele cu femeile, şi aveţi o părere atât de bună despre mine, atunci pot să-mi îngădui cutezanţa să gândesc despre prietenul meu în sensul cel mai just, deşi asta, scumpă Elizaveta Vasilievna, nu contrazice cu nimic ceea ce spuneaţi dumneavoastră, şi supărările dumneavoastră îmi sfâşie inima...

PRINŢESA. Nu vă prea înţeleg... adică vă înţeleg, dar aş vrea... v-am rugat să-i spuneţi, iată, lui... noi nu putem... asta nu este cu putinţă... nu mai am putere...

MIATLEV. Poate n-ar fi rău să vă descotorosiţi de înaltele dumneavoastră împuterniciri, să renunţaţi la povara asta covârşitoare şi să mă lăsaţi pe mine...

PRINŢESA. Nu vă înţeleg...

MIATLEV. Păi să mă trimiteţi la dracu'!

PRINŢESA. Dar numele nostru?... Lipsa dumneavoastră de ambiţie şi pasiunea pentru scandaluri sunt bine cunoscute. Dar numele nostru? Ce mă sfătuiţi, cum mă sfătuiţi să procedez, când văd cum numele nostru este pângărit şi batjocorit? Cum porunciţi să procedez?...

EU. Elizaveta Vasilievna, scumpa mea, nu vă mai certaţi! Aşa n-o să obţineţi nimic... Acum n-o să rezolvaţi nimic... De ce să facem toate astea? Ne aruncăm unul altuia insulte, iar mâine o să ne pară rău...

Vorbele mele însă răsunară în pustiu. Ea plecă înlăcrimată, ceea ce altădată nu-şi îngăduia. Până şi o piatră se preface în nisip, darămite o inimă slabă de femeie.

El începu să râdă şi zise:

— Mi se pare că cineva îşi vâră nasul în jurnalul meu.

Eu îmi arătai îndoiala, dar el continuă cu înflăcărare:

— Zău, eu îl închid întotdeauna, dar îl găsesc deschis... a treia oară... şi mereu la 13 octombrie, iar acum suntem în decembrie... Şi, în genere, casa mea se părăgineşte.

Da, casa intrase în paragină. Fantoma se dezlănţuise de-a binelea. În pod, sub praful albăstriu, am descoperit cuie mâncate de rugină, îndoite, smulse din lăcaşurile lor; bârne crăpate; făină de cari, în care se preschimbaseră căpriorii de stejar, până atunci părând a înfrunta secole. La scârţâitul uşor al scării se adăugaseră vaiete, croncănituri, ţiuituri şi tânguiri, şi, fără să o facă înadins, Miatlev şi-a dat seama deodată că poate stabili, după ureche, cel mai neînsemnat eveniment petrecut mai sus de vestibul. Uneori era de-a dreptul captivant, căci despre fiecare dintre cei ce locuiau în casă scara dădea de ştire într-un fel anume, ba mai mult, după aceste sunete puteai stabili cine urcă şi în ce stare sufletească se află şi, astfel, să ştii dinainte cum să-l întâmpini pe cel care vine şi dacă să-l întâmpini sau să te retragi în bibliotecă. Da, casa intrase în paragină, şi se părăginea mai repede decât te-ai fi putut aştepta... Semăna cu un bătrân care nu mai ştie să-şi stăpânească trupul şi mintea: vorbeşte aiurea, îşi mişcă picioarele inconştient, un bătrân cu un zâmbet pe chipul zbârcit, ascunzând o taină din viaţa de altădată nici măcar lui cunoscută, ceva ca o ceaţă desfătătoare...

Acum era de ajuns o singură lovitură puternică pentru ca acest moşneag cu două etaje şi cu zâmbet inocent să se aplece la pământ şi să se prefacă în fărâme, îngropând sub pulberea înecăcioasă destine apuse, patimi odinioară vii, jurnale intime nescrise până la capăt, frânturi de cuvinte, care îşi pierduseră înţelesul şi valoarea, şi speranţe îndoielnice... Şi iată că tunetul a bubuit şi furtuna s-a dezlănţuit.

„V-aţi scrântit la cap! scria Şchiopul exasperat din fundătura lui de provincie, acest denigrator, care de mult nu mai făcuse nicio ieşire în libertate: fie că-şi pierduse barba falsă, fie că, în sfârşit, răzbise la cele mai intime secrete ale potentaţilor acestei lumi şi urma, în sfârşit, să le dea în vileag. V-aţi scrântit la cap, ca să nu zic mai rău! Dumneavoastră, înzestrat cu talentul de a scrie, de a observa, de a ironiza, Vă bălăciţi în intrigi, adultere, scandaluri mizerabile, aţi îmborţoşat o muiere, imitându-Vă propriul lacheu, pe acel Fonariasi cu mutră neghioabă, căruia nu-i sunt de vreun folos nici alde Walter Scott, nici cravatele de la gâtul Dumneavoastră trist. Rusia se sufocă în ticăloşie, iar Dumneavoastră dansaţi la baluri, dobândiţi audienţe la Nesselrode...”

Şi Miatlev nici nu apucase bine să râdă de strigătul acestui pretendent la titlul de rival principal al actualului suveran, când intră însuşi Fonariasi şi îl înştiinţă că prinţul este căutat ca să fie condus la luminăţia sa contele Orlov chiar în seara asta, în clipa asta, neîntârziat. Nu se ştie de ce, contele îl aştepta la Palatul de Iarnă, iar careta era de la palat.

„Apropo – îşi zise Miatlev în caretă –, eu n-am mai fost la palat de aproape doi ani. Ce-o mai fi pe-acolo?” Şi începu să cânte cu jumătate de glas, uluindu-l pe ofiţerul însoţitor:

— „Ţi-am cules o floare din pădure...”

Fireşte, el nu putea bănui ce se va întâmpla acolo şi că foarte curând va ieşi de la palat într-o altă calitate, el nu putea şti asta şi de aceea îl întrebă pe ofiţer:

— Ce înseamnă graba asta? Ce s-a mai întâmplat acolo? Adică vă întreb, de ce e nevoie de mine?

Ofiţerul nu răspunse.

Bătrânul leu cu coama încărunţită îl întâmpină pe prinţ cu un mormăit uşor şi binevoitor.

— Iată, Serghei Vasilievici, zise el, cercetându-l atent pe Miatlev şi, împingându-l uşor de umăr, îl conduse lin într-o direcţie numai de el ştiută, măria sa a hotărât, închipuiţi-vă, să se ocupe de fericirea dumneavoastră,

şi-a asumat singur această îndatorinţă. N-au avut mulţi norocul dumneavoastră. Căci, gândiţi-vă numai, ce strălucire extraordinară şi nemuritoare va arunca acest lucru asupra dumneavoastră şi urmaşilor dumneavoastră. Eu încă nu mă pot dumiri cum de a devenit dintr-odată milostiv şi mărinimos faţă de dumneavoastră. Fireşte, toţi suntem nişte neghiobi, nişte găgăuţă, încât uneori, fără un ghiont părintesc, nici nu putem să ne dăm seama încotro, de ce şi pentru ce călcăm. Eu însumi am simţit asta, nu o dată, pe propria-mi piele, când, odinioară, mă lăsam pradă slăbiciunilor, dar numaidecât – această uşoară, dar fermă atingere, şi totul revenea la matca sa... Nu mulţi, Serghei Vasilievici, au fost învredniciţi cu această cinste, însă acei puţini norocoşi, acei cărora le-a revenit, uitaţi-vă la ei, să vedeţi cum s-au rostuit, şi voi repeta la nesfârşit, cât de fermecat şi încântat am fost când el, pentru întâia oară, şi-a exprimat deodată dorinţa, adică a manifestat interes pentru soarta dumneavoastră... căci suveranul face toate astea pentru noi, pentru binele nostru. Parcă el se zbate pentru sine? Câtă vreme n-am învăţat să gândim ca un om de stat, el trebuie să facă asta în locul nostru, asta-i crucea lui, datoria lui, povara lui; câtă vreme noi ne bălăcim fără istov în egoismul plăcerilor şi ne credem cetăţeni ai imperiului, el nu doarme şi ne susţine de braţ, ca din pricina freneziei, să nu ne abatem din drum şi să ne frângem gâtul... Parcă el se gândeşte la sine?...

„Ce-i asta? De ce?” îşi zise Miatlev, şi o spaimă insesizabilă, asemeni unei vrăbiuţe zburlite, îi tresări în sân.

— Eu cred, continua între timp contele, mânându-l pe Miatlev tot mai departe şi mai departe pe scări, pe coridoare şi prin încăperi pustii, eu cred dar că e foarte bine, mai mult decât minunat, că este posibil de a nu se ajunge la ultima extremă, întrucât însuşi măria-sa a hotărât să intervină în asta. Ei, nu vă încordaţi, destindeţi-vă, scumpul meu. N-a murit încă nimeni de fericire.

Din loc în loc străluceau candelabre. Palatul era tăcut şi monoton. Soldaţii din gardă, ca nişte statui de piatră, păreau că stau la posturile lor de nu se ştie câte secole.

— Măria sa împărăteasa Alexandra Feodorovna a fost atât de emoţionată şi de bucuroasă, încât intenţiona să fie prezentă şi să vă felicite personal, să vă exprime bunăvoinţa sa şi simpatia, însă o indispoziţie neaşteptată...

„Ehei, îşi zise Miatlev, pierzându-şi curajul, iar sunt amestecat într-o taină a lor. Asta nu-i pentru mine. Asta nu-i pentru mine, luminăţia ta, vru

să spună el, mai bine spuneţi deschis ce s-a mai întâmplat?” Nu putu însă să rostească niciun cuvânt, doar ceva încet, greu de desluşit se desprinse de pe buzele lui.

— Fireşte, reluă contele cu vioiciune, de parcă îi citise gândurile, nici nu m-am îndoit, sunt convins că totul, acum, o să fie cu desăvârşire altfel, o să vedeţi... Şi pe urmă, între noi fie zis, suntem la o vârstă când trecutul nostru nu poate să nu ni se pară ridicol şi zadarnic, nu-i aşa?

„Mi-e teamă de el, gândi Miatlev despre împărat, dar voi fi ferm şi n-o să îngădui să fiu umilit. Să încerce numai...” El ştia însă că, îndată ce o să-l vadă pe suveran, din fermitatea lui n-o să rămână nici urmă.

În cabinet, de asemeni nu prea puternic luminat, ba mai degrabă întunecos, cineva într-o redingotă de croială militară, aruncând o umbră gigantică, se desprinse de lângă cămin şi veni în întâmpinare cu mâinile întinse.

— În sfârşit, exclamă el cu glasu-i sonor şi plăcut, iată-l şi pe sărbătorit!

„Totuşi mă tem de el, izbuti să gândească Miatlev. Şi, fireşte, voi face aşa cum va dori.”

Din fundul cabinetului, din semiîntunericul roşiatic se auzi un oftat, profund şi scurt, ca un „ah”, rostit parcă în şoaptă.

Lunga viaţă a lui Miatlev, ca o prietenă necredincioasă, rămânând liberă, îl părăsi, tristă şi abătută, şi arse fulgerător în flacăra căminului.

Aşadar, s-au întâlnit. Seducătorul Anetei Frederix era aproape de el ca nicicând altădată. Peste faţa-i frumoasă trecuse timpul, pungile de sub ochii bulbucaţi erau mai proeminente, obrajii atârnau uşor în jos, dar buzele erau zâmbitoare. Ce straniu!

El stătea pe jumătate întors către Miatlev, cu mâna dreaptă dusă la spate, şi cei cinci metri dintre ei păreau o prăpastie. Un muritor n-ar fi fost în stare s-o treacă. De acolo, de pe marginea lui, îl privea ţintă pe prinţ, neputând să priceapă cum de pot femeile să manifeste bunăvoinţă faţă de aceşti ochelarişti prizăriţi, cu tristeţe în privire, cu o cutezanţă ascunsă în mişcări, nu foarte periculoşi, dar foarte stânjenitori, ghinionişti, şovăielnici, ştiind întotdeauna ce vor. Ce or fi văzând femeile dincolo de toate acestea, că doar nu sunt înzestrate să se lase absorbite de cercetări profunde? El, asemeni unui vultur ce s-a oprit o clipă din zboru-i prin înalturi, văzu deodată dinaintea sa o vrabie prăpădită şi îşi zise: dar merită oare ăsta să trăiască în general? Oare nu i s-a făcut lehamite de sine însuşi acestui mişel

viclean, neruşinat, becisnic şi imposibil de stârpit? Ceva, pesemne, există totuşi în el, dacă baroana Frederix şi-a plecat urechea îngăduitoare la ciripitul lui, dacă odinioară a putut să se distingă într-o bătălie sângeroasă, da, unde s-a ales cu o rană grea... scăpând cu viaţă, ba chiar şi acum era zvelt, într-un frac impecabil, scăpărând din lentilele sale idioate, de parcă ar fi cel mai bun lucru de care s-ar putea mândri. Ce să-i faci, gândi Nikolai Pavlovici, această puşlama insolentă este totuşi unul dintre copiii mei, ce să-i faci, oricum ar fi el, un deştept care a desconsiderat cavaleria de gardă, o fiinţă înstrăinată, şi totuşi e unul dintre copiii mei, care încearcă cu atâta stângăcie să-şi ascundă spaima şi neputinţa, da, da, nu e câtuşi de puţin curajos, este slab, vinovat faţă de mine cu multe păcate, n-a uitat... Astfel gândea el, transpunându-se într-o tonalitate solemnă, potrivită momentului, căutând înlăuntrul său strunele melodioase ale îngăduinţei auguste, ca să le poată atinge. Ce mai puşlama, gândea el, continuând să-l privească ţintă pe Miatlev, cum de o fi izbutit totuşi, smeritul, să răzbească la contesă şi s-o îmborţoşeze, el, unul dintre mulţii copii – ai mei, pricinuitor de bârfe urâte, creatură dizgraţioasă cu picioare subţiri, firoscos îmbăiat, craidon fricos şi posac...

— Iată-l şi pe sărbătorit! zise el.

În gura lui, acest „sărbătorit” răsună lugubru. Dar nu avea ce face, fiindcă nu putea înţelege nimic. „Cât sunt de mic şi vrednic de milă”, îşi zise Miatlev, fără să-şi ia, la rândul său, privirea de la Nikolai Pavlovici. Nu era descurajat din pricină că multele conflicte din trecut cu ţarul se încheiaseră toate cu înfrângere. Parcă putea fi altfel? Ce-i făgăduia însă întâlnirea asta, de-abia luminată de pâlpâirea slabă a rarelor candelabre, alese parcă anume ca taina neştiută a întrevederii să pară şi mai memorabilă. Ce-i putea făgădui privirea neclintită, în care, e drept, se citea interes, mirare şi chiar căldură? Ce forţă i-a pus deodată faţă-n faţă: pe acest fost cavalerguard cu frunte înaltă, cu obraji supţi şi cu o delicată expresie de independenţă ascunsă undeva în înseşi colţurile ochilor, şi pe acest gigant veştejit, cu piele marmoreană, sigur de sine, ţinându-şi mâinile la spate, ştiind că el poate totul şi că tot ceea ce poate el îi este de trebuinţă şi lui Miatlev, şi tuturor mulţilor supuşi fericiţi şi nefericiţi, deoarece, cum credea el, dacă sunt fericiţi – sunt fericiţi doar mulţumită lui, strădaniilor lui, mărinimiei lui, iar dacă sunt nefericiţi – de asta numai ei singuri sunt vinovaţi? De ce au trebuit să se întâlnească şi să stea pe marginile prăpastiei

în prezenţa respectuosului conte Orlov, care deodată devenise parcă mai mic?

O uşoară bănuială se aprinse în mintea lui Miatlev, însă, neluminând nimic, se stinse numaidecât. „Nu e cu putinţă! gândi el cu groază, privind ţintă chipul lui Nikolai Pavlovici, chip de nepătruns. Nu e cu putinţă!”

— Ascultă, rosti suveranul. Cât eşti de nehotărât. Să pui la cale isprăvi spurcate – eşti neîntrecut. Întorcându-se către Orlov: A fost în stare să-l îngroape pe generalul Roth, pe un general viu, el a pus totul la cale. Ţin minte... şi zâmbi din nou, parcă forţat.

„De bună seamă, el este îndreptăţit să-mi amintească de acea glumă tristă, îşi zise Miatlev neliniştit. Dacă tot ne întâlnim atât de rar, se poate spune că niciodată până acum, astăzi e prima oară, dacă tot ne-am întâlnit, el trebuie, de bună seamă, să-mi amintească totul, pentru ca de acum înainte să nu mai vorbim despre ceea ce l-a muncit ani de-a rândul, trebuie să-şi verse tot veninul şi, de bună seamă, e bine că face asta, altfel i-aş fi rămas vrăjmaş pe vecie şi n-aş mai fi avut pace niciodată. Acum o să spună ce are pe suflet şi o să mă lase în plata Domnului...” Astfel gândea el, trăgând cu coada ochiului spre semiîntunericul roşiatic, de unde se prelinse din nou un oftat uşor.

Acolo, în semiîntunericul roşiatic, singură şi uitată de toţi, stătea nemişcată o femeie necunoscută, cu mâinile fără vlagă lăsate în jos: chipul ei, ca o mască, nu exprima nimic; două găuri căscate în loc de ochi şi o crăpătură neagră – era tot ce desluşise Miatlev. Şi totuşi era o femeie, şi ea respira, şi oftaturile, aducând a suspine, veneau dinspre ea.

— Auzi, să înmormântezi un general de viu! rosti suveranul uşor. Frumoasă ispravă. Slavă Domnului că pe general nu l-a lovit damblaua. Ce să mă fac cu tine? Hai?... Vei spune că asta s-a întâmplat demult? Poate, poate... Poftim, ţi-ai pus şi ochelari...

Brusc, Miatlev realiză că e mulţumit să constate că suveranul îşi amintea atât de bine de el şi nu ţine supărare.

— Măria ta, îmi pare foarte rău, rosti el, prinzând curaj. Ştiu că v-am pricinuit supărări, dacă însă mi-aţi îngădui să mă întorc acolo, m-aş strădui să îndrept totul...

— Unde? nu înţelese Nikolai Pavlovici, dar deodată izbucni în râs. Ah, aşa deci... Nu, dacă eu m-aş mai putea întoarce acolo... – „Există bărbaţi, gândi el, care la vederea unui pântece rotunjit de femeie îşi pierd darul vorbirii. Şi în loc să se pătrundă de evlavie, sunt în stare s-o rupă la fugă.

Deşi el îi va cădea pe urmă la picioare, vărsând lacrimi de fericire, cum s-a târât ea dinaintea mea, implorându-mă s-o salvez şi s-o apăr... De el oare? Şi-a găsit naşul, proasta! Îndeobşte, toate sunt nesuferite când li se umflă pântecul şi faţa li se umple de pete. Cum se mai văicărea, pomenind de îngăduinţă şi mărinimie şi încă ceva, fireşte, gândindu-se la ea şi la pântecele ei. Iar eu trebuie să fiu mărinimos cu acest seducător speriat; nu cu ea, şi îngăduitor cu el, proasta...”

„Ah, de s-ar isprăvi mai repede, mai repede! îşi zicea Miatlev. Oricum, eu nu mai pot schimba nimic, nici el nu poate proceda altfel. Ah, mai repede! Oricum, acest echipaj greoi, purtat de nişte cai înnebuniţi, va zbura dintr-un capriciu al său, neştiut de nimeni, şi, odată ce mergem în el, ce se va schimba dacă ne-am plânge? Nimeni nu poate schimba nimic. Şi întrucât toată viaţa noastră pământească nu e nimic altceva decât o scurtă suferinţă, atunci tâlcul ei stă neîndoielnic nu în încercarea inutilă de a ocoli aceste suferinţe, ci în strădania de a le potrivi cu propriile-ţi puteri... De aceea, mai repede, ah, mai repede... Din nou se uită, iute şi hotărât, înspre femeia necunoscută ce stătea ceva mai departe. De data asta izbuti s-o vadă mai bine! I se păru foarte înaltă şi frumoasă, iar în afară de asta era tânără şi astfel, chiar dacă-şi lăsase capul pe spate, expunându-şi bărbia rotundă, nu lăsa impresia că ar fi stăpânită de patimă trufaşă, ci de o pasiune tinerească sinceră, plină de avânt şi de zbucium. Nu puteai să n-o admiri. Da, noi nu putem nimic. Putem doar să iubim şi să ne sufocăm de recunoştinţă, dacă, din când în când, întâmplarea ne aduce faţă-n faţă cu astfel de creaţii încântătoare ale naturii şi să murim de două ori de fericire, dacă noi înşine suntem în stare nu numai să iubim, ci să şi stârnim faţă de noi aceste sentimente. Da, asta putem, şi acestui lucru trebuie să-i închinăm toate forţele şi să nu nesocotim izbânda, căci ea reprezintă o mare raritate şi nu ajunge pentru toţi.”

— Bine, zise Nikolai Pavlovici. Să uităm asta. Văd că ai înţeles totul... Într-adevăr, mi-ai pricinuit multe supărări, dar acum să uităm asta. Şi cu palma lui mare apucă palma micuţă a lui Miatlev, strângând-o uşor, şi astfel stătură o clipă, unindu-şi mâinile deasupra prăpastiei. „Cât e de bun acum, îşi zise prinţul simţind că-l părăsesc puterile. Te apucă şi plânsul.”

Palma lui Nikolai Pavlovici era moale, fierbinte, potrivit de autoritară, încât strânsoarea ei nu ofensa, ci, dimpotrivă, părea chiar paternă. Palma lui răspândea căldura şi mărinimia unui mentor bun şi puternic; îl ţinea pe Miatlev de mână precum un dascăl binevoitor şi înţelept sau un bătrân şi

devotat preceptor pe micuţul său preferat, nesăbuit şi cuprins de căinţă, care îşi închipuise până acum că toată viaţa lui dinainte, un scurt răstimp de aparentă independenţă şi aparentă libertate, a fost cu adevărat independentă şi liberă, şi de-abia acum îşi dă seama de rătăcirea sa şi e bucuros să se lepede de ea.

Femeia cea înaltă, cu trăsături frumoase, se clinti în direcţia lor, şi din nou un „ah!” scurt se prelinse din semiîntuneric.

Oftează, deznădăjduieşte, ridică-ţi mâinile, varsă lacrimi, pierzând orice urmă din sincera-ţi trufie; pesemne te iubesc, eu m-am convins singur de asta, nu, tu mi-ai inspirat asta mie cu frumuseţea ta, cu neliniştea şi nesăbuinţa ta... Pesemne te iubesc, şi de tine nu pot scăpa... Pesemne mi-a fost ursită o moarte timpurie, iar tu ai fost trimisă să o zădărniceşti, să-mi lungeşti viaţa – iată ce minunată este apariţia ta, ce bine-venită... Tu semeni în jurul tău bucurie şi speranţă, nu vrajbă şi discordie, mâinile tale prefiră grăunţele alese ale binelui, seninătăţii, desfătării.

Miatlev încerca să se liniştească, dar palma fierbinte a lui Nikolai Pavlovici îl stingherea, îl ardea. Ah, mai repede!... Când suntem neputincioşi, devenim asemeni melcilor de grădină, rozalbi şi jilavi, lipsiţi de cochilie; nu ne mai rămâne decât să ne ascundem disperarea sub masca bunei-cuviinţe, a unei voioşii neînfrânate sau a unei aparente nepăsări. Fizic asta se exprimă foarte simplu: trupul încetează de a se mai supune, cât despre raţiune, ea este covârşită de un singur lucru: aşa e drept, eu însumi am năzuit spre aşa ceva, dar nu mă puteam hotărî; slavă Domnului, acum soarta mea este în mâini bune... Cât e de bun! Cât e de bun, iar eu nu fac nici cât degetul lui cel mic...

— Vino încoace, rosti Nikolai Pavlovici cu glas sonor şi puţin solemn, adresându-se femeii, şi ea se îndreptă spre ei.

„Ah, mai repede! îşi zise Miatlev, înţelegând cum i se pecetluieşte soarta. Acum, totul a rămas în urmă... Pesemne că o iubesc, într-adevăr...”

Şi ea păşi către ei cu un oftat adânc, fie de suferinţă, fie de uşurare, foşnindu-şi fustele, desfăcându-şi a neputinţă braţele, pur şi simplu neştiind ce să facă cu ele, atât de lungi, stângace, de prisos şi neascultătoare, gata mai grabnic decât trebuie să se repeadă înainte, lăsând în urmă trupul, să tabere, să înhaţe gâtul amărât al acestui sălbatic cu ochelari, paralizat de spaimă, să-l înhaţe precum odinioară, când asta era cu putinţă, într-o noapte stupidă, când asta era necesar, când părea că de asta atârnă toate celelalte; să-l înhaţe şi pe deasupra să-şi treacă o palmă peste ceafa aspră, iar pe

cealaltă peste spatele puternic şi fierbinte, şi toate acestea fără ruşine, fără şovăiri, pentru totdeauna, pe vecie, câtă vreme nu s-a luminat de ziuă, nu s-a risipit mahmureala şi nu s-au vestit încă ruşinea şi spaima trează faţă de cele făptuite.

Da, ea păşi către ei şi întinse mâna, şi Nikolai Pavlovici făcu, la rândul său, un pas către ea şi întinse mâna, cu cealaltă ţinându-l strâns pe prinţ. Până atunci îl ţinuse ca un preceptor, acum însă îl conducea ca un stăpân, îndelung şi neînduplecat, şi Miatlev, ca Afanasi, îl urma supus. El ştia că de-acum toată viaţa îl vor trece fiori reci când îşi va aminti de această clipă scurtă, căci ceea ce este îngrozitor nu se uită multă vreme. Bucuria, când nici nu ne-am umplut bine de ea, devine ceva obişnuit şi dispare din conştiinţa noastră, astfel amintirea îndelungatei libertăţi ne bucură puţin, în timp ce amintirea unei robii de-o clipă ne chinuie până la moarte.

Acest melc rozalb şi jilav, lipsit de cochilie, înainta încet, străduindu-se să dea chipului său o expresie de linişte şi pace, însă în adâncul trupului smerit mai rămăsese ceva neatins, ceva, totuşi, vuia acolo, în străfunduri, fremăta, scâncea, şi ceva se zbătea să ţâşnească în afară, şi un glas necunoscut, străin, încerca să strige în cel mai înalt registru nişte cuvinte ce mai fuseseră rostite cândva: „Doamne preamilostive, asta este cu neputinţă. Nu se poate... I-am spus că n-o iubesc, ea ştie asta, ştie!... I-am spus, dar ea n-a luat în seamă. I-am spus: vino-ţi în fire! Dar ea n-a luat în seamă... I-am spus... Doamne-Dumnezeule!...”

Şi iată, Nikolai Pavlovici o luă în sfârşit de mână, apoi le uni palmele, şi mânuţa ei delicată se înfipse în palma lui Miatlev cu un tremur de mulţumire.

— Nădăjduiesc, zise suveranul, aplecându-se spre Miatlev, că nu ai de gând să mă învinuieşti de cruzime? Oare eu mă zbat pentru mine? Eu fac totul pentru voi, pentru voi, pentru binele vostru. Câtă vreme n-aţi învăţat să gândiţi ca un om de stat, eu trebuie să fac asta în locul vostru, asta-i crucea mea, datoria mea, povara mea; câtă vreme voi vă satisfaceţi fără istov plăcerile, bălăcindu-vă în egoismul fericirii, şi vă credeţi cetăţeni ai imperiului, eu nu dorm şi vă susţin de braţ, ca, din pricina freneziei, să nu vă abateţi din drum şi să vă frângeţi gâtul... Parcă eu mă gândesc la mine? – şi zâmbi cum numai el ştia: brusc şi caustic. – Acesta e un act de dreptate şi de bine, şi nu numai faţă de ea, dar şi faţă de tine... Eu nu te silesc, ci pur şi simplu îţi sugerez o idee, care se află înaintea ta, dar tu nu bagi de seamă...

Brusc, Miatlev înţelese că toate acestea se săvârşiseră demult de tot, că în neverosimilitatea acestei întâmplări există o verosimilitate şi o precugetare a ei şi se văzu pe sine înveşmântat în viţmundirul verde-închis, în care nu mai poţi nici să fantazezi, nici să zbori, ci poţi doar să te mişti şi să te deprinzi să fii recunoscător pentru asta. Înţelese că în cabinetul semiobscur este cuprins întreg universul alcătuit doar din ei patru, dintre care aceştia doi îl imită cu totul pe Lucian din Samosata, adresând lui Dumnezeu cele mai contrare rugăminţi, făgăduind în acelaşi timp să aducă jertfe identice, iar ceilalţi doi există tocmai pentru a primi firesc, şi prea plini de ei, ofrandele lor ridicole.

O privi din nou pe femeie şi chiar îşi miji ochii pentru o clipă, atât era de frumoasă şi de fantastică, fiindcă licărul căminului, topindu-se în ochii ei adânci şi negri, se prefăcea acolo într-o lumină nouă, aproape insesizabilă, plină de farmec şi mister, încât ţi se tăia răsuflarea.

— Ei, copii, rosti suveranul cu glas sonor şi solemn, cum numai el ştia, isprăviţi a vă mai ascunde. Eu vă unesc şi vă binecuvântez. Şi făcu semnul crucii, întâi asupra femeii, şi o sărută pe frunte, apoi, întorcându-se către Miatlev, îl blagoslovi, se aplecă şi atinse fruntea lui rece şi umedă cu buzele sale fierbinţi.

Natalia plângea în hohote. În colţul său, contele Orlov încuviinţa din cap cu o nepăsare prietenoasă.

„Ce fericire, gândi Miatlev, iată că totul s-a isprăvit, şi acum nu mai trebuie să ne ascundem, să ne prefacem şi să minţim...”

La despărţire, suveranul stărui ca tinerii să plece cu acelaşi echipaj. Un ofiţer din gardă grăbit îi conduse până la caretă; deşi era în întârziere, izbuti totuşi să spună ceva în sensul că încearcă o sinceră invidie, fiindcă nu multora le-a arătat suveranul atâta cinste, atâta bunăvoinţă, atenţie şi dragoste...

Mergeau în tăcere, şi Natalia, înarmându-se cu răbdare, nu-l stingherea pe Miatlev câtă vreme acesta smulgea din pântecele său şi din piept mănunchiuri fragede de iarbă de munte în speranţa disperată că micuţul măgăruş se va milostivi în sfârşit şi va trage teleguţa până la cotitura salvatoare.

41

(*Lavinia – lui Miatlev, din Moscova*)

„Stimate domnule Serghei Vasilievici, nu mă pot opri să nu Vă felicit. Vă felicit din tot sufletul! Nu Vă supăraţi că trebuie uneori să Vă pierdeţi timpul cu scrisorile mele, dar, vedeţi, oamenii dragi mie nu se însoară în fiecare zi şi eu nu pot să nu-mi exprim sentimentele. Da, şi se mai vorbeşte că însuşi suveranul V-a unit. Întreaga Moscovă discută despre asta şi toţi socotesc că asemenea cinste mare nu poate să nu influenţeze viaţa Dumneavoastră viitoare şi totul o să fie cum nu se poate mai bine. În acest sens am vorbit cu *maman* şi cu Alexandr Vladimirovici şi am ajuns la concluzia că nimeni nu-şi poate dori mai mult: inteligenţa Dumneavoastră şi originea nobilă, o frumuseţe de soţie şi binecuvântarea suveranului! Încă o dată Vă felicit din tot sufletul... Iată, vedeţi? Incendiul V-a mistuit casa, în schimb Dumnezeu a pogorât asupra Dumneavoastră mângâierea lui.

Nici eu nu sunt departe, cum se zice, de clipa fatală. Curând va trebui să-mi împlinesc şi eu datoria. Bucuraţi-Vă pentru mine.

Domnul Ladimirovski, care se bucură acum de atenţie, şi-a cumpărat o casă la Petersburg. Este invitat la serbările de la palat, şi, când totul se va produce între noi, fireşte, o să merg şi eu acolo. Mă cuprind fiorii. *Maman* este nervoasă din pricina înfăţişării mele; nu începe vorbă, ea este o frumuseţe şi se pricepe la toate, pe când eu trebuie să mai învăţ multe.

Încă o dată Vă felicit din tot sufletul...”

42

Au trecut câteva luni de dormitare, de semidelir, semidisperare, semiindiferenţă, semivisare; câteva luni monotone, stinse, edenice, fără cusur, neîmpovărate de meditaţii chinuitoare despre rostul vieţii, iscusit împodobite, ca un brad de Crăciun, cu desfătări pestriţe şi efemere, create de fantezia modestă a saţietăţii şi huzurului.

Părea că universul încremenise, încetase să se mai învârtească, şi osia lui ruginită, slavă Domnului, cerea în sfârşit să fie înlocuită, şi era cu putinţă să mai răsufli o clipă, înnebunit de veşnica rotaţie, de mişcarea vântului, de încercările zadarnice de a scăpa de ceva, de a îndepărta, de a schimba direcţia, de a te desprinde; şi aveai prilejul să te ocupi cu desăvârşirea modestă a propriilor sentimente, aflate până atunci în stare de haos şi decădere; şi aveai prilejul să-ţi lungeşti viaţa cu fiecare zi, ce devine o veşnicie când e înţesată, ca un cufăr de călătorie, cu nimicuri de care înainte nu aveai habar.

Părea că universul încremenise şi viaţa seamănă cu brişca de aur uitată după şopron, iar caii înaripaţi pasc nu se ştie unde. Trecutul nu mai exista. Viitorul nu era de nicio trebuinţă.

O mână de gânditori şi scribi antici pornise pe drumuri de piatră, fără să regrete pierderile, în care scârţâitoare, sau călare pe asini, sau pe jos, împreună cu cohorte de oşteni înveşmântaţi în bronz, cu mari conducători de oşti şi călători, cu preafrumoase hetaire, cu soţii, jefuitori, tâlhari, înconjuraţi de haite de lighioane şi câini vagabonzi, înarmaţi cu lipii de grâu şi vin, la braţ cu zeii lor, neîntrerupând nicio clipă discuţiile spirituale şi mult promiţătoare ce le purtau cu ei.

Rămăsese doar palatul de lemn cu două caturi, supuse asediului lucrătorilor, apăruţi parcă de niciunde, la semnul mânuţei albe a preafrumoasei Natalia. Şi Miatlev se mută temporar în casa Rumianţevilor, ca să uimească şi să şocheze cu înfăţişarea-i neobişnuită şi înstrăinată populaţia acestei case.

Aici toţi se aflau în aşteptarea naşterii tânărului Miatlev, şi vitmundirul verde-închis, livrat cum se poate mai la ţanc de către domnul Sverbeev, reprezenta culmea nebuniilor puse la cale de providenţă.

Pântecele umflat ameninţător al Nataliei trona pretutindeni şi totul în jur, modificându-şi formele, era adaptat la noile condiţii. Gesturile leneşe ale prinţesei tăinuiau furtuni îngrijorătoare, presentimentul unor transformări neplăcute. Soţul ei taciturn, cu faţa-i prelungă mirată, întâmpina musafirii, dădea aprobator din cap, străduindu-se zadarnic să ţină minte chipurile şi numele lor. „Doamne-Dumnezeule” plutea în aer precum praful.

43

(*Scrisoarea Laviniei către Miatlev, din S.-Petersburg*)

„Stimate domnule Serghei Vasilievici, ce ne-a fost dat să aflăm! De fapt casa n-a ars defel. Mare fericire! Îndată după sosirea noastră, am hotărât să trec pe la locul incendiului, dar totul era ca mai înainte. Îmi închipui cât aţi fost de necăjit şi nedumerit când aţi primit scrisoarea mea stupidă, însă toată Moscova vorbea despre asta, cum aş fi putut să nu cred?

Nu Vă supăraţi că Vă plictisesc, dar sunt atât de bucuroasă, atât de bucuroasă că toată grozăvia asta nu s-a întâmplat într-adevăr.

Iată-ne, în sfârşit, la Petersburg. M-am bucurat nespus când ne-am întors; toate în jur îmi sunt cunoscute, dragi, ca altădată, numai eu sunt alta. Doamna van Schonhoewen îmi zâmbeşte de pe perete, cărţile s-au acoperit de praf, tavanele sunt puţin mai joase. Au început să-mi coasă rochia de mireasă, în casă e mare dezordine şi vânzoleală... Nu mi-aş fi închipuit vreodată că o treabă aşa de obişnuită cere atâta alergătură... Iar eu şi domnul Ladimirovski continuăm să facem scrimă şi din nou tragem la ţintă în sticle goale. Pare-se că am făcut progrese...

Să vedeţi ce am aflat; pentru merite deosebite în Caucaz, Mişa Berg a fost distins cu baioneta de aur, dar mă îndoiesc să fi avut vreun efect, în sens bun, asupra lui. În ceea ce-l priveşte pe Coco (Vi-l amintiţi?), el n-a primit baioneta de aur, fiindcă face serviciul la intendenţă şi n-are posibilitatea să ucidă pe nimeni, în schimb, cutreierând prin Georgia, s-a îndrăgostit de o oarecare prinţesă, de care până atunci fusese îndrăgostit şi Berg şi din nou s-au stâlcit unul pe altul în bătaie. Cum s-a aflat, a biruit Coco, dar baioneta de aur tot n-a primit-o...

Cunoaşteţi cumva: «Ţii minte cântecul trist al trompetei, stropii de ploaie-n penumbra-nserării?» Pesemne că-i despre mine. Pentru ca eu şi noi să nu uităm şi să nu ne temem de asta...”

44

În salonul familiei Tucikov bea ceai domnul Ladimirovski. Acum nu mai avea bărbuţă. Destinul i-a surâs. Rangul de consilier de stat activ deschidea înaintea lui perspective ademenitoare. Şi-a cumpărat casă în Petersburg, cu grădină şi grajd *empire*; la departamentul poştelor a fost numit într-o funcţie înaltă; trăpaşii lui de Oriol, albi ca neaua, se perindau pe Znamenskaia, înduioşându-i pe cunoscători; zâmbetul lui era fermecător numai ce păşea pragul casei îndrăgite, cu toate că zâna cea slăbuţă, care locuia în ea, continua să i se adreseze cu sfruntare; în spatele lui se întindeau pământurile nesfârşite din guberniile Cernigov şi Oriol; era lat în umeri, zgârcit la vorbă, blând şi zâmbitor, şi mai era dârz, ca un mistreţ în aprilie. „Noi, cei din neamul Brawura...” zicea doamna Tucikova, subînţelegând prin asta nişte merite doar de ea ştiute. „Noi, cei din neamul Ladimirovski...” zicea domnul Ladimirovski, aşezându-se temeinic în fotoliu, simţind cu ceafa nenumăratele sale turme.

Problema, de mult plănuită, s-a rezolvat ridicol de simplu. Lavinia nu s-a împotrivit mâinii puternice şi inimii fierbinţi a domnului Ladimirovski. Cu tristeţe şi smerenie, ea i-a lăsat mamei libertatea de a-i hotărî soarta, căci nu cunoştea mijloace de a înfrânge tirania familială a prea rafinatei şi prea neîndurătoarei doamne Tucikova.

— Lavinia, a zis el într-o zi, vă făgăduiesc să vă scap de robia care vă apasă...

— Nu v-am rugat aşa ceva, a râs ea, apreciind perspicacitatea lui.

— Noi, cei din neamul Ladimirovski, a spus el, n-am strălucit niciodată la curte, dar stirpea noastră e veche, iar asta, închipuiţi-vă, are însemnătate, o să vedeţi...

Făgăduinţele lui îi erau aproape indiferente, ea aproape că nu credea în izbândă, deşi, cinstit vorbind, spera totuşi că după spatele lui larg se va putea ascunde de ochiul mereu treaz al mamei, de palma ei moale, fierbinte, mătăsoasă şi neînduplecată, care îl ţinea atât de strâns pe domnul van Schonhoewen şi, dispreţuindu-se, s-a învoit cu domnul Ladimirovski, iar el i-a făgăduit libertatea într-un chip atât de fermecător, parcă râzând de el însuşi, ba chiar roşind uşor, şi îţi făcea plăcere să-l asculţi. Trăiască libertatea! Şi în căpşorul ei încântător, prea plin de fantezii, se contura un lucru de necrezut: ceaţă, şi în ceaţă dispare totul – tirania lui *maman* (jos tirania!), chipul uscat şi speriat al Kaleriei, mişcările neliniştite ale lui *madame Jacqueline,* aluziile indecente ale lui Mişka Berg... Jos aluziile!... Să fie cu putinţă aşa ceva?

— La urma urmelor, a spus domnul Ladimirovski conspirativ, eu am doar treizeci de ani. Mama dumneavoastră era mai tânără cu douăzeci şi opt de ani decât generalul său, pe când aici doar paisprezece... În plus, eu vă cunosc de mult şi vă iubesc...

Fracul lui împrăştia parfumuri tari, pariziene, palmele-i mari, îngrijite, se odihneau pe genunchii viguroşi, ca o garanţie mută a viitoarelor izbânzi.

— *Maman* o să pună stăpânire şi pe dumneavoastră, a zis Lavinia, râzând. Într-o bună dimineaţă, când o să vă treziţi, o s-o găsiţi sub pat pe Kaleria, cu băţul în mână, iar în garderob, printre veşminte, pe portarul Mefodi... Vreţi? Bine, cum credeţi... Dar numaidecât, din ceaţa plăsmuită, s-a născut amintirea unui episod foarte recent, care părea că fusese uitat, dar nu, revenise în amintire, ieşise la iveală, se contura cu toată limpezimea: în amurg, pe sub ferestrele casei, parcă în ciudă şi pentru a descuraja, două siluete, strângându-se nefiresc una într-alta, şi vocile nervoase a lui Miatlev

şi, după toate probabilităţile, a contesei Rumianţeva, adică, de-acum, a prinţesei Miatleva... Şi Lavinia, uitând de buna-cuviinţă, a strigat spre fundul camerei: *Maman*, uitaţi-vă, asta nu e cu putinţă!...

— Îmi e cunoscută vechea dumneavoastră prietenie, din anii copilăriei, cu prinţul Miatlev, a spus domnul Ladimirovski. Despre el se vorbeşte urât, eu însă văd în această întâmplare o pildă de rară nobleţe şi statornicie... V-aţi scris?

— O, asta a fost demult, a zis ea cu disperare. Şi nu-i adevărat, adică nu are nicio importanţă.

„Dacă femeia îşi şterge trecutul cu tristeţe, înseamnă că tot mai sălăşluieşte în el”, şi-a amintit domnul Ladimirovski o frază citită recent...

— N-o să regretaţi nimic, a oftat el. Eu sunt un om foarte puternic, şi i-a sărutat mâna delicată.

Noaptea, ea s-a forţat să plângă, dar lacrimile îi secaseră. În schimb, mai târziu, l-a visat pe fericitul Miatlev, călare pe un cal alb. Cu un semn uşor din cap, o chema să-l urmeze... Era gata s-o pornească la fugă, atât era de fericită, dar în prag şedea încolăcită o Kaleria uriaşă, iar peste ea nu se putea trece.

Două forţe se războiau cu izbândă schimbătoare. Ieşeau biruitoare ba amintirile, ba realitatea. Ba prinţul flecar, care o trădase, vrăjit de farmecele contesei Rumianţeva, privea cu răceală la preparativele ei, ba umerii puternici ai domnului Ladimirovski acopereau totul şi se întrezărea libertatea... Trăiască libertatea!... Însă dacă-i aşa, atunci de ce, de ce, când răsuna clopoţelul în vestibul, i se părea că Miatlev, într-o şubă pe care se aşternuseră fulgi de omăt, îl salută pe domnul van Schonhoewen?... De ce?...

Totuşi Lavinia a izbutit să rupă vraja şi a pornit-o cu grăbire spre inevitabil. Ce-i prinţul? O jucărie de copii şi nimic mai mult. Un anahoret care şi-a împins amanta în iaz. Faţa lui prelungă e cuprinsă de întristare, de parcă un flaut singuratic se tânguie neîntrerupt pe aceeaşi notă într-un amurg de toamnă...

— Nu trebuie să pomeniţi numele prinţului Miatlev în legătură cu mine, i-a spus ea domnului Ladimirovski. Astea sunt jocuri de copii.

El i-a sărutat mâna cu recunoştinţă, zicându-şi că atunci când un copil cugetă cu semeţie despre copilărie înseamnă că el încă mai sălăşluieşte acolo...

În sfârşit, faptul s-a împlinit. Căci totul decurgea după izvodul alcătuit de doamna Tucikova. Este adevărat, cu puţin înainte de a se urca în echipaj ca să plece la biserică, un drăcuşor nu prea periculos era gata-gata s-o împingă pe Lavinia la o nesăbuinţă. Învoindu-se pentru o clipă la femeile care o găteau, a dat fuga în sufrageria pustie şi s-a uitat pe fereastră. Jos, stătea prinţul Miatlev, cu capul ridicat, privind cu încordare spre ferestrele întunecate. „Aha, în sfârşit! şi-a zis ea fără mirare, simţind că se sufocă şi o părăsesc puterile... Dar nu era decât un om sărac într-un zăbun ponosit, fără căciulă... – Ce glumă! a oftat ea cu uşurare, neputând să-şi închipuie ce-ar fi făcut dacă s-ar fi trezit faţă-n faţă cu Miatlev şi acum nu în calitate de domnul van Schonhoewen, ci în calitate de... asta... ei bine, de femeie... – Ce-am fi vorbit?” s-a înspăimântat ea şi s-a întors la oglindă.

Aşadar, totul decurgea după izvodul alcătuit de doamna Tucikova. E adevărat, când i-au întâmpinat pe oaspeţii poftiţi la nuntă, înfăţişarea lor şi toată atmosfera i-au amintit încă o scenă din trecut şi o clipă întreagă ea a zăbovit în captivitatea acestui trecut...

Într-o casă unde fusese invitată împreună cu mama după sosirea de la Moscova şi unde şedea cuminte, murind de plictiseală, se afla şi Miatlev cu tânăra prinţesă, la vederea căreia ţi se tăia răsuflarea, atât era de frumoasă. Acest bărbat străin, cu totul străin, necunoscut, n-a putut, prin ochelarii lui stupizi, să-l remarce pe domnul van Schonhoewen, iar doamna Tucikova, exagerat de tare şi cu o expresie nefirească pe faţă, a început să povestească despre ceva atât de banal şi într-o grabă plină de înfrigurare, că îţi venea s-o mângâi pe mână şi să-i zici: „*Maman*, ce-i cu dumneavoastră? Liniştiţi-vă. Toate-s o prostie. Mai bine uitaţi-vă ce frumoasă e femeia asta... Zău, se poate să fiţi într-atât de tulburată?...” Chiar în acel moment, prinţul şi-a părăsit soţia şi pe celelalte doamne, îndreptându-se spre camera unde fumau bărbaţii; dar acolo, în cealaltă cameră, întâmplător el s-a aşezat astfel, încât a nimerit în câmpul ei de vedere. Chipul lui confuz, nedesluşit, încadrat într-un nor de fum, se legăna melancolic în depărtare, cuprins parcă de deznădejde. Ah, ce caută aici acest bărbat minunat, printre feţele astea ursuze, ce seamănă una cu alta?... „*Maman*, şoptise ea, e greu de îndurat aşa ceva, nu-i aşa?” Şi doamna Tucikova, milostivindu-se de slăbiciunea ei, fără să mai aştepte ceaiul, a condus-o acasă.

— Cu toate fanteziile ei, îi spunea doamna Tucikova proaspătului ginere, este îndeajuns de practică pentru a preţui just fermitatea cunoscutei eroine[17] a lui Puşkin.

„Totuşi, eu, din păcate, nu sunt general ca să mă simt invulnerabil, iar cicatricele rănilor primite în luptă îmi lipsesc cu desăvârşire...” şi-a zis domnul Ladimirovski surâzând cu tristeţe.

Aşadar, totul decurgea după izvodul alcătuit de doamna Tucikova. Însă libertatea, care de-abia începuse să licărească, s-a stins şi s-a topit îndată ce Lavinia a păşit în noua casă, căci libertatea este întotdeauna aproape palpabilă numai când tânjeşti după ea, dar, în clipa înfiripării ei, se ivesc motive destule şi de tot felul, ca tu să nu-ţi faci iluzii... Şi mătuşa singuraticului domn Ladimirovski, Evdokia Iurievna Speşneva, s-a mutat în casa lor pentru ca Lavinia să nu aibă temeiuri să se simtă nefericită. Era o femeie micuţă, plăpândă, suferind de propriile-i cusururi, în stare să mintă pentru binele dumneavoastră, care zâmbea orbitor, à la Ladimirovski, generos şi cu bunăvoinţă. Avea aproape cincizeci de ani, însă viaţa fără copii îi îngăduia să pară de patruzeci, lucru pe care îl aprecia cum putea. Istovită de singurătate, îşi asumă cu bărbăţie rolul de cârmuitoare a casei, astfel încât Lavinia, încă de la început, n-a fost silită să-şi piardă vremea cu fleacuri. Evdokia Iurievna nu era o femeie rea, dar nu scăpa prilejul să-şi exprime în formă alegorică nedumerirea că unei fete frumoase, atât de tinerică şi de neam nu prea mare i-a surâs norocul, şi comorile Cernigovului şi Oriolului i s-au aşternut la picioare, şi acum este poftită la curte mulţumită lui Saşenka Ladimirovski, pentru obârşia lui de viţă veche şi rangul înalt, căci ei, Tucikovii, cu sângele lor polonez, când ar fi putut cunoaşte toate astea? Acum cu polonezii e greu... Şi, poftim, cum s-au rânduit toate... Bucuraţi-vă, eu vă doresc din toată inima cele mai, cele mai... Pasienţele ei din fiecare seară arătau că norocul care i-a fost ursit Laviniei este legat de casa lor. Căci ea a avut noroc, Lavinia Brawura, pe când Saşenka? Saşenka n-are trebuinţă de nimic, el urcă tot mai sus.

Şi în dimineaţa acelei zile când urmau să plece în călătoria de nuntă, la care Lavinia se gândea cu speranţă, căci, dacă scapi dincolo de barieră, începe adevărata libertate, a ieşit la iveală că Evdokia Iurievna pleacă împreună cu tinerii, fiindcă voi, acolo o să vă drăgostiţi, iar bunurile trebuie să fie privegheate, şi de mi-ar da Dumnezeu puteri pentru voi... că eu nu mă zbat pentru mine, ci pentru voi... Ce-mi trebuie mie? Eu mi-am trăit traiul, scumpa mea, şi, fireşte, cu beteşugurile mele, aş putea să nu mă agit atâta, nu-i aşa? Dar când mă uit la dumneavoastră, cât sunteţi de tânără... Cum o să puteţi singură-singurică... toate bogăţiile astea?... Iată de ce eu scuip,

pardon, pe beteşugurile mele, pentru ca măcar începutul vieţii dumneavoastră să nu fie înnegurat de aceste griji îngrozitoare...

Astfel, Lavinia a trebuit să aleagă între doamna Speşneva şi Kaleria laolaltă cu *madame Jacqueline*. Alegerea se prelungea...

— Vă plângeţi? s-a mirat doamna Tucikova, adresându-i-se, nu ştiu de ce, cu „dumneavoastră”. Acum sper că veţi putea preţui bunăvoinţa mea.

Alegerea însă s-a prelungit, şi a trebuit să plece resemnată. E adevărat, când totul era gata şi surugiul s-a aşezat comod pe capră, ea s-a uitat cu băgare de seamă spre poarta larg deschisă, indignată că nici măcar în această clipă trândavul prinţ n-a putut trece prin apropiere, luându-şi rămas-bun pentru totdeauna.

— Sper că deocamdată sunteţi mulţumită? a întrebat domnul Ladimirovski, aplecându-se spre ea, cu un zâmbet plin de abnegaţie.

— O, bineînţeles!... a răspuns Lavinia ca un osândit.

Echipajul a pornit la drum.

„Dacă n-aş fi fost atât de urâtă, se gândea Lavinia în acea clipă, el n-ar fi avut motiv să-şi lege viaţa de contesa Rumianţeva...”

45

(*Scrisoarea lui Miatlev către Lavinia, din S.-Petersburg*)

„Doamnă, ce vi s-a năzărit cu nu ştiu ce insulă pustie? Cum o să putem trăi acolo împreună? Ce-o să creadă *maman* a Dumneavoastră? Vă jur că totul va fi interpretat greşit. Scoateţi-Vă asta din cap...”

46

În sfârşit, gătindu-se cu vitmundirul, Miatlev s-a dus să se înfăţişeze contelui Nesselrode, fiind numit într-o funcţie sub ordinele vechiului său cunoscut, baronul Frederix, care conducea departamentul treburilor americane.

Baronul l-a întâmpinat cordial şi l-a pus numaidecât la treabă.

Un academician, consilierul de stat activ Hamel, făcea demersuri pe lângă ministerul instrucţiunii pentru a obţine aprobarea să plece la New York şi în Anglia, ca să studieze realizările în domeniul unor dispozitive legate de folosirea curentului electric. Adjunctul ministrului instrucţiunii, Norov, alcătuise preasupusul referat, pe care a apărut rezoluţia suveranului:

„De acord, dar să fie obligat, prin ordin secret, să nu cuteze a folosi în America drept hrană carnea de om. În acest sens, să i se ia o declaraţie şi să-mi fie prezentată”.

— Iată, vedeţi, a zis baronul Frederix, cum vârsta şi furtunile vieţii ne prefac în fiinţe care gândesc ca nişte oameni de stat... Şi obrajii lui trandafirii au devenit şi mai trandafirii. Sunt bucuros că v-aţi descurcat atât de repede în toate. Acum mai rămâne să obţineţi de la domnul Hamel declaraţia cu pricina. – Baronul se îmbujorase de-a binelea, ca o fecioară, şi se străduia să nu se uite în document – Există raţiuni înalte cu privire la acest subiect, şi, dacă folosirea cărnii de om ca hrană contravine lor, înseamnă că academicianul Hamel trebuie să ia aminte, nu-i aşa? – Devenise stacojiu şi îşi întorcea mereu capul. În ochii lui Miatlev citea nedumerire şi tristeţe, dar se prefăcea însufleţit de problemele slujbei. – În orice caz, este foarte ingenios, nu-i aşa? În orice caz, este în interesul statului ca academicianul Hamel să dea declaraţia necesară... sunt foarte mulţumit că destinul ne-a adus din nou împreună. V-aţi schimbat mult. Doamna Frederix (n-aţi uitat-o?) va fi încântată să vă vadă în casa noastră. Cu soţia... trecutul... neverosimile... întreprinzător... suveranului... Deodată, şopti misterios: Preocupându-te de binele patriei, te cunoşti pe tine însuţi.

Uite aşa a trecut o perioadă de slujire a patriei, câtă vreme între departamente s-a purtat corespondenţa pe tema posibilităţii de plecare în misiune a academicianului, câtă vreme domnul Hamel şi-a conceput textul propriei declaraţii, încurcându-se între datorie şi curiozitate, visând noaptea hălci de carne omenească fumegânde, pierzându-se în presupuneri şi încercând să ghicească tâlcul suprem al ordinului secret, câtă vreme Miatlev, înnebunit de încordare, a obţinut, în sfârşit, scrisoarea cerută, care suna astfel: „Subsemnatul, îndeplinind porunca Preamăritului împărat, care mi-a fost adusă la cunoştinţă prin ordinul secret al adjunctului Ministrului instrucţiunii publice, declar de bunăvoie că în timpul viitoarei mele călătorii prin America n-o să cutez nicicând a folosi drept hrană carnea de om. Hamel Iosif Hristianovici, membru activ al Academiei de Ştiinţe, consilier de stat activ...”

Totuşi încheierea cu bine a corespondenţei şi felicitările pe linie de serviciu nu i-au adus fericirea în familie. Recenta şi atotputernica intervenţie a suveranului însuşi nu mai părea acum decât o anecdotă lipsită de semnificaţie.

În sfârşit, gripa, de care s-a contaminat Natalia, începând cu frisoane şi dureri de cap, a răpit-o pe nefericita prinţesă împreună cu pruncul. Casa Rumianţevilor i-a întors spatele prinţului, de parcă Miatlev ar fi fost pricina nenorocirii, şi văduvul, care încă nu se dezmeticise, nu se trezise, neînţelegând încă nimic, la stăruinţele mele azvârli viţmundirul, se urcă în caleaşcă şi plecă la Mihailovka să-şi vină în fire. Părea că totul e un vis.

47

Vremea a trecut. Prinţul s-a întors la Petersburg. Cetatea cu două caturi a rămas neatinsă: meşterilor li s-a poruncit să plece de bunăvoie. Cetatea trosnea şi se năruia din ce în ce mai tare, dar mai tare l-au izbit pe fiul rătăcitor, care se întorsese, miresmele copilăriei. Parcă înzdrăvenit după o boală grea, la început, Miatlev hoinărea pe scări şi prin camere cu faţa alungită de mirare că trăieşte din nou, că poate să cugete şi chiar să facă planuri, tresărind ori de câte ori privirea i se oprea pe vreunul din numeroasele daruri ale Nataliei, cu ajutorul cărora încercase, sărmana, să-l cucerească, insinuând pasiunea ei pentru artă. Şi toate aceste pânze mici, aparţinând unor maeştri celebri din apus, şi evantaiele chinezeşti de un rafinament uluitor, şi tabacherele de porţelan, şi subiectele ambigue, special alese, răsăreau dinaintea lui ca o mustrare mută până când, în sfârşit, a dat poruncă să fie strânse şi ascunse de la vedere. Acum, trecutul nu-l mai chinuia: visele sunt repede uitate, şi numai două întâmplări din acele zile i s-au întipărit în minte desluşit, ca un dagherotip.

Odată, Miatlev se plimba cu Natalia pe o stradă liniştită în amurgul timpuriu de septembrie, lămurindu-şi în şoaptă raporturile, şi, printr-un capriciu neştiut al soartei, se opriseră în faţa unei case albe, tăcute, împodobite cu un cerdac de fier. Deodată, în fereastra larg deschisă, se clătină o siluetă necunoscută şi, întinzând mâinile spre ei, rosti, aproape strigând, cu disperare: „*Maman*, uitaţi-vă, asta nu e cu putinţă!...”

Miatlev a tresărit, căci nu ştiu de ce crezuse că această exclamaţie se referea anume la el. A luat-o pe Natalia şi au pornit mai departe fără zăbavă, dar întâmplarea i-a rămas în minte.

După un timp, într-o seară, se duceau la un ceai, la un ceai liniştit, într-o casă unde se întrunea o societate, puţin numeroasă, de chipuri deja uitate, inexpresive, ca şi viaţa lui. Natalia se îngreunase foarte mult şi răsufla anevoie alături, în caretă. Era seară, din loc în loc felinare, în rest

totul se ascunsese sub un văl de ceaţă, fiind de prea mică însemnătate. Au fost întâmpinaţi, de parcă veneau la aceste seri, în această casă, de ani în şir, şi Natalia, alăturându-se doamnelor, s-a încadrat numaidecât în eterna, necontenita lor zbatere de a croi şi răscroi totul pe lume. Doar pentru o clipă îşi opriseră privirile asupra lui Miatlev şi se întorseseră din nou una spre cealaltă. În camera vecină, bărbaţii jucau cărţi şi fumau din lulele, şi privindu-i, puteai crede că lumea, în evoluţia ei, atinsese culmile cele din urmă şi totul se oprise într-o stare de absolută desăvârşire.

Şi iată, după ce salutase doamnele şi intenţiona să se retragă în camera vecină, Miatlev a observat pe neaşteptate o tânără persoană, care tocmai intrase şi se aşezase într-un fotoliu ceva mai la o parte de cercul compatrioatelor sale. După înfăţişare să tot fi avut şaisprezece-şaptesprezece ani. Purta o rochie de culoarea peruzelei, garnisită cu dantele albe. Deasupra decolteului nu prea adânc al rochiei se zăreau claviculele slabe şi subţiri, şi două coate ascuţite ieşeau la iveală, deşi ea le ţinea strânse lângă corp. Doi cârlionţi castanii îi atingeau nestingherit obrajii. Evantaiul nedesfăcut i se zbătea convulsiv în mână. Ochii cenuşii erau larg deschişi, nemişcaţi şi aţintiţi asupra lui Miatlev cu o curiozitate goală, mondenă, în timp ce buzele strânse schiţau un amestec de zăpăceală şi ironie. Putea să pară frumoasă de n-ar fi fost rămăşiţele unei splendori infantile şi ridicole în conformaţia corpului şi în expresia feţei. Se uita la Miatlev cu atâta sfruntare, încât el preferă să nu se oprească. Îi amintea de Lavinia, dar nu era Lavinia. El se îndepărtă spre salonul unde se retrăseseră bărbaţii şi se aşeză la o masă de joc. Îşi alesese locul cu totul inconştient, însă a fost de ajuns să ridice capul, ca să observe că uşa spre camera vecină se afla exact în faţa lui şi prin ea se vedea tocmai acea tânără persoană. „Asta mai lipsea”, şi-a zis el.

Tânără persoană continua să-l examineze. De la distanţă, asemănarea cu domnul van Schonhoewen dispăruse aproape de tot, însă îi era imposibil să nu se uite la ea. I se păruse chiar că-i face semn cu capul, deşi el ştia că asta-i iluzie optică, creată de pâlpâitul făcliilor. Pe urmă, a încercat să se concentreze asupra jocului, privindu-şi cărţile cu atenţie, dar au fost invitaţi la masă. Toţi s-au îndreptat spre camera doamnelor. Persoana cea tânără nu mai era printre ele. Dinspre Natalia adia o răceală de gheaţă. Când s-au întors acasă, rupând tăcerea, ea l-a întrebat brusc:

— Cum se vede, tu o cunoşti pe Tucikova?

— Pe cine? aproape a strigat Miatlev.

Într-un amestec de râs şi plâns, ea a spus:

— Totuşi cât de abil te-ai prefăcut!

„Asta mai lipsea, şi-a zis el. Oare să fi fost într-adevăr Lavinia?”

— Dacă e vorba de Tucikova aceea, a zis el, eu...

— Aceea! Aceea! a strigat Natalia.

— ...eu o ştiu de când era fetiţă de opt ani...

— Care fetiţă? a strigat iar Natalia, enervându-se şi mai tare. Eu mă refer la maică-sa. Ai avut o idilă cu ea!

— Staţi puţin, s-a mirat Miatlev. Sunteţi în toate minţile? Ce idilă?...

...De la Natalia îi rămăsese o moşie în gubernia Smolensk. El însă a redat-o părinţilor nefericitei prinţese, înscriind-o ca donaţie, ceea ce s-a comentat multă vreme cu indignare în societate. Apoi s-a aplecat asupra anticilor săi tovarăşi de idei, dar ei erau mândri şi nepăsători faţă de peripeţiile lui, şi statuile de marmură din vestibul îşi întorseseră faţa de la el. A scris o scrisoare categorică, totuşi politicoasă, contelui Nesselrode, prin care renunţa la slujbă, i-a poruncit lui Afanasi să ia de la vedere viţmundirul şi, aruncându-i o ultimă privire, şi-a zis cutremurat: „Cum ar fi trebuit să trăiesc dacă n-aş fi avut avere? Oare slujba ar fi fost singurul meu mijloc de existenţă?” Dar cu asta au luat sfârşit încercările lui de a pătrunde în tainele societăţii umane, cu care de mulţi ani, deşi fără folos, se ocupau numeroşi contemporani, şi el, înarmându-se cu o pană şi cu un teanc de hârtie curată, s-a apucat, în liniştea bibliotecii, să-şi scrie *Les Memoires*. Lucrul îl captivase într-atât, amintirile se revărsau într-un iureş atât de năvalnic, încât totul în jur a pălit brusc, a dispărut, lăsând cale liberă inspiraţiei. Figura locotenentului de husari cu fruntea înaltă, ucis în Caucaz, a reînviat şi a apărut dinaintea lui, fireşte, puţin mai înnobilată decât era în viaţă, dar asta-i de înţeles, căci timpul chiar şi mişeilor le iartă multe, darămite geniilor. Rând după rând se aşterneau pe hârtie, din corul lor puternic ţâşneau note violente, care trebuiau să dea impresiilor reînsufleţite o marcă de autenticitate, de tragism şi disperare. Să luăm, de pildă, prima frază: „El a apărut în casa mea stăpânit de speranţe năvalnice în succes, din care pricină corpul lui cu picioarele scurte părea uriaş, şi eu nu pot nici acum scăpa de impresia că, intrând pe uşă, a fost nevoit să-şi aplece capul...” În asta suna deja ceva rău prevestitor şi dădea un ton specific întregii lucrări, şi Miatlev nu se mai putea abate de la timbrul iniţial, cufundându-se din ce în ce mai mult în beznă, în noapte, în mister şi

melancolie. Reieşea că oamenii, răzbiţi de ură faţă de poet, împotmoliţi în mizerele pasiuni ale vieţii, doreau cu patimă pieirea poetului, care i-ar fi izbăvit de privirea lui mustrătoare. Să fi fost vinovat ţarul, cum susţineau unii, sau de vină să fi fost natura societăţii, care l-a educat pe ţarul însuşi, sau pesemne poetul era un fenomen atât de excepţional în viaţa noastră ordinară şi tristă, încât singur se izbea de colţurile ascuţite, asta ne-o va spune timpul, dar, pare-se, pielea lui era într-adevăr atât de fină şi sensibilă, încât chiar cele mai neînsemnate înţepături stârneau senzaţia unei catastrofe. „Într-adevăr, pentru el orice încăpere era strâmtă. Nu putea suferi vecinătatea pereţilor. Îl strângeau, precum uniforma, de al cărei guler trăgea mereu, de parcă se căznea să-l rupă. Muzica, de asemenea, îl excita, dar nu în sensul vulgar pe care noi îl dăm acestui cuvânt, ci în sensul că-i provoca suferinţă, de care el se ruşina şi pe care nu şi-ar fi arătat-o pentru nimic în lume. Când, la rugămintea lui, mă aşezam la pian, după câteva clipe se schimba la faţă şi începea să fornăie uşor, să suspine, să pufnească, mascându-şi plânsul gata să-l podidească; apoi glumea pe socoteala mea, întorcându-se, ca să nu-i văd lacrimile.” Totuşi, pesemne că în natură exista ceva ce putea fi învinuit de acea ucidere precugetată, ceva, ce-şi acumula încetul cu încetul duşmănia faţă de locotenent şi strângea într-un singur nod, al morţii, mulţimea firelor răzleţe ale urii faţă de el. Căci de bună seamă, nu întâmplător se ruşina de suferinţa lui, care, chipurile, nu avea temei; şi astfel era irascibil; şi astfel năzuia să se smulgă din cercul închis: „Poate dincolo de Caucaz...” – deşi, cu o clarviziune supraomenească, vedea că în asta nu există nicio scăpare. „Se pare că singur, cu bună ştiinţă, s-a osândit la o experienţă scurtă şi crudă: să se pună împotriva tuturor şi să dovedească prin propria-i moarte că orice încercare de a lupta de unul singur cu gloata surorilor şi fraţilor săi anodini este deşartă... Iată că totul se reducea iar la lupta dintre mulţime şi individ, înseamnă, deci, că mulţimea este răspunzătoare?...” Aici i-a răsărit în minte imaginea suveranului şi n-a mai putut scăpa de o anume fascinaţie nefastă, ca acel literat amărât, domnul Kolesnikov, adversarul ţarilor şi fericitul posesor al unui vitmundir verde-închis, care spusese cândva: „Prietenul dumneavoastră a fost un geniu adevărat”, înţelegând, pesemne, prin asta că „prietenul dumneavoastră” a fost luptător împotriva nedreptăţii. Dar tocmai aici se află eroarea literatului, pentru care a plătit, că locotenentul de husari ucis a fost şi victimă. Apoi, Miatlev intenţiona să strecoare ideea că, după cât se pare, şi ţarul, carevasăzică, este o victimă şi în niciun caz nu e răspunzător de

soarta nefericită a poetului, dar impresiile personale şi ofensele i-au condus pana pe o cale neprevăzută. El dorea să fie drept, cum e istoria, dar s-a dovedit părtinitor, ca un istoric.

„...apucăturile rele, existente în suveran în stare latentă, s-au manifestat încă din copilărie cu o forţă nestăvilită. De se întâmpla să cadă, să se lovească, ori de socotea că dorinţele nu i-au fost îndeplinite şi se simţea ofensat, întotdeauna rostea cuvinte de ocară, tăia cu toporaşul jucăriile, îşi lovea tovarăşii cu nuiaua, deşi îi iubea... Mai târziu, prin toate acţiunile sale, statornicea ideea că el nu poate fi asemuit cu niciun om din ţară, că el e Dumnezeu şi totul îi este îngăduit...” Astfel, alternând amintirile despre „prietenul dumneavoastră” cu înşiruirea calităţilor scelerate ale lui Nikolai Pavlovici, fără măcar să bănuiască, a ajuns la încheierea vulgară că ţarul ar fi răspunzător de moartea geniului, dar n-a izbutit s-o scoată la capăt. În sfârşit, recitind cele scrise, şi-a dat deodată seama că de fapt ceea ce scrisese nu se referea prea mult la tovarăşul ucis, ci era mai degrabă o răfuială personală cu ţarul. Neîncercând mustrări de conştiinţă, a întrerupt însă lucrul, fără să ajungă totuşi să pună punct. Misterul morţii locotenentului de husari a rămas nedezlegat. La sfârşit recunoştea cu amărăciune: „Analiza acestei tragedii e peste puterile mele. Sunt prea umil ca să ocolesc propriile-mi jigniri. Simt o apăsare cumplită, dar nu sunt în stare să-mi dau seama care e pricina. S-ar putea foarte bine ca marele răspunzător să fie viaţa noastră toată, şi nu capriciile suveranului, dar eu nu sunt un geniu: dacă mă doare, eu urlu şi sudui... «Şi cei ce-s vii, şi cei ce-s morţi – cu toţii victime îi sunt...»” Totuşi, acestei lucrări nedesăvârşite i-a fost sortit să mai iasă o dată la suprafaţă şi să nimerească în labele grăsulii, îmbătrânite şi tremurătoare ale domnului Kolesnikov.

Acest domn care a trăit grozăviile unei săptămâni de închisoare şi de ameninţări fără echivoc îşi continua cariera triumfătoare, şi viţmundirul lui se cocoşa şi asuda sârguincios în subsolurile cancelariei crescătoriei de cai, până când destinul norocos binevoi să-l întâlnească din nou cu Miatlev pe Kamennoostrovski, în cofetăria lui Küntzel. Literatul se schimbase foarte mult de la acea întâlnire memorabilă: îmbătrânise, se îngrăşase, devenise mai lent în mişcări şi emfatic în felul de a saluta, deşi toate acestea nu te împiedicau să distingi pe faţa lui plăcerea sinceră pe care i-o făcea întâlnirea cu un vechi cunoscut.

După câteva minute, se aflau deja în echipajul prinţului. Miatlev nici nu pomenise bine de activitatea sa literară, că profesionistul îşi exprimă

dorinţa să răsfoiască personal lucrarea tânărului său prieten. În adâncul sufletului, Miatlev spera că paginile sale îl vor impresiona pe secretarul de colegiu, dar cele ce s-au întâmplat au întrecut toate presupunerile lui. Filele scrise tremurau între degetele domnului Kolesnikov. La început, faţa lui se împurpură, se încordă, prinse a luci, apoi brusc se umbri, şi o paloare cadaverică i se aşternu pe ea, prefăcându-se treptat într-o gălbenează nesănătoasă. Sforăia şi tuşea, ceva se revărsa în el, gâlgâia, clocotea; un abur uşor i se înălţa din scobitura cefei, mişcându-i părul rar; ghetele se frecau una de alta, de parcă încercau să se smulgă din picioarele bolnave de podagră, ca odinioară; nu puteai să-ţi dai seama ce clocoteşte în el: bucuria năvalnică sau disperarea. În sfârşit, lăsă din mână ultima filă, ridicându-şi cu greu capul. Pe faţa lui încremenise o grimasă de silă, ochii îi erau plini de spaimă, buzele, ca nişte lipii uscate, plescăiau fără sunet.

— Dacă aş fi ştiut ce o să-mi vârâţi sub nas, hârâi el, în viaţa mea nu călcam în casa dumneavoastră. Ce mai e şi asta?...

— Ce s-a-ntâmplat? întrebă Miatlev descumpănit.

— De ce încercaţi să mă ispitiţi, stimate domn?... V-aţi găsit prostul!

„S-a ţicnit, îşi zise Miatlev. Are privire de nebun.”

— Credeţi că asta înseamnă curaj? continuă secretarul de colegiu. Nu, stimate domn, nu luminăţia voastră, totu-i o minciună... Amicul dumneavoastră a fost un geniu în poezie, dar, în acelaşi timp a fost şi un geniu al răului, şi asta l-a dus la pieire. După dumneavoastră reiese că societatea s-a înţeles şi, în frunte cu măria sa, nu visa decât să facă necazuri amicului dumneavoastră. Ce neghiobie, zău!...

— Nu m-aţi înţeles, îl întrerupse Miatlev. Eu am încercat doar...

— M-am săturat să aud mereu de întuneric şi impas! Faţa lui căpătase o nuanţă cenuşie, ultimele firişoare de abur ajunseseră în tavan, corpul i se înmuiase, cufundându-se în fotoliu. – Dacă v-aţi putea închipui că suveranul, fără somn şi odihnă... Nu-mi vine să cred că şi dumneavoastră vă număraţi printre acei oameni răuvoitori, care s-au înmulţit şi care nu doresc să separe viaţa personală a suveranilor de cea politică şi, hulind slăbiciunile lor, întunecă strălucirea faptelor lor măreţe!... Nu cred, stimate domn...

— Ajunge, zău, îmi atribuiţi naiba ştie ce... râse Miatlev şi îşi zise nedumerit: „Unde eşti, domnule van Schonhoewen?”

— Nu, nu, hârâi Kolesnikov. Să nu-l ponegriţi pe suveran. La vremea mea, adăugă el în şoaptă, şi eu am făcut năzbâtii, dar eram orb... Şi aşa

suntem gata să ne muşcăm unul pe altul, iar dumneavoastră agravaţi starea de spirit a tuturor tâlharilor cu aceste consideraţii...

Sufletul lui, numai el, continua să mai scoată cuvinte pătrunse de spaimă, aproape lipsite de legătură, în vreme ce trupul greoi se smulse brusc din fotoliu şi, ridicând mâinile a implorare, se chirci dinaintea lui Miatlev, de parcă acesta nu era Miatlev, ci însuşi Leonti Vasilievici Dubelt, fericitul general de jandarmi, om deştept şi clarvăzător, izvor de drăgălăşenie, înalt, zvelt ca o domnişoară, cu faţa slabă şi obosită, cu ochi cenuşii, cu strângere de mână tandră, cu o urmă de suferinţă în privire, în mustăţile cenuşii lăsate în jos, în surâsul trist şi arar... „Bunul meu prieten, nu vă grăbiţi cu concluziile. Este foarte uşor să osândeşti. Judecători şi ponegritori există cu duiumul, creatorii însă sunt foarte puţini. E greu. Conformismul, bunul meu prieten, nu este o slăbiciune, cum li se pare unor ignoranţi prea vanitoşi; conformismul nu înseamnă altceva decât a lupta pentru binele patriei. Aceşti domni sunt predispuşi să se lege de toate insuccesele, de toate eşecurile, şi să le umfle, când n-ar trebui să fie umflate, ci anihilate treptat, cu calm, fără grabă, potrivit cu mersul istoriei. Vă implor, bunul meu prieten, ascultaţi ce vă spun, nu va luaţi după ponegritori, nu faceţi să sporească răul în ţara noastră atât de chinuită... E greu.”

— Dar dumneata eşti politician? zise Miatlev. Asta pe mine nu mă interesează. Eu, vede Dumnezeu, am vrut pur şi simplu să înţeleg care sunt contradicţiile dintre poet şi lume...

— Nu, nu şi nu! strigă Kolesnikov, uitându-se împrejur. Care contradicţii? Iată dar ce urmăriţi... Nenorocirea e că noi îi judecăm pe suverani după felul nostru de a fi, suferinţele lor nu le vedem. Nu şi nu! Ar fi trebuit să descrieţi cum amicul dumneavoastră a dispreţuit liniştea generală în folosul propriului egoism, pentru care a şi plătit, în loc de asta...

— Egoism? zise Miatlev şi se îndreptă spre secretarul de colegiu.

— Dragă prietene, rosti Kolesnikov, posomorându-se brusc. Şi eu gândeam la fel, credeţi-mă. Dar, credeţi-mă, viaţa este mult mai complicată decât pare. Nu trebuie să aţâţaţi pe unii împotriva celorlalţi: aşa nu vom obţine decât haos. Statul va avea de suferit, apoi veţi suferi şi dumneavoastră... Nu cumva aveaţi de gând să daţi asta la revistă? şi arată spre filele împrăştiate. Veniţi-vă în fire, nu pot să cred.

„Mi-a răpit-o pe Aneta, a nenorocit-o pe Alexandrina, m-a silit să mă însor cu Natalia”, se gândea Miatlev.

— Nu m-aţi înţeles, zise el zâmbind. Eu nu mă ocup de politică, e prea complicat. Mă atrag mai mult plăcerile simţurilor. În continuare, mă voi strădui să trec pe neobservate şi elegant la probleme de dragoste... (Kolesnikov îl privea cu neîncredere.) Închipuiţi-vă o tânără doamnă... – Miatlev izbucni în râs. Apropo, domnul Nekrasov îşi mai face treaba? întrebă el nu fără răutate.

Literatul se înecă, multă vreme nu scoase o vorbă, apoi rosti în şoaptă:

— E un cartofor, sunt profund dezamăgit.

Pe neaşteptate, providenţa s-a milostivit, şi glăsciorul ei subţire îi prevestea lui Miatlev schimbări luminoase în viaţă, iar prinţul vedea tot mai clar înaintea sa claviculele ascuţite şi ochii cenuşii, nesuferiţi, ai fostului domn van Schonhoewen, surprinzându-se uneori că această nălucire îl preocupă mult mai mult decât încercările de a analiza zbuciumul trecut al nefericitului locotenent. Da, da, închipuiţi-vă, ceva se întâmplase, de vreme ce el nu se mai putea gândi la subţirica fată a doamnei Tucikova cu înduioşarea dinainte.

— Ce spuneţi, domnule Kolesnikov, cum s-a putut întâmpla aşa ceva?... Însă domnul Kolesnikov, bântuit de presimţiri înfricoşătoare, dispăruse demult, iar Lavinia nu-i mai ieşea din cap.

Nelinişstea lui Miatlev era plină de însufleţire, şi pretenţiile lui Mişka Berg nu-l mai tulburau. Unde eşti, domnule van Schonhoewen?...

48

(*Lavinia – lui Miatlev, din sătucul K., în trecere*)

„Stimate domnule Serghei Vasilievici, îndrăznesc să Vă deranjez din nou doar pentru motivul că am aflat de noua Dumneavoastră nenorocire. În suflet îmi mai licăreşte o rază de speranţă că, poate, şi acest zvon este o minciună, cum s-a întâmplat mai demult cu ştirea despre incendiul casei Dumneavoastră, iar frumoasa prinţesă Miatleva este bine-sănătoasă. Mă rog să fie aşa şi cred că binecuvântarea suveranului nu se poate preface într-o nenorocire. (În acest loc, Miatlev, citind, ridică din umeri, nepricepând prea bine cuvintele tinerei doamne.) Toate necazurile mele sunt mult mai neînsemnate decât ale Dumneavoastră, iar bucuriile mai monotone. Dumneavoastră sunteţi unul dintre oamenii vrednici de mai mult, de ceea ce e mai minunat pe lume... (Aici, Miatlev se îmbujoră şi fluieră uşor.)

Acum, câteva cuvinte despre mine, deşi mi-e ruşine că vă împovărez, dar, întrucât tot scriu, de ce să mă ascund... Totul este excelent, excluzând boala mea, venită pe neaşteptate, astfel încât călătoria noastră de nuntă s-a întrerupt undeva lângă Moscova şi ne-am împotmolit aici. Nu mai am de mult temperatură, însă doctorul nu ne permite să plecăm. Trăim ca la ţară şi învăţăm arta de a izbuti în toate, după însănătoşire, de a face totul, de a ne îmbogăţi, de a deveni celebri, de a-i fermeca pe toţi, de a lăsa în urmă o amintire bună, de a ne împrieteni cu toţi, de a spune tuturor lucruri plăcute, de a nu lăsa nimic să ne scape, de a muri cuviincios şi altele... Aventura noastră de miere, atât de absurdă, se lungeşte la nesfârşit şi, închipuiţi-Vă, n-am mai făcut deloc scrimă şi n-am mai tras în sticle cu pistoalele. Evdokia Iurievna este o femeie încântătoare, parcă Dumnezeu a sfătuit-o să vină cu noi, fiindcă atunci când Alexandr Vladimirovici este forţat de împrejurări să ne părăsească pentru treburile sale care nu suferă amânare, ea nu mă lasă să ajung la disperare. Este o povestitoare neîntrecută şi datorită ei cunoştinţele mele despre multe lucruri au devenit mult mai adânci şi mai complete. (Aici Miatlev izbucni în râs, din care pricină Afanasi, care îi servea masa, tresări şi încercă să se uite în scrisoare.) Nădăjduiam mult că dincolo de barieră va începe o altă viaţă, dar pesemne noi n-am trecut pe la bariera aceea: nu observ schimbări deosebite în soarta mea.

Dragă principe, în ceea ce priveşte insula pustie care V-a tulburat atât de mult, credeţi-mă, neliniştea Dumneavoastră nu are niciun temei: *maman* nu poate fi şocată de asemenea fantezie, şi chiar de s-ar întâmpla ca noi amândoi să ne trezim într-un asemenea loc, pe cine ar interesa acest lucru? Doi oameni maturi şi cu educaţie aleasă se stabilesc pe o insulă pustie – de ce să te îngrijorezi pentru ei? Aşa că spaima Dumneavoastră, dragă principe, este deşartă, cu atât mai mult, cu cât se zice că toate insulele pustii au fost ocupate, iar dincolo de cele mai apropiate bariere totul e la fel...”

49

Unde eşti, domnule van Schonhoewen?... Această întrebare făcea să i se învârtă capul mai dihai decât oricare dintre leacurile de pe vremea când era ofiţer în cavaleria de gardă.

Era în august, la mijloc de secol, şi prinţul în caleaşca lui, care trecuse prin multe, cutreiera Petersburgul, de parcă se jurase să-l măsoare de-a

lungul şi de-a latul. Deasupra Catedralei Isaakievski, o cioară singuratică şi tristă striga ceva nedesluşit.

Totul fusese părăsit în casa care se năruia: încercările literare, învăţăturile celor antici; Afanasi, care o bătea pe Aglaia; Aglaia, care nu se sfia să facă avansuri prinţului. Într-adevăr, şi casa, şi viaţa – toate trosneau din încheieturi, nefiind consolidate de fapte, de pasiune, de sânge năvalnic şi de sănătate...

Adevărat, îşi zicea prinţul patetic, aproape aiurind: „Ce sunt eu? Jalnice strădanii de suferinţă – asta-i soarta mea. Unde-i scopul care îi animă pe toţi, chiar şi pe măruntul domn Kolesnikov? Ce furtuni am biruit eu? Pentru cine m-am jertfit?...” Şi râdea numaidecât de retorismul care îi era străin. Unde eşti, domnule van Schonhoewen? Acele clavicule ascuţite păreau acum singurul adevăr, care de altfel îşi luase zborul, se topise, însuşit de un alt compatriot, mai dibaci şi de neînlăturat... „Păreţi un om sigur de sine, dar ochii vă trădează”, i-a spus odată prinţului un binevoitor, şi cu toate că această constatare nu avea profunzime, Miatlev n-a şovăit să cugete la ea, fiindcă un om de felul lui trebuie să ştie întotdeauna totul despre el privit din partea amară a lucrurilor; amărăciunea este un mijloc sigur împotriva autoamăgirii. Ah, autoamăgire îi trebuie?...

Nu avea oare dreptate aproape uitatul baron Frederix, pe care îl făcea fericit conştiinţa propriei dependenţe de confraţii din jur? Şi nu avea oare dreptate domnul Sverbeev, care îngheţa în ger şi spânzura în hornuri cu capul în jos pentru scopuri şoptite de cineva la ureche? Şi pătratul doctor Schwanebach, care şi-a pus capăt vieţii într-o pornire de inspiraţie amoroasă, când, în sfârşit, a putut crede în ea? Şi roşcata, neînsemnata Aglaia, care îl îmblânzea pe monstruosul ei Fonariasi? Şi însuşi Fonariasi, care, după spusele domnului Sverbeev, răsfoia jurnalul prinţului în scopuri necunoscute, pesemne în numele unor bucurii edenice, făgăduite de cineva? Şi suveranul, care i-a spânzurat pe cei cinci[18] fiindcă aşa i-a poruncit, cum spunea singur, geniul poporului?... Oare nu aveau toţi dreptate în felul lor?...

Peste câteva zile nota un vers lermontovian, cunoscut deja contemporanilor: „Iar anii trec, trec anii cei mai buni...” Nu putea însă deloc să-şi amintească unde îl notase: în jurnal sau în ultima scrisoare către domnul van Schonhoewen?

Apoi spleenul, zbuciumul interior şi capriciul de a se retrage neîntârziat pe o insulă pustie în compania tinerei seducătoare l-au adus

într-o stare de frenezie şi, lăsându-se pradă fanteziei, i-a trecut prin cap ideea încântătoare, demnă de un cavalerguard, de a năvăli în casa goală a doamnei Tucikova şi, punându-i pistolul în pieptu-i fierbinte, să o silească să fie părtaşă la o afacere delicată, la o mică afacere foarte picantă, la o faptă nu prea cuviincioasă la prima vedere, la o întreprindere... Dar toate la vremea lor.

Şi iată-l cutreierând oraşul şi, în zgomotul roţilor, chibzuind la amănuntele planului său grandios, frecându-şi mulţumit palmele şi plescăind din limbă, închipuindu-şi ce mult mă voi bucura de fericitul prilej de a mă manifesta alături de el pe tărâmul celei mai nobile uneltiri.

Nu-mi stătea în puteri să-l refuz, iar aventura mi se părea tulburătoare, deşi i-am mai potolit avântul, am adus corecturi, i-am temperat triumful prematur şi, cum se spune, am trecut peste ideea lui cu un şmirghel fin. Inimile noastre împietrite s-au aprins din nou, de parcă focul primei tinereţi nici nu se stinsese în ele.

Martor mi-e Dumnezeu, nu-mi amintesc cum ne-am anunţat apariţia în casa doamnei Tucikova. În orice caz, dincolo de aşteptări, am fost primiţi cu multă amabilitate, şi în redingotele noastre negre, semănând cu nişte prinţi danezi detronaţi şi în acelaşi timp cu nişte slujbaşi londonezi, am străbătut camerele acestei case nefericite şi ne-am trezit chiar în faţa doamnei Tucikova.

Mă aşteptam să văd o furie, dar înaintea mea se afla o doamnă fermecătoare cu nişte ochi în care şiretenia era zăgăzuită de bunăvoinţă şi de un surâs care atingea perfecţiunea.

Oho, mi-am zis eu, dacă ea arată astfel, atunci cum trebuie să arate fiică-sa? Îl văzusem pe domnul van Schonhoewen copil, mai târziu n-am mai avut prilejul. Se prea poate, îmi ziceam, să se fi transformat într-o frumuseţe de femeie, deşi prinţul n-a fost lipsit de posibilitatea de a le privi şi pe toate celelalte însemnate cu pecetea frumuseţii. Totuşi, pesemne că acele clavicule ascuţite impresionaseră atât de mult închipuirea prinţului, încât restul trecea neobservat. Cum o să ne descurcăm, îmi ziceam, în faţa acestei priviri atotpătrunzătoare, sau reputaţia noastră nu mai face două parale? Chiar şi Miatlev înţelesese, de bună seamă, că planul său înflăcărat este fantezie curată, nimic altceva, şi acum se va întâmpla acel fapt de care n-am vrut să ţinem seama acolo, dincolo de pereţii acelei case nefericite. A spus: „Vă rog, domnilor”, cu o intonaţie atât de încântătoare, încât pentru o clipă am închis ochii descumpănit. Deocamdată însă furtuna nu s-a

dezlănţuit. Şedeam în fotolii ţepeni şi încordaţi, ca la înmormântare. Pe faţa palidă a prinţului nu se putea citi nimic în afară de o hotărâre disperată. Oare câtă vreme, mi-am zis, poţi să te prefaci de piatră? Căci flacăra care adia dinspre ea ne ardea genunchii.

— Chipul dumneavoastră mi-e cunoscut, strecură ea parcă întâmplător, examinându-l pe prinţ, dar fără înfrigurare, fără insistenţă, nu cum fac provincialele lipsite de tact.

— Pesemne ne-am mai întâlnit... conveni el amabil.

Se prefăceau că nu se cunosc. Ce straniu, mi-am zis eu. Ea n-a întrebat de unde au aflat domnii de mica ei capodoperă pe care era nevoită s-o vândă.

— Motive presante, domnilor, spuse ea şi ne făcu semn s-o urmăm.

Oare ce motive presante cu un asemenea ginere, mi-am zis, străduindu-mă să ţin pasul cu Miatlev. Asta-i, pesemne, camera domnului van Schonhoewen, se gândi Miatlev, încercând, pentru orice eventualitate, să memoreze toate uşile, una după alta. Doamna Tucikova plutea uşor înainte, agitând cu iscusinţă un sfeşnic greu, aproape fără să atingă duşumeaua cu picioarele.

— Fata mea, domnilor, scăpă ea printre altele, ţine foarte mult la această lucrare... Şi cu toate că acum e căpătuită, sunt nevoită să ţin seama... – Un ciudat fum albăstrui o învăluia pe această vrăjitoare adorabilă, şi norul lui devenea tot mai gros pe măsură ce ne apropiam de ţintă. – Se petrec lucruri ciudate, domnilor, continuă ea, fără să aştepte vreun răspuns. Pânzele vechilor maeştri sunt astăzi respinse, au devenit pe neaşteptate nedorite sau mai ştiu eu ce. Acest lucru fie că are legătură cu judecăţile actuale de care vechii maeştri habar n-aveau, căci dacă le-ar fi fost cunoscute, nu s-ar mai fi gândit să-şi picteze subiectele preferate... – Mie mi s-a părut că a chicotit. – Asta nu vă sperie, domnilor? – Noi însă, fără să scoatem o vorbă şi păstrându-ne demnitatea de rigoare, păşeam la oarecare distanţă de ea, ca o gardă, fără să descoperim la stăpânii casei o prea mare pasiune pentru artă. – Domnilor, n-aţi avut ocazia s-o întâlniţi pe fiica mea în societate? continuă ea. A apărut de câteva ori şi a făcut impresie. Ultima oară a fost la Paşti... Purta o rochie de tul albastru, iar pe volanele fustei avea buchete de camelii gălbui cu frunzuliţe, vă daţi seama? – Mie mi s-a părut că a chicotit din nou. – Măria sa i-a acordat atenţie. Soţul ei nu ştia ce să facă, să plângă sau să râdă... N-aţi întâlnit-o?...

Noi am oftat necăjiţi, dar numaidecât am intrat, în sfârşit, într-o cameră, sau mai degrabă într-o magazie, căci încăperea era tixită până la refuz cu tot felul de vechituri scumpe inimii şi aproape fără nicio trebuinţă. Într-un colţ semiîntunecos, luminat de flacăra galbenă, tremurătoare, a lumânării, de pe o pânză clătina din cap trist un demnitar prăfuit. Prinţul Sapega, de care doamna Tucikova visa să scape, acest polonez aprig, palid şi semeţ, ne privea nu tocmai binevoitor. De ce se grăbeşte, îşi zicea Miatlev, sau domnul Sverbeev a fost şi aici şi a copiat tabloul cu polonezul ca să raporteze unde trebuie?

— Îl cunoaşteţi pe domnul Sverbeev? întrebă el ca din întâmplare.

Când se lămuri că acesta nu e altul decât un croitor şi în acelaşi timp agent secret, sau un agent şi în acelaşi timp croitor secret (câte minuni nu se întâmplă printre muritori?), ea îşi îngădui să zâmbească, şi zâmbetul îi era foarte graţios şi deocamdată destul de prietenos. Furtuna stă să se dezlănţuie, îmi ziceam eu, în timp ce îl examinam cu toată seriozitatea pe polonez. Şi, fireşte, nici eu, nici Miatlev, nu puteam să ghicim ce gânduri se pârguiesc în capul splendid al doamnei Tucikova, ce cuvinte grele se orânduiesc literă lângă literă, ce înăbuşitor... cum s-a pleoştit totul... nici praful nu se mai mişcă...

„...Ascultaţi ce vă spun: acest monstru bogat, care a nenorocit atâtea femei, s-a înfiinţat în casa mea şi după figura lui am înţeles numaidecât că e turbat rău în ceea ce Vă priveşte şi va depune eforturi satanice să răstoarne totul în viaţa Dumneavoastră. Apreciindu-i inteligenţa, cultura şi numele, intenţionez să-i zădărnicesc planurile de a atenta la situaţia Dumneavoastră. Voi face asta cât mai subtil posibil, dar numai Dumnezeu ştie ce va ieşi de aici... Dacă i se va năzări să Vă scrie, să nu-i răspundeţi, ferit-a sfântul, nici în termenii cei mai reci. Asta îi va fi destul ca să aibă motive...”

— Prinţul Sapega, zise vrăjitoarea, s-a îndrăgostit de o femeie încântătoare, soţia unui curtean de-al său... A stăruit mult pe lângă ea însă ea s-a ţinut tare şi prin eforturile soţului şi ale mamei aceste stăruinţe condamnabile au fost, se pare, zădărnicite...

— Ea s-a ţinut tare, şi totuşi a fost nevoie de eforturile soţului şi ale mamei? rosti Miatlev încet, potrivind, cu un bobârnac, mucul lumânării.

Doamna Tucikova se prefăcu a nu fi auzit.

— Şi iată, continuă ea, ce i-a putut trece prin cap. Odată, noaptea (închipuiţi-vă numai!), profitând de absenţa obiectului adorat şi a tatălui ei,

s-a furişat în dormitorul mamei şi, ameninţând-o cu pistolul, i-a cerut să încuviinţeze să se însoare cu fata ei...

— A intrat pe fereastră? întrebă Miatlev absent şi se uită în acelaşi timp pe geam. Pământul era aproape. Nu era greu să se ridice şi să sară pe pervaz. Sub fereastră se auzea larma mulţimii. Răsună un hohot de râs. Speriată, doamna Tucikova făcu un gest, de parcă se lepăda de Satana. Un drac cu ochelari, cu pelerină neagră, ţinând în mână un vechi pistol de duel, năvăli în casă. Publicul era în delir... „Numai de nu mi-ar cădea ochelarii", îşi zicea el înfierbântat...

— A intrat pe fereastră... Era vară, ferestrele erau deschise, zise doamna Tucikova pălind uşor.

Polonezul masiv şi galben la faţă îl privea cu trufie pe Miatlev fără să încerce a nega participarea sa la vechea tragedie.

— Şi?... Până la urmă n-a ieşit nimic? întrebă Miatlev cu totul nepăsător.

— Ce spuneţi! exclamă ea. A furat fata, dar au izbutit s-o otrăvească şi a murit în braţele lui...

— Crudă familie, râse Miatlev, dându-mi discret cu cotul, şi zise cu sfidare: Cumpăr acest portret. Copiii debili ai secolului nostru au ce învăţa de la acest prinţ, nu găsiţi?

— O să vă trimit asta...

— Nu, rosti Miatlev cu îndărătnicie de copil. Voi lua asta cu mine. Fiica dumneavoastră nu va fi prea mâhnită?

— Cine? întrebă ea înfricoşată.

— Fiica...

— Ce amestec are fiica mea?... întrebă ea cu zor.

— Dar aţi spus că fiica dumneavoastră ţine la pânza asta...

— Ce amestec are fiica mea?... zise ea, liniştindu-se, şi mărturisi că a ţine în casă portretul (pictat de un polonez) al unui polonez, cunoscut şi prin convingerile sale antiruseşti, înseamnă să atragi asupra casei tale nemulţumirea, ba poate chiar mânia...

În scrisoarea către fiica ei, pe care continua să o compună fără întrerupere, apărură noi rânduri: „...I-am vândut portretul prinţului Sapega, la care ţineaţi atât de mult. Nici n-a stat pe gânduri, deşi, cum Vă puteţi da seama, avea nevoie de această pânză ca de a cincea roată la căruţă... Se gândea la Dumneavoastră şi ochii lui ardeau (am văzut asta) de dorinţa de a Vă nenoroci, ca şi pe multe, multe alte gâsculiţe, care n-au ştiut să se

păzească... Mă îndoiesc că totul se va sfârşi aici... Dacă aţi fi văzut figura acestui moşneag jigărit, pe care desfrâul şi capriciile l-au îmbătrânit înainte de vreme, faţa lui cabalină cu ochelari... Nu ştiu ce credeau acele gâsculiţe. Îl însoţea un georgian tăcut, cu figură sinistră. Ce fericire că sunteţi plecată! V-ar fi luat odată cu portretul şi, fireşte, nepreţuitul Dumneavoastră soţ n-ar fi putut face nimic. Mi-am dat seama că erau înarmaţi. Duhneau a vin ca nişte tâlhari de drumul mare...”

— Domnilor, zise ea, nu doriţi un pahar cu vin? (O, ea nu prea aproba temperamentul prinţului Sapega. Cu ce drept şi-a îngăduit el aşa ceva?!)

„Neasemuita mea *maman*, sper că pericolul răpirii mele a trecut, şi Dumneavoastră, cu eleganţă şi fermitate, cum numai Dumneavoastră ştiţi, i-aţi trimis pe tâlhari la plimbare. Bunul meu Alexandr, într-o pornire de nobilă indignare, a vrut să plece la Petersburg ca să Vă ajute, mai ales că V-aţi exprimat nu tocmai măgulitor despre însuşirile lui de a-şi apăra onoarea, dar cugetând mai bine, a decis că Dumneavoastră, ca întotdeauna, aţi cam îngroşat culorile. Şi să ştiţi că domnul despre care mi-aţi scris nu seamănă cu un moşneag, este elegant, fin, politicos etc. Oare nu sunteţi prea crudă cu mine ca să mă speriaţi? Şi parcă aspectul exterior al nu ştiu cărui domn care atentează la liniştea casei noastre poate juca vreun rol? Nu numai că nu îi scriu, dar nici nu-i mai ţin minte numele, într-atât nu mă mai interesează şi, pesemne, nici eu pe el... Fiecare merge pe calea lui. M-aţi făcut fericită măritându-mă cu Alexandr. Vede Dumnezeu ce bine mă simt aici şi cât sunt de ocrotită.”

Doamna Tucikova a primit această scrisoare la multe zile după vizita noastră. Aproape tot atunci a primit şi Miatlev o scrisoare.

(*Lavinia – lui Miatlev, din sătucul K., de lângă Moscova*)

„…Stimate domnule Serghei Vasilievici! Slavă Domnului, a venit toamna şi se apropie vremea întoarcerii la Petersburg. Boala mea a trecut de mult şi aştept clipa când neasemuitul meu domn Ladimirovski va porunci, în sfârşit, să ne pregătim de drum. Am îndemnat-o pe prea drăgălaşa lui mătuşică să-l întrebe despre plecare, dar se vede că diplomaţia mea a dat greş – n-am aflat nimic, încă nu mi-am pierdut speranţa de a mă întoarce la Petersburg şi la prima zăpadă să bătătoresc cărare prin parcul Dumneavoastră. Poate că o să vreţi să mă vedeţi, să mă întrebaţi ceva cu

zâmbetul Dumneavoastră fermecător. Îmi interzisesem să Vă mai scriu, însă apoi mi-am zis: Dar de ce? Într-adevăr, de ce?... Cui altcuiva să-i mai scriu? Căci, mi-am zis, el mi-ar fi dat de înţeles dacă acest lucru l-ar deranja sau l-ar face să sufere, iar aici, la ţară, când plouă, mi-e pur şi simplu cu neputinţă să nu Vă scriu, scumpe Serghei Vasilievici!...”

— Domnilor, zise vrăjitoarea, nu doriţi un pahar cu vin?

Noi am refuzat.

— Fata mea s-a măritat de curând, spuse ea, conducându-ne spre ieşire. A fost foarte emoţionant să-i vezi ieşind de la cununie. Dragostea lor nu are margini. Se aplecau unul spre celălalt cu pasiune şi dăruire... – Aici am auzit, într-adevăr, un chicot, dar faţa doamnei Tucikova era serioasă. Miatlev păşea tăcut, ţinând la subţioară portretul prinţului Sapega. În mersul lui nu era nimic triumfal. Vulgaritatea vrăjitoarei era monstruoasă. – Să fi văzut, domnilor, cum se ţineau de mână, cum îşi frământau degetele, şi asta în văzul tuturor... toţi mi-au spus pe urmă... exprimându-şi admiraţia... Dumneavoastră aveţi fete, domnilor?... Sper că veţi ţine minte povestea prinţului Sapega... – Era un atac direct. Eram curios care dintre părţi va ceda prima, nu va mai rezista, iar coridoarele şi sălile se vor cutremura de ţipete furioase de ură; portretul inutil al prinţului Sapega va zbura, izbindu-se de perete, de pe feţe va dispărea expresia binevoitoare şi, strângând din dinţi, rânjind, agitând pumnii şi ameninţând, vom începe să ne ponegrim unul pe celălalt... – Acum, domnilor, fiica mea e departe, şi eu am rămas singură. Asta-i soarta tuturor mamelor... – Începu deodată să râdă, dar nu aşa cum ar fi trebuit să râdă o vrăjitoare triumfătoare, ci cu o tristeţe extrem de firească. – N-aţi întâlnit-o, domnilor, pe fiica mea în societate? Mi se pare însă că v-am mai întrebat o dată... Dacă aţi fi întâlnit-o, v-aţi fi amintit de ea. Are trăsături fermecătoare, şi când trăia prinţesa Miatleva, mulţi nu ştiau pe care dintre ele s-o prefere... – Miatlev mergea ca un cocor, ridicând picioarele sus, fără să privească spre vrăjitoarea care trăncănea zburând în apropiere.

Furtuna nu s-a dezlănţuit. Doream un singur lucru: să ies nevătămat din acest cuib, să scap cu bine, câtă vreme această pasăre de fier nu mi-a înfipt ghearele în spinare...

„...Iar dacă vreodată, neasemuita mea *maman*, Vi se va părea că sunt nemulţumită de hotărârea Dumneavoastră, să treceţi asta pe seama prostiei

mele şi a ingratitudinii înnăscute... Căci întotdeauna am făcut dovada lor, nu-i aşa?... Mă voi strădui să mă stăpânesc, însă numai Dumnezeu ştie ce ne aşteaptă înainte...”

N-am avut prilejul să văd faţa doamnei Tucikova când a citit scrisoarea Laviniei, ceea ce nu regret... Însă aceste rânduri conţineau deja o mulţime de aluzii uşoare şi nepretenţioase la evenimentele ce aveau să urmeze. O femeie din zilele noastre, care nu ştie ce-i sentimentalismul, dotată cu tot felul de cunoştinţe practice, nu putea să nu observe acest lucru, deşi, pe de altă parte, e de neînţeles cum de n-a izbutit, în acest caz, să zădărnicească evoluţia evenimentelor pe o altă cale decât cea trasată de ea.

50

„septembrie... 1850...

Operaţia ar fi reuşit de minune dacă n-aş fi înghiţit când nu trebuia o ţeapă de plop, care nu mi-a îngăduit să mă port mai firesc. Totuşi am izbutit să stabilesc ce era mai important: în primul rând, e limpede că nu mă pot bizui pe îngăduinţa ei tacită: e în stare să te strângă de gât, ea mă ţine minte, se teme de mine. Speră că venirea domnului Ladimirovski va linişti, în sfârşit, totul, pentru că el are perspective, eu nu; în al doilea rând, cu Lavinia lucrurile nu stau chiar atât de minunat cum s-ar părea dacă îi citeşti scrisorile superficial. Mă tem că aici este vorba de o vânzare obişnuită, înfrumuseţată cu anturaj de nuntă şi consfinţită de biserică... Bietul domn van Schonhoewen!... În al treilea rând, încăperile sunt dispuse astfel, încât n-ar fi prea greu să iei cu asalt această cameră, ajutându-te cu o scară de frânghie, în timpul nopţii, numai dacă aş şti de unde să procur blestemata aia de scară. Pesemne că fetiţa asta cu clavicule ascuţite, care a născocit planul fugii pe o insulă pustie, n-o duce prea grozav... N-o duce prea grozav... N-o duce prea grozav pe bogatele-i domenii. Aproape nimeni n-o duce prea grozav în limitele aparenţei. Poate acolo, dincolo de hotarul accesibil ochiului, dincolo de bariera blestemată, dincolo de marginea Moscovei, unde noi nu putem fi, la dracu’ în praznic, undeva într-un binecuvântat «acolo», da, da, poate acolo, dar eu simt că nici «acolo» sărmanul domn van Schonhoewen nu-şi va afla izbăvirea!”

51

Părăsind jurnalul şi azvârlind caietul, se aruncă cu o lăcomie plină de înfrigurare asupra unei foi albe de hârtie, de parcă numai ea ar fi conţinut leacul tămăduitor contra unei dureri apărute brusc, şi atingând-o cu pana şi stropind cu cerneală, nu se mai putu abţine, aprinzându-se din ce în ce mai tare.

„...Fireşte că V-au anunţat de vizita pe care am făcut-o acasă la Dumneavoastră. Domnul van Schonhoewen, pe care nu prea l-am luat în seamă din pricina diferenţei de vârstă, a împrejurărilor etc., a răsărit din nou în faţa mea şi iată că de o lună încoace nu-mi mai dă pace...”

Tăie aceste rânduri stupide, bune poate doar pentru un răvaş de Crăciun, şi o luă de la început:

„...Lavinia, am fost la Dumneavoastră, acasă la Dumneavoastră. M-o fi recunoscut sau nu mama Dumneavoastră, n-are importanţă. Anii îşi văd de treaba lor, şi gândul la Dumneavoastră a devenit deodată o necesitate. Am trăit cea mai bună parte din viaţă, abia acum mi-am dat seama. Dar astea-s regrete deşarte – fleacuri. Ar trebui să Vă las în pace, să nu tulbur cursul paşnic al vieţii de familie în care aţi început să Vă iniţiaţi, dar asta nu stă în puterea mea...”

Tăie din nou.

„În fiecare seară, indiferent de vreme, poruncesc vizitiului să oprească în faţa casei Dumneavoastră şi privesc spre fereastră fără vreo speranţă de a Vă zări dincolo de perdea silueta. Insula pustie pe care V-aţi închipuit-o cândva cu atâta disperare a devenit obiectul meditaţiilor mele serioase. Îi zăresc conturul, îi apreciez dimensiunile şi-i simt terenul sub picioare. Şi Vă zăresc pe Dumneavoastră!...”

Şi tăie din nou. Scoase o foaie curată. Era linişte, doar din când în când, de jos, răzbătea un murmur de voci: spionul şi acolitul său discutau evenimentele zilei. Privirea aspră şi duşmănoasă din ultima vreme a lui Afanasi spunea multe şi confirma unele bănuieli, dar Miatlev încetase într-adevăr să se mai simtă locuitorul acestui oraş, iar casa o îngropase de atâta vreme în conştiinţă, încât nu mai avea nici forţe şi nici dorinţa de a mai lupta cu ceva. Semăna tot mai mult cu acel om care gonea cu trăsura să primească o mare moştenire şi a scăpat în drum o bancnotă fără valoare.

„...Unde sunteţi, domnule van Schonhoewen? Am fost la Dumneavoastră, acasă la Dumneavoastră. Dar nu mi-aţi ieşit în întâmpinare. Acum, că aţi crescut mare, am putea să discutăm multe

împreună, dar Dumneavoastră lipsiţi din Petersburg. Acest oraş îmi răpeşte totul. Slavă Domnului că n-aţi devenit o speranţă: ar fi cumplit să o pierd...”

Pana necruţătoare nimicea cu furie şi bucurie răutăcioasă tot ceea ce abia zămislise. Îşi închipuia cum domnul Ladimirovski deschide plicul şi ochii lui mici se înfig în mărturisirile grăbite şi târzii ale prinţului. „Ce-i asta?” întreabă el. „Ah, păi ăsta e prinţul Miatlev. Doar ţi-aduci aminte de pasiunea mea din copilărie?” „Dar de ce îţi scrie din nou şi pe un astfel de ton?” întreabă el, stăpânindu-şi iritarea. „Habar n-am, zice ea. Ce glume, zău, nu mă aşteptam la aşa ceva...” „Atunci, poate, s-o aruncăm... sper că n-ai de gând s-o păstrezi.. În acest caz poate nu merită...” „Îmi e totuna, zice ea, uitându-se cu nedumerire la scrisoare. Îmi e totuna”.

„...Dragă prietene, scumpe prietene, domnule van Schonhoewen. Ceea ce se întâmplă cu mine seamănă a nebunie. Parcă m-am îmbolnăvit. Nu sunt vinovat faţă de Dumneavoastră. Poate că Vă idealizez, dar Vă am dinaintea ochilor, tot timpul încât mi-e cu neputinţă să nu Vă aud vocea... – Acum el ştia că nu va expedia scrisoarea, aşa că nu se mai gândea la domnul Ladimirovski. – Fără Dumneavoastră, Petersburgul este odios şi înfricoşător. Singurul loc unde nădăjduiesc să mă ascund este insula pustie, creată de Dumneavoastră într-o clipă minunată, copleşitoare, de-acum irepetabilă...”

Sună să vină Afanasi, însă majordomul nu se grăbi să zboare spre el cu zâmbet de înger, iar când totuşi apăru, era beat criţă. Se opri în uşă, semănând oarecum a om datorită strădaniilor domnului Sverbeev, ale Aglaiei şi, pesemne, noului fel de a gândi, îmbrăcat într-o redingotă cenuşie, de sub care se arăta o jiletcă zmeurie. Stătea clătinindu-se uşor şi uitându-se la stăpân cu obişnuita-i mustrare. În spatele lui, în semiîntuneric, se ghicea figura nedesluşită a spionului, faţa lui suptă şi mirosul de băutură se răspândi nestăvilit prin cameră. Stăteau nemulţumiţi, ca nişte stăpâni conturbaţi la vreme nepotrivită, şi Miatlev se gândi că nu mai are nici forţa, nici dorinţa de a-i învăţa minte pentru neobrăzare şi de a-i arunca pe scară în jos.

— Binevoiţi, venerabile sir, a-mi aduce fracul pentru teatru?

Drept răspuns, Afanasi se clătina fără să scoată o vorbă.

„Ar trebui să iau bastonul, se gândi Miatlev, retrăgându-se spre fereastră, sau spada... şi să-l învăţ minte...”

— Luminăţia voastră, rosti domnul Sverbeev cu slugărnicie, fracul are o pată.

— Afanasi, dobitocule, de unde a apărut pata? întrebă Miatlev cu glas subţire, înecându-se, fără să-l ia în seamă pe spion.

— Din aer, răspunse respectuos domnul Sverbeev. Praf şi stropi... Dă fuga după oţet, porunci el lui Afanasi. Şi nu uita peria, luminăţia sa nu poate să aştepte.

Numaidecât, Afanasi, cu voioşie de beţiv, se repezi în jos. Se auzi tropăitul cizmelor, scârţâitul scării gata să se prăbuşească, scheunatul Aglaiei. Indignarea clocotea încă în sufletul lui Miatlev, dar figura ce se înălţa dinaintea lui era atât de fantastică, şi tot ce se petrecea părea un coşmar atât de infernal, încât îi venea să-şi scuture capul ca să se trezească. Şi apoi, parcă în stare de semiconştienţă, prin ceaţă, prin fum şi prin nori, Miatlev vedea cum pluteşte umbra beată a lui Afanasi, iar domnul Sverbeev scutură fracul nenorocit, încercând să scoată sufletul din el, şi-l freacă zelos cu peria, şi sforăie, şi ţopăie, şi-i face prinţului cu ochiul, şi vorbeşte întruna:

— Cum să nu-l servim pe cel care ne dă să mâncăm, cum să nu-l mulţumim pe cel care ne dă să bem.

Treaba se prelungea, pata cea nevăzută nu voia să dispară, fracul încerca zadarnic să se smulgă din mâinile insistente ale mişeilor.

Brusc, domnul Sverbeev începu să vorbească, făcând să înceteze pentru o clipă tărăboiul.

— Stai că ţi-arătăm noi... Rabdă, rabdă. Înclină-te, ploconeşte-te... că doar n-o să te frângi... Îmi place când cineva mi se ploconeşte, se apleacă lin, fără grabă, atingând duşumeaua cu mâna... Nici eu nu mă dau în lături să fac aşa ceva...

— Ieşiţi afară! strigă Miatlev, din nebuloasa lui, dar nimeni nu-l auzi.

Domnul Sverbeev turuia întruna:

— Acei care-i dispreţuiesc pe alţii că-şi apleacă prea jos spinarea nu ştiu că o spinare aplecată slujeşte cu credinţă. Pe cei care îşi îndoaie spinarea aceştia îi ponegresc în tot felul, zicându-le făţarnici, lingăi, procleţi şi chiar năpârci, dar nu înţeleg că asta se întâmplă fiindcă aşa-s obiceiurile, aşa-s legile între oameni, ci nu din pricina caracterului rău. Cel care nu vrea să se încline în faţa fratelui său înseamnă că dispreţuieşte legile dintre oameni şi pentru asta se alege cu cucuie. Cucuiele îl fac să se revolte şi apoi să se împotmolească în răutate, de unde nu-l mai scoate nimeni... Pata, luminăţia voastră, trebuie scoasă cu acid... Oţetul nu-i vine de hac. Şi ar fi

timpul să vă faceţi un frac nou. Nou... mai zise el şi azvârli trupul neînsufleţit al fracului.

În vremea asta, Miatlev vedea înaintea sa stepa acoperită de albăstrele şi romaniţe, soarele lăsat către asfinţit, un drum fără praf, jilăvit după ploaie, pe acest drum o brişcă săltând în goană şi pe sine lungit pe banchetă într-o cămaşă subţire cu gulerul larg descheiat, într-o redingotă uşoară de vilegiatură, iar înainte nimic, în afară de acest câmp, de albăstrele, de linişte şi miresme de fum venind din depărtări...

Când bătălia zadarnică împotriva fracului luă sfârşit, compania cherchelită părăsi camera prinţului, şi un cântec straniu de han ajunse la urechile lui Miatlev, pierzându-se undeva în infern.

Fireşte, dacă domnul van Schonhoewen ar fi fost aici, dacă fetiţa asta isteaţă, cu pletele răsfirate, ar fi fost aici...

„...Dragă Lavinia, V-am recitit scrisorile şi mi-am dat seama că viaţa Dumneavoastră...”

Şterse.

„...Ştiţi ce simte un om bătrân ca mine, când la Petersburg e toamnă, când o mare parte din viaţă s-a scurs, când Dumneavoastră îmi stăpâniţi definitiv gândurile, dar rămâneţi inaccesibilă... Vinovăţie... să ia sub ocrotire...”

Şterse din nou.

„Când o să vă întoarceţi? N-ar fi timpul? Să intraţi în parcul nostru şi să bătătoriţi cărare prin zăpada proaspătă, lăsând urme albăstrii, care spre dimineaţă vor dispărea... Ştiu că V-au spus multe despre mine. Că aş fi nenorocit multe femei. Iată cum s-a format această părere: doamna Frederix, despre care pesemne aţi auzit şi pentru care nu mă prea omoram, a preferat, în locul meu, îmbrăţişările reci ale unui oarecare monarh... Nu, n-a făcut-o cu bună ştiinţă, dar n-a putut face altfel. În felul acesta, El s-a făcut vinovat de durerea mea...”

Şi tăie din nou.

„...Femeia aceea şi-a pus capăt zilelor, ştiind că zilele îi sunt numărate. Oftică. Să nu credeţi în zvonurile calomnioase cum că eu aş fi vinovat de sfârşitul ei tragic... Ce neghiobie! Pentru nimeni altul pe lume n-aş fi făcut ceea ce eram gata să fac pentru ea... Ştiţi însă cum s-a îmbolnăvit de oftică? Tot El i-a făcut viaţa imposibilă, şi ea...” Sună din nou şi porunci să i se aducă votcă. Apăru domnul Sverbeev, spunând că Afanasi nu e în stare să se mişte din pricina „colicilor la burtă”... Spionul duhnea şi mai dihai ca

înainte. Încercă să intre în vorbă cu locatarul de la etajul al doilea, însă Miatlev se stropşi la el, dând din mâini, şi fu nevoit să plece. După câteva păhărele, dispoziţia i se îmbunătăţi simţitor. Prinţul luă de pe perete un pistol de duel şi coborî la parter. Uşa de la camera lui Afanasi era larg deschisă. Ticălosul de majordom zăcea pe patul de lemn, prefăcându-se bolnav sau adormit, dar mai degrabă era beat mort. Pe masă zăceau teancuri de vase şi resturi de mâncare. Miatlev izbuti să observe că folosiseră serviciul din cel mai scump porţelan. Pe luciul albastru-închis se lăfăiau urmele murdare ale ospăţului slugilor... Domnul Sverbeev dormea cu capul pe masă. Aglaia lipsea. Pe masă, lângă spionul legănat de vise, se afla un plic cunoscut, albastru, pe care era desenată o monogramă (numai domnul van Schonhoewen putea fi în stare de atâta osteneală). Pe neaşteptate, apăru toanta cea roşcată. El îi arătă pistolul, şi ea încremeni lângă uşă. Miatlev luă plicul şi se îndreptă liniştit spre camera sa. În spatele lui răsună murmur de voci, sâsâit, zgomot de vase şi rugăminţi tânguitoare... Din fericire, plicul nu era gol, deşi fusese desfăcut. Pesemne că cineva era interesat de conţinutul lui.

„...Măcar un cuvânt din partea Dumneavoastră! Nu cumva s-a întâmplat ceva? Cred că ne pregătim de întoarcere. Dacă aţi şti cât sunt de nerăbdătoare! Fireşte, ca orice om pe care nu-l copleşeşte fericirea, sunt temătoare. Oare ce mă aşteaptă acolo, la Petersburg?... Aş vrea numai să ştiu că voi putea să Vă văd măcar de departe şi să-mi dau seama că o duceţi bine. Scrieţi-mi. În ceea ce mă priveşte, e un chin să mă prefac. E mai rău ca ploaia de toamnă la ţară. Speram că voi rezista, dar n-am putut. De scrimă îmi arde mie aici?...”

La o sinceritate mai mare nu te puteai aştepta. Domnul van Schonhoewen îşi frângea mâinile şi nu încerca să se prefacă fericit. Miatlev scrise cu înfrigurare doar câteva cuvinte: „Prieten scump, Vă aştept negreşit, totdeauna... negreşit... veniţi... Vă aştept...” Dimineaţa expedie scrisoarea cu poşta urgentă şi pentru întâia oară simţi cât e de singur.

52

Tot ce s-a petrecut ulterior s-a petrecut din vina mea, însă nici Dumnezeu şi nici vreo altă judecată nu m-au pedepsit, iar eu însumi n-am cutezat din lipsă de hotărâre, sperând într-un deznodământ fericit al acestei poveşti triste.

Îl iubeam mult pe prinţul Miatlev şi din acest motiv îl deplângeam şi mă zbuciumam pe lângă el, închipuindu-mi că reţetele mele sunt tămăduitoare şi nemaipomenite. Totul în jur respira miresmele neasemuitei Georgii, de care mă rupsesem. Şi impregnând cu descrierile ei fiece cuvânt, precum o bucată de pâine proaspătă cu grăsimea şaşlâcului pus la jar, şi desfătându-mă eu însumi cu amintirile din copilărie, semănăm confuzie în sufletul unui om chinuit de suferinţă, îl zgândăream, împingându-l spre ceasul fatal. Mă jur că tot ce am făcut conştient sau condus de o ciudată intuiţie, am făcut din iubire. Doar ea m-a călăuzit, pe mine şi toate exclamaţiile mele, şoaptele, lacrimile, gesturile, tăcerea şi înfrigurarea... Căci omul care suferă la contactul cu realitatea nu-şi dă întotdeauna seama ce se întâmplă cu el, şi sentimentul unei catastrofe apropiate îl urmăreşte clipă de clipă şi îi sporeşte chinul. Din pricina lui e în stare de orice, ba chiar, Doamne fereşte, să-şi pună capăt zilelor. Fericiţii capabili să înţeleagă acest lucru fie că devin anarhişti, fie că se adăpostesc sub scutul ironiei... Miatlev însă nu-şi dădea seama. El era pur şi simplu chinuit de o suferinţă insuportabilă, iar eu strigam că Georgia e un paradis, şi strigătele mele înflăcărate se aşterneau în sufletul lui picătură cu picătură, şi speranţa într-o călătorie salvatoare creştea şi se fortifica, şi, ulterior, eu însumi, vorbind despre Georgia, îmi închipuiam dracu’ ştie ce, dar nu patria mea adevărată.

...Dimineaţa, când cele dintâi avalanşe de ceaţă albastră se rostogolesc alene şi mut dinspre munţi, se dezvăluie cascadele clocotitoare ale râurilor, transparente până la ameţeală şi veşnice pesemne ca şi viaţa noastră, şi sentimentul propriei nemuriri te face puternic, te face calm şi te domoleşte...

Acum la Petersburg, în acest spaţiu umed şi rece, toţi umblă cu o iuţeală nefirească pe cărări de ei înşişi trasate, gonesc încolo şi-ncoace bezmetici, se înghiontesc, devenind o enigmă nu numai pentru trecători, ci chiar pentru ei înşişi. Şi totul din sentimentul că viaţa e scurtă şi efemeră... Aşa se explică acest zor nebun în mişcări, aceste convulsii şi vorbirea grăbită, iritată. Pe când în Georgia, simţindu-te nemuritor, dobândeşti uşurimea păsării, siguranţa ghepardului, înţelepciunea şarpelui şi neclintirea zăpezilor de pe culmi, şi tot ce e divin pătrunde în tine firesc, şi tot ce e omenesc se înzeceşte, şi tu nu te minunezi în faţa acestor perfecţiuni, precum un biet vilegiaturist petersburghez înaintea unei poieniţe însorite, ci pur şi simplu respiri totul, fără să chibzuieşti, fără să-ţi dai seama...

...Dimineaţa, masele străvezii ale aerului răcoros de munte te înconjoară cu mulţimea lor nenumărată; miresmele fumului, ale grânelor

aurii şi ale kindzei[19]; glasurile guturale ale păsărilor, oamenilor şi râurilor; râurile de vin, izvorând din pământ; pământul unduit de un vânt uşor; şi, în sfârşit, vântul, care amestecă toate acestea într-o singură mare; şi, în sfârşit, marea, care se apropie de acest pământ acoperită de creste albe, plină de viaţă, păstrând amintirea lui Iason şi revărsând strălucirile linii de aur...

Mă jur că numai iubirea, doar ea, m-a împins spre asemenea extravaganţă veche şi seducătoare, şi Miatlev s-a agăţat de această speranţă pestriţă, înmiresmată şi semeaţă cu înfrigurarea celui condamnat. Şi, brusc, a auzit şi el glasul scumpei mele Maria, draga mea Maro, atât de clar şi de însufleţit, de parcă locuia de-adevăratelea aici, alături, în cetatea de lemn care se dărâma... Numai iubirea şi compătimirea.

...Iar seara, o pâclă liliachie învăluie încet munţii, copacii, chipurile, şi păstrăvul trandafiriu devine liliachiu-închis şi fantastic; undeva se aprinde, creşte steaua portocalie a unui foc întâmplător, şi sunetele unei muzici neîntrerupte devin mai limpezi şi mai irezistibile; roase de cari, horbotele balconului se dantelează mai tainic şi mai îmbietor decât ziua, şi muselina lăptoasă de la ferestre şi uşi se face mai străvezie, dezgolind decorul camerelor şi pe locatarii lor nemişcaţi, încremeniţi în poze antice, parcă zugrăviţi pe pânză. Muzică, şi glasul semeţ al cerbului de munte, şi grohăitul mistreţului, şi clipocitul apei, şi foşnetul monoton al frunzelor de *cionguri*... Ce mai putea oare ticlui Dumnezeu ca să aline un mucenic din nord, să-l facă să-şi ridice capul, să-i insufle sentimentul nemuririi şi, prin iubire şi armonie, să-l tămăduiască de pătimirea păgubitoare, de nevoia oarbă de a se mântui de ceilalţi prin fugă, ură sau sminteală?

Eram sigur de asta şi am grăbit astfel catastrofa, şi nu-mi voi afla iertarea, deşi, lăsând la o parte patosul şi fără să ne asemuim cu damele neurastenice din saloanele de provincie, fiecare, cum se spune în Orient, începe să moară din momentul venirii pe lume şi moare atunci când şi cum doresc forţele divine, oricât s-ar păzi el, oricâte leacuri şi ape tămăduitoare ar înghiţi, şi indiferent de conjuraţiile la care a fost părtaş... Totuşi, poveştile mele nebuneşti au adus, deşi vremelnic, un oarecare folos, căci Miatlev, îndopat cu toate astea şi îmbătat de speranţă, rezista tinereşte, credea cu patimă, dintr-un pustnic s-a transformat într-o natură activă, luminându-şi iubirea de pe urmă cu asemenea strălucire, încât îţi venea să strigi şi să sari în sus de mândrie pentru omul în stare să se întreacă pe sine şi să apară înaintea obiectului iubirii sale nu în veşmânt de pelerin, ci în armura de bronz a cuceritorului.

E drept, asta s-a întâmplat ceva mai târziu, când toamna era în toi, dar acum ea abia prindea puteri şi culorile întunecate încă nu predominau în decorul ei. Erau ultimele zile de septembrie. Caravanele foştilor fericiţi se îndreptau alene spre Petersburg, având încă proaspătă în minte viaţa liberă de la ţară. Cerul era de un albastru violent, şi în această albăstrime încă nu se observau tristele palori ale toamnei. Frunzele începuseră să cadă, dar hora lor părea deocamdată voioasă şi chiar fluşturatică.

O trăsură de poştă demodată, cu vopseaua coşcovită, dintre care astăzi nu mai întâlneşti nici în provincie, se opri pe Znamenskaia, lângă casa domnului Ladimirovski, şi din ea ieşi domnul Ladimirovski. Era într-un costum de vilegiatură mototolit şi prăfuit, însă fără a se sfii câtuşi de puţin din pricina asta, chiar în văzul trecătorilor, începu să dea porunci slujitorilor, care se înfăţişaseră în mare grabă. Şi până ce toate geamantanele, cufăraşele şi coşurile nu fură cărate în casă, nimeni nu ieşi din trăsură. Când însă căratul bagajelor luă sfârşit, el deschise portiera, şi Evdokia Iurievna, gemând din greu, cu faţa buimăcită de drum, coborî pe caldarâm. În urma ei se arătă Lavinia. Era şi ea palidă şi obosită, dar privea în jur cu viu interes, căutând parcă pe cineva în mulţimea de gură-cască, deşi aşa ceva întâlneai adesea pe străzile Petersburgului...

În prima clipă, aproape orbită de culorile, chipurile şi ferestrele ce-i asaltau privirea, ea desluşi brusc, în spatele curioşilor, trăsăturile mult aşteptate, imprecise, ireale, lipite parcă de bolta cerului de toamnă, înstrăinate şi pline de tristeţe. Vru să se îndrepte într-acolo, spre ele, dar domnul Ladimirovski izbuti s-o oprească; pe faţa lui se citea nemulţumirea omului ocupat, nevoit să întrerupă o treabă importantă pentru nişte fleacuri.

— Am obosit, se dezvinovăţi ea, scormonind mereu cu privirea prin mulţime.

Mâna lui o ţinea strâns de lângă cot, încât ei îi veni să se smulgă acolo, sub ochii tuturor. O apuca astfel, încleştându-şi degetele nepăsătoare, ori de câte ori era nemulţumit. „Iar aţi făcut după cum vă taie capul, şi asta mă deranjează... La urma urmelor, eu mă străduiesc pentru dumneavoastră... Eu doresc ca dumneavoastră să vă fie bine...” O mustra fără să-şi schimbe felul obişnuit de a vorbi: aproape în şoaptă, calm şi curtenitor. El îşi mărturisea mâhnirea, însă degetele strângeau tot mai tare, lăsând pete negre pe mâna albă. „Ce-i cu dumneavoastră?” întrebă ea, şi el se dezmetici şi se înroşi. Nu vei putea însă de fiecare dată să-ţi arăţi nedumerirea într-un mod atât de retoric şi uniform. Va veni vremea să te revolţi şi să strigi: „Veniţi-vă în

fire! Mă doare!...” „Lavinia, i-a explicat el odată încet şi trist, într-adevăr, mi-am pierdut capul. Mă necăjiţi de mult, şi singur nu-mi dau seama cum se întâmplă de fac să vă doară...” Petele negre au dispărut de pe mâna albă numai după cinci zile. Când se plimbau prin livada părăsită de la ţară şi el o lua de braţ, ea nu mai putea să discute chibzuit: degetele lui cu perniţe tari şi fierbinţi se mişcau agitate, pipăiau, ascultau, netezeau ceva, frământau, apăsau, până când ea îşi smulgea mâna. „Mă puneţi într-o situaţie ridicolă, spunea el, justificându-se. Dumneavoastră uitaţi... Vi se pare că eu... credeţi că mie... Fanteziile dumneavoastră se pot sfârşi trist... De ce vă încuiaţi de mine şi de Evdokia Iurievna când nu faceţi altceva decât să citiţi?... Aţi făgăduit... Ascundeţi ceva?...”

— Am obosit, se dezvinovăţi ea, scormonind mereu cu privirea prin mulţime.

Ochi negri, căprui, albaştri, cenuşii şi decoloraţi; ochi de studenţi, funcţionari, meşteşugari, bătrâne şi fete frumuşele (toţi visează un scandal) o priveau pătrunzător, cu nelinişte, expectativ, ca dintr-un dagherotip uriaş; chipuri unduitoare, cu trăsături insesizabile, o împiedicau să desluşească unicul chip căutat de ea, care abia licărise şi apoi dispăruse. Ar fi fost în stare chiar să-l strige, dacă ar fi fost cât de cât convinsă că el se află aici şi că mulţimea nu va izbucni în râs, văzând cum această preafrumoasă palidă, posesoarea unei case pe Znamenskaia şi a unei trăsuri nemaivăzute, cum ea, această tânără norocoasă, cu adaos de tainic sânge polonez, strigă cuvinte incoerente, numele deşert, inexistent, născocit de ea în delir, al păgubitorului tuturor gâsculiţelor frumuşele.

Dumneavoastră ce aţi face, dacă acest minunat bătrân de treizeci şi cinci de ani, delicat, trist, ironic, de teamă să nu pară ridicol, dispreţuit de anturajul dumneavoastră şi tainic adorat de dumneavoastră, atât de tainic, încât ar putea prea bine părea aievea... dacă acest bătrân, de acum inaccesibil, ca cel mai îndepărtat astru, rece, precum ianuarie, care nu vă răspunde la scrisori, preferând pianul său cu dinţi îngălbeniţi şi istoriile îndoielnice cu nişte gâsculiţe frumuşele... Ce aţi face dacă acest păgubitor de treizeci şi cinci de ani v-ar scrie pe neaşteptate acele două rânduri, un rând... câteva cuvinte fără legătură: „...prieten scump, vă aştept negreşit, totdeauna...” Ce aţi face?...

„Vă amintiţi – vru să-i strige ea domnului Ladimirovski – vă amintiţi cum mă încuiaţi în casă, la ţară, cu nesuferita de căpitănească, ca nu cumva să fac prostii?” Nu-i strigă însă, căci ar fi trebuit să explice mulţimii de ce

domnul Ladimirovski era nevoit s-o încuie, nici măcar s-o încuie, el nu-i îngăduia să iasă singură... O ruga să nu iasă... „Nu ieşiţi singură, să nu creadă lumea că vă abandonez...” „Dar abandonaţi-mă ca să reiasă ce am chibzuit eu...” zicea ea. El o privea cu nedumerire, rătăcea pe câmpii, revenea, îşi frângea mâinile, se încuia şi el în odaia lui: socotea, măsura. „Ce-aţi vrut să-mi spuneţi? N-am înţeles”. „Ce v-am spus? Nu-mi aduc aminte”, zicea ea, privind în altă parte. Şi cu asta sfârşea, ca să reînceapă iar. „Vă încuiaţi de mine, Lavinia?” „Vai, ce spuneţi, deloc... Nici nu mă încui... Aţi încercat să intraţi?” „Aud zgomotul cheii în broască...” Parcă poţi explica mulţimii că în acele ceasuri scriai scrisori în deşert, în nefiinţă, la o adresă inexistentă, unui prinţ necunoscut, descriind emoţionanta idilă şi nebuniile lunii de miere? Sărmanul domn van Schonhoewen...

De la trăsură până în prag, ea merse ţinând capul sus, cu un zâmbet sârguincios pe faţa palidă şi, înainte de a păşi peste prag, se uită din nou provocator spre mulţime. Şi din nou, chipul clar, liniştit, al lui Miatlev îi apăru în faţă: ochelarii, obrajii supţi, fruntea înaltă... da, da, prieten scump, vă aştept negreşit... Din nou însă imaginea se clătină şi dispăru fără urmă în mulţimea care sporea şi tot sporea, umplând toată Znamenskaia şi străzile din vecinătate...

— Ei, zise domnul Ladimirovski nerăbdător, să mergem, trebuie să vă odihniţi. Să mergem odată...

Nu se simţi mai bine sub bolţile locuinţei reci, necunoscute. „Ah, asta nu-i oboseală, nu”, vru să spună ea, dar nu se hotărî. I se părea că toţi slujitorii aveau acelaşi chip. Camerele semănau una cu alta. Aici lipseau imperfecţiunile dragi, obişnuitele stricăciuni, colţurile întunecoase, nelipsitele vechituri, miresmele nepieritoare ale propriei copilării... De altminteri, oare asta aducea impresia de răcoare? În plus, pe neaşteptate îşi făcu apariţia doamna Tucikova, sporind răcoarea prin frumuseţea ei cam prea modernă. „Cine-i doamna asta?” îşi zise Lavinia, atingând splendidul obraz matern. Fără a se înţelege între ei, mama şi soţul stăruiră, în cele mai cuviincioase expresii, ca tânăra călătoare să se retragă în camera ei, spre a se odihni şi a-şi pune ţinuta în ordine. Ea se retrase. Acolo, printre fotoliile proaspăt tapisate după gustul ei cu mătase vişinie, sub plafonul pictat de un geniu necunoscut, între pereţii care nu se ştie de ce aminteau mulţimea de adineauri, Lavinia auzi pe cineva rostind: „Prieten scump, vă aştept negreşit, totdeauna...” Nu se miră. Cu o uşurinţă de mult uitată, semănând cu micuţul domn van Schonhoewen, se năpusti spre fereastră. Mulţimea

dispăruse. De cealaltă parte a străzii Znamenskaia, sub o firmă unde pe un fond albastru-otrăvitor se lăfăia un uriaş covrig rumenit, într-o redingotă neagră, fără pălărie, fără să se sfiască, stătea Miatlev şi privea spre fereastra ei. Începuse să plouă...

53

(*Lavinia – lui Miatlev, din Petersburg*)

„...Trebuie să Vă relatez o scenă nostimă: îndată ce harabaua care m-a hurducat, de era gata să leşin, s-a oprit, s-a adunat mulţimea, şi printre tot felul de mutre petersburgheze V-am zărit pe Dumneavoastră. Era gata să mă reped spre Dumneavoastră ca să ne dăm bineţe, aşa cum obişnuiesc oamenii bine-crescuţi, dar soţul meu, îngrijorat de sănătatea mea, m-a târât în casă. Eu mă împotriveam, dar mergeam după el, întorcând capul spre Dumneavoastră, însă aţi dispărut. Aşa, cu capul întors în jurul axei sale, am intrat în casă. Apoi a apărut *maman* şi mi-a poruncit să mă odihnesc, adică să mă retrag, pentru ca, în cele mai alarmante expresii, să stea de vorbă cu domnul Ladimirovski, însă de-abia am intrat în camera mea şi V-am văzut din nou. Priveaţi înspre fereastra mea... Nu-i aşa că-i nostim?

Începe viaţa mea la Petersburg. Mi s-a poruncit să mă pregătesc pentru balul de la Anicikov. Din pricina asta sunt foarte fericită şi râd necontenit, şi, pesemne, întrecând măsura, căci domnul Ladimirovski nu s-a putut stăpâni să îmi facă mustrări, adică nu mustrări, ci şi-a exprimat nedumerirea faţă de purtarea mea, în sensul că alţii se socotesc onoraţi etc. ...Nici n-am apucat să mă odihnesc, că m-a târât spre caleaşcă: să mergem după nu ştiu ce pălărioare, o pelerină nemaipomenită şi o eşarfă «cum nici Tatişceva n-a visat». Tot timpul m-a ţinut de braţ, temându-se că o să cad de slăbiciune sau de fericire, şi, acum, pe mână, mai sus de cot, am nişte pete negre... Îndeobşte, dragostea lui pentru mine depăşeşte orice hotar. Este fără măsură. Ea nu încape în sufletul meu firav, mititel, şi se varsă necontenit.

...Prietenul meu scump, m-am săturat de prefăcătorie! Vă daţi prea bine seama că nu există clipă să nu Vă am în faţa ochilor. Ce vreau eu? Să bătătoresc o cărare până la pridvorul Dumneavoastră şi să Vă spun ceea ce «nici Tatişceva n-a visat». Dar cum să fac asta? Aici e întrebarea... Poate o să mă răpiţi? Fiind bănuită de uşurătate tinerească, sunt supravegheată cu multă stricteţe. *Maman* îmi cere să-i spun adevărul: corespondez cu Dumneavoastră sau nu? Şi pentru că sunt educată după cele mai bune

principii şi spun întotdeauna numai adevărul, eu îi răspund «nu». Ea însă, educată tot după cele mai bune principii, nu poate în niciun chip să mă creadă. «Nu vă iubiţi soţul, un om de aur, aşa cum se cuvine», îmi zice ea în şoaptă. «Vai, *maman*, îi răspund eu cu glas tare, toată lumea ştie că m-am măritat din dragoste. Chiar dumneavoastră l-aţi încredinţat de asta... El ştie de la dumneavoastră că-l iubesc la nebunie... Ce vrea mai mult?»

...Prietenul meu scump, nu pot să mă prefac. Şi, Vă jur, nu glumesc. Cântec trist de trompetă, şi stropi de ploaie, şi penumbra înserării – iată ce-i în sufletul meu acum!”

54

Aici, domnilor, nu putea fi vorba de scări de frânghie sau de alte bazaconii. Aici trebuia hotărât repede şi cu toată seriozitatea: ce-i de făcut? Unde să se vadă?... Dumneavoastră cum aţi fi procedat?... Dintr-o trândăveală minunată, prietenească şi uşor tristă, întâlnirile mele cu Miatlev se transformaseră într-o agitată, chinuitoare şi neobişnuită consfătuire de stat-major militar. Trebuia să domolesc fanteziile impetuoase ale prinţului. El se agita plin de înfrigurare, era nerăbdător. Mă minunez cum eu, nu cel mai înveterat fatalist, m-am dovedit mai calm, mai reţinut, mai cumpătat. De pildă, aceeaşi nefericită scară de frânghie (ce i-o fi căşunat atâta?). Am fost nevoit să depun mari eforturi ca să-l fac să renunţe la acest mod de a gândi, ilogic şi greşit. Ce rost avea scara aici? „Scara rezolvă multe, spunea el însufleţit. În primul rând, e foarte simplu... Important este s-o fixezi acolo, sus... iar ca să urci şi să cobori nu înseamnă mare lucru. În al doilea rând, corespunde din punctul de vedere al timpului – nu mai trebuie să aştepţi nu ştiu ce împrejurări prielnice; şi, în sfârşit...” L-am pus în încurcătură, întrebându-l ce avea de gând să facă atunci când, căţărat pe scară, va vedea pe soţia celuilalt aplecată pe fereastră? Pe chipul lui s-a aşternut mâhnirea... Am renunţat la scară. Am renunţat şi la altă aiureală născocită în treacăt. Rămânea să aşteptăm balul de la palatul Anicikov, unde, folosind anumite mijloace, vom încerca să vorbim cu sechestrata noastră. Treaba asta îmi revenea mie. I-am spus:

— Îl voi atrage pe Ladimirovski într-o discuţie cu Frederix pe teme economice, iar în vremea asta, dumneata şi ea...

Aici fantezia lui s-a dezlănţuit din nou, e drept, cu mai puţină siguranţă. Propunea să facă pe vizitiul meu. Noi, adică el, trebuia, câtă

vreme stăpânul lui, adică eu, se distra în palat, să-l îmbete pe vizitiul domnului Ladimirovski, apoi eu să ofer familiei Ladimirovski, aflată la ananghie, trăsura mea, iar pe drum să vrăjesc monstrul posomorât şi să obţin invitaţia de a-i vizita...

A renunţat primul la acest plan.

Tot în vremea asta, la masă, amestecând cu linguriţa în ceaşca albastră şi încuviinţând vorbăria paşnică a domnului Ladimirovski, Lavinia construia şi ea un pod temporar, nu prea trainic, spre malul ademenitor. Cum se întâmplă, la început construi un pod fantastic şi, din această pricină, şi cel mai uşor: în casa unei confidente necunoscute, o prietenă, o rudă îndepărtată, o binevoitoare mută, într-o cameră fără ferestre, dintr-un fotoliu ţâşneşte figura uşoară, viguroasă, a prinţului, venindu-i în întâmpinare. Undeva răsună, aproape fără întrerupere, surd şi uniform, bătăile unui orologiu sau clinchetul unor pocale, sau dangătul unor clopote năucite de atâta monotonie, până ce ea izbuteşte să-i spună prietenului scump lucrul cel mai important în aceste nenorocite clipe de libertate furată... (Trăiască libertatea!)

— Eu sunt un om neînsemnat, se plângea în glumă domnul Ladimirovski şi aproape în şoaptă, ca să nu tulbure liniştea serii. Îmi bat capul ca să fiţi fericită, ca să nu vă plictisiţi, dar nu pot născoci nimic. Văd cum vă chinuiţi. (Ea îi zâmbi recunoscătoare şi puţin înstrăinată.) Am putea, de pildă, să plecăm peste hotare... V-ar plăcea? (Ea ridică din umeri.)

...Sau la balul de la Anicikov ea se ascunde după coloane, apoi, fără să zăbovească, fuge prin galerii, coridoare, fuge pe scări (ea nu mai fusese niciodată la palatul Anicikov şi astfel îi era uşor să născocească aceste itinerarii prielnice planului ei), ascultând ţăcănitul fericit şi neliniştit al tocurilor propriilor pantofi, fuge spre acel unic locşor ascuns, unde nu intră nimeni niciodată, fuge şi încă de departe vede cum umbra tăcută a lui Miatlev, aplecându-se înspre ea, încremeneşte. (Domnul Ladimirovski desluşi pe faţa ei umbra unui triumf de o clipă şi îşi zise că trebuie să plece în străinătate fără întârziere.)

— Da, da, se grăbi el să spună, o să vă placă acolo, acolo e o climă dulce, de pildă în Italia, marea albastră... (Ea încuviinţă, închipuindu-şi cum prin aceleaşi galerii şi coridoare încurcate se întoarce în sală uşor şi fără să se rătăcească, ajungând tocmai la cotilion, iar acest om, care stă acum în faţa ei, îi întinde mâna, şi ei...) La Veneţia, de pildă, există canale. Eu am fost acolo şi v-am mai povestit... Veţi cunoaşte altă lume...

Ea îşi părăsi fanteziile şi îl privi în ochi, zicându-şi că nu săvârşeşte niciun păcat, fiindcă boala ciudată şi minunată de care suferă este deja nevindecabilă, iar Veneţia e o nerozie... De fapt şi coridoarele de la palatul Anicikov sunt o nerozie nu mai mică. Trebuie altceva: va merge pur şi simplu în vizită la familia Tolstoi, sau la Wolf, sau la Bariatinski, sau la Goncearov, şi acolo, ca din întâmplare, se întâlneşte cu Miatlev, da, tocmai aşa, simplu, iar toate aceste fantezii şi complicaţii sunt umilitoare. Totul trebuie să fie simplu, firesc... Nu este ea prima şi nici ultima.

Aşa gândea ea, însufleţită de noua descoperire, fără să bănuiască monologul doamnei Tucikova adresat domnului Ladimirovski înainte de acest ceai liniştit.

„Trebuie să înţelegeţi întreaga complexitate a situaţiei dumneavoastră şi să apreciaţi încrederea mea. Ascultaţi cu atenţie. În tinereţe, eu eram încăpăţânată, capricioasă, tiranică şi chiar vicleană. Lavinia este fiica mea. Cu toate calităţile ei excepţionale, care mi-au îngăduit să consimt la propunerea dumneavoastră, fără să mă tem că o să vă compromită, cu toate calităţile ei, mai este şi capricioasă. Ce să-i faci, asta-i firea... Se manifestă rar, însă pe neaşteptate. Din când în când trebuie pusă în lanţ. – Ea a izbucnit în râs. – Dacă îşi vâră ceva în capei, ceva, cum să zic... nu vă lăsaţi păcălit de înfăţişarea ei liniştită şi modestă. Ţineţi seama că în ea arde un focuşor. Noi suntem Brawura… Iată de ce dumneavoastră trebuie... iată de ce nu trebuie să vă cufundaţi prea mult în treburile dumneavoastră minunate... Am văzut că sunteţi tulburat, dar nu trebuie să fiţi amărât. Peste un an-doi o să-i treacă... – Ea a chicotit. – Şi o să fie atât de iubitoare, atât de supusă, încât o să vă şi plictisiţi. Totul depinde numai de dumneavoastră, fiindcă eu, ce să fac? Eu nu însemn nimic... Eu sunt fum, miraj, trecut, copilărie. Acum, dumneavoastră sunteţi Dumnezeul ei, dar, până una-alta, nu trebuie să vedeţi în ea o femeie pe deplin matură... Deocamdată ea e un copil, din păcate, ea trăieşte deocamdată nu după cum îi spune raţiunea, ci după cum o îndeamnă inima. Precum ştiţi, acest lucru este înduioşător, dar nesigur, şi, cu toate că va trece repede, ar trebui... trebuie să aveţi grijă... cum să zic... să nu faceţi vreo prostie, dragul meu...” Şi ea a râs din nou, uimindu-şi pentru a nu ştiu câta oară ginerele prin splendoarea, frumuseţea şi însufleţirea ei neobişnuită.

Pe urmă, sărutându-şi fiica pe fruntea parfumată, a plecat şi bine a făcut, căci în timpul ceaiului de seară şi în singurătate, dacă n-am pune la socoteală prezenţa neglijabilă a domnului Ladimirovski, îi era mai uşor să

mediteze la viitoarea, neîndoielnica întâlnire, să arunce puntea, să construiască trecerea, să fugă pe coridoarele inexistente ale palatului, să se ascundă la confidenta imaginară şi, în sfârşit, râzând în sine de toate aceste naivităţi copilăreşti, să aleagă unica posibilitate şi să se concentreze asupra ei.

— Eu vă consacru cam puţin timp, şopti domnul Ladimirovski. Dar toate străduinţele mele sunt pentru dumneavoastră, pentru fericirea dumneavoastră... fac totul. Peste un an, de pildă, o să ne putem muta de pe Znamenskaia, acolo, mai aproape, pe Millionnaia chiar, sau pe Morskaia. Am observat... Am pus ochii pe o grădină mare, cum ştiu că vă place, şi acolo... (Ea îi zâmbi: când n-o apucă de braţ cu disperarea unui grav rănit şi cu faţa schimonosită, este suportabil şi chiar plăcut.) Şi totuşi, ar trebui să vă daţi bine seama că acum sunteţi matură, aţi ieşit de sub supravegherea mamei şi singură sunteţi stăpâna tuturor acestor... Cum am observat, mama dumneavoastră vă şi linguşeşte puţin... Cred şi eu...

Această îmbărbătare naivă nu o încântă deloc pe Lavinia. Noi, Brawura, vru ea să spună, n-am linguşit niciodată pe nimeni. Dar nu rosti niciun cuvânt: în această clipă pricepuse ce are de făcut...

— Există şi la Veneţia Podul Poliţeiski? întrebă ea radioasă.

— De ce tocmai Poliţeiski!... râse el, bănuind că în această inepţie s-ar putea ascunde nelipsita batjocură pentru omul neiubit, şi din nou va trebui să se supere sau chiar să bată din picior pentru a pune dintr-odată capăt acestor...

— Mă duc în camera mea, zise ea, ridicându-se. Mă doare capul…

„Nu cumva se aprinde în ea acel focuşor blestemat de care a pomenit *maman*?” îşi zise el privindu-i mersul, impetuos şi graţios, nu ca altădată.

„...Cunosc situaţia şi posibilităţile Dumneavoastră. Toate planurile de a ne vedea mai curând n-au nicio şansă de izbândă. Să nu supunem unui risc inutil vechea noastră prietenie. Tot ce putem face e să aşteptăm balul de la Anicikov. Acolo voi găsi eu un mijloc să stăm de vorbă. Sper că sunteţi curajoasă ca întotdeauna. Fireşte, două săptămâni de aşteptare te pot aduce la disperare, dar noi amândoi, căliţi în aşteptări şi mai şi, vom izbuti să rezistăm...”

Nefiind în stare să născocim ceva şi, într-adevăr, aflându-ne la un pas de a cădea în disperare, stăteam până seara târziu, şi Miatlev, ca să-şi justifice cât de cât inactivitatea forţată şi să-şi liniştească puţin conştiinţa zbuciumată, a scris această scrisoare, neavând idee cum va izbuti să stea de

vorbă cu Lavinia la balul de la Anicikov. Nu-şi făcea griji pentru propria-i reputaţie. Nu-l mai preocupa de mult opinia societăţii, convinsă de imoralitatea şi incorigibilitatea lui. Îi era teamă să se apropie de Lavinia în văzul tuturor. Chiar şi cea mai mică aluzie că s-ar cunoaşte putea să-i facă ei un rău serviciu şi să atragă Dumnezeu ştie ce urmări. Trebuia luat totul de la capăt; trecutul nu exista, viitorul nu se întrezărea prin ceaţa de toamnă, ameninţătoare, a Petersburgului.

Şi totuşi merita să te uiţi la prietenul meu. Puteai oare crede cu o săptămână în urmă, privindu-l pe acest om abătut şi cuprins de înfrigurare, că va fi în stare să se transforme într-atât? Unde a găsit puterile? Căci focul care-l mistuia pe dinăuntru nu se manifesta în niciun fel – nici în gesturi, nici în glas, nici în mers –, dar totul în jur se schimbase: Afanasi, mai treaz ca niciodată, alerga să îndeplinească orice capriciu la cel mai mic semn, spionul dispăruse nu se ştie unde, lacheii îşi primeniseră penele (s-or fi spălat?). Aglaia îmbrăcase o rochie nouă din poplin albastru, pe care fâlfâia neostoită coada ei roşcată. Totul fusese pus în ordine, înnobilat de atingerea omului. Trecutul fusese iertat şi uitat... Nu mai puteam de bucurie. Aveai impresia că Miatlev compunea muzică şi că o graţie neaşteptată pogorâse asupra acestei case blestemate, topind definitiv bulgărele de sare al dezamăgirii şi tristeţii.

Nici până azi nu-mi dau seama cum tainicul foc lăuntric s-a transmis şi celor din preajmă. Mă jur însă că aşa s-a întâmplat.

Cântă, fluieraş divin, atotbiruitor şi mândru. Nu-i supărare că viersul tău nu se aude, este păcat că e prea scurt.

Am rămas peste noapte la Miatlev. Patul meu era excelent – proaspăt şi moale. Nu puteam adormi, deşi eram morţi de oboseală, şi multă vreme încă ne-am bătut capul plăsmuind treceri spre ţărmul domnului van Schonhoewen, una mai absurdă decât alta. În sfârşit, totul s-a potolit. Nu mai aveam putere să vorbim. Ni se închideau pleoapele. În pod, cunoscuta fantomă se străduia să frângă încă o grindă. Cuiele vechi ieşeau scârţâind din lăcaşurile lor. Asta se întâmpla însă undeva în afara noastră şi, astfel, s-a întipărit în memorie ca un cântec de leagăn.

Dimineaţa următoare nu ne-a adus nicio mângâiere, dimpotrivă, lumina zilei a dezvăluit caracterul himeric al speranţelor noastre de la miezul nopţii; planurile, care seara păreau uşor de înfăptuit, arătau acum a fleacuri de nimic. Nici nu-ţi venea să crezi că doi oameni în toată firea puteau să se amăgească într-atât, născocind tot felul de inepţii.

Şi, colac peste pupăză, a început să plouă. Frunzele moarte cădeau şi mai vârtos. În natură domnea un fel de disperare care se transmitea şi oamenilor. Doar Miatlev, proaspăt şi chiar îmbujorat peste noapte, a întâmpinat această dimineaţă cum este întâmpinat, în sfârşit, tărâmul pământului făgăduinţei.

Forţele răului însă continuau să lucreze. Tot ce fusese destinat pieirii se îndrepta cu paşi repezi spre ea; tot ce fusese hărăzit deznădejdii aştepta clipa sosirii ei cu blajinătate angelică... Fantoma obrăznicită nu se mai mulţumea cu noaptea, acum şi ziua îşi continua nelegiuirile, şi noi auzeam ţipetele ei, şi zgomotul căprioarelor în cădere, şi scârţâitul ascuţit al cuielor... Şi Afanasi, într-o redingotă cenuşie, îmbrăcată direct pe pielea goală, desculţ şi îmbătrânit, implora să i se dea un pistol ca să împuşte „această dihanie spurcată”.

Pesemne, ceva trebuia să se întâmple, dacă nu azi, atunci mâine, ceva trebuia, în sfârşit, să iasă la lumină, buboiul trebuia să se spargă…

Doar Miatlev era plin de energie, de dorinţă, şi era mai orb ca niciodată... Doamne-Dumnezeule!... Şi mâna lui uşoară aluneca pe caietele jurnalului ca o dansatoare de bâlci.

„Simt că sunt profet. Prevăd tot ceea ce se întâmplă. N-am mai cunoscut o astfel de încordare a simţurilor. Acum, la Moscova, e soare. Asta nu este greu de ghicit. Von Müffling bea lacom zeamă de varză, cu înghiţituri mari, şi ascunde cana după cărţi. Domnul Kolesnikov mângâie maşinal cu palma spatele soţiei adormite, amintindu-şi pentru a nu ştiu câta oară întâlnirea cu Dubelt. Numai Lavinia nu intră în raza câmpului meu. Nu-mi pot aminti chipul ei. Nu-mi pot da seama cum s-a întâmplat tot ce s-a întâmplat cu mine... În comparaţie cu asta, totul mi se pare lipsit de însemnătate: toamna, von Müffling, suferinţele Şchiopului, statul, Asia, Africa, preţul sării, chiar şi vapoarele, chiar şi propriul meu viitor şi cu atât mai mult trecutul meu...”

Totul ţâşnise năvalnic de sub pana lui, pana se frânse, o pată mare de cerneală se întinse pe hârtie, uşa se întredeschise, şi Afanasi, rotindu-şi ochii ciudat, hârâi îngrozit:

— Vă caută cineva...

Am înţeles numaidecât că este nevoie de ajutorul meu, fiindcă era pe cale să se producă ceva serios. Mă pregăteam pentru tot ce e mai rău, şi după felul cum m-am ridicat şi mi-am încheiat uniforma, Miatlev a ghicit ce urma să aibă loc.

— Dă-i afară pe toţi... zise el cu o disperare voioasă.

— Nu se poate, hârâi Afanasi cu şi mai mare sforţare. Este o doamnă...

Cântă, fluieraş... Nu-i supărare că viersul tău nu se aude, este păcat că nu e veşnic...

Se făcu linişte. Miatlev dădu din mână, de parcă ar fi prins un ţânţar... Afanasi se repezi pe uşă fără pic de zgomot şi se făcu nevăzut, fără ca vreuna din scândurile putrezite ale duşumelei să scârţâie sub picioare... Apoi, uşa se deschise larg şi o tânără doamnă se ivi dinaintea noastră, făcându-ne să ne înfiorăm de încântare.

O cunoscusem fetiţă.

Dacă inegalabilul Gainsborough ar mai fi trăit, el n-ar fi zugrăvit-o, fireşte, pe această doamnă pe fundalul unor munţi palestinieni, bizari şi albaştri, acoperiţi cu smochini rari, nefireşti, de sub trunchiurile cărora privesc, toropite, leoaice bine hrănite, cu crupe grele de cal, cu limbi ca nişte săbii încovoiate şi cu ochi de sclave babiloniene; nu i-ar fi trebuit nici vreun peisaj din evul mediu: un colţ de lac albastru, o pădure pletoasă – refugiul sfinţilor şi al cerşetorilor – atinsă de o pâclă liliachie, un castel străvechi, semănând cu o cizmă grea de meşteşugar, o ciută graţioasă, cum nu există în natură, însă vie, întinzând buzele-i groase să rupă din ram o frunză de percal; şi nu s-ar strădui să caute culori ţipătoare, potrivite poate pentru a picta un rosbif proaspăt sau o mare de la miazăzi, văzută de un samoed[20] naiv... Nu, nu, cu tactul lui caracteristic, ar amesteca îndelung şi meticulos culorile – negru, roşu, albastru şi alb – până ce pe pânză ar apărea cel mai suav amurg de sfârşit de septembrie, cu reflexele aproape insesizabile ale frunzelor purpurii, aurii şi chihlimbarii zburând agale undeva, şi atunci i-ar picta portretul şi ea ar fi înfăţişată stând în penumbra camerei liniştite, ca în penumbra unui parc englezesc.

Mie însă îmi sunt mai dragi portretele mai puţin desăvârşite ale lui Rokotov sau Leviţki, căci eu văd cum din aceste nedesăvârşiri se iveşte brusc, ca soarele printre nori, chipul tânăr, cunoscut şi drag, încordat, enigmatic, puţin trufaş (exact atât cât să nu pară ridicol), plin de bunătate al vreunei Liubuşka, Saşenka, Verocika, Annuşka, Katenka, sălăşluitoare a tristului nostru pământ de ieri, de alaltăieri, de adineauri, de odinioară, care iubeşte, crede, aşteaptă, se mândreşte cu nu ştiu ce işlic, sau bunic, sau amic şi cu aparenta-i nemurire.

...Aşadar, ea se opri în uşă, şi eu nu am putere şi nici cuvinte să o descriu, să redau felul cum stătea...

Frumuseţea este un cuvânt pretenţios, mi se pare că am mai vorbit despre asta: cum l-ai atins – s-a şi destrămat. Şi eu nu vreau să fiu asemenea scriitorilor noştri de astăzi, care, din comoditate, s-au obişnuit să abuzeze de acest cuvânt, folosindu-l unde trebuie şi unde nu trebuie. La viaţa mea, am văzut multe femei frumoase, să le dea Dumnezeu numai fericire... În ceea ce o priveşte pe doamna care intrase, cuvântul „frumuseţe” nu i se potrivea nicidecum – ea nu era frumoasă.

Purta o mantilă neagră, de o croială ciudată, udă, cu gluga trasă aproape peste ochi. Faţa ei nu impresiona prin nimic deosebit: faţă ca toate feţele, tânără, cu pometii uşor ieşiţi în afară... Aproape nimic din fostul domn van Schonhoewen, neobosita şi meticuloasa natură schimbase totul, cruţând din cele dinainte poate doar ochii cenuşii, depărtaţi, adânci şi foarte atenţi, sub sprâncenele negre, nu prea regulate, şi buzele băieţeşti, îndărătnice, arse de vânt, nu prea mult preţuite de cunoscătorii frumuseţii feminine. În rest, era o femeie care, cum se spune, gustase din cupa vieţii. Fireşte, luase o sorbitură destul de mică, neînsemnată, dar licoarea amară îi pătrunsese în suflet şi o făcuse să se înfioare.

Şi totuşi, mă jur, domnilor, avea în ea un nu ştiu ce; un nu ştiu ce care te ţintuia subit, te făcea să exclami de încântare, să plesneşti din palme fără să vrei, să sari de pe scaun ca un licean şi să iei poziţia de drepţi. Era zveltă, nu ascund, chiar subţirică, de statură nu prea înaltă; când şi-a desfăcut mantila, în decolteul rochiei cenuşii de toate zilele s-au ivit baghetele înduioşătoare ale claviculelor şi gâtul lung cu pielea netedă; când îşi mişca mâinile, mantila se umfla sub coatele ascuţite... Eu am mai văzut femei frumoase, să le dea Dumnezeu numai fericire, însă aici era cu totul altceva.

Mă reîntorc la inegalabilul Gainsborough. Când vă opriţi, să zicem, în faţa portretului doamnei Graham, vă veţi îndrepta numaidecât atenţia nu spre coloana decorativă din dreapta dumneavoastră şi nici spre faldurile grele ale veşmântului ei de atlas... Şi cu atât mai puţin privirea dumneavoastră înfrigurată va fi atrasă de arborii din spatele el... Cu un alean covârşitor, de neînţeles, privirea dumneavoastră va fi subjugată de chipul ei... da, da, cu alean şi încântare. Veţi fi tulburaţi de căpşorul ei semeţ, de buzele plinuţe, de măreţia ei, căci nu poate fi asemuită cu vreuna dintre prietenele dumneavoastră, şi de inaccesibilitatea ei, fiindcă înţelegeţi că ea, aceea care priveşte pe lângă dumneavoastră în depărtări numai de ea ştiute, chiar de v-ar privi în faţă, va rămâne aceeaşi, hărăzită altei lumi, altei iubiri...

Povestesc toate acestea nu pentru a sublinia asemănarea aparentă dintre englezoaica fermecătoare, care a trăit cu aproape un veac în urmă, şi fostul domn van Schonhoewen, ferit-a sfântul! Vreau să spun doar că, deşi foarte deosebite una de alta (englezoaica este vizibil mai rotundă, şi la trup, şi la faţă), între cele două femei există o asemănare insesizabilă.

Îmi voi îngădui încă o comparaţie, coborând în acest scop în veacul al şaptesprezecelea... Când Jan Wermeer a pictat capul unei fetiţe, uşor îndreptat spre dumneavoastră, cu guler alb, deloc frumoasă, cu privirea plină de tristeţe şi chiar de dojană, sau poate chiar de dezaprobare, ceea ce, fireşte, veţi lua pe seama dumneavoastră, atât de magistral este reprezentat; aşadar, când acest olandez a pictat capul de fetiţă, nu bănuia că peste un veac, pe malurile neguroase ale Albionului, în nu ştiu ce colţişor fermecător, se va opri o frumuseţe de femeie necunoscută lui, care nu semăna cu fetiţa pictată de el, şi că peste încă un veac, la Petersburg, fostul domn van Schonhoewen îmi va deştepta dorinţa de a lega totul cu un fir nevăzut... Fireşte, el nu bănuia, domnilor, că firul ăsta există, şi pot să mai aduc încă o mulţime de exemple dacă vă chinuie îndoiala, fiindcă eu văd limpede cum se contopesc peste veacuri dojana mută, inaccesibilitatea rece, tristeţea şi triumful, şi slăbiciunea, şi încântarea, şi iubirea…

Şi iată că ea stătea dinaintea noastră, ca o carmelită misterioasă de sânge regesc, hotărâtă să-şi calce legământul şi să se pângărească, luându-şi titlul de simplă mireană. Oricine însă e liber să facă după cum îi este voia, deşi, despre ce voie putea fi vorba când totul – fiecare gest, fiecare pas, fiecare răsuflare – da, totul, totul atârna de firul de păr al destinului, iar firul ăsta, cum se ştie, e subţire, lipsit de trăinicie.

...După ce a respins toate mijloacele de a se întâlni cu Miatlev, disperarea (disperarea, nu capriciul, băgaţi de seamă) i-a sugerat pe ultimul şi cel mai simplu. Inima cutezătoare a domnului van Schonhoewen tresărise în ea, şi dis-de-dimineaţă, îndată ce trăpaşii nefaşti l-au dus pe consilierul de stat la departamentul său, Lavinia, punându-şi mantila neagră, precum odinioară vechiul căftănel cu broderii, s-a strecurat pe furiş afară şi a oprit o birjă.

Au alergat după ea, auzise paşi, gâfâituri, rugăminţi şi vaiete, dar nimerise, din fericire, un surugiu neînfricat. Ploua. Părea că nu există cale de întoarcere.

Şi iată că ea stătea dinaintea noastră...

55

„...septembrie 1850...

Şi iată că ea stătea dinaintea noastră!

Ce se întâmplase? Se vede că n-a existat şi nu există niciun domn van Schonhoewen. Însă pe această tânără femeie o cunoşteam de când mă ştiu, şi toată viaţa tânjisem după ea, şi toate nenorocirile mele se datorau absenţei ei silite. Pare-mi-se că spunea ceva cu o voce ciudată, gravă, melodioasă, dar la început n-am putut să înţeleg nimic, nu-mi amintesc, deşi această voce se auzea ca o alinare, simţeam asta. Am încercat să spun şi eu ceva, cred că ceva de felul: «nu fiţi îngrijorată...» sau «aici sunteţi în deplină siguranţă...», cred că am încercat s-o ajut să-şi scoată mantila udă... Ne-am lămurit repede că venise doar pentru un minut-două: să vadă, să audă, să se convingă...

Amilahvari a ieşit în vârful picioarelor, închizând uşa după sine. Mă jur că la început nu o vedeam, ci doar bănuiam că este aici, alături. Mi se pare că am invitat-o să ia loc şi numai după unduirea neclară a luminii, după mişcarea aerului am ghicit că s-a aşezat pe marginea unui fotoliu, şi eu am îngăimat din nou: «Aici sunteţi în deplină siguranţă».

Ce straniu: eclipsă totală, de parcă te prăvăleşti la nesfârşit într-un puţ întunecos şi simţi aproape umezeala de mormânt a pereţilor lui de piatră, dar ştii, eşti sigur că nu te poţi lovi de ei, şi fund nu există, şi această cădere neprimejdioasă, nedureroasă va dura o veşnicie, şi ţi se taie răsuflarea, te copleşeşte frica şi bucuria.

Deodată, în urechile mele a răsunat foarte desluşit: «Mă auziţi?...»

Numaidecât, puţul a luat sfârşit şi s-a făcut lumină.

Ea şedea pe marginea unui fotoliu, în rochia cenuşie de fular, cu pumnul micuţ lipit de piept, şi mă privea ţintă, cu ochi plini de mirare.

— ...şi asta a fost tot ce am putut născoci, a zis ea. Mă auziţi?...”

...Apoi, treptat discuţia s-a înfiripat, a prins cheag şi, ciudat, a căpătat un caracter practic, ba chiar calculat. Venise poate sorocul ori vremea afară nu era prea grozavă, nu ştiu. Uneori cădeau brusc în neştire şi, ca nişte somnambuli, începeau să se explice prin gesturi, suspine, tăcere... Vorbeau despre ursita lor de neinvidiat, doi oameni micuţi, azvârliţi unul spre celălalt nu dintr-un capriciu al lor, ci din voia Destinului, şi cu el, cum se ştie, nu e de glumit.

...Două echipaje au pornit simultan din două puncte opuse, A şi B, deplasându-se cu viteză diferită unul spre celălalt. În primul echipaj, tras de o pereche de cai, se afla un bărbat. Purta o manta neagră, pălărie cenuşie, era proaspăt bărbierit, nu prea tânăr, şi faţa-i prelungă era împodobită de o pereche de ochelari. În cel de al doilea echipaj, tras de două perechi de cai, se afla o femeie. Ea era tânără şi frumoasă, vântul puternic îi zburase pălăria de voiaj şi se arăta privirii minunatul ei păr castaniu, pieptănat de o parte şi de alta, cu cărare la mijloc. Primul echipaj se deplasa cu o viteză de 14 verste pe oră, iar cel de al doilea cu 18. În punctul de întâlnire, amândouă echipajele s-au răsturnat, din vina cantonierului, care nu s-a învrednicit să repare la timp podul dărâmat. Surugiii au pierit, duşi de cursul vijelios al apei. Cei doi pasageri, bărbatul şi femeia, fără a fi cunoscuţi între ei – în orice caz, aşa putea să pară la început – s-au întâlnit în câmp deschis, departe de orice aşezare omenească. Se pune întrebarea – în ce punct s-au întâlnit, dacă lungimea totală a drumului este de 185 de verste, şi care va fi soarta ulterioară a cantonierului?...

Lavinia râdea trist.

— Nu vă pierdeţi nădejdea, o să vă salvez, zise Miatlev.

— Vă rog să nu mă salvaţi, îl rugă ea. Pur şi simplu să nu mă respingeţi şi atunci totul se va aranja de la sine. O să mai aveţi posibilitatea să vă convingeţi cât de minunată sunt şi ce multe sunt calităţile mele. Ani de-a rândul am încercat să vă arăt asta, dar aţi rămas nepăsător... Şi începu să plângă.

— Nu plângeţi, Lavinia, zise el. Ar trebui să facem ceva...

— Da, zise ea, ştergându-şi lacrimile. Dar ce anume, ce?...

Mi-a fost îngăduit să mă întorc. Şedeam aproape unul lângă celălalt, iar timpul afurisit se scurgea neîndurător.

— Cuibul conspiratorilor, spuse Miatlev.

— Credeţi-mă, este cea mai nobilă conspiraţie din câte au existat, rosti Lavinia psalmodiind.

...Un echipaj se deplasa din punctul A spre punctul B. Noul cantonier era extrem de operativ şi sârguincios, şi toate podurile se aflau într-o stare excelentă. În echipaj se aflau doi oameni: un bărbat între două vârste cu ochelari pe faţa prelungă, pe care stăruia o umbră de mirare, cu un pistol ascuns la brâu, şi o fată frumoasă, coborâtă din tabloul inegalabilului Gainsborough. Ea nu se mai temea de nimic. Echipajul se deplasa cu mare viteză şi, peste o săptămână a ajuns în defileu. Se pune întrebarea: sub ce

denumire se ascundea punctul B, dacă distanţa totală până la el era de 2000 de verste şi cine trebuie să fii ca să nu te foloseşti de un asemenea prilej excelent de călătorie?...

Lavinia nu mai râdea. Nu-şi putea lua privirea de la Miatlev.

— Este, poate, singurul lucru real în situaţia noastră, rosti el cu tristeţe.

O vreme se aşternu tăcere.

— De unde aţi scos cântecul trompetei, penumbra înserării şi celelalte? întrebă Miatlev pe neaşteptate. Mi-aţi scris într-o scrisoare... Dumneavoastră le-aţi ticluit?

— Este Nekrasov, zise Lavinia şi se sperie, văzând cum se schimbase faţa lui Miatlev.

— Să fie oare cu putinţă? întrebă el pierit: „Ţii minte cântecul trist al trompetei, stropii de ploaie…”

— Da, da, zise ea uimită.

Săracul domnul Kolesnikov! Dacă ar şti el cum l-a chinuit pe Miatlev săracul domnul Nekrasov!

Curând, ea s-a ridicat brusc, noi am ajutat-o să se îmbrace. Afanasi a dat fuga să caute o trăsură. În şir tăcut şi trist, am coborât scara, şi Aglaia cea roşcată, din spatele centaurului, o cerceta pe furiş pe neaşteptata musafiră.

„...octombrie...

O idee salvatoare! Aneta Frederix – iată cine mă poate ajuta. I-am trimis astăzi un bileţel. Mâine voi primi răspunsul, şi ne vom întâlni. Oricât de gigantic ar fi planul meu, el nu este totuşi o fantezie. Dacă ea, leoaica practică şi lucidă, îl va lua pe domnul van Schonhoewen sub tutela sa, o mai bună posibilitate de a ne întâlni n-am putea găsi.

Era cât pe ce să mă las cucerit de propunerea lui Amiran. Aproape că mi-a scos sufletul. În proiectul lui însă există prea mulţi «dacă», tot atâţia câţi temniceri într-o închisoare, dar cu ăştia măcar te mai poţi înţelege, pe când ceilalţi nu pot fi cumpăraţi. Dacă Lavinia n-ar fi măritată, dacă încântătoarea ei *maman* m-ar adora, dacă neînfricatul domn van Schonhoewen s-ar învoi să meargă cu mine în Georgia, dacă eu însumi aş putea să mă rup de cuibul meu aproape putrezit...

Nu, toate nu sunt decât o dulce aiureală, care nu merită atenţie, bune doar, în cel mai fericit caz, să te laşi furat de ele înainte de a adormi. Totuşi

am trecut pe la o prăvălie de cărţi şi mi-am procurat nişte ghiduri despre Caucaz, ca să-i invidiez pe norocoşii cu care soarta s-a arătat milostivă.”

„...octombrie...

A trecut o săptămână, şi de la Aneta niciun semn. Amilahvari mă asigură că e în Bavaria. Ce dracu’ să caute ea în Bavaria?! A mai rămas puţin până la balul de la Anicikov. Vremea trece, şi nu mă pot vedea cu Lavinia. Fireşte, la bal nu va fi posibil să mă apropii de ea, căci, după cum se pare, numele meu este interzis în casa ei.

Distrug cu mâna mea tot ce providenţa construieşte cu atâta trudă. Nu ştiu ce demon mă îmboldeşte şi iată că, în loc să mor pentru toţi, să dispar şi să nu ofer prilej de discuţii, cu neobrăzare de puştan dau buzna în casa vrăjitoarei, cumpăr o pânză de nimic, cu chipul martirului Sapega, şi mă prefac că nu o cunosc... De ce? Şi dacă la bal, unde mă voi duce cu speranţa mea fără noimă, acelaşi demon mă va sili să mă dau în vileag, să spun vreo prostie, să o apuc pe Lavinia de mână, să-i dau o palmă domnului Ladimirovski (de ce?), să rup firicelul, care şi aşa e destul de subţire?...

Ar fi trebuit să devin un iezuit linguşitor, un aventurier cu sânge rece care să împartă complimente în stânga şi-n dreapta şi să tăgăduiască neînchipuite avantaje dacă aş fi recunoscut de-al casei. Ar trebui să le dovedesc tuturor că sunt inofensiv ca un mieluşel, că sunt supus ca un câine, ca cel din urmă sclav, şi atunci să îmbrac vişmundirul, să-l înlătur pe domnul Ladimirovski cu ajutorul mercenarilor, să câştig încrederea vrăjitoarei, să o silesc să mă implore ca să o salvez pe Lavinia şi, obţinându-l pe domnul van Schonhoewen, să mă închid cu el în cetatea mea (reparând-o în prealabil şi împrejmuind-o cu un gard nou) şi să râdem de ei toţi până nu mai putem, şi să le arătăm limba...”

56

La acel bal din octombrie, firava speranţă de a se vedea cu Lavinia fără martori s-a spulberat. Soţul ei era tot timpul alături. Miatlev se deplasa în cercuri largi, ca o stea rătăcitoare. Ba se apropia de perechea interzisă până ce distingea trandafirii roşii de pe rochia albă a Laviniei şi capul rotund şi ţepos al domnului Ladimirovski, ba se îndepărta, şi tânăra femeie se transforma într-o mică pată albă, aidoma unei pânze de corabie la orizont, ameninţând să nu se mai întoarcă nicicând. Miatlev era privit cu uimire şi

curiozitate prost camuflate. Numai Aneta Frederix, nelăsându-se influenţată de vremurile nefaste, îl salută bucuroasă, ca o soră. „Ce noroc că este aici!” îşi zise el, strecurându-se pe urmele soţilor Frederix în salonul aproape gol al canapelelor. Se pare că apariţia lui la bal le făcea plăcere. „Nici nu vă închipuiţi ce bucuroşi suntem că vă vedem...”

— Cum de aţi renunţat la obişnuita sihăstrie? întrebă baronul. Cred că aţi procedat bine... De mult era timpul.

— Mi-a fost dor de dumneavoastră, mărturisi Aneta. Nu v-aţi schimbat. Parcă ne-am fi văzut ieri.

— Parcă a fost ieri, întări baronul cu neprefăcută uimire.

La început, Miatlev era cam fâstâcit şi nu ştia cum să discute cu ei, dar bătrânul şi roşcovanul şambelan dispăru undeva, iar Aneta, şi mai prietenoasă, spuse cu intimitate:

— Dragă Seriojenka, hai să ne înţelegem: între noi n-a fost niciodată nimic, bine?... Atunci eraţi foarte tânăr. Asta a fost demult. Acum nu mai sunteţi tânăr şi aţi cugetat îndeajuns la rosturile vieţii... Ceea ce v-am scris cândva, vă amintiţi?... Că eu sunt mai bună ca prietenă, decât ca iubită... vă amintiţi? Ăsta e adevărul curat, să ştiţi. Într-un noian de gură-cască, sunteţi, poate, singurul faţă de care te poţi purta fără prefăcătorie... Dar nu trebuie să vă împăunaţi, acest lucru trebuie preţuit, bine? Vă consolează?

— Pe deplin, râse Miatlev. M-aţi consolat. Vă admir.

Undeva, destul de departe, licări pânza cea albă, presărată cu trandafiri roşii. Licări, apoi dispăru.

— O cunoaşteţi pe juna Ladimirovskaia? Nu-i aşa că e frumoasă?

— Nu, se sperie Miatlev. Nu, n-o cunosc... Dar de ce?

— Nimic, doar o mică bârfă, spuse Aneta cu un aer de cunoscător. Suveranul a remarcat-o, şi numaidecât (acest lucru n-a scăpat nimănui) contele Alexei Feodorovici a dansat cu juna seducătoare...

— Asta s-a întâmplat, pesemne, înainte de venirea mea, spuse Miatlev repede şi se înroşi.

— ...şi ştiţi despre ce vorbeşte contele Alexei Feodorovici în asemenea cazuri?

— Nu, răspunse Miatlev, mimând cu stângăcie indiferenţa. De fapt, bănuiesc.

— Întocmai, râse Aneta. O, nimic necuviincios, dimpotrivă... În schimb foarte stăruitor! O...

„Nu e cu putinţă, îşi zise Miatlev, simţind că-l trec fiori de gheaţă. Oare din nou? Şi i se păru că lumea se pustiise, că el, Miatlev, cu ochelarii săi neputincioşi, stă pe marginea unei prăpăstii, iar pe cealaltă margine, el, în uniforma regimentului Izmailovski, şi în jur – nimeni, doar ei în toată lumea, şi venise sorocul ultimei înfruntări. Pe asta n-am să i-o las...”

— Aneta, şopti el cu glas pierit. Am nevoie de sprijinul dumitale. Şi îi povesti totul.

— Bietul Seriojenka, zise ea compătimitor. Ah, ce prefăcut... Am să încerc să fac ceva, sper să izbutesc. Fiţi însă liniştit: se pare că soţii Ladimirovski au plecat, iar asta înseamnă că vajnicul conte Alexei Feodorovici n-a fost îndeajuns de elocvent. Poţi să mă crezi... Deşi asta nu înseamnă că ispititoarea propunere nu se va repeta...

Miatlev se înroşi din nou. Gândurile i se învălmăşeau.

— Trebuie să împiedic una ca asta, rosti el cu glas neaşteptat de subţire, înecându-se. Nimeni nu poate... la urma urmelor... – şi o părăsi pe Aneta, care-l urmărea abătută.

Lavinia nu era nicăieri, şi asta îl mai răcori puţin. Se întoarse în sală. Totul părea cufundat într-o ceaţă lăptoasă, chiar şi Nikolai Pavlovici, care, strâns în uniformă, discuta cu un diplomat spilcuit, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic.

Deodată, lângă Miatlev, o voce de bas profund rosti cu satisfacţie:

— Dacă stau să mă gândesc bine, frumoasa Ladimirovskaia putea fi mai conciliantă...

Era un ofiţer necunoscut din garda călare, care discuta într-un cerc de cunoscuţi. El intenţiona să-şi continue vorba, dar nu izbuti, ci doar scoase un icnet, căci cotul lui Miatlev i se înfipsese în şale.

— Principe, ce-i cu dumneavoastră, se plânse ofiţerul.

— M-aţi călcat pe picior, domnule, spuse Miatlev liniştit, înclinându-se uşor.

— Poate nu v-au plăcut cele spuse de mine despre doamna Ladimirovskaia?

— N-o cunosc pe această doamnă, i-o reteză Miatlev.

— Atunci primiţi scuzele mele, bubui ofiţerul din garda călare, înfierbântându-se.

— Nu le primesc...

În dimineaţa următoare a avut loc acel duel cu care mi-am început memoriile.

Zilele treceau. Se zvonise că soţii Ladimirovski părăsiseră Petersburgul, însă Miatlev, trecând odată într-o viteză nebună cu trăsura sa pe Znamenskaia, a izbutit să remarce lângă intrarea casei lor vestiţii trăpaşi şi pe însuşi consilierul de stat activ, care cobora din echipaj. Începuse să-l neliniştească şi să-l sperie tăcerea Laviniei, dar mai ales tăcerea Anetei, însă baroana Frederix nu-şi uitase făgăduiala. În noiembrie primi de la ea o scrisoare parfumată într-un plic albastru.

„...Dragă Seriojenka, luaţi aminte la ceea ce vreau să Vă comunic, deşi cu oarecare întârziere. Am fost plecată, şi problema noastră s-a amânat puţin, însă am izbutit să intru în legătură cu fermecătoarea Dumneavoastră polonează, ceea ce s-a dovedit a fi mai uşor decât presupuneam. Cred că asta o să vă consoleze. Perechea a fost până acum de câteva ori în casa mea. Deşi baronul se strâmbă la vederea proprietarului nenumăratelor capete de vite, totuşi suportă îngăduitor. El ştie totul şi, din dragoste pentru mine şi din respect pentru Dumneavoastră (şi ca vechi prieten), e gata să suporte oricât. L. se comportă minunat, şi eu o ocrotesc nu numai din prietenie pentru Dumneavoastră (credeţi-mă), ci şi din simpatie pentru ea. Aşadar, ea se comportă minunat, iar soţul ei, sărmanul, se gudură în faţa baronului, ceea ce bate la ochi.

Acum principalul. Iubirea Dumneavoastră va trece pe la mine în prima jumătate a zilei, singură! Am izbutit să smulg promisiunea de la proprietarul cailor de curse. Nu era prea bucuros de această împrejurare, dar n-a îndrăznit să mă contrazică. «De ce să nu vină la noi? a zis baronul familiar. Femeile au nevoie uneori să mai flecărească...» «N-am nimic împotrivă – a răspuns soţul cu un zâmbet acru –, dacă vine în casa dumneavoastră, e o mare cinste...» Ne-am înţeles pentru joi, la unsprezece. Sper că sunteţi sănătos şi Veţi putea veni să flecărim împreună.

Cum vom proceda? Va trebui să veniţi mai devreme, să zicem cu o jumătate de oră. Este foarte important. Pe lângă asta, eu presupun că proprietarul de pământuri în Malorusia[21] (judecând după consimţirea lui acră de a-şi lăsa soţia singură) va trimite totuşi cu ea vreun lacheu sau vreo cameristă sub un pretext oarecare, ori – ceea ce e mai periculos – va pune pe unul din păstorii lui să ţină casa sub observaţie. Nu vreau să gândesc rău despre oameni, însă dragostea, cum se ştie, e mai serioasă decât politica, aşa că nu strică să prevedem totul şi să ne păzim. Altfel, închipuiţi-vă ce-ar putea ieşi! Dumneavoastră veniţi în goana mare spre casă, şi deja se ştie totul. De aceea, dragul meu prieten, să nu veniţi pe Italianskaia, în niciun

caz. Să lăsaţi caleaşca pe Nevski şi să mergeţi pe Sadovaia până la portiţa roşie, proaspăt vopsită. Veţi fi aşteptat... În altă ordine de idei, vă amărâţi degeaba că biata Lavinia ar fi de-a dreptul disperată. Este liniştită, nu ca Dumneavoastră, hotărâtă (mai ales de când s-a încredinţat de simpatia mea) şi, ceea ce este foarte important, Vă iubeşte cu toată seriozitatea, iar acest lucru este mai durabil decât nişte pumni puternici, un bas răsunător sau un rang înalt...”

Scrisoarea l-a însufleţit foarte mult pe Miatlev.

57

„...Asta nu se mai poate îndura. Ca un făcut, eu am răcit la gât şi am zăcut acasă cu comprese, având dureri îngrozitoare, dar şi aici, pe patul de boală, îmi ajungeau la ureche veşti despre feluritele aventuri ale acestui om, ceea ce n-a făcut decât să întârzie însănătoşirea mea.

N-o fi cumva spion francez, de vreme ce totul, la noi, i se pare detestabil? Căci, judecaţi şi dumneavoastră, e destul să te uiţi cum arată, fără să mai vorbim de faptele lui, de femeile pe care le-a nenorocit cu atâta uşurinţă şi care, în mâinile altcuiva, puteau ajunge mame pilduitoare...

Un Patriot adevărat din fragedă pruncie”

(*Dintr-o scrisoare anonimă adresată ministrului curţii*)

58
Capitol intercalat

Cât despre Ladimirovskaia, zise Alexei Feodorovici Orlov, este prea necoaptă ca să-şi poată închipui aşa ceva. Dumneavoastră aţi văzut-o de la distanţă, pe când eu am stat alături de ea. De bună seamă, este fermecătoare, şi totuşi are în ea ceva de boboc, care n-a prins încă destulă putere... Penele, fireşte, sunt normale, dar mâinile, gâtul, expresia feţei, totul, cum să zic, e pur şi simplu... ă-ă-ă...

— Fleacuri, îl întrerupse Nikolai Pavlovici. Ţi-ai găsit despre ce să vorbeşti. Eu am şi uitat. Ia, acolo, cinci funţi de crinolină şi alte prostii. Tu însă, conte, ai fost surprins de îndărătnicia ei, recunoaşte, eu am văzut... Izbucni în râs. Deşi, pe de altă parte, ce, parcă o mânca cineva? Ce găgăuţă...

— Peste un an-doi se prea poate ca ea să le întreacă pe toate. Va fi o nouă stea.

— Peste un an-doi, conte, cine ştie ce s-o mai întâmpla cu noi? Câteva clipe, Nikolai Pavlovici rămase tăcut, apoi spuse: Ce găgăuţă...

Era o pauză plăcută într-o discuţie de lucru, deşi, tot timpul, chiar din faptul dimineţii, Nikolai Pavlovici fusese stăpânit de un sentiment apăsător, de a cărui pricină nu putea să-şi dea seama.

Amândoi se aflau în cabinetul împăratului. Contele, în uniformă şi cu toate decoraţiile, şedea pe marginea unui fotoliu zmeuriu, Nikolai Pavlovici, în vestonul regimentului Semionovski, fără epoleţi – pe patul său de campanie, aşternut cu o pătură soldăţească din postav cenuşiu. Cabinetul era micuţ, cu două ferestre – una dădea spre piaţă, cealaltă spre chei – şi îngust, iată de ce patul de fier, aşezat de-a latul, îl făcea să pară puţin mai larg. Înserarea timpurie se arătase în ferestre. Una dintre ele era uşor întredeschisă, şi contele Orlov simţea curentul în coastă, dar se prefăcea că nu ia seama, ştiind că Nikolai Pavlovici va spune negreşit: „Câtă sensibilitate...” Şi, ca să nu audă aceste cuvinte, tăcea şi, pe furiş, dar fără niciun folos, îşi acoperea coasta cu palma.

— Apropo, zise Nikolai Pavlovici, pe această Ladimirovskaia trebuie să ne-o apropiem cumva. Asemenea tinere orgolioase au o influenţă binefăcătoare asupra societăţii. Fireşte, ele le irită pe proastele noastre bătrâne, dar în acelaşi timp le şi înnobilează, iar celor din urmă nu le-ar strica să se mai îngrijească de moralitatea lor, aşa că iată o pildă demnă pentru ele.

— De bună seamă, măria ta, consimţi Alexei Feodorovici. Noi, acum, suntem la vârsta când trebuie să ne îngrijim şi de asta, continuă el, observând cu plăcere zâmbetul de pe faţa lui Nikolai Pavlovici. Mai înainte, de pildă cu vreo zece ani în urmă, pentru mine nu era o problemă să discut cu o junǎ despre acel lucru ştiut, acum însă, zău, dintr-odată mă trec toate apele...

Prietenia lor era veche, şi cunoscuseră multe istorii amoroase, unele păstrate în memorie, altele uitate definitiv, şi se obişnuiseră să se înţeleagă fără cuvinte sau să se mulţumească numai cu aluzii, mai cu seamă când era vorba de femei. Fireşte, în toate aceste îndeletniciri, Alexei Feodorovici îndeplinea rolul lui Amor şi foarte dibaci trimitea săgeţi în inimile victimelor vrăjite. Câteodată se întâmpla ca săgeţile să se întoarcă – vreuna dintre victime se sfia să aprecieze atenţia suveranului. Spre cinstea lui,

trebuie spus că nu se înfuria, cum se întâmplă la fiece pas printre bărbaţi, ci, dimpotrivă, arăta o admiraţie uimită femeii care avea tăria să-şi prefere soţul în locul atenţiei seducătoare a suveranului, şi îi spunea contelui: „Ce perdaf mi-a tras... Bună, ticăloasa!...” – şi râdea.

Totul mergea bine, dacă n-ar fi să punem la socoteală aceste eşecuri mărunte, peste care nimeni, niciodată, nu va putea spune că a trecut. Totul mergea bine şi acum, dar ceva apăsător îl chinuia încă de dimineaţă şi nu-i dădea pace. Ca şi cum în toiul unei sărbători, undeva, la o distanţă respectabilă, apăruse figura unui sol neaşteptat, tăcut şi neobservat, care adăsta momentul potrivit ca să-şi anunţe veştile nefaste.

— Bine, lasă, zise împăratul, nu-i în toate zilele praznic. Ce avem mai departe?

Acum veniseră la rând afacerile externe secrete. Contele raportă despre veştile primite de la spionii şi agenţii secreţi aflaţi, câtă frunză, câtă iarbă, dincolo de hotarele Rusiei. Veştile erau îmbucurătoare şi toate, parcă într-adins, confirmau presupunerile iniţiale ale împăratului.

— Aţi poruncit să vină astăzi pentru îndrumări ofiţerii din gardă Istomin şi Isakov, zise Orlov. Aşteaptă să intre.

— Cheamă-i, zise Nikolai Pavlovici şi se ridică brusc.

Tinerii ofiţeri, în ţinută de gală, intrară amândoi deodată, se înclinară în acelaşi timp şi încremeniră în aşteptare.

— Scuzaţi-mă, prieteni, că aţi fost chemaţi pe neaşteptate, li se adresă el tinerilor, însă misiunea voastră, după cum ştiţi, este strict secretă şi nimeni nu trebuia să afle data... Acum însă iată că a venit sorocul. Veţi porni la drum chiar astăzi. Veţi ajunge la Constantinopol peste o săptămână. Turcii trebuie să înţeleagă că misiunea voastră este o vizită amicală. Şeful vostru este generalul Grabbe. El va organiza banchete şi serate, voi însă luaţi seama, să nu vă pierdeţi capul. Principalul este treaba, şi iată în ce constă ea: tu, aici el se întoarse către Istomin, când generalul Grabbe va găsi o posibilitate, vei cerceta flota turcească sub toate aspectele şi raporturile, vei căuta să afli ce pregătiri fac turcii pentru un război pe mare, de asemenea, ce fortificaţii există în Bosfor şi locurile de debarcare pe ţărmul Mării Negre. Iar tu, se adresă el lui Isakov, vei face acelaşi lucru în privinţa trupelor de uscat. Fiţi atenţi. Dacă vor încerca să aducă vorba despre Moldova şi Valahia şi despre pericolul pe care-l prezintă trupele noastre, explicaţi-le că suveranul, constituind nucleul puterii, e singur răspunzător de toate, iar voi, chipurile, nu vă puteţi asuma nicio răspundere. Purtaţi-vă

cât se poate de modest şi prudent, ca să nu stârniţi nicio bănuială... Asta-i totul. Mergeţi cu bine, Domnul cu voi... El îi îmbrăţişă şi îi sărută pe fiecare în parte şi, lăsându-i să plece, le strigă din urmă: Băgaţi de seamă să nu vă îndrăgostiţi de vreo turcoaică.

Treburile mergeau bine. Toţi supuşii lui, devotaţi până la moarte, lucrau de minune; ei îşi făceau datoria cu râvnă exemplară, atât cei neştiuţi de nimeni, trăind sub alte înfăţişări, cu alte nume, pe meleaguri străine, strigoi, cameleoni, eroi, precum şi aceşti bărbaţi frumoşi şi inteligenţi, gata în orice clipă să-şi sacrifice viaţa pentru datorie. Pretutindeni treburile mergeau bine. Peste tot unde o cereau interesele statului, armatele săvârşeau acte de bravură: şi în Transilvania, şi în munţii Daghestanului, şi în Moldova. Totul funcţiona ca o maşină perfectă, dacă n-ar fi să punem la socoteală o mână de excentrici bolnavi şi moleşiţi, împotmoliţi în propriile capricii, renegaţi, monştri, care se cred excepţionali, dar de fapt nu sunt decât nişte egoişti obscuri, inutili, buni doar de luat în derâdere, ca Miatlev, de care numai ce îţi aduci aminte şi ţi se umple sufletul de necaz, de amărăciune şi tristeţe.

— Fiindcă veni vorba, ce mai face Miatlev? întrebă Nikolai Pavlovici spre surprinderea contelui: Cum o mai duce după moartea soţiei? Se pregăteşte de vreo nouă trăsnaie?

— Se pare că trăieşte liniştit, răspunse şeful jandarmilor, dar nu trebuie să fiţi necăjit: a îmbătrânit, vremea lui a trecut, doar la cameriste să mai aibă trecere...

— Posibil, consimţi împăratul.

Totul era bine. Mecanismul creat de el funcţiona perfect Toate piesele lui erau concepute şi puse la punct cu migală, aerul imperiului era proaspăt şi binefăcător, copiii crescuseră şi se uitau la el cu admiraţie... Atunci ce să însemne acest simţământ care, oricât l-ar fi alungat îl tulbura şi-l neliniştea, precum o boală cumplită, încă nedescoperită, care încă n-a dat niciun semn, dar deja dictează creierului, chipurile, fără niciun motiv, teamă, iritare, disperare? Polonia? Afacerile poloneze însă nu sunt decât una din dificultăţile fără de care istoria nu poate să existe; în plus, dificultăţile nu întristează, nu chinuie, ci cheamă la acţiune. Miatlevii? Dar pot ei oare să însemne ceva într-un asemenea stat uriaş?... Atunci ce? Ce? Nu cumva scrisoarea expediată de la ambasada franceză cu destinaţia Paris, dar interceptată cu dibăcie şi copiată, şi înmânată lui astăzi de dimineaţă, în care printre nimicuri diplomatice i-au străpuns dureros sufletul nişte rânduri

mârşave?... Oare această scrisoare? Aceste rânduri, în care un laş şi bârfitor odios spunea mişeleşte şi cu dispreţ că puternicul stat creat de el este un colos cu picioare de lut, unde totul se prăbuşeşte, unde uriaşa armată nu este decât o gloată pestriţă, neputincioasă, prost înarmată, condusă de nulităţi, unde domnesc moravuri de pe vremea lui Genghis-Han, iar mita, servilismul şi hoţia întrec toate exemplele cunoscute, că autoamăgirea cârmuitorilor ruşi se învecinează cu nebunia... Ce nemernic! Nikolai Pavlovici şi-l închipui pe acest conţopist, pe acest mincinos, mânjit de cerneală, cuprins de patimi mârşave, mic, pirpiriu, cu nasul roşu, cu ochi mici, neliniştiţi, cu faţa pudrată din belşug, ca să-şi ascundă coşurile...

— Ce nemernic! zise el către conte. De unde o fi scos toate astea?

— Eu nu dau importanţă minciunii, zise contele.

— Dar poate că-i adevărat? Întrebă deodată Împăratul, aţintindu-l pe Orlov cu ochii lui mari, albaştri, care nu clipeau. Şi izbucni în râs. Poţi să pleci. Îţi mulţumesc.

Bătrânul leu se strecură vulpeşte din cabinet. Nikolai Pavlovici aşteptă câteva minute şi, încheindu-şi vestonul, ieşi în urma lui. Sentimentul apăsător nu-l părăsise, dar el ştia să se stăpânească. Mergea pe coridor cu mâna vârâtă după reverul vestonului, cu capul maiestuos ridicat, tot numai datorie şi elan, şi, de la posturile lor, soldaţii de gardă îl petreceau cu priviri arzătoare.

59

Noaptea îi apărea în vis portiţa roşie şi cărăruia troienită de zăpadă, felinarul din mâna tremurândă a lacheului tăcut, tinda întunecoasă, nefolosită, dinspre curtea din spate, mirosul resturilor de la masa boierilor, al pieilor de oaie şi cojilor de tei, coridorul galben, pustiu şi răsunător... Sentimentul ciudat al vizitelor în casa Anetei, unde, plină de tact, umbra ei nu se face simţită, nu-şi trădează prezenţa...

Coridorul galben, treptele în sus (una, două), strălucirea parchetului, ramurile smochinului, o altă lume, o cotitură, încă o cotitură, figura îndepărtându-se a lacheului cu felinarul acum netrebuincios, şi uşa care se deschide uşor, şi Lavinia care se ridică brusc să-l întâmpine. Alaltăieri, ieri, astăzi... Şi tot timpul acelaşi lucru – un sentiment uşor, aproape insesizabil, de vină şi năpăstuire, de vină faţă de nimeni şi nimic, ci pur şi simplu omniprezentă; în aer, în dialogul grăbit, în făcliile lumânărilor, în foşnetul

rochiei. Şi mereu acelaşi lucru: „Astăzi am avut noroc... Domnul Ladimirovski a plecat la club şi m-a sfătuit, în caz că am de gând să merg la Frederix, să nu cumva să uit iar, ca rândul trecut, să-mi pun blana şi să nu răcesc la gât... Mi-a fost destul de greu să mă prefac că n-am chef să merg şi, de bună seamă, nu mă voi duce, chiar dacă aş dori, căci atât de des – a doua oară într-o săptămână – e necuviincios, şi aşa mai departe... M-am lămurit însă că e uşor şi nu e ruşine să furi. Prima oară e mai greu, pe urmă însă o poţi face fără a mai sta pe gânduri...” Sau: „Astăzi n-am avut noroc. Domnul Ladimirovski n-a fost prea bucuros să mă lase, şi chiar mi-a fost milă de el şi i-am zis că pot să nu mă duc: că nu-mi face mare plăcere, că m-am plictisit, numai să nu fie necăjit... Să-l fi văzut cum s-a uitat la mine, ca la o smintită, pesemne chiar s-a îndoit de sinceritatea mea, pesemne chiar s-a gândit la ceva asemănător, însă pe urmă şi-a ridicat capul semeţ şi a izbucnit în râs... Şi nu mi-a mai fost atât de greu să fur ceea ce-mi aparţinea...” Sau: „Azi n-am avut noroc. *Maman* a avut proasta inspiraţie să ne viziteze, ca să-mi reproşeze, ca întotdeauna, indiferenţa şi răceala mea... Dumneavoastră, Lavinia, vă tăiaţi singură creanga pe care staţi... Noi, Brawura, i-am uimit totdeauna pe aleşii inimii noastre prin dragoste fierbinte şi devotament... Şi noi, Ladimirovski, am zis eu, îi uimim pe aleşii inimii noastre prin dragoste fierbinte şi devotament, pe aleşii inimii noastre... Ea însă s-a făcut că nu aude şi a spus: de ce în casa voastră domneşte împărăţia frigului şi tristeţii?... De unde să ştiu eu, *maman*?... Numai dumneavoastră sunteţi preamulţumită de binefacerile cu care sunteţi copleşită, pe când toţi cei din jur suferă din pricina indiferenţei ce le-o arătaţi...” Sau: „Astăzi am avut noroc. Am minţit şi conştiinţa nu mă mustră... Ce credeţi, cum va fi mai departe? Uitaţi-vă cum am slăbit, sunt numai piele şi os. Nedumerită şi chiar disperată, *maman* îmi spune: nu mă taie capul ce se întâmplă cu dumneavoastră! Luna de miere a trecut de mult.. Nu cumva or fi glandele? Nu te doare aici? Dar aici?... Ah, *maman*, dar asta-i minunat: mă pot mişca atât de uşor, în plus, orice pretenţie nu mai prezintă niciun pericol... Lavinia, sunteţi o proastă: el vă privea ca pe nimeni altcineva; s-a umilit, oferindu-vă ocrotirea lui; dacă aţi fi fost mai deşteaptă şi mai mărinimoasă, nu v-aţi fi permis, cu atâta nesocotinţă, să numiţi bunăvoinţa suveranului pretenţie...” Sau: „Astăzi am avut noroc. M-am întrebat: Oare cu ce sunt vinovată? Şi nu mi-am găsit nicio vină. M-am dus la Frederix cu inima uşoară, fără sentimentul că aş fi furat ceva, deşi în casa noastră se simţea o anume mişcare, o anume înfrigurare şi eu

eram privită cu ochi scrutători. Oare să fi observat ceva? Poate va trebui să mă prefac şi mai indiferentă? Poate m-a trădat bucuria din privire sau vreun gest de fericire? Vreţi să-i omor pe toţi şi să ne stabilim împreună pe Ohta? Ieri, domnul Ladimirovski m-a dus în vizită la Obrezkovi. Îi cunoaşteţi? O, vă rog nu mergeţi la ei, căci, dacă o să vă întâlnesc acolo, o să mă arunc numaidecât de gâtul dumneavoastră şi va ieşi scandal... Prieten scump, furaţi-mă, nu mai pot îndura". Sau: „Astăzi n-am avut noroc, vai, niciun pic... Dacă acum e aşa, ce va fi când voi îmbătrâni? Toţi sunt iritaţi că n-am fost binevoitoare cu suveranul... *Maman*, dar e bătrân!... Lavinia, sunteţi o proastă. Când alergaţi de vă sfârâiau călcâiele după tâlharul acela (făcea aluzie la dumneavoastră), nu vă gândeaţi la vârsta lui... Şi eu, din nou, ca o hoaţă din piaţa Sennaia, privesc în toate părţile, furişându-mă, fac ochi dulci sergentului de stradă, mă mustru singură: ceea ce fac e rău, e rău; şi nu mă pot opri, numai să vă văd, şi să vă ating, şi să fur... Doamne, cât o să mai dureze toate astea!? Nu mai am puteri..." Sau: „Azi-dimineaţă m-am trezit cuprinsă de deznădejde: ce-ar fi dacă aş da buzna în cabinet la Alexandr Vladimirovici, când se află la masa de scris în halat, şi i-aş spune totul pe şleau, să plesnească. Şi atunci, trecând prin toate aceste mustrări, ameninţări, grimase, demascări, spaime, înţepături, trecând prin toate astea, purificându-mi sufletul, să mă arunc de gâtul dumneavoastră. Eu ştiu că sunteţi puternic şi nefericit, că mă veţi înţelege şi mă veţi cruţa, şi mă veţi ascunde..."

Iată şi astăzi, trecând de portiţa roşie, Miatlev se cufundă în nirvana blestemată şi fără ieşire, unde, în loc de visuri suave, tristeţea şi neliniştea îi învăluiau sufletul. Şi mângâind umerii slăbuţi ai acestei extraordinare tinere femei, îşi zise din nou că pe ea, da, pe ea, n-o va lăsa pentru nimic în lume Lui, Aceluia. Ajunge! Destul. „Mi-a răpit-o pe Aneta, a nenorocit-o pe Alexandrina, pe aceasta n-am să i-o las..." Când zâmbea fâstâcită sau fericită nu puteai să-ţi dai seama, părea că, orice ar fi, dimineaţa luminoasă va triumfa, că întunericul lăţos a fost învins şi totul va fi bine, numai de n-ai scăpa din mâini aceşti umeri calzi şi tremurători, neputând pricepe cum de ai putut, atâta vreme, să renunţi la fericire.

Întâlnirile lor erau scurte şi rare. Aproape momentane: orologiul bătea undeva departe şi sunetul lui profund, prevenitor, nu pătrundea prin uşă. Petersburgul nu exista, nu existau nici Nevski Prospekt, nici Fontanka, nu existau nici numeroşii supuşi şi rarii zeflemişti, nu exista nici monstrul greoi şi necruţător, pândind de prin tufişuri, nici problema poloneză, nici

stupidul strigoi Sverbeev, nici oprelişti; nu exista nimic până când nu erau tulburaţi de un zgâriat delicat în uşă, până când nu erau treziţi din vis, căci iluziile sunt bune pentru copii şi pentru orbi, însă nebunilor, înconjuraţi de o haită hârâitoare, obişnuiţi de clima Petersburgului cu o viaţă circumspectă, iluziile nu le erau de nicio trebuinţă: de iluzii îţi arde când timpul a trecut, când caii au amorţit de atâta stat, şi domnul Ladimirovski, undeva, acolo, într-o altă lume, îşi scarpină ceafa nervos, amintindu-şi iarăşi şi iarăşi intonaţiile nefireşti ale tinerei sale urgisitoare şi tresărind când doamna Tucikova îi împărtăşeşte fie bănuielile, fie prisosul de mulţumire?

Iată şi astăzi, când zgâriatul în uşă ameninţa să se transforme în bubuit, ei se ridicară să-şi ia rămas-bun, se treziră, reveniră pe pământ, se dumiriră, terminând de spus ultimele cuvinte fără importanţă, atingându-se unul de celălalt, îmbrăţişându-se, sărutându-se... Pe neaşteptate, Lavinia spuse:

— Este insuportabil... sunt gata de orice, dar nu mai poate continua... sunt gata, eu o să spun... La urma urmelor, ce se poate întâmpla?

— Negreşit, zise Miatlev agitat, în grabă, fără să se gândească, fără să-şi dea seama. Negreşit...

Şi plecau după ritualul dinainte stabilit: fostul domn van Schonhoewen spre interiorul casei, unde nepreţuita Aneta îl ocrotea cu o mărinimie de neînţeles şi aştepta, ca o cameristă devotată, iar Miatlev – afară, în coridorul galben, unde, în mirosul de obiele, trebuiau să se piardă urmele lui.

Îşi puse în cap să se pedepsească pentru lipsă de hotărâre şi slăbiciune şi porunci vizitiului s-o ia pe Italianskaia pe lângă casa lui Frederix. Lângă cunoscuta intrare principală se aflau trăpaşii nervoşi ai domnului Ladimirovski. „Ce-ar fi să mă opresc şi să intru?” îşi zise el, şi nebunia era cât pe ce să-i joace o festă cumplită. Izbuti chiar să-i strige vizitiului ceva aiurea, ceva disperat despre viaţa distrusă, ceva copilăresc, răutăcios...

— Nu pricep, luminăţia voastră, râse vizitiul, întorcându-se şi oprind deja caii lângă intrarea luminată şi privindu-l pe prinţ aci cu dragoste, aci cu mustrare... Miatlev se dezmetici la timp.

— Mână! strigă, sufocându-se. Ce te-ai oprit!?

A doua zi fu adus un plic de la Aneta.

„Dragă Seriojenka, s-a întâmplat ceva. Eu însămi încă nu-mi dau seama, dar ceva, totuşi, s-a întâmplat. Şedeam cu toţii la ceai, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic, şi deodată s-a întâmplat ceva. Amândoi s-au îngălbenit teribil, pesemne că şi-au spus ceva unul celuilalt, ce anume nu ştiu, şi au început să se grăbească, şi potrivnicul Dumneavoastră abia se mai

stăpânea şi nu mai privea pe nimeni drept în faţă. Poate că ea i-a spus totul, ca să pună capăt acestei situaţii absurde, nu ştiu... În orice caz, intuiţia îmi şopteşte că, sigur, ceva s-a întâmplat, ceva legat negreşit de ea şi de Dumneavoastră. Poate chiar Dumneavoastră, smintitule, aţi sfătuit-o? Căci aţi fi în stare să procedaţi ca odinioară, să folosiţi, de pildă, scara de frânghie sau să comiteţi cine ştie ce altă năzdrăvănie...”

După cum s-a lămurit mai târziu, Aneta nu exagera. Când Miatlev a părăsit casa soţilor Frederix, gazdele îi poftiră pe musafiri la masă. Şedeau în jurul unei mese mari şi rotunde, chipurile nestingheriţi, şi bătrânul şambelan, mijindu-şi ca de obicei ochii, începu să peroreze, ca întotdeauna, despre avantajele regimului rus, verificat, obişnuit, constant, faţă de harababura şi libertăţile fictive ale altor civilizaţii. Maiestuoasa Aneta şedea lângă samovar, şi mâinile ei erau aidoma mâinilor unui capelmaistru, când, abia atingând ceştile, le făcea să plutească liber deasupra mesei, în cerc, acompaniată de muzica delicată a serii de iarnă şi a propriilor intonaţii galante. Domnul Ladimirovski şedea chiar în faţa ei. Redingota cafenie, cămaşa orbitoare din pânză de Olanda şi cravata de mătase sângerie – totul strălucea, subliniind patima fostului moscovit de viţă nu prea veche de a părea un petersburghez pursânge. Tocmai la asta cugeta agera Aneta, căci strălucirea domnului Ladimirovski nu presupunea din păcate nimic altceva decât apucături de nomad şi ambiţie, care roade sufletul ca un vierme. „O, îşi zicea ea, acesta n-o să-i ierte Laviniei sobrietatea excesivă faţă de suveran...” Îl privea pe consilierul de stat neîncercând pentru el nimic, în afară de o banală aversiune, şi totul la el i se părea meschin, de lacheu, deşi crescătorul de vite avea o ţinută ireproşabilă şi nestingherită; şi inform, deşi soţul Laviniei era mai degrabă frumos şi bine făcut, şi mâna lui viguroasă (incomparabilă cu mâna lui Miatlev) ţinea cu siguranţă ceaşca albă cu o floricică albastră.

Din acest triunghi fermecător, doar Lavinia se deosebea printr-o oarecare stânjeneală, mâinile ei subţiri aproape că nu se atingeau de ceaşcă, de parcă ardea cu adevărat; surâsul ei era străin, văpaia lumânărilor nu se răsfrângea în pupilele-i cenuşii: ele erau de nepătruns, reci şi ascundeau, cum i se părea Anetei, ceva imprevizibil şi rău.

Treptat, discuţia alunecă pe făgaşul unor teme mărunte. În locul vorbelor mari despre predestinarea naţiei, începură să răsune cuvinte simple şi obişnuite, şi accesibile, şi mişcătoare despre ei înşişi, despre casă, linia destinului, despre scurtimea existenţei terestre, despre pasiuni, butoni,

potroace de gâscă, tafta, prost gust, migrene, credinţă, infidelitate... Deodată, Lavinia se aplecă spre soţul ei şi-i şopti repede, să audă doar el:

— M-am întâlnit cu un om... Îl iubesc...

— Da, da, zise domnul Ladimirovski, adresându-i-se lui Frederix. Într-adevăr, şi credinţa, şi potroacele de gâscă, şi migrenele... – Apoi Laviniei, în şoaptă: Aţi înnebunit... Ce-i cu minciuna asta? – Şi Anetei: Apropo de migrene... Vorbeşti de lup, şi lupul la uşă – şi arătă spre soţie.

De-abia se aşezară în sanie, şi el izbucni:

— Cu cine, ca să zic aşa, v-aţi... De ce minţiţi? Şi o apucă de braţ. Ce v-am făcut eu?

— Alexandr Vladimirovici, rosti ea silabisind. N-ar fi trebuit să vorbesc despre asta... Dar este insuportabil să te ascunzi... nu-i aşa?

— Ce v-am făcut eu? zise el aproape strigând.

— Doamne, lăsaţi-mi braţul, spuse ea şi începu să plângă. Iertaţi-mă...

— Nu înţeleg, de ce trebuie să minţiţi? Ce v-am făcut eu? continuă el, strângând-o şi mai tare de braţ. Când suveranul şi-a exprimat cu sfiiciune simpatia, v-aţi simţit ofensată, şi acum, poftim, povestea asta... Vasăzică, aşa stau lucrurile... De ce mi-aţi spus toate astea?

— Ah, da’ lăsaţi-mi braţul, mă doare!

Acasă fiecare se închise în camera lui. Se produsese ireparabilul. Un singur cuvânt răsturnase totul. La miezul nopţii, el intră în camera ei fără să bată. Ea şedea lângă fereastră, cu pumnii sprijiniţi pe genunchi. Calm, domnul Ladimirovski rosti pe un ton artificial:

— Acum, totul va trebui să se schimbe. Luna de miere a trecut de mult. O să vă trimit la ţară...

El aşteptă multă vreme răspunsul şi tocmai se pregătea să iasă trântind uşa, când, deodată, ea vorbi lin, melodios, cu glasul ei profund, învăluitor:

— Nu m-aţi înţeles. Eu m-am întâlnit cu acest om şi îl iubesc, ce are a face aici trimiterea la ţară?

— Ah, ce are a face? strigă el prosteşte. Cum aşa, ce are a face? Eu fac totul pentru dumneavoastră, pentru dumneavoastră, pentru binele dumneavoastră! Oare eu mă zbat pentru mine? Câtă vreme n-aţi învăţat să gândiţi ca o soţie adevărată, trebuie să fac asta în locul dumneavoastră, asta-i crucea mea, datoria mea, povara mea; câtă vreme vă satisfaceţi fără istov capriciile, bălăcindu-vă în egoismul fericirii, şi vă credeţi stăpâna casei, eu nu dorm şi vă susţin de braţ, ca, din pricina freneziei, să nu vă

abateţi din drum şi să vă frângeţi gâtul... Parcă eu mă gândesc la mine!... Şi ieşi din cameră, trântind uşa.

Ea rămase în aceeaşi poziţie, cu privirea pierdută în fereastra întunecată. Aşa trecu un ceas, două, şi el intră din nou fără să bată.

— Haideţi să facem aşa, zise el foarte calm, ca şi când nimic nu se întâmplase. Să chibzuim totul cum trebuie...

— Bine, se învoi ea cu totul neaşteptat.

— Să nu ne omorâm unul pe altul, să aşteptăm, noaptea e un sfetnic bun, până nu dai cu capul de pragul de sus... să nu scuipi în fântână... Acum culcaţi-vă, dormiţi, iar dimineaţă n-o să mai doriţi nici să vă gândiţi la asta, zău, o să vedeţi...

Îndată ce el ieşi, ea îşi scoase în grabă rochia de vizită mototolită şi se vârî în aşternuturi.

În vremea asta, nefericitul crescător de vite, în culmea furiei, îşi sculă oamenii, porunci să se înhame caii la sanie, îşi puse şuba şi plecă s-o trezească pe doamna Tucikova.

„Ce mi-aţi făcut? Pe cine mi-aţi dat pe cap? intenţiona el să-i strige. Aţi zis, aţi făgăduit, v-aţi jurat. Iată ce s-a ales de jurămintele dumneavoastră!” Însă numaidecât se gândi că mintea tinerei fanteziste putea plăsmui vrute şi nevrute, şi dacă ar da atenţie acestor născociri, ar însemna să se înjosească, să se compare cu ea. S-a întâlnit... Cu cine? Nu e cu putinţă... Cu cine? Cu cine? Cine să fie acela?... Miatlev?... Mofturi... Cine altul? Nimeni... Imposibil. Aiureli... Ce dezgustător. Să galopezi noaptea prin Petersburg... Ce mârşăvie. Ce i-am făcut eu? Merită biciuită, trimisă la ţară, încuiată; căci minte, spune vrute şi nevrute, gură-spartă, mincinoasa, farfaraua... Mama ei m-a prevenit... mama ei, mama, mama...

Grosolănia îl linişti. Doamna Tucikova se îmbrăcă fulgerător, ca la armată. Deşi consilierul de stat pe drum se mai potolise, intuiţia îi şopti să nu se arate calm, ci, dimpotrivă, să reverse asupra polonezei nenorocirea sa, să-l salveze, ea însăşi trebuie...

— Dar n-aţi auzit bine! strigă doamna Tucikova înspăimântată. Cum s-a întâmplat? Unde? Ce a zis?... Chiar aşa a spus?... Stăpâniţi-vă, astea sunt mofturi...

— Dumneavoastră stăpâniţi-vă, doamnă. Eu n-am de ce...

Aproape deşelând trăpaşii, zburau spre casa blestemată de pe Znamenskaia, spre casa împodobită, drapată, mobilată cu atâta grijă şi dragoste, dar care n-a adus fericire. Zburau şi fiecare socotea în gândul său

că Lavinia a dispărut demult fără urmă şi ea însăşi în clipa asta zboară într-un echipaj închiriat dracu’ ştie încotro, spre prăpastie, spre dezonoare, spre ruşine...

— Doamne preamilostiv, ea e încă un copil, exclamă doamna Tucikova, ascunzându-şi cu greu îndoiala.

— Tocmai de asta mă şi tem, zise consilierul de stat, încercând să nu creadă nici el ce spune.

— Eu v-am prevenit despre fanteziile ei. Sunteţi însă liber să credeţi că ea într-adevăr putea să se... că ea realmente s-a încurcat cu... spuse vrăjitoarea, ascunzându-şi cu greu îndoiala.

— Da’ eu nu cred aşa ceva, răspunse domnul Ladimirovski, necrezând nici el ce spune.

Lavinia se trezi şi văzu două siluete cunoscute şi triste încremenite lângă pat şi numaidecât îşi reaminti. Fulgerător, i se făcu milă de ei. Şi de sine. Şi, brusc, se gândi că nu se poate schimba nimic, că ea şi cu Miatlev nu se vor putea însoţi, că asta-i soarta lor. E necesară intervenţia forţelor divine. Da’ unde sunt ele, forţele divine?

— Lavinia, copilă, ce ai mai născocit? întrebă mama. Ne-ai speriat pe toţi. Alexandr Vladimirovici nu-şi poate veni în fire din pricina ieşirii tale.

...Apoi Lavinia îşi zise că şi de-ar interveni forţele divine şi totul s-ar petrece după cum au hărăzit ele, ar fi totuna, fiindcă ea n-ar avea destule puteri să se caţăre pe această stâncă abruptă. Ce înseamnă forţele divine? O noţiune frumoasă şi nimic mai mult, asta sunt ele. Poate că mâinile tale delicate, cu degetele subţiri însângerate ar suporta aşa ceva, dar forţele divine nu vor să ştie de neghiobiile noastre, de năstruşniciile noastre.

„Ce născocire? îşi zicea între timp domnul Ladimirovski, oprindu-şi cu uimire şi deznădejde privirea asupra chipului înstrăinat al tinerei sale urgisitoare. Nu, asta nu-i nicio născocire, şi faţa asta nu e faţa unei născocitoare... – Şi lui nu puteau să-i vină în minte nici Gainsborough, nici Rokotov, nici Leviţki, atunci când încerca să înţeleagă acest chip atât de liniştit, cu pometii uşor ieşiţi în afară şi înstrăinat de îndoielile lui conjugale. – Şi chiar dacă este o născocire, e o născocire veche, prea veche ca să i-o poţi scoate din minte...”

— Eu cred că ar fi mai bine să plecăm, să luăm aer, zise el. Căci, de fapt, nici nu s-a întâmplat nimic, ia, acolo, nişte fleacuri...

Şi drept răspuns, doamna Tucikova începu să râdă uşurată, adică prefăcându-se că totul a rămas în urmă, fiindcă lângă patul fiicei îşi

amintise de un lucru deloc liniştitor: mica Lavinia, într-un căftănel prăpădit, fuge încotrova înotând îndărătnică prin nămeţii de zăpadă, cu gâtul lung şi subţire întins înainte, fuge neînduplecată ca o albină la miere şi apoi primeşte palme, dar totul se repetă din nou, şi mierea asta nu e altcineva decât pe atunci tânărul prinţ Miatlev, despre care se vorbeşte dracu' ştie ce, iar îndârjita albinuţă zboară şi tot zboară ştiind că va fi bătută, încuiată în cameră... Da, da, zboară, zboară întruna... Şi anii nu stau pe loc. Cum o vei putea opri pe albinuţă?

— Fireşte, totul e un fleac, zise doamna Tucikova, necrezând nici ea ce spune. Într-adevăr, trebuie să plecaţi... Şi nu termină ce voia să spună: ochii cenuşii ai Laviniei o priveau cu ironie şi răceală. – Aţi căpiat sau ce? strigă vrăjitoarea, pierzându-şi bărbăţia. Nu v-aţi trezit din aiureală?...

— Doamnă, se amestecă soţul fiicei. Nu strigaţi, nu trebuie să înăspriţi... O născocire nu-i decât o născocire. Chiar astăzi vom pleca. Şi totul...

În cameră se făcuse frig. Ningea. Urme albastre, îndărătnice, se înşirau una după alta nu se ştie încotro. Domnul van Schonhoewen, ridicând deasupra capului paloşul de carton, rosti cu o cruzime înspăimântătoare:

— Eu îl iubesc pe omul acela... Ştiţi pe cine... Voi născociţi... nu se poate schimba nimic... focul... bariera... nefericirea... Şi îşi pierdu cunoştinţa.

60

„...martie 12, 1851...

Au ascuns-o pe Lavinia într-un colţ atât de îndepărtat şi cu atâta măiestrie, încât îţi vine să te minunezi. Ce crimă! Unde eşti, domnule van Schonhoewen? Amilahvari şi-a pierdut ireproşabila-i stăpânire de sine, mi-a făcut o scenă, învinuindu-mă pe mine de tot ce s-a petrecut. Se pare că eu, în loc să o iau pe Lavinia în braţe şi fără a mai sta pe gânduri, într-un echipaj necunoscut, chiar de la alde Frederix, să plecăm împreună undeva, la naiba, cât mai departe de Petersburg, dincolo de toate barierele, într-o colibă din munţi, se pare, deci, că am trădat-o pe biata copilă şi am dat-o pe mâna unor călăi iscusiţi cu prea multă uşurinţă, cu indiferenţă de cavalerguard, precum pe acea victimă tristă cu ochi mari, cenuşii, al cărei strigăt şi astăzi răsună ca o mustrare, zguduind nesuferita dărăpănătură cu două etaje...”

„martie 15...

Oare a fost cu putinţă ca vechiul lanţ ruginit să fie scos din uitare şi folosit din nou? Sărmanul domn van Schonhoewen!

Ieri către dimineaţă am auzit un scârţâit sfâşietor. Mi s-a părut că s-a prăbuşit casa. Afanasi a adus un arhitect, care, aidoma doctorului Schwanebach, s-a căţărat pe pereţi şi pe tavan, ascultând fiecare scândură, apoi a clătinat din cap şi a declarat că beteşugul n-are lecuire şi el nu întrevede mijloace de a reînvia cuibul meu familial, lua-l-ar dracu'! I-am poruncit lui Afanasi să tocmească nişte căruţe, să pregătească de drum, să împacheteze cărţile, sticlăria, statuile şi să ducă totul la Mihailovka până vor veni vremuri mai bune. E o mare dezordine acum. Mujicii murdăresc parchetul cu picioarele. A trecut în fugă Casandra şi mi-a zis că o să trimită pe un nu ştiu care arhitect italian, vestit că a salvat de la pieire nu ştiu ce turn din Florenţa, şi care se grozăveşte că, folosind nu ştiu ce soluţii, poate să dea casei aspectul prosper dinainte... M-am prefăcut că sunt foarte bucuros, i-am mulţumit şi i-am făgăduit că o să mă gândesc. Din cele spuse de ea am înţeles că, din fericire, întâmplarea cu Lavinia n-a ajuns până la furnicarul ei. Totuşi, cuvintele mele de mulţumire, rostite în grabă şi cu bucurie, le-a primit cu neîncredere. Iar eu, ca să nu-i întăresc temerile şi îndoielile, i-am spus că intenţionez să-mi reiau slujba la departament... Dracu' m-a tras de limbă!... Fireşte, ea n-a crezut şi m-a privit înspăimântată, şi totuşi, în sufletul ei, s-a strecurat o uşoară şovăială de simpatie. Am nevoie de linişte până voi pune ceva la cale..."

„...martie 29...

Pe Neva s-au pornit gheţurile, cam devreme, dar năvalnic. De nu s-ar întâmpla vreo nenorocire! În tot Petersburgul n-am izbutit să dăm de urma doamnei Tucikova, nici a Kaleriei, nici chiar a domnului Ladimirovski cu trăpaşii lui. Tot ce am reuşit să aflu, cu ajutorul lui Amilahvari, este că domnul consilier de stat de la departamentul poştei şi-a luat pe neaşteptate un lung concediu de boală.

Pesemne au plecat toţi împreună cu Lavinia ca să o păzească pe rând, fără a mai pune la socoteală regimentul de grenadiri, bateria de artilerie şi pe iscusiţii genişti. Nu eu, ci Amiran Amilahvari a înnebunit şi a tocmit doi escroci posaci, care în schimbul unei recompense generoase hoinăresc prin Petersburg şi adulmecă întruna fără nicio nădejde de izbândă. Aud zăngănit

de lanţuri şi glasurile călăilor domnului van Schonhoewen. Prietenul meu are, pesemne, dreptate. Ar fi trebuit să fiu mai hotărât, măcar aici, măcar în această acţiune să mă manifest cumva, căci, la urma urmelor, eu însumi tânjesc după meleaguri necunoscute, atunci de ce?

Într-adevăr, de ce?... Mă tem să vorbesc de iubire. Acum, după cele întâmplate, mă tem. În ceea ce mă priveşte – destul. Oare sunt în stare să renunţ? Încerc să fiu mai calm, mai reţinut. Când cineva îţi încredinţează soarta lui, trebuie să mai renunţi la vechile-ţi obiceiuri. Nu, principe Serghei Vasilievici, nu vă aşteaptă o călătorie de plăcere. Presimt greutăţi şi necazuri. Şi măcar o dată în viaţă... Dar stăpâniţi-vă odată... Îndrăzniţi şi înfrângeţi slăbiciunile şi şovăielile, şi sfiiciunea acestui criminal bătrân cu faţă cabalină şi cu ochelari... Şi măcar o dată în viaţă... Siliţi-l, în sfârşit, să întindă cuiva o mână de ajutor... Încetaţi odată cu sentimentele dumneavoastră, nu spuneţi vorbe deşarte! Nu vă gândiţi la avantaje. Luaţi o hotărâre fermă şi îndrăzneaţă. Cât priveşte iubirea, nu suntem noi cei chemaţi s-o judece. Doar să nu vă lăsaţi cuprins de nepăsare, să nu cedaţi, să nu trădaţi cu eleganţă... Măcar o dată în viaţă...”

„...aprilie 18...

Este de-a dreptul de necrezut! Am să povestesc totul cum a fost. Astăzi de dimineaţă am fost trezit şi am aflat cu bucurie şi cu spaimă că mă caută doamna Tucikova. Cu spaimă, pentru că nimănui nu-i face plăcere să întâlnească o vrăjitoare, fie ea şi din zilele noastre, după toate câte s-au întâmplat; şi cu bucurie, pentru că trăieşte, e la Petersburg şi pot s-o leg de canapea şi s-o biciuiesc până ce ori îmi va dezvălui ascunzătoarea fiicei, ori îşi va da duhul şi va fi cu o vrăjitoare mai puţin. Poruncesc să fie condusă în rotondă, în praf şi părăginire. Apoi cobor şi eu. Ce vulpoaică! Măcar să se fi interesat de soarta lui Sapega... Niciun cuvânt. Ca şi când mă vedea pentru prima oară. O, vulpoaicele din ziua de azi! Cele de altădată leşinau cu uşurinţă, îşi plesneau palmele, se înroşeau până în vârful urechilor. Pe când asta nici n-a clipit.

EA. Stimate domn, motive de forţă majoră m-au constrâns să vă tulbur la o oră atât de nepotrivită.

EU. Vă rog, doamnă, luaţi loc. Afanasi, şterge praful!... Cu ce vă pot fi de folos?

EA. Sunt văduva generalului Tucikov. De altfel, asta n-are nicio importanţă. Dacă mai ţineţi minte, principe, mai demult, cu vreo şapte-opt

ani în urmă, la dumneavoastră în casă venea un băieţel (nu ştiu ce-l atrăgea aci), un băieţel micuţ, cu o săbioară-jucărie...

EU. Cu un paloş.

EA. De bună seamă! V-aţi amintit! Îl mai ţineţi minte?

EU. Nu, câtuşi de puţin.

EA. Dar abia aţi...

EU. Întâmplător... N-a existat niciun băiat, doamnă, pot să jur.

EA. Într-adevăr, n-a existat niciun băiat, căci era o fetiţă îmbrăcată băieţeşte... În orice caz, important e că fetiţa asta venea pe ascuns în casa dumneavoastră (de altfel, eu nu insist... poate, în casa vecină)...

EU. Mai degrabă în cea vecină.

EA. Mai degrabă în cea vecină... Da, da' îngăduiţi-mi, aşadar, principe, să vă povestesc o istorioară foarte scurtă – fiindcă aş dori să vă văd în calitate de mijlocitor în disputa mea cu vecinul dumneavoastră –, să vă pun la curent, cum s-ar zice, dacă susţineţi că băiatul, adică fetiţa nu venea la dumneavoastră, ci la vecinul... Aşadar, principe, în casa la care ne referim amândoi trăia un om – în vârstă, desfrânat şi mare egoist. Despre el circulau zvonuri unul mai grozav decât altul. Se spunea, bunăoară, că ademenea gâsculiţe tinerele şi naive, iar apoi, cu ajutorul slujitorului său credincios, le îneca în Neva; că era iscusit în a câştiga dragostea unor doamne de neam mare, se însura cu ele şi, intrând în posesia averilor victimelor, le venea de hac prin cele mai teribile mijloace; că în casa lui se adunau cei mai înrăiţi carbonari şi atunci trebuiau să piară nu gâsculiţe tinerele, ci state şi oraşe... Fireşte, zvonurile sunt zvonuri – ea a slobozit un hohot de râs –, însă ceva, totuşi, se petrecea în casa asta, şi dumneavoastră ar fi trebuit să fi auzit, ca vecin... Iată dar că mama fetiţei s-a jurat că picioarele fiicei ei n-o să mai calce în casa aceea, iar mama acelei fetiţe, trebuie să vă spun, stimate domn, nu arunca niciodată vorbe în vânt, îşi cunoştea valoarea, căci natura a înzestrat-o din plin cu darul profeţiei şi în general era o vrăjitoare; jurământul însă a însemnat prea puţin în această poveste, fiindcă fetiţa, ca îndărătnicie, dârzenie şi tiranie, semăna cu maică-sa, însă dacă aceste trăsături îi serveau mamei drept mijloc de a obţine fiicei o soartă mai bună, pentru fiică ele erau o catastrofă. Dumneavoastră, principe, un om atât de nobil, veţi înţelege, nu încape îndoială, suferinţele mamei – aici ea a râs din nou –, dar toate opreliştile materne au fost neputincioase, şi atunci a apărut un om, bogat, atrăgător, puternic, e drept, de neam nu prea mare, dar cu posibilităţi frumoase, şi mama a hotărât cu tărie să-şi salveze copilul rătăcit.

Nu voi ascunde, principe, că nebunia fiicei, pe care ea o numea dragoste, n-a încetat, însă o femeie măritată, principe, este întotdeauna mai uşor de strunit, nu-i aşa? Întotdeauna se găsesc mijloace, tot felul de mijloace de înfrânare... – Şi ea a slobozit din nou un hohot de râs, ce semăna mai degrabă a plâns. – De ce vă povestesc toate astea dumneavoastră? Trebuie să spun, stimate domn, că soarta acestor două femei nu mi-e indiferentă, şi aş dori ca dumneavoastră să-i sugeraţi vecinului că toate tertipurile lui sunt zadarnice, fiindcă mama dispune de atâta entuziasm, de atâta fermitate şi disperare, încât ţi-e şi groază să te gândeşti...

Aici eu m-am înfuriat de-a binelea şi i-am spus că zvonurile despre vecinul meu sunt mult prea exagerate şi că vecinul meu este cumplit de tenace şi neînduplecat, iar dacă şi el o iubeşte pe fiica acelei vrăjitoare, ar fi de mirare dacă ar tolera ca obiectul dragostei lui să fie urgisit şi tiranizat, şi încercările de a o ascunde pe tânăra femeie nu vor duce la nimic bun, asta-i sigur.

EA. Aşadar, dumneavoastră socotiţi că acest monstru nu va renunţa la intenţiile sale murdare.

EU. Sunt convins. Cu dragostea, doamnă, nu-i de glumit.

La aceste cuvinte, ea s-a înverzit, iar monograma pe care o desenase cu degetul pe masa de jucat cărţi s-a transformat într-un arabesc complicat.

— Ce praf îngrozitor, a zis ea, reţinându-şi lacrimile, de parcă mă compătimea. Cum puteţi trăi astfel?

A trebuit să beau în cinstea vizitei ei.”

„...22 aprilie...

A venit primăvara! Ea a înlesnit întotdeauna izbândirile. În această agitaţie, nici n-am observat când a sosit şi a intrat în drepturi. Totul a devenit mai simplu şi mai limpede. Iată şi cea dintâi rândunică: escrocii lui Amiran au transmis că Ladimirovski s-au întors la Petersburg ca şi când nu s-a întâmplat nimic şi continuă viaţa dinainte, dacă n-am pune la socoteală întemniţarea Laviniei. Dar asta încă nu-i mare nenorocire. Aneta s-a oferit să treacă pe la ei. Ceva poate se va lămuri.”

„...24 aprilie...

Victorie! Victorie! În sfârşit, după o tăcere atât de lungă, câteva rânduri de la Lavinia: «Sunt gata să îngenunchez dinaintea Annei Mihailovna, să-i mulţumesc pentru bunătatea ei. Din nou ea. Mi-e dor de Dumneavoastră,

sunt istovită, unde-i ieşirea? Numai eu sunt vinovată de toate, acum însă nu mai are rost să mă tângui. Plimbaţi-Vă măcar pe sub ferestre, ca să Vă pot vedea... Acum n-or să mă mai lase să mă apropii de Dumneavoastră cel puţin o sută de ani. *Maman* scrie o jalbă lacrimogenă Moştenitorului. Toate astea te-ar putea duce la disperare, dacă n-ar exista o speranţă tainică, tulbure, că Dumnezeu e milostiv şi ceva se va întâmpla.»

Dumnezeu e milostiv. Nu mai pot aştepta. O sută de ani... Aş! Zece – iată, poate, tot ce a mai rămas. După scurgerea acestui răstimp, îmi va fi groază să mă întreb: Ce ai făcut ca să îndrepţi voia nedreaptă a soartei? Pentru totul, pentru totul dat mi-a fost domnul van Schonhoewen. Este al meu din timpuri imemoriale! Nu mai pot aştepta! Cât este încă primăvară, cât încă mai sunt puteri şi mai dăinuie câteva resturi, fie chiar jalnice, de demnitate omenească, şi o speranţă firavă de salvare, trebuie să mă folosesc de toate acestea. Niciun fel de fantezii. O, Aneta, prorociţă, izvor de speranţe, prieten, codoaşă, fii binecuvântată în vecii vecilor! Fără întârziere, i-am trimis Laviniei un bileţel: «Unica salvare e fuga. Departe, pentru totdeauna. Dacă vă stă în putinţă, scrieţi-mi. Voi pregăti totul.»”

„...26 aprilie...

Ca să vezi ce poveste! Asta-i un semn că trebuie să mă pregătesc de drum. Ultimele căruţe au pornit spre Mihailovka. Casa a rămas pustie şi a încremenit. Sverbeev a dispărut. Pe la amiază mi s-a înfăţişat Afanasi, cu gura căscată, cu privirea plină de spaimă. Nu pot să-l văd în ochi pe dobitocul ăsta. Se lăsa de pe un picior pe altul fără să poată scoate vreun cuvânt, arăta cu mâna spre uşă şi mugea fără noimă. În sfârşit, am strigat la el. Brusc a început să bocească şi a îngăimat cu greu:

— Luminăţia voastră, au plecat cu toţii, dacă-mi daţi voie...

— Cine a plecat? am întrebat eu nepricepând nimic. Ce bălmăjeşti acolo?

— Toţi până la unul. N-a mai rămas nimeni... Şi bucătarul, şi vizitiul, şi grădinarul...

— Unde-au plecat? am urlat eu spre idiot. Şi lucrurile?

— Au plecat de tot, a zis el bocind şi mai tare. Şi-au luat lucrurile şi au plecat. Şi lacheii au plecat... Când m-am sculat de cu ziuă să-i pun la treabă, toţi plecaseră. Nu mai era nimeni... Ce-o să ne facem?

Am cercetat camera servitorilor, toate dependinţele. Într-adevăr, plecaseră cu toţii Dumnezeu ştie unde. Rămăseseră Afanasi şi Aglaia,

speriaţi şi abătuţi.

Ăsta-i un semn. Ăsta-i ultimul avertisment dat nehotărârii mele. Tot aşa a înţeles şi Amilahvari.

— Important e ca dobitocul ăsta să nu miroasă ceva, am zis eu, avându-l în vedere pe Afanasi.”

„28 aprilie...

Lavinia este de acord cu totul! «Slavă domnului, sunt gata de orice! Porunciţi.» E uşor să porunceşti. Viaţa e minunată. Totul îmi este uimitor de clar, aşa că poruncesc: niciun fel de lucruri, vom face rost pe drum. Îndată ce Amilahvari va obţine permisul de călătorie, pe numele lui, vom porni.”

„...3 mai...

Afanasi nu mai conteneşte cu bocetele. O fi simţit ceva? Îi zic: «Încetează, dobitocule!» El îmi răspunde: «Păi cum, luminăţia voastră, au plecat cu toţii, ca şobolanii. Astăzi s-a mai frânt o grindă, dacă-mi daţi voie...» Ce dobitoc.

Se pare că totul a fost chibzuit, au mai rămas doar câteva mărunţişuri. Permisul de drum este gata. Astăzi, când m-am dus după el la Amiran, mi-au ieşit în cale toţi vechii cunoscuţi, de parcă se înţeleseseră să dea negreşit ochii cu mine. Lângă Kazanski, locotenentul Katakazi, îmbrăcat civil, cu o falcă umflată, m-a salutat, idiotul, cu un semn din cap, ca pe un tovarăş de beţie. Von Müffling se plimba în lungul Moikăi. Nu m-a observat. Literatul Kolesnikov traversa grăbit Nevski, era în vestonul de uniformă. Când m-a văzut, a iuţit şi mai tare pasul...

Am hotărât: pe cinci mai! «În jurul orei douăsprezece să vizitaţi, sub orice pretext, Gostinîi Dvor. Amilahvari o să Vă aştepte cu un echipaj la capătul străzii Perinnaia, de la douăsprezece până la două după-amiază.»

Pesemne că, într-adevăr, iubesc, dacă, în sfârşit, mă hotărăsc la toate acestea şi îndrăznesc. Iar dacă îndrăznesc, pesemne că iubesc.

O, Aneta, să-ţi dea Dumnezeu numai fericire.”

61

„Excelenţei sale domnului Dubelt L.V.

Excelenţă,

Nu ştiu cum aş putea să Vă mulţumesc că aţi fost atât de bun şi milostiv şi mi-aţi îngăduit, mie, o mamă înnebunită de durere, să Vă înfăţişez, cât mai amănunţit cu putinţă, împrejurările acestei întâmplări.

În ziua de cinci mai, fiica mea, Lavinia Ladimirovskaia, soţia Consilierului de Stat Activ domnul Ladimirovski, m-a rugat s-o însoţesc la Gostinîi Dvor după cumpărături, întrucât se temea că singură, neînsoţită, ar avea de îndurat urmăririle, jignitoare pentru onoarea ei, ale bine-cunoscutului prinţ Miatlev, care de ani de zile nu-i dă pace.

Am ajuns la Gostinîi Dvor pe la ceasurile douăsprezece ale amiezii şi, ca de obicei, ne-am înţeles în caz că ne vom rătăci în mulţime, să ne întâlnim lângă stâlpul de afişe de pe Nevski. Într-adevăr, furate de cumpărături şi de cercetarea mărfurilor expuse, ne-am pierdut una de cealaltă, şi eu m-am dus la locul convenit să aştept. Am aşteptat într-o stare de nelinişte crescândă, mai bine de două ceasuri, apoi am chemat o trăsură şi i-am poruncit vizitiului să gonească spre casa din Znamenskaia. Fiica mea însă nu era acasă. Împreună cu domnul Ladimirovski am aşteptat-o până seara, iar apoi, în plină disperare, ne-am gândit să ne ducem acasă la prinţul Miatlev. Îngheţa sufletul în mine la gândul că acest desfrânat bătrân, uzurpator şi tâlhar sadea, a dus-o pe nefericita mea copilă cu forţa în vizuina lui îngrozitoare şi acum poate să-şi permită s-o dezonoreze.

Însă când am ajuns în locul acela nefast, ceea ce am văzut ne-a produs o şi mai mare tulburare. În locul casei celei vestite se înălţa un morman uriaş de dărâmături, totul în jur era acoperit de un strat gros de praf şi var; lângă portiţă, de-a dreptul în colb, şedea slujitorul acelui om şi plângea amarnic. Mi-a sângerat inima! Cum, mi-am zis eu, n-ajungea că mi-a răpit copila, mai trebuia s-o şi ucidă sub dărâmături?! «Ce s-a-ntâmplat? Unde este stăpânul tău?» l-am întrebat pe slujitorul care plângea în hohote. Mi-a explicat cu greu că prinţul Miatlev a plecat de acasă încă de dimineaţă, spunându-i: adio, Afanasi. Peste un ceas, slujitorul, cugetând la cuvintele boierului, pe care până atunci nu i le mai spusese niciodată, a auzit un trosnet îngrozitor, abia a izbutit să iasă afară, şi, sub ochii lui, acest sălaş al desfrâului s-a prăbuşit, prefăcându-se în praf şi pulbere. Domnul Ladimirovski, care până atunci nu scosese o vorbă, a izbucnit într-un râs funest şi a zis că nu mai rămâne altceva de presupus decât că prinţul, răpind-o pe Lavinia noastră, a dus-o la careva din banda lui sau pur şi simplu la moşie. Mi s-a luat o piatră de pe inimă când am aflat că în casă nu

se afla nimeni, în afară, pare-mi-se, de singura cameristă, care a rămas să zacă acolo pe vecie.

Iată, Excelenţă, acestea sunt împrejurările îngrozitoarei întâmplări. De bună seamă că dispariţia fiicei mele nu constituie lucrul cel mai important cu care puteţi fi împovărat, însă dispariţia ei este legată de numele omului care chiar şi Suveranului i-a pricinuit nenumărate supărări, iată de ce am îndrăznit s-o tulbur pe Excelenţa Voastră, căci prinţul Miatlev nu este doar o puşlama neobrăzată, ci un instigator al societăţii, care propovăduieşte imoralitatea şi tot felul de rele. Şi, cunoscând atotputernicia Dumneavoastră, Vă implor: găsiţi-mi fiica, smulgeţi-o din mâinile netrebnicului.

Sluga preaplecată a Excelenţei Voastre,
E. Tucikova, văduvă.”

Cartea a doua

62

Înflăcărată scrisoare a doamnei Tucikova nu l-a copleşit pe Leonti Vasilievici Dubelt. Scrisoarea se reducea la faptul că un prinţ-pierde-vară a răpit o femeie frumoasă, lăsându-l pe soţul-gură-cască cu buzele umflate. Cercetarea istoriilor amoroase nu intra în sarcinile corpului de jandarmi. Însă, dorind să-l distreze pe contele Orlov, care se afla cu suveranul la Varşovia, sperând să-l înveselească pe şeful său în clipele de răgaz cu o anecdotă din Petersburg, Dubelt n-a uitat să pomenească această întâmplare picantă în raportu-i obişnuit.

„Ieri, consilierului de stat Ladimirovski i-a fost răpită nevasta, născută Brawura. Răpitorul este prinţul Serghei Vasilievici Miatlev, care, după asigurările date de mama răpitei, trăgea de mult clopotele tinerei femei şi îşi scriau în secret... Astăzi am aflat că poliţia a înconjurat ruinele casei prinţului (casa s-a prăbuşit în ziua când au fugit!!!), însă măsura aceasta, cred eu, este de prisos. În oraş circulă zvonul că prinţul Miatlev şi soţia lui Ladimirovski au fugit în străinătate prin Finlanda, că ea s-a îmbrăcat în haine bărbăteşti, iar el a făcut rost de patru paşapoarte pe nume diferite şi a luat de la cunoscuţi patruzeci de mii de ruble argint şi că acum se află deja la Stockholm... Contesa Razumovskaia spune că ei, dimpotrivă, au plecat la Tiflis şi că prinţul Miatlev intenţionează, peste două luni, s-o vândă pe Ladimirovskaia pentru seraiul sultanului turc...”

Împotriva tuturor aşteptărilor, ştirea a stârnit furtună.

— De mult mă aşteptam la una ca asta, zise Nikolai Pavlovici, făcându-se stacojiu la faţă. Trebuie luate măsuri aspre...

— Măria ta, interveni timid bătrânul leu, nedumerit de această mânie năvalnică pricinuită de un fleac şi sperând că izbucnirea va fi de scurtă durată. Fireşte, asta ţine mai mult de poliţia locală, deşi, dacă ne vor cere ajutorul, nu ne vom da niciodată în lături... Totuşi, doamne, să prinzi un om

care a plecat pe ascuns din Petersburg nu e deloc uşor, chiar cu eforturi generale...

Şi contele şi-o aminti pe juna ştrengăriţă cu pometii uşor ieşiţi în afară, care nu-şi pleacă privirea când i se dă clar de înţeles despre bunăvoinţa monarhului însuşi, nu se înroşeşte, nu-şi frânge mâinile, nu cade fără simţire, care ascultă aluziile limpezi ale respectabilului ministru cu o atenţie umilitoare, dincolo de care citeşti aroganţa de poloneză şi nepăsarea copilei netemătoare, ceea ce atunci a fost apreciat de către suveran drept mărturie a unei înalte moralităţi şi ceea ce, tot atunci, a fost primit, e puţin spus – fără mânie, ci, dimpotrivă, cu simpatie. Iată însă că acum faţa lui Nikolai Pavlovici ardea.

— De plecat este uşor, măria ta, dar de prins...

Suveranul făcu însă către el un pas atât de hotărât, încât contele Orlov nu zăbovi să-şi plece coama. Un curier de noapte porni în goană spre Petersburg. Leonti Vasilievici Dubelt îşi dădu seama numaidecât de gravitatea celor întâmplate. Colonelul von Müffling, lăsându-şi baltă toate treburile, plecă spre Caucaz. Locotenentul Katakazi – spre Odesa. Domnul Sverbeev, însoţit de Afanasi, care bocea întruna, luă drumul spre Finlanda.

Locotenentul Timofei Katakazi porni din Petersburg cu puţin mai devreme decât mai marele său tovarăş, şi, când caleaşca lui von Müffling trecea de barieră, el zbura deja, într-o brişcă trecută prin multe încercări, dincolo de Liuban.

Era îmbrăcat civil, şi cei neiniţiaţi n-ar fi putut recunoaşte în acest pasager subţirel, cu faţa palidă, bărbătească, cu ochi negri, mari şi plini de lacrimi, pe neîmblânzitul ofiţer de jandarmi. Brişca zbura. La staţiile de poştă, caii de schimb, odihniţi, apăreau cât ai clipi din ochi îndată ce documentul cu stemă se ivea în mâna lui Timofei Katakazi. Locotenentul călătorea uşor încordat, simţind tot timpul în aer boarea fină a parfumului franţuzesc al fugarei, faţă de care se dovedeau neputincioase chiar şi miresmele proaspete şi tari ale năvalnicului mai.

În Liuban, profitând de o scurtă oprire, izbuti să întrebe, să schimbe cu unul, cu altul nişte fraze chipurile fără importanţă şi se lămuri că, într-adevăr, fugarii trecuseră şi chiar se opriseră în Liuban. Tânăra femeie era veselă, iar însoţitorul ei posac, şi absent, şi nerăbdător. Au băut câte o cană de lapte proaspăt muls, vărsând restul în praful drumului, şi s-au grăbit spre Novgorod, dând să se înţeleagă că vor înnopta acolo. Timofei Katakazi surâse cu înţeles şi zbură pe urmele lor.

Un bileţel liniştitor pentru von Müffling fu lăsat la locul convenit. Înainte se profila Ciudovo.

După toate semnele, fugarii nu se grăbeau. Cu încrederea în sine proprie aristocraţilor, ei socoteau că dincolo de barieră începe viaţa liberă: poţi să bei lapte proaspăt muls, vărsând ce a mai rămas în drum, şi să nu te grăbeşti.

Timofei Katakazi spera să-i ajungă undeva îndată după Novgorod (fireşte, numai dacă nu-şi va îngădui să rămână peste noapte la Ciudovo, adică dacă nu va avea motive îmbietoare).

Soarta a fost binevoitoare cu el. Ascultând distrat bombănitul agitat al surugiilor din Ciudovo, care schimbau caii asudaţi, pe neaşteptate zări ieşind din izba staţiei de poştă o muiere desculţă, trecută de prima tinereţe, care, sub soarele de mai, începu să scuture un cojoc din piele de oaie. La început, ea era cu faţa spre locotenent, şi astfel el o văzu cum îşi mijea ochii, ferindu-şi faţa de praf, cum îşi strângea buzele moi, uşor decolorate şi, pesemne, fierbinţi, cum sânii i se mişcau greoi sub sarafanul albastru şi o şuviţă de păr negru îi atârna de sub basma. Apoi, ea se întoarse cu spatele spre locotenent şi, înainte de a dispărea în izbă, mai scutură o dată cojocul. „Mi-a trimis-o Dumnezeu!” îşi zise locotenentul, neascunzându-şi bucuria.

Deodată, ea îi aruncă o privire piezişă peste umăr, încât el încremeni, ba chiar ea încremeni pentru o clipă.

Atunci el începu să joace. Dumnezeu ştie cine a născocit acest joc şi dacă cel care juca îşi da seama că joacă, dar el duse piciorul drept înainte, privi sfredelitor orizontul, ridică din umăr, surâse uşor nu se ştie cui. O forţă neştiută se străduia pentru el. Muierea lăsă ochii în jos.

Cum se trezi el apoi în pridvor – nimeni nu putea înţelege. Surugiii deshămară supuşi caii de-abia înhămaţi, cu toate că, pare-se, nimeni nu le dăduse o astfel de poruncă. Muierea urcă în odaia de sus, bătu pernele şi dădu la o parte plapuma făcută din bucăţi de stofă.

Sorbind din ceai, bătrânul căpitan de poştă îi arătă locotenentului cu privirea spre tavan, parcă ar fi fost de mult înţeles cu acest tânăr şi stăruitor călător, şi, în timp ce el termina de băut ceaiul, şi apoi, dând ceaşca peste cap, se uita pe fereastră, în poiană, unde vizitiii, căscând, dădeau ocol unei *dormeuse*[22] nou-nouţe, mâinile arse de soare ale muierii şi mâinile albe ale locotenentului se încolăciră ca o monogramă şi rămaseră astfel un timp oarecare.

Dimineaţa, Timofei Katakazi se trezi la cântatul cocoşilor. Patul nu se răcise încă, deşi se odihnise în el în deplină singurătate...

După ce îşi bău ceaiul, se urcă de îndată în brişcă. Acum, important pentru el era să nu dea ochii cu muierea cea ispititoare. Şi de data asta, Fortuna se dovedi milostivă cu el: muierea nu se arătă, îi lăsă căpitanului de poştă o rublă pe deasupra şi porni în grabă spre Novgorod. „Bietul prinţ, se gândi el la Miatlev – la un drum atât de lung el e mereu cu aceeaşi!...”

Colonelul von Müffling călătorea într-o caleaşcă cu arcuri. Cuferele şi cufăraşele, legate în spate, îngreuiau puţin această maşină perfectă de călătorie, însă drumul nu era mai puţin plăcut. Luna mai îşi făcea de cap. Natura îţi mângâia privirea. Hector, slujitorul, era în stare să se arunce în foc şi în apă la cel dintâi semn. Uniforma se odihnea într-un cufăr. Haina cea nouă, uşoară, îi venea de minune. În mintea colonelului, care încă mai era bântuită de grijile din Petersburg, începuseră să prindă contur rândurile uşoare, libere, ale unei epistole de călătorie.

„...Închipuiţi-vă, mămico, îngerul meu, un drum nesfârşit printre câmpii înverzite, cerul albastru, glasuri de păsări libere, niciun fel de griji, şi veţi înţelege starea mea. A fost nevoie ca nişte nefericiţi să se îndrăgostească unul de altul, ba să se mai şi ascundă, pentru ca eu să am posibilitatea să renunţ atât de neoportun la tot ce mă chinuia pe mine şi pe Dumneavoastră, ceea ce la vârsta mea nu trece fără să lase urme. Vedeţi dar cu cât este mai mare mânia zeilor, cu atât mai lung este repaosul meu. Pentru unii năpastă, pentru mine pace şi desfătare. Furtuna se va potoli, de bună seamă, prinţul va scăpa cu o dojană, în schimb eu îmi voi reveni, voi savura cu nesaţ natura şi mă voi întoarce la Dumneavoastră să ne continuăm roberul întrerupt. Trebuie să recunosc că mă îngrijorează puţin inevitabilul deznodământ, necesitatea de a mă explica cu nefericiţii îndrăgostiţi şi de a-i conduce la Petersburg, şi, pe cât îmi stă în putinţă, încerc să nu trezesc această scenă finală în închipuirea mea. Fugarii călătoresc fără să se ascundă, ceea ce, natural, mă descurajează. Pretutindeni, pe unde trec, întâlnesc urmele lor distincte, lăsate parcă înadins în văzul tuturor. Ce credeţi, de ce fac asta? Eu socotesc că o fac cu un anume gând. Sper că bănuielile mele să nu fie fără temei: niciun copil n-ar fi atât de nepăsător.

Hector, slujitorul meu, mă îngrijeşte cu sârg. Deocamdată locurile de înnoptat sunt excelente. La cârciumi şi la hanuri, mâncarea e grozavă, nu ca

altădată. Dorm pe perne de puf, pe aşternuturi curate, mănânc bine, durerile de cap nu mă mai supără, de insomnie – nici vorbă. Vin nu mai beau, şi asta, sper, trebuie să Vă bucure. Crupele graţioase ale căluţilor, pe care le am mereu înaintea ochilor, îmi aduc aminte de trecutul meu de ulan – ce desfătare poate fi mai mare? În privinţa mea puteţi fi pe deplin liniştită. Să îndeplineşti capriciile zeilor nu e umilitor. Oare, în trecut, viteazul Dumneavoastră ulan a servit idealuri mai înalte? Şi sângele ce l-a vărsat cândva putea oare folosi la ceva mai bun? Iată, deci, îngerul meu...”

Noaptea, târziu, caleaşca lui von Müffling se opri la un han. În mâna stăpânului tremura o lumânare, în timp ce, buimac de somn, se interesa de oaspetele neaşteptat. Colonelul primi o cameră frumoasă cu două ferestre, un fotoliu albastru cu un singur braţ şi un pat de stejar demodat, încărcat cu o mulţime de perne bine îndesate, care răspândeau un miros nelămurit de ceva nu prea bine spălat, nu prea bine uscat, de mult părăsit...

În timp ce tăcutul Hector scutura pernele, pipăindu-le cusăturile netrainice ca un căutător de comori, colonelul se uita pe fereastra întunecată. Refuză să ia ceaiul. Agitaţia uşoară, produsă de sosirea lui, se potoli treptat. După un ceas, puternicul Hector moţăia pe un scaun lângă uşă. Colonelul von Müffling, proaspăt bărbierit şi vioi, îmbrăcat în uniforma de serviciu, scria fratelui său la Petersburg:

„...Închipuie-ţi, *mon cher*, o cămăruţă murdară, mobilată cu cel mai prost gust. Patul, de pe vremea lui Pugaciov, colcăie de ploşniţe, aşternuturile put a tot ce vrei şi nu vrei. Slavă Domnului că n-am scăpat de insomnie, şi crivatul cel somptuos nu-mi face trebuinţă. Ziua, când călătoresc, e încântător, noaptea însă – o oroare. De ce sorţii m-or fi ales pe mine? Şi ce mare crimă au săvârşit sărmanii mei fugari? Când sumedenie de bărbaţi înnebuniţi se întrec în a-şi schimba locul unul cu altul, în a lua soţiile altora, iar soţiile îşi părăsesc familia şi aleargă în braţele altora, şi desfrâul, pe faţă şi pe ascuns, cutremură planeta – toate acestea nu stârnesc nici măcar mirare, darămite mânie, ba, poate, chiar sunt încurajate... Atunci de ce acest mic şi nefericit adulter a tulburat totul în jur, şi eu sunt nevoit să las Petersburgul şi partida de rober cu măicuţa şi toate cele ce-mi erau intrate în obicei doar pentru a-i prinde pe cei doi prostuţi simpatici?... Când sărmanul prinţ mă va pălmui sau îmi va propune să ne duelăm, cum o să-i pot explica înalta mea misiune? Ştiu că aţi făcut scurtă la limbă tot

trăncănind pe seama acestei întâmplări, însă ce preţ mai are limba dacă se schilodeşte cu orice prilej?...”

Colonelul se uită la ceas. Se apropiau zorile. Dincolo de fereastră atârna cerul uşor decolorat. Lângă călimara de malahit se oprise o ploşniţă cât toate zilele. Von Müffling zâmbi şi îi porunci lui Hector să-l poftească pe proprietar. Cizmoaiele slujitorului bubuiră prin casă, tulburând liniştea de început de lume dinaintea zorilor, şi curând îşi făcu apariţia proprietarul, cu ochii cârpiţi de somn. La început îl apucă ameţeala, văzând mulţimea de oameni cu păr ondulat, dichisiţi, îmbrăcaţi în uniforme, aşezaţi care şi pe unde: în fotoliu, pe pervaz, pe pat, pe marginea mesei... Apoi nălucirea se risipi, şi singur von Müffling, proaspăt bărbierit, odihnit, binevoitor, îi făcea semn din cap prietenos.

„Nu cumva o fi ora prânzului?!” îşi zise proprietarul îngrozit şi vru să întrebe cu un aer vinovat şi linguşitor: „Da’ cât să fie ceasul acum, înălţimea voastră?”, însă, privind pe fereastră la cerul alburiu, îşi dădu seama că abia se lumina de ziuă.

— Cu cât se mai vinde ovăzul, drăguţule? îl întrebă colonelul familiar.

Proprietarul rămase buimac, iar von Müffling îşi zise, continuând parcă scrisoarea întreruptă: „Nu e deloc greu să sperii un om când eşti în uniformă şi punându-i întrebări idioate la ora patru dimineaţa. Cu totul altfel va fi când va trebui să mă întâlnesc cu prinţul. El nu este un sperios, şi va trebui fie să-l leg, dar nu voi îndrăzni, fie să găsesc nişte argumente atât de neîndoielnice în sprijinul samavolniciei ce voi săvârşi, încât lui să nu-i treacă prin cap să se împotrivească...”

— Fă bine şi ia asta, zise von Müffling, arătându-i ploşniţa.

Proprietarul înhăţă insecta cu dibăcie şi băgă mâna în buzunar.

Von Müffling izbucni în râs.

— Acum du-te...

Proprietarul se apropie încet de uşă şi o întredeschise:

— Apropo, zise von Müffling. A trecut pe aici o pereche; şi pe ei tot în ploşniţărie i-ai găzduit?

— Pe cine? hârâi proprietarul.

— Ei, cine. Doi, râse von Müffling. El şi ea... Ea tinerică şi delicată... El cu ochelari.

— Nu-u-u, răsuflă uşurat proprietarul. N-au mas aici... au băut nişte lapte şi au plecat...

„...Apropo de argumente. Va trebui, pesemne, să devin rău ca o fiară din pricina insomniei, văzând acel loc mârlănesc, să mă supun invaziei ploşniţelor, în sfârşit, să fiu mâncat de ele, pentru ca din toate astea, din mila faţă de mine însumi, din dezgustul faţă de cele întâmplate, în sufletul meu să se nască acele argumente, în faţa cărora prinţul să nu mai aibă ce spune...”

În vremea asta, pe drumul Helsingforsului, înspre Viborg, hurducaţi la hopuri şi hârtoape, zorind fără milă doi căluţi din proprietatea statului, călătoreau domnul Sverbeev şi Afanasi umflat de plâns. Chiar la primul popas au izbutit să afle că fugarii au apucat, într-adevăr, acest drum, îndreptându-se spre nord, o pereche tăcută, un bărbat şi o femeie, ea tânără şi tristă, el zâmbitor. Au mers în piaţă, au băut lapte proaspăt muls şi au cumpărat o lingură din lemn de tei ca amintire din aceste locuri.

63

...A fi fericit este extrem de primejdios. Cei fericiţi sunt orbi, supuşi vârtejurilor, înclinaţi să se amăgească. Nu observă ceea ce-i urât, iar ceea ce-i frumos iau pe răspundere proprie. Îndoielile de care erau cuprinşi înainte se risipesc aidoma norilor de furtună. Nedreptăţile încetează de a mai exista. De la înălţimea lor ameţitoare slobozesc săgeţile binelui, fără să le pese dacă ele ating pământul. Să îi asculţi o vreme – este plăcut, să te spovedeşti lor – trudă zadarnică. Privindu-i, veţi înţelege curând că aparţin unei alte seminţii de oameni, necunoscută, vorbind într-o limbă pe care n-o înţelegeţi şi profesând o credinţă străină vouă. Treptat, îşi pierd putinţa de împotrivire, oasele lor devin fragile, pielea străvezie; îşi exprimă simţămintele prin exclamaţii şi suspine; pupilele li se micşorează şi sunt în stare să surprindă doar o mică fărâmă din cele hărăzite de viaţă, şi asta nu înseamnă luarea-aminte a celor trecuţi prin nenorocire, ci rătăcirea celor smintiţi...

Fericirea adevărată are durata clipei, ei însă încep să creadă că va dura o veşnicie.

...Vremea le era prielnică fugarilor. Deocamdată, forţele naturii erau de partea lor, asta se simţea ceas de ceas. La hoteluri şi hanuri se culcau în

patul pregătit pentru ei, îngrijindu-se prea puţin de prospeţimea aşternuturilor, fără să bage în seamă ploşniţele, fără să simtă aromele mucegaiului. Steaua lor norocoasă urca impetuos pe cer şi, cum credeau ei, sigur, şi nu le păsa ce se va întâmpla cu ea mai departe. Nu le era silă să înnopteze nici în izbe întâmplătoare, pe laviţe, chiar pe cuptoare afumate, chiar în poduri cu fân, pe resturi de paie vechi de un an, laolaltă cu greierii tineri şi cu prea bătrânii lilieci...

În trăsăturile blânde ale lui Miatlev, stăpânii pricepuţi ai hanurilor şi hotelurilor citeau dârzenie, iar înaintea ochilor cenuşii ai domnului van Schonhoewen luau poziţia de drepţi. Fugarii mâncau absenţi şi în grabă tot ce li se punea dinainte, iar ospătarii, deprinşi cu ocările şi ghionturile boierilor pretenţioşi, pe ei îi serveau cu îngâmfare.

Îndrăgostiţii însă nu se simţeau câtuşi de puţin ofensaţi, fiindcă erau proaspete încă şi adânci rănile ce trebuiau să le poarte cu ei; erau încă încovoiaţi de amintirea cerului apăsător al Petersburgului, faţă de care aroganţa unor slugi nu era decât o simplă bagatelă. Structura ironică a sufletelor lor de mult le îngăduise să nu mai dea importanţă speranţelor de dincolo de barieră, toate acestea rămăseseră doar în discuţii, ca o convenţie agreabilă. Şi totuşi, dincolo de barieră ceva s-a petrecut, dacă ei puteau, îmbrăţişaţi fără teamă, să se legene în rădvanul de călătorie, da, da, îmbrăţişaţi; dacă bubuitul bârfelor din Petersburg răsuna acum ca un foşnet, şi acela înăbuşit de zgomotul şi zvonurile naturii; dacă lipsa garderobei, a confortului şi slujitorilor nu-i făcea să se simtă pierduţi... Pesemne, ceva se ascundea, totuşi, în această prăjină vărgată a barierei, un tâlc misterios, uitat astăzi, pus în ea de născocitorul acum necunoscut... Şi când ea se lasă dinaintea voastră, oare nu tresăriţi abătuţi, măcar că nimic nu vă ameninţă? Iar când bara asta vărgată se ridică, oare nu auziţi vocile libertăţii, ale vieţii, ale necuprinderii, ale speranţei? Şi chiar dacă acest simţământ se stinge cu repeziciune, oare acel oftat, pe care-l sloboziţi, acel „ah!” de încântare, ce se smulge din pieptul vostru istovit de aşteptare, oare toate acestea sunt pură fantezie? Nimicuri?...

— O, zise Lavinia. Câtă importanţă daţi unei bârne vopsite! Cine vă aude crede că n-aţi trecut vreodată dincolo de o barieră şi că ele nu v-au dezamăgit niciodată...

— Acele bariere, zise Miatlev, erau doar simple bârne vopsite, pe când asta este o adevărată *barrière*... Oare nu v-am făgăduit că dincolo de ea totul se va schimba?

Ea râdea.

Ea râdea, salutând nepăsătoare cu mâna-i subţire bariera secundară şi inofensivă de la intrarea în Tver. Ea nu putea să le prezică nenorociri, şi cu atât mai mult binefaceri, fiindcă cea principală, a Petersburgului, trufaşă, ameninţătoare, de care putea să depindă ceva, rămăsese, departe, în urmă. Momentul despărţirii de ea nu-l mai ţineau minte. Ei se dezmeticiseră după câteva ceasuri, când ieşiseră de mult din Petersburg, simţind doar paradisul care li se deschidea înainte. Surugiul primea de votcă mai des decât se cuvenea, pentru ca ei să poată hoinări pe malurile abrupte ale unor pâraie, apoi să intre în pădure, unde era în că umezeală şi unde Lavinia putea, lăsându-se în genunchi, să rostească solemn, psalmodiind: „Doamne, tu te-ai îndurat de lacrimile mele şi m-ai izbăvit. Iată, Doamne, în faţa ta se află şi acest bătrân gârbovit, frumos şi cu ochelari, acest domn cutezător şi mărinimos, care a pogorât din ceruri numai ca să-mi întindă mie mâna şi să-mi spună cuvinte de mângâiere, ţine-l minte, Doamne, şi îndrăgeşte-l, că şi el are nevoie de izbăvire!” Sau: „Fiţi binecuvântat, principe Serghei Vasilievici, pentru felul demn şi ingenios în care m-aţi răpit, m-aţi slobozit şi v-aţi încredinţat mie, care sunt un nimic; pentru că v-aţi hotărât, fără şovăire, să mă ocrotiţi, pe mine, o nepricepută, cu mintea plină de neghiobii şi prejudecăţi, care am încălcat legea, şi să mă îmbrăţişaţi cu atâta mărinimie şi atâta foc, încât mi-a zburat totul din cap: toate nefericirile trecute şi toţi oamenii care mă înconjurau şi se îngrijeau de mine cu însufleţirea egoiştilor şi nerăbdarea avarilor. Slavă ţie, nobile pelegrin, singurul care şi-a sfidat neamul pentru mine!” Sau: „Uitaţi-vă la el. Iată, stă în faţa noastră cu haina-i cenuşie descheiată. Părul lui rărit e tot cârlionţat şi frumos, ca lâna de aur, buzele-i de copil sunt gata să tresară în zâmbet. Pe fruntea-i minunată s-au întipărit semnele adânci ale necazurilor din trecut, dar acolo se află un mic semn destinat mie. Uitaţi-vă cât de fericită sunt cu acest domn!” sau: „Ce straniu, călătorim!” Şi ea săruta iarba proaspătă, deşi el n-o lăsa, o ridica din genunchi, râdea. Astfel, cu rochia murdărită de fructele şi florile de pădure strivite sub genunchi, purtând însemnele dărniciei naturii, intrară în Tver şi se opriră la uşa unei prăvălii de confecţii, unde găsiră un sortiment variat de veşminte de cea mai recentă modă apuseană; însuşi stăpânul prăvăliei, ce părea un manechin parizian fugit dintr-o vitrină, îi uimea pe provinciali cu metropolitanismul său de provincie, cu fracul său lung şi cu părul buclat. Însă toate străduinţele lui de a împărtăşi surprinzătoarei necunoscute un dram din reprezentările sale

despre frumos nu s-au bucurat de niciun succes. Adică, fireşte, Lavinia a plecat din prăvălie într-o rochie nouă de culoarea peruzelei făcută dintr-un postav subţire, şi într-o mantilă de aceeaşi culoare, însă Miatlev, ţinând-o solemn de braţ, încă din prag s-a exprimat în sensul că nu există forţă în stare să schimbe înfăţişarea domnului van Schonhoewen: nici timpul, nicio rochie nouă, nici viaţa de cârciumă, nici viitorul nebulos.

— Singurul lucru obţinut este că am scăpat de petele din genunchi...

— În pădurea următoare voi repeta totul de la capăt, făgădui ea. Domnul Ladimirovski m-a deprins...

— Cine este domnul Ladimirovski?

— Nu ştiu... Am fost deprinsă să mă simt copleşită de binefaceri... Poate că şi *maman* m-a născut numai pentru a-mi arăta cât de mult m-a copleşit cu binefaceri... – Şi ochii ei scăpărară aproape la fel ca, odinioară, ochii doamnei Tucikova.

De la prăvălie spre hotel o porniră pe jos, prin oraş. Frunza copacilor era tânără, proaspătă, năvalnică şi strălucitoare. Praful gros al străzilor nu izbutise încă s-o desfigureze. Tverul era liniştit şi posomorât şi aproape pustiu Soarele portocaliu, devenind tot mai roşu, cobora încet de pe cer ca să se prăvălească în tartar exact la capătul străzii nesfârşite pe care mergeau ei. Cântau nişte cocoşi nevăzuţi şi ceva aducând a flaut răsuna undeva, departe, într-o altă lume.

„Am părăsit totul, îşi zicea Lavinia. Nu mai am nimic, sunt o femeie fugită de-acasă, îndrăgită de prinţ... Flautul nu cântă niciodată vesel. *Maman* nu este dintre cei ce se pot împăca uşor cu înfrângerea. Merg alături de Miatlev. Ce să fac ca să nu i se urască de mine? Oare trebuie să fiu mereu voioasă? Deşteaptă? Vorbăreaţă? Tristă? Tăcută? Enigmatică? Naivă? Fermecătoare? Arţăgoasă?... Am nimerit într-o altă lume. Aici totul e altfel. O lume aparte. Ceva cu desăvârşire necunoscut. Cât de frumos, frumos, frumos este aici... Trebuie să zâmbesc?...”

„Până la urmă i se va urî să se prefacă şi să fie pe plac, îşi zicea Miatlev. Toate femeile tinere simt nevoia societăţii unor linguşitori rafinaţi. Chiar şi cumpănitul domn van Schonhoewen nu e în stare să renunţe la asta. Numai de nu s-ar întâmpla ceva care să o facă să regrete...”

— N-o fi vreo poteră pe urma noastră? râse ea.

— Cine are nevoie de noi? ridică din umeri tovarăşul ei de drum.

— Poate, încuviinţă ea. Trebuie însă să vă spun că *maman* este o fire aprigă. Sunt sigură că acum strânge un regiment de complici şi în acest scop

cutreieră Petersburgul călare pe un afet de tun.

— I s-ar potrivi mai bine o mătură, zise Miatlev iritat. Totuşi noi săvârşim o nesăbuinţă hoinărind prin Tver. N-ar strica să fim mai prevăzători.

Soarele se împurpurase, spânzura în depărtare deasupra ultimelor case şi începea să se rostogolească printre acoperişuri. Sunetele flautului deveniră mai clare, şi de după un colţ apăru un soldat beat, echipat din cap până în picioare, cu buzele lipite de un flaut. Ieşi de după colţ şi o porni pe caldarâm, stârnind, cu cizmele, rotocoale de praf roşu. Praful nu se risipea, plutea în aer şi părea că soldatul poartă o mantie roşie, şi pupilele lui roşii sunt pline de foc, şi din micuţul flaut ţâşnesc şuvoaie de abur roşu. Soldatul cânta ceva ştiut şi primitiv, Dumnezeu e martor, dar muzica răsuna atât de sfâşietor şi necunoscut, încât îţi venea să plângi şi să te pregăteşti a preîntâmpina o nenorocire.

Cocoşii amuţiseră, nu se mai auzeau nici vacile, nici oamenii, nici zăngănitul găleţilor, numai flautul domnea pe această stradă, destăinuindu-se cu sinceritatea celor furaţi de băutură. Soldatul mergea repede şi curând ajunse din urmă pe cei doi fugari din Petersburg, şi Lavinia observă că faţa lui rotundă, pistruiată, era scăldată de lacrimi. El mergea repede drept spre discul de purpură, grăbindu-se parcă să se contopească cu el, profitând de norocul ce s-a abătut asupra lui, de a nimeri pe o stradă nesfârşită şi pustie, pe care poţi să mergi înveşmântat într-o mantie roşie, cu flautul ce jeleşte, după dorinţa ta, toate cele ce nu s-au putut săvârşi.

Soldatul se îndepărtă repede, târând după el trena cea roşie. Flautul răsuna tot mai incoerent, tot mai neajutorat.

Miatlev o privi pe Lavinia în ochi.

— Să plecăm fără întârziere, propuse el. Pesemne că nu ne-am depărtat prea mult de Petersburg.

Ea încuviinţă din cap.

Surugiul nu voia în ruptul capului să pornească la drum în fapt de noapte. Totul prevestea că vor avea parte numai de necazuri: amurgul însângerat, şoarecele din traista cu ovăz, cortegiul funerar, vardistul beat...

— *Ce monstre là il nous rendra au désastre*[23], zise Lavinia.

Totuşi, până la urmă, izbutiră să-l înduplece pe surugiu şi porniră.

Amurgul se preschimbă treptat în seară, după care nici noaptea nu se lăsă prea mult aşteptată. Vântul care se înteţise aducea miros de jilăveală. Stelele dispăreau una câte una. Lavinia picotea pe umărul lui Miatlev.

Drumul trecea prin pădure. Din când în când, caii sforăiau, înaintând anevoie.

„Pe neaşteptate, gândul, aproape imperceptibil, la nedreptatea socială, cum se obişnuieşte astăzi să se spună, îi apăru în minte, cugetă Miatlev, referindu-se la el însuşi. Poate, pentru prima oară, privind la spinarea lată a surugiului, fu înspăimântat de rânduiala misterioasă a naturii, după care în alte condiţii, mai puţin prielnice, el însuşi ar fi stat acum pe capră, fără măcar să aibă habar de acea nemaipomenită bunăstare în care îşi fac veacul aleşii Fortunei... În trecutul neverosimil al tinereţilor şi speranţelor, când încă mai trăiau prietenii lui zbuciumaţi, înverşunarea lor timidă împotriva orânduielii nedrepte a lumii nu-l prea sâcâia, fiindcă vaca trebuie să dea lapte, calul să meargă înşeuat sau înhămat, câinele să păzească gospodăria, să meargă la vânătoare, arborele să înfrumuseţeze lumea, să dea roade, să încălzească locuinţele şi aşa mai departe... Acum însă acest gând, spre deosebire de altădată, când asculta distrat şi melancolic peroraţiile prietenilor săi – continua să cugete Miatlev, referindu-se la sine –, acum, acest gând, deşi era încă neconturat şi rece, îl făcea să se înroşească... Al doilea lucru pe care, de asemenea, l-a simţit pentru prima oară cu adevărat – continuă Miatlev să cugete, din nou referindu-se la sine, este simţământul de singurătate. Nu-l încercase nici la Petersburg, în pustietatea bibliotecii, nici la Mihailovka, în pustietatea pădurilor de pini, şi cu atât mai puţin în acel trecut îndepărtat, când viaţa lui era dens populată cu guvernori, dădace, preceptori, prieteni de armată, comandanţi, ordonanţe, lachei... Însuşirea de a nu suferi de singurătate şi de a nu o simţi era, de bună seamă, la Miatlev, de obârşie nativă, însă, de bună seamă, această nativitate, ca şi rocile de munte, a fost, cu anii, roasă de vânturi, încât din ea n-a mai rămas decât ceva sfărâmicios, supus beteşugurilor, sensibil, atât de sensibil, încât nici măcar vecinătatea caldă a domnului van Schonhoewen nu-l putea opri să se gândească la asta...”

— Ce este? întrebă Lavinia de undeva din adâncuri. Mai avem mult?

În timpul drumului, ea izbutise să se mute de pe umărul lui la subţioară, unde era mai cald şi mai plăcut.

Apoi căzu prima picătură, îşi simţiră obrajii loviţi de nisip sau de praf, şi începu să toarne cu găleata. Numaidecât, caleaşca, până atunci părându-li-se o corabie trainică, se preschimbă într-o construcţie şubredă, neapărată de vânt şi de apă, ce scârţâia, gata să se năruie, legată de lume

prin patru roţi fragile, pierdută în beznă, aproape cu neputinţă de condus, aproape o fantasmă...

— Aa-ah! strigă surugiul cu furie şi deznădejde, luându-şi parcă rămas-bun de la viaţă. Dar vântul era atât de puternic, încât auzul călătorilor prinse doar deznădejdea.

În vreme ce încercau, cu mâini grăbite şi nesigure, să-şi oblăduiască trupurile plăpânde, neajutorate, de stihia dezlănţuită, acoperindu-le cu cârpe şi bucăţi de percal găurit; în vreme ce încercau, prin vuietul vântului, al pădurii şi ploii, să strige la caii înţepeniţi şi să-i facă să se urnească; în vreme ce, uite aşa, strigând, apărându-se, salvându-se, încă izbuteau să-şi regrete nesăbuinţa care i-a îndemnat să pornească la drum, şi să-l dojenească pe surugiu că n-a gonit cu nădejde; în vreme ce se întâmplau toate astea, un obiect de formă nelămurită alunecă din întuneric, împroşcând cu noroi, îşi încetini mersul şi se opri, mai negru ca bezna ce-i înconjura, şi deodată răsună un „Hei, care eşti acolo?!” poruncitor, răguşit, banditesc, în faţa căruia nu-ţi mai rămânea decât să te trânteşti în noroiul drumului şi să aştepţi lovitura cea de pe urmă. Nimeni însă nu se aruncă la pământ, fiindcă se auzi strigătul de răspuns, dătător de încredere şi speranţă al domnului van Schonhoewen: „Da’ tu care eşti acolo?!” Atunci Miatlev înţelese că se va întâmpla ceva rău de tot, şi, fără să mai ţină seama de furtună, întinse pumnii şi se îndreptă spre obiectul misterios.

Însă nici zgomot de trăgaci, nici sunet de cuţite, nici sudalme nu se auziră, ci doar, nu ştiu de unde, o voce plăcută de bariton exclamă cu uimire: „Doamne, o femeie!...” Şi numaidecât ploaia se potoli, norii cei groşi se sparseră şi se risipiră, se făcu lumină şi personajele îşi priviră unul altuia chipurile nelămurite.

Obiectul misterios era un rădvan gigantic de pe vremea ţarului Pavel, tras de patru cai.

— Mi se pare mie că ne-aţi luat drept tâlhari, rosti baritonul cel plăcut, şi de lângă rădvan se desprinse o figură fantomatică, uriaşă, învăluită în nişte odăjdii de neînchipuit. Nu le-ar face plăcere prea-stimaţilor domni... colea, la o jumătate de verstă... o moşioară... aş fi măgulit...

Totul reintră în normal de îndată ce se înfiripă speranţa de a se usca, încălzi, desfăta cu şuieratul samovarului, şi poate de a dormi pe o saltea de puf ţărănească. Şi numaidecât, fără să se lase rugaţi, se instalară în echipajul încăpător, cu vreo câteva ferestruici, se întinseră pe banchetele largi,

aşternute cu perne de casă; uşiţa fu închisă uşor. Echipajul se urni lin, iar în urmă, ca o fantomă, aluneca şi caleaşca lor.

Mai târziu, după câteva zile, amintindu-şi de întâlnirea nocturnă, Miatlev nu se putea desprinde de senzaţia că asistase la săvârşirea unei vrăji, a unei minuni, deşi salvatorul lor, Ivan Evdokimovici („Da, zău, ziceţi-mi Vania, ce să mai...”), stăpânul unei moşii încântătoare, era un om stângaci de vreo patruzeci şi cinci de ani, burduhănos, roşu în obraji, cu păr roşcat, ospitalier („Mâncaţi, mâncaţi, prieteni. Totul e pentru voi...”), şi nu semăna câtuşi de puţin cu un vrăjitor. Un copil mare şi bun, care nu bănuia că viaţa aproape trecuse şi nu era în stare să facă deosebire între copilărie şi maturitate, îndobitocit de miere, lapte, sănătate, linişte, de lipsa dramelor, a greşelilor şi catastrofelor („Să ne ferească Dumnezeu!...”), prea necontemporan ca să se lase impresionat de fleacurile prezente sau să-şi bată capul cu lucruri iute trecătoare („Cărţi nu ţin, am avut multe ocazii să le cunosc influenţa dăunătoare...”). Însă, privindu-l cu atenţie, studiind cu migală această figură ciudată, ca pe un portret aparţinând penelului unui mare maestru, nu puteai să nu observi cum de sub stratul gros al culorilor când şi când răzbăteau pe alocuri aluzii uşoare, confuze, la o altă viaţă şi la alte obiceiuri, pe care, odată surprinse în pupilele albastre ale acelui ţărănoi, nu puteai să nu le iei în seamă. Nu, aici, ceva nu e la locul lui, aţi fi exclamat în sinea dumneavoastră, nu-i chiar aşa de simplu: miere, aer curat, mărinimie...

Pe de o parte, primitoarea lor gazdă, salvatorul, vrăjitorul nocturn, acest gigant roşcovan, acest văduv naiv („Dumnezeu mi-a luat-o pe nevastă-mea demult... Eu de urât mă zbat, prinţe, şi tot adun şi adun, dar de ce – nimeni nu ştie”), care se înfiora la fiecare privire fugară a Laviniei, care nu-şi pierduse, pare-se, ardoarea tinereţii în vârtejul plăcerilor gospodăreşti, pe de o parte, deci, îţi cucerea sufletul şi te făcea să crezi că e un bun şi vechi prieten de familie, însă, pe de altă parte, judecaţi şi dumneavoastră, stârnea senzaţia a ceva nespus până la capăt, scăpat din vedere, căci îndată ce Miatlev, la cafeaua de dimineaţă, începea, de pildă, să reînvie imagini din juneţe, să scormonească în vremurile de mult trecute, ca să găsească acolo cunoscuţi comuni, gigantul cel roşcovan lăsa capul în jos, se dezumfla, se posomora, parcă se frângea („Ce-a fost a trecut... ce mare lucru... Nu putem noi să judecăm, stimate domn...”), şi în vremea asta mormăia, şoptea, se răsucea, se fâstâcea... Sau se prostea sincer, dar poate se prefăcea, se maimuţărea, făcea pe prostul („Ei, domnule, ce fleacuri v-aţi

mai amintit, fleacuri şi nimic altceva!... Ei au ridicat mâna asupra suveranului, iar noi i-am strivit... L-au ucis pe guvernator, iar noi i-am spânzurat... Care inimi nobile, de unde aţi mai scos-o?...”), sau înhăţa, cu laba lui mare, mânuţa albă a Laviniei, lipindu-şi de ea buzele-i nepotrivit de cărnoase, mugea languros, se înclina, tresărea fără niciun motiv, de parcă se stăpânea să rostească o frază importantă, şi de aceea îndruga monoton: „Cât de frumoasă sunteţi, copilă dragă!... Frumoasă, frumoasă, zău!... Eh, prinţe!... Ce spuneaţi, prinţe?!...”

Curiozitatea ne este fatală! Nouă, cunoscătorii rafinaţi ai lumii şi adevărurilor, încrezători în sine şi îndărătnici. Miatlev era într-atât de pasionat în a depăna ghemul acesta rural, încât n-a observat noruleţul de ciudă de pe faţa domnului van Schonhoewen, care asculta mărturisirile copilăreşti ale lui Ivan Evdokimovici, n-a auzit cum a exclamat o dată Lavinia, încercând să răzbată prin surzenia neaşteptată a prinţului: „Mi-e frică de el!”.

Seara, când se retrăgeau, în sfârşit, în camera destinată lor, Miatlev încerca să îndulcească temerile domnului van Schonhoewen şi râdea, dar râsul lui nu suna prea convingător. Uneori, însă, uşa se deschidea larg şi în cadrul ei apărea capul auriu al bătrânului neastâmpărat, ticsit cu tot felul de fleacuri: întrebări, îndoieli, reticenţe.

„Vasăzică, locuiţi la Petersburg? Fortăreaţa mai există? Uuu, Petersburgul!... Cavalerguarzi cu mâini fine... Petersburgoiul! Uuuuu... Cum de puteţi trăi în gheţăria aia?!...”

Sau o pândea pe Lavinia pe o alee pustie, în timp ce Miatlev îşi scria epistolele de călătorie în casa liniştită, o pândea, ţâşnind de după trunchiul vreunui arţar, răsuflând din greu, strângându-şi pumnii mari la piept şi păşind sfios, pe vârfuri, alături de ea, o privea în ochi: „Păi eu, copiliţă, locuiam la Petersburg când dumneavoastră încă nu eraţi pe lume... Suveranul nostru urcase de o lună pe tron, atunci... Căci eu, copiliţă, era cât pe ce să mă prăpădesc... Uuuu, Petersburgoi-temniţoi!...”

Jocul se încingea tot mai tare. Miatlev învăţase să schimbe cu repeziciune masca şi să arunce neglijent, chipurile în treacăt, cu un aer indiferent: „Răufăcătorii au primit ce-au meritat, aveţi dreptate... Să aţâţi la răscoală un regiment – nu e glumă”. Arunca şi aştepta minunea. Ea nu se lăsa aşteptată: „Da’ dumneavoastră de unde ştiţi, stimate domn? Că dumneavoastră atunci nu eraţi decât un copil! Cum puteţi să vorbiţi despre asemenea lucruri? Unui copil prost i se împuia capul cu tot felul de

minciuni... Poate v-au împuiat capul cu minciuni, stimate domn?” „Dar dumneavoastră aţi afirmat asta”, zâmbea Miatlev.

Atunci, bătrânul începea să râdă în hohote, îşi lovea genunchii cu pumnii, săruta mâna Laviniei şi îşi ascundea ochii albaştri. Brusc devenea gânditor şi apatic, punea întrebări stupide. „Mă uit şi văd că aveţi mâini cu încreţituri fine. Nu cumva aţi făcut serviciul la cavalerguarzi?”

Solemn şi cu evlavie i-a dus în cabinetul său, unde printre obiecte banale de ambianţă rustică: fotolii scorojite, un birou grosolan vopsit în ocru, o canapea, o colecţie de pipe din lemn de tei, făcute de acelaşi meşter, pe peretele din faţa ferestrelor, acoperind tapetul decolorat, într-o ramă stupidă din trandafiri aurii împletiţi, din conuri de brad şi panglici sărbătoreşti atârna o pânză imensă, pictată de penelul unui pictor rural smintit, necunoscut. Subiectul emfatic îţi tăia răsuflarea şi îţi dădea fiori. La stânga, pe fundalul unor munţi liliachii, minuţios executaţi, şi al unor ogoare de un verde crud, însufleţite ici-colo de coroanele unor smochini fantastici, se înălţa împăratul Nikolai Pavlovici, încă tânăr, desenat după un calendar din primul pătrar al veacului, fără mustaţă, cu părul blond, orientat spre privitor cu partea dreaptă, în uniforma regimentului Izmailovski şi într-o tunică absolut neverosimilă, străpungând depărtările cu o imensă şi înţeleaptă pupilă albastră; la dreapta, îngenunchease linguşitor în faţa lui roşcovanul Ivan Evdokimovici, şi el tânăr şi roşu în obraji, întors spre privitor cu partea stângă, gătit în nişte veşminte fastuoase nemaiîntâlnite, copleşit de fericire, cu luciri în pupila la fel de albastră, care exprima recunoştinţă, dar poate şi zăpăceală. Mâna albă, peste măsură de lungă, a împăratului odihnea pe capul roşcovan al supusului, şi se părea că degetele subţiri se vor aprinde într-o flacără roşcată. Sus, în colţul din dreapta, plutea fericit, în cer, un înger burtos şi crucea trandafirie a Sfântului Vladimir. Culorile erau dense şi stridente ceea ce crea impresia unei veridicităţi fantastice, ba chiar se auzea şi o muzică, venind de dincolo de munţii liliachii. („Cântă «Slăvit să fie». Muzicanţii sunt încă tineri... Da’ toţi sunt tineri...”)

Şi-a plimbat oaspetele prin toată moşia, i-a arătat câmpiile lucind ca peruzeaua, staulele din bârne proaspăt cioplite, ograda câinilor de vânătoare, făcută din chirpici, şi totul era desăvârşit, minunat, şi plecăciunile line, cu mişcări largi, ale ţăranilor se armonizau cu aceste imagini, şi Ivan Evdokimovici, cu o tristeţe neînţeleasă în ochii albaştri şi cu buzele-i tinere întinse în zâmbet, lovea uşor fetele pe obraz („Da’

dumneavoastră cum de nu aveţi slujitori? Luaţi-o măcar pe fata asta, sau, uite, pe aia... Cum să stea prinţesa fără o mână de ajutor?”), şi în ochii fetelor citeai aceeaşi tristeţe albastră, iar cerul era şi el, se pare, la fel... „Nu, nu – îşi zicea Miatlev, cufundându-se în această abundenţă –, e un bătrânel tare dezagreabil...”

— Ivan Evdokimovici, da’ de unde veneaţi atunci, noaptea, în caretă?

— Îmi vizitam domeniile... Bunăstarea generală cere supraveghere. Credeţi că eu mă zbat pentru mine? Păi eu n-am nevoie de nimic... Totul e al lor, zicea el arătând înspre fete, care, după capriciul lui, purtau nişte nume ciudate: Mersinda, Milodora, Delfinia.

Lavinia nu lua parte la plimbările prin acest paradis. Ea rămânea în apropierea casei să privească spre capătul îndepărtat al aleii de arţari, nerăbdătoare să apară Miatlev, care îşi ispăşea obligaţia matinală de atenţie, încântare, încuviinţare, simpatie, recunoştinţă. Îndată ce el se arăta, ea alerga spre el, se lipea cu obrazul de reverele redingotei lui şi-i şoptea pe nerăsuflate, izbutind să arunce, fără zgârcenie, zâmbete roşcovanului uriaş: „Să plecăm de aici, să plecăm... Mi-e frică de el”.

Miatlev o mângâia cum putea, hotăra sorocul cel mai apropiat al plecării, dar stăpânul, aflând, se întorcea spre fereastră, tăcea, fornăia, îşi vâra capul între umeri, se învârtea pe loc, îşi ducea batista la ochi, apoi chema pe neaşteptate fetele şi le poruncea să cânte. Apăreau în şir, una câte una, Milodorele, Delfiniile, Mersindele, cântau preasupuse până erau alungate, şi, în vreme ce ele cântau, Ivan Evdokimovici punea stăpânire pe mâna Laviniei şi i-o mângâia, şi i-o apăsa, şi zâmbea întristat, şedea moleşit, corpolent, blând, şi-i mângâia mâna, şi i-o apăsa... Sau mormăia ca pentru sine însuşi: „Dar cine născoceşte cântecele? Păi oamenii. Minciuni...” şi atunci poruncea fetelor să iasă afară.

Mult mai târziu, pătrunzând tâlcul celor întâmplate, Miatlev nota în caietul său:

„Brusc, L. a fost cuprinsă de tristeţe şi de nerăbdare. În loc de iubire, pe chipul ei citeam dezaprobare. Era ceva neplăcut în felul cum îşi strângea buzele şi în intonaţiile ce le dădea cuvintelor, fără să se sfiască de prezenţa bătrânului: «sunteţi atât de subjugat, încât aţi uitat cu totul de mine... v-au captivat într-atât ipotezele dumneavoastră, încât aţi uitat de toate... şi pesemne, acum, n-o să mai vedem niciodată paradisul despre care s-au rostit atâtea vorbe frumoase... Văd că aveţi de gând să rămâneţi aici pentru totdeauna...»

Am căutat s-o conving cu toată ardoarea că n-are dreptate, iar stăpânul, ştergându-şi lacrimile, a încercat din nou să-i prindă mâna, dar acum n-a mai izbutit, căci mâna ei fină şi albă, altădată docilă, se dovedise dintr-odată viguroasă, rigidă, îndărătnică şi ofensatoare prin fiecare gest. Şi brusc am privit cele ce mă înconjurau cu ochii cenuşii ai domnului van Schonhoewen, şi cele ce mă înconjurau au încetat să mă mai intereseze; totul mi se părea searbăd şi mizer: casa spaţioasă, care ne-a adăpostit de furtună, camerele pustii, îmbibate de zbieretul obosit, speriat şi monoton al Milodorelor şi Mersindelor, tabloul cel sinistru, care preamărea închinarea unei fiinţe în faţa alteia, a celui slab în faţa celui atotputernic, o închinare dulce, cu inima înfiorată, dobândită pentru vecie din ignoranţă şi teamă şi preschimbată într-o sărbătoare a bucuriei...

— Bine, i-am spus eu. Chiar mâine vom pleca. Nesmintit.

Ea s-a luminat toată de bucurie, iar bătrânul nerod s-a pus să bocească şi mai tare.

Dimineaţa ni s-a adus o scrisoare din partea lui, căci el nu s-a arătat. În afară de câteva rânduri agramate, a fost imposibil să-i descifrăm mâzgăliturile-i monstruoase: «...Şi dumneavoastă puteţ natural să mă întrebaţ că cine sunt io, fincă măcar la întrebarea asta omu trebuie să răspunză: ...da io nu poci... Pretini io n-am, mosafiri nu primesc... da’ şi pe dumneavoastă cin’ să vă-nţăleagă?... D-aia atunci io m-am jurat să nu mă-ncrez niciodată în niminea. Mă doare, da’ jurământu ăsta îl ţâu... Ie vina mea... Mergeţ cu Dumnezău... Semnătura era şi mai de mirare: Fostu pisar al Comisâii Imperiale de Anchetă a Măriii sale Imperiale robul Ivan Avrosimov».

Numele era la fel de stupid ca şi bătrânul însuşi. Nu ştiu ce dramă l-a făcut să se ţicnească, dar oare puţine drame se întâmplă pe lume? Între nenumăraţi Amvrosimovi şi Abrosimovi el era singurul Avrosimov. O fatală greşeală scăpată de copist din fuga condeiului sau o premeditare? De altminteri, greşelile şi numele ne sunt impuse de junii pisari agramaţi, care ne dispreţuiesc tot pe noi când încercăm să ne îndoim şi pe urmă se smintesc din pricina căinţelor târzii.

Brusc am fost cuprins de dorinţa să mă îngrop în biblioteca mea şi să iau viaţa de la capăt. Încerc să-mi educ deprinderea crudă de a mă lepăda de trecut, ca de un coşmar. «Cine este Rumianţeva?» «Nu ştiu...» Sau: «Ce este Petersburgul?» «N-am auzit niciodată.» Acum când îmi revine răspunderea pentru viitorul L...”

Răspunderea pentru viitor e mai grea de o sută de ori, dacă el este neguros şi aproape de neînchipuit. Şi cine oare îşi asumă răspunderea fără să aibă un ţel? O, dacă ar exista! Am aşterne drumul spre el cu flori... Şi Miatlev îl zorea din nou pe surugiu. Şi Lavinia, cu degetul arătător, trasa în aer linia voiajului salvator („Călătorim? Ce straniu...”)

În ziua de 25 mai 1851, pe la amiază, se apropiaseră foarte mult de Moscova şi, schimbându-şi poza obişnuită, somnoroasă, de călătorie, se înviorară, îşi întinseră gâtul înfiguraţi, îşi încordară privirea, sperând ca după următoarea cotitură, pădurice, colină să zărească vechea capitală. Pe drumul prăfos şi pustiu al Petersburgului, îndată după ce trecuseră de frumosul sătuc Hovrino, o voce bucuroasă îl strigă pe Miatlev. Prinţul îşi întoarse privirea uimit. La marginea drumului, lăsată trist pe o parte, se afla o brişcă. Puţin mai departe, pe pajişte, caii păşteau iarbă de mai. Vizitiul meşterea ceva la roata scoasă. Un tânăr într-o redingotă neagră de vilegiatură şi cu cravata într-o parte alerga după caleaşcă şi striga bucuros:

— Opriţi-vă! Luminăţia voastră, opriţi-vă... prinţe! Nu mă recunoaşteţi?... Prinţe, opriţi-vă!...

Mustăcioara lui, ochii negri plini de bucurie şi zâmbetul lui nefiresc, de manechin de vitrină, i se părură cunoscute lui Miatlev, însă noile preocupări pentru Moscova erau atât de vii, încât el îl înghionti în spate pe surugiu, poruncindu-i să gonească mai tare, fără să oprească.

64

Trebuia ca această făptură delicată, acest cutezător domn van Schonhoewen, care putea, acoperindu-şi iubitul, să strige tâlharilor prin vuietul furtunii: „Da’ tu care eşti acolo?”; această femeie tânără cu ochi cenuşii pe faţa cu pometi uşori ieşiţi în afară, care a renunţat la trecut fără prea multe păreri de rău („Trăiască libertatea!”); această domnişoară speriată, care se agaţă de redingota prinţului la vederea nebunului roşcovan chinuit de căinţă sau a tabloului înfăţişând plăcerea slăbiciunii şi supunerii – trebuia să ajungă într-un hotel moscovit mirosind a praf, ca să-i spună lui Miatlev cu glas melodios:

— Călătoria mea cu dumneavoastră credeţi că a început acum o lună la Petersburg? O nu, nu... Ea a început mult mai înainte, când am avut fericirea să vă văd în uniformă albă la pomul de Crăciun de la Pogodini şi

să aflu că sunteţi vecinul meu... Ştiţi doar că fetiţele la doisprezece ani posedă un ascuţit spirit de observaţie, fiindcă, deşi sunt fetiţe mici, poate doar pantalonaşii de dantelă şi fundele mai fac dovada că sunt copii. Dumneavoastră, bărbaţii frumoşi şi mustăcioşi, nu băgaţi de seamă aceste fiinţe micuţe, de parcă ar fi zugrăvite pe pereţi sau tăiate din hârtie, până ce ele nu vă pişcă binişor. Când l-aţi cunoscut pe domnul van Schonhoewen, v-aţi întors acasă căscând, însă domnul van Schonhoewen a pornit în călătorie prin viaţă, şi dumneavoastră vă aflaţi în inima lui; şi în vreme ce, acasă, vă ocupaţi cu tot felul de nimicuri plicticoase, căutând să aflaţi sensul existenţei („a fi sau a nu fi... ce viitoru-mi tăinuieşte... şi când te uiţi ce-i viaţa, cercetător şi rece...”), eu am învăţat să compar lumea fără dumneavoastră cu lumea în care acum eraţi prezent. Asta îmi dădea speranţe, şi călătoria mea continua. Credeţi că fetiţele de doisprezece ani nu ştiu ce le aşteaptă? Ştiu, domnule, ştiu. De aceea domnul van Schonhoewen a învăţat să fie îndărătnic, şi duelurile lui cu *madame Jacqueline* deveneau mai desăvârşite şi mai disperate. Fireşte, fetiţele de doisprezece ani pot fi din când în când speriate cu lanţul, deşi asta nu prea dă rezultatele aşteptate, dar să le pui în lanţ, asta este cu totul absurd, pentru că asta le îndârjeşte şi le învaţă pe candidele copile să se ferească de toţi binevoitorii sinceri, orânduitori grijulii ai destinului lor, şi de naivii despoţi ai familiei. De bună seamă, când au doisprezece ani, ele se revoltă deschis, ceea ce le îngreuiază călătoria. Iată însă că ele împlinesc cincisprezece ani („Domnişoară, hei, domnişoară, v-a căzut batista!”), atunci să le vezi: supuşenia lor nu are margini, sunt sfioase ca nişte gazele, obrajii li se aprind clipă de clipă, pe frunte poartă semnul slugărniciei, în ochii mari sclipeşte blândeţea; şi *maman*, care şi-a uitat adolescenţa, socoteşte că furtunile au trecut, că destinul hărăzit de ea a fost acceptat şi poate să-şi sărbătorească izbânda. Dacă însă *maman* ar fi putut să privească în inima domnului van Schonhoewen, s-ar fi înspăimântat, văzând cum un domn cu ochelari, fără ca el însuşi să bănuiască, se instalase acolo comod, în aşteptarea unor vremuri mai bune şi, pesemne, pentru totdeauna. Domnişoarele de cincisprezece ani, domnule, sunt fiinţe periculoase: se deprind într-atât să vă poarte în inimă, încât sunt în stare să se umilească, să linguşească, să mănânce pământ, numai să nu vă piardă; şi Kaleriile liniştite îngrămădesc împrejurul nepoatelor supuse atâtea nimicuri deşarte şi le făgăduiesc măritişuri atât de fericite, încât domnişoarelor de cincisprezece ani le vine să se refugieze pe insule pustii. Totuşi ele continuă răbdătoare să dea din

cap în semn de încuviinţare, să-şi aplece supuse gâturile de lebădă, fiindcă simt că sorocul revoltei n-a sosit încă. Dumneavoastră însă vă aflaţi în inimă, şi otrava dumneavoastră dulce îşi sporeşte efectul, şi călătoria continuă. Apoi apare mult făgăduitul domn Ladimirovski, foarte demn şi chiar generos, şi chiar frumos, şi îndeobşte înzestrat cu atâtea calităţi, că poţi să înnebuneşti de fericire. („Ce vreţi mai mult?...”) Totul e adevărat, dar în inimă sunteţi dumneavoastră...

— Cine este domnul Ladimirovski? întrebă Miatlev.

— Nu ştiu...

În vreme ce ea cuvânta astfel, traversând camera din colţul cu o vază de faianţă de culoare nelămurită până în cadrul de pluş vişiniu-închis al uşii şi îndărăt, ajutându-se cu gesturi uşoare, nestingherite, în vreme ce se spovedea, îşi demasca ignoranţa, povăţuia, îşi mărturisea evlavia, Miatlev o privea cu admiraţie, înălţând destinului mulţumiri tăcute şi adresând tot aşa de tăcute jurăminte de iubire acestei femei înalte, deţinătoarea ochilor cenuşii, plini de rugăminţi, şi a buzelor arcuite batjocoritor, parcă din pricină că înţelegea zădărnicia acestor rugăminţi. („*Maman* bănuia întotdeauna ce e mai rău când mă dojenea. Numai mişeii, zicea ea, sunt în stare să plângă şi să râdă în acelaşi timp. De parcă eu sunt vinovată că natura a fost neglijentă şi a dat liniei buzelor mele un aer puţin batjocoritor.”)

— Lavinia, zise el în şoaptă, poetul acela (ea înţelese numaidecât la cine se referă) părea extrem de batjocoritor, nepotrivirea tristeţii din privire cu zâmbetul abia sesizabil în fiece mişcare a buzelor stârnea iritare. De fapt şi fără asta el era un ofensator înnăscut, dar când suferea, chiar şi atunci toţi îl acuzau de sarcasm, chiar când zăcea pe stâncă, sub ploaia torenţială, fără suflare, deja plecat dintre noi. M-am gândit adesea la asta. Dumnezeu ne înzestrează cu patimi şi slăbiciuni neasemănătoare, ca să nu ne potrivim unul cu altul, altfel ce noimă ar mai avea atâta mulţime de animale identice? Şi ne învaţă să preţuim diversitatea instaurată de El în lume. Noi însă suntem învăţăcei proşti şi copii delăsători; tot ce e bun în noi înşine ne irită, iar când căpătăm dreptul îndoielnic de a stârpi ceea ce prisoseşte (de care suntem siguri), atunci nu ne mai arde de mărinimie. M-am gândit adesea la asta. Vechea poveste a sihaştrilor bătuţi cu pietre. Deşi aparent totul arată mai onorabil, dar ce se schimbă cu asta? Un suflet e distrus, iar altele se retrag înspăimântate. – Începuse să amurgească, şi cuvintele şoptite ale lui Miatlev abia se auzeau. – Stăteam aplecaţi deasupra trupului, aşteptând

doctorul şi vreo trăsură sau căruţă. Parcă eram dintotdeauna împreună. Carevasăzică, nu întâmplarea fatală ne adunase la acel picnic sângeros, ci iubirea? Iată însă, închipuiţi-vă, că, îndată ce totul a fost rânduit şi trupul dus şi înmormântat, pasiunile s-au potolit şi a sosit timpul să ne despărţim... Ne-am despărţit pentru totdeauna, indiferenţi şi apatici, fără a încerca nici cea mai mică dorinţă de a ne mai întâlni vreodată într-un cerc intim, şi nici măcar amintirea poetului ucis n-a izbutit să ne adune la un scurt praznic de pomenire... Tăietura batjocoritoare a buzelor lui ne-o amintim şi astăzi şi, ceea ce-i uimitor, ne agăţăm de această amintire ca de un cârlig justificator, şi ne gândim, cuprinşi de o deznădejde rece... mă gândesc uneori că, poate, trebuia să fie mai răbdător şi mai blând, cred eu... bizuindu-mă, de asemenea, în taină, pe justificare...

— Ce straniu, zise Lavinia. Un cerc vicios...

Stăteau lângă fereastra care căpătase nuanţe trandafirii. Sub ei, pe caldarâmul străzii Tverskaia, treceau arareori echipaje, şi-al moscoviţilor dezlănţuit puhoi se perpelea în căutări deşarte.

— Apropo de făgăduieli, continuă Lavinia. Mi-a fost făgăduit domnul Ladimirovski, dar eu mi l-am făgăduit pe prinţul Miatlev. Brusc am devenit de nerecunoscut („Ce-i cu dumneavoastră, draga mea? Veniţi-vă în fire!”), supuşenia dispăruse fără urmă. Oare asta nu-i o minune? Făceam pentru ei tot ce puteam, şi eram cuminte fără prefăcătorie, dar a sunat un clopoţel şi mi-am dat seama că nu-mi mai stă în putinţă să scap de dumneavoastră. Gândiţi-vă numai cât de minunat s-a orânduit totul (fireşte, aici au intervenit forţele divine, care pe noi nu ne iniţiază în capriciile lor); eu m-am maturizat – dumneavoastră nu; atunci, la Pogodini, eu am întâlnit doar simbolul alb al viitorului meu şi mi-am însuşit temeinic acest lucru; cu timpul, aţi început să purtaţi ochelari, iar eu, pe neaşteptate, am desluşit prin ei inspiraţie; părul vi s-a rărit şi numaidecât mi-am dat seama cât sunteţi de frumos; eraţi dojenit pentru viaţa de sihastru – eu mă desfătam în tăcere cu însuşirile dumneavoastră excepţionale; aţi fost numit păgubitor al gâsculiţelor tinere („Cine sunt judecătorii?”) – eu însă ştiam că-mi sunteţi hărăzit mie şi numai mie, şi mai devreme ori mai târziu veţi striga: „Vă aştept, prieten scump!...” Nu vă supăraţi pe mine, asta nu-i trufie. Forţele divine, pe care noi doar le bănuim, ne-au unit fără să ne ceară consimţământul. Nu poate fi vorba de o eroare. Tot ce s-a întâmplat cu mine trebuia să se întâmple şi, slavă Domnului, de-acum n-o să se mai repete... În ceea ce priveşte tăietura ironică a gurii, eu sunt de-adevăratelea o ironică,

n-aţi observat? Ce să mă fac, prietenul meu drag? Cum să-mi ascund cusururile? Nu e simplu să fii iubita dumneavoastră, trebuie să vă impresionez cumva...

Deodată, atenţia lui Miatlev fu atrasă de un tablou ciudat. El văzu un faeton care înainta încet cu capota lăsată, legănându-se uşor pe arcuri. Vizitiul, într-un caftan de culoarea zmeurei, strâns cu o cingătoare portocalie, se ţinea mândru pe capră. Doi cai bine hrăniţi îşi mişcau agale picioarele lungi. Impresia unei plimbări de plăcere era accentuată de pietonii care ajungeau din urmă cu uşurinţă acest echipaj, însă un tânăr în costum negru se aplecă înainte, aproape ridicându-se de pe pernele albe ale banchetei, se agăţă înfrigurat de marginile echipajului, de parcă acesta zbura cu viteză nebună; pălăria îi alunecase pe ceafă parcă împinsă de un vânt puternic; gura, încadrată de mustăcioară, era întredeschisă; în ochii negri, larg deschişi, se citea disperarea „Hei, zise Miatlev, dar ăsta-i necunoscutul care a alergat după noi pe drum!”

— Vă zicea cu atâta siguranţă „luminăţia voastră”... spuse Lavinia.

Faetonul dispăru. Acum, caldarâmul se colorase în trandafiriu. Ochii domnului van Schonhoewen deveniră mai negri, mai trişti, pometii se profilau şi mai distinct.

— Serghei Vasilievici, rosti ea cu glas stins. Să plecăm, scumpule. Petersburgul este încă aproape.

El îi făgădui că vor pleca a doua zi. „Trebuie să ne odihnim...” Ea o zbughi repede în pat, ca o fetiţă ascultătoare, se culcă, strângându-se covrig, şi mormăi de sub pătură: „Să nu glumiţi... Fără dumneavoastră nu pot să adorm, ţineţi seama...”

Petersburgul era într-adevăr foarte aproape. Cele opt sute de verste parcă nici n-ar fi existat, şi nici pădurile Tverului şi ale Novgorodului n-ar fi umplut acest spaţiu imens, iar râurile n-ar fi tăiat şoseaua Petersburgului ca nişte fâşii de oţel. Colac peste pupăză, din cofetăria de vizavi ieşi un om semănând ca două picături de apă cu colonelul von Müffling, în civil, liniştit, proaspăt, cu capul lăsat pe spate visător, şi se amestecă în mulţime. „Nu te uita!” parcă îi spuse cineva lui Miatlev, dar el nu mai putea să se smulgă din contemplarea străzii misterioase peste care se lăsa înserarea: nişte fire nevăzute se întindeau dinspre ea către el, strada vorbea în enigme, dar enigmele aveau însuşiri deprimante. Îi venea să-l strige pe Afanasi, să-i poruncească să coboare în stradă, să întrebe încolo şi-ncoace, să adulmece, să afle, să liniştească, dar ticăloasa slugă devenise deja istorie, ca

Alexandrina, ca funeraliile generalului Roth, ca mâna moale şi autoritară a suveranului. Şi el se gândi că, slavă Domnului, acum a scăpat de ei toţi, că ei, în frunte cu suveranul, sunt altă lume, iar el, acum, e un om fără nume, fără obligaţii, poate nici chiar om, ci o umbră uşoară, de care n-are nevoie nimeni, în afară, poate, de domnul van Schonhoewen, şi căreia nimic nu i se poate impune, nu poate fi constrânsă, mustrată şi osândită pentru ceva...

Acelaşi faeton, legănându-se, se arătă dincolo de fereastră. Acum plutea în direcţia opusă. Pe pernele albe şedeau acum doi: individul cel elegant semănând cu von Müffling şi bărbatul tânăr şi frumos, cu ochi negri şi mustăcioară. Firul ajunse la închipuitul marchiz Troyat, la nefericitul domn Kolesnikov, la domnul Sverbeev, cel cu mustăţile pleoştite, din nou la Afanasi, care copia pe furiş jurnalul prinţului şi, în sfârşit, se opri la vizita nocturnă a locotenentului Katakazi, de care se lega vechea poveste cu banii, acel fleac de trei sute de ruble, aluziile, reticenţele, din nou bancnotele, pe care locotenenţii de origine obscură, chinuiţi de vrăjmăşie faţă de aristocraţi, nu le pot refuza şi le primesc în pofida ambiţiei lor clocotitoare. „Nu cumva un nou marchiz Troyat i-a silit să părăsească Petersburgul? îşi zise Miatlev, când echipajul dispăru iar din vedere. Şi acum trebuie să cutreiere la nesfârşit Tverskaia înainte şi înapoi, aruncând priviri semnificative?” Şi cu toate că îşi dădea seama că erau doar nişte jalnice copii moscovite ale cunoştinţelor lui din Petersburg, echipajul ce zburase pe sub fereastră nu-i ieşea din cap.

Între timp se întunecase de-a binelea. Moscova se potolise. Din strada Miasniţkaia pleca spre Petersburg poşta rapidă de noapte. Printre sutele de plicuri de felurite culori şi parfumate se afla încă unul cu următorul conţinut:

„...Până la Tver totul a decurs bine. Fugarii mei lăsau în continuare, ici-colo, urme vizibile. N-aveam probleme, în afară poate de deprimantele meditaţii nocturne, despre care am mai scris, însă după Tver s-a petrecut o minune: urmele au dispărut. Am ajuns la Klin – niciun semn. Am fost nevoit să mă întorc la Tver, să ridic în picioare autorităţile guberniale, să bag groaza în oameni cu nimic vinovaţi, să trag eu însumi o spaimă, închipuindu-mi istericalele ce mă aşteptau la Petersburg. În sfârşit, am aflat că ar fi fost văzuţi la douăzeci de verste de Tver, la oarecare depărtare de şosea, într-un loc uitat de lume: o pereche destul de elegantă, sub un mesteacăn, pe un trunchi de pin, într-un stog de fân, în casa nu ştiu cărui moşier, pe scurt – o aluzie, un fir, salvarea, şi eu zbor într-acolo. Acel domn

încă tânăr, de vreo patruzeci şi cinci de ani, grozav de roşcovan, buhăit şi incult dădea din cap aprobator la întrebările mele, şi din încuviinţările lui reieşea că, într-adevăr, fugarii petersburghezi poposiseră aici. Când i-am spus că cei doi sunt nişte criminali de stat periculoşi, care, din voinţa împăratului, trebuie să fie arestaţi de mine, mi-am dat seama că e surdomut, iar încuviinţările erau doar din pură politeţe! Închipuie-ţi în ce situaţie mă aflam! A trebuit să mă explic prin intermediul hârtiei şi cernelii. I-am expus din nou, acum în scris, fondul problemei şi l-am întrebat dacă au poposit la el sau undeva pe aproape, despre ce vorbeau şi încotro se îndreptau. Multă vreme a gâfâit, s-a înroşit, s-a răsucit şi, în sfârşit, mi-a dăruit răspunsul: „Io nu ştiu şi n-am auzât aşa ceva... Stau tudeauna singur, slavă Domnului Ivan Avrosimov”.

Ce pot să fac? Plec deprimat spre Moscova. Nu străbătusem nici cinci verste până la Vsehsviatski şi-l întâlnesc pe locotenentul meu în culmea furiei. Ce crezi? Exact cu două ore în urmă, cei doi dispăruţi trecuseră liniştiţi, ţinându-se în braţe, pe lângă el, care îşi jelea brişca rămasă în trei roţi. L-a strigat pe prinţ, dar acela nici măcar nu s-a întors. Pe de o parte, cum vezi, au fost găsiţi, dar, cum spune minunata noastră actriţă, doamna Demidova, Moscova înseamnă despărţire. Locotenentul, cu o ceată de experţi moscoviţi, a pornit să colinde hotelurile şi casele care închiriază camere mobilate, socotind, naivul, că fugarii sunt proşti ca noaptea şi stau în văzul tuturor.”

Miatlev plecă de la fereastră, călcând cu grijă.

— Nu dorm, rosti Lavinia din întuneric. M-am rugat, şi v-aţi întors numaidecât.

El se apropie de patul ei, se lăsă în genunchi şi apoi îşi lipi obrazul de obrazul ei fierbinte şi ud.

— Inima mi-e sfâşiată de tristeţe, suspină ea. Pesemne că vă iubesc mai mult decât e cu putinţă.

65

„17 mai 1851

Despărţirea de Moscova a fost rapidă şi sărbătorească. Ciudat însă, amintirile parcă nici n-ar fi existat, şi nici mie, nici dragei L. nu ne-a venit în minte să vizităm locurile cunoscute şi să facem închinăciune trecutului.

Zorile abia începuseră să se reverse, iar noi zburam deja pe Bolşaia Serpuhovka.

Ştiu: voi muri, dar n-o să pot să-mi amintesc ceva mai frumos din viaţă, fiindcă suferinţa, ca un nor de fum fără o formă precisă, de care ani de-a rândul n-am fost conştient, s-a arătat dintr-odată în exclamaţia scoasă de L.: „Trăiască libertatea!” Şi, cum s-a văzut, nu e vorba de drumul nostru – toţi călătoresc. Noi însă nu călătorim, noi trăim în afara spaţiului şi a timpului, fără nume şi obligaţii, fără prieteni şi fără duşmani.”

„29 mai...

...Adevărat, dincolo de Moscova totul a început să arate altfel. Parcă este o altă lume. Totul pare mai blând, mai albastru, mai nedefinit şi mai calm. Nu-ţi vine să vorbeşti, să respiri. Singură prezenţa tăcutei L. constituie o stare întreagă de trăiri extraordinare. Uneori mi se pare că suntem de aceeaşi vârstă.

Am trecut cu bine de Tula, şi iar s-au aşternut pădurile, câmpiile, satele noastre nefericite, fiecare cu nebunul său roşcovan, cu Milodorele sale speriate – obiectul suferinţelor confraţilor mei instruiţi, care, în trecutul apropiat, doreau pătimaş, întru ispăşirea propriilor greşeli, să înveşmânteze, după chipul şi asemănarea lor, pe aceşti plugari, semănători şi secerători în fracuri şi crinoline, spre a putea privi «în ochii civilizatei Europe»... Oare era nevoie de toate astea? Cum se sfârşesc la noi aceste explozii de iubire disperată? Nimeni nu mai este, toţi s-au dus, singur eu străbat un spaţiu necuprins, iar satele noastre şi astăzi sunt la fel.

La Tver, către asfinţit, un soldat neghiob ce cânta la flaut a speriat-o pe L. La Moscova, în amurg, fantoma lui von Müffling s-a unduit sub fereastră, ca aburul deasupra unei mlaştini... În noi curge sânge alterat de teamă, lene, apatie, ignoranţă, dracu’ mai ştie de ce; din pricina asta, toţi suntem singuri, muţi şi duşmănoşi unul faţă de altul.”

„30 mai...

I-am povestit dragei mele L. despre copilăria mea. Mi se perindau prin minte tot felul de imagini, frânturi şterse, detalii fantomatice, nume închipuite, ceva fără nicio noimă... Nu ştiu de ce – o mulţime de lachei, unul mai tâmpit decât altul («Aha... acuş... poci... madmazel... gardilob...»), care miroseau a ciorbă şi a pomadă, şi o mulţime de cai... Mama – ceva cald, trandafiriu, uneori galben, care îmi atingea fruntea cu buzele uscate;

tata – ca un covrig, încovoiat în fotoliu, sau legănându-se în şa, asemănător unui bătrân vultur de ţinută englezească, sau înălţându-se deasupra mesei ovale din sufragerie, privindu-ne cu o uimire distrată, sau ivindu-se din întuneric în nimbul galben al lumânării, al lunii, al felinarului chinezesc, mângâindu-ne pe căpşor şi dispărând dincolo de uşa cea grea; în camera copiilor – o tobă adevărată de regiment, cu beţe, şi cineva botos, fără nume, îmbrăcat într-o cămaşă albă, gata în orice clipă să stea în patru labe şi să galopeze cu mine în spinare până la istovire... «Eu sunt o fată fără zestre», a zis L., nu ştiu de ce. Sau, în timpul unui popas scurt la marginea unui crâng, s-a înclinat deodată la pământ, zicând: «Pentru Dumnezeu, iertaţi-mă, stimate domn, că îmi îngădui uneori să spun vorbe mari despre dragostea mea pentru dumneavoastră. Ştiu cât de mult vă scârbeşte şi cât vă e de străin tot ce-i emfatic. Pesemne că în clipa asta par o flecară jalnică şi ridicolă, fiindcă e limpede, nu vă puteţi ascunde expresia de dezgust». Şi a izbucnit în râs, dar pe urmă a rămas tăcută multă vreme şi cu ochii plecaţi.”

„8 iunie...

...Pădurile s-au rărit. Sunt rămuroase, transparente, sărace, nu prea întinse. Povârnişuri, stepă, un simplu şleau în loc de şosea. Dinspre miazăzi adie un vânt înăbuşitor, totul este acoperit de colbul gros, ca şi noi de altminteri, drept care ne-am oprit la o staţie de poştă, unde se afla şi un vechi han, mare şi mohorât. L. e puţin palidă din pricina oboselii, biata copilă, dar râde de mine, îşi face curaj. Spre norocul nostru, am găsit o cameră separată cu o singură fereastră, pe care intră nişte brusturi gigantici, în ea – o masă şi un pat nefiresc de înalt, cu o garnitură de perne multicolore. Surprinzător, dar totul este cât se poate de mulţumitor, în comparaţie cu hanurile din nord. «Va trebui să mă urcaţi acolo, eu n-o să mă pot căţăra în patul ăsta», a zis L. I-am făgăduit că voi face totul cum se cuvine: «Fiţi pe pace, doamnă, o să vă urcăm, veţi fi mulţumită...» Am poruncit să se încălzească baia şi să ni se servească prânzul în cameră. Între timp, L. s-a apucat să scotocească prin unicul nostru sac de voiaj, ca să pregătească rufărie curată şi m-a mirat sârguinţa cu care trebăluieşte. De bună seamă că asta îi face plăcere. În pofida reuşitelor de până acum, totuşi gândul la viitor nu încetează să mă neliniştească. Pesemne, odată cu vârsta, nu mai poţi, cu naivitate, să te mulţumeşti cu prezentul, cum se întâmpla cu zece-cincisprezece ani în urmă.

Deodată, L. a scos de pe fundul sacului de voiaj pistolul meu, un *lefaucheux*[24] nou-nouţ, cu magazie de şase gloanţe, de care uitasem cu totul. Mi l-a întins şi, văzându-mi nedumerirea, a dat hotărâtă din cap spre fereastră. Eu am râs, am luat jucăria de oţel şi am vârât-o sub saltea, la căpătâi. «Câte nu se întâmplă, a zis ea mulţumită. Nu mă pot bizui numai pe dragostea dumneavoastră.» Atunci şi eu m-am gândit că, într-adevăr, în aceste locuri sălbatice de la începuturile lumii nu poţi să fii sigur de nimic, cât despre dragostea mea, cu ea nu poţi să-i sperii pe tâlhari. Stăpâna hanului a trimis o fată grasă cu ochii cârpiţi de somn s-o însoţească pe L. la baie, şi domnul van Schonhoewen, într-o excelentă dispoziţie sufletească, şi-a luat rămas-bun îndelung şi ceremonios, roşindu-se şi vărsând o lacrimă, fiindcă, după cum s-a exprimat: «Nimeni nu poate şti ce ne aşteaptă, îmbrăţişaţi-mă strâns, ca pentru ultima oară... Nu poţi să ştii nimic dinainte...»”

66

Îndată ce Lavinia se îndepărtă, de afară se auziră strigăte, îndemnuri, huruit de roţi, şi Miatlev ieşi în curte să privească la călătorii care soseau.

În faţa pavilionului se oprise o caretă cu două locuri, plină de praf. Un slujitor de statură uriaşă, ajutat de surugiu, deshăma caii asudaţi. Totodată, din grajd, erau scoşi cai odihniţi. După toate aparenţele, călătorul era o persoană însemnată, căci însuşi căpitanul de poştă se învârtea agitat primprejur ca nu cumva să se întâmple vreo întârziere sau alte surprize neplăcute. Uşiţa caretei se dădu la o parte şi din ea apăru mai întâi o gheată cu vârful ascuţit, pipăind cu băgare de seamă treapta, apoi piciorul întreg şi, în sfârşit, un domn chipeş cu păr cârlionţat, într-un veston larg, de vilegiatură, din canafas, cu vestă înflorată şi pantaloni albi coborî încet şi cu grijă pe pământ. Era fără pălărie, cu un bastonaş uşor în mână, se mişca relaxat, cu prestanţă. Nici urmă de oboseală pe faţa distinsă, uşor arsă de soare, parcă numai ce ieşise din păduricea lui de tei chemat de paşnicul samovar familial. Şi cu toate că alcătuia o apariţie surprinzătoare şi neobişnuită pe fondul acestui peisaj sălbatic: drumul prăfos, hanul afumat de vreme, cerul de stepă decolorat şi tufişurile albicioase de pe marginea drumului, Miatlev îl recunoscu numaidecât pe colonelul von Müffling. Se întâlniră în mijlocul curţii, ca doi fraţi care nu s-au văzut de mult – prinţul nedumerit şi colonelul neputând să-şi ascundă tulburarea.

— Dumneavoastră? zise Miatlev. Cine s-ar fi gândit!

— Adevărat, chicoti nervos von Müffling. După ultima noastră întâlnire la Anicikov...

— În salonul cu băuturi, aminti Miatlev.

— Întocmai, iar acum, în această pustietate! Ce miracol... Dacă nu mi-aţi fi venit în întâmpinare, nici nu v-aş fi observat – Şi von Müffling îl cercetă pe prinţ cu privirea mândră a unui descoperitor. – Dumneavoastră tot singur călătoriţi?...

— Da, spuse Miatlev, încordându-se nu se ştie de ce. Adică nu, sunt cu o doamnă... (Von Müffling dădu din cap înţelegător.) Călătorim împreună şi am făcut un popas aici.

— Înţeleg, zise von Müffling concentrat, gândindu-se la altceva.

— Înseamnă că pe dumneavoastră v-am văzut la Moscova, pe Tverskaia? îşi aminti Miatlev.

— Miracol... Se prea poate. Dar parcă are vreo importanţă?... Prinţe – rosti deodată pe un ton categoric colonelul, aplecându-se înainte şi privind împrejur, intenţionând parcă să anunţe ceva extraordinar, însă numaidecât se destinse şi o schimbă pe şoaptă amicală – când eram la ulani, mi s-a întâmplat şi mie ceva asemănător, doar că eu şi doamna mea mergeam la Varşovia, în rest la fel... – Şi râse forţat. – Sper că nu aveţi de gând să rămâneţi aici pentru totdeauna? Personal, eu am plecat la băi, dar n-am avut noroc şi sunt nevoit să călătoresc de unul singur...

Stăteau alături în bătaia soarelui. Vântul nu se potolise. La orizont, o fâşie de pădure se făcea nevăzută în pâcla prăfoasă.

— Aşa deci, zise Miatlev. Iar eu credeam că vreun alt marchiz Troyat v-a silit să cutreieraţi prin aceste locuri...

— Cine este marchizul Troyat, îşi încreţi fruntea von Müffling.

Din hornul de pe acoperişul băii nu mai ieşea fum. Caii cei odihniţi fuseseră înhămaţi la echipaj.

— Fleacuri, dădu din mână Miatlev, pierzându-şi interesul pentru discuţie. Dacă mergeţi la Piatigorsk, o să ne întâlnim...

— Credeţi? râse colonelul. Oare dumneavoastră...

— Noi mergem spre Tiflis, dar am nişte treburi la Piatigorsk. Von Müffling oftă.

— O să vă aştept... voi fi bucuros. O să vă întâmpin... Doar noi de multă vreme... – Şi se grăbi spre echipaj, mergând, ciudat, de-a îndărătelea,

agitându-şi bastonul şi salutându-l amical pe Miatlev. Apoi, din caretă, flutură din mână şi strigă: Deci, o să vă aştept! Să nu vă răzgândiţi!

Caii loviră în acelaşi timp pământul cu copitele, praful se învolbură, echipajul se urni din loc, lăsându-se când pe o parte, când pe alta. Miatlev rămase în mijlocul curţii, petrecând cu privirea careta care se îndepărta, până când aceasta ajunse lângă o colină nu prea înaltă, o urcă şi, brusc, se opri. Von Müffling coborî din caretă şi o luă în pas alergător spre han.

„Totuşi, asta-i prea de tot!” îşi zise Miatlev uşor iritat. Din baie apăru Lavinia, iar în urma ei fata cea grasă, cu părul ud. Von Müffling se apropia. Neascunzându-şi înciudarea, Miatlev păşi în întâmpinarea lui. Lavinia se opri ceva mai departe. Avea părul strâns cu un cordon, obrajii i se îmbujoraseră, ochii păreau imenşi.

— Serghei Vasilievici, strigă ea. Ce bucurie, iată că vă văd din nou!...

Von Müffling se apropie. Era preocupat şi încordat. Părea că acum va rosti ceva important, dar, gâfâind şi zâmbind vinovat, spuse puţin cam încurcat:

— Prinţe, vasăzică veniţi sigur la Piatigorsk? Nu cumva să vă schimbaţi hotărârea. Eu vă aştept... De bună seamă, dânsa e doamna dumneavoastră... (O! Păr castaniu strâns la ceafă, ochi mari, sprâncene bine conturate, pomeţi proeminenţi. Ciudat: pe de o parte, parcă ar fi o femeie ca toate femeile, iar pe de alta – o frumuseţe...) Deci, vă aştept... Nu zăboviţi prea mult, Serghei Vasilievici, drăguţule – şi numaidecât se întoarse brusc şi porni hotărât spre caretă.

„În sfârşit, iată-ne din nou împreună”, îşi zise Miatlev uşurat.

Se îndreptă spre Lavinia, care urcase în pridvor.

— Ce-ar fi să rămânem aici pentru totdeauna? întrebă ea.

Ah, Lavinia, aburul băii face minuni. Influenţa lui este grozavă: vasele se dilată, sângele, prin urmare, circulă mai uşor prin ele, şi toate organele respiră mai în voie, şi speranţele par mai înflăcărate, şi eşecurile – nişte fleacuri. Când norul de abur loveşte faţa care mai înainte fusese palidă şi speriată totul începe să pară altfel, şi faţa înfloreşte, şi ochii sunt spălaţi de lacrimi, şi căile respiratorii purificate emit cuvinte, fraze, motive şi arii de fericire... Şi mai spuneţi că n-ar exista speranţe. Dumnezeu să vă mai înţeleagă!

— V-aţi schimbat cât timp am lipsit eu, zise ea. Cine este omul acela? Ce v-a spus?...

— Păi, să vedeţi, începu Miatlev, dar ea, râzând, îi puse palma peste gură şi îl duse în casă, răspândind miros de lavandă.

Dar nici nu apucaseră să deschidă uşa crăpată, care abia se mai ţinea, că se auzi din nou zgomotul caracteristic al unui echipaj ce se apropia. Miatlev se uită pe fereastră şi încremeni. Careta lui von Müffling intra în curte. Uşiţa era deschisă şi îndată ce echipajul se opri, colonelul sări jos şi se îndreptă către prinţ. Păşea greoi, era posomorât şi cu privirea în pământ. Lavinia îl sărută pe prinţ pe ceafă şi o zbughi în cameră. Von Müffling se opri în faţa pridvorului. Răsufla greu. Ceva clocotea în pieptul lui.

— Prinţe, rosti el agale şi solemn. Vedeţi, prinţe... Bastonul lui desenă în ţărână un triunghi. – Am uitat cu desăvârşire, stimate domn... în graba plecării... – Apoi tuşi, oftă şi îi întinse lui Miatlev o bucată de hârtie scrisă: Adresa mea din Piatigorsk... Mi-ar face mare plăcere...

Fără să ridice privirea spre prinţ, von Müffling se înclină şi în mare grabă se urcă în caretă. Surugiul fluieră. Lacheul cel uriaş se clătină pe locul său din spate, şi totul dispăru într-un nor de praf.

Seara târziu, mai bine zis noaptea, când, înălţaţi până aproape sub tavan de incredibila şi bogata garnitură de perne şi saltele vechi şi tari, ei ascultau prin somn ţârâitul stepei, la distanţă de cinci ceasuri spre sud, mâna grăbită a lui von Müffling purta pana nervoasă pe hârtie.

„...*Mon cher*, ce greu îmi este să mă concentrez! Închipuie-ţi un han neconfortabil, ridicat încă pe vremea voiajelor lui Potiomkin, de care e lipită staţia de poştă. Închipuie-ţi un cer spălăcit, de parcă n-ar fi luna mai, vârtejuri de praf; iarba, cam prea devreme gălbenită, putoare de latrină; închipuie-ţi situaţia mea, situaţia unui nefericit silit să se ocupe de această poteră anecdotică pe urmele unui om mic, în general, simpatic, lipsit de apărare, neajutorat, care se duce nu ştiu unde, nu ştiu pentru ce, dracu’ ştie cum... Rusia e ceva mai mare decât un judeţ oarecare, şi nici chiar într-un asemenea judeţ nu e lucru uşor să iei urma unui călător. Ce să mai vorbim de aceste întinderi necuprinse?! Cel mai dezgustător lucru însă este ideea că eu tot o să-l prind, şi cu expresia cea mai galantă îl voi... va trebui să-l arestez, să-l escortez... Ce-aş putea să le spun?! Mistuit de această febră insuportabilă, sfâşiat de îndoieli, remuşcări şi alte drăcii, consolându-mă, pe de o parte, la gândul că, poate, a dat Dumnezeu şi au apucat drumul Odesei şi norocul ăsta crâncen n-o să cadă pe capul meu, ci pe al lui Katakazi, care a pornit într-acolo (pe de altă parte însă, de ce să-i revină lui asemenea cinste?...), pe scurt, chinuit de toate cele de mai sus, ajung în apropierea

edificiului de coşmar descris mai înainte. (Am cunoscut nenumărate la viaţa mea şi singură vederea lor mă face să sufăr mai abitir decât cea mai adâncă rană...) Şi ce mi-e dat să văd? Din pridvor coboară prinţul Miatlev în carne şi oase! Mă recunoaşte, glumeşte. Eu mint, bat câmpii, simt că înţepenesc, că mi se întunecă mintea, în orice caz, nu sunt în stare să rostesc fraza sacramentală, îmi încalc îndatoririle şi mă înţeleg cu el... să ne întâlnim la Piatigorsk! De ce – numai Dumnezeu ştie. Drept să-ţi spun, aveam de gând să sfârşesc dintr-odată cu totul şi, cu Dumnezeu înainte – îndărăt la Petersburg, dar s-a petrecut ceva, o enigmă. În plus, dintr-o baie murdară a ieşit însăşi doamna Ladimirovskaia, însoţită de o slujnică botoasă, şi a intrat într-o izbă la fel de murdară ca într-un palat, construit pentru ea de sultanul turcilor. Înaltă, dar nimic altceva. Nimic din ceea ce te-ar putea face să-ţi pierzi minţile, deşi, cum se spune, prinţul ştie mai bine... Acum sunt nevoit să mă hurducăi până la băi, ca măcar acolo, în sfârşit, să-mi îndeplinesc datoria. I-am depăşit cu vreo şaizeci de verste, scriu această scrisoare şi vărs lacrimi de ruşine şi nedumerire.”

Despărţindu-se de von Müffling, locotenentul Katakazi a pornit grabnic spre Odesa, fără să se abată de la înclinaţiile-i naturale şi compătimindu-l în continuare pe prinţul hăituit, nevoit, prin milostivirea soartei, să se împace cu o singură, împovărătoare iubire.

Felul de viaţă, sobru şi cumpătat, pe care locotenentul Katakazi şi-l impusese pentru această călătorie lungă îl ajuta să-şi păstreze forţele şi prospeţimea. Noaptea, poposea negreşit la o staţie de poştă, în vreun sat ori în vreun hotel, convingându-se în prealabil că fugarii lui s-au oprit, într-adevăr, acolo şi, potolindu-şi setea cu lapte proaspăt muls, au purces mai departe. Apoi manifesta o uşoară şi nestingherită preocupare pentru afacerile sale amoroase, şi damele de tot soiul, întâlnite în cale rămâneau dezmierdate şi păstrau în inimile lor cele mai duioase amintiri.

Pentru fiecare dintre ele avea puse deoparte nişte cuvinte deosebite, cu ajutorul cărora, fără niciun pic de efort, obţinea încrederea şi preschimba întâlnirile în adevărate sărbători. Ce fel de cuvinte or fi fost şi cum le-o fi rostit – a rămas pentru totdeauna o enigmă, fiindcă dacă iubirea eternă este o ştiinţă dintre cele mai complicate, cum ar trebui să fie atunci arta unei pasiuni trecătoare?! De bună seamă, natura l-a înzestrat cu prisosinţă pe locotenent cu toate cele trebuincioase pentru peregrinările lui amoroase, care durau din fragedă tinereţe.

Spre cinstea locotenentului însă, ar trebui să recunoaştem că izbânzile de fiecare zi nu i se urcau la cap, ca unor tineri donjuani care se bucură de atenţia femeilor şi sunt înclinaţi să-şi exagereze calităţile moderate. Locotenentul nu se fălea, nu suferea de înfumurare, nu făcea planuri cu bătaie lungă, nu ţinea lista victimelor sale, nu ţesea intrigi subtile în jurul persoanelor care-i cădeau cu tronc şi nu rivaliza cu semenii săi. Relaţiile lui cu femeile erau la fel de fireşti ca şi culesul ciupercilor şi fructelor de pădure, ca plăcerea pentru o mâncare bună, pentru plimbări, pentru spălatul la baie, ca fluieratul unei melodii îndrăgite, ca un somn zdravăn şi bine-venit sau ca o tristeţe luminoasă legată de trecut. Şi nu el, ci ele îl descopereau în gloata deasă, pestriţă, agitată şi zgomotoasă a adoratorilor clarvăzători, şi singure, uitând de propriile precauţii, dădeau năvală spre el, spre îmbrăţişările lui blânde şi simple, cât mai aproape de ochii lui negri şi catifelaţi, care nu cereau nimic, ci doar întâmpinau ospitalier pe fiecare dintre ele în pragul adevăratei fericiri.

„Alungaţi-vă grijile şi prudenţa, lepădaţi pentru o vreme mrejele pregătite pentru fraţii voştri prevăzători, destindeţi-vă. Eu nu vă făgăduiesc nimic în afară de o iubire trecătoare, cu mine e uşor, căci nu aştept de la voi nici alintări, nici jurăminte, nici zestre. Nu e nevoie să vă îndoiţi de mine, şi pe mine nu trebuie să mă înşelaţi. Eu nu jignesc, cu batjocuri, şi chiar recunoştinţa mea n-o să vă pară împovărătoare, cât despre remuşcări, nici n-o să ştiţi ce sunt ele...”

Şi, citind toate acestea în ochii negri larg deschişi, ele uitau, într-adevăr, pentru o vreme de îndatoririle lor perfide, pentru ca pe urmă să se întoarcă la ele cu sârguinţa unor albine.

De cele ce ţi-au fost hărăzite de sus trebuie de asemenea să te odihneşti! De asta se îngrijeşte instinctul de autoconservare, şi femeile care posedau acest instinct (pe pământ, sunt câtă frunză, câtă iarbă), se aruncau sub roţile destinului fără a sta pe gânduri.

Şirul nesfârşit al acestor norocoase, începând în vreun sat cu o Mersindă sau în vreun hotel cu o Sekletele şi sfârşind cu vreo cuviincioasă orăşeancă, văduvă de funcţionar, sau chiar aristocrată, se pierdea în negura vremii. De la junele domnişoare la frumoasele cam trecute, cu umeri marmoreeni – toate răspundeau la semnalele nevăzute ale locotenentului.

Era luna mai, cea mai armonioasă dintre luni, iar asta însemna că pretutindeni în jur triumfă amestecul uniform de bun-simţ şi nesăbuinţă, de căinţă şi risc.

Astfel, fără să fie câtuşi de puţin îngrijorat în privinţa călătoriei care se prelungea, locotenentul a ajuns la Ekaterinoslav. Nu se îndoia de succesul întreprinderii, întrucât ştia că întinsul de culoarea turcoazei al mării îi va opri şi pe fugari, şi pe el. Era fericit că planul cel viclean al încrezutului aristocrat („Locotenente, nu vă sperie perspectiva de a fi dat afară din casa mea?...") este atât de primitiv, şi cu toate că amintirea sumei de trei sute de ruble, înmânată lui odinioară, îl zgândărea din când în când şi îl îndemna să fie circumspect, iar pasiunea pentru plăcerile lumeşti nu-l părăsea nicio clipă, sentimentul datoriei de serviciu precumpănea neşovăielnic.

Dincolo de Ekaterinoslav, oraşul transparent şi plin de verdeaţă, suspendat deasupra Niprului albastru, s-a petrecut un mic incident, care a tulburat călătoria senină a lui Timofei Katakazi.

Nu străbătuse nici cinci verste de la biserica oraşului, când atenţia i-a fost atrasă de un noruleţ de colb portocaliu, care se învolbura înainte, departe, în largul stepei. Inima locotenentului a tresărit şi a început să bată mai tare, ca atunci, pe şoseaua Petersburgului, la intrarea în Moscova. O slăbiciune insidioasă, cum scriu romancierii, i s-a revărsat în tot corpul. Cu glas sugrumat, a poruncit în şoaptă surugiului să gonească din toate puterile şi peste o jumătate de ceas nu se mai îndoia de izbândă: înainte se profila echipajul cunoscut. Distanţa se micşora cu repeziciune. Pesemne că fugarii nu-l observaseră pe urmăritor: nu se grăbeau. Mai mult, echipajul lor s-a oprit pe neaşteptate şi din el a coborât – se vedea foarte bine – doamna Ladimirovskaia într-un costum alb de vilegiatură (semnalmentele se potriveau). Sfidând urmărirea, ea a rupt o floare de la marginea drumului şi cu stângăcie de femeie a aruncat-o însoţitorului său. O mână de bărbat a zvâcnit şi a prins acest graţios dar al naturii. Distanţa se micşora. Dispreţul pe care fugarii îl arătau faţă de pericol îl mira şi chiar îl jignea pe locotenent. În plus, prinţul însuşi a sărit jos şi a început să se învârtă în jurul amantei sale.

Închipuirea înfrigurată a locotenentului zugrăvea următorul tablou: ochii sticloşi ai lui Miatlev, buzele tremurânde ale tinerei desfrânate. „Regret mult, luminăţia voastră, însă porunca imperială... datoria..." „Care datorie, locotenente?" Şi numaidecât îi va da o sută de ruble. „Restul la întoarcere, prinţe... Doamnă, poftiţi în echipaj..." Sau: „Care datorie, locotenente?..." „Vă rog să urcaţi în echipaj, domnule. N-am timp de discuţii..."

În sfârşit, a ajuns în dreptul echipajului oprit, şi cursa a încetat. Locotenentul s-a simţit fulgerat de o durere pătrunzătoare: nu cumva i se înfipsese în inimă o săgeată otrăvită? Gustul amar şi vâscos al erorii i-a năpădit cerul gurii, i s-a lipit de dinţi, i-a încleiat limba. Cu un efort supraomenesc, locotenentul a izbutit să articuleze o frază, străduindu-se să pară imperturbabil.

— Domnilor, n-aţi întâlnit din întâmplare pe nişte prieteni ai mei, soţ şi soţie: ea tânără, el cu ochelari?... Ea tânără, frumoasă...

În faţa lui stătea un domn trupeş într-o redingotă demodată şi pantaloni bufanţi în carouri – un moşier de stepă cu o expresie tâmpă pe faţa cărnoasă, bolnăvicioasă. O fetiţă în rochie albă, cu gura uşor întredeschisă, îl privea cu lăcomie pe călătorul bronzat şi cu ochii negri.

— Da, parcă, a zis stăpânul stepelor nepăsător.

Timofei Katakazi, tolănindu-se nepoliticos pe perne, a făcut un gest apatic din mână, şi surugiul a dat bice cailor.

...În mijlocul principatului Finlandei, pe un drum tăiat printr-o superbă pădure deasă, mirosind înăbuşitor a răşină, se târau încet domnul Sverbeev şi Afanasi, care jelea fără contenire. Harabaua li se stricase demult, ca de altfel şi ciubotele, însă urmele clare, lăsate de fugari pretutindeni, se aşterneau pe tot drumul, şi asta era consolarea lor de fiecare zi. Înaintau încet, dar neabătut. În faţa lor se afla Suedia.

67
Capitol intercalat

De regulă, balurile mascate de la palat se organizează iarna. Îndată ce lumina ferestrelor se albăstreşte, iar asta, de pildă, în decembrie, se întâmplă pe la ceasurile cinci seara, se aprind lumânările şi din balconul cântăreţilor se aude larmă, tuse, apoi scârţâitul unui arcuş pe strune, un strigăt de trompetă, gama sfioasă a unui lăut, de parcă nu muzicanţii îşi încearcă instrumentele, ci fantoma obraznică a domovoiului[25].

De obicei, la această oră, prin apartamentele palatului mai adie încă un vânticel răcoros, dar sobele de teracotă se încing din ce în ce mai tare, şi numaidecât răsună bubuitul orchestrei, iar şuvoiul mulţimii cu o mie de chipuri se revarsă în palat, încurcându-se în costumaţii, în presupuneri, învârtindu-se, râzând, intrigând, arzând, atât de tare, încât îţi vine să te

lipeşti cu fruntea de geam şi măcar pentru o scurtă clipă să te răcoreşti... Gavotă, mazurcă, menuet... Muzică, din pricina căreia tremură podoabele de cristal ale candelabrelor, şi pare că dincolo de ferestre nu mai există nimic, şi toată omenirea s-a adunat aici şi, asudată, îmbujorată, îşi sărbătoreşte succesele, izbânzile, victoriile şi calităţile neştiute. Şi, poate, în aceasta şi constă farmecul balurilor mascate de iarnă: albăstreala de afară, cel dintâi geruleţ, muzica răsunătoare, sobele calde, salvatoare, foşnet, şi fâşâit, şi bubuit, şi... zidurile de nepătruns ale palatului, care separă de restul lumii, ca nimic din ceea ce se petrece dincolo de ele... Iscusinţa de a vedea departe nu aduce totdeauna fericire.

Balul mascat de vară este o serbare de alt soi. Ferestrele palatului cel mare din Ţarskoe Selo sunt larg deschise, şi fiecare seamănă cu un felinar strălucitor, nemaipunând la socoteală celelalte felinare şi felinăraşe, ce îşi leagănă lumina pe tot cuprinsul uriaşului parc, pe malurile heleşteelor, în chioşcuri, şi în grote, şi în scorburile ulmilor seculari, şi în mâinile încremenite ale Venerelor şi Apollonilor de marmură, şi în mâinile tremurătoare ale oaspeţilor în culmea bucuriei. Şi aici cântă orchestra, dar muzica nu pare îndrăcită. Natura, adică cerul şi pământul înăbuşesc, astâmpără, sting totul... Beznă, penumbră, mister, iluzie... Fiecare trunchi de arbore ascunde o enigmă, şi dacă din întunecime, din tufişuri, fornăind, pufnind, mormăind blesteme, ţinându-se de mână, ţâşnesc pe neaşteptate duhul pădurii şi vrăjitoarea, aproape că nu-ţi dai seama ce sunt: oameni travestiţi sau monştri atraşi de petrecere. Undeva, într-o poieniţă fantastică, în lumina palidă a felinarelor verzi, se iveşte un vizitiu, parcă de pe altă lume, purtând o pălărie cu pene pe cap şi având deprinderile contelui Orlov, înconjurat de o ceată de rusălci, nimfe şi himere, şi-ţi vine să-i sari în ajutor, să-l salvezi, să nu-l laşi să se prăpădească... Şi inima încremeneşte. Şi începe să ţi se pară, începi să crezi că, acum, oricât ai merge – o zi, o lună, un an – tot aşa vor răsuna şi trâmbiţele, şi flautele, şi viorile, şi vor bubui tobele, vor licări felinarele, şi, oricât ai merge – până la Voronej, Irkutsk, chiar până la ocean – totul e un parc semiîntunecos, bogat împodobit, suprasaturat de confort, iubire, făgăduinţe, de mireasma violetelor de noapte, a parfumului franţuzesc, a mâlului din heleşteele calde, a pinilor finlandezi şi a desfătării...

— S-ar putea, zise Nikolai Pavlovici, privind în oglindă. Cu toate că nu-mi mai amintesc cum interpretam acest rol în tinereţe. Aşa ceva poţi să interpretezi numai când eşti tânăr şi nu eşti prea împovărat de alte griji.

Din oglinda agăţată în perete îl priveau doi: primul – el însuşi, de după umărul lui – decoratorul Ivan Şumski, care nu era nici în frac, nici în uniformă, nici în brandenburguri, ci într-o redingotă largă, dreaptă ca un sac, după ultima modă, cum se cuvine pictorilor şi actorilor. Bucle negre, care-i atârnau pe umeri. Aureola lor îi încadra faţa rotundă, cu bărbie dublă. În ochi – concentrare şi chiar inspiraţie, dar nicidecum servilism şi spaimă de slugă. Într-un fel, lui Nikolai Pavlovici îi plăcea acest lucru: asupra lui Şumski, el nu şi-a încercat puterea prefăcătoare în scrum a privirii sale. A încercat o dată, însă decoratorul a rămas indiferent. Suveranul a înmărmurit, s-a şi mâniat, dar numaidecât a izbucnit în râs.

Şumski era leneş şi apatic. Putea fi omorât în bătăi, dar nu schimbat. Plecăciunea lui, semnificând consimţământ tacit, era politicoasă, dar atât. El nu discuta, nu obiecta, nu ridica din umeri nedumerit când trebuia să procedeze după capriciile sau mofturile Suveranului, dar atunci faţa lui exprima atâta durere, în gesturile lui citeai atâta întristare, încât era mai uşor să dai din mână şi să renunţi, decât să-l condamni la suferinţă. Nimeni nu putea rivaliza cu el în arta balurilor mascate. Întotdeauna, fantezia lui uimea şi pe oamenii cei mai înzestraţi. Când după îndelungi cugetări, şovăieli şi oftaturi în ochii lui mici şi somnoroşi se aprindea o luminiţă, puteai fi sigur că noul bal mascat le va întrece pe toate cele dinainte. Cu un gest neglijent îşi azvârlea schiţele cetei de pictori şi, răsuflând din greu, rotofei şi tăcut, se plimba agale prin palat şi prin parc, observând cum prind viaţă proiectele lui geniale. Într-o bună zi, Nikolai Pavlovici şi-a dat seama că printre nenumăraţii săi slujitori, mici şi neînsemnaţi, Ivan Şumski a ocupat treptat un loc special. Pe când toţi ceilalţi nu erau decât executanţi fideli şi supuşi ai unei voinţe străine, el se bucura de lumina harului divin. Altor pictori le izbutea mai bine îmbinarea culorilor, sub penelul lor culorile ardeau, mângâiau privirea şi tulburau sufletul. La dorinţa lor, felinarele colorate preschimbau parcul într-un lăcaş de spirite şi visuri. Focurile de artificii multicolore, ca nişte şoimi, ţâşneau ascultătoare din mâinile lor şi împodobeau cerul nocturn de la Ţarskoe Selo după desenele prefigurate de ei. Ei strigau mai tare la argaţi, se agitau mai tare, cădeau într-un extaz ce aducea cu agonia. Toate mărunţişurile şi detaliile, secretul culorilor şi feluritelor cleiuri le erau cunoscute din născare, dar gândul lor, asemeni efemeridelor, zbura doar pentru o clipită, ca să se prăbuşească apoi şi să se risipească numaidecât. Şi cu ochii ieşiţi din orbite, înmărmureau lângă

roadele pipernicite ale inspiraţiei lor, fără să înţeleagă ideea ce reunea capodoperele lor disparate.

Ivan Şumski absorbea ideea principală odată cu aerul, zgomotos şi fără să se grăbească. Poate că nişte săgeţi nevăzute, slobozite din ceruri, îl atingeau pe nesimţite şi în creierul lui luminat se profila o figură geometrică simplă, cu baza pătrată, care străpungea bolta cu vârful ei ascuţit, pe care se zărea desluşit silueta maiestuoasă a împăratului. În asta consta totul, şi lui Ivan Şumski nu era nevoie să-i explici. El simţea acel lucru şi cu ajutorul geniului său îl prefăcea în artă moralizatoare. Şi tocmai în această privinţă s-au înţeles în mod tacit, o dată şi pentru totdeauna, suveranul şi decoratorul.

În oglindă, Nikolai Pavlovici se vedea pe sine înveşmântat în armură de cavaler din secolul al şaisprezecelea şi coif cu viziera ridicată. Platoşa zăngănea şi scârţâia, te apăsa în jos, dar în strălucirea ei rece ascundea un tâlc înalt, şi pentru a-l dezlega şi a se încânta cu el, şiruri de norocoşi invitaţi se scurgeau spre domeniile de la Ţarskoe Selo.

— Cum ţi-a trecut prin cap ideea cu această toaletă de bal? întrebă Nikolai Pavlovici fără să-şi ascundă satisfacţia.

— Mi-a trecut, bombăni Şumski, potrivind penele de struţ ale coifului.

Ultimul bal mascat de vară era încă şi astăzi în amintirea tuturor şi nimeni nu credea că Şumski va fi în stare să se întreacă pe sine. Când carele romane, poleite cu aur, trase încet de cai cuirasieri, înecaţi sub cergi înflorate, au trecut prin parc de la arsenal spre esplanada palatului Alexandrovski în lumina orbitoare a focurilor de artificii, cârduri de supuşi aproape se aşternuseră în poze mute pe gazonul moale englezesc; un murmur de admiraţie tăcut, ceva semănând a „Ooo... uuu... a...!”, stăruitor, necurmat, se revărsa de pretutindeni, înălţându-se spre cer; ochi larg deschişi surprindeau fiecare mişcare a Cezarului şi a celor din preajma lui. Tunica albastră a Cezarului, care se înălţa în primul car, părea o prelungire a cerului; o cunună de laur îi încadra fruntea înaltă; sulul de pergament ce îl ţinea în mână semnifica speranţele pentru care se prosternau copiii lui fericiţi. Nikolai Pavlovici îşi amintea bine seara aceea. Senzaţia de realitate a tot ce se petrecea nu l-a părăsit pe tot parcursul drumului. Chipuri cunoscute apăreau când la dreapta, când la stânga, când înaintea boturilor cailor. Uneori, ca din senin, simţea că începe să clocotească în el o enervare nelămurită, dar se stingea numaidecât, deşi încă multă vreme după aceea felinarele multicolore i se păreau mai tulburi, bubuitul petardelor înăbuşea

glasul viorilor, parfumul florilor dispărea în odoarea acră a pulberii rachetelor... Pesemne, îşi zicea el, vreun prăpădit jigărit, chinuit de sarcasm, vreun Miatlev, dispreţuind bucuria generală, se ascunde într-o poieniţă retrasă, rânjeşte şi se preface nepăsător... Mulţimea însă respira adânc, cu evlavie, şi consoarta Cezarului stătea alături cu o expresie de măreţie împărătească pe faţa palidă, obosită şi frumoasă.

Şi din nou acel „Oooo... a... uuu...!” Făpturi necunoscute pe picioruşe subţiri (să fie oare supuşii lui?), agitându-şi mâinile nerăbdătoare, dând la o parte crengile tufişurilor, se repezeau din adăposturile lor, din chioşcurile preferate, spre carele ce înaintau domol, ca să se simtă participanţi la această minune în vecii vecilor.

„Oooo... aaaa... uuuu!...”

Aşa a fost precedentul bal mascat. Mulţumită splendorii sale şi mai ales desăvârşirii ideii principale era încă proaspăt în memorie. În urechi încă mai răsunau viorile, cornii şi trâmbiţele, prin faţa ochilor se mai perindau măştile cu expresii triumfătoare şi carele daurite, învăluite într-o lumină tremurătoare, şi, deasupra tuturor – el însuşi, Cezarul, chemat să fericească, să purifice, să înalţe amărâtul, zbuciumatul, supusul şi marele său popor... Acel bal mascat era încă proaspăt în memorie, deşi trecuseră patru ani şi mai bine. Dar iată că acum, Vanka Şumski, care se îngrăşase binişor, trebuia să înfrunte acea feerie şi cu ajutorul geniului său să confirme încă o dată statornicia celor rânduite de Cezar.

Armura de cavaler era foarte grea. Ar fi putut, desigur, să îmbrace una mai uşoară, de mascaradă, dar Nikolai Pavlovici a preferat una adevărată. În genere, când proclami ceva, nu poţi să arăţi nefiresc. Mulţimea trebuie să te divinizeze, curtenii – să te imite şi să te admire, tovarăşii de luptă apropiaţi – să te înţeleagă şi să te aprobe, familia – să se mândrească. El făcea toate astea de un sfert de veac. A crescut o nouă generaţie de executanţi pricepuţi şi siguri ai voinţei lui, cât priveşte pe cei câţiva rataţi înrăiţi şi imorali, care doreau imperiului său tot felul de necazuri într-o mişelie înnăscută şi din spirit de contradicţie, până la urmă nici lor nu le rămâne altceva de făcut decât să depună armele...

Dincolo de fereastră se întindea parcul, încă pustiu. Soarele abia începea să se lase către asfinţit. Mai departe, lângă tufele de trandafiri, retezate de o mână grijulie, se zărea figura unei femei într-un veşmânt de culoarea cerului, nemişcată şi nefirească. Umbrela galbenă din mâna ei semăna cu o floare. Stătea acolo de mult, parcă în uitare. „Aşteaptă pe

cineva, presupuse Nikolai Pavlovici. Proasta crede că dacă stă după tufiş nu o vede nimeni.” Chiar sub fereastră, doi cavaleri mândri, în armuri strălucitoare, discutau domol la umbra unui tei secular. Vizierele ridicate lăsau să se vadă chipurile bărbăteşti, frumoase, rafinate ale celor doi. Gesturile lor erau elegante şi uşoare. Părea că armurile lor erau făcute din hârtie. Nikolai Pavlovici ridică mâna, biruind cu greu povara metalului. Cu cinci ani în urmă n-ar fi dat nicio importanţă acestui lucru, acum însă necruţătoarele semne ale apropiatei bătrâneţi se făceau din când în când simţite. Deşi tinereţea parcă nu-l părăsise! Totuşi cel mai mare dintre fii, Alexandr, are vârsta lui Hristos şi, stând acolo, la umbra teiului, discută potolit, mişcându-şi elegant mâna înveşmântată în fier. Chiar şi Konstantin, care stătea alături de fratele său, împlinise douăzeci şi patru... Ce distanţă!...

— Ascultă, Şumski, zise Nikolai Pavlovici. Ce muzică prevezi pentru esplanadă?

— Cadril, răspunse Şumski, fără a sta pe gânduri.

— Ce prostie, spuse Nikolai Pavlovici, simţindu-se, din senin, cuprins de enervare. Cine te-a sfătuit? Dacă vei întreba pe oricare cavalerist – va râde...

— Nu va râde, oftă Şumski îndărătnic.

Afară se auzi un râs. Femeia în veşmântul de culoarea cerului stătea în aceeaşi poză nemişcată.

„Curând voi muri, îşi zise Nikolai Pavlovici. Iar ei vor trăi, şi eu n-am să văd asta. Cum vor trăi, ce vor face – pentru mine va rămâne o taină. Alexandr e cam prea delicat, a fost educat de un poet cu sânge oriental în vine şi cu duioşie în privire... Printre alte însuşiri necesare a cultivat în moştenitor mărinimia...”

Îşi aminti de propriul său educator – generalul Lamsdorf. Generalul era sever, crud şi violent. Ţelul lui era să scoată din micul mare prinţ duhul nesupunerii. Nuiaua era principalul lui instrument. A rezultat ceva destul de ciudat: generalul îl biciuia pe Nikolai Pavlovici, transformându-l într-un soldat desăvârşit, mama însă încerca să-şi ferească fiul de front, observând că el, cu cât era biciuit mai tare, cu atât era mai atras de ştiinţele militare. În duelul dintre nuia şi împărăteasa văduvă, nuiaua a ieşit biruitoare. Amintindu-şi cu neplăcere de fizionomia înverşunată a fostului său educator, Nikolai Pavlovici înţelegea că mâna lui necruţătoare era dirijată de providenţă. La urma urmelor, soarta statului era hotărâtă nu de pasajele poetice ale lui Vasili Jukovski, ci de puterea armatei, pe care el, monarhul

absolut, bătut cu nuiaua în copilărie, o crease spre spaima vrăjmaşilor. De bună seamă, Alexandr era un ofiţer foarte capabil şi, cu toată influenţa blândă a poetului Jukovski, şi-a însuşit arta militară cu dragostea cuvenită şi cu sârguinţă, deşi... uneori îşi îngăduia să afirme, cu o îndărătnicie de neînţeles, că armata se ocupă mai mult cu exerciţiile de front, când pentru ea nu paradele sunt importante, ci preocupările pentru armament nou şi pentru a învăţa să-l folosească. Odată, Nikolai Pavlovici a remarcat tăios că instrucţia de front şi paradele nu sunt o prostie, ci o necesitate care dă mulţimii armonie, educă supunerea, încrederea în comandant şi dorinţa pentru faptele de vitejie.

Femeia în veşmânt de culoarea cerului continua să rămână neclintită, aşteptând ceva. Părea tânără, subţire şi, pesemne, sigură de sine. Unora ca ea li se pare că viaţa e veşnică şi că poţi, fără să ţii seama de timp, să stai lângă tufele de trandafiri şi să n-ai grijă de nimic. Îi venea să se apropie de fereastră şi să-i întrebe pe fiii lui: „Domnilor, oare nu pe vreunul dintre dumneavoastră vă aşteaptă doamna de lângă tufele de trandafiri?”

„Ce-o să fie când voi muri? îşi zise Nikolai Pavlovici. Ce-or fi având de gând cei care vor rămâne? Oare succesele statului nu fac dovadă că am avut dreptate?... Ce-or fi vrând atunci când dau din cap şi mă aprobă?...”

Enervarea sporea, ridicându-se din adâncul sufletului. Încă o clipă, şi va începe să se reverse, şi atunci se va petrece lucrul cel mai neplăcut: i se vor prezenta chipurile compătimitoare ale fiilor, şi Şumski o va porni la fugă, alene şi stângaci, şi sărbătoarea plănuită se va amâna sub un motiv convenabil, şi totul se va schimba, numai necunoscuta sigură de sine, ţinând în mână umbrela galbenă şi inutilă, va continua să spere nu ştiu ce, nemişcată şi îndărătnică... Fu nevoit să se încordeze, să-şi adune întreaga voinţă şi să-şi îmblânzească clocotul aprig al mâniei. Oare pentru prima dată?... Între timp, necunoscuta în veşmânt de culoarea cerului dispăruse. Alexandr îşi asculta fratele cu un surâs jucăuş pe buze. Acest cavaler înalt şi frumos a fost perfect modelat şi îmblânzit de Vasili Jukovski nu fără încuviinţarea împăratului. De parcă îşi mai aminteşte cineva de asta? Şi cine va putea mai pe urmă să explice hohotele de plâns ale copilului de şapte ani, când a aflat că el este moştenitorul? Plângea cum nu plânge un copil, nepotolit, încet şi neajutorat, stând într-un colţ pe vine, cu pumnişorii pe genunchi, şi tatăl, neînţelegând pricina lacrimilor lui, n-a îndrăznit totuşi să-i pună ca mentor un alt Lamsdorf. Gurile rele şuşoteau atunci că moştenitorul n-are zile multe, dar el a supravieţuit. Iată-l acum stând sub

fereastră şi zâmbindu-i fratelui; e drept, nu era atât de ferm şi autoritar cum ar fi fost de dorit, însă destul de matur, cumpătat, uitând de mult mâhnirea sa din copilărie.

Nikolai Pavlovici se linişti şi pentru o clipă socoti că cei doi fraţi discută despre femeia de lângă tufele de trandafiri. Vru chiar să se apropie de fereastră, ca fiii să observe pe faţa lui un zâmbet complice, dar Şumski tocmai îi fixa ceva la spate, fornăind ca de obicei, apoi Nikolai Pavlovici îşi aminti brusc nedumerirea fiului cel mare auzind de ordinul de arestare a lui Miatlev. De fapt, Alexandr îl dispreţuia pe prinţ, şi pe drept, dar nu putea nicicum să înţeleagă cruzimea pedepsei. Şi Nikolai Pavlovici, pentru a nu ştiu câta oară, rosti în gând un cuvânt adresat fiului cel mare, nehotărându-se vreodată să-l spună cu glas tare: „Oare nu ştii că orice om, fie el bărbat ori femeie, care sfidează societatea şi încearcă să încalce hotarele morale stabilite de natura acelei societăţi, de veacuri, de Dumnezeu, nu poate rămâne nepedepsit, şi ordinul meu în cazul respectiv nu-i un capriciu, ci expresia voinţei divine, şi dacă vreodată, într-un caz asemănător, vei hotărî să te călăuzeşti după pornirile sufletului, vei fi numaidecât asemuit acelui jalnic suveran care a încercat să interzică vitelor să mănânce florile de pe păşune sub motivul că sunt frumoase?...” Niciodată însă nu s-a hotărât să rostească acest cuvânt cu glas tare, fiindcă îşi dădea seama că ar fi apărut ca o justificare, că l-ar putea rosti în faţa senatului, dispreţuind dinainte aprobarea lui tăcută, însă fiul îi va spune respectuos: „Este adevărul adevărat”. Iar asta ar fi mai cumplit decât o obiecţie.

— Multă vreme o să mai fornăi acolo? întrebă el nemulţumit.

— Fac ce pot, răspunse Şumski nepoliticos. Asta-i regula..

Ce puteai să-i obiectezi? Decoratorul ştia cum să răspundă.

Soarele se ascunsese după copaci. Se auzi scârţâitul unei telegi, plină de butoaie şi lăzi, însoţită de artificieri cu feţe concentrate.

Împăratul făcu un pas şi zâmbi.

— Ce zici, Şumski, dacă voi cădea?

Decoratorul tăcu. Nikolai Pavlovici veni lângă fereastră, închipuindu-şi cum ar arăta în cadrul ei privit din parc. Se gândi că ar putea să se adreseze fiilor cu o frază glumeaţă, să le spună, de pildă: „Se apropie ceasul încercărilor, sunteţi pregătiţi, domnilor?” Sau: „Dar unde sunt doamnele noastre?”, referindu-se la Alexandra Feodorovna şi la fiicele mai mari, care îşi probau de zor toaletele de bal în celălalt capăt al palatului, sau

pur şi simplu să tuşească, iar fiii să se întoarcă, şi să le facă semn cu mâna grea de fier, sau să amenințe cu degetul, sau să-i cheme şi să le şoptească ceva comic, ca între bărbaţi... Dar armura îl obliga la altceva. Şi pe măsură ce clipa serbării se apropia, pe măsură ce umbrele deveneau mai pronunţate, veşmântul cel greu se încărca de semnificaţii, şi ceremonia care urma să înceapă căpăta un înalt înţeles de stat, căci mulţimea sărbătorească trebuia nu numai să se desfete cu priveliştea suveranului, ci şi să absoarbă credinţa, moralitatea, bărbăţia şi respectul pentru datorie, care emanau dinspre el.

La ceasurile opt, cum fusese stabilit, auguştii cavaleri se aflau în şa. Uitându-şi pasiunile pământeşti, lepădându-se de simţămintele care-i tulburau mai înainte, calmi şi austeri ca nişte zei, erau pregătiţi pentru rolul ce li se destinase. Slujitorii care îi aşezaseră în şa, ofiţerii din gardă, generalii din suită – toată această oştire care zâmbea, se înclina, venera, aproba făcu un pas îndărăt şi înmărmuri, după cum se cuvine, aşteptând să înceapă istorica festivitate. Pictorul Horace Vernier, care se retrăsese odată cu suita, măsura distanţa cu privirea, şi în ochii lui nebuni se răsfrângea întreaga familie imperială, aşa cum trebuia să apară în faţa contemporanilor.

— Vreau ca domnul Vernier să picteze această ceremonie, zise Nikolai Pavlovici, fără să se întoarcă spre francez.

Graba cu care pictorul a mânuit pensulele pe pânză s-a resimţit şi în subiect. Konstantin Nikolaevici, nu se ştie din ce motiv, nu era înfăţişat în armura de cavaler, cum a fost în realitate, ci în veşmântul obişnuit al unui tânăr din evul mediu, ţinând în mână o pălărie cu pene, pe care şi-o scosese, ascultând plin de respect cele ce-i spunea părintele său. Nikolai Pavlovici, cu o faţă de tânăr mustăcios, întindea teatral mâna dreaptă, arătând direcţia alaiului; alături, călare pe un cal alb, se afla Alexandra Feodorovna, în costum de amazoană; în stânga suveranului îşi juca armăsarul Alexandr Nikolaevici, ferecat în platoşă; în fund, se aflau, tot călare, marea principesă Olga Nikolaevna şi Sanny; iar în colţul drept, îmbrăcat în armură de cavaler, a apărut surprinzător ducele de Leichtenberg, deşi nu participase la bal.

Inspiraţia pictorului s-a dovedit prea timidă, închipuirea creatoare – derizorie, sufletul – neîncăpător. E adevărat, toţi puteau fi cunoscuţi; caii, armurile, toaletele femeilor arătau firesc. Iată de ce toţi cei înfăţişaţi pe pânză au aprobat cu înflăcărare arta lui Horace Vernier, însă, după mulţi ani, trebuia să fii înzestrat cu o închipuire neobişnuită, ca, privind această operă

inexpresivă, să fii în stare s-o întregeşti şi să-ţi reprezinţi balul trecut în adevărata lui lumină.

De altfel, împotriva tuturor aşteptărilor, balul n-a reuşit. Cortegiul cavalerilor a fost luat, la început, drept o ceată de actori şi abia pe urmă, ca scuză, au răsunat ovaţii frenetice, dar atât de nefireşti, că îţi venea să-i biciuieşti pe cei mai zeloşi pentru falsitate şi prostie... Pesemne se întâmplase ceva. Ceva parcă se schimbase...

Tabloul ghinionist, pus într-o ramă fastuoasă, a călătorit multă vreme de la Palatul de Iarnă la Alexandrovski, de acolo – la Palatul cel mare de la Ţarskoe Selo, s-a stabilit, în sfârşit, în cel de la Gatcina şi a fost uitat.

68

Şesul obosit mai izbea privirea cu negară şi praf, dar în suflarea vântului de miazăzi se simţea deja pragul edenului. Seara, miraje îndoielnice apăreau înaintea fugarilor şi pensula servilă a nu ştiu cui, fără să cruţe culorile, stropea orizontul, alcătuind liniile fantastice ale munţilor albaştri şi răcoroşi, ale pădurilor de smarald, ale macilor împurpuraţi, siluetele diforme ale platanilor umbroşi încovoiate peste cascadele verzi-străvezii şi toate acestea învăluite în mirosul pătrunzător, dulce-amărui, fericit, leneş, al fructelor de corn putrezite, din anul trecut, al brânzei de oaie, al nucilor şi tiziculuí; ba chiar se auzea şi un zvon neîntrerupt, continuu, nelămurit: venea, poate, dinspre stepa adormită, sau, poate, dinspre cascade, sau chiar de la o haraba greoaie, deşi putea fi şi sunetul unui corn de vânătoare, al unei *zurne*[26], sau chiar al unui glas omenesc plin de încântare.

Un echipaj cu totul dărăpănat se târa din punctul A spre punctul B. În echipajul tras (cum prevede regulamentul poştelor) de trei căluţi de stepă, cu coame lungi şi nepăsători, se aflau doi oameni: un bărbat şi o femeie. El nu era prea tânăr, purta un costum cenuşiu mototolit, o pălărie moale care îi alunecase pe frunte. De sub marginile ei sclipeau nişte ochelari. Vânturile, arşiţa şi vitregiile drumului lung se osteniseră îndeajuns cu chipul lui, dar, înăsprindu-l, îi dăduseră şi mai multă bărbăţie, ceea ce în îmbinare cu nobleţea înnăscută, arăta că bărbatul aparţinea acelui cerc de petersburghezi de neam, cărora totul le este îngăduit. Linia destinului însă, care abia putea fi observată în palma lui, dar brăzda foarte adânc fruntea lui înaltă, vorbea nu numai de mulţimea furtunilor cu care a avut de a face, ci şi de faptul că

drepturile lui nemărginite şi privilegiile nu sunt decât poveşti cu Moş Crăciun, fiindcă libertatea şi fericirea nu de ele sunt hotărâte, ci de putinţa de a te lipsi de ele.

— Şi totuşi, trăiască libertatea! zise Lavinia cu îndărătnicie.

Să fi fost oare fericit acest domn cam trecut, care s-a lepădat de plăcerile ispititoare ale Fortunei de dragul unei speranţe nebuloase, sfărâmicioase, alunecoase şi, pe deasupra, înşelătoare? Şi năzuinţa lui stăruitoare din punctul A spre punctul B nu era oare confirmarea grăitoare a cunoscutului adevăr că faptele noastre nu sunt determinate de mofturile noastre, ci de poziţia, ce nu poate fi cunoscută, a astrelor?

— Aţi uitat s-o pomeniţi pe tovarăşa de drum, zise Lavinia.

...Tovarăşa lui de drum era tânără şi frumoasă. Fireşte, o astfel de caracterizare ar putea să pară banală, de n-ar fi convingerea că în natură pur şi simplu nu există cuvinte în stare să exprime înfăţişarea ei. Ochii ei cenuşii, imenşi, ce sugerau imaginea abisului, erau aţintiţi fără contenire asupra călătorului, iar el, răsfrângându-se în ei, putea, cu agerimea proprie doar celor aleşi, să judece alegerea sa dumnezeiască. Părul castaniu, răsucit în coc pe creştetul capului, dădea chipului ei asemănarea cu acea femeie cioplită din marmură şi însufleţită de osârdia geniului căreia i se închinau deopotrivă şi părinţii, şi copiii.

— Ce povară îmi aruncaţi pe umeri, rosti Lavinia. Asta-i peste puterile mele. Veniţi-vă în fire…

El tăcu. Ea se lipi de el, ca de obicei, strâns, căutându-şi locul sub mâna lui. Paradisul viitor se apropia, căpătând contururi tot mai reale. Echipajul se şubrezea văzând cu ochii. Scârţâitul lui semăna cu un vaiet care nu înceta nici când stătea pe loc. La popasuri, vizitiul, cu un aer deznădăjduit, lega şi strângea mereu câte ceva, nutrind speranţa că vor răzbate până la Stavropol. Uneori erau ajunşi din urmă de chipeşe trăsuri particulare, unde totul era încă trainic, chibzuit, potrivit, necum lădoiul lor închiriat. Şi din aceste cuiburi fericite priveau călători obosiţi, dar mulţumiţi, care se grăbeau la băi având cugetul curat al copiilor răsfăţaţi. Ei făceau cu mâna spre troica cea tristă, strigau cuvinte de compătimire şi dragoste, pe scurt, se purtau cum se poartă întotdeauna călătorii cei fericiţi, care nu se ştiu vinovaţi de nimic.

Încremenind brusc, Miatlev îşi zise: „Ce fac? Unde o duc? Ce pot să-i făgăduiesc? Pasărea, oricât de mult i-ar plăcea zborul, nu poate zbura la nesfârşit...”

— Aţi tresărit, spuse Lavinia fără să deschidă ochii.

El nu răspunse.

— Nu vă temeţi, totul o să fie bine, adăugă ea.

Erau deja în plin sud. Răcoarea se făcea simţită doar noaptea, mai bine zis în zori. Baie nu mai făcuseră de mult. Într-o zi s-au scăldat într-un râu domol, cu apa tulbure. Erau înlănţuiţi de o oboseală stranie, netrecătoare. Ar fi trebuit să se oprească undeva câteva zile, să-şi pună în ordine trupul şi sufletul, dar nu aveau unde. În drum nu mai întâlniseră niciun han. Rarele staţii de poştă erau neîncăpătoare, murdare şi neprimitoare. Spre deosebire de fugarii noştri, alţi călători plecau la băi echipaţi cu meticulozitatea unor încercaţi exploratori ai pustiurilor. Pentru noapte, slugile înălţau corturi, bucătarii pregăteau cina, cameristele se îngrijeau de culcuşuri confortabile, din cufere ieşeau la iveală cearşafuri foşnitoare, feţe de masă scrobite, argintărie, porţelanuri, pipe de fumat, cărţi de joc, cărţi de citit, chitare... Ei nu aveau nici de unele şi Miatlev nu pregeta să se ponegrească în taină pentru necugetare, şi se ruga lui Dumnezeu să nu se întâmple nimic şi soarta să le dăruiască binefăcătorul răgaz în vreo oază neaşteptată. Se uita cu teamă şi cutremurare la faţa trasă a Laviniei, la buzele ei pârlite, însă tânăra femeie se ţinea vitejeşte, căci văile în care intraseră, măcar că răspândeau dogoare, prevesteau totuşi tărâmul mult dorit, unde îi aşteptau pacea şi odihna.

Pe la mijlocul unei zile istovitoare, Lavinia adormi. Pe faţa ei tremurau picături de sudoare. Trupul ei ardea atât de tare, încât cămaşa lui Miatlev se umezise. Cam la o jumătate de verstă înainte se zărea, aievea, o pădure verde, şi dinspre ea se auzea deja ciripitul voios al păsărilor, şi nu mai era nicio îndoială că, din clipă în clipă, pâraiele răcoroase şi limpezi ale pădurii trebuie să se înfăţişeze privirilor... Izbăvirea se apropia în scârţâitul roţilor obosite, dar Lavinia ardea tot mai tare. Stăruia o căldură nesuferită. Miatlev îşi petrecu palma peste faţa ei scăldată de sudoare. Deodată ea întrebă:

— Unde vă este pistolul?... Locurile sunt pustii, principe, nu ştii ce se poate întâmpla... – şi îl dărui cu o grimasă tristă, tot ce putea oferi în loc de zâmbet. Îl privea de departe, dintr-o ţară străină, ea însăşi o străină; buzele i se acoperiseră de o pojghiţă uscată; mâna îi atârna moale. Miatlev porunci să fie oprită corabia muribundă. O luă în braţe şi o duse la umbră. Era fierbinte şi îi frigea mâinile ca un tăciune încă nestins. N-aveau nici mâncare, nici băutură, nici doctorii, nici doctori. Vizitiul, ca o închipuire goală, se aşează tragic lângă roată. În jur zumzăiau albine.

— Sărmanul Serghei Vasilievici, şopti ea stins. Numai eu sunt vinovată de toate.

O aşeză pe manta şi o acoperi cu redingota.

— Înălţimea voastră, doamna are friguri... zise vizitiul discret. Miatlev îl trimise după apă, şi mujicul dispăru agale în desiş. Miatlev aştepta încremenit. Lavinia zăcea nemişcată. Apa nu mai sosea. Triştii căluţi de stepă încercau zadarnic să pască iarbă. Prinţul le slăbi hamurile şi fu bucuros să vadă cum amândoi deodată îşi cufundară boturile în iarba fragedă, mestecând cu plăcere şi oftând ca oamenii. Vizitiul tot nu se întorcea. Privind mereu spre Lavinia, Miatlev intră în pădure. Acolo, în desiş, tăcut ca un şarpe, scânteia pârâiaşul salvator, încadrat de iarbă deasă. În iarbă, chiar lângă apă, dormea vizitiul, nepăsător ca un prunc, şi un păianjen vioi începuse să-şi urzească firele în barba lui scurtă. Acest copil al stepelor, cu picioarele strâmbe şi buzele groase ale lui Fonariasi, neînvăţat de la natură să împartă ceva cu aproapele său, era o ţintă excelentă pentru frumosul *lefaucheux*. Numai Dumnezeu ştie cum izbuti mişelul să se trezească. Văzând în faţa lui un tâlhar palid, cu cămaşă de olandă fină, murdară şi cu pistol nou-nouţ în mână... se ridică grabnic în genunchi.

— Înălţimea voastră... am greşit... alerg îndată după căldăruşă – şi se târî prin iarbă ca o şopârlă.

Miatlev încercă să râdă, dar nu putu. Bău cu lăcomie din pârâiaş. În jur zumzăiau albine. Îşi aminti cum a dat buzna, cu pistolul în mână, în odaia lui Afanasi, a înhăţat scrisoarea Laviniei şi, ameninţând-o pe Aglaia, mută de spaimă, cu jucăria aducătoare de moarte, a urcat năvalnic în camera sa de la etajul al doilea... Vizitiul nu se întorcea. Miatlev porni printre tufişuri, agitându-şi pistolul; Lavinia dormea, îmbujorată de fierbinţeală. Vizitiul şi echipajul dispăruseră. Sacul de voiaj zăcea amărât în iarbă. Ziua era pe sfârşite. Încremenit de disperare şi neputinţă umilitoare, Miatlev stătea lângă corpul întins, care ardea şi aştepta izbăvire, al domnului van Schonhoewen, şi avea de gând s-o poarte pe braţe până ce va găsi ajutor sau i se vor sfârşi puterile, când, deodată, auzi sforăit de cal, scârţâit de arcuri, şi din tufişuri ieşi agale von Müffling, scos parcă din cutie, proaspăt, parfumat, cu chipul ars de soare, plin de îngrijorare şi compătimire. În urma lui, gata de fapte de bravură, păşea devotatul Hector.

— Ca să vedeţi, prinţe, zise von Müffling presimţeam că Vi s-a întâmplat o nenorocire şi aproape am deşelat caii. Văd că am ajuns la timp...

Miatlev nu-şi dădea seama ce se întâmplă. Ceva ca un bâzâit de ţânţari răsuna peste tot în văzduh, sau poate în suflet, stârnind un sentiment de îngrijorare.

Către seară ajunseră la o fortăreaţă din linia întâi a frontului din Caucaz, care i se păru lui Miatlev culmea desăvârşirii. În casa răcoroasă a comandantului fortăreţei, colonelul Kurocikin, primiră două camere: una pentru Lavinia, cea de alături pentru prinţ. Von Müffling se instală la mezanin. Fata cea mică a colonelului, o domnişoară uscăţivă de vreo douăzeci de ani, purtând numele rar de Adèle, se însărcină, cu fermitate de grenadier, s-o salveze pe Lavinia.

— Colonelul este un vechi cunoscut de-al meu. Aici o s-o ducem ca-n sânul lui Avraam, o să vedeţi... Odihniţi-vă, refaceţi-vă puterile, pe urmă o să mai vorbim, spuse von Müffling cu subînţeles.

Colonelul era plecat. După moartea mamei, casa era condusă de fiica cea mare Serafima, o femeie tânără, înaltă, destul de plinuţă, cu faţa rotundă, cu buze moi şi zâmbitoare. Nici nu apucaseră să se instaleze bine în casă, şi călătorii aflară că la nouăsprezece ani au măritat-o forţat cu un căpitan frumos, cam trecut, care bea de stingea. Serafima n-a putut înfrânge autoritatea cazonă a răposatei sale mame. Nunta s-a făcut cu fanfara regimentului. La scurtă vreme după moartea mamei, nu se ştie cum s-a aflat că frumosul căpitan avea familie în gubernia Tambov. După scandal, Serafima l-a dat uşurel afară din casă pe mincinos şi, zâmbind, a privit multă vreme în urma lui.

— De altminteri, rosti surâzând, în orăşelul nostru întâlneşti tot felul de ciudăţenii. O să vedeţi destule. Aici, totul e atât de încurcat, că nu poţi să înţelegi nimic. Mie nu-mi pasă, pe-al meu l-am dat afară, slavă Domnului, asta-i un fleac, dar să vedeţi altele – ehe-e-e-i... Unul a plecat, altul a venit, al treilea a fost prins furând, al patrulea a fost ucis, o soţie nu e deloc soţie, alta a fugit cu arhitectul... ca-n viaţă...

— De ce tocmai cu arhitectul? întrebă von Müffling distrat.

— Păi cu cine altul? se miră Serafima. De altminteri, nu prea ai de ales... S-o luăm pe Adelina noastră, la toţi strâmbă din nas, că-i tânără, da’ eu îi zic: vai, Adelina, bagă de seamă, o să te-alegi cu strâmbatul din nas. De altminteri, domnilor, avem un orăşel mic, militar, dar cu multe lucruri interesante. La fiecare, totul e pe dos, exact ca-n viaţă... N-ai ce-i face...

Trimiseră bucătăreasa după doctor, dar doctorul era beat şi nu era cu putinţă să fie trezit.

— Ah, renunţaţi, zise Serafima zâmbind apatic. E o idee zadarnică să încerci a-l trezi pe doctorul nostru. De altfel, e doctor bun şi bărbat frumos, a trăit şi la Petersburg, dar acum a dat în darul beţiei. Cu el s-a-ntâmplat o poveste şi a început să bea... De altminteri, nimeni nu bea fără motiv... Vreţi să vă povestesc?

În clipa aceea intră Adèle şi declară hotărâtă că Lavinia trebuie lecuită şi fără doctor. Nu semăna deloc cu sora ei. Era zveltă, avea buze subţiri, roşii şi nu-şi îngăduia să zâmbească. De obicei, lui Miatlev îi displăceau asemenea confidenţe provinciale, dar aici, după stepa pustie, înăbuşitoare, după febră, disperare şi impas, totul părea un vis şi vocile răsunau înduioşător şi straniu, ca o răsplată pentru suferinţele recente.

— De altminteri, vorbi Serafima, noi ne lecuim singuri de friguri, cu miere, zmeură uscată, baie de aburi, iar doctorul, doar aşa, cum se zice, pentru musafiri...

Îi dădură Laviniei să bea ceai fierbinte de zmeură uscată, o frecară cu votcă, o înveliră cu două saltele de puf şi ea se cufundă iar în uitare.

— De altminteri, zise Serafima, zâmbind apatic, până acum, la noi, n-a fost niciun prinţ din Petersburg. E drept, a fost un prinţ, locotenent, dar el era de undeva din Tula, însă din Petersburg n-a fost... eu n-am văzut niciunul... E foarte măgulitor pentru noi să vă primim în casa noastră. Păcat că prinţesa dumneavoastră s-a îmbolnăvit.

— Sărăcuţa, spuse von Müffling. N-a avut noroc... Şi se întoarse vioi spre Miatlev: Totul începe cu bine şi, deodată, acest necaz... Dumneavoastră însă, luminăţia voastră, aţi fost la înălţime.

— Îngrozitor, rosti Miatlev. Dacă nu eraţi dumneavoastră, colonele, şi dumneavoastră, zise el către Serafima, nu ştiu, nu ştiu...

— Ce frumos sună luminăţia voastră, zise Serafima. Luminăţia voastră... În casa noastră nu s-a auzit niciodată. De altminteri, Adèle este foarte bucuroasă de sosirea dumneavoastră. Am putea organiza şi un bal. Noi, de altminteri, îl facem de Crăciun, dar se poate şi acum. Avem o fanfară bună, şi Doamne... – ea surâse apatic, amintindu-şi, pesemne, muzica de la propria-i nuntă. – Putem împodobi sala, lumânări cât mai multe, fireşte, dacă doriţi.

Miatlev se târî cu greu până în camera sa, îşi scoase hainele cu chiu, cu vai, se culcă, dar îşi dădu seama numaidecât că nu poate să adoarmă. Totul îl irita, îl făcea să tresară. Îi ajungea în urechi când sporovăială domoală a Serafimei, când păşii de grenadier ai Adèlei, când zăngănitul linguriţei

într-un pahar, şi apoi zgomotul unui trup uriaş, care se lăsă greoi pe duşumea, chiar lângă uşă. Prin fereastra deschisă, odată cu răcoarea părelnică, pătrundeau zvonurile nelămurite ale nopţii: de sus, răzbătea umbletul uşor şi necontenit al lui von Müffling. Petersburgul exista doar în imaginaţie. Dispăruse. Dispăruse şi casa cu două caturi de pe Nevka, şi Alexandrina, şi Natalia, şi doamna Tucikova – totul. Viaţa începuse, din vremuri imemoriale, într-un rădvan de poştă şi continua, cu pierderile şi necazurile ce-i sunt caracteristice. Dispăruse până şi călătoria de acum zece ani, tot pe drumul ăsta, pe lângă aceeaşi mică fortăreaţă, fiindcă bucătarul şi lacheul pe nume Afanasi erau neîngăduit de binevoitori cu încă fericitul cavalerguard. Miatlev vru să meargă la Lavinia şi, ca ispăşire a vinei, să-i strângă capul fierbinte la pieptul său. Se ridică în capul oaselor, dar se lăsă păgubaş, căci din camera bolnavei se auzi tusea necoruptibilei Adèle şi ar fi încercat zadarnic. Atunci aprinse o lumânare, scoase din sacul de voiaj cărţulia ferfeniţită a lui Marc Aureliu, însă filosofia graţioasă şi senină a romanului i se păru de data aceasta ridicolă şi deşartă. Ar fi dorit nişte alcătuiri de cuvinte tămăduitoare, dar nu le găsea. „Bine, îşi zise el, la urma urmelor, toate tragediile noastre nu sunt decât un ansamblu de mărunte împrejurări nefericite; gravitatea lor este relativă, şi în casa asta trăiesc oameni, fără a bănui că se poate suferi din nişte fleacuri ca ale noastre... La urma urmelor, zarurile au fost aruncate...” Dar nu se linişti. „Trebuie să mă stăpânesc, îşi zise el. Mă jur că voi fi cutezător şi ferm, aşa cum mi-a fost ursit!” Nici asta nu-l linişti. Deodată, dincolo de uşă, Lavinia rosti sfâşietor de limpede: „Sunt foarte bucuroasă...” Şi Miatlev nu mai aşteptă, se îmbrăcă într-o grabă nebună şi deschise uşa.

Ardeau câteva lumânări. Adèle stătea lângă patul bolnavei ca o statuie de ceară. Un bărbat în redingotă neagră îşi lipise capul de pieptul domnului van Schonhoewen, de parcă ar fi căutat ceva în cutele cămăşii ei de noapte. Cu toate că Miatlev ghici numaidecât că acesta este mult aşteptatul doctor, ceva străvechi, obsedant, chinuitor îl ţintuia pe loc, un fel de nebunie tăinuită de timp, un fel de fericire, speranţă, catastrofă, ceva nelămurit, ca linia destinului, nesigură, care suna anapoda...

— Pericolul a trecut, spuse doctorul răguşit. Criza a fost depăşită. Şi se întoarse spre Miatlev.

— Se cade să vii când eşti chemat, nu când ţi se năzare, îl mustră aspru Adèle, apoi rosti către Miatlev: Doctorul Ivanov, încă mahmur.

— Ivanov? se miră Miatlev prosteşte.

— Ivanov, confirmă doctorul nu prea amabil, şi un puternic damf de băutură se răspândi în cameră. Poate-i spuneţi bucătăresei, o rugă pe Adèle. Ce vă costă? Aveţi acolo una cu usturoi... Doamne-Dumnezeule! gemu el. Câte umiliri!...

— Ivanov? întrebă a doua oară Miatlev, pricepând totul, şi se uită în ochii albaştri, saxoni, tulburaţi de beţie, ai doctorului.

Se lăsă o tăcere apăsătoare. Dintre cele trei lumânări, doar una mai ardea, aruncând o lumină fantomatică. Doctorul se învârtea pe loc şi nu pleca, de parcă se pregătea să pună întrebări. Frumosul pistolet *lefaucheux* atârna greu în buzunarul redingotei prinţului.

— Mă înzdrăvenesc, spuse Lavinia, încercând zadarnic să priceapă tâlcul celor ce se petreceau.

Lui Miatlev îi tremurau mâinile, i se oprise respiraţia.

— Drăguţ din partea dumneavoastră că aţi venit, cu toate că e o oră târzie, zise el cu o politeţe de gheaţă.

— Pentru un păhărel e în stare să se târască şi până la Moscova, rosti Adèle, arătând doctorului uşa.

— Chiar pentru un păhărel, făcu Ivanov jignit.

Timpul avusese grijă să deformeze trăsăturile acestui om, dar gâtul scurt, meticulozitatea cu care îşi lipea urechea de trupul bolnav, şi ceafa viguroasă, şi fruntea îngustă...

— M-a uimit îndemânarea cu care aţi ascultat-o pe bolnavă, fără a vă folosi de stetoscop, rosti Miatlev, cu voce întretăiată. Aveţi, de bună seamă, multă experienţă?

— Pesemne l-a dat pe băutură, lămuri necruţătoare Adèle. Dă totul pe băutură...

— Doamne-Dumnezeule, gemu iar doctorul. Câtă umilire! ...Oare nu ochii ăştia, acum decoloraţi, oare nu ei, în acele vremuri de demult, erau atât de însetaţi de bravură? Şi oare acel duel, acea luptă deschisă se asemuia cu această gâlceavă jalnică şi inutilă?

Lavinia se ridică în coate îngrijorată. Miatlev îi aruncă o privire liniştitoare. Adèle îl trase pe doctor de mânecă şi îl scoase din cameră.

— Întâlnim oameni foarte interesanţi, surâse Lavinia. Unul mai interesant decât celălalt.

În cameră intră Serafima, somnoroasă şi zâmbitoare.

— De altminteri, zise ea, nu trebuie să-l luaţi în seamă. Vorbeşte atâtea, că-ţi împuiază capul. Pesemne că v-a şi povestit cum i s-a înecat

soţia?...

— Şi s-a înecat? rosti cu greu Miatlev.

— Doamne, zâmbi Serafima. Păi era proastă să se înece? A fugit cu arhitectul, doar v-am povestit, i-a lăsat şi o scrisoare... De altminteri, totul a fost foarte simplu, ca-n viaţă. Iar el, Ivanov, de ruşine, cine ştie, a ticluit că s-a înecat, că viaţa ei nu era viaţă şi el nu mai putea îndrepta nimic... Povesteşte la toată lumea că i-a văzut trupul pe fundul râului, dar n-a putut ajunge la el, fiindcă l-a luat curentul... La început dădea unor băieţandri câte o grivnă să intre în apă şi s-o caute, şi acum le mai dă câteodată... L-aţi crezut? N-aveţi decât...

— Încotro a plecat ea? întrebă Miatlev, privind în nemărginire.

Serafima zâmbi apatic şi dădu din mâna, ceea ce trebuia să însemne o distanţă suficientă pentru o poveste atât de obişnuită.

— De altminteri, zise ea, Adèlei îi e milă de el. De n-ar fi ea, nu l-aş lăsa să ne calce pragul, dar ei îi e milă. Stau amândoi la bucătărie, el bea şi-i povesteşte cum s-a înecat aia, cum a fugit din casă prin grădină, printre tufişuri, şi el nici grădină n-are, da’ povesteşte, iar ea îl ascultă, şi aşa mereu. Din milă s-ar putea să se mărite cu el, tot ce se poate...

— Ea e bună, e tare bună, grăi Lavinia. Nu ştiu, zău, ce i-aş putea dărui – şi se uită spre Miatlev.

— De altminteri, spuse Serafima ca un copil naiv, dăruiţi-i ceva din garderoba dumneavoastră, i-ar face plăcere.

Răsărise soarele. Lavinia dormea şi nedumerirea aşternută pe faţa ei trasă era mărturie că somnul o furase pe neaşteptate. Dincolo de fereastră fremăta liliacul rotat. Cânta, subţire şi tărăgănat, un cocoş. Petersburgul era departe, trecutul – la doi paşi, doar să întinzi mâna, dar ţi-e lene...

Miatlev ieşi din cameră. Chiar lângă prag dormea pe manta Hector. Miatlev nu dădu acestei întâmplări nicio importanţă. Din bucătărie răsunau voci. Nici urmă de Afanasi, şi nimeni nu i se repezi în cale, să-şi ofere serviciile stupide. În grădiniţa casei colonelului înfloreau nişte narcise trufaşe, şi romaniţe imense – fiicele stepei – rivalizau nebuneşte cu ele. Miatlev se aşeză pe o bancă ascunsă într-un boschet, şi numaidecât, tăcută ca o fantomă, lângă el apăru Adèle. La lumina zilei arăta şi mai severă, buzele păreau şi mai subţiri.

— Să n-o credeţi pe Serafima, rosti ea pe un ton povăţuitor. Femeia aceea s-a înecat într-adevăr...

„Drace, îşi zise Miatlev cu ciudă. Trebuie să plecăm neîntârziat!” Şi întrebă:

— Era frumoasă?

— Poate, o fi fost cândva, răspunse Adèle. Adică la Petersburg, fireşte. Aici însă... aici însă a venit bolnavă, a avut o viaţă grea.

— Şi el?

— Şi el ce? El o purta pe braţe, o ducea la plimbare, o hrănea cu linguriţa, toţi îi pizmuiau. Căci noi avem obiceiuri cazone, iar ei erau aşa de frumoşi...

— Şi ea?

— Şi ea ce? S-a însănătoşit. Ce-i pasă? Citea cărţi, se plimba, nu-i ieşea din vorbă, îl aproba ca o păpuşă, şi el a început să bea. Aici la noi e simplu, fără asta nu se poate, şi iată că a început să bea.

Iar el cutezase să creadă că trecutul nu mai există, că, zugrăvit de închipuirea prodigioasă a unui nebun disperat, trecutul a şi dispărut îndată ce trăsura de poştă a lăsat în urma ei cel dintâi stâlp, vărgat şi putrezit, care marchează verstele. Însuşirea de a-ţi face iluzii nu duce la nimic bun. Oare să nu existe alte mijloace împotriva catastrofelor în afară de buze subţiri şi uscate, de indiferenţă şi de necurmata îndoială?

— ...A început să bea, continuă Adèle, deşi nimeni n-a dat vreo importanţă. Căci, vedeţi, aşa-s obiceiurile la noi. Ah, dumneavoastră aţi fost cavalerguard? Ei, asta-i ceva foarte distins, acolo sunt cu totul alt fel de obiceiuri, pe când aici, de pildă, vine ordinul şi pleacă toţi pe linie, adică să lupte cu muntenii... Asta-i tot. Jumătate scapă cu viaţă, se întorc, murdari şi răi, şi – dă-i cu băutură... Şi el a băut...

— Dar ea?

— Dar ea ce? Şi ea împreună cu el... Au băut liniştiţi până în ziua când s-a întâmplat...

— Arhitectul de unde a apărut?

— Cum de unde? Era aici, construia clădirea statului-major. Mergea în vizită la ei. Când a terminat-o, a plecat, iar ea s-a înecat tocmai în ziua aceea, adică s-a înecat şi tocmai a plecat şi el. Dar Serafima înadins spune că ea a fugit şi vrea să-l convingă şi pe Ivanov de asta, chipurile el, Ivanov, a adus-o în stare să facă gestul ăsta. Şi îl umileşte, ca să-l supună, să se însoare cu ea şi s-o ducă de aici undeva, unde sunt alte obiceiuri...

I se păru că el zâmbise. Mândră ca o statuie, aproape trufaşă, se ridică de pe bancă şi, dispreţuindu-i pe norocoşii din capitală, se îndepărtă tăcută.

Asta putea să-ţi stârnească şi mai mult dorinţa de a râde, dacă n-ar fi fost toate cele dinainte. Soarele luminos nu risipea ceaţa din suflet, fiindcă el este mereu al tuturor, pe când furtunile – numai ale celor aleşi. Regretele erau inutile, lamentaţiile – mai rău – dăunătoare. Acolo, în semiîntunericul unei cămăruţe modeste, aranjată cu grijă şi fără gust numai din protest faţă de murdăria acestui lagăr militar, dormea domnul van Schonhoewen, readus la viaţă. Când boala va trece cu totul şi chipul îşi va recăpăta aspectul pierdut, şi rochia nouă de vilegiatură îi va acoperi silueta suplă, o să vedeţi şi o să înţelegeţi că iscusinţa de a lupta cu natura are în noi rădăcini mult mai adânci decât teama faţă de ea. Lavinia se trezise. Avea ochii voioşi. Soarele se strecura pe fereastră printre tufele de liliac. Lângă patul bolnavei şedea Adèle, dreaptă şi inaccesibilă.

— Viaţa continuă, luminăţia voastră, rosti Lavinia în şoaptă. Porunciţi să înhame...

69

„...27 iunie 1851

Domnul van Schonhoewen a prins puteri şi din nou totul s-a luminat în jur. În ciuda ambiţiilor, noi suntem oameni neînsemnaţi; putem fi uşor struniţi şi înspăimântaţi; e drept că ne revoltăm împotriva insultelor, ne agităm mânioşi mâinile curate şi chemăm cugetul ca martor – acestea ne sunt toate armele. Sufletele noastre înfloresc doar în deşertul stepei şi pe insulele pustii, fără teamă de strigăte, ironii şi ghionturi, dar, cum se ştie, insule pustii nu mai există, iar deşertul stepei e bun pentru oameni ca von Müffling, cu hoarde de Hectori îndatoritori. Ciudat om! Deşi ne cunoaştem de mulţi ani, rămâne totuşi o enigmă în lumea noastră, unde fiecare se gândeşte la sine, bunătatea lui e nemărginită şi e demnă de admiraţie. Lavinia îl priveşte bănuitoare, dar tinerii sunt predispuşi să exagereze. Iart-o, colonele. Şederea în casa lui Kurocikin este încă un subiect de meditaţie. Oare aceste tinere şi nefericite mincinoase, căpiate de mirosul cazărmii, nu sunt şi ele demne de milă? Pretutindeni curge nefericirea şi deasupra tuturor pluteşte fantoma sărmanei Alexandrina... Ea nu-şi găseşte liniştea şi toţi, fără să bănuiască, închizând ochii de groază, se grăbesc pe urmele ei... De ce? Încotro?... Biata Alexandrina! Nenorocitul doctor Ivanov, care şi-a uitat de mult copiii şi pe nemţoaica lui anostă, şi-a pârjolit măruntaiele, încercând să se elibereze de povara amintirilor. Astăzi, la

amiază, m-a găsit în grădiniţă. Era curat şi spălat şi, la început, mi s-a părut chiar înfloritor, ca altădată, dar asta numai la început. Nu, domnilor, timpul nu-l poţi opri. Eu mă liniştisem – el era tulburat. Am vorbit despre câte-n lună şi-n stele, numai nu despre (cel puţin aşa ni s-a părut la amândoi), numai nu despre ceea ce a fost, dacă a fost într-adevăr, căci pentru mine totul s-a sfârşit în clipa când m-am intitulat salvatorul Laviniei. Ai intrat în horă – trebuie să joci! Era amabil, manierat, politicos, privea, cum îi era obiceiul, undeva în depărtări, dar acum asta nu mă mai şoca. Acum, amândoi eram egali în faţa lumii, ce aveam de împărţit? Spunea tot felul de banalităţi politicoase, eu ascultam, privind din când în când spre fereastra deschisă de la etajul întâi, în cadrul căreia, ca într-un tablou, apăruse von Müffling. Era într-o cămaşă albă, impecabilă. Pe faţa lui se citea mulţumirea. În mâna teatral ridicată sclipea un păhărel de votcă. Ochii erau pe jumătate închişi. Era un fel de autoportret şi, pare-se, unul dintre cele mai bune. Deodată, doctorul a rostit cât se poate de desluşit:

— Fireşte, dumneavoastră, care aveţi capital şi relaţii, oricând vi se năzare, vă puteţi îngădui luxul de a fi generos şi de a copleşi cu binefaceri. Desigur, şi dragostea o puteţi cumpăra. Ce nu poţi face cu bani frumoşi? Eu vă îndeplineam cu credinţă toate capriciile, adică dorinţele, acolo, atunci... Mă refer la Petersburg...

— Ce este Petersburgul? am întrebat eu.

«Hm!» a făcut von Müffling din tăriile sale.

— Un oraş pe Neva, a lămurit doctorul cu toată seriozitatea. Capitala... Dar când s-a pus problema salvării unui om...

Von Müffling şi-a golit tacticos păhărelul, a mestecat sârguincios ceva servit de cineva de undeva, a luat un alt păhărel, ţinându-l cu două degete, şi iar s-a cufundat în autocontemplare.

— Ştiu că aceste drăguţe gâsculiţe provinciale v-au îndrugat verzi şi uscate, a continuat doctorul. Să nu le credeţi: ce nu născoceşte omul de urât?... Eu însumi le-am povestit, într-o seară tristă, istoria întâmplată la Petersburg, şi totul le-a intrat al dracului de bine în cap, ascultau cu gura căscată cum eu, cum noi, atunci, am cutreierat prin tot oraşul şi pe malul râului în căutări zadarnice şi fără mângâiere...

Von Müffling a ciocnit cu degetul în păhărel, şi sunetul subţire l-a tulburat pe Ivanov.

— ...şi toată viaţa mea ulterioară n-a fost decât o amară amintire a sufletului distrus al acelei martire... – Faţa i s-a strâmbat, de parcă încercase

cu limba această amară fantezie... – Doamne-Dumnezeule, a gemut el. Am obosit să tot port în suflet acest parastas! Iar gâsculiţele astea privesc totul în lumină naturală şi dau bani copiilor, ca să mă umilească, şi eu... cu totul... alcătuieşte... putea... fi... uimirii...

— De ce nu plecaţi de aici? a întrebat von Müffling compătimitor, fără să-şi schimbe poza.

— Eeee, a zis doctorul, asta nu-i cu putinţă, stimate domn. Da, dacă aş fi avut capital, ca prinţul, sau situaţia lui...

«Care situaţie?» am vrut eu să strig. Von Müffling a izbucnit în râs. Ivanov, pesemne, s-a supărat, auzindu-l râzând.

— Cu capitalurile dumneavoastră, vă puteţi permite orice, a rostit el iritat. Adică, poate că nu sunteţi un ticălos, ba chiar mai mult – doriţi binele, însă, din copilărie, în conştiinţa dumneavoastră, adică creierul dumneavoastră este presărat în copilărie cu pulbere de aur şi aveţi putinţa să procedaţi cum vă porunceşte ea; şi dumneavoastră sunteţi, fără îndoială, omul cu cele mai nobile principii, dar ce înseamnă nobleţea dumneavoastră? Nobleţea dumneavoastră provine din conştiinţa că puteţi plăti pentru orice suferinţă ce o pricinuiţi, şi asta ca să nu vă mustre cugetul pe urmă...

— Dar cine sunt judecătorii? a întrebat patetic von Müffling din tăriile lui.

— Ah, judecătorii... a zis doctorul, strâmbându-se, şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Sarcasmul dumneavoastră, stimate domn, n-are temei, căci eu nu vorbesc ca judecător, ci ca victimă, aşa. Prinţul cunoaşte toate astea şi de aceea tace... Păi ştiţi dumneavoastră, a strigat el deodată, cu ochii aţintiţi spre norii din înaltul cerului, ştiţi dumneavoastră că eu n-am fost pentru ea altceva decât un frate?

— Ia nu mai faceţi pe măscăriciul, am zis eu. Aţi ademenit-o şi aţi răpit-o...

— Eu?!

— I-aţi făgăduit că o salvaţi, i-aţi vârât în cap că eu sunt un egoist, că între noi e o prăpastie...

— Eu?! Veniţi-vă în fire! Cum am putut eu s-o răpesc, vai de capul meu! Păi n-am căutat-o împreună pe malul râului, n-am răscolit întreaga sală de disecţie?... Ce spuneam eu? Aţi crezut tot ce v-au povestit toantele, intrigantele astea!...

— Da’ nu cu ea veneaţi la noi să beţi ceai cu dulceaţă de mure? a întrebat Adèle, de la fereastră. Sau era alta?...

— Doamne-Dumnezeule! a gemut doctorul. Câtă umilire în faţa acestor sătui, trândavi şi fericiţi!

— Ei, ştiţi ceva? s-a indignat von Müffling. Asta-i prea de tot...

— Adelina, a grăit deodată, încet, doctorul. Păi eu nu contrazic... a continuat el, petrecându-şi degetul peste buzele uscate. Poate-mi daţi un păhărel din aia... aveţi acolo una cu frunze de coacăz...

Ea s-a prefăcut surdă. Eu – orb. Von Müffling – fericit. Ivanov a făcut o plecăciune ceremonioasă şi a dispărut printre tufele de liliac.

— S’răcuţu’, a zis von Müffling cu limba împleticită. Şi-a pierdut capul...

— Vă sunt nespus de recunoscător, i-am zis lui von Müffling. Aţi făcut o faptă măreaţă, pierzând atâtea zile din concediul dumneavoastră pentru nişte fleacuri ca necazurile mele.

«Hm!» a făcut von Müffling şi a rostit din rama sa:

— N-o să credeţi, prinţe, că de dumneavoastră şi de fermecătoarea şi viteaza dumneavoastră tovarăşă de drum... de dumneavoastră laolaltă, că de dumneavoastră amândoi... că dumneavoastră amândoi puteţi influenţa destinul unor oameni, al multor oameni, legaţi de dumneavoastră prin fire nevăzute... credeţi-mă... – A dat păhărelul peste cap, a aşteptat puţin, apoi a continuat, străduindu-se să rostească răspicat fiece cuvânt: N-o să credeţi că, în general, toate sunt legate între ele... pe lumea asta. Ce fire există în... între... între noi... Cât de complicate, subtile, fără ieşire, jignitoare sunt toate, şi n-ai ce-i face – trebuie... să te descurci... De mult încerc să vă spun ceva important... Fireşte, aţi observat că vreau să vă spun ceva important...

— Vă ascult, am zis eu şi în urechi mi-a răsunat acel bâzâit de ţânţari subţire, jalnic şi dezgustător. Şi aşa aţi făcut prea mult pentru mine...

— Credeţi? a zâmbit el trist. Mereu am vrut să vă spun ceva important... – Şi a repetat cu îndărătnicie: ...Important... am vrut să vă spun... Închipuiţi-vă... sin... singur m-am com-pli-cat...

Brusc, autoportretul salvatorului meu a dispărut. A rămas doar rama şi fondul negru din spatele ei...”

„...28 iunie...

M-am săturat, ieşind dimineaţa din odaie, să mă tot poticnesc de trupul întins lângă uşă al lui Hector, şi i-am spus asta lui von Müffling. S-a arătat

grozav de mirat şi chiar atunci, în prezenţa mea, şi-a muştruluit sluga. Mânia lui a fost atât de puternică, încât mi s-a părut nefirească. «Vă cer scuze, a zis von Müffling treaz şi parfumat, obiceiul lui de dobitoc, să doarmă pe duşumea». Îi sunt foarte recunoscător pentru tot ce a săvârşit pentru noi, dar prieteşugul lui începe să mă apese. N-o să pot îndura călătoria în tovărăşia lui, dar cum să-i spun? El arde de nerăbdare, visează, îi sărută mâinile Laviniei şi îmi face cu ochiul complice, iar eu nu pot să născocesc niciun motiv cât de cât convingător ca să-i refuz această bucurie. În ciuda inteligenţei neîndoielnice, a spiritului de observaţie fin, a nobleţei, are în el ceva naiv, copilăresc, natural, că nu m-aş mira dacă mi-ar propune să ţinem un jurnal comun, în acelaşi caiet, sau ceva de soiul ăsta.

Slavă Domnului, Lavinia s-a însănătoşit şi e gata să pornească mai departe, însă boala a schimbat-o întru câtva. A devenit mai severă, mai matură şi mai irascibilă. Fireşte, irascibilitatea nu va dura mult, totuşi nu poţi să nu ţii seama de condiţiile în care ne aflăm: drumul greu, care se face din ce în ce mai greu, nesiguranţa viitorului nostru, chiar a celui mai apropiat, neputinţa de a ne apăra şi altele, şi altele... Iar boala a făcut-o, după părerea mea, nu pentru că s-a scăldat într-un râu cu apă murdară, ci din pricina tuturor acelor lucruri care îi chinuie sufletul curat şi neprihănit. După cum o ştiu, nu este exclus ca, în taină, să se socotească pe sine vinovată de tot ce s-a întâmplat. Şi ţine totul în ea, şi totul în ea clocoteşte şi se zbuciumă, iar eu, deocamdată, nu observ decât nişte semne tulburi ale acestei zbuciumări, aşa încât parcă nici nu am ce să domolesc. Surorile Kurocikin s-au îndrăgostit de ea şi o distrează ca nebunele: Serafima – cu bârfe, Adèle – cu moralităţi. E timpul să fugim, dar când mă gândesc că vom fi împreună cu colonelul, îmi piere tot cheful. Doctorul nu se mai arată, pesemne stă şi bea...”

„...iunie 29

Azi de dimineaţă am izbutit, pe un preţ de nimic, să închiriez un brec cu tendă, încă destul de bun, cu care vom porni la drum. Pe neaşteptate, von Müffling s-a dezumflat! Zi de zi repeta întruna că e fericit să meargă cu noi, şi strălucea, dar brusc s-a înnegurat, chiar s-a posomorât şi mi-a turnat un milion de bazaconii. «Sunteţi foarte fericiţi unul cu celălalt, a zis el, m-am legat mult de dumneavoastră în vremea asta. Fiind oarecum la curent cu situaţia dumneavoastră, nu pot să pricep cum de riscaţi cu atâta naivitate, adică nu vă e teamă oare de tot felul de uneltiri din partea, să zicem, a

doamnei Tucikova (cunoaşteţi ce fel de femeie este), sau din partea lui (cred că am înţeles pe cine avea în vedere) sau, să zicem, că problema va ajunge la departamentul nostru...» «De ce s-ar amesteca departamentul dumneavoastră într-o asemenea treabă?» m-am interesat eu, râzând. «Într-o zi o să vă săturaţi de călătorit, a continuat el, veţi obosi, iar oboseala, stimate domn, spulberă visurile... sau s-ar putea întâmpla ca dumneavoastră, adică anume dumneavoastră, să vreţi să mergeţi, să zicem, în Turcia, dar pentru însoţitoarea dumneavoastră asta... De altminteri, vă cer umil iertare pentru presupunerile mele prosteşti... Dracu' ştie cum de mi-au venit în cap asemenea grozăvii... Când eram la ulani, am trăit şi eu o poveste asemănătoare. Cinstit vorbind, mă temeam de scandal, dar totul s-a aranjat... a fost fascinant, zău...»

A mai îndrugat multe altele, apoi a spus pe neaşteptate că a hotărât să ne părăsească, fiindcă nu doreşte să ne sâcâie cu prezenţa lui. «O să vă aştept la Piatigorsk, cum am convenit. Sper că nu v-aţi răzgândit?»"

„30 iunie...

Von Müffling, enigmatic, stingherit, nobil, născocit, şi-a luat zborul ieri seara, târziu. Luându-şi rămas-bun, m-a tras într-o parte şi mi-a zis: «Vă închipuiţi ce-ar fi, dacă departamentul meu s-ar amesteca în povestea dumneavoastră?» «De ce să se amestece în treburile mele?» am repetat eu cât se poate de liniştit. Şi pe urmă: «În acest caz, va trebui să mă arestaţi...» «Ferească Dumnezeu», a zis el şi mi-a strâns mâna.

Evenimentele acestei săptămâni ne-au copleşit cu atâtea, că în loc de odihnă, am avut parte de adevărate suplicii. Sper că în continuare călătoria ne va mai risipi apăsarea din suflet şi ne va linişti nervii. Lavinia a cercetat personal brecul, l-a pipăit şi a rămas mulţumită. A notat cu amănunţime traseul nostru pe mai departe. M-a surprins când mi-a propus, cu blândeţe şi fermitate totodată, să renunţăm la popasul în Piatigorsk. Am invocat făgăduiala făcută lui von Müffling, dar ea a insistat («O să vă lămuresc pe drum»), şi eu am consimţit uşurat, căci mă obosise prezenţa lui. «Scrieţi-i colonelului o scrisoare tristă, a zis ea, complicată cu păreri de rău şi felurite alte exclamaţii...» Eu m-am apucat de scrisoare, dar ea a adăugat numaidecât: «Scrieţi-i că asta-i din pricina capriciilor mele, că mi-a trăsnit prin cap să merg la Kiev, la rude, sau la Tambov...» M-am arătat mirat. «Aşa trebuie, prieten drag», a răspuns ea cu glas melodios."

„1 iulie...

Ieri s-a petrecut un eveniment cu totul neprevăzut, care a stârnit mare zarvă. S-a întors din misiune o parte a detaşamentului. Serafima cea languroasă a venit la noi şi ne-a anunţat vestea. Am deschis ferestrele şi am văzut cum mărşăluiau eroii pe strada plină de praf. N-aş putea zice că înfăţişarea lor era vrednică de milă, însă nici ceva înălţător nu stârnea. Câteva tunuri murdare, servanţi cu veşmintele îmbibate de sudoare, ici-colo câte unul bandajat; căluţi de artilerie osteniţi, gârboviţi, abătuţi; căruţaşi ce semănau cu nişte draci; ofiţeri ce puteau fi luaţi drept căruţaşi; lăzi de muniţie goale, câteva telegi pline cu răniţi – totul îmi aducea în minte tinereţea mea, care parcă nici n-a existat. S-au târât până la noi din munţi precum rămăşiţele jalnice ale unei avalanşe, cândva teribilă, fără a mai putea stârni nici spaimă, nici încântare, ci doar compătimire stânjenitoare. Locuitorii orăşelului au ieşit în stradă. Puteai crede că-i o sărbătoare. Doar şi eu, cândva, intram într-o fortăreaţă, şi mirosul prafului de puşcă pe care-l răspândeam mă ridica în propriii-mi ochi, şi eu, cândva, mi-am făcut iluzii în privinţa menirii mele înalte... Şi eu am fost dus în căruţă cu un plumb murdar în pântece, şi Serafimele din acele locuri, şi Adèlele din acele străzi priveau cu veneraţie la suferinţele mele.

Era prima parte a detaşamentului, despre soarta celorlalţi nu se ştia încă nimic. Serafima se saluta cu ofiţerii care treceau şi îi răsplătea cu flori, fiecăruia – câte o floare. Şi Adèle rostea abia auzite cuvinte de bun venit; undeva, înainte, au răsunat strigăte tânguitoare, undeva începuse deja ospăţul funerar, de parcă îi boceau şi pe cei rămaşi în viaţă. O, femeile! Întotdeauna blestemă războiul, dar sunt entuziasmate de eroii plini de praf. Am zărit un foarte tânăr sublocotenent. Avea chipul fericit al omului care n-a ajuns încă să-şi piardă convingerea în propria-i nemurire. Din toate puteai citi că el compunea din mers o scrisoare înălţătoare către *maman*, sau, poate, către vreo *Sophie* ori vreo *Nadine*, sau, poate, rostea în gând povestea cu care trebuia, chiar în seara asta, să stârnească încântarea vreunei Serafime locale... Oare şi eu am fost aşa?...

Din când în când, Serafima se întorcea spre noi şi, zâmbind apatic, ne arăta eroii cu privirea şi parcă spunea; «Iată că s-au întors! Pesemne că dumneavoastră vă îndoiaţi de existenţa lor. De altminteri, de-abia acum o să înceapă prezentul. Acum putem să organizăm şi balul, ca totul să fie ca-n viaţă...»

— Păcat că lipseşte fanfara, a rostit Lavinia cu nesocotinţă. Fără fanfară, totul seamănă cu o înmormântare.

— Da’ nu auziţi bocetul? am întrebat eu. Sunt jeliţi cei morţi şi dispăruţi.

— Ah, a zis ea cu o grabă nepăsătoare, ai putea crede că oamenii pier numai în luptele cu muntenii! S-a uitat la mine provocator şi a adăugat: Dacă ne e sortit să ne întâlnim cu eroii, vă implor să nu-i contraziceţi când, chercheliţi, vor începe să strige că au biruit şi că ăsta e lucrul cel mai important, să nu întrebaţi, cu zâmbetul dumneavoastră scump: «Dar de ce?» O să vă omoare, iar eu am nevoie de dumneavoastră, ca să continuăm călătoria noastră fără de speranţă... – şi a început să plângă.

— Nu plângeţi, draga mea, am zis eu. O să tac, nu plângeţi.

— Îi plâng, pe cei morţi şi dispăruţi...”

70

Detaşamentul trecuse, colbul se risipise şi Serafima intră în cameră ca şi când nimic nu se întâmplase, după ce respirase din belşug mirosul prafului de puşcă, amestecul de încântare şi tânguiri.

Către seară în casă răsunară paşi: eroii îşi făceau intrarea. Toţi cei rămaşi în viaţă sunt întotdeauna eroi. Veneau la lumină, la căldură, la femei, la vin. Chipurile lor erau negre şi aspre, în ciuda faptului că se bărbieriseră cu sârg şi se frecaseră la baie cu înverşunare. Toţi se gătiseră cu grijă şi unii chiar miroseau a parfum. Nu erau prea vorbăreţi. Pe Miatlev îl priveau posomorâţi: în ochii lor el nu era decât un obişnuit domnişor din Petersburg. Şi fu surprins când un cărunt locotenent-colonel îi zise:

— Numele meu e Potapov, asta nu vă aminteşte nimic, prinţe? Nu? Şi sprâncenele lui zburară în sus mirate. Nici lupta din pădurea de corni?... Na-ţi-o bună! Nici cum am înnoptat împreună într-un templu păgân? Ţineţi minte, chiar pe sub fereastră trecea un pârâiaş, şi bucătarul dumneavoastră doar se apleca şi lua apă în ceainic?...

— Aşa ceva parcă îmi amintesc, zâmbi Miatlev, simţind că întinereşte. Da, aşa ceva... Am rămas multă vreme acolo?

— Nu, răspunse locotenent-colonelul nedumerit. Am plecat în zori. De mine, vasăzică, nu vă amintiţi?...

Începuseră deja să bea vin şi pe Miatlev îl priveau mai binevoitori, cu atât mai mult, cu cât se dovedise a fi „de-al lor”.

— Unde aţi fost rănit, în pântece? întrebă tânărul sublocotenent. Pe mine era cât pe-aci să mă pocnească în cap, închipuiţi-vă! Cu atâtica nu m-a nimerit glonţul – şi îi arătă lui Miatlev degetul cel mic încă trandafiriu. Dacă mă lovea, acum nu mai şedeam aici cu dumneavoastră.

— Şi să nu vă pară rău, rosti Adèle cu asprime. Slavă Domnului că aţi scăpat cu bine.

— Nu-mi pare rău, zise sublocotenentul cu părere de rău. Pe artificierul bateriei a doua, de pildă, l-au făcut pilaf sub ochii mei.

— De altminteri, zâmbi apatic Serafima, de data asta v-aţi plimbat cam mult. Eu şi Adelina nici nu vă mai aşteptam.

Feţele supravieţuitorilor se luminară. Tuturor le era plăcută vocea Serafimei. De bună seamă, acolo, ea li se părea tuturor o născocire dacă austera Fortuna nu i-ar fi readus în orăşelul sălbatic şi plin de praf, care, acolo, lor li se părea a fi un paradis inaccesibil. Şi iat-o din nou pe Serafima lor obişnuită, seducătoare, potrivit de păcătoasă, care dădea speranţe, care îşi aştepta răbdătoare seducătorii, câtă vreme ei, în acei munţi străini, trăgeau la sorţi – care să moară, care să se întoarcă sub acoperişul ei plin de făgăduinţe.

— Ce-i viaţa noastră? rosti cu patos un locotenent cu cârlionţi negri, aghesmuit, zâmbind ironic. O necontenită speranţă în milostivire: acolo speri că se va milostivi glonţul, aici – fermecătoarea Serafima.

— Mai cu seamă pentru mine! exclamă sublocotenentul. Iubeşte, Adelaş, al meu fluieraş...[27]

Toţi începură să râdă, şi râsul se înteţi când Adèle, roşie ca racul, îi zise sublocotenentului:

— Aţi putea să nu murdăriţi duşumeaua, doar nu sunteţi copil.

Fu rândul locotenentului să se îmbujoreze. Ridică din umeri şi se uită la Adèle cu privirea pătrunzătoare a omului băut şi ofensat, iar ea, înmuindu-se, rosti:

— Noi ne temeam să nu vi se fi întâmplat ceva, acolo.

— Ce putea să ni se întâmple, exclamă el vitejeşte. În afară de moarte – nimic.

Din nou cei din jur izbucniră în râs.

Deosebirea dintre bivuacul de campanie şi această casă era prea mare. Iată de ce vinul curgea uşor şi nu-ţi venea să te mai opreşti. Şi toţi erau cuprinşi de exaltare, precum copiii înainte de a-şi primi misterioasele daruri de Crăciun. Şi lui Miatlev deja i se învârtea capul şi se vedea tânăr, abia

întors din campanie, când, înainte de a merge la cină la comandantul regimentului, Afanasi te spală în baie şi-ţi freacă trupul viteaz cu o bucată de pânză aspră, apoi te clăteşte cu apă rece, apoi te şterge cu prosoape şi îţi întinde un păhărel cu „să vă fie de bine!”. Lavinia îi privea pe toţi cu ochii deschişi. Nimic nu semăna cu viaţa dinainte, de la Petersburg. Femeile şi domnişoarele beau cot la cot cu bărbaţii şi şedeau care şi pe unde, nici urmă din obişnuitul rafinament şi alte convenţii, totul era înfrigurat de simplu, descătuşat şi hazardat, dar nu şoca, fiindcă, privindu-i, puteai crede că n-a mai rămas de trăit mai mult de o jumătate de an. Nu existau soţii, ci doar „frumoasele noastre”, şi nu existau soţi, ci doar eroii noştri, cărora destinul viclean le-a mai dăruit o noapte.

— Şi totuşi, nu vă aduceţi aminte de mine? îl întrebă Potapov pe Miatlev. Ciudat.

— Nu, răspunse Miatlev. Încerc, dar nu pot, totul s-a amestecat...

— Dar pe ăştia, de pildă... Şi Potapov începu, încrezător, să înşiruie numele unor foşti camarazi de arme, printre care se afla şi locotenentul de husari, ucis mai târziu în duel. Pe ei vi-i amintiţi? Nici pe locotenent nu vi-l amintiţi? Da? – Se bucură. – E o celebritate... De mine, vasăzică, nu vă amintiţi... Dădu din mână, îşi goli paharul şi se întoarse.

— Amintiţi-vă, hai, amintiţi-vă de el, îi şopti Lavinia. Ce vă costă? Spuneţi-i: „Ah, da, fireşte”. O să-i facă plăcere. Vreţi să mi-l amintesc eu?...

Locotenentul de husari cu picioare scurte, cu frunte imensă de geniu şi cu buzele strânse a supărare, se arătă în flacăra lumânărilor deosebit de clar; la asta contribuiau pesemne şi apropierea acelor munţi, aromele ce le răspândeau eroii, gândul la moartea atât de accesibilă – mai ales pe aceste meleaguri. Şi lui Miatlev i se păru că soldatul care intrase pe nesimţite în cameră şi se aşezase într-un colţ nu se ivise întâmplător, ci tocmai adus de această amintire dureroasă. Chiar semăna cu poetul ucis, aceeaşi faţă rotundă cu mustăcioară, ochi mari înfiguraţi, şi şedea ca şi acela când era indispus – nemişcat, gârbovit, neatingându-se de mâncare, doar bea câte o înghiţitură: bea şi aşază paharul la loc, bea şi pune paharul... Era în uniformă soldăţească, însă nimeni nu dădea vreo importanţă acestui lucru. Acum toţi strigau, dădeau din mâini, se întreceau cu vorbe de duh în faţa naivelor madame, şi pe Lavinia o priveau ca pe un tablou rar, întâmplător, scump. Soldatul se uita la Miatlev fără să clipească. Era un ofiţer degradat. Lui Miatlev i se păru că surâse ironic, de parcă ar fi spus: „Aici, avem rânduielile noastre. Acolo, la voi, în Petersburgul vostru, există altele, dar

aici – ale noastre. Şi expresia dumneavoastră de silă nu poate schimba nimic aici, căci mie chiar guvernatorul îmi întindea mâna, iar cei de aici, cu atât mai mult, se socotesc onoraţi să mă invite în cercul lor... Poate că asta vă surprinde, însă dumneavoastră sunteţi o pasăre călătoare, azi aici, mâine dincolo, pe când mie mi-e sortit...”

— Dumneavoastră, se adresă Miatlev soldatului, sunteţi de mult în această unitate? (Soldatul încuviinţă.) Şi n-aţi avut prilejul? (Soldatul clătină negativ din cap.) La noi era un bătrân Raspevin...

— L-am cunoscut, spuse soldatul liniştit.

— De fapt, nu era bătrân, dar atunci nouă, celor tineri, aşa ni se părea...

— A fost ucis lângă Valerik, spuse soldatul liniştit. Atunci a avut prilejul să se distingă, dar a fost ucis.

— Am fost împreună în aceeaşi misiune, zise Miatlev grăbit. Iar dumneavoastră, vasăzică, aşa...

— Eu, vasăzică, aşa, spuse soldatul.

Uitându-se mai atent la faţa lui, Miatlev descoperi că soldatul nu e deloc tânăr. Cute adânci, dureroase, îi brăzdau fruntea şi obrajii, totuşi ele puteau fi cicatrice – lumina slabă a lumânărilor te împiedica să desluşeşti cu exactitate. Însă pedeapsa de douăzeci şi cinci de ani, care s-a abătut asupra acestui vechi nimicitor de principii, i se păru, deodată, atât de barbară şi fantastică, încât îi venea să strige şi să izbească în masă cu pumnul şi să se dispreţuiască pe sine pentru obidele şi amărăciunile sale deşarte...

— Oare el nu va înţelege niciodată că ăsta-i un preţ prea mare pentru cugetul lui curat? exclamă Miatlev supărat.

Fireşte, soldatul înţelese pe cine avea în vedere acest întâmplător şi, de bună seamă, acum fericit oaspete din Petersburg.

— Vedeţi, luminăţia voastră, rosti el liniştit şi serios –, pesemne că totul se plăteşte. În tinereţe, unii socotesc sau speră că preţul poate fi mai mic. Este o eroare. Eu şi el suntem de aceeaşi vârstă, aproape de aceeaşi vârstă, şi amândoi ne dăm bine seama de asta acum...

— Dar el stabileşte preţul, nu dumneavoastră!

— Vedeţi, preţul îl stabilesc faptele, cum s-a văzut, şi, din păcate, acest lucru nu poate fi învăţat, trebuie să-l cunoşti singur... Dacă aveţi vreo socoteală cu el, continuă soldatul cu glas domol şi egal –, puteţi fi liniştit în privinţa preţului; nimeni nu va plăti mai puţin decât se cuvine pentru răul făptuit...

— Dar dumneavoastră sunteţi victima! spuse Miatlev, potolindu-se.

— Cine ştie, zâmbi soldatul. Asta nu ştie nimeni...

— Ascultaţi, ascultaţi ce spune, şopti Lavinia, strângându-i mâna. Se pare că are dreptate...

Miatlev se uită spre soldat, dar acela nu mai era. Era vin mult, şi aerul era proaspăt, şi sângele se urca la cap. Toţi erau înalţi, spătoşi, nemaipomenit de frumoşi; aveau chipuri însufleţite şi ochi scăpărători. Nu voia să vorbească despre lucruri obişnuite, voia să strige laolaltă cu toţi despre măreţia spiritului, despre triumful cutezanţei, să tragă cu pistolul în tavan, să dea frâu liber mâniei pentru cei dispăruţi, la fel de frumoşi, însufleţiţi şi drepţi; să-i preamărească pe ai săi şi să afurisească duşmanul şi să se răzbune, şi să răzbune... răzbune...

— Şi pe Raspevin l-au împuşcat! strigă deodată Miatlev, spre groaza Laviniei. Pe Raspevin... bătrânul! Am văzut cum ţinteau de după stânci...

— Nu-i nimic, strigă tânărul sublocotenent. Astăzi i-am scărmănat noi frumuşel! Acum n-o să-şi mai vină curând în fire!

Intrau noi musafiri. Geamurile tremurau din pricina strigătelor şi tropăitului de picioare, Serafima plângea şi îl săruta pe Potapov pe fruntea asudată.

— Dacă eraţi arhitect, plângea Serafima, sărutându-l pe Potapov, mergeam cu dumneavoastră până la capătul lumii... Dar aşa?... De altminteri, doctorul Ivanov o să mă ducă de-aici, o să vedeţi... O să pun şaua pe el, o să vedeţi...

— Da’ unde este Ivanov? întrebă Lavinia, ca să mai potolească frenezia. De ce n-a venit?

Tăcură cu toţii, ca să asculte ce spune această madonă din Petersburg, această prinţesă sau ce-o mai fi, această doamnă tânără, cu ochi mari, inaccesibilă, venită din altă lume, această fericită călătoare cu buze ironice, care n-are treabă cu praznicele şi carnavalurile lor...

— Păi Ivanov s-a înecat, rosti careva, întrerupând liniştea, şi, nu se ştie de ce, toţi izbucniră în râs.

— Ivanov este o persoană interesantă, zise Potapov către Miatlev. Pesemne că v-a povestit viaţa lui. Un întreg roman...

— A avut o nevastă, lămuri grăbit locotenentul cu cârlionţi negri. Era ofticoasă şi a fugit cu nu ştiu care prinţ la Petersburg.

— De ce minţiţi?! strigă Adèle. Veşnic spuneţi minciuni despre alţii. Ea n-a fugit cu prinţul, ci de la prinţ, pe urmă s-a înecat aici...

Potapov sări în picioare cu paharul plin. Vinul se vărsă.

— Cistov, hârâi el în întuneric. Nu-i lăsa să mintă! Frate, n-am îngropat-o noi amândoi în toamna anului trecut? Adevereşti?

— Adeveresc, răspunse cineva din semiîntuneric.

— Lăsaţi-mi mâna, îl rugă în şoaptă Lavinia pe Miatlev. Mă doare...

— ...era într-o noapte, continuă între timp Potapov, când doctorul a venit în fugă la noi. Era alb la faţă, plângea şi repeta întruna că n-are iertare. Atunci şedeam tot aşa, cu vin, fireşte. Ne-am dus amândoi, iar el fugea după noi. Ea zăcea cu ochii deschişi, iar el a început să bocească, da' parcă o mai poţi trezi? Adevereşti?

— Adeveresc, i se răspunse din semiîntuneric.

— ...Am îngropat-o în aceeaşi zi, către seară. A fost şi tătuca Nikitski...

— Tătuca Nikitski n-a fost, spuse vocea din semiîntuneric.

— Cum adică n-a fost? Potapov vărsă restul de vin pe duşumea. A fost şi a citit psalmii.

— Psalmii i-am citit eu, spuse cel din semiîntuneric. Le-ai încurcat, Potapov, căci tătuca Nikitski se înecase cu o lună înainte...

Din nou izbucniră în hohote de râs, şi flacăra lumânărilor se agita dintr-o parte în alta. Potapov se aşeză întristat.

— Proştilor, zâmbi Serafima. Ea a fugit cu arhitectul. Eu însămi am văzut cum s-au înţeles, proştilor! La mine în casă s-au înţeles, uite-aici. Am intrat în camera dumneavoastră (asta i-o spuse Laviniei) şi am auzit cum puneau la cale, se auzea totul... Ea a mai zis, cică, salvaţi-mă, prieten scump, iar el i-a răspuns, cică, să nu vă temeţi de nimic, totul o să fie bine. De altfel, s-au înţeles repede şi s-au pregătit repede. Când au ieşit de la mine, brişca arhitectului era la poartă... Şi Serafima se întoarse spre Miatlev: Vă închipuiţi câtă dibăcie?

— Adevărat, arhitectul avea brişcă... întări careva.

— Totuşi cum de nu vă puteţi aminti de mine? zise Potapov, aşezându-se lângă Miatlev. Bine, o să vă aduc aminte încă o întâmplare: majordomul dumneavoastră, tânăr, umbla tot timpul în pâslari, afară era căldura de pe lume, iar el umbla în pâslari. Într-o zi, eram cam cherchelit, i-am poruncit să-şi scoată pâslarii, iar dumneavoastră i-aţi luat apărarea. Aţi zis că n-are decât să umble cum pofteşte, e treaba lui. Ţineţi minte? Vă amintiţi? Ne-am şi ciondănit, chiar mă pregăteam să vă provoc la duel... V-aţi amintit?

— Ah, da, da, zise Miatlev, neamintindu-şi nimic. Acum mi-am adus aminte.

— Păi, eu eram acela! se bucură Potapov. Vezi, frate, ce întorsătură au luat toate?

— Da, zise Miatlev. Tinereţe... şi, observând că Lavinia îi face cu mâna din uşă, porni spre ea.

În grădiniţă, ea izbucni în râs şi îl sărută de trei ori.

— Ehei, frate, zise ea melodios. Iată unde am ajuns!... Ăsta e paradisul făgăduit?... N-ar fi timpul să ne luăm zborul, frate? Ea se strânse lângă el, încă vreo două seri ca asta şi o să vă vină cheful să trageţi în munteni, ca să vă simţiţi erou.

El o îmbrăţişă şi rămaseră aşa, şi zorile se aprindeau din ce în ce mai tare. Din casă răsuna un murmur monoton, nelămurit, de parcă acolo, în salonul Kurocikinilor, cântau cu toţii o rugăciune fără cuvinte, un „uuuu... uuuuu” prelung, plin de milă faţă de ei înşişi. Apoi totul amuţi şi veni timpul liniştii celei din urmă înainte de trezirea păsărilor.

Fără să-şi dea seama, rămaseră aşa mai bine de un ceas, desfătându-se unul cu celălalt, cu răcoarea, cu revenirea memoriei şi a tihnei, iar când se întoarseră în salon, nu mai găsiră pe nimeni. Bucătăreasa, cu ochii umflaţi de somn, strângea rămăşiţele drăcescului festin nocturn. De la ea aflară că în urmă cu vreo jumătate de oră venise cineva cu vestea că doctorul Ivanov s-a înecat.

71

(*Din Piatigorsk – la S.-Petersburg*)

„*Mon cher ami*,

Ce noroc a căzut pe capul meu, lua-l-ar dracu’! Îmi complic singur propria-mi situaţie ajutat de propriile-mi sentimente, cu totul monstruoase în ziua de azi. În fortăreaţa aceea blestemată, despre care ţi-am scris, unde unii s-au smintit de trândăvie, iar alţii de mirosul sângelui, aproape că făcusem pasul în întâmpinarea tristului final, însă totul a fost răsturnat într-o singură clipă. Judecă şi tu (sper că mă vei putea înţelege): Lavinia Ladimirovskaia nu este doar încântătoare, este pur şi simplu fenomenală; are în ea o sete de libertate atât de mare, încât a-ţi închipui că această sete poate fi potolită este o absurditate. Este fermecător de modestă şi tăcută, dar are minte ironică şi limbă ascuţită; uneori e greu să-ţi dai seama dacă-i

serioasă ori glumeşte, în plus, este o făptură naivă, dar nu lipsită de o şiretenie feminină rudimentară, practică, redutabilă; dacă e nevoie, este necruţătoare, totuşi plină de nobleţe. Când scriu că este fermecătoare, nu am în vedere doar înfăţişarea ei fără de cusur. În oraşul nostru există femei a căror frumuseţe nu poate fi asemuită decât cu a zeiţelor. Fireşte, Ladimirovskaia este frumoasă, dar întâi de toate – fenomenală, şi în Rusia există exemple, pe care tu le ştii, aşa că pot să renunţ la alte lămuriri. Şi acum prinţul. Fără ochelari, încă mai pare impunător, dar cu ochelari e neajutorat şi blând, asta însă numai la prima vedere. Este, fără îndoială, bun şi deferent, dar are în el atâta dârzenie şi cutezanţă, cum rar întâlneşti la un suflet de om. Se va pierde, cu siguranţă. Slujirea societăţii nu e o vorbă goală, ea ne este hărăzită din ceruri. Trândăvia caliceşte sufletul, viciază moralitatea. În zilele noastre însă, prin slujire a societăţii nu se înţelege pasiunea de a-ţi dărui avântul creator, ci însuşirea de a părea indispensabil, bineînţeles, fără a ieşi din limitele servituţii. Iar prinţul, cu virtuţile lui neîndoielnice, socoteşte acestea toate deprimante şi absurde, însă eu nu mă încumet să-l judec. Mai mult decât atât, uneori mă gândesc că, poate, menirea lui stăruie tocmai în faptul de a arde în focul dragostei şi compătimirii şi de a încălzi inimile noastre îngheţate... Dar asta ţine de domeniul închipuirii şi poeziei, şi eu deocamdată nu sunt decât un funcţionar şi-mi cunosc lungul nasului...

Chinuit de toate aceste meditaţii, n-am putut săvârşi nimic, până la urmă mi-am pierdut şi puţinele argumente ce le aveam pentru reţinerea lor, şi am şters-o la Piatigorsk ca să mă dezmeticesc şi să-mi adun gândurile. Credeam că vor porni pe urmele mele, cum ne-am înţeles, dar astăzi am primit de la prinţ o scrisorică neaşteptată, că li s-au schimbat planurile şi pleacă neîntârziat la Tambov! În situaţia creată ar fi trebuit să turbez de furie şi să-mi muşc mâinile, închipuie-ţi însă că eu doar am răsuflat uşurat. Bunul-simţ, experienţa, în sfârşit, cunoaşterea obiectului îmi spun că ei călătoresc totuşi spre Tiflis: n-au încotro altundeva, şi m-au indus în eroare nu din motiv că ar bănui ţelurile mele (nu cred!), ci pur şi simplu pentru a scăpa de amiciţia mea excesivă, căci, în ciuda calităţilor mele, al treilea este întotdeauna de prisos. Acum, dacă aş fi într-adevăr un gentilom, ar trebui să-i pândesc pe Drumul Militar al Georgiei[28] şi să-i urmez în taină ca să nu-i împovărez cu prezenţa mea sâcâitoare. Poate, cândva, voi ajunge şi eu la acea stare interioară care îmi va îngădui să nu mai fiu un dobitoc bântuit de îndoieli, ci o fiinţă superioară, care să poată spune: «Există două căi:

prima – fericirea proprie pe seama nefericirii celorlalţi, a doua – viaţa după legile dictate de dragoste şi compătimire», şi să o aleagă pe cea de a doua. Apropo, prinţul o preferă tot pe cea de a doua, însă, după cât înţeleg, absolut inconştient. Orbirea lui naivă nu e lipsită de cusururi. Dar timpul şi Dumnezeu îl vor oţeli pe drumul pe care şi l-a ales.

Ah, *mon cher*, câte tâmpenii suntem în stare să născocim şi să le înfăţişăm drept îndeletnicire folositoare!

Iartă-mă, *mon cher*, te îmbrăţişez,
al tău frate mereu credincios,
Piotr von Müffling”

(*Din Piatigorsk – la S.-Petersburg*)

„Dragă mamă, îngerul meu,

Nici nu Vă puteţi închipui cât de minunată este călătoria mea! Obişnuitele necazuri şi zorul care se fac simţite întotdeauna la drum de data asta nu m-au stingherit câtuşi de puţin. Am impresia deplină că sunt într-un voiaj de plăcere, când încerci o nevoie lăuntrică de a cerceta pământul, moravurile, obiceiurile, când totul îţi este prielnic: şi natura, şi clima, şi oamenii pe care îi întâlneşti. Ce fericit concurs de împrejurări! Am primit scrisoarea Dumneavoastră parfumată în cea mai frumoasă zi a călătoriei mele şi văd în asta mâna grijulie a providenţei, căci, în sfârşit, am izbutit să-i întâlnesc pe fugarii mei! Şi ce credeţi că am descoperit? El nu este deloc un ticălos, ea este o ştrengăriţă naivă şi fermecătoare. Relaţiile dintre ei sunt cât se poate de cuviincioase, chiar platonice! El a procedat cum a procedat nu din îndemnuri meschine, ci din dorinţa de a o salva pe tânăra şi frumoasa femeie de tirania soţului. Poate că fapta lui este întru câtva precipitată şi necugetată, dar şi eu, cu siguranţă, aş fi procedat la fel. Iată de ce am socotit că e nedemn să mă vâr cu brutalitate în această prietenie, folosindu-mă de naivitatea lor. Le-am îngăduit să-şi continue călătoria în speranţa că, undeva, la Tiflis, săturându-se unul de celălalt, vor primi cu mai puţin tragism ştirea despre misiunea mea şi se vor frânge în faţa fermităţii mele. Cât de mult aş fi vrut să Vă văd aici şi, braţ la braţ, braţ la braţ, să Vă conduc la Harfa lui Eol, încetişor, încetişor, încetişor...

Fiul dumneavoastră iubitor,
Piotr von Müffling”

(*Din Piatigorsk – la Odesa*)

„Stimate domn,

Sper că Vă faceţi cu cinste datoria şi, desfătându-Vă cu priveliştile Odesei şi cu scăldatul în mare, nu uitaţi nicio clipă ţinta călătoriei noastre. Atitudinea mea faţă de Dumneavoastră s-a întemeiat întotdeauna pe deplină încredere şi respect pentru râvna Dumneavoastră. Prin urmare, nu numai ca şef, dar şi ca tovarăş mai vârstnic şi, dacă doriţi, ca prieten, îmi exprim nădejdea că tocmai acum, când deznodământul e aproape, n-o să Vă slăbească atenţia şi Vă veţi aduna ultimele forţe...

Vă ordon ca îndată după primirea acestei scrisori să Vă pregătiţi fără zăbavă şi cu cel dintâi transport, folosindu-Vă toate drepturile, să porniţi spre ţărmul Caucazului, de unde veţi pleca neîntârziat la Tiflis. Acolo veţi aştepta dispoziţiile mele ulterioare în locul pe care-l cunoaşteţi.

Colonelul von Müffling.”

Primind această scrisoare, locotenentul Timofei Katakazi şi-a strâns puţinul lui calabalâc; oftând adânc, şi-a luat rămas-bun de la viaţa de trândăvie; şi-a privit încă o dată propriile-i urme, semănate din belşug pe ţărmul Odesei şi prin împrejurimi; de la bordul vaporului a izbutit să observe câteva siluete cunoscute, părăsite de el pentru totdeauna, şi, purtat de minunata corabie, şi-a făcut cruce cu osârdie. Pe punte se plimbau pasagerii. Printre ei se aflau multe femei. Una dintre ele s-a oprit mai aproape şi a început să-l privească, fără sfială, pe bronzatul şi impunătorul locotenent. Lui Timofei Katakazi nu i-a rămas nimic altceva de făcut şi, ca de obicei, şi-a început dansul... Mai târziu, despre cele petrecute mai departe, povestea cu groază şi durere:

— Am fost pus într-o situaţie fără ieşire; ea era singură şi liberă. M-am dovedit demn de atenţia ei. Ce să-i faci? N-o să mint şi n-o să mă prefac spunând că era întru totul pe gustul meu. Avea, de pildă, bărbia prea ridicată, iar astfel de femei, au de obicei o părere exagerată despre ele şi de aceea adoră bărbaţii umiliţi, drept care îi umilesc îndelung şi deprimant. În afară de asta, nu putea sta nicio clipă liniştită, mâinile ei se mişcau fără contenire, ba potrivind cutele rochiei, ba buclele, ba pălăria; umbreluţa îi zbura mereu dintr-o mână în alta; umerii i se legănau lin, ca talerele unei balanţe; picioarele i se mutau dintr-un loc într-altul; pe scurt, acestea erau semnele sigure ale unui suflet isteric şi ar fi trebuit să mă retrag cuminte, dar încă din juneţe eu mi-am impus ca regulă: să nu fac nazuri, să nu aleg,

să o slujesc întotdeauna pe cea dintâi, mai cu seama că întotdeauna se ivea posibilitatea de a o şterge, a pleca, a fugi, de a te topi, dispărea, ocoli, de a ridica din umeri, de a făgădui şi a pleca, de a-ţi da cuvântul şi a uita, de a dispreţui, de a ameninţa cu dezvăluiri cumplite, de a te preface orb, surd, nepăsător, crud, necruţător şi, în sfârşit, pur şi simplu periculos pentru viaţă... Pe de altă parte, n-o să mint şi n-o să fac pe ipocritul spunând că nu era deloc pe gustul meu: era o femeie înaltă, chipeşă, cu uşoare semne de rotunjire, cu nişte gropiţe adorabile în obraji, cu buze plinuţe, fremătătoare, care trădau o fire pătimaşă; întreaga ei înfăţişare spunea că ea nu e dintre acele femei cumsecade despre care se zice că sunt făţarnice, plicticoase şi nepăsătoare, ci dintre acele femei cumsecade, care se disting prin vigoare şi însufleţire. Mi-a trebuit mult timp, trudă şi chin ca să-i obţin bunăvoinţa: făgăduieli, jurăminte, renunţări. Ea se topea de dorinţă, dar rămânea neînduplecată. Avea mâini puternice, apucătoare, mă învârtea ca pe-o umbrelă. Iar timpul trecea... Închipuiţi-vă, nebunia începuse înainte de amurg, iar când bătuse miezul nopţii, în cabina mea nu mai exista niciun colţişor de care să nu mă fi izbit. Doamne, la câte nu m-am gândit în vremea asta, câte nu mi-am amintit! Mă jur că din nobleţea şi cumsecădenia ei nu mai rămăsese nici urmă. Era o furie, care urla cât o ţinea gura, hohotea, blestema, mă strângea în braţe, era geloasă pe toate înaintaşele sale posibile, îmi cerea adoraţie, jertfe, mărturisiri de iubire, să ne luăm adio, mă pălmuia cu plăcere de cârciumăreasă, leşina, chema în ajutor (din fericire, duduitul maşinilor înăbuşea glasul ei de trompetă). În sfârşit, abia târziu, către dimineaţă, s-a astâmpărat şi totul s-a petrecut searbăd, vulgar, penibil. Zăcea cu ochii închişi. Ca de obicei, aveam de gând să mă îmbrac şi să dispar, dar s-a pornit din nou isteria! Urla, se izbea cu capul de perete, dar nu slăbea mâna cu care mă ţinea de gât. E greu să-ţi închipui ce mi-a fost dat să trăiesc. Folosindu-mă de o clipă prielnică, m-am repezit la fereastră ca să chem o trăsură, dar... marea neţărmurită ne înconjura din toate părţile şi n-aveam unde să fug, iar înainte aveam cale de multe zile şi nopţi, şi ea nici nu se gândea să plece din cabina mea!...

Aproape în aceeaşi zi când locotenentul, smintit de atâta dragoste, s-a smuls, în sfârşit, din braţele hrăpăreţe ale tovarăşei sale de drum şi s-a adăpostit, ca un ghepard rănit, pe ţărmul ospitalier al Caucazului, doi călători istoviţi, domnul Sverbeev şi Afanasi, şi-au luat rămas-bun de la principatul Finlandei, au trecut graniţa şi au pornit mai departe pe pământul

suedez. În primul orăşel mai acătării, la staţia de poştă, au întrebat cu de-amănuntul despre obiectul care-i interesa şi, îndată ce au aflat că perechea care nu bănuia nimic poposise de curând aici, a băut lapte proaspăt muls şi a plecat mai departe spre nord-vest, au pornit pe urmele ei fără să mai zăbovească.

72

Drumul militar al Georgiei, sălbatic şi viu, zburând pe sub nori şi prăvălindu-se în trecătoare, tot numai mister şi perfidie, fără început şi sfârşit, veşnic, prăfos şi imprevizibil... Posturi militare amărâte, unde printre picioarele slujbaşilor apatici se plimbă găini leneşe; bubuitul necontenit al Terekului rece ca gheaţa şi murdar, care înăbuşă şoapta uimită a domnului van Schonhoewen: „Călătorim... Ce straniu!...” Bivoli cu ochi plini de tristeţe, albăstriţi de praf, praf pe trunchiurile platanilor gigantici, pistolul neliniştit în buzunarul adânc al redingotei, teama, grea şi reală, ca o piatră ridicată din drum şi aruncată în prăpastie... Femei negricioase cu ciorapi din lână de covor sau desculţe, cu rochii negre decolorate la spălat, cu privirea înstrăinată pe sub sprâncenele de necrezut, bănuitoare, încete şi inaccesibile ca şi casele lor aşezate sub nori, şi şoapta ironică a domnului van Schonhoewen: „Acesta-i raiul? Despre acest rai mi-aţi vorbit, da?...” Hotarul dintre Apus şi Răsărit, dintre Nord şi Sud, dintre Asia şi Europa, amestec de ortodoxie şi mahomedanism, strigătele disperate ale hogilor şi cântările greceşti ale creştinilor, sânge, răzbunare, tâlhărie, cotropire, reprimare, robie şi şoapta ironică a domnului van Schonhoewen: „Asta mi-aţi făgăduit, om smintit, când m-aţi smuls de lângă recile stânci finlandeze şi m-aţi scăpat din temniţa de granit?...” Stânci golaşe, încinse de soare, atârnând deasupra capului; brusc – un vânt răcoritor, brusc – apă de izvor dintr-un urcior aburit, o incredibilă şi nesfârşită vale de smarald, licărind prin golurile norilor undeva, în adâncuri de spaimă; o cruce de granit de pe vremea lui Ermolov[29], păstrăv fript în imense frunze de lipan, din când în când, nişte birturi scunde, numite *duhane*, mirosul amărui al fructelor de corn putrezite, rămase de anul trecut şi damful uluitor al butoaielor de vin. Păduri şi crânguri înmiresmate de jur împrejur, coborâşuri ameţitoare, zidurile orbitor de albe ale fantasticului castel Anauri pe o colină neagră, spălată de apele verzui ale Aragvei, şiruri de catâri şi asini urecheaţi, împovăraţi cu legături de vreascuri, butoiaşe, burdufuri, căruţe cu

oameni voioşi. Oraşul Mţheta, căldură umedă, înăbuşitoare, învolburându-se deasupra văii râului Kura, melodii stranii, vorbire stranie, gesturi stranii... Toate acestea rămăseseră în urmă, ca şi acea caleaşca necunoscută, care de-a lungul întregului drum s-a târât după ei ca o umbră, la aceeaşi distanţă, fără să rămână în urmă şi fără să-i ajungă, oprindu-se când se opreau şi ei, dar mereu la o depărtare respectabilă, încât era imposibil să desluşească chipurile isteţilor pasageri. Totul rămăsese în urmă, ca şi brecul lor cu tendă, pe care izbutiseră să-l schimbe cu o brişcă veche, spaţioasă şi comodă, cam scorojită, însă durabilă... Şi când toate acestea rămăseseră în urmă, înaintea lor s-a deschis Tiflisul!

De fapt, „s-a deschis” nu este expresia potrivită, fiindcă ar putea părea că de pe o anume înălţime, în faţa călătorilor s-a ivit pe neaşteptate panorama oraşului, când ei, pârliţi de soarele de iunie, asurziţi de urletul râurilor, după ce înghiţiseră din plin colbul drumului, au atins, în sfârşit, marginea unei prăpăstii necunoscute şi, reţinându-şi răsuflarea, au privit în jos. Nu, a fost cu totul altfel. Răsăritul nu e zorit defel şi cu primul întâlnit nu e sincer, aşa că nu se deschide larg, ci se arată puţin câte puţin, fără grăbire şi cu băgare de seamă. El nu are nevoie să se dezvăluie cu zorul unui tinerel, el aşteaptă până ce voi înşivă veţi ajunge la tainele lui şi veţi înmărmuri în nemişcare. Aşa e şi Tiflisul. Sângele lui are o alcătuire complicată, fiind preparat cu fast bizantin, cu langoare persană şi perfidie arabă; a fost creat la intersecţia celor mai bezmetice pasiuni, a celor mai nestăvilite porniri, ca dovadă a adevărului etern că binele şi răul nu umblă decât împreună, ca, de altminteri, intriga şi iubirea.

Iată-i că intrară în ulicioarele murdare, unde casele de lut stăteau într-o dezordine puţin atrăgătoare, învăluite, ca într-un nor, de duhoarea necurăţeniilor şi putreziciunii. Sub picioarele cailor se aruncau câini sfrijiţi şi răguşiţi şi copilandri gălăgioşi şi mucoşi; femei în şalvari nu tocmai curaţi, puhăvite, nepieptănate şi nespălate, fetişcane cu ochi mari le ofereau alene cireşe lipicioase în căni de pământ. Totul era atât de lărmuitor, pitoresc, necunoscut şi neverosimil, încât şi cireşele păreau pictate, încât nici nu-ţi trecea prin cap să le iei din căniţe, să plăteşti, să încerci una şi să scuipi sâmburele...

Căsuţele se înmulţeau, străzile se îndesau. Soarele necruţător apunea peste un deal domol, dinspre Kura cea tulbure adia o părere de răcoare, sau nu era decât o părere; turcoaice înfăşurate în văluri păşeau repede şi mărunt ca nişte călugăriţe.

Deodată, cum se întâmplă numai în rai, o figură firavă se repezi spre brişcă, ridicând mâinile. Caii se opriră. După pompoase şi foarte alese urări de bun sosit, trimisul Mariei Amilahvari se căţără cu uşurinţă în brişcă, se aşează pe bancheta din faţa pasagerilor şi porunci vizitiului să pornească.

Era un domn ceva mai mult decât scund, de vreo patruzeci şi cinci de ani, uscăţiv şi zvelt, într-o redingotă fără cusur, deşi nu tocmai nouă, cu o cămaşă de o albeaţă desăvârşită şi cu cravată neagră... Nas mare, dar nu diform, buze palide şi subţiri, dinţi de o albeaţă desăvârşită şi ochi căprui mari şi sfioşi. Fiecare gest al lui era plin de demnitate, nu de semeţie, ci tocmai de acea demnitate care predispune la apropiere. Se numea Gheorghi Petrovici Kikvadze sau Goghi, cum i-a rugat el cu blândă stăruinţă să-i spună. Slujea la administraţia gubernială, dar, profitând de îngăduinţa şefilor, nevoiţi să ţină seama de obiceiurile locale, îşi petrecea partea cea mai mare a timpului în casa Mariei Amilahvari, cu care era rudă îndepărtată, îndeplinind, fără nicio plată, obligaţiile de împuternicit şi secretar. Cândva, cum le-a destăinuit chiar el zâmbind sfios, a stăpânit în Kahetia o moşie micuţă, dar rentabilă şi într-o zi chiar şi-a îngăduit luxul să plece în străinătate ca să-şi întregească studiile. A frecventat universitatea din Heidelberg, apoi a preferat Sorbona, însă vestea că acasă lucrurile nu stăteau tocmai bine l-a silit să se grăbească îndărăt, ceea ce a şi făcut cu bucuria adevăratului georgian care începuse să ducă dorul meleagurilor natale. S-a întors şi s-a trezit că-şi pierduse toată agoniseala. Maria Amilahvari l-a oblăduit, căci „toţi cei în suferinţă şi lipsiţi de adăpost se strâng sub aripa bunătăţii ei nepământeşti!”

Undeva, se porni să răcnească un muezin; îi răspunseră tânguiri de femeie; o ceată de bărbaţi se agita în jurul unui cal căzut la pământ, şi hohotele de râs se împreunau cu ocările... Deodată, deasupra tuturor răsună un dangăt prelung şi nici nu se stinse bine, că se auzi din nou, înăbuşind toate celelalte zgomote... Băteau clopotele de vecernie...

...Tot atunci, la Petersburg, în casa doamnei Tucikova, în salon, sub portretul micuţului domn van Schonhoewen, în fotolii moi, confortabile, încordaţi până la istovire ca să mai păstreze o urmă de bună-cuviinţă, doi oameni, putem zice în vârstă, încercau a săvârşi imposibilul şi să dezlege marea taină a naturii.

— Totul e zadarnic, zise doamna Tucikova. Excelenţa sa rămâne ca şi până acum politicos şi amabil, dar eu văd cât îl costă această politeţe, când

era de mult timpul să azvârle cu călimara în mine sau să tragă cu pistolul, Sfântă Născătoare... – Ea chicoti, cum îi era obiceiul, ceea ce nu însemna nici încântare, nici triumf, ci mai degrabă geamăt – Acum mi se pare că asta nu se va sfârşi niciodată, deşi excelenţa sa Leonti Vasilievici se jură că agenţi mai de nădejde nu există, dar, judecaţi singur, au trecut două luni!... – Se uită ţintă la convorbitorul său şi chipul lui obosit se răsfrânse în ochii ei minunaţi. – Îmi închipui cum aceşti dobitoci chefuiesc pe undeva şi se destrăbălează în vreme ce treaba stă pe loc, şi eu nu mă pot arăta nicăieri în lume, nici nu ştiţi în ce situaţie mă aflu...

— Vorbiţi cu mine în aşa fel, zise domnul Ladimirovski uşor indignat, de parcă eu însumi i-am echipat de drum. Foarte bine, a trecut timpul, s-a sfârşit cu istericalele şi cu frângerea mâinilor... Acum am putea înţelege câte ceva... Dumneavoastră, de pildă, v-aţi subestimat fiica (aici, ea slobozi un hohot de râs), da, da, dumneavoastră, cu trufia ce vă caracterizează, aţi socotit că e cu totul fiica dumneavoastră şi nu ştie ce e răzvrătirea... Vă aduceţi aminte, sper, că atunci când v-a spus... când a îndrugat toate acelea, aţi încercat... aţi presupus... aţi sperat că nu sunt decât născociri şi că aerul curat, o plimbare uşoară şi alte fleacuri pot... sunt în stare s-o cuminţească... să-i scoată gărgăunii din cap... (În ochii minunaţi ai doamnei Tucikova se răsfrângeau fereastra înaltă şi trunchiurile copacilor din grădină.) Nu v-am contrazis, deşi tot dumneavoastră mi-aţi făcut scandal, susţinând că sunt inuman şi că îmi permit neobrăzarea să o sechestrez pe fiica dumneavoastră... Îndrăznesc să o sechestrez când ea trebuie să strălucească... El tăcu, fiindcă femeia modernă, lipsită de prejudecăţi, izbucni în plâns.

— Nu luaţi în seamă, zise ea, liniştindu-se. Şi nu mai spuneţi tâmpenii, tot ce spuneţi nu sunt decât tâmpenii. V-am prevenit că e capricioasă şi înclinată spre fantezii... iar dumneavoastră trăgeaţi în sticle de şampanie şi îi creaţi condiţii de a coresponda în secret, dumneavoastră...

— Doamnă, zise el dojenitor, ştiţi foarte bine că totul începuse cu mult înaintea mea...

— Nu-i adevărat! se indignă ea, dar se înroşi şi strigă iar: Nu!...

— Ah! exclamă Lavinia, când brişca trecu peste un hârtop.

— Atenţie, zise Miatlev şi o îmbrăţişă strâns.

— Vai! exclamă un frumos pierde-vară, văzând scena şi, ducându-şi mâna la piept, se înclină adânc.

Nu mai încăpea nicio îndoială: Providenţa îi observase şi le-a trimis întâiul salut cu uimire şi încântare.

Domnul Kikvadze se uită mustrător la tânărul cel frumos.

— Cutremuraţi-vă, luminăţia voastră, sunt în atenţia lumii, psalmodie Lavinia. În privinţa mea m-am liniştit. Cu dumneavoastră ce facem?...

— Abia aştept să ajungem la doamna Amilahvari (să-i dea Dumnezeu sănătate), ca să mă răzbun neîntârziat pe dumneavoastră.

— Noi, georgienii, zise Goghi Kikvadze, suntem curtenitori din fire. Cultul femeii îl profesăm cu stăruinţă de pe vremea marii regine Tamara. E drept, asta nu înseamnă – zâmbi el sfios –, că o blondă străină, o frumuseţe nemaipomenită, ca dumneavoastră, doamnă, nu va aprinde în inima bărbaţilor şi sentimente mai pământeşti, nu numai pură încântare. Vorbea ruseşte curgător şi doar un uşor, însă desluşit accent îi trăda originea. Nu trebuie să vă ruşinaţi, doamnă, şi să vă supăraţi dacă privirile bărbaţilor vor fi prea pline de înţeles, iar gesturile sincere. Noi, georgienii...

„Noi, georgienii” suna aproape la fel ca şi „noi, Brawura...” în gura doamnei Tucikova. Miatlev izbucni în râs.

— Nu vă faceţi griji, rosti Lavinia melodios. Încă n-am avut parte de asemenea cinste – şi se roşi.

— Îndrăznesc să nu cred, zâmbi galantul trimis al Mariei Amilahvari.

Amurgise, dar răcoarea nu se simţea. Erau mai puţini câini vagabonzi şi murdăria parcă mai dispăruse sau poate fusese ascunsă de penumbra violetă dinaintea înserării; putoarea necurăţeniilor cedase locul miresmelor picante; casele se mai înălţaseră şi erau împodobite cu balcoane ajurate; treceau încolo şi-ncoace trăsuri cu pasageri gătiţi sărbătoreşte; cercheze şi redingote, şi cunoscutele vitmundire verzi, şi eghileţi, şi rochii cu crinolină. („Uitaţi-vă, uitaţi-vă numai!...”)

— Cred că dumneavoastră vă închipuiaţi Tiflisul drept o învălmăşeală de jalnice cocioabe de lut, murdărie şi ignoranţă, zise Goghi Kikvadze cu un uşor ton de triumf. Aşa se întâmplă cu toţi ruşii. Fireşte, alături de Petersburg, noi nu suntem decât o periferie îndepărtată, însă depinde de unde priveşti, căci noi suntem centrul unei culturi atât de vechi, îngemănarea multor bogăţii aparţinând atâtor neamuri, încât am putea rivaliza cu unii...

— Fireşte, zise Lavinia cu delicateţea oaspetelui.

— În afară de asta, continuă Goghi, nu trebuie să uitaţi că nouă, georgienilor, ne-a revenit tragica cinste de a lua asupra noastră lovitura cea

mare a vrajbei musulmane şi să apărăm adevărurile preaînalte ale ortodoxiei. De-a lungul multor veacuri am fost tăiaţi fără cruţare şi cu patimă. Ştiţi cât sânge am vărsat noi? Şi trebuie să ştiţi că ne schingiuiau nu pentru a ne cotropi pământurile, o nu! Ne ucideau spre a stârpi din noi spiritul însuşi al credinţei, ceea ce era cu mult mai cumplit... – În timp ce spunea toate acestea, din când în când îşi saluta cunoscuţii ce treceau pe alături, care pe jos, care în trăsuri. Aproape se ridicase în picioare, ţinându-se cu o mână de umărul vizitiului. Faţa lui expresivă, cu obraji supţi, se învăpăiase de însufleţire. – Georgia toată este monumentul durerii şi vitalităţii noastre, iar Tiflisul, domnilor, şopti ei răguşit, este fundamentul lui. Ştiţi, domnilor, de ce în străinătate întâlneşti rar un georgian? Făcu o pauză semnificativă: Pentru că suntem puţini şi ne-am învăţat să suferim laolaltă.

Brişca mergea mai departe. La dreapta, jumătate de cer era acoperit de un munte golaş, negru şi abrupt, pe care încercau să se caţăre nişte căsuţe, şi din acest munte, de pe la mijlocul lui, o biserică albă umbrea oraşul cu aripile sale.

— Pe aici a trecut Puşkin, rosti Miatlev cu evlavie, ca un străin pe care l-a prins dorul de ţară.

— Pe aici au trecut mulţi, zise Goghi. Acolo, de pildă, el arăta spre biserica albă ce atârna deasupra oraşului, este înmormântat scriitorul Griboedov...

Tabloul înfăţişat de domnul Kikvadze nu prea se potrivea cu peisajul înconjurător: mergeau acum pe o stradă destul de largă, cu case de piatră, europeneşti, străjuită de arbori tineri şi rotaţi. Firme pestriţe de prăvălii, magazine şi duhane. Oamenii erau mai curaţi şi mai civilizaţi. Până şi vânzătorii ambulanţi de legume şi fructe păreau îmbrăcaţi în haine noi şi parcă strigau mai încet; până şi câinii vagabonzi se lipeau de zidurile caselor; la stânga şi la dreapta se iveau grădini şi biserici semeţe, martore ale trecutului; amurgul devenea tot mai întunecos, şi frumoşii pierde-vară parcă aveau acum acelaşi chip. Oboseala se făcea simţită: Lavinia tăcea, lui Miatlev i se părea că toate cele din jur sunt mai puţin verosimile decât erau în realitate. Prin cap îi roiau nişte închipuiri, cum se întâmplă uneori în fapt de seară, din toate părţile se iveau felurite năluciri, strada se pierdea în nesfârşit, trecătorii discutau prin gesturi, ca muţii, Goghi Kikvadze zâmbea sfios, ca un sfânt dintr-o icoană, împovărat de cunoştinţele despre trecut. Şi

ca o culme a tuturor fanteziilor, pe lângă ei pluti o caleaşcă în care şedea von Müffling.

Aşadar, trecutul nu se potrivea nicicum cu această bunăstare plăcută, cam înăbuşitoare, pitorească şi misterioasă ce înconjura brişca lor, şi, pesemne, dacă, într-adevăr, el, trecutul, nu era o mistificare deşartă a lui Goghi Kikvadze, înseamnă că amintirea lui era vie numai în sânge şi putea fi transmisă doar odată cu sângele şi, nevăzută ochiului străin, se zbuciuma undeva în adâncul sufletului...

— S-avem iertare, exclamă Goghi. Frumoasă mistificare! – Şi începu să dea din mâini şi să strige tulburat, de parcă vestea o primejdie, şi prin faţa lui Miatlev se perindară şiruri de ucigaşi mohorâţi. – Sasanizii persani, adoratorii soarelui, ne-au pârjolit cu mărginirea barbarilor; regatul Armeniei a căzut, noi, totuşi, am dăinuit – jalnice rămăşiţe ale unui neam cândva înfloritor... Mişunam ca furnicile în muşuroiul jefuit când s-au năpustit asupra noastră bizantinii, hazarii şi, în sfârşit, ne-au potopit arabii. Câteva secole ne-au bătătorit mormintele ca să nu mai putem renaşte, dar noi am renăscut. Am renăscut, *ghmerto*[30], şi aproape devenisem o putere, când turcii selgiucizi au năvălit peste hotarele noastre!... O, şi asta încă nu-i totul... După o nouă renaştere şi o prosperitate iluzorie, s-au mişcat peste noi mongolii. Tamerlan a venit de nenumărate ori, bestia aia şchioapă însetată de sânge, maşină creată pentru a ucide... Dar turcii osmanlâi? Dar şahul Abbas iranianul? Dar Aga-Mahomed-han?... *Ghmerto!*... Şi, vezi bine, pesemne că toţi spuneau: „Parcă eu mă zbat pentru mine? Eu pentru voi mă străduiesc, căci voi nu ştiţi ce-i adevărul şi ce-i minciuna, şi eu trebuie să vă aduc pe calea cea bună şi să vă povăţuiesc...”

— Trăiască libertatea! zise Lavinia.

— Adevărat, râse Goghi Kikvadze. Să lumineze popoarelor, precum chipul strălucitorului soare!

Brişca întoarse brusc la dreapta, şi o străduţă îngustă şi liniştită se avântă abrupt în sus, spre munte, spre biserica albă, spre munte, tot spre munte... Ţi se tăia răsuflarea.

— Nu e periculos, îi linişti trimisul Mariei Amilahvari, ridicându-se în picioare în brişca tot mai înclinată.

În faţa unei case cu etaj, caii se opriră.

— Nu-i adevărat! strigă doamna Tucikova, înroşindu-se.

El oftă şi se lăsă pe spate în fotoliu. Dialogul, ca şi toate cele dinainte, era inutil.

— Fiţi îngăduitor cu mine, zise ea încet. Este unicul meu copil. Oricât aş fi greşit, am făcut-o doar din iubire... Dumneavoastră încă mai puteţi fi fericit. – În ochii ei nu se citea nici viclenie, nici nebunie. – Parcă eu i-am dorit răul? Şi tot ce am făcut, am făcut pentru mine? Parcă mă zbăteam pentru mine? Căci de aş fi cedat fanteziilor ei, m-aş fi acoperit pe veci de ruşine. (El zâmbi ironic.) Spulberarea iluziilor, continuă ea, şoptind ca o vrăjitoare cu multă experienţă, este o tragedie, domnule. Vasul s-a spart... A fost lipit, dar el s-a spart! Eu ştiu...

— Doamnă, discutăm în deşert, zise el fără interes. Amândoi ne aflăm în aceeaşi situaţie stupidă... Ce iluzii? Ce spulberare?... Eu o iubesc pe fiica dumneavoastră, ea îl iubeşte pe prinţişor... M-aţi pus într-o situaţie delicată. Nu mă mai duc nicăieri, nu mai pot privi pe nimeni în ochi... Când se va răzgândi, dacă se va răzgândi... dacă va dori să se întoarcă, dacă o vor întoarce, mă jur că o să-i cad la picioare!

De data asta ea izbucni în hohote de râs adevărate.

— Mai lipseşte să strigaţi nerozia asta la fereastră, în gura mare...

— Am făcut cum a vrut ea, repetă îndărătnic stăpânitorul trăpaşilor orfani. Pentru că o iubesc. Pe prinţişor îl urăsc, dar pe ea o iubesc! Şi dacă n-a izbutit încă s-o pervertească, ea mă va înţelege...

— Sunteţi un smintit! strigă ea. O namilă de bărbat, şi atât de smintit!... Acum ea stătea în faţa lui cu mâinile în şolduri, ca o precupeaţă, şi în vocea ei se făceau auzite note stridente, şi toate laolaltă: notele stridente de deznădejde, melodiile batjocoritoare înăbuşite, gângurite, decolteul adânc, mâinile în şolduri şi nicio lacrimă deşartă, trufaşă, preţioasă ca o nestemată – toate laolaltă zguduiau Petersburgul. – Eu am învăţat-o să vă respecte, pe când dumneavoastră trăgeaţi cu pistolul în sticlele de şampanie; eu o încredinţam că sunteţi aproape un geniu, cu mintea şi judecata dumneavoastră, cu mâinile dumneavoastră, cu avântul dumneavoastră... iar dumneavoastră îi cădeaţi la picioare şi trăgeaţi în sticle de şampanie!... (El se uita la ea cu spaimă.) Eu am învăţat-o să renunţe la fantezii, să se înfrâneze, *cholera*[31], să vă slujească pe dumneavoastră, numai pe dumneavoastră! Să vă slujească pe dumneavoastră (nu pe mine, nu pe mine!) cu nobleţea şi convingerea Tatianei, iar dumneavoastră... aţi

învăţat-o să tragă cu pistolul în sticle de şampanie cu înfumurarea naivului, *psia krew*[32], şi cu lăcomia calicului!...

...Caii se opriră lângă intrare, şi în bezna ce se prăvălise pe neaşteptate din munţi, nişte mâini îndatoritoare apucară sacul de voiaj, pe Lavinia, pe Miatlev... „*Sinatle!*”, „Lumină, pentru Dumnezeu!...” Apăru un felinar, lumânări în sfeşnice grele. Voci guturale, cuvinte necunoscute, şoapta răguşită, entuziastă, a lui Kikvadze: „Atenţie, dragă doamnă, nu vă grăbiţi, uite-aşa, aşa, acum aşa...”, scârţâitul treptelor, miros de ceară, de nuci, de flori necunoscute, de răcoare. O uşă deschisă... Într-o cameră spaţioasă, răcoroasă, sprijinindu-şi mâna de speteaza unui fotoliu, o femeie scundă, în rochie neagră, stătea în faţa lor.

— O, *ghenaţvale*[33]! – Vocea ei era blândă, catifelată şi duioasă. – O, *ghenaţvale*, cât sunteţi de frumoasă! Vorbea ruseşte aproape la fel de curat ca şi Goghi Kikvadze, e drept, accentul era mai mustos şi mai clar. – Ce bucurie să vă întâlnesc, principe. E adevărat, Amiran v-a descris de multe ori şi cu dragoste, dar bag de seamă, principe, că sunteţi mult mai frumos... *Dieu merçi, ce terrible chemin est en arrière. Et vous pouvez maintenant vous reposer*[34]. Goghi odorule, bunăstarea lor acum depinde numai de tine... Goghi este fratele meu, prietenul meu şi poet... Goghi, dă poruncă pentru mâncare ... – O îmbrăţişă pe Lavinia şi o conduse afară din cameră. – Trebuie să vă aranjaţi, nu-i aşa? Să mergem, *ghenaţvale... Et vous, prince, ne vous ennuez pas, en attendant*[35].

Curând şi Miatlev avu cinstea să fie condus în camera ce le fusese destinată. Lavinia se afla acolo. Izbutise deja să se schimbe. Camera era luminată destul de puternic. Pereţii erau acoperiţi cu covoare orientale. În colţul cel mai îndepărtat se afla un pat de lemn. O uşă imensă dădea spre balcon. Din stradă se auzea larmă, şi o muzică străină răsuna fără încetare. Stele uriaşe străluceau pe cerul ca păcura, capul i se învârtea de oboseală. Goghi îi pofti la masă.

Acest ospăţ nocturn părea un vis, atât de fantastic, de neînchipuit, arătau bucatele. Vinul era aur curat şi curgea susurând uşor, şi frazele ce se schimbau la masa cea ovală răsunau ca nişte stihuri. „Copila mea, cât de vitează sunteţi că nu v-aţi înclinat în faţa Petersburgului...”, „Maria, nu-i aşa că-i mai frumoasă decât a descris-o Amiran?”, „Eu ştiu, *ghenaţvale*, ce greu e drumul dumneavoastră spre fericire. Eu ştiu totul. Veţi mai avea prilejul să

cunoaşteţi întristarea: căci viaţa noastră nu-i raiul zugrăvit de-o mână de copil...”, „Ee, Variko, de ce vorbeşti călătorilor osteniţi despre necazurile viitoare? Luaţi şi beţi, *ghenaţvale*... Căci totul a trecut. Beţi... şi vă bucuraţi de linişte, de libertate, de pace şi de vin...” „Da’ ce-i cu tine, Kikvadze, tu crezi că dânşii-s răsfăţaţi precum copiii? Iată, de pildă, prinţul a fost rănit în munţi. Lavinia şi-a părăsit căminul şi ce furtuni, *ghmerto*, a înfruntat!... Goghi, eşti uşuratic precum întotdeauna. Cine te ascultă crede că pe lume – nici urmă de durere...”

Îmbujorată, Lavinia strânse pe furiş mâna lui Miatlev. Lui i se învârtea capul, încerca să compună nişte ditirambi de răspuns, şi negreşit în versuri, dar i se întrerupeau în minte şi dispăreau. O bătrânică tăcută aducea mereu platouri cu bucate şi lua altele goale... „Variko! Variko!” răsuna în urma ei. „Variko-n jos, Variko-n sus, Petersburgul s-a fost dus...” compuse Miatlev.

— O, scumpă Lavinia, curaj, rosti Maria încet. Ştiu cât vă este de greu, ştiu cât vă e de teamă... Nici nu-ţi vine să crezi: soţul părăsit (spuneţi că-i bun şi frumos?), mama părăsită (oricât ar fi de nebună – e totuşi mamă), şi cu atât mai mult, o, *ghmerto*, cu atât mai mult, pentru dragoste vi se va ierta totul, credeţi-mă...

— Nu vă invidiez, prinţe, murmură Goghi Kikvadze, zâmbind sfios. Vă iubesc ca pe un frate. Pentru nobleţea dumneavoastră. Căci nobleţea nu e un titlu, nu e aur, nu e o situaţie în societate, ci lumină în inimă… S-o luăm, de pildă, pe Variko a noastră; ea este ţărancă din modesta aşezare Kardanahi, dar nu duce lipsă de nobleţe... Da, are nobleţe nu mai puţină decât prinţul Voronţov, de pildă. Şi noi, georgienii preţuim foarte mult acest lucru...

„Noi, Miatlevii, îşi zise prinţul, am fost nobili exact atât cât a cerut-o buna-cuviinţă. Lavinia, îţi jur că nu vei cunoaşte întristarea... Maria are faţă istovită de prorociţă şi ochii albaştri ai Maicii Domnului... Variko-n jos, Variko-n sus, Petersburgul s-a fost dus...”

Tocmai se pregăteau să se ridice de la masă, când deodată un chip necunoscut se arătă în uşă, mişcă din mustăţi, chemându-l pe Goghi.

— De ce n-a intrat? întrebă Maria cu nedumerire. Ce vrea? Goghi, du-te şi află... Du-te odată....

Goghi îşi desfăcu braţele şi ieşi.

— Este prietenul lui, lămuri Maria. Mare petrecăreţ, şi un om tare bun şi drag... Dar dumneavoastră aţi adormit... Variko!

Goghi se întoarse. Pe buzele lui flutura un zâmbet neliniştit.

— Totul e bine, zise cu însufleţire forţată. Putem continua cheful...

— Ce s-a întâmplat? întrebă Maria.

— Nimic, *ghenaţvale*, se înfoie Kikvadze nu prea sigur pe el. Ia, nişte treburi acolo... Şi deodată grăbit: N-ar fi timpul să mergem la culcare?... Variko!

Se ridicară cu toţii. Variko îi chemă pe Miatlev şi pe Lavinia după ea, Kikvadze îi şopti ceva grăbit Mariei, şi ea îşi duse palma la gură, reţinându-şi parcă un ţipăt.

— S-a întâmplat ceva? întrebă Miatlev.

— Nimic, nimic, încercă ea să zâmbească. Mergeţi în camera dumneavoastră şi nu vă gândiţi la nimic.

În spatele lui Miatlev, Goghi Kikvadze rosti desluşit:

— O să-l caut chiar mâine şi o să vezi cum o să mă descotorosesc de el...

Apoi începu să vorbească în georgiană şi vorbele lui sunau ca nişte versuri tragice.

Deasupra Tiflisului atârna cerul negru, şi uriaşe stele incandescente cădeau în iarba colbuită.

...Iar acolo, la Petersburg, dimpotrivă, era o noapte albă, luminoasă, dar albeaţa ei delicată ascundea parcă un vicleşug: această împărăţie albicioasă, amuţită, pusă la pândă, părea toată un avertisment muritorilor înclinaţi să se amăgească şi care nutreau o încredere nechibzuită în propria infailibilitate. Într-o asemenea noapte se vorbeşte în şoaptă, se respiră cu nelinişte, se gândeşte cu precauţie: Ce-i acolo? Cine? Unde? Încotro?... Pentru ce?... E oare cu putinţă? Oare totul în jur nu este o născocire? Oare, în case, trăiesc într-adevăr oameni vii şi visează? N-ar fi mai bine, râzând de propria-ţi deşertăciune, de dorinţa de a stăpâni şi porunci, de a te impune, de a domni, domina, cârmui, povăţui, de a turba de furie, n-ar fi mai bine oare să oftezi, să cazi în genunchi, să strigi „adio”, să taci şi să aştepţi sosirea dimineţii cu bucuria mândră a unei fiinţe pur şi simplu vii şi, prin aceasta, măreţe, fremătătoare, căutătoare, clarvăzătoare şi înţelepte?...

— Dacă n-o vor găsi? întrebă în şoaptă domnul Ladimirovski. Dacă-mi va fi sortit să mă gândesc mereu că ea se distrează, este galantă cu el, îl îmbrăţişează, se lipeşte de el, îl priveşte în ochi?

Cu un gest melancolic, ea îi întrerupse văicărelile. Ceva ca o ceaţă plutea în cameră şi prin această ceaţă vrăjitoarea părea misterioasă şi

minunată.

„Ce ochi are! îşi zise domnul Ladimirovski cu neaşteptată încântare. Iată cine poate şi va face totul. Trebuie să mă închin, şi să mă rog ei, şi ea va face totul. Nu-i bine să i te pui în cale şi nici să te îndoieşti... Ea este fiara care şi-a pierdut puiul; natura a înzestrat-o cu miros, agerime, instinct şi cu încă ceva puternic şi pătrunzător greu de înţeles...”

— Să mergem, zise, chemându-i după ea.

Trecură uşor prin casa încremenită, prin ziduri, fără să întâlnească obstacole, fără să atingă lucrurile, fără să deschidă uşile. Grădina era tăcută şi luminoasă, tufele de liliac se pierdeau în adâncul ei, pe trandafiri scânteiau picături de rouă. Grădina se preschimba în parc, chiar în acel parc unde cândva a început totul, şi trebuia doar să te concentrezi puţin ca să descoperi undeva, prin iarbă, capătul acelui fir nenorocit şi să începi să-l depeni şi să-l depeni până ce toate vor reveni la locurile lor... E oare cu putinţă?

— E oare cu putinţă? Nu ştiu, râse ea. Veniţi, veniţi odată...

Natura tăcea. Ei mergeau tot mai repede, fără să atingă iarba cu picioarele.

„Oamenii pier de trândăvie, îşi zise domnul Ladimirovski, fără să ştie de ce, gâfâind, izbutind cu greu să meargă în pas cu vrăjitoarea. Aşa le trebuie...”

Brusc, parcul se întrerupse şi ei se opriră.

În faţa lor se înălţa un morman de dărâmături. Peste tot, aici, se înstăpânise iarba crudă, mustoasă, şi printre scândurile frânte şi bucăţile de tencuială, de sub cărămizile sparte îşi înălţa spre cer flamurile verzi, triumfând asupra morţii şi putreziciunii.

— Poate că, zise el în şoaptă, era prea singură?

— Prostii, răspunse doamna Tucikova cu glas stins. Era înconjurată de oameni şi toţi erau faţă de ea plini de simpatie şi înţelegere.

— Sau poate...

— Tăceţi, zise ca ciulind urechile. Nu ştiu de ce tot timpul vorbiţi şi vorbiţi?...

73

(*Din Tiflis – la Petersburg*)

„Dragă frăţioare,

În fine, povestea asta absurdă se apropie de sfârşit. După cum bănuiam, fugarii şi-au continuat drumul plănuit şi au ajuns cu bine la Tiflis. După ce ne-am despărţit, i-am descoperit exact lângă Vladikavkaz; am mers în urma lor, la jumătate de verstă, apoi i-am întrecut, căci se opreau să doarmă aproape la fiece staţie de poştă. Nu, nu, nu m-au bănuit câtuşi de puţin, naivitatea şi nechibzuinţa lor sunt neţărmurite! Şi doar destul i-am dat prinţului să înţeleagă, să-i intre în cap şi să se ferească. Am făcut tot ce am putut ca să nu mă compromit şi să nu-mi încalc datoria. Trebuie să recunosc că, despărţindu-mă de ei, eram foarte tulburat, însă, treptat, drumul m-a potolit totuşi, şi mi-am recăpătat curajul dinainte. La urma urmelor, îmi ziceam, slujirea societăţii nu-i o plimbare duminicală, nu sunt ei nici primii, nici ultimii. La urma urmelor, să fi fost prinţul în locul meu, iar eu – în locul lui, el, ca un om foarte de treabă, cinstit, conştiincios, n-ar fi putut să-şi nesocotească îndatoririle, să mintă, să se eschiveze, să umble cu şiretlicuri, ci s-ar fi apropiat de mine şi m-ar fi înştiinţat de preaînalta poruncă. Mirându-se, regretând, întristându-se, el şi-ar fi îndeplinit misiunea încredinţată... Dar ce mă interesează pe mine? El are cu Petersburgul nişte socoteli ale sale. Eu nu sunt chemat să pedepsesc, ci să-i aduc pe fugari la Petersburg, şi, Dumnezeu mi-e martor, n-au de ce să fie pedepsiţi. Într-un cuvânt, se pare că sunt pe deplin liniştit şi voi putea săvârşi totul într-un chip exemplar. Acum trebuie să am grijă ca nu cumva, din întâmplare, să-i întâlnesc, ca să zic aşa, în cadru intim; căci voi deveni iar sentimental, îngăduitor, voi vărsa lacrimi, fiindcă Miatlev e plin de farmec, iar despre ea ce să mai vorbim?

Îndată ce am sosit, m-am anunţat la guvernator, şi maşina, cum se obişnuieşte, s-a pus în mişcare. Mi-au dat ca ajutor pe rotmistrul Ciulkov, după cum se pare, un om cumpănit, practic şi discret, ceea ce e foarte important în afacerea noastră, fiindcă pe un infractor adevărat, care este mereu cu ochii în patru, un zvon despre pericol nu-l face să fie mai prevăzător: el se află mereu în preajma lui, dar pe acest copil nevinovat îl va revolta şi îl va preface în fiară – du-te apoi şi-l caută în lumea largă! Astăzi îl aştept şi pe Katakazi, care, dacă n-a pierit în braţele femeilor, va fi aici.

Acum, câteva cuvinte despre Tiflis.

Acest oraş este aşezat într-o depresiune adâncă, unde aerul nu circulă şi, astfel, ziua te pârjoleşte o arşiţă necruţătoare, iar noaptea, o zăpuşeală umedă stoarce din tine ultimele picături de vlagă. Oraşul e murdar, plin de praf, puturos, forfotitor, cu o muzică sălbatică neîntreruptă, şi nici nu-i un

oraş, ci mai degrabă o îngrămădeală pretenţioasă de cocioabe, căsuţe şi case, şi asini... Toţi bărbaţii poartă mustăţi şi pumnale. Chipuri ruseşti întâlneşti destul de des, însă aproape toate poartă amprenta apartenenţei la acel ceva barbar, ţipător, asiatic, mirosind a lapte acru, a carne de oaie friptă, a viclenie, a fasole, a pasiuni ascunse... Să nu-i crezi pe cei ce-ţi vor descrie cu încântare frumuseţile locale, bisericile şi monumentele trecutului, graţioasele georgience şi ospeţele ca pe vremea vechilor elini. Bisericile sunt nişte clădiri pleşuve, ridicole la vedere; este cu neputinţă să deosebeşti georgiencele de armence sau tătăroaice; toate au sprâncene negre, ochi negri, nas vulturesc, fire arţăgoasă şi curiozitate de copil; ospeţele sunt nişte mese cu mâncăruri suspecte, cu toasturi obositoare şi muzică asurzitoare... Cu ajutorul rotmistrului Ciulkov, am încercat să ghicesc naţionalitatea băştinaşilor întâlniţi. Zadarnic. Arătam spre un georgian, dar era de fapt un aisor, cel ce ziceam că e tătar, era de fapt un kurd, cel de care nu mă îndoiam că-i kurd, era armean... Noi, ruşii, trebuie să mulţumim lui Dumnezeu că facem parte din Europa. De altminteri, şi georgienii trebuie să mulţumească Domnului că i-am scăpat de turci, deşi eu nici de turci nu sunt în stare să-i deosebesc. La voi, la Petersburg, sunt încă nopţi albe, pe când aici – întuneric beznă şi miros de carne de oaie friptă! Dacă aş fi fost în locul lui Miatlev, aş fi fugit în Europa, prin Finlanda... Mare neghiob!

Te îmbrăţişez, fratele tău iubitor,
Piotr von Müffling.”

(*Din Tiflis – la Petersburg*)

„Dragă prietene,

S-au adunat atâtea aiureli monstruoase, încât nici nu ştiu cu ce să încep.

De dimineaţă, am ieşit din hotel, m-am urcat într-o birjă şi am pornit spre muntele Sf. David să îngenunchez la mormântul lui Griboedov. Vizitiul era un ins interesant, guraliv, isteţ, de vreo treizeci de ani, deşi e cu neputinţă să-ţi faci o părere despre vârsta lor. Vorbea cu un accent înfiorător, dar treptat m-am obişnuit. Încerc să-ţi redau cât mai exact posibil discuţia noastră şi vei înţelege că aveam toate motivele să mă scrântesc. Vizitiul meu a prins curaj, aflând că sunt străin şi pentru prima dată la Tiflis. «Haşi mâncat?» a fost cea dintâi întrebare. «Ce fel de haşi?» am întrebat eu. De uimire, aproape a oprit birja. «Nu mâncat? Vaai!... Vrei, eu duc la tine mâncam haşi? Este o duhan, frate al meu găteşti haşi, să-nnebuneşti. Vrei?»

«N-am timp.», am spus eu. El a izbucnit în râs. «Da’ bani aveam?... Dacă bani aveam, de ce timp nu este?» I-am poruncit s-o ia spre muntele lui David. Nu i-a tăcut gura o clipă, povestea despre casele pe lângă care treceam, despre oamenii pe care-i întâlneam. Ştia totul. Am încercat să-i ghicesc şi lui naţionalitatea, dar n-am izbutit şi am hotărât să-l întreb. «Tu ce eşti?» S-a întors spre mine şi mi-a spus, privindu-mă cu milă: «Eu?... gurami». N-am auzit încă de această naţionalitate, aici însă totul este cu putinţă. Într-o ţară în care trăiesc kurzi, aisori, tătari, armeni, georgieni, de ce n-ar trăi şi gurami? Pesemne că au loc destul, şi carne de oaie, şi vin, dacă ei sunt atât de curioşi, vorbăreţi şi plini de încredere.

Treceam pe lângă o casă din care răsuna o muzică ţipătoare (dis-de-dimineaţă!). «Nunta, a zis vizitiul. Prieten al meu nunta făcut... De trei zile... Vrei, intram, musafir erai? Nevasta la el frumos, să-nnebuneşti!» Dar am refuzat. Atunci mi-a arătat spre partea opusă a străzii şi a zis: «Aici locuieşti una prinţ rus. Ea fugit din Petersburg. Acum vrea arestează la el...»

Era cât pe ce să cad din birjă. «De unde ştii?» am întrebat eu îngrozit. «Eu? s-a mirat el. Da’ cine nu ştii?» «Ţi-a povestit cineva sau tu ai scornit?!» «Vai! De ce scornit? Mie prieten spus, prieten al meu şi el prieten aveam, el spus lui...»

Timp de câteva minute am rămas ca paralizat, apoi i-am poruncit să întoarcă. Ce obiceiuri! Nici n-am intrat bine în hotel, şi mi-a fost înmânată o scrisoare de la o persoană necunoscută.

«Stimate domn, îmi e cunoscut scopul venirii Dumneavoastră. Fără a subestima câtuşi de puţin îndatorirea ce V-a fost hărăzită, vreau să Vă previn de la un pas necugetat, pe care îl puteţi face neavând cunoştinţă de obiceiurile ţării noastre. Trebuie să ştiţi, stimate domn, că, după convingerile noastre, oaspetele este o persoană sfântă şi nu numai faptul de a-l aresta, ci doar acela de a-l jigni într-o casă georgiană înseamnă să arunci provocarea Georgiei întregi. Nici nu vă închipuiţi ce blesteme vor cădea pe capul dumneavoastră în cazul că veţi cuteza să călcaţi în picioare străvechile noastre datini.»

Am înţeles că din secretul de stat nu mai rămăsese nici urmă. Totul devenise de domeniu public. Poate şi prinţul aflase şi se pregăteşte să-mi riposteze! Numai eu sunt vinovat de toate! N-ar fi trebuit să-mi pierd cumpătul şi să joc rolul călătorului. Totul s-ar fi terminat de mult.

Abia sfârşisem de citit scrisoarea, nici nu apucasem să regret, să mă întristez şi, de uimire, să cad în prostraţie, când intră la mine un domn micuţ, impecabil, european get-beget după costum şi după manierele elegante, dar asiatic după înfăţişare. S-a recomandat, dar nu i-am reţinut numele, foarte bizar şi neobişnuit pentru auzul meu rusesc. Convorbirea s-a purtat în rusă şi franceză şi micuţul domn s-a descurcat în amândouă excelent.

OMULEŢUL. Aici s-a aflat despre scopul sosirii dumneavoastră şi acest lucru ne-a neliniştit, pe mine şi pe prietenii mei.

EU. Dar cine sunteţi dumneavoastră şi de ce sosirea mea trebuie să vă neliniştească?

OMULEŢUL. Aveţi însărcinarea de a-l aresta...

EU. Vedeţi-vă de treabă, cu sunt un călător obişnuit!

OMULEŢUL. Să zicem, să zicem, dar aveţi poruncă să-l arestaţi pe prinţul Miatlev, însă prinţul Miatlev...

EU. De unde aţi scos-o? În viaţa mea n-am arestat pe nimeni!

OMULEŢUL. Să zicem, să zicem... Nu sunteţi dumneavoastră von Müffling?

EU. Şi ce-i cu asta?

OMULEŢUL. Sunteţi colonelul von Müffling şi aveţi însărcinarea... Însă prinţul Miatlev e oaspetele meu şi al venerabilei mele rude Maria (numele).

EU. Cine sunteţi dumneavoastră şi de ce trebuie eu să mă explic cu fitecine?

OMULEŢUL. Eu nu sunt fitecine. Eu (numele şi prenumele). Iar a jigni un oaspete...

EU. ...într-o casă georgiană, înseamnă să arunci provocarea Georgiei întregi.

OMULEŢUL (*zâmbind ironic*). Sunteţi bine informat, domnule. Asta vă face cinste. Sper că ne vom putea înţelege...

EU (*nu prea sigur*). Dar vă înşelaţi. Eu nu trebuie să arestez pe nimeni. Eu călătoresc...

OMULEŢUL. Prinţul Miatlev este omul cel mai nobil şi cel mai cinstit. N-a făptuit nimic rău. Dimpotrivă, îndemnat de o pasiune adevărată şi de compătimire, a întins o mână de ajutor...

EU. Vă referiţi la femeie?

OMULEŢUL. Întocmai, *ghenaţvale*... Noi, georgienii, ştim ce înseamnă să întinzi o mână de ajutor...

EU. Da, bine, dar cum de aţi... toate astea de unde le-aţi...

OMULEŢUL. Este foarte simplu. Domnule colonel, noi, georgienii, avut parte de o istorie tragică. Noi avem o intuiţie foarte fină şi tot ce ne poate ameninţa încetează de a mai fi pentru noi un secret. Când ideea invaziei de-abia încolţeşte în mintea vrăjmaşilor noştri, noi, *ghenaţvale*, deja simţim în aer mirosul îndepărtat al nenorocirii. Pe de altă parte, domnule colonel, aceleaşi împrejurări triste ne-au dezvoltat gustul, mai bine zis, ne-au deprins cu unele exagerări, fiindcă semnalul primejdiei trebuie exagerat...

EU. Nu-mi e prea limpede gândul dumneavoastră.

OMULEŢUL. Foarte simplu: prietenii mei, cu cele mai bune intenţii, ar putea să exagereze pericolul, nu este exclus, iar eu am venit să aud personal de la dumneavoastră că totul nu-i decât o prostie, şi dumneavoastră nici nu vă gândiţi... Spuneţi-mi că nu-i adevărat, vă implor!

Am înţeles numaidecât că acest omuleţ mândru, desăvârşit, este neajutorat ca un copil, că nu mă poate ameninţa cu nimic serios, că toate armele lui sunt cravata fără cusur şi cultura lui amară. Am simţit pentru el o simpatie profundă şi pesemne că acest lucru s-a văzut pe faţa mea, întrucât el a zâmbit şi ochii lui mari şi sfioşi s-au umezit. Îndoielile, care, chipurile, mă părăsiseră, s-au făcut din nou simţite în suflet şi nonsensul misiunii ce mi s-a încredinţat a devenit şi mai evident Eram mai nefericit decât el, căci el se afla în casa lui. «Bine, am zis eu. Prietenii dumneavoastră v-au indus în eroare. Sunteţi mulţumit?...»

OMULEŢUL. Ştiam că o să aud asta! Ce fericire! (*Afară stătea să se ivească amurgul caucazian. În cameră pătrunse ceva blând, învăluitor, nesfârşit. Un sentiment necunoscut de împăcare mi s-a răspândit în tot trupul. El se afla în faţa mea cu mâinile duse la inimă, ochii îi erau plini de lacrimi de bucurie. Trecut de pragul tinereţii, nobil neajutorat, în stare de fapte de bravură – îmi era mai mult decât simpatic*.) Acum o să vă spun fratele meu! O, dumneavoastră nici nu vă închipuiţi ce poate să însemne asta!

EU. Dar ce, Miatlev şi prietena lui sunt tare îngrijoraţi?

OMULEŢUL. Da’ de unde, ei nu ştiu nimic! Ei nu trebuie să ştie nimic...

Cu un gest măreţ, m-a invitat la fereastra larg deschisă. Doamne, ce se petrece acolo! Întreg spaţiul de sub ferestre era înţesat de birje şi caleşti ocupate de pasageri dichisiţi; se înghesuiau oameni, nişte doamne mă priveau cu bunăvoinţă de soră. Musafirul meu a strigat ceva, a făcut un semn din mână, şi totul s-a pus în mişcare. A răsunat muzica. Pe coridor s-au auzit paşi, iar camera mea a început să se umple cu oameni necunoscuţi. Ce a urmat – e cu neputinţă de redat. Am băut ambrozie dintr-un corn de zimbru aurit! Nu ştiu de unde, au apărut frigări cu bucăţi rumenite din cea mai fragedă carne de mici, pe urmă – o tavă de argint cu un purcel fript, pe urmă – o tavă la fel cu nisetru. Totul parcă plutea în ceaţă. Sosurile erau ca focul, muzica îţi stârnea dulci fiori, patru bărbaţi frumoşi şi mustăcioşi cântau în cinstea mea şi, mi se pare, am izbucnit în plâns. Ţin minte că l-am rugat pe micuţul şi mândrul meu vrăjitor să-i trimită neîntârziat pe Miatlev şi pe însoţitoarea lui undeva, într-un loc neştiut de nimeni, ca să nu mă ispitească. Ţin minte că repetam mereu ceva despre setea de linişte, despre minciuna care ne însoţeşte de-a lungul vieţii întregi. Micuţul meu stăpân m-a îmbrăţişat, şi am băut frăţeşte...

Dimineaţa m-am trezit în patul meu. Pesemne Hector avusese grijă de mine. Capul îmi era limpede. Ţineam minte totul. Chiar visul ce l-am visat mi-l aminteam cu toate amănuntele, nu se risipise, cum se întâmplă de obicei, odată cu deşteptarea. Se făcea că toată ceata, cu gălăgie şi cântări, şi sărutări, ne-am urcat în echipaje şi, însoţiţi de muzică şi strigăte, am pornit, prin Tiflisul adormit, undeva departe, pe malul unui râu zgomotos, şi acolo sub nişte copaci rămuroşi, la lumina făcliilor, am continuat să mâncăm, să bem şi să ne jurăm unul altuia iubire veşnică, până când a început să se albească cerul. Apoi am gonit îndărăt, şi eu şedeam în echipaj susţinut de micuţul meu vrăjitor, înconjurat de cupele de argint, cu urme de vin, dăruite mie, de cornuri aurite, de talere dantelate, de pumnale... Şi tot drumul prin oraşul adormit am fost însoţit de zornăituri şi zăngănituri...

Închipuie-ţi, dar, uimirea mea, când, trezindu-mă din somn, am descoperit că un colţ întreg al camerei era ticsit cu aceste suveniruri scumpe, semne răsunătoare şi pline de înţeles ale simpatiei noastre sincere şi reciproce.

Locotenentul Ciulkov mi-a raportat că, după informaţiile ce i-au fost puse la dispoziţie, prietenii noştri din Petersburg intenţionează să-şi continue călătoria, însă nu înainte de a se desfăta cu şederea în acest oraş...

Piotr von Müffling.”

Zurna nătângă, răsunând de afară strident, deplasat, şi apoi amuţind, vaietul trist, monoton şi neîntrerupt, semănând cu un strigăt de ajutor, al vânzătorului de *moţoni*[36], gâlceava pişicherelor vrăbiuţe din Tiflis – totul devenise familiar, cunoscut parcă din copilărie.

— Iată, vedeţi, spunea Goghi Kikvadze, acum v-aţi convins ce leac minunat pentru rănile vechi este Tiflisul? Şi îşi potrivea poalele unicei, ponositei, însă impecabilei sale redingote. – Noi, georgienii, ne naştem ameţiţi de aerul ce clocoteşte în jurul nostru – şi, cu mişcări uşoare ale degetelor lungi şi agitate, verifica poziţia cravatei, ca şi cum ar fi cântat o gamă la pian –, eee, *ghenaţvale*, acesta nu-i zefirul născocit de poeţi, o nimica toată, bun poate doar pentru exclamaţii retorice... acesta-i un ocean greu, dens, răsunător... eee.... da... mirosind a durere, a trandafiri, a haine grosolane purtate de strămoşii noştri! Barnab Kipiani ar fi putut să adeverească totul dacă nu era plecat... – Şi chipul lui ascetic era luminat de zâmbetul ce-i dezvăluia dinţii uimitor de albi, şi ochii căprui îi străluceau solemn, şi trupul lui plăpând creştea, căpătând dimensiuni gigantice, şi acest gigant micuţ, vânjos şi îmbătrânit se legăna înaintea lui Miatlev, atunci când o umbră nervoasă... Spunea toate astea izbutind în acelaşi timp să-şi aducă aminte cu încântare de victoria asupra colonelului de jandarmi, şi faţa de răpitor, cu ochi azurii, a tigrului din Petersburg deja îmblânzit îi apărea în memorie. – Vin, daruri, cuvinte bombastice!... O, noi nu suntem chiar atât de naivi, chiar atât de naivi...

— La ce vă referiţi? a întrebat Miatlev.

— N-are importanţă, a zis Goghi grăbit. N-are nicio importanţă... Tot ce doriţi...

Miatlev nu pricepea nimic, şi zâmbetul lui leneş, distrat, uşor neghiob, îl înduioşa, ba chiar îl amuza pe domnul Kikvadze...

Era o dimineaţă călduroasă de iulie, ca toate dimineţile la Tiflis. Lavinia încă dormea. Miatlev, trezit de vrăbii, strigăte şi muzică, se strecură în balcon în clipa când în curtea pietruită, fercheşul, elegantul, strălucitorul domn Kikvadze alegea de la doi precupeţi rivali nişte caise coapte, trandafirii şi aromitoare. Precupeţii întindeau mâinile spre micul gigant, aci parcă mustrându-l, aci parcă mulţumindu-i, iar el făcu un gest din mână să fie duse coşurile în casă, şi râdea, şi se indigna, şi jura iubire veşnică... Apoi

îl zări pe Miatlev şi zbură spre el la balcon pe o scară în spiralĕ, ca să peroreze despre însuşirile tămăduitoare ale aerului din Tiflis şi să se mândrească în taină cu încheierea fericită a chefului de ieri.

Pe urmă apăru şi minunata Maria, cea cu ochi albaştri, toată în negru, cu un surâs blând pe buzele fine şi palide... Şi ziua începu.

— Sper că n-aveţi nimic împotrivă, murmură deodată Goghi, dacă vor lua micul dejun cu noi doi inşi fermecători din Petersburg?

— Din Petersburg? se mită Miatlev.

— Din Petersburg, râse delicat domnul Kikvadze. Ard de nerăbdare să vă vadă, pe dumneavoastră şi pe Lavinia.

— Din Petersburg? întrebă Miatlev, simţind cum i se ridică în gât un nod trist, amar, înăbuşitor.

— Din Petersburg? repetă el şi ridică din umeri. Mă bucur. Şi simţi cum băutura leneşă, fericită, vâscoasă curge încet, dar nestrămutat din vasul spart, şi bâzâitul subţire, aproape uitat, de ţânţari se aude din nou, creşte, se apropie. Dacă dumneavoastră-i recomandaţi, mie nu-mi rămâne decât să mă bucur, spuse el, nerecunoscându-şi glasul.

Domnul Kikvadze dădu din cap bucuros, făcându-i Mariei nu ştiu ce semne. Apoi, în semiîntunericul răcoros, răsună matinalul „Varikoooo!” şi zăngănitul cuţitelor şi furculiţelor, şi în aer pluti miros de pâine proaspătă şi verdeţuri... Deodată, dincolo de uşa închisă răsună strigătul Laviniei, şi Miatlev intră numaidecât în cameră.

Ea dormea strânsă covrig, cu palma sub obraz ca de obicei şi cu buza inferioară ieşită în afară. Liniştindu-se, Miatlev ieşi să-şi facă toaleta, iar când intră în sufragerie, toţi erau de faţă.

De fapt, a spune „toţi erau de faţă” ar însemna să nu spui nimic, fiindcă şi cea mai uşoară privire trăda caracterul neobişnuit al acestei mese de dimineaţă. Mai întâi, toţi se uitau la cel care intrase, de parcă aşteptau comanda lui ca să înceapă ospăţul; în plus, pe feţele celor prezenţi se citea această aşteptare deschisă, entuziastă, încât puteai presupune că după ea nu putea să urmeze decât o minune. Iată de ce Miatlev încremenise în prag şi cu o expresie de implorare se uită spre Lavinia. Lavinia însă parcă nici nu era acolo. La locul cel mai de cinste trona domnul van Schonhoewen cu ochii plini de lacrimi, cu colţurile buzelor lăsate ironic în jos. La stânga şi la dreapta lui, aidoma unei escorte de onoare, înmărmuriseră doi ofiţeri. Cel din stânga, un căpitan înalt, cu umeri înguşti, blond, tuns scurt, posomorât, cu ochi spălăciţi, strâns într-o uniformă de o albeaţă orbitoare, era vechiul

cunoscut Mişka Berg. Cel din dreapta, mai îndesat, cu un zâmbet larg, împodobit cu bucle de o desime îndoielnică, într-un veston militar decolorat, parcă de împrumut, un locotenent cu buze groase, umede, era Coco Tetenborn.

— Ia te uită! rosti Miatlev cu basul lui, uitat, de cavalerguard. Dumneavoastră, domnilor?...

Ar fi trebuit să se amărască şi chiar să se supere la vederea celor două puşlamale neobrăzate, martori ai căderilor şi pierderilor trecute, dar pesemne timpul este, într-adevăr, în stare să tămăduiască, iar pasiunile omeneşti sunt atât de predispuse metamorfozelor, încât aceste figuri, ivite din închipuire nu-i stârneau nici mânie, nici amărăciune.

Vinul alb de Imeretia era băut ca la Tiflis, până la fund. Muzica străină de afară suna plăcut, familiar. Zăpuşeala de iulie nu se făcea simţită în sufrageria aproape întunecoasă. Maria zâmbea musafirilor cu aceeaşi blândeţe, parcă dintr-o icoană. Domnul Kikvadze rostea toasturi. „Varikooo! Varikooo!...” plutea în aer.

Îmi face nespusă plăcere (pesemne, aţi observat) să descriu toate astea. Faptul că nu dispun decât de nişte frânturi din amintirile altora, de amănunte întâmplătoare, dispărute din memorie, nu constituie o piedică pentru o inimă scăldată de sângele fierbinte, sănătos şi abundent al strămoşilor. Văd această masă şi simt aromele bucatelor, şi aud vorbele grăbite, deşi sunetul lor s-a stins demult, şi încerc eu însumi acea legătură uşoară, înfrigurată, apărută între comeseni, când totul este cu putinţă, când nimic nu-ţi este indiferent, iar limitele celor îngăduite s-au extins şi de-abia se mai disting lângă linia orizontului.

— Dumneavoastră, prinţe Serghei Vasilievici, nici nu bănuiţi ce înseamnă pentru noi casa asta! strigă Coco Tetenborn. Priviţi, numai, chipul doamnei Amilahvari, această Maria Amilahvari, închipuiţi-vă numai: A-mi-la-hva-ri!... Păi, spuneţi, ar fi putut Mişka Berg, acest conchistador mohorât, să-i spintece pe muntenii săi nebuni, dacă n-ar fi ştiut că din când în când va putea să vadă acest chip?!...

— Bravo! şopti domnul Kikvadze. Ce toast, *ghenaţvale*!

— Ce tot spune acolo? rosti Maria, înroşindu-se.

— Personal, eu am crescut în casa asta, continuă Coco, gesticulând cu paharul în mână. M-am născut în casa asta... Singura femeie pe care o voi iubi toată viaţa este ea! – Aruncă o privire spre Miatlev. – Eee, prinţe, ceea ce gândiţi dumneavoastră n-a existat, n-a existat!... Fleacuri!... Vă gândiţi la

fleacuri... Iată, prinţul îmi spune, cu ochii săi înţelepţi şi sinceri, că, chipurile, aşa ceva a mai fost undeva, cândva... Da’ eu înţeleg în sensul cel mai înalt, ci nu fleacurile la care vă gândiţi dumneavoastră...

— Liniştiţi-vă, Coco, îl rugă Maria. Toată lumea ştie de iubirea dumneavoastră veche şi frăţească pentru mine. Toată lumea ştie, Konstantine... Şi eu vă iubesc din toată inima, *ghenaţvale*...

KIKVADZE. Mai încet, vă rog, nu strigaţi...

BERG. Când bea, devine vulgar.

LAVINIA. Aţi rămas la fel: nu vă trebuie mult să vă încăieraţi.

TETENBORN. Nu, Laviniuşka, nu, regina mea, Mişka nu mai are nevoie să mă ameninţe cu scaunul: acum are pe cine să bată şi în cine să tragă, ha-ha... Nici măcar dragostea mea pentru Maria nu-l mai scoate din sărite... Au venit vremuri fericite! Deşi altădată eu îl băteam, nu el pe mine, aşa să ştiţi...

Miatlev nu putea defel să înţeleagă ce semne îi făcea Lavinia: să tacă ori să iasă afară... Părea că se simte minunat la această masă între cei doi veşnici gogomani, pentru care niciodată n-a existat nimic în afara propriilor pasiuni şi propriei mulţumiri. Lavinia şedea dreaptă, ironică, cu ochii ei mari, cu pometii ieşiţi în afară, uluitoare, şi nu observa mâna rece a Petersburgului pe umărul ei.

MIATLEV. Vă aduceţi aminte cum odată...

TETENBORN. Nu-mi aduc aminte nimic, n-a existat nimic, ha-ha, eu am trăit mereu în casa asta. Închipuiţi-vă, prinţe, odată... „Odată” cum înţeleg eu, nu cum înţelegeţi dumneavoastră... Aşadar, odată i-am cerut mâna doamnei Amilahvari...

MARIA. Goghi, potoleşte-l, Konstantine, veniţi-vă în fire...

BERG. Acum vedeţi, *Marie*, cât e de vulgar? Dacă porunciţi, îl fac să tacă.

LAVINIA (*lui Miatlev*). Nicio scăpare...

„Dragostea mea, îşi zise Miatlev trist ca un oracol atoatevăzător, să încerce careva să te insulte... Cu ce te voi putea răsplăti pentru devotamentul tău neajutorat?... De bună seamă, vom pieri împreună în acest paradis de care m-am învrednicit din greşeala cuiva... Ce aş putea eu?...”

KIKVADZE (*lui Miatlev*). Văd că sunteţi necăjit. Sunt oameni buni, dar s-au smintit. Maria îi ocroteşte, altfel ar fi înnebunit de tot... Încercaţi, dacă e cu putinţă, să-i priviţi cu ochii Mariei. Bine că nu-i aici Barnab Kipiani – i-ar fi ucis pur şi simplu!

TETENBORN. Toţi se uită la mine mustrător. Plec la regiment, în sfârşit. Acolo o să împuşc, o să tai cu sabia, o să sfâşii cu dinţii, o să spintec burţi, ca să capăt şi eu baioneta de aur, şi atunci (*către Maria*), o să vă cad în genunchi, şi atunci, dumneavoastră...

MARIA (*mâhnită*). O, *ghmerto*!...

KIKVADZE (*Mariei, în georgiană*). Poate ar trebui, la urma urmelor, să sfârşim cu toate astea? Îmi vine să intru în pământ de ruşine! Îngăduinţa ta întrece orice măsură! De ce zâmbeşti, draga mea? Spune ceva... Ei sunt cumsecade, singuri, totuşi... Îţi închipui ce-ar fi făcut Barnab?...

Miatlev asculta acest monolog ca pe o declamaţie înflăcărată. „Nu cumva şi el îi face o declaraţie de dragoste?" îşi zise prinţul. I se părea că începuse să înţeleagă aceste sunete, încă o clipă şi va vorbi el însuşi la fel de melodios, gutural, pasionat, şi misteriosul „*sirţhvili... sirţhvili...*"[37] îşi va dezvălui sensul deocamdată încă ascuns... Ce bine este, pesemne, să stai fără grijă şi să bei vin auriu de Imeretia, şi să atingi cu buzele *ţoţhali*[38], *ţoţ-ha-li*, şi să simţi cum acest peştişor cenuşiu se topeşte pe buze doar la o simplă atingere, şi să asculţi zgomotul apei gălbui şi foşnetul platanilor undeva în Ortaceala[39], Or-ta-cea-la... Ţi s-a dus fala... *Ţoţhali, sirţhvili*, Ortaceala... S-a dus fala...?

Brusc, sări în picioare Mişka Berg, care nu mai era acel heruvim petersburghez, cu piele de prunc, ci un căpitan brăzdat de riduri, prăfuit şi ars de soare, un vrednic slujbaş, erou, robul baionetelor de aur. Era palid. Mâinile îi tremurau şi unele cuvinte se pierdeau din fraze, dispăreau parcă înghiţite de întuneric.

— Coco minte, zise el. Eu... cerut mâna Mariei... ea... rugat... să-i las timp să se gândească... am consimţit...

— Care este termenul? întrebă Lavinia fără interes.

— Viaţa întreagă, rosti Berg triumfător.

Kikvadze râse uşurat.

Lavinia continua să-i trimită lui Miatlev semnale misterioase. El nu putea în niciun chip să le priceapă tâlcul, se străduia, se uita la ea şi zâmbea. „Ce? Ce? Dar ce? Ce anume?..."

Ea rostea doar din buze: „Vă iubesc... orice ar fi! Sunteţi cel mai bun dintre toţi... Am nevoie de dumneavoastră, nu uitaţi, şi nu uitaţi că o fericire mai mare nu vom întâlni nici-o-da-tă... Vă iubesc..."

Şi Miatlev desluşi sensul semnalului, îşi lăsă capul pe spate şi şopti: *„Ţoţ-ha-li!...”*

— Varikooo! strigă domnul Kikvadze, şi Variko cea căruntă aşează în faţa lui Miatlev o farfurie plină cu peştişori cenuşii.

TETENBORN (*lui Berg*). De ce trebuie ca eu să-ţi cedez întotdeauna? Să ţi le cedez întotdeauna pe toate?! (*Şi începu să plângă*.)

KIKVADZE (*Mariei, în georgiană*). Asta mai lipsea!... Ascultă, draga mea, iată la ce m-am gândit: acel tigru din Petersburg nu-i chiar aşa de prost cum ar putea să pară: Mă tem că e mai viclean decât arată... Trebuie să-i pornim pe prietenii noştri, e timpul... Dacă se hotărăşte să-i aresteze, ce-o să putem noi face? Ce pot eu face, Doamne?...

MARIA. Dragul meu, mă bizui întru totul pe tine, dar trebuie să vorbim cu prietenii noştri, trebuie să născocim un motiv, nu trebuie să le sădim îngrijorarea în inimă... Dar mai întâi, Goghi, odorule, potoleşte-i pe ăştia, mi se rupe inima văzându-i cum suferă!...

KIKVADZE. Dă-i dracului! Se vor potoli singuri numaidecât. Parcă tu nu ştii? Mai bine să ne gândim cum să-i salvăm pe prinţ şi pe zeiţa lui. L-am rugat pe Barnab să vină. Totuşi e Barnab! Fireşte, eu sunt gata să fac orice pentru tine, scumpa mea, dar fără Barnab, într-o asemenea treabă...

MARIA. O, Barnab!...

LAVINIA (*lui Miatlev*). Păcătoşii nu trebuie îngăduiţi în rai. Vedeţi cum au stricat totul?

MIATLEV. Dacă n-aş fi ştiut că aici este sfârşitul lumii, v-aş fi propus să mergem mai departe...

LAVINIA. Doamne, dar nu există sfârşit. Parcă dumneavoastră nu ştiţi asta?

Eu înţeleg cu câtă amărăciune au fost rostite aceste cuvinte, mai bine zis, ce amestec de amărăciune se afla în această exclamaţie fericită, dar oamenii nobili şi vii tocmai prin asta se şi deosebesc de oamenii nefireşti şi reci, că ştiu să preţuiască viaţa, ci nu închipuirile despre ea. Da, da, anume viaţa...

Vrând, nu se ştie de ce, să-l necăjească pe Berg, Miatlev îi zise:

— Berg, există oare vreo femeie pe care dumneavoastră să nu o fi iubit? Oriunde ai merge, pretutindeni auzi unul şi acelaşi lucru: Berg a cerut în căsătorie, Berg a fost respins, Berg s-a încăierat... – Aştepta o explozie, dar căpitanul, beat, ascultând supus, zâmbi pe neaşteptate ca un copil.

— Eu vă iubesc pe dumneavoastră, prinţe, zise el, dar nu ştiu cum s-o arăt.

Puţin îmbujorat, domnul Kikvadze murmura ceva ca un cântec şi îşi făcea semne cu Maria. Ea îi spuse în georgiană:

— Goghi, bucuria mea, va trebui să te ocupi de totul. Sărmanul de tine, nu te las o clipă în pace... *Ghmerto*, ţi-ai distrus viaţa alături de mine... Te topeşti pe picioare...

— Ce vrei să spui? se supără domnul Kikvadze. Ştii bine că tot ce am îţi aparţine. Şi, adresându-se lui Miatlev, zise în rusă: Te salut, grădinar minunat, tu care ne-ai dăruit – o plecăciune înspre Lavinia –, această floare încântătoare! Să nu uiţi însă că tulpina ei este subţire şi fragilă şi doar inspiraţia ta e în stare să menţină în ea flacăra cea semeaţă...

LAVINIA. Trăiască libertatea!

BERG. Întocmai, adevărat cavaler poate fi doar cel ce a obosit a fi soldat...

TETENBORN. Ah, vrei să spui că dacă eu n-am ucis câţiva din ăia, nu pot fi cavaler? Eşti un dobitoc, Berg!... Îmi răpeşti totul! Să spună Lavinia-regina, să spună tuturor, cum tu, odată...

KIKVADZE. Încetaţi!...

Numaidecât însă se ruşină şi mormăi, blând şi trist: „Cu neputinţă... de necrezut... *sirţhvili, ...saţhali*[40]*... ghenaţvale...*”

Şi repetă toate astea până când Miatlev se ridică de la masă, făcu o plecăciune către comeseni, şi toate astea răsunară în urma lui până ieşi din cameră spre balconul potopit de soare, unde domnul van Schonhoewen, cu braţele teatral deschise, îl aştepta, rezemată de balustradă.

Apoi, nu ştiu cum se întâmplă că minunata Maria Amilahvari izbuti să-l depăşească pe Miatlev şi, zâmbind blând, ca de obicei, o duse pe Lavinia spre camerele din fund, şi Lavinia, întorcându-se una-două, îi făcu prinţului cu mâna, până ce dispăru dincolo de uşă. În sufragerie continua să se zbuciume şi să plângă, şi să implore Coco Tetenborn, respingând poveţele domnului Kikvadze, iar lângă Miatlev apăru posomorâtul Mişka Berg, de fapt nu Mişka, ci căpitanul Berg, în uniforma-i albă ca zăpada, stropită cu picături mari de vin de Imeretia...

— Să nu credeţi prostiile astea despre baioneta de aur, zise el. Totu-i o convenţie banală... Înainte eram nemulţumit de viaţă, cum e obiceiul printre noi, iar acum sunt scârbit de mine însumi... Nu mă întrebaţi de ce?

— Prostii, zise Miatlev. Nu mă interesează pocăinţele dumneavoastră.

— Vă invidiez, spuse Berg treaz şi hotărât. Cum puteţi însă să vă căsătoriţi cu Lavinia noastră când soţul ei trăieşte? Sau la dumneavoastră merge şi aşa?... Poate ar fi mai bine să fugiţi peste graniţă?...

— Lăsaţi-mă în pace, făcu Miatlev alene. Oare a fost nevoie să străbat două mii de verste ca să mă explic din nou cu dumneavoastră?!

— Nu mă supăr, oftă căpitanul. Am îndurat atâtea, încât ironia dumneavoastră nu înseamnă nimic în comparaţie cu ceea ce am îndurat eu...

Aici, pe balconul puternic luminat, era şi mai limpede că Berg nu mai era de mult acelaşi: cute adânci, grăitoare, brăzdau faţa lui bătută de vânturi şi arsă de soare, şi în pupilele luminoase dăinuia obişnuita nebunie ostăşească. Era mai gârbovit şi mai zgribulit, şi în vocea lui surprindeai intonaţii de adio abia sesizabile.

Lavinia îşi vârî capul pe balcon.

— Sunteţi aici? îl întrebă ea pe Miatlev cu nelinişte. Slavă Domnului! Şi dispăru din nou.

— Să nu credeţi prostiile despre poftele mele amoroase, zău, spuse Berg. Coco, în repertoriul său...

— Lăsaţi-mă în pace, îl rugă Miatlev. Ce vă costă?

— Oricât l-am burduşi, continuă căpitanul, lui nu-i pasă... Pe dumneavoastră vă invidiez: e grozav că v-aţi hotărât s-o răpiţi pe Lavinia! N-aş fi îndrăznit niciodată, pentru că, ei bine, o răpeşti, dar pe urmă?... Pe urmă ce va fi? Poate numai Barnab n-ar sta pe gânduri cum să procedeze...

MIATLEV. Mereu aud acest nume neînţeles. Cine este, vreun uriaş din poveste?

BERG. Barnab Kipiani este un temerar, un prinţ sărac, dar aici toţi sunt săraci. Mai înalt cu două capete decât mine. Cum să vă spun, un tâlhar nobil, sau cam aşa ceva... Un fost bărbat frumos, prieten cu Maria, mai bine zis cu logodnicul ei ucis, îndoaie potcoava, nu suferă să i te pui împotrivă...

MIATLEV. Ajunge, vă mulţumesc...

BERG. Aşadar, Barnab n-ar fi stat pe gânduri, dar dumneavoastră?... Mai departe ce veţi face? Sau vreţi să aşteptaţi până când iubirea dumneavoastră se va arunca în Neva?... Păi, cum să vă spun, aici nu există Neva...

Şi primi două palme.

Miatlev îşi şterse palma de balustrada balconului şi spuse zâmbind:

— Vă stau la dispoziţie, căpitane Berg...

— Prinţe, strigă Berg. Am spus o mârşăvie?... Din pricina vinului!... Sunt un porc. Am început să bat câmpii... Eu vă iubesc!... N-aţi înţeles!... Sunt gata, dar n-aţi înţeles. Când beau... Fireşte, n-am nicio scuză! Dar vechea prietenie... Petersburgul... am mai fost ucis... am înviat! Sunt gata, să nu credeţi, nu, nu... sunt gata! Mă gândeam pur şi simplu ce va fi mai departe?.... Prieteneşte, ca un frate... Şi a ieşit o măgărie... Pot să vă cad la picioare, de faţă cu toţi!...

— Căraţi-vă, Berg, cu scuzele dumneavoastră, zise Miatlev. Sunt satisfăcut. Căraţi-vă.

Berg se înclină şi se îndreptă spre sufragerie, târându-şi cu greu picioarele.

„Adevărat, îşi zise Miatlev, ce va fi mai departe? Ce dobitoc!”

Şi plecă din balconul încins spre acea penumbră îndepărtată şi răcoroasă, unde trebuia să repete trista sa întrebare, ce reînviase. Îndată ce intră în cameră, Lavinia îi alergă în întâmpinare.

— Treburile merg prost, prinţe, suspină ea, aruncându-i-se în braţe. Cred că în spatele nostru se unelteşte ceva... Eu v-am rugat să nu vă faceţi iluzii în legătură cu raiul. Totuşi, ce copil sunteţi!... Şi închise ochii, arzând în braţele lui, şi, desfătându-se de atingerea lui, rosti: De fapt, poate doar mi se pare mie...

Totuşi ceva se întâmpla, ceva tainic, ascuns, nesupus raţiunii sfioase, ceva care, acumulându-se, începea să se prelingă, să răzbată printre vechile speranţe la o linişte veşnică. Deşi oamenii cu judecată sănătoasă puneau totul pe seama particularităţilor după-amiezilor de iulie ale Tiflisului, când valuri dogoritoare de abur umed năvălesc peste tot ce e viu şi încremenesc brusc, picurând alene doar sudoare vlăguitoare şi rămăşiţe de bun-simţ, singura salvare fiind, astfel, pentru cei neiniţiaţi, retragerea neîntârziată în munţi, la răcoare, căci din partea serilor nu mai aveai ce aştepta: ele nu mai aduc nicio uşurare, doar în adâncul caselor cu ziduri groase mai puteai încă să nu-ţi pierzi bruma de judecată, cu toate că şederea îndelungată în nemişcare şi semiîntuneric este întru câtva umilitoare.

— Iată de ce, dragii mei, zise Maria Amilahvari, trebuie să plecăm neîntârziat la Abastuman, sau la Manglis, sau la Kiketa... sau măcar la Kodjori... Bătrânii prezic o secetă pustiitoare...

„Ce v-a putut speria în această încercare nevinovată de a ne salva de soarele Tiflisului?” o întrebară ochii lui Miatlev pe Lavinia.

„Nu m-am speriat defel, răspunseră ochii ei. Pur şi simplu ne-a cuprins toropeala şi am încetat să ne mai observăm unul pe celălalt...”

— Nişte faetoane grozave ne vor purta pe drumul de munte, continuă Maria. Îndată ce ne vom depărta de Tiflis vreo două-trei verste, vom fi în deplină siguranţă... Deşi mai e mult până deseară, *ghenaţvale*, voinicul nostru Kikvadze a şi început pregătirile.

„Oare nu sunt prea mari temerile în legătură cu zăduful?” se interesă tăcută Lavinia.

— Păcat că Amiran nu este cu noi, spuse Maria. Când eram mică, mă lua în braţe şi mă urca în echipaj, şi tot drumul şedeam pe genunchii lui, fără să mă îngrijesc de nimic, în afară de un singur lucru, şi îl întrebam: „De ce când urcăm spre soare aerul devine tot mai răcoros?” „Pentru că, răspundea el, căldura nu se poate menţine pe povârnişurile munţilor şi alunecă drept în Tiflis...” Multă vreme am crezut că aşa este... Şi Maria Amilahvari, foşnind din rochia-i neagră, ieşi afară, în zăpuşeala amiezii.

75

„20 iulie

...Şi trezindu-mă noaptea, aud cum curge Neva... Maria Amilahvari s-a născut în anul 1824. Această femeie de douăzeci şi şapte de ani, fără să facă vreun efort în acest sens, mi-a inspirat, chiar din prima zi a cunoştinţei noastre, încredere în justeţea acţiunilor mele.

Nu mă întreabă nimic, dar eu, îngenunchind parcă dinaintea ei, îi povestesc toată viaţa mea şi nu-mi desprind privirea de pe faţa ei, şi nu mă mir că-mi vine să-i destăinuiesc totul. Mă rog ochilor ei albaştri, mă prosternez înaintea lor ca lângă un izvor tămăduitor, ascult suspinele şi, acel «*ravkna*[41], *ghenaţvale»* mă umple de lumină. Pe buzele altcuiva, asta ar putea răsuna ca o slăbiciune, dar pe ale ei – totdeauna ca un consimţământ cu natura. Într-adevăr, acolo, undeva, se zbuciumă stăpânul de drept al domnului van Schonhoewen, dar... *ravkna*, şi doamna Tucikova spumegă de furie, văzându-se înfrântă; şi Coco varsă lacrimi de slăbiciune; şi Griboedov se odihneşte în pământul Georgiei; şi Alexandrina speră din nou într-o salvare, pentru că *ravkna, ravkna, ravkna, ghenaţvale*... Neputinţa de a îndura o nenorocire este cea mai mare dintre nenorociri, a spus Bion. Toată viaţa încercăm, zoriţi şi fără îndemânare, să deprindem această artă, doar odată cu vârsta atingând o oarecare desăvârşire. Maria însă nu se

asemuieşte cu noi. Natura a socotit de cuviinţă să n-o istovească prea îndelung cu înţelegerea acestui adevăr şi i-a dezvăluit tainele sale încă de pe acum. Iată de ce este ea atât de maiestuoasă, de calmă, mărinimoasă şi răbdătoare. M-am uitat în camera ei, camera în care citeşte rarele şi leneşele scrisori de la Amiran, oftând pentru acest frate mai mare ca pentru unul mai mic, camera unde reciteşte scrisorile iubitului dispărut şi unde nu-i ţine portretele, care întotdeauna doar denaturează amintirea lui... «Păi dumneavoastră sunteţi o fatalistă! i-am spus eu într-o zi. Iată care este preţul acelui *ravkna:* nu cutezăm să trăim după cum ne este dorinţa, Şi veşnic o mână grea se întinde spre gâtul nostru, şi totdeauna primejdiile cad pe capul nostru!...» Ea a râs încetişor, m-a mângâiat pe cap cu palma ei micuţă, ca pe un ştrengar, şi a zis: «Nu, *ghenaţvale*, omul trebuie să se apere, să se salveze, să se respecte... Acest *ravkna* nu se referă la ceea ce a căzut pe capul tău, ci la ceea ce trebuie să înfăptuieşti. *Ravkna*, bucuria mea...»”

„22 iulie...

Dacă îi vei întreba pe unii, îţi vor dovedi fără putinţă de tăgadă că o mai mare legalitate decât în vremea actualului monarh nici că poate exista, că ea ne înconjoară mereu în formele şi dimensiunile pe care le meritǎm; dacă îi vei întreba pe alţii, aceştia îi vor combate nu mai puţin categoric pe cei dintâi, aducând o mulţime de fapte care să adeverească, invers, că la noi domneşte arbitrarul absolut şi nici vorbă de legalitate; dar asta n-ar fi încă nimic dacă n-ar fi şi o a treia specie, care susţine şi mai categoric că, dimpotrivă, arbitrarul constituie salvarea noastră, hărăzită de sus, şi vor înşirui un noian întreg de comodităţi iscate de starea aceasta binecuvântată.

E straniu că L, care ar trebui să privească totul cu nepăsarea tinereţii, suferă, se pare, la fel ca mine, din care pricină pe fruntea ei înaltă a apărut chiar o încreţitură. «Unde? Unde? a întrebat ea. Nu se poate!» – şi a dat fuga la oglindă. Curând o să vină ziua când o să-i par prea posomorât, prea neinteresant, prea nenatural. Câştigarea experienţei nu trece fără urme. Oare ce mă uimeşte? De bună seamă, faptul că ea, cu înflăcărarea dinainte, demnă de primele zile, şopteşte exclamaţiile ei iubite: «Suntem împreună? Ce straniu!... Suntem vii? Ce straniu!...»

Zorul cu care suntem salvaţi de zăduf nu mi se pare dubios. De ce însă L. se arată îngrijorată fără motiv, pesemne asta-i prima urmare a asprimilor naturii de aici.

Astăzi mă gândisem să mergem la caravanserai, să vizităm vestitul bazar, dar Goghi, cu şiretenia lui politicoasă şi cu cea mai delicată fermitate, a insistat să renunţăm la această intenţie, invocând din nou zăpuşeala. L-am rugat să ne ducă la băile sulfuroase, însă el s-a eschivat, a glumit şi a lăsat-o baltă... Brusc, într-o bună zi, plimbările, excursiile, ieşirile au încetat. Şi pe deasupra, nervii dragei L. sunt la pământ, sare noaptea din somn: «Sunteţi aici? Slavă Domnului!...» După care adoarme iar... Azi-dimineaţă m-a întrebat foarte serioasă: «Ştiţi de ce m-am trezit azi-noapte? Am visat că sunt din nou la Petersburg... Oare câte verste trebuie străbătute ca să poţi visa altceva?...»

Am aflat că Berg şi Coco au plecat spre nord să-şi verse sângele lor albastru.

Lavinia, ce fac eu cu tine?!

«Exclamaţiile dumneavoastră sunt necuviincioase, mi-a zis ea odată. Pot să cred că nu mă mai iubiţi... Oare aţi fi fost mai mulţumit ştiindu-mă captivă la Petersburg? Spuneţi – aţi fi fost?» Exact peste un ceas însă, într-o stare sufletească sumbră, cu lacrimi în ochi: «Cine sunt eu pentru dumneavoastră... Ce sunt eu pe lumea asta?... Dumneavoastră mă salvaţi şi mă tot salvaţi, şi noi nu ne mai putem opri...».”

76

Noaptea meridională, năvalnică şi întunecată, se lăsase peste oraş... Astfel aveam de gând să-mi continui povestirea, în multe privinţe, după cum cititorul îşi poate da seama, imperfectă şi incompletă, fiindcă n-am luat parte nemijlocit la evenimentele descrise, ci m-am folosit de relatările şi însemnările întâmplătoare ale martorilor oculari, când, deodată, din vraful de hârtii nepuse în ordine, mi-a căzut sub privire o filă îngălbenită de vreme, smulsă din jurnalul lui Miatlev şi, judecând după toate aparenţele, scrisă multă vreme după această noapte... Bineînţeles, eu mă străduiesc în fel şi chip ca istorisirea mea să arate cât mai firească şi vie şi pe cât e cu putinţă interesantă pentru cititori, însă oricât te-ai strădui, Dumnezeu ştie, ochiul martorului viu este mai pătrunzător, mâna mai nestăvilită, iar sufletul mai fremătător. Socotesc că am avut noroc şi transcriu pe curat fila găsită, fără a schimba nimic.

„...Păunul din curtea negustorului Ahverdov a ţipat ca un muezin. Seara lăsase demult locul unei nopţi adânci, lipicioase. Muzica se auzea acum undeva departe. Ca de obicei, răcoarea nici nu se gândea să-şi facă apariţia. N-aveau niciun rost bănuielile deşarte – zăpuşeala te umilea, te apăsa, te frângea; totul începea să pară zadarnic, fantomatic, absurd... Capul pustiu, pleoapele înroşite, gesturile molatice... Şi din nou ţipătul ascuţit de rămas-bun al bătrânului şi priceputului păun, a cărui siluetă tulbure se legăna în faţa ochilor... cântecul trist al trompetei, penumbra-nserării. Salcâmul ce creştea sub fereastră zgâria încet pervazul cu o ramură prăfuită.

Eu şi Lavinia şedeam în camera întunecată, fără să aprindem lumina, aşteptând semnalul. Sacul nostru de voiaj se odihnea lângă uşă. Undeva, departe, pe balcon, în curte răsunau paşi grăbiţi, glasuri înăbuşite; sforăit de cai, zgomot de hamuri, scârţâit de trepte...

— Nu vă neliniştiţi, a zis Lavinia. Curând vom porni.

Nu ştiu de ce mi s-a părut ridicol că, iată, acest slăbuţ domn van Schonhoewen pe tulpina lui subţirică mă încurajează ca un tovarăş mai mare şi mai puternic. Cinstit vorbind, m-am lăsat influenţat de noaptea asta neagră, stranie şi încercam să mă pregătesc. Frumosul pistolet, care nu slobozise nicio împuşcătură, stătea potolit în buzunarul redingotei. Am lipit de el mâna micuţă a Laviniei.

— O, a şoptit ea, vechiul tovarăş!

Nu ştiu dacă atingerea metalului i-a insuflat încredere sau eu n-am desluşit ironia din vocea ei; în orice caz, ceva m-a îndemnat totuşi să-mi amintesc de armă.

— Când aud uneori râsul dumneavoastră nobil, a spus domnul van Schonhoewen melodios, şi mă gândesc cu uimire cât suntem de trişti şi gânditori când suntem liberi să acţionăm cum ne taie capul şi cât de veseli, ironici şi nepăsători devenim când cursul evenimentelor nu mai depinde de noi, când altcineva ia asupra lui necazurile noastre... Ei, Doamne, acum, în loc să alergăm, să ne ascundem, aşteptând nu ştiu ce, noi – dimpotrivă: se agită alţii pentru noi, ce plăcere!

Sporovăia întruna despre tot felul de bazaconii înduioşătoare, prefăcându-se că pentru ea, într-adevăr, existenţa noastră e simplă şi plină de voie bună, că ţipătul păunului din curtea negustorului Ahverdov nu stârneşte tristeţe, că destinul nostru nu este închis şi tăcut, că drumul ce ne aştepta nu ne prezicea necazuri, că trecutul nu se furişează pe urmele noastre ca un ghepard rănit şi răzbunător...

Am încercat să-i disting trăsăturile, dar noaptea era întunecoasă şi am fost, nu ştiu de ce, rugaţi să nu aprindem lumina...

— Foarte simplu, *ghenaţvale*, a zis Maria. Dacă vecinii vor vedea ferestrele luminate, o să creadă că s-a întâmplat ceva şi vor da năvală...

— Vă place să depindeţi fie şi de oameni cumsecade? am întrebat-o eu pe Lavinia.

— Nu puneţi întrebări viclene, a intonat ea din întuneric. Oare noi nu depindem unul de altul? Şi a început să râdă: ce vrăjitorie – se aprinde lumina la fereastră şi toţi vecinii dau năvală, ca fluturii, şi toţi vizitiii se apropie de poartă, şi se adună toţi sacagiii, şi toţi au ochii asiatici şi curioşi, larg deschişi şi au pregătit urări înduioşătoare, şi toţi depind unul de altul – ce fericire!

Şi iar am surprins acel ceva care răsuna în glasul ei în clipele de îngrijorare sau nesiguranţă, şi eu îmi închipuiam faţa ei cu pometii uşor ieşiţi în afară, minunată, hotărâtă, când, deodată, uşa s-a deschis şi silueta neagră, greu de recunoscut, a domnului Kikvadze, a fâşâit în prag:

— Oare unde se ascund cei doi călători minunaţi din Petersburg? Cei doi martiri încântători? A, ia faceţi bine şi ieşiţi, hai, hai, ieşiţi... Apoi, într-o şoaptă înăbuşită: Barnab Kipiani e cu noi!...

Înhăţând amărâtul nostru sac de voiaj, am ieşit din peştera întunecată şi răcoroasă, şi numaidecât zăpuşeala s-a năpustit asupra noastră, cum se zice, cu toată pasiunea de care era în stare. Păunul ţipa de mama focului. Cântau greierii. La intrare se profilau un faeton şi, ceva mai departe – câţiva călăreţi. În tot ce se întâmpla era ceva mistic. O ţineam pe Lavinia de mână şi, întorcându-mă, am zărit această mână, care se pierdea treptat în beznă. Doar şoaptele domnului van Schonhoewen ajungeau din când în când până la mine. Ne-am urcat în echipaj. În urma noastră a mai urcat cineva şi răsuflarea lui se auzea din fundul echipajului. Călăreţii au dat pinteni cailor şi nişte monştri fantomatici au înconjurat trăsura noastră. Erau ceasurile două din noapte. Oraşul părea mort şi sumbru. Pe cer nu se zărea nicio stea. Pesemne că se înnorase, ceea ce sporea zăpuşeala, dar făgăduia schimbări neîntârziate.

Atmosfera de mister creştea cu fiecare clipă. Părea că faetonul cel scârţâitor este un landou uriaş de aur escortat de mii de călăreţi pe cai înaripaţi...

Pe neaşteptate, dintre nori s-a arătat luna şi totul s-a schimbat numaidecât. Bătrânul şi certăreţul păun a zburat pe deasupra noastră,

desfăşurându-şi evantaiul cu penele smulse. Domnul Kikvadze şedea nemişcat pe bancheta din faţă şi chipul lui era, pentru întâia oară, nezâmbitor şi concentrat. Cei patru călăreţi modeşti, îmbrăcaţi în cercheze, încremeniseră lângă faeton. Acum puteam să-i văd destul de bine. Toţi aveau câte un pumnal mare la brâu. Doi aveau arme petrecute pe după umăr. Cel de al treilea era un voinic frumos, cu mustăcioară subţire, înţepenit teatral în şa. Am ghicit că este vestitul Barnab Kipiani, spaima tâlharilor de munte, el însuşi tâlhar. Cel de al patrulea călăreţ era mic de statură, subţirel ca un băieţandru, fără mustaţă, cu faţa albă. Când s-a apropiat de trăsură, am recunoscut-o pe Maria Amilahvari!

— Întotdeauna plecaţi în vilegiatură aşa de încordaţi şi misterioşi? l-am întrebat eu pe domnul Kikvadze.

El a zâmbit distrat, ducându-şi un deget la buze. Lavinia s-a strâns lângă mine. Maria, aplecându-se din şa, a spus în şoaptă:

— Putem pleca. Totul va fi bine... Dumnezeu e cu noi.

— Dumnezeu e cu noi, reluă ca un ecou domnul Kikvadze, şi faetonul porni în sus pe strada întunecoasă.

Înainte mergea uriaşul Barnab Kipiani, Maria Amilahvari alături de echipaj, şi eu îi vedeam bine profilul ei minunat, mâna micuţă, care strângea cu tărie căpăstrul; cei doi călăreţi cu arme încheiau caravana.

— Sunt oamenii de încredere ai lui Barnab, a zis domnul Kikvadze cu mândrie. Au luat parte la multe dintre isprăvile lui. – Îi revenise darul vorbirii şi istorisirile despre Barnab Kipiani au început să curgă una după alta.

Odată, undeva în Kahetia, s-a întâmplat o nenorocire: o bandă de lezghini a năvălit peste un sat fără apărare; i-au dat foc, pe bărbaţi şi pe bătrâni i-au ucis, luând cu ei femeile, copiii şi vitele. Despre asta a aflat Barnab Kipiani. Avea musafiri când a sosit vestea despre cumplita întâmplare. Cheful era în toi. Fără să piardă o clipă, Barnab a poruncit să se pună şeile pe cai, a luat arma din perete, a chemat bărbaţii... Musafirii însă erau atât de beţi, că nu puteau nimeri cu piciorul în scară. *Ravkna, ghenaţvale?...* Barnab a fost nevoit să plece singur în urmărirea bandiţilor. Toate femeile plângeau când a plecat. A mers multă vreme şi abia a doua zi către seară a izbutit să-i ajungă. Lezghinii şedeau lângă foc şi se desfătau mâncând şaşlâc, pregătit din berbecii furaţi. Prizonierii legaţi se aflau ceva mai la o parte. Arătau îngrozitor. Ascunzându-se după stânci, cu lovituri bine ţintite, Barnab a culcat la pământ trei lezghini şi s-a mutat numaidecât

în alt loc. Duşmanii au început şi ei să tragă, uitând de şaşlâc. Nu-şi puteau însă da seama de forţa adversarului nevăzut, credeau pesemne că fuseseră atacaţi de un grup numeros, căci Barnab îşi schimba mereu poziţia şi striga schimbându-şi glasul. Încă trei lezghini căzuseră lângă foc. Femeile şi copiii captivi plângeau şi înălţau rugăciuni. Tâlharii rămaşi în viaţă n-au mai rezistat şi au fugit spre cai, dar Barnab a izbutit să doboare încă doi, iar ceilalţi au luat-o la sănătoasa năuci de groază. Când totul s-a potolit, a ieşit din ascunzătoare... Vestea despre fapta lui eroică s-a răspândit în toată Georgia. Însuşi guvernatorul, prinţul Voronţov, l-a primit pe Barnab şi i-a înmânat recompensa.

Altă dată, Barnab se întorcea din Saguramo. Era noapte. La o cotitură bruscă a drumului de munte, câţiva tâlhari l-au doborât de pe cal cu arcanul, i-au legat mâinile şi, ameninţându-l cu arma, i-au cerut o sumă uriaşă drept răscumpărare. *Ravkna, ghenaţvale?...* El a consimţit. Încântaţi de o pradă atât de uşoară, tâlharii au hotărât să nu piardă vremea preţioasă de pomană, ci să-l ducă fără zăbavă pe captiv la el acasă, unde va trebui să le dea bogata recompensă. L-au aşezat, legat, pe propriul său cal şi la adăpostul nopţii au purces la drum. Dar Barnab nu era dintre aceia care să aştepte, ca un mieluşel, să-i hotărască alţii soarta. A izbutit să roadă cu dinţii frânghia ce-i încătuşa mâinile, apoi a scos de sub şa un cuţit, ascuns acolo, şi a tăiat pe furiş şi celelalte legături. Tâlharii nici n-au apucat să se dezmeticească, şi el stătea în şa cu pistolul în mână. Fără a zăbovi nicio clipă, a împuşcat pe unul dintre ei. Strunindu-şi calul, s-a năpustit peste cel de al doilea şi, laolaltă, cal şi călăreţ s-au prăvălit în prăpastie. Văzând toate astea, cel de al treilea tâlhar a zvârlit arma, a sărit de pe cal şi a căzut în genunchi în faţa lui Kipiani...

— Trăiască libertatea! a exclamat Lavinia.

...Barnab l-a cruţat. Trebuie însă să cunoşti firea lui Barnab. Izbânda înflăcărează întotdeauna... I-a poruncit tâlharului să urce în şa şi, cu pistolul îndreptat asupra lui, l-a pus să meargă înainte. De bună seamă, *ghenaţvale*, putea să-l escorteze şi fără pistol pe acest om speriat, dar cu arma în mână totul arăta mai frumos, mai convingător... Spre dimineaţă erau acasă la Barnab. Stăpânul a poruncit să se pună masa, l-a poftit pe tâlhar, a chemat vecinii şi a început un chef de pomină... După o zi şi o noapte de petrecere, i-a îngăduit tâlharului să plece unde o vrea. «Ei, eşti mulţumit de răscumpărare?» l-a întrebat Barnab la despărţire, iar acela, înduioşat de mărinimia stăpânului, l-a îmbrăţişat şi i-a jurat credinţă veşnică... Barnab e

cunoscut acum în toată Georgia. Dacă aţi vedea cum este salutat când trece pe Golovinski! Toţi îl salută, chiar şi funcţionarii guvernatorului!...

Tiflisul rămăsese în urmă. Se lumina de ziuă. Drumul îngrozitor ne ducea spre cer. Răcoarea de mult uitată binevoise să se facă, în sfârşit, simţită... Domnul Kikvadze şedea nemişcat şi abătut. Doar uneori ridica spre noi ochii trişti, înstrăinaţi, şi surâdea forţat. Călăreţii mergeau tăcuţi... Lavinia, soarta dumneavoastră este în mâinile mele! De ce am avut tocmai eu parte de asemenea cinste?... Şi mai departe ce va fi?...

Deodată faetonul s-a oprit. Înainte de următoarea cotitură drumul se lărgea, alcătuind o platformă destul de încăpătoare. În mijlocul ei se profila figura firavă a unui soldăţel cu armă. Lângă el îşi juca buiestraşul Maria Amilahvari, care îi lămurea ceva, dar el se depărta mereu de ea, îşi rotea capul cu chip prea mare şi chema pe cineva. S-a auzit zgomot de pietre rostogolite şi un ofiţer cu cizme prăfuite a coborât în fugă panta şi s-a îndreptat spre caleaşca noastră...

Acum mi se pare că încă atunci, chiar în clipa aceea, am ghicit totul şi eram liniştit.

— Nu se poate! a şoptit Goghi, albindu-se şi ducându-şi mâna la gât.

Ofiţerul s-a apropiat de caleaşcă şi, zâmbind larg, a strigat fericit, răsunător:

— Luminăţia voastră, nu mă recunoaşteţi?! Uf, în sfârşit! De două luni vă caut prin toată Rusia!...

Şi numaidecât l-am recunoscut în el pe locotenentul Katakazi!...”

Acum voi încerca să continui istorisirea cu speranţa timidă că, poate, chiar dacă nu voi izbuti o descriere vie, cel puţin nu mă voi abate de la adevăr.

— ...De două luni vă caut prin toată Rusia! strigă locotenentul Katakazi cu intonaţii de rudă dragă în glas. Iertaţi-mă, prinţe, că vă conturb plimbarea, însă trebuie să vă conduc, pe dumneavoastră şi pe însoţitoarea dumneavoastră, la cancelaria gubernială, să răspundeţi la nişte întrebări, să facem un proces-verbal... Vă rog să mă urmaţi... Două luni... – Şi numaidecât se îndepărtă de caleaşcă, îşi miji ochii şi întinse mâinile înainte, apărându-se, întrucât Miatlev coborî din faeton şi, aproape fără să-şi îndoaie genunchii, porni către el, întinzându-i câteva bancnote...

— Vă rog... vă rog... repeta el ca în vis, înaintând spre frumosul locotenent descumpănit.

Era palid, şi pe faţă îi curgeau şiroaie de sudoare. Lavinia sări din echipaj şi îl conduse, orb şi vlăguit, la o parte şi îl aşează pe o piatră de la marginea drumului.

Soldăţelul făcu, ţeapăn, vreo câţiva paşi, şi acum stătea astfel, de parcă despărţea grupul călăreţilor de grupul alcătuit de locotenent, Lavinia şi Miatlev. Soarele răsărise şi razele lui se răsfrângeau în baioneta soldatului; genele lui albe clipeau, faţa lui plată exprima plictiseală şi tristeţe şi încă ceva monoton, înfometat, pierdut. Umbra-i lungă traversa platforma, aşternută ca o clară linie neagră între unii şi ceilalţi.

— *Ghenaţvale*, ascultaţi-mă, zise domnul Kikvadze, zâmbind fermecător, însă fără a trece peste această linie. De bună seamă, s-a produs o încurcătură, *ghenaţvale*... Colonelul von Müffling, prietenul şi fratele meu, mi-a dat cuvântul său ferm... adică a adeverit...

— *Sirţhvili*, rosti încet Maria Amilahvari.

— Domnule ofiţer, zise Lavinia ironic, întorcându-şi spre locotenent ochii plini de lacrimi. Sper că întâlnirea cu dumneavoastră nu ascunde nimic periculos? Zăduful ne-a istovit... Vrem să ajungem cât mai repede undeva, într-o oază... Poate veţi socoti posibil să răspundem la nişte întrebări aici? Dar ce întrebări?... Pot să vă povestesc viaţa mea întreagă, nu este prea lungă, dar pilduitoare. V-ar plăcea, bunăoară, acest episod, cum, odată, plimbându-mă cu guvernanta mea, *madame Jacqueline*, l-am văzut... – spunea toate acestea aplecându-se asupra lui Miatlev, îmbrăţişându-l cu mâna pe după umeri şi ştergându-i faţa asudată cu batista ei – l-am văzut trecând pe lângă mine, pe chei, într-o caleaşcă descoperită, iată, pe acest domn, care pe atunci nu mă cunoştea, dar pe care eu, o fetiţă, încă de pe atunci îl iubeam şi, ce e mai interesant, ştiam că pentru totdeauna... Dar ce e şi mai interesant, domnule, adică cel mai important în toate astea este faptul că eu, o prostuţă mică, nu numai că eram sigură de dragostea veşnică (asta poate oricare), dar ştiam clar că voi veni, iată, la acest domn şi, mai mult, că dumneavoastră, stimate domn, ne veţi... negreşit, ne veţi sâcâi cu nişte fleacuri ordinare şi vulgare, iar noi, stimate domn, totuna...

Auzind aceste cuvinte, Timofei Katakazi scutură din cap, eliberându-se parcă de un coşmar. O umbră nelămurită, de-o clipă, alunecă pe faţa lui, o umbră, o umbră de tristeţe sau de inspiraţie subită, sau chiar de mânie, sau poate, dimpotrivă, de admiraţie, în orice caz, ceva mai degrabă luminos, decât sumbru, însă doar alunecă...

— *Saţhali!* şopti Maria Amilahvari din cealaltă parte.

— Crimă! murmură domnul Kikvadze.

— *Ravkna*... răspunse ea.

Deodată, Lavinia îl părăsi pe prinţ şi se ridică în picioare. În ochii ei mari nu mai erau lacrimi.

— *Pan*[42] afirmă că ne caută de două luni prin Rusia! strigă ea punându-şi mâinile în şolduri. Dar nu cumva, întâmplător, *pan* locotenent s-a smintit? Toţi socotesc de datoria lor, *cholera*, să se îngrijească de moralitatea noastră! Toţi, *prosze pana*[43], îşi bagă nasul unde nu le fierbe oala! Ei cred, *psia krew*, că uniforma lor puturoasă le dă dreptul... Şi mai îndrăzneşte, *cholera*, să ne poftească în cancelaria lui murdară! *Matka bozka*[44], câte umiliri!... Sau am ucis pe cineva?... Hai, hai, adu-ţi cătuşele! Porunceşte slugoiului tău jigărit să tragă!... Două luni, *psia krew*, ei nu pot să trăiască fără noi! Auziţi, vă rog, ce înduioşător, *cholera!*... Nu plânge, *kochany*[45], să încerce numai să se atingă de tine, să îndrăznească numai!... Am mai văzut undeva această mutră de vulpoi!... Să îndrăznească numai!...

Locotenentul Katakazi ascultă răbdător ocările tinerei aristocrate care îşi ieşise din minţi. Toate cuvintele trufaşe, jalnice, muşcătoare, umilitoare, ce îi fuseseră adresate, nu semănau cu obişnuitele semnale amoroase şi el era liniştit. Fireşte, îşi zicea el, colonelul von Müffling putea să asculte şi singur toate astea, n-ar fi crăpat...

— Cum complicaţi dumneavoastră totul, zău! se strâmbă el. Rugămintea de a trece pe la cancelarie a stârnit o asemenea furtună, că te şi minunezi... – Şi adăugă cu spaimă în ochii catifelaţi şi obraznici: Nu-mi pot închipui ce s-ar fi întâmplat dacă v-aş fi arestat!...

Totul se petrecea de partea stângă a soldăţelului, totul – ocările, lacrimile, poveţele, azvârlirea fulgerelor. De cealaltă parte, cei patru călăreţi îşi plecaseră capul, strângând în mâinile nevolnice pumnalele inutile, şi reflexele pe baioneta lustruită ca oglinda alergau batjocoritor de colo-colo pe boturile cailor.

— Ascultaţi-mă, vorbi din nou domnul Kikvadze. Dumneavoastră, pesemne, nu cunoaşteţi obiceiurile noastre... Domnul colonel von Müffling ştia că a jigni un oaspete într-o casă georgiană...

— Goghi, rosti Maria Amilahvari, oare tu nu vezi cine stă dinaintea ta?

Timotei Katakazi tresări, înţelegând că acest călăreţ asiatic elegant nu e altcineva decât o tânără femeie, şi atât de frumoasă, încât un singur semnal din partea ei ar fi de ajuns, şi el ar lăsa totul baltă s-ar duce după ea chiar

până în Turcia. Încercă s-o asemuiască cu doamna Ladimirovskaia, dar domnul cel micuţ cu cravată fără cusur întrerupse gândurile.

— Vă implor, rosti Goghi din partea cealaltă a liniei. Luaţi-vă minunatul oştean şi coborâţi în oraş... este o neînţelegere... ca şi când nu s-a întâmplat nimic... ca şi când n-aţi întâlnit pe nimeni... Vă implor!...

— Goghi! strigă Maria.

Locotenentul se uită la prizonieri. Acum Lavinia şedea pe piatra de lângă drum, iar prinţul o ţinea pe după umeri. Ea ridică spre el faţa plânsă şi zise, de parcă nimeni nu se afla în jur:

— Mă bucur că ţi-e mai bine... Nu-mi lua în seamă lacrimile, şi zâmbi, sunt involuntare, asta, pesemne, din pricină că presimţirile nu m-au înşelat. E atât de greu să ştii că presimţirile tale trebuie să se împlinească...

— Salkov, zise locotenentul către soldăţel. Nu cumva vizitiul o fi adormit?

— Nicidecât, înălţimea voastră, răspunse Salkov clipind din genele-i albe.

Călăreţii dădură pinteni cailor şi începură să se apropie. Mâinile lor strângeau pumnalele. Ochii lor îl priveau ţintă pe locotenent... Atunci Timofei Katakazi scoase din manşetă o foaie albă şi o flutură în aer.

— Domnilor, eu n-am niciun amestec! E porunca împăratului, domnilor, porunca împăratului!...

Pe platformă se restabili numaidecât echilibrul de mai înainte. Călăreţii se retraseră. Domnul Kikvadze îşi acoperi faţa cu palmele.

— E atât de greu să ştii, atât de greu să ştii... continuă Lavinia, adresându-se lui Miatlev, şi buzele ei se strâmbară. Nu! strigă ea şi se lovi cu pumnul micuţ în genunchi. Nu, nu! – şi se lovi iar, puternic, bărbăteşte, apoi încă o dată şi încă o dată, strigând: Ce vreţi de la mine?! Doamne-Dumnezeule, mişeilor, merit eu una ca asta?... Să nu vă băgaţi!... Cum îndrăzniţi să mă siliţi, Doamne-Dumnezeule!...

— Locotenente, zise Miatlev ameninţător. Puteaţi să faceţi asta mai cuviincios, şi îşi potrivi ochelarii, vă aduce dracu’ aici – şi se aplecă deasupra Laviniei –, nu plânge, prieten scump, suntem împreună...

— Porunca împăratului, mormăi Katakazi.

— Haideţi să facem aşa, zise Goghi disperat de dincolo de linie. Dumneavoastră, *ghenaţvale*, nu vă necăjiţi, luaţi-vă minunatul tovarăş de drum cu arma lui cu tot, ascultaţi... să mergem la Manglisi sau, cum îi spuneţi dumneavoastră, Manglis, şi acolo, undeva, pe malul umbros al

râului Algheta sau, cum îi zic ai dumneavoastră, Alghetka, sub un pin, să bem un vin excelent, iată Barnab Kipiani are un burduf întreg de „napareuli”... Da, chiar el, Barnab, Barnab Kipiani! – şi arătă cu mâna spre uriaşul tăcut.

Timofei Katakazi îşi scutură cu o crenguţă praful de pe cizme, surâse înţelegător, se uită la Miatlev; acela stătea, ca şi când nu se întâmplase nimic, ţinându-şi în braţe iubita, care se liniştise (sărmanul prinţ!), ochelarii îi sclipeau, şi el nu se mai gândea să-i propună locotenentului ostenit bancnote, uitase de ele („Parcă m-aş pregăti să-i duc la împuşcare”, îşi zise el), iar femeia lui îl cerceta cu atenţie pe locotenent, de parcă, într-adevăr, îl ştia din copilărie. („Este frumoasă, fireşte, îşi zise locotenentul, dar să te ferească Dumnezeu, ferească Dumnezeu!”) – şi oftă.

— Salkov, fluieră echipajul, îi zise el soldatului.

Soldăţelul fluieră ascuţit, haiduceşte, încât caii tresăriră şi începură să sforăie. Numaidecât, de după cotitură, se arătă o caleaşcă.

— Vă implor! strigă domnul Kikvadze.

— Goghi, strigă din nou la el frumoasa călăreaţă.

Atunci, domnul Kikvadze, palid, şi tremurând, şi, de bună seamă, cuprins de nebunie, rupând tufişurile, se căţără pe pantă şi o luă la goană spre munte, şi alergă până ajunse pe culme, cu inima strânsă şi răsuflarea tăiată. De la acea înălţime ameţitoare privi drumul şerpuitor, zări doi nouraşi de praf care se deplasau spre Tiflis şi începu să strige, vărsând şiroaie de lacrimi, blestemând slăbiciunea şi neputinţa... slăbiciunea şi neputinţa... neputinţa... neputinţa şi slăbiciunea...

Ascultaţi cu atenţie aceste cuvinte, acest amestec şuierător de sunete şuierătoare înadins destinate de natură să exprime groaza, deznădejdea şi furia omului căruia i-a fost hărăzit să fie încercat prin cea mai dureroasă dintre toate încercările... Şi el plângea, strigându-şi blestemele sale guturale, vultureşti, clocotitoare, şi îşi agita pumnii, vărsând şiroaie de lacrimi, care se scurgeau în pâraiele muntelui... Slăbiciune şi Neputinţă... Chibzuiţi cu atenţie la tâlcul acestui şuierat, care aminteşte domniei voastre, suveranul naturii, cât sunteţi de mic sub un cer străin, în faţa destinului vostru, printre tragedii ce se preschimbă în vodeviluri...

77

(*Din Tiflis – la Sankt-Petersburg*)

„Înălţimii sale domnului colonel von Müffling

Mă grăbesc să fac cunoscut înălţimii Voastre situaţia afacerii pe care o cunoaşteţi. Astăzi, 28 iulie, dis-de-dimineaţă, informat în prealabil de locotenentul Ciulkov, am pornit pe şoseaua spre Kodjori şi am organizat un post de observaţie la şase verste de Tiflis. Curând, cum ne şi aşteptam, au apărut persoanele în cauză, însoţite de patru călăreţi cu înfăţişare destul de aprigă. Însă, judecând după felul cum s-au desfăşurat evenimentele, escorta era menită să-i apere de eventuale atacuri din partea bandiţilor, fiindcă în ceea ce ne priveşte a fost foarte cuviincioasă.

Prinţul M. a primit vestea cu toată demnitatea, însoţitoarea lui însă a fost tare tulburată, a plâns, dar pe urmă s-a potolit. Deocamdată am hotărât să rămână împreună într-o cameră de hotel şi, îndată ce voi face rost de două carete, o să călătorească separat, cum prevede şi Preaînalta poruncă. Locotenentul Ciulkov va pleca cu doamna L., iar eu, după vreo două-trei ceasuri, cu prinţul.

Nădăjduiesc că, bineînţeles, curierul special va izbuti să ne depăşească, şi Dumneavoastră veţi primi raportul meu cu mult înainte de sosirea noastră.

Locotenent T. Katakazi.”

Aproape în aceeaşi zi, spre seară, domnul Sverbeev şi Afanasi au ajuns, în sfârşit, la capătul lumii, adică au străbătut Suedia şi au ieşit pe ţărmul Mării Nordului. Drumul se oprea în valurile mării. Chiar lângă apă, au zărit o colibă pescărească, iar lângă ea – un pescar suedez. Omul a rămas tare uimit văzând înaintea sa pe cei doi vagabonzi istoviţi, năpădiţi de păr, desculţi şi zdrenţăroşi. E greu de spus cum s-au înţeles între ei, dar Afanasi s-a aşezat pe o barcă răsturnată şi a început să plângă, iar domnul Sverbeev, înţelegând că acum nu mai poţi să-i ceri nimic, a dat din mână şi a pornit mai departe pe drum, a ajuns la mare, a intrat în apă, cufundându-se din ce în ce mai adânc până a dispărut cu totul şi nu s-a mai văzut nimic la suprafaţă, doar valurile verzi, domoale, cu crestele lor înspumate. Văzând asta, pescarul suedez n-a zis nimic, ci doar a clătinat din cap a mustrare, sau a încântare... Apoi a adus din colibă o bucată de pâine şi o strachină cu fiertură şi le-a întins lui Afanasi... Mulţumesc, om bun!

Scrisorile domnului Ladimirovski către domnul von Müffling, din Petersburg la Kudinovo

„august 27, anul 1851...

...Nu mi-ar fi trecut prin gând că voi primi de la Dumneavoastră o scrisoare atât de interesată. Căci Dumneavoastră, cum aţi binevoit să Vă exprimaţi, sunteţi «organizatorul şi realizatorul principal» al misiunii ce V-a fost încredinţată Dumneavoastră de către Excelenţa Sa L.V.Dubelt. Căci Dumneavoastră, după cum scrieţi, i-aţi «vânat pe fugari» şi, fiind un executant conştiincios, nu V-aţi gândit la drama sufletească, ci V-aţi grăbit să-i prindeţi, să-i înşfăcaţi! Iar acum, cu lacrimi în ochi, întrebaţi care este rezultatul. Personal, eu n-am rugat pe nimeni s-o umilească pe nefericita şi amăgita mea soţie, s-o aresteze, s-o escorteze. Nebuna de maică-sa a vrut şi a obţinut asta, aşa că întrebaţi-o pe ea. Îmi împărtăşiţi drama Dumneavoastră sufletească, dar Vă daţi seama că ea miroase a comedie. Şi apoi n-am timp să Vă descriu necazurile mele, şi nici puteri...”

„octombrie 18...

...Nu, nu, nu pot să mă îndoiesc că stăruinţa Dumneavoastră este dictată de cele mai nobile şi chiar sincere intenţii. Şi nu mai încerc faţă de Dumneavoastră duşmănia dinainte. Oamenii nu sunt răzbunători, uită repede, dar atunci totul era proaspăt, dureros, parcă eram într-o stare de leşin, dacă vreţi. Toţi trebuie să admiteţi că nu îmi este uşor să fiu sincer cu Dumneavoastră, cum mă rugaţi. Îmi e încă vie în minte acea dimineaţă nesuferită, când sărmana mea soţie a fost adusă acasă în tovărăşia camaradului Dumneavoastră de slujbă, posacul locotenent Ciulkov, iar eu, încremenit, abia ţinându-mă pe picioare, a trebuit să-i mai scriu şi dovadă de primire... Înţelegeţi cât de inumane şi de dureroase sunt toate formalităţile astea! M-am stăpânit şi am scris dovada, dar multă vreme n-am putut să-mi vin în fire. Iată de ce, stimate domn, nu vreau să-mi amintesc de dimineaţa aceea. N-am idee ce va fi mai departe. Ştiu un singur lucru: nu poţi fi îndrăgit cu de-a sila; dacă vasul s-a spart, ce rost mai are să lipeşti cioburile? Ce rost avea urmărirea, arestarea? Câţi bani a cheltuit statul numai cu drumul! Poate că domnul Miatlev o fi vinovat în faţa legii – asta e altă treabă, nu mă încumet să judec, dar nu trebuia ca sărmana femeie înşelată să fie făcută de ruşine! Acum, nimeni nu ne mai vizitează, nici măcar din curiozitate...”

„octombrie 20...

...Tot ceea ce îmi scrieţi este uluitor! Am recitit ultima dumneavoastră scrisoare de câteva ori şi m-am minunat cât de exact aţi izbutit s-o înţelegeţi şi s-o preţuiţi. Bineînţeles, aveţi de o mie de ori dreptate: este o fire complexă şi neobişnuită. Nimeni nu afirmă contrariul. Cu atât mai mult, cu cât a făcut dovada acestor însuşiri din fragedă tinereţe, peste câţiva ani – ce să mai vorbim? Şi, fiindcă veni vorba, această fire deosebită este purtată sub escortă prin toată ţara, pentru ce? Pentru că, orbită de un desfrânat bătrân şi versat, şi-a ratat viaţa familială! Eu Vă înţeleg, Piotr Ivanovici. Un ofiţer strălucit, al cărui talent şi a cărui experienţă sunt demne de o cauză mai bună, a primit ordine de sus! Şi nu un simplu ordin – Poruncă împărătească!... Până la urmă, iată ce a ieşit: soţia mea nu s-a întors la mine de bunăvoie, cu iluziile pierdute, convinsă de necesitatea de a se întoarce la mine, ci mi-a fost înapoiată cu de-a sila, dezonorată în ochii societăţii şi, judecând după înstrăinarea ei, pornită împotriva mea şi a lumii. Dacă era o fire mai obişnuită, ar fi plâns, s-ar fi potolit, dar aşa...”

„octombrie 25...

...Mă întrebaţi dacă, după ce ar fi trecut timpul şi pasiunile s-ar fi potolit, şi ea s-ar fi întors, pocăită, mărturisindu-şi vina, mă întrebaţi dacă aş fi prigonit-o, dacă aş fi pedepsit-o şi aşa mai departe? Nu Vă cunosc prea bine, deşi scrisorile din ultima vreme ne-au apropiat foarte mult şi eu simt, dragă Piotr Ivanovici, că nu mai am secrete faţă de Dumneavoastră. Vedeţi, mintea mea riguroasă, exactă, integră, îmi spune că situaţia mea, a noastră, este anormală, absurdă... Dar noi, cei din neamul Ladimirovski, avem o inimă iubitoare, blândă, nerăzbunătoare....”

„noiembrie 3...

...Parcă a fost ieri, şi ce repede a trecut totul. Fireşte, nu vorbesc de cei de la departament: toţi mă plâng şi-mi proslăvesc martiriul şi nobleţea, dar eu nu mă socotesc martir. Uneori intru în camera unde soţia mea îşi petrece vremea, intru rar, ca să nu par sâcâitor, şi de fiecare dată mă întâmpină cu un zâmbet şi schimbăm câteva vorbe fără însemnătate sau tăcem pur şi simplu un minut-două, sau eu zic: «Azi e o zi frumoasă, aţi putea să vă plimbaţi puţin...», ea încuviinţează, şi, supusă, pleacă să se îmbrace... Alteori deschid uşa la camera ei, iar ea doarme, şi totul pare la fel ca

altădată, dacă n-ar fi cutele de pe fruntea ei. Stau ce stau, apoi mă retrag la mine să mă gândesc în linişte la cât e de frumoasă. În scrisoarea Dumneavoastră mă întrebaţi dacă nu mă urmăreşte dorinţa de a mă răzbuna sau de a răscoli trecutul. Nici vorbă, ce rost ar avea răzbunarea? Dacă înainte s-ar fi prefăcut că mă iubeşte, atunci da, poate că aş fi încercat o asemenea dorinţă, dar aşa, pentru ce? Ea a fost totdeauna cinstită şi nu m-a indus niciodată în eroare, se temea cel mai mult ca nu cumva, ferească Dumnezeu, să-mi fac iluzii cu privire la sentimentele ei faţă de mine. Încă din prima noapte îşi întorcea mereu faţa... Mă veţi întreba dacă nu m-am simţit jignit. Nu, Vă voi răspunde, nu m-am simţit jignit, ci doar întristat. Întotdeauna am ştiut să-mi explic totul, fiindcă aşa o cerea dragostea mea pentru ea înainte de povestea aceea, încercam să-i arăt mamei ei că lucrul cel mai important este dragostea mea, că ea constituie izvorul inspiraţiei mele în tot ceea ce fac, şi, într-adevăr, aşa a fost. După povestea aceea, m-am convins şi mai mult de asta, căci despărţirea de ea a fost pentru mine un chin. Ţin minte că, după ce V-aţi întors din Tiflis şi ne-am cunoscut, m-aţi povăţuit cum trebuie să mă port cu ea, că trebuie să fiu delicat şi chiar mărinimos. Dumneavoastră nici nu bănuiaţi atunci că o iubesc atât de mult. Noi, cei din neamul Ladimirovski, ne-am iubit întotdeauna soţiile şi am socotit întotdeauna că, dacă soţiile noastre nu sunt bune, înseamnă că noi nu suntem buni pentru ele. Nu vreau să spun prin asta că eu aş fi un înger – câtuşi de puţin: mulţi oameni nu mă iubesc, găsesc motive pentru a mă judeca, însă pentru mine este important dacă eu însumi iubesc sau nu. Îmi amintesc că în prima zi când a fost adusă de acolo, adică nu tocmai în prima zi, pentru că în primele zile nu era în apele ei, plângea întruna şi se perpelea; nu, nu în prima zi, ci atunci când am înţeles că s-a mai liniştit, şi-a mai venit în fire şi e în stare să priceapă vorbele altora şi să asculte glasuri nesuferite. Şi i-am spus: «Toată povestea asta n-am pus-o eu la cale, deşi vă iubesc ca şi până acum, ba poate chiar mai mult decât înainte, şi pentru mine veţi fi întotdeauna neprihănită şi întotdeauna veţi fi liberă să faceţi ce poftiţi. Am învăţat multe în vremea asta, am înţeles multe, de acum n-o să vă mai chinui, pentru mine e o mare fericire că sunteţi iar aici şi uneori mai şi vorbiţi cu mine, şi pot să privesc chipul dumneavoastră». Ea a izbucnit în plâns şi a spus: «De bună seamă, nu sunt demnă de dumneavoastră...» Doamne, şi cum a spus-o! Am început să o alin, motiv pentru mama ei să mă învinuiască apoi de slăbiciune. Năprasnică femeie! «Ar trebui să fiţi mai aspru cu ea, ca să înţeleagă cât a decăzut, şi lumea să se liniştească, iar în

loc de asta, dumneavoastră vă umiliţi, vă guduraţi şi până la urmă o să vă lase iar cu buzele umflate, ţineţi minte vorba mea!» Ascultând-o, mi-am zis: a fi mărinimos cu femeia iubită înseamnă oare că te umileşti?

Când ne-am întâlnit prima dată, dragă prietene Piotr Ivanovici, şi Dumneavoastră, slujitorul ţarului şi al ţării, strâns în uniformă, oficial şi parfumat, aţi intrat în casa mea şi m-aţi anunţat de deznodământul fericit al «operaţiei», cum v-aţi exprimat, m-am purtat cu neîncredere şi răceală. Păi, judecaţi singur, cum aş fi putut altfel să-l primesc pe reprezentantul autorităţii care m-a blagoslovit cu o asemenea tristă binefacere?! Cum se poate mândri, mi-am zis, că a adus-o îndărăt, încătuşată, în casa ce o urăşte, pe tânăra femeie pierdută şi cu mintea aproape tulburată? Mai bine n-ar fi găsit-o, ar fi lăsat-o în pace şi nu m-ar fi silit pe mine să port povara unei astfel de învinuiri. Şi dintr-odată aţi vorbit despre ea, în scrisori, cu gingăşie şi amărăciune, sfătuindu-mă să fiu blând cu ea şi mărinimos!... Numaidecât atitudinea mea faţă de Dumneavoastră s-a schimbat, totul a luat o întorsătură firească. Fără a mai vorbi de vestea ce am aflat-o, că îndată după povestea aceea aţi demisionat şi V-aţi închis la moşia Dumneavoastră din Kudinovo. Ştiu ce V-a determinat! Dar Dumneavoastră nu aveţi nicio vină. V-aţi făcut datoria faţă de patrie şi faţă de suveran, nu puteaţi schimba nimic... E drept, prinţişorul Vă este chiar simpatic, pe mine însă Vă rog să mă iertaţi, îi voi rămâne şi de aici încolo duşman. Prinţişorul este un om de nimic, nu voi afirma că e un ticălos, voi admite chiar că nu el a atras-o în mrejele lui, ci ea singură s-a aruncat în ele, admit: e mai aproape de adevăr; şi nu m-a durut că m-a respins pe mine, ci că l-a preferat pe el! Poate că-i o nebunie. De ce nu? Cu atât mai mult, n-are niciun rost s-o pedepsesc. I-am lăsat libertate deplină de acţiune, vreau să se convingă până la urmă că nu eu m-am străduit să-i răpesc acea şubredă fericire...”

„noiembrie 13...

...Nici eu nu mă îndoiesc că omul e în stare să îndure totul. Şi, îndurând totul, omul poate fi chiar fericit. Nu V-am mai scris de mult, iar între timp s-au adunat multe evenimente şi tot felul de amănunte care arată că rănile se închid. Încet, dar neabătut. E drept, viaţa omului e scurtă şi sunt puţine şanse să vezi că totul s-a aranjat dar măcar nu va mai exista spaima aceea, durerea aceea care ne-au otrăvit zilele. S-a întâmplat să mă îmbolnăvesc. Nu ştiu cum am răcit. Boala m-a doborât. Aveam temperatură mare. Doctorii erau conştiincioşi, dar mă aflam într-o situaţie critică.

Aiuram, durerile nu-mi dădeau pace, o tuse puternică îmi sfâşia pieptul, mă sufocam, inima înceta să-mi mai bată, şi în clipele de deznădejde mă gândeam: «Doamne preamilostiv, oare mi-a sunat ceasul? Oare n-o să mai aud cuvintele ei blânde, n-o s-o mai văd zâmbindu-mi? Măcar pentru ultima oară, măcar pentru o singură clipă!...» Şi, gândindu-mă aşa, aproape inconştient, îmi închipui că, iată, intră şi îmi atinge fruntea cu palma, şi aud cum ceva mai uşor ca o umbră alunecă prin cameră, şi mi se pare că zăresc silueta ei şi văd cum se apleacă, se apleacă... În sfârşit, criza a trecut şi pentru prima dată am adormit liniştit, osândit la înzdrăvenire. Trezindu-mă în dimineaţa zilei următoare, era gata-gata să scot un strigăt de bucurie: ea şedea lângă patul meu şi mă mângâia cu mâna pe frunte! Am încercat să-i spun ceva drept mulţumire, ceva nobil, sincer, naiv, dar n-am putut... Abia pe urmă am aflat de la slugi că ea a stat tot timpul alături de mine! Am îndrăznit chiar să mă gândesc că, dacă totul va merge astfel, va veni o zi când voi cunoaşte iubirea ei... Asta însă e prea puţin, dragă prietene Piotr Ivanovici. Într-o zi, ea singură, ea singură mi-a propus să mergem împreună la Gostinîi Dvor după nu ştiu ce fleacuri femeieşti. Este adevărat că mi-am îngăduit să mă încrunt şi i-am dat să înţeleagă că din ziua aceea eu nu mai calc pe la Gostinîi Dvor. «Bine, bine – a zis ea repede, cu un aer vinovat –, să mergem prin alte prăvălii, unde vă place.» Şi am plecat! Nu Vă ascund că această plimbare tăcută trebuia să arate în ochii multora umilitoare pentru mine şi amară, dar eu jubilam! La un moment dat, alegând nişte panglici, chiar mi-a cerut sfatul... Eu am sfătuit-o, ea s-a îndoit, eu am zis că nu susţin cu tărie... În general, s-a închegat o discuţie.

Mă întrebaţi ce ştiu de soarta prinţişorului? Cred că Dumneavoastră, dragă prietene Piotr Ivanovici, folosind vechile relaţii, V-ar fi mai uşor să aflaţi. Eu nu mai frecventez societatea ca să nu mai răscolesc bârfele abia potolite, la Departament toţi sunt ocupaţi cu treburi, pe doamna Tucikova, V-am mai scris, mi se pare, am refuzat s-o mai primim în casă. Unde-i el? Pesemne că se chinuie pe undeva sau a pierit, Dumnezeu ştie...

Zilele noastre trec toate la fel. Eu lucrez. Lucrez şi seara, acasă, să nu mă copleşească gândurile triste. Dacă apare pe neaşteptate în salon cu lucru de mână sau cu vreo carte, eu las treaba, adică mă prefac că lucrez, dar o privesc pe îndelete, sau fac o pasienţă, sau Vă scriu Dumneavoastră. Dacă se închide la ea în cameră şi nu-i nicio speranţă s-o văd, se întâmplă să ies la plimbare; mă plimb prin oraş şi mă las în voia gândurilor... Pe Lavinia o vizitează tot mai des, dimineaţa, vechea ei prietenă de pension Silina

Margarita, Margot. Au despre ce să vorbească. De fapt, doamna Tucikova n-a mai fost primită în casă tocmai datorită acestei Margot... Vă daţi seama, în casa mea totul abia începuse să se liniştească, să-şi recapete vechea înfăţişare, iar această femeie rece, lipsită de tact continua să se poarte de parcă nimic nu s-a întâmplat! Nu era de ajuns că încerca să-şi dojenească fiica de faţă cu mine, pentru tot felul de nimicuri, ca pe o fetiţă, accentuând răceala din casa noastră, i-a trecut prin cap să mă dădăcească, de faţă cu nefericita mea soţie, să mă înveţe cum trebuie să mă port cu ea! Şi asta într-un mod grosolan, scandalos, nepotrivit cu atmosfera din casa noastră, cu regulile bunei-cuviinţe, în sfârşit... Fiica, ştiind câte parale face *maman*, a rupt numaidecât relaţiile cu ea; *maman* s-a înfuriat la culme şi, fără a sta mult pe gânduri, s-a năpustit asupra mea. Eu sunt un om răbdător, şi cu toate că aveam în vedere că mi-e soacră, nici eu n-am mai putut îndura. Tocmai atunci începuse să ne viziteze această Margot. Este fiica maiorului Silin. Cred că îl cunoaşteţi bine. Şi eu l-am întâlnit de multe ori şi am avut prilejul să mă conving de modestia şi de cinstea lui. Lavinia a îndrăgit-o pe vechea sa prietenă, ceea ce e firesc în singurătatea ei, şi o aşteaptă întotdeauna cu bucurie, şi discuţiile lor sunt întotdeauna foarte însufleţite, ceea ce mă bucură, pentru că observ cum nefericita mea soţie se înviorează, se colorează în obraz şi devine mai dreaptă şi mai bună cu mine. Şi iată că, numaidecât, doamna Tucikova şi-a început activitatea nestăpânită, vorbind cu subînţelesuri, făcând tot felul de aluzii, în sensul că nu ne-a fost de ajuns o baroană Frederix, aristocrata codoaşă, acum a apărut altă brunetă, de la care poţi să te aştepţi la tot felul de urgii!... «Ce urgii, doamnă? am întrebat eu, arătându-mă cât se poate de calm. Oare aţi uitat prin ce cutremur a trecut fiica dumneavoastră? Credeţi că acum este momentul să discutăm despre ceea ce vorbiţi dumneavoastră?» Ea a râs ca de obicei şi a zis: «Sunteţi incorigibil. Cum de puteţi fi aşa un mototol? Oare nu v-aţi convins îndeajuns de perspicacitatea mea în acele vremuri acum trecute? Doar v-am spus că eu îmi cunosc fiica şi, dacă a luat paloşul în mână, nu se mai opreşte... Credeaţi că vreau să vă sperii, că aşa sunt eu, rea, dornică de mistificări, dar am avut dreptate! În vinele dumneavoastră curge sânge de reptilă. Nu veţi înţelege niciodată văpaia care ne mistuie pe noi. Iar noi, cei din neamul Brawura, dacă ne-am pornit, nu ne mai oprim...» «Foarte bine, am zis eu împăciuitor. Să admitem că aţi avut dreptate, dar acum, acum de ce mă mai puneţi în gardă?» «De ce? s-a arătat ea uimită. Vasăzică, pe dumneavoastră nu vă interesează de ce vine pe aici fata asta de maior?...»

Aici, dragă prietene, n-am mai îndurat, pentru că noi, cei din neamul Ladimirovski, suntem răbdători, dar până la un punct, n-am mai îndurat şi i-am spus deschis: «Vasăzică, vreţi să-i luaţi Laviniei şi unica bucurie în deznădejdea ei fără nicio rază de speranţă? Vasăzică, intrigile, pentru care aveţi deosebită înclinaţie, vă sunt mai dragi decât liniştea unicei şi nefericitei dumneavoastră fiice?...» Tocmai atunci, în salon, unde se desfăşura cearta noastră, şi-a făcut apariţia Lavinia «Soţul dumneavoastră m-a făcut intrigantă! a strigat doamna Tucikova. Sper că nu veţi cuteza să numiţi intrigă temerile mele în ceea ce vă priveşte, care, de altminteri, s-au adeverit întotdeauna?» «De ce nu? a răspuns fiica deosebit de calmă şi chiar întru câtva absentă. Dacă Alexandr Vladimirovici a găsit de cuviinţă să vă numească astfel, acesta-i rezultatul perspicacităţii pe care i-am insuflat-o noi amândouă...» «După toate astea, aici n-o să-mi mai calce piciorul!» a strigat doamna Tucikova. M-am uitat întrebător spre Lavinia; ea a ridicat nepăsătoare din umeri. «Poate aşa ar fi mai bine, doamnă», am zis eu hotărât...”

„februarie 27, *1852*...

...Nu e printre noi, dar seminţele aruncate de ea încep să încolţească. Cât de complicată este firea omenească! Nu-mi erau de ajuns toate necazurile mele, acum mă chinuieşte şi îndoiala semănată de ea, şi eu, asemenea maurului, caut adeverirea justeţei posibile a spuselor ei diavoleşti. Deocamdată, totul rămâne în străfundurile sufletului, nimic nu răzbate la suprafaţă... Mă întrebaţi din nou, dragă prietene, despre soarta prinţişorului. Tare nu aveam plăcere să mă Îndeletnicesc cu una ca asta, dar adânca simpatie ce o am pentru Dumneavoastră m-a îmboldit să alerg, să întreb pe unul şi pe altul şi să aflu câte ceva care, poate, o să Vă intereseze. Vorba e însă că persoanele cărora m-am adresat mi-au oferit cele mai felurite informaţii. Dacă ar fi să-i crezi pe toţi, reiese că prinţişorul este în acelaşi timp închis la Petropavlovka[46], la Schlisselburg, la Akatuia; că a fost exilat la Tobolsk, ridicându-i-se dreptul de a-şi purta numele, că a fost biciuit la sânge (ceea ce e puţin verosimil), că a fost înrolat ca soldat, că a murit de friguri în drum spre Mongolia... Ce se poate reţine din aceste bazaconii? Iată de ce e mai bine să nu zgândăreşti trecutul, ci să laşi lucrurile aşa cum sunt...

Acum despre convieţuirea noastră. Progresăm, dragă prietene Piotr Ivanovici, progresăm! Încet, cu greu, dar progresăm. Închipuiţi-Vă, ieri,

şedeam în cabinet fără să mă gândesc la nimic, apatic, înfrânt, frunzăream revista *Vedomosti*, plângeam în mine, fără nicio speranţă, când, deodată, se deschide uşa şi intră ea! Era în vechea ei rochie de culoarea peruzelei, cu şalul în carouri pe umeri, faţa senină, liniştită, blândă (ea ştie, fireşte, că sunt întotdeauna bucuros să o văd); se uită la mine cam nesigură şi mă întreabă (cum nu m-a mai întrebat vreodată) dacă nu vreau să merg cu ea şi cu acea Margot la plimbare? Era cât pe ce să-mi scape un strigăt, dar m-am stăpânit. «Eu? întreb. Doriţi ca eu... mă invitaţi pe mine?...» «Da, pe dumneavoastră, zice ea mirată de întrebarea mea, de parcă ne-am plimba zi de zi împreună. Da, pe dumneavoastră... desigur, ar fi bine să mergem, de pildă, la Lesnoe. Acolo, cică, sunt multe albăstrele...» Nu-mi puteam veni în fire şi am bâiguit iar: «Sunteţi liberă... Vă puteţi plimba singură când vreţi şi cât vreţi... Dar dacă doriţi cu mine...» Doamne, am poruncit să se înhame caii neîntârziat, şi pornim! Amândouă stau în faţa mea şi schimbă între ele fraze fără pretenţii. Împrejur – primăvară năvalnică. Margot este o bruneţică bucălată, tăcută, cu ochi inteligenţi, cu un benghi negru pe obrazul stâng, cu buze plinuţe, cum au copiii când sunt bosumflaţi. Gândiţi-vă: este singura care n-a dat importanţă acelei poveşti, vine la noi des, cu mine se poartă respectuos, în ochii ei n-am observat niciodată ceva jignitor, dimpotrivă, dimpotrivă... Ce ar putea avea comun cu baroana care mi-a adus nefericirea? Ea este sinceră. Oare de la toţi trebuie să aşteptăm numai belele? Iată cum m-a răscolit soacra mea blestemată!... Am ajuns la pădure. Devenisem mai vesel. Mă plimb pe lângă caretă: omătul încă nu se luase, n-am chef să-mi ud cizmele şi, pe urmă, pe mine nu m-au chemat, dacă e să vorbesc cinstit, nu m-au chemat să culeg flori... La un moment dat văd că Lavinia se întoarce fără flori, cu mâinile lăsate în jos. «Vă sunt foarte recunoscătoare, zice, sunteţi atât de bun... După tot ce v-am făcut, credeam că mă aşteaptă silnicia, dar dumneavoastră sunteţi atât de bun...» «Oare v-aţi îndoit de mine? întreb eu, simţind că mă părăsesc puterile. Doar ştiu ce a trebuit să înduraţi! Eu ştiu multe, nici nu vă daţi seama... Ştiu şi de boala dumneavoastră în timpul călătoriei şi sunt fericit că pot iar să vă văd şi nici măcar, credeţi-mă, nu îndrăznesc să fiu indignat pentru faptul că vă sunt indiferent – zic eu iar în suflet nutream speranţa nestăvilită, absurdă: poate mă va contrazice! – Trăiţi cum vă place. Va da Dumnezeu şi mă veţi înţelege şi pe mine...» «Credeţi, zice ea, că e uşor să trăieşti astfel? – şi zâmbeşte trist. – E uşor? De n-ar fi fost porunca suveranului, n-ar fi trebuit să vă tulbur...» «Lavinia! zic eu, sufocându-mă. Să nu vorbiţi de asta! Asta

să nu vă frământe... să nu vă frământe câtuşi de puţin...» Aşa cuvântam şi în acelaşi timp mă gândeam: dacă o femeie tânără se ruşinează de fapta ei, înseamnă că nu s-a înrăit în păcat... Iată însă că Margot se apropia, şi tot fără flori, şi ne-am întrerupt trista noastră convorbire. Vedeţi, dragă prietene, treptat, prin amărăciune, lacrimi şi răceală răsar totuşi ghioceii!...”

„martie 17...

...Tare mult m-aţi mâhnit cu rândurile Dumneavoastră despre maiorul Silin! Ce V-o fi venit cu maiorul ăsta? Nici n-am izbutit să alung din minte prezicerile vrăjitoarei şi deodată – temerile Dumneavoastră. Ce rost au? La ce bun? Înţeleg că ele nu înseamnă nimic în sensul unui pericol sau al unor viitoare necazuri, ce, parcă puţini ofiţeri sunt la Petersburg? Chiar dacă el e fostul Dumneavoastră camarad de slujbă. Ce are a face? Fiindcă tot Dumneavoastră scrieţi că este un «om cinstit şi blând», prin urmare, cu atât mai mult, n-are rost să vorbim despre el şi să ne temem... Oare de-acum trebuie să mă tem de orice şi să văd în toţi ofiţerii nişte uneltitori? Vă spun mai mult: viaţa mea nu-i miere, este otrăvită. Chiar de s-ar întâmpla ce e mai rău, şi Lavinia, nemaiputând îndura convieţuirea noastră absurdă şi rece şi din nou o va lua razna, eu n-am s-o reţin. Amândoi suntem maturi şi înţelegem totul. Voia suveranului e sfântă, iar dacă el i-a poruncit să se întoarcă în casa asta, înseamnă că ea trebuie să se străduiască şi să aibă grijă ca răbdarea lui să nu secătuiască. Asta-i toată filosofia. Văd însă cum după toate nenorocirile îndurate ea renaşte încet-încet şi începe să arate faţă de mine interes, ba chiar blândeţe... Timpul îşi spune cuvântul. Ştiu că l-a iubit pe prinţişor (inimii nu-i poţi porunci), însă, de bună seamă zdruncinătura a fost destul de puternică şi totul a pălit, altfel mai stăteam noi de vorbă atât de paşnic?! Doar îi cunosc pe cei din neamul Brawura!... Şi iată că acum, când totul se prezintă aşa cum Vă povestesc, în mintea şi în sufletul meu pătrunde îngrijorarea, deocamdată nici măcar îngrijorare, ci un sunet nelămurit, o notă confuză şi stridentă... Însă, destul despre asta, mai bine să vă spun ce noutăţi am izbutit să mai aflu. Din noianul de zvonuri despre care V-am scris, cele mai multe au fost dezminţite şi au rămas numai două: primul, că prinţişorul ar fi întemniţat la fortăreaţa Petropavlovskaia, iar al doilea (nedemn de crezare), că a păcălit un străjer, s-a îmbrăcat în hainele lui şi a încercat să se facă nevăzut, dar a fost recunoscut şi împuşcat... Ce spuneţi de povestea asta?! În clipele de răgaz m-am tot gândit. Fireşte, îşi merită pedeapsa, şi nu pentru că s-a îndrăgostit de el o femeie tânără,

aproape un copil, nu, ci pentru că dintr-un capriciu al său a distrus viaţa multora. Un om primejdios. Dacă pe unii ca el îi laşi în voie, Vă închipuiţi ce s-ar întâmpla? Pe de altă parte însă, mă gândesc că, iată, avem în faţa noastră o poveste de dragoste, care, admit, nu mă atinge cu nimic, oare puţine asemenea poveşti se întâmplă pe lume? Aşadar, îmi zic, cum poţi să arunci un om în temniţă pentru aşa ceva? Ce-o să-i spunem? Cum o să-i judecăm? Oare o să-i spunem: «Te-ai îndrăgostit de femeia altuia şi noi te vom ucide?» O să-i spunem oare asta? Să admitem chiar că nici nu s-a îndrăgostit, ci doar a amăgit-o, profitând de nesocotinţa şi tinereţea ei... E totuna, cum să-l pedepseşti?... Pentru ce? Există oare asemenea legi?... Şi în astfel de clipe aproape că-mi pare rău de acest om de nimic. Nătângule, de ce nu te-ai gândit la consecinţe?... Cum ai putut lua această hotărâre?!... La noi te-ai gândit?... Dar la tine de ce nu te-ai gândit, nătângule?!...

Îi zic Laviniei: «Observ că în ultima vreme plângeţi adesea. Am sperat atât de mult că viaţa dumneavoastră se va aranja treptat. Dacă vă sunt aşa de nesuferit, putem face astfel, încât să nu ne întâlnim: de pildă, vom lua masa la ore diferite, iar dacă dumneavoastră intraţi, de pildă, în salon, eu o să ies...» «Ah, ce prostii vorbiţi, zice ea distrată. Parcă de dumneavoastră e vorba?» – şi îşi ascunde faţa plânsă...”

„aprilie 29...

...De Paşti ne-am sărutat, am ieşit din biserică şi ne-am sărutat. Ştiţi, la început m-am fâstâcit. Îmi ziceam: ce să fac? Toată lumea îşi spune «Hristos a înviat», s-ar cuveni şi eu... Dar ce trebuie să fac, ce să spun – nu pot să-mi dau seama. Totul însă a fost foarte simplu, ca şi la ceilalţi, şi datorită ei, bineînţeles. Chiar am închis ochii, am tras aer în piept şi am crezut că simt mireasma chipului ei!

Am ajuns acasă, masa era pusă. Au venit la noi Margot şi mătuşa mea Evdokia Iurievna, am prânzit aproape ca şi înainte, ba chiar s-a înfiripat şi o discuţie. Totul ar fi bine dacă n-ar exista cearcănele de sub ochii ei, oricât şi le-ar ascunde ea. Şi încă ceva, dragă prietene Piotr Ivanovici, această Margot mi-a devenit nesuferită: benghiul cel negru de pe obraz şi, în general, tot ce face, cum priveşte, cum vorbeşte – mă scoate din sărite. Asta-i ca o boală şi nu ştiu cum să scap, fiindcă tânăra femeie nu s-a făcut cu nimic vinovată faţă de mine. Într-o zi i-am spus: «Margarita Lvovna, ce-ar fi să veniţi pe la noi cu tatăl dumneavoastră... Am auzit numai lucruri bune despre el». Ea a lăsat capul în jos, s-a făcut roşie ca racul, mi-a

mulţumit şi cu asta s-a terminat totul. Tatăl ei nici până azi n-a trecut pe la noi. Poate că se sfieşte din pricina situaţiei noastre actuale, cine ştie... Şi încă un lucru nu-mi dă pace: Doamne, îmi zic uneori, acest om de nimic nu numai că s-a atins de Lavinia, dar a şi sărutat-o! Şi-a petrecut nopţile cu ea! Numai la gândul ăsta, capul începe să mi se învârtească şi las pana din mână...

Îmi scrieţi că prinţişorul este om cult şi compătimitor. Păi e puţin lucru că a purtat-o pe braţe bolnavă şi s-a îngrijit de ea sănătoasă?! Dar parcă asta este dovada adevăratei iubiri? Pentru poftele tale poţi să faci şi mai mult, din capriciu sau îndărătnicie poţi să intri şi în foc, să te înfierbânţi, să orbeşti într-atât, încât să nu-ţi mai pese de nimic...

Ce greu este, dragă prietene, să descurci toate iţele, şi pe zi ce trece ele sunt din ce în ce mai multe. Acum când Vă scriu, afară cerne o ploaie de primăvară care parcă nu se mai sfârşeşte, totul e mohorât şi trist ca şi scurta noastră viaţă; iar două camere mai încolo, Lavinia şi Margot discută de-ale lor. Ar trebui să mă bucure această pace din fapt de seară, să-mi trăiesc viaţa, ca altădată, dar acum nu mai pot: am devenit alt om. Fără să vreau, mă trezesc ciulind urechile, străpung pereţii, pătrund în camera unde se află cele două femei. Ce fac ele acolo? Despre ce vorbesc? Oare nu pun ceva la cale? Ah, n-aş mai vrea să fiu tras pe sfoară! Şi mă tot chinuiesc şi încerc să pun cap la cap dragostea şi bănuiala. Maurul era chinuit de gelozie: ce simplu! Pe mine însă nu gelozia mă roade: Lavinia nu are pe nimeni, dar nici pe mine deopotrivă!... Stau şi mă gândesc: dar dacă discută despre mine? Dacă, îmi zic, totul s-a schimbat, şi acum ea va intra cu surâsul pe buze, însufleţită de discuţie şi din prag îmi va spune că totul a trecut, şi acum, iată, s-a întors la mine... Dar nimeni nu intră, dragă prietene. Visuri deşarte!... Şi pe deasupra – veşti proaste de la moşia din Kursk, şi trebuie să mă duc neîntârziat acolo. Dar parcă pot? A treia zi eram gata de plecare, când, ca de obicei, şi-a făcut apariţia bruneta Laviniei. Poate că nu m-a salutat ca întotdeauna, sau mi s-a năzărit mie ceva, în orice caz, mi-am amânat plecarea. Nu pot, şi gata. Pe faţa acestei musafire parcă citesc întruna îngrijorare, încordare, ceva periculos... Noaptea mă gândesc: ce-s prostiile astea? De ce mi-e frică?... Însă de când acel vierme a intrat în mine, nu mai am pic de linişte. Uneori, ceea ce mai înainte nu mi se întâmpla, îmi vine să plec de la Departament la o oră neobişnuită, să mă duc acasă, să dau buzna, să aflu, să surprind... Ce să aflu? Pe cine să surprind?... Să nu credeţi că mă gândesc la vreo înşelătorie mârşavă sau la o prezenţă

străină, tăinuită, în casa mea... Nu, nu, nu bănuiesc nimic din toate astea, este exclus... Nu-i asta, nu... Numai că nici eu nu-mi dau seama ce poate fi...

Ieri, de pildă, mă întorceam de la birou pe Liteinîi. Vreme urâtă: noroi, vânt. Când mă uit, pe cine văd? Margot! Nu era cu birja, ci pe jos. M-am bucurat: poate devenim, oarecum, mai apropiaţi, poate mai înţeleg câte ceva... O întreb dacă nu cumva merge la noi. Da, la noi. Fericită întâmplare. O poftesc în caleaşcă. Pornim... Trebuie să spun ceva, dar nu pot, nu ştiu despre ce să vorbesc. Mi-am adus aminte că auzisem vorbindu-se de căsătoria ei, care va avea loc foarte curând. «Margarita Lvovna, am auzit că vă măritaţi?» «Da, zise, curând facem nunta» «Şi cine e fericitul? întreb eu firesc. Nu mă îndoiesc că este un om respectabil.» Ea se înroşeşte şi tace. Mergem. «Ce noroi e afară, zice ea, şi birjele, parcă le-a înghiţit pe toate pământul.» «Da, zic eu, e o vreme păcătoasă... Margarita Lvovna, dumneavoastră frecventaţi societatea? Ce se mai vorbeşte?» Şi râd, arătând că înţeleg banalitatea discuţiei, adică despre ce altceva ai putea vorbi în echipaj? Ea însă tace şi priveşte pe geam. «Mă frământ tare mult, continui eu cu speranţă, aş vrea să-i ofer Laviniei o bucurie, să-i fac o plăcere, aş dori să împodobesc, să fac mai frumos acest timp urât din viaţa noastră... Totul e aşa de trist... Nu ştiu însă cum să-i fac pe plac... Deocamdată nu am curaj s-o întreb, iar singur nu ştiu... Poate dumneavoastră aveţi vreo idee? Ajutaţi-mă...» Ea tace. Ridică din umeri. «Oare, zic eu, oare nu stă în puterile noastre să facem ceva ca să ne fie la toţi mai uşor... mai uşor...» Ea dă din umeri şi exclamă: «Vai, dar am şi ajuns!...» Vă daţi seama?

Eu, dragă prietene Piotr Ivanovici, înţeleg totul, ba chiar mai mult decât pot crede unii, însă bruneta asta mă îngrijorează pe zi ce trece...”

„mai 2...

...Iată dar că bomba a explodat! Totul trebuie odată şi odată să iasă la iveală. Mistere veşnice nu există. Iată pe cine simpatizaţi! Iată unde era cultura şi suferinţa! Şi eu care începusem să am îndoieli, să mă chinuiesc: de ce să condamni un om, dacă n-a făptuit nimic, chit că are suflet de mişel? S-a dovedit însă că îndoielile mele au fost deşarte. De ieri dimineaţă, dragă prietene, întreg Petersburgul vuieşte şi este indignat. Toţi nu vorbesc decât de Miatlev! Prinţişorul este închis la Petropavlovka şi n-a dispărut nicăieri. Şi pedeapsa se apropie. Degeaba mă miram şi nu înţelegeam: nevinovat nu te ţine nimeni un an întreg închis în fortăreaţă, nu! Acum însă toate au luat

altă întorsătură, şi-au dezvăluit adevăratele cauze. Îngăduiţi-mi dar să Vă povestesc tărăşenia aşa cum a fost înfăţişată tuturor. Se pare că prinţişorul era pus sub observaţie încă din tinereţe şi nu pentru isprăvile şi nebuniile de june cavalerguard. Nu, totul este mult mai grav. În decursul multor ani, casa lui a fost adăpostul a tot soiul de socialişti, unde aveau obişnuinţa să se adune şi chiar să locuiască vreme îndelungată. Numele multora dintre ei au fost date în vileag, cum ar fi, de pildă, cel al cunoscutului revoluţionar francez marchizul Troyat, sau al compatriotului nostru, scandalagiul prinţ Priimkov. Miatlev nu numai că îi primea în casa lui, dar era el însuşi unul din părtaşii activi ai acestei bande. Legile lor erau crude şi inumane ca şi scopurile lor. Şi aceia dintre ei care refuzau să se supună ordinelor interne erau condamnaţi la moarte. Astfel, din porunca prinţişorului, a fost înecată în Neva o tânără complice de-a lor. În casa aceea erau păstrate armele lor şi atârnate portretele unor criminali de stat, pe care ei căutau să-i imite, iar prinţişorul, pe care Dumneavoastră îl numiţi «om cult», compunea într-adevăr scrieri în spiritul ideilor lor, vrând să dovedească, Dumnezeu ştie ce, de pildă că suveranul este chipurile implicat în moartea unor poeţi ruşi... Gândiţi-vă numai ce se petrecea sub nasul nostru, iar noi habar n-aveam şi ne ţineam de alte fleacuri în loc să ne strângem şi să-i strivim! Iar prinţişorul, când a simţit că se apropie răsplata, a dat foc casei pentru a şterge numeroasele urme ale crimei şi a fugit, ademenind-o pe Lavinia mea, încercând să dea fugii sale înfăţişarea unui adulter banal. Câtă obrăznicie! Acum trebuie să aibă loc judecata şi, fireşte, va fi răsplătit după merit. Cum a putut s-o amăgească pe nefericita Lavinia şi ne-a întors viaţa pe dos!... Da, uitasem încă un lucru: ca să poată fugi în voie, a furat de la un prieten al său permisul de călătorie şi 80 000 de ruble argint! Intenţiona să ajungă în Turcia, acolo să o vândă pe Lavinia vreunui turc şi apoi să-şi piardă urma în Europa!...

Sunteţi fericit că trăiţi la ţară. Pe mine mă aşteaptă zile agitate, trebuie să fac ceva ca s-o feresc pe Lavinia de zvonuri, discuţii, bârfe şi clevetiri... Ar fi bine să plecăm, să plecăm, cât mai curând şi cât mai departe, la Nisa sau în America... Nu-mi pare rău de bani...”

„mai 3...

...Furtuna se înteţeşte, de nu s-ar abate şi asupra noastră! Cu fiecare ceas se fac noi dezvăluiri. Acum a ieşit ia iveală că prietenul prinţişorului, de la care el, se părea, a furat permisul de călătorie, un oarecare locotenent

Amilahvari, a fost amestecat în această afacere, fiindcă, obţinând permisul pe numele său, i l-a oferit el însuşi lui Miatlev. Aşadar, învinuirea de furt a căzut. Unii spun că e prea devreme să se tragă concluziile, căci şi celelalte acuzaţii pot, de asemenea, să cadă. Mă îndoiesc. Prinţul e un soi de om care putea să fure dacă nu o foaie de drum, cel puţin nevasta altuia! Eu însumi am fost la locul unde se afla casa lui, care s-a prăbuşit în ziua fugii. Oare asta nu-i o dovadă? Credeţi-mă, la început, când am aflat că prinţişorul trăieşte şi e închis în fortăreaţă, am fost tare neliniştit: este din nou aproape! Pe urmă m-am bucurat: n-are decât, dar acum, când i-au fost descoperite nelegiuirile, acel fir subţire, care, poate, încă îi mai lega, s-a rupt, cu siguranţă. Asta însă nu m-a liniştit. Nervii îmi sunt încordaţi, presimţirile neplăcute, intuiţia se dezlănţuie. Şi din nou se înfiinţează la noi această Margot cu aer de conspiratoare. Apropo, pe acel Amilahvari l-au dat afară din gardă, fireşte. Ce se va întâmpla cu el, ne-o va spune timpul. Acum îmi întrerup scrisoarea şi mă duc la Lavinia ca să-i povestesc, dacă n-o fi aflat încă, totul...

Paşii îmi erau grei. Mi se părea că pereţii se clatină. Mâinile îmi tremurau, deşi mă bucuram ca un copil că acum, slavă Domnului, totul s-a lămurit şi geniul ei cel rău a fost demascat. Atunci de ce îmi erau paşii grei? Ea s-a întors spre mine. Avea ochii uscaţi şi nimic nu puteam să citesc în ei. «Lavinia, am zis eu tare, dragă Lavinia, s-a întâmplat ceva de necrezut. După un an întreg de neştiinţă a ieşit totul la iveală. Nu jubilez, dar mă bucur pentru dumneavoastră. Geniul dumneavoastră rău, care v-a pricinuit atâtea suferinţe, s-a dovedit a fi un monstru hidos, un criminal de stat...» Ea n-a scos niciun sunet. «Încă un pas şi eraţi pierdută. Întreg Petersburgul este zguduit!... Vedeţi pe cine aţi iubit? Acum a venit timpul să vă povestesc totul. Ştiu, este cumplit, dar când veţi înţelege şi veţi plânge, o să vă fie mai uşor...» Buzele ei s-au răsfrânt într-un surâs ironic, dar eu ştiam că asta se datorează tulburării. «Aşteptaţi, a zis ea grăbită. O clipă.» Şi s-a apropiat de masa ei, a scos din sertar câteva file scrise şi mi le-a întins. Am început să citesc această compunere şi, treptat, am ajuns la cuvintele... «...de la vârsta de opt ani l-am urmărit pe acest om...» «Ce-i asta?» am întrebat eu. «Citiţi, citiţi mai departe», a spus ea nerăbdătoare. «...La început a fost un sentiment inconştient apoi (cu anii) am înţeles că îl iubesc. Nu ştiu dacă m-a iubit cu aceeaşi patimă, dar stăruinţele mele au fost atât de puternice, încât, treptat, a devenit executantul orb al voinţei mele. Om blând şi bun, a căzut foarte repede în mrejele mele. I-am inspirat supunere deplină, şi el, uitând

totul şi renunţând la toate, m-a slujit numai pe mine. Căsătoria mea a fost nefericită. Nu îndrăznesc să aduc învinuiri soţului meu, dar viaţa împreună cu el îmi era străină, tristă şi umilitoare, şi, de bună seamă, aceasta a constituit motivul nebuniei care m-a cuprins. Eu şi numai eu am alcătuit planul dispariţiei noastre, şi eu i-am insuflat această idee, pentru că în ea vedeam ultima speranţă de izbăvire. Dacă nu m-am căit de intenţiile mele? Fireşte, nu suntem liberi să ne alegem patria, însă eroii, totuşi, ni-i putem alege... Aşa îmi ziceam în nebunia mea. Dacă îmi pare rău de cele săvârşite? Îmi pare nespus de rău că l-am aruncat pe acest om încrezător şi drag mie în prăpastia nenorocirilor, făcând din el unealta salvării mele! Soarta mea de acum înainte nu mă mai îngrijorează. Nădăjduiesc însă în mărinimia Suveranului, care ştie, ca nimeni altul, să fie drept şi bun, şi cred cu tărie că clarviziunea, sufletul lui mare vor ocroti un om nevinovat de o pedeapsă crudă şi nemeritată...» Am citit acest document, străduindu-mă să nu-mi trădez tremurul degetelor. «Ce înseamnă asta?» am întrebat eu. «E ciorna declaraţiei ce mi-a fost cerută», a răspuns ea cu glas stins. «Astăzi... astăzi aţi scris asta? am întrebat eu cu glas tremurat. Aţi scris asta în taină! Se vede că ştiaţi totul!» «Nu, s-a strâmbat ea, astea le-am scris cu un an în urmă, când m-au adus aici sub escortă.» «Şi de ce tocmai astăzi îmi daţi să citesc?!» am strigat eu. «Ca să nu vă faceţi iluzii...» a şoptit ea neclintită.

Ca să nu-mi fac iluzii! Adică în ce sens să nu-mi fac iluzii? Asta înseamnă, dragă prietene Piotr Ivanovici, să nu îndrăznesc să sper că între noi va fi pace? Să nu îndrăznesc să sper că, pentru tot ce am îndurat pe nedrept, mă va răsplăti măcar cu un blând respect?! Sau poate în sensul că acuzaţiile împotriva acelui criminal sunt false şi ea nădăjduieşte că trecutul se va reîntoarce ca şi când nimic nu s-a întâmplat? Ce să însemne asta? Nu pricep înţelesul acestei propoziţii! Am fost mărinimos cu ea, cum, poate, nici nu merita! Am aruncat la picioarele ei cinste, mândrie, iubire, şi nu i-am cerut milostivire, ci doar căldură, căldură, căldură, şi înţelegere, şi compătimire... Şi ce iluzii să-mi fac?... Am izbucnit într-un râs amar şi am început să-i înşirui toate crimele acelui netrebnic care a orbit-o, dar nimic n-a tresărit pe faţa ei. Şi numaidecât parcă m-am luminat. Am înţeles că ea ştie totul. Şi din nou bruneta cea tăcută mi-a apărut în faţa ochilor... Apoi am mai înţeles că există o altă viaţă, care nu clocoteşte pentru mine, care nu îmi este accesibilă, în care nu sunt admis. Ce trebuie să facă un om covârşit de suferinţă? Cum aţi fi procedat în locul meu? De altminteri, în ceea ce Vă priveşte, este o întrebare de prisos, căci Dumneavoastră nu puteţi, după cum

au arătat evenimentele, să Vă închipuiţi în locul meu. Dumneavoastră îmi scriaţi: «Oferiţi-i deplină libertate de acţiune, nu adânciţi nenorocirea...» şi iată ce a ieşit de aici. Acum nici nu ştiu ce se mai coace în spatele meu. Şi oare n-a avut dreptate blestemata de vrăjitoare?...”

„mai 4...

...Nu m-am stăpânit. M-am repezit din nou asupra ei. «Lavinia, i-am zis, sunt disperat! Ajutaţi-mă. Spuneţi-mi ce să fac? Să recurg la silnicie? Să poruncesc să nu fiţi lăsată să ieşiţi din casă? Să închid casa pentru vizitatori? Aşa o să vă răzvrătiţi, eu ştiu... Să nu mă amestec în nimic? Asta ar însemna să vă las să vă distrugeţi, căci veţi porni cu paşi repezi spre prăpastie! Iar eu vă iubesc, nu pot trăi fără dumneavoastră, v-am iertat totul, oare asta-i puţin?...» Şi deodată, din ochii ei minunaţi au ţâşnit lacrimi, buzele i-au tremurat ca unui copil, a întins mâinile spre mine şi eu am alergat şi am îmbrăţişat-o! Nu m-a respins... I-am acoperit obrajii, umerii cu sărutări, şi lacrimile ei sărate, cristaline se uscau pe buzele mele, şi buzele ei moi s-au lipit supuse de ale mele... I-am trecut mâna peste spate şi am simţit cum tot trupul îi tremura, se zbătea în mâinile mele... «sunteţi a mea! îi şopteam în neştire. Doar vedeţi cât vă iubesc... vă iubesc... vă iubesc...» «Ah, mă doare!» a gemut ea şi s-a smuls... Mi-au venit în minte trecutele zile «fericite» şi prietenia rece din acele zile... Şedeam unul în faţa celuilalt cu mâinile aşezate ceremonios pe genunchi şi răsuflând din greu. Ochii ei erau uscaţi şi imenşi. În ei clocotea din nou acea mare străină mie. «Lavinia, am zis eu, haideţi să plecăm. În Italia, în Grecia, în America, unde vreţi... Acolo veţi putea să mă cunoaşteţi, pe mine şi dragostea mea, acolo, acolo, nu aici... O să uitaţi totul, vă jur...» Am văzut iar lacrimi în ochii ei, dar şi le-a şters repede. «Sărmane Alexandr Vladimirovici!» a zis ea, fără să-şi dezlipească privirea aţintită asupra mea. «Da’ de ce sunt sărman?! am strigat eu. Vă iubesc! Sunt legat de dumneavoastră!...» Şi multe altele i-am strigat înnebunit, într-un acces de iubire şi deznădejde, dar ea n-a mai scos niciun cuvânt.

Ce voiam să obţin, prostul de mine? Ce voiam să aud de la ea? Oare nu ştiam că doar un singur lucru putea să-mi spună, dar nu mi-a spus, cruţându-mă?

Aşadar, dragă prietene, iată că ieşeam iar din camera ei, fără să obţin nici cea mai mică favoare. Acum, simt că încep să se trezească instinctele neamului Ladimirovski, o vreme adânc îngropate în mine. Simt că mă

potolesc, că îmi sporesc puterile. Creierul meu lucrează cu precizie, mersul îmi este din nou domol, nu-mi mai fac nicio iluzie, am un singur gând: să n-o las să piară.

Şi iată că m-am dus acasă la omul în mâinile căruia, poate, se ascundea capătul acelui fir nenorocit care ne strangula acum pe mine şi pe Lavinia. Nu-l cunoşteam, auzisem de el numai de curând. El ar fi trebuit să mă urască, fiindcă era complicele prinţişorului. Voiam să mă folosesc de propria-i nenorocire ca să storc de la el ceva care să arunce cât de cât o lumină asupra nebuniei soţiei mele. Să nu credeţi, dragă prietene Piotr Ivanovici, că sunt atât de prost, încât să nu-mi dau seama că totul se reduce, totuşi, la iubire! Înţeleg foarte bine. Dar ce fel de iubire? Eu ştiu că iubirea poate fi crudă, oarbă, cucernică, blândă, ascunsă, deschisă, da, da, totuşi nu acest coşmar, grozăvie, decădere, care au copleşit-o pe Lavinia! Aici, socotesc eu, nu e vorba decât de o otrăvire gravă, poate chiar mortală, dacă se va mai tărăgăna. Deci să mă ajute acest om la care mă duc, dacă nu e un monstru hidos, să mă ajute s-o vindec pe bolnavă. O, nu pentru mine, nu! Pentru ea, numai pentru ea... Sosisem şi mă pregăteam să cobor din caretă, când tocmai atunci s-a deschis poarta şi a păşit pe trotuar aceeaşi brunetă, afurisita de Margot. Cu capul plecat, a pornit cu paşi mărunţi şi repezi, apăsată de povara unor gânduri, fără să observe nimic în jur. Noi bănuieli s-au aprins în sufletul meu. M-am simţit umilit şi obidit, dar nu aveam ce face. Nu mai puteam da înapoi. S-a dus să mă anunţe un ins murdar, cu figură trândavă, îmbrăcat într-o podiovcă mototolită şi, foarte curând, tot el m-a condus în cabinet. Rămas singur, am privit împrejur. Mirosea a ruină şi a putreziciune. Peste tot – grămezi de cărţi cu coperţi ferfeniţite, aşezate în neorânduială, care semănau cu nişte cărămizi căzute dintr-un zid dărâmat (altceva nu mi-a venit în minte). Mobilă grea, mohorâtă, uzată; scaunele nu semănau între ele, canapeaua prezenta adâncituri, pe pereţi erau atârnate portretele numeroşilor strămoşi asiatici ai stăpânului casei, care te priveau cu neîncredere. Un tâlhar care urcă pe eşafod nu se mai îngrijeşte de ultima sa gâteală. Numaidecât a apărut stăpânul însuşi. În mână îi fumega o pipă, halatul negru era presărat cu scrum de tutun, părul negru zbârlit, obrazul nebărbierit, privirea duşmănoasă, uneori pe chip îi apărea un surâs, un surâs rece, întâmplător, stingher, poate nici nu era surâs, ci o grimasă abia desluşită de nemulţumire; avea nas acvilin, mustăţi lăsate în jos. Un tablou nu prea atrăgător.

M-am prezentat. A dat din cap şi mi-a arătat spre un fotoliu.

«N-am venit la dumneavoastră pentru o discuţie plăcută, am zis eu cât se poate de aspru. Ştiu că vă aflaţi într-o situaţie critică, dar şi la mine în casă e furtună, aşa că cel mai bine ar fi să discutăm deschis şi ca între bărbaţi.» El a zâmbit ironic, dar nu prea sigur. «De fapt, în ce constă situaţia mea critică?» a întrebat el. Avea un glas înăbuşit, pronunţia aproape desăvârşită, ca la Petersburg, de n-ar fi fost o uşoară nuanţă de răguşeală în cuvinte. «Aţi fost dat afară din Regimentul de gardă pentru complicitate la furt!» i-am aruncat eu. «A, a zis el nepăsător, într-adevăr, o poveste tare neplăcută... Şi dumneavoastră vreţi să mă ajutaţi sau numai să mă consolaţi?» «Domnule, am spus eu, în situaţia noastră nu-şi au rost glumele. Tovarăşul dumneavoastră criminal a orbit-o pe soţia mea şi a silit-o să fugă de-acasă, pentru a-şi împlini netulburat intenţiile-i ascunse! Iar dumneavoastră aţi fost complicele lui. Ea mai este şi acum sub influenţa otrăvii făgăduinţelor lui, vede în el un înger şi se consideră a fi singura vinovată de toate» «Cu neputinţă! a exclamat el râzând. Tovarăşul meu criminal este un monstru hidos, ştie toată lumea, dar socoteşte că numai el e vinovat de toate!» S-a aşternut liniştea. Eu şedeam ca lovit de trăsnet, el îşi fuma pipa. În sfârşit, m-am stăpânit şi am spus: «Eu n-am venit aici ca să ascult ironiile dumneavoastră.» «Pentru Dumnezeu, a protestat el, fără să observe că îşi scutură scrumul pe hainele mele –, care ironii? Tovarăşul meu criminal nici nu se gândeşte să se dezvinovăţească. Dimpotrivă, se acuză pe sine de toate. Soţia dumneavoastră nu e vinovată de nimic...» «Nu cred, am spus eu încet, este cu neputinţă...» Atunci a luat de pe masă o hârtie şi mi-a întins-o. «Aici, a zis el, aveţi declaraţia lui. Este o copie... Citiţi-o cu atenţie...» Am început să citesc şi iată ce am citit printre altele: «...Eu singur sunt vinovat de toate. O iubeam, dar gândeam ca un egoist, ca un om obişnuit să nu-şi refuze nimic. Am convins-o să fugim, profitând de relaţiile ei familiale complicate şi de lipsa ei de experienţă. Am plănuit totul până la cel mai mic amănunt. Am furat documentele de drum ale locotenentului A. Amilahvari, pe care şi le pregătise în vederea unei călătorii în ţinuturile natale şi am stăruit pe lângă doamna Ladimirovskaia, zugrăvindu-i fericirea de paradis ce ne aşteaptă împreună, şi ea, în sfârşit, a cedat. Nu mă îngrijorează soarta mea. Nădăjduiesc în mila Monarhului faţă de această victimă nevinovată a silniciei, care n-a ştiut să se ferească de şiretlicurile mele. Eu sunt vinovat de toate şi singurul lucru de care nu-mi pare rău este dragostea mea neţărmurită...» Şedeam fără să-mi ridic ochii, iar când, în sfârşit, m-am trezit, fostul ofiţer de gardă mă privea cu o îngăduinţă

jignitoare. «Da, da, domnule Ladimirovski, dragostea, a spus, şi vocea lui parcă se auzea de la mare depărtare. Dacă aţi şti cum a început totul, cum s-a aprins, cum a cuprins totul în jur!... Nu era cu putinţă să rămâi nepăsător, stimate domn...» Era ridicol şi umilitor pentru mine să aud din gura acestui om singur şi sălbatic peroraţii despre dragoste. Am privit ostentativ tristul lui cabinet şi am zis: «Se pare că nu v-aţi descurcat prea bine cu acest obiect». «Dar nu e deloc complicat», a spus el. «S-ar putea să fie vorba de căinţă, am zis eu. Poate-i căinţă...» «Nu, a retezat el categoric, dragoste.» «În sfârşit, compătimire...» am continuat, necrezând nici eu ce spun. «Dragoste, a repetat el. De acest sentiment n-ai cum să scapi...» «Dar timpul?» am întrebat eu...

M-am întors acasă, dragă prietene Piotr Ivanovici, simţind o durere cumplită în suflet. Am ajuns la camera Laviniei aproape dibuind şi am deschis uşa. Şedea în fotoliu cu faţa spre mine, nespus de frumoasă, şi mă privea cu ochi obosiţi. N-am încercat pic de înduioşare şi voiam să-i spun: «Diavoliţă împieliţată, nu v-aţi plictisit de a vă arăta tristă cu mine, când, de fapt, nu faceţi altceva decât să mă dispreţuiţi, dracu’ să vă ia, şi să vă bateţi joc de iubirea mea! Unde vă sunt cinstea, mărinimia şi celelalte virtuţi mult lăudate? Nu sunteţi decât o netrebnică vicleană, cu sânge rece...» Aşa voiam să-i strig, dar mi-am dat repede seama că indignarea mea este o prostie, că e de ajuns cât am plâns şi i-am zis: «Mereu tristă, da?» Pesemne că totul a sunat stupid, dar ea mi-a zâmbit cu afecţiune, iar eu, în loc să-i strig: «Puteţi să nu mă iubiţi, dar sunteţi soţia mea! Înţelegeţi ce înseamnă soţie?... Bine, n-aveţi decât să nu mă iubiţi, dacă însă tot v-aţi întors, atunci să fiţi cinstită şi smerită, dracu’ să vă ia!...» – i-am spus, închipuiţi-vă, ceea ce-i spuneam seară de seară: «Sfârşiţi cu tristeţea, o să vă ofiliţi de tot, zău... Cu ce aş putea să vă ajut?...» Deodată ea s-a apropiat de mine şi mi-a zis: «Niciodată n-am fost într-o situaţie atât de complicată. Trebuie să ştiţi însă că acolo am jurat să mă întorc la dumneavoastră ca să uşurez soarta prinţului Miatlev... sunteţi liber să mă alungaţi...» Atunci ar fi trebuit să-i strig: «Da, da, căraţi-vă! Şi cât mai repede!...» Am privit-o îndurerat. Pesemne că se aşezase astfel, încât lumina cădea inegal asupra ei, şi umbra ce i se aşternuse pe faţă o făcea să nu mai pară frumoasă, ci, dimpotrivă, îngrozitoare; apăruse în ea ceva glacial, năprasnic, schimonosit, chiar periculos, pentru care poţi doar să urăşti, dar eu i-am spus, sărutându-i mâinile reci: «Vă rog numai să nu rostiţi numele aceluia în casa noastră, în

rest totul se va aranja, o să vedeţi... Poate chiar împreună o să născocim ceva...»

...Ah, dragă prietene, Vă e uşor să daţi sfaturi din depărtarea Dumneavoastră minunată! Dacă aţi fierbe în cazanul în care fierb eu, nu V-ar mai fi atât de simplu. Nu mă întrebaţi niciodată, în niciuna din scrisorile Dumneavoastră, eu ce mai fac. Numai despre ea, despre ea, despre soarta ei! Întrebaţi în aşa fel despre ea, de parcă doar pe Dumneavoastră Vă preocupă viitorul ei. Da, acum, în casa noastră, febra a crescut, fiindcă se apropie judecata. Desigur, asta nu se manifestă în forme rudimentare: nici ţipete, nici migrene, nici bocete, ba chiar, o să Vă spun, chiar şi lacrimile, acele lacrimi potolite, au încetat. Eu însă îmi dau seama, simt ce furtuni bântuie sufletele, că firile noastre au fost întoarse pe dos şi aproape cu greu ne mai recunoaştem unul pe celălalt. Lavinia s-a tras la faţă, ţi se face milă, dar a devenit parcă mai vorbăreaţă şi îmi caută prezenţa. Fireşte, e păcat să te bucuri primind asemenea daruri, eu însă, iată, mă bucur. După cum se vede, nu-şi găseşte locul şi de aceea, când bruneta nu se arată mai multă vreme, intră la mine şi mă întreabă, nervoasă, lucruri fără însemnătate. «Astăzi sunteţi cam tulburată», zic eu, ascunzându-mă în prefăcătorie. «Ah, Margot întârzie, zice ea, trebuia să sosească de mult!» «A devenit ca o soră pentru dumneavoastră», observ eu. «Astăzi, la micul dejun, n-aţi mâncat deloc, zice ea. Nu cumva sunteţi bolnav?» «Păi doctorii ce au de făcut? întreb eu, râzând prosteşte. Ei au tot felul de pilule...» Îmi pune palma pe frunte, dar se gândeşte la altceva. În asemenea clipe, din nou se aprinde în mine acea speranţă deşartă, sălbatică: nu cumva asta e o criză? Nu cumva, în sfârşit, s-a produs eliberarea de sub puterea vrăjii? Oare mult îmi trebuie mie, după toate câte au fost? Sunt bolnav, bolnav, doar mâna ei să-mi atingă fruntea! «Eu cred că sunt sănătos», zic eu nu prea sigur. «Priviţi, zicea ea, aprinzându-se toată. Iat-o şi pe dispăruta mea!» şi arată spre fereastră. Dintr-o caleaşcă se rostogoleşte grăsana Margarita şi se grăbeşte spre intrare. În aceste clipe, îmi îngheaţă inima.

Mă întrebaţi ce legătură văd între toate cele zugrăvite atât de stăruitor în fiecare scrisoare. Dacă aş fi cu mintea sănătoasă şi fericit ca altădată, poate că aş fi în stare să răspund cu uşurinţă la întrebarea Dumneavoastră, însă acum, în afară de nişte presimţiri şi presupuneri denaturate de durere, nu pot scoate altceva din mine. Prorocirile doamnei Tucikova mi-au intrat în sânge şi nu există leac împotriva lor. Margot îmi apare ca o umbră nefastă, purtătoare de primejdii. De bună seamă că există ceva în apariţia ei,

surprinzătoare pentru mine, la intrarea casei fostului ofiţer de gardă. Petersburgul este mare, întins şi necuprins când suntem fericiţi, dar cât este de mic, strâmt şi neîncăpător când în el se pun la cale uneltiri împotriva noastră!

Acum, seara, când rămân singur, stau de obicei cu o foaie de hârtie în faţă şi desenez pe ea triunghiuri magice, în care vârful unuia dintre unghiuri este negreşit Lavinia, în care una dintre linii duce spre Margot, iar alta spre prietenul prinţişorului. De la fostul ofiţer de gardă trag o linie punctată, la capătul căreia se află criminalul principal. Asta seamănă cu o pasienţă de seară, fiindcă variantele sunt nenumărate şi nu există o rezolvare unică. Încerc în toate chipurile. Ba linia lui Margot intersectează linia fostului ofiţer de gardă, şi atunci presupuneri noi se zămislesc în capul meu; ba linia Laviniei, întretăindu-se cu linia lui Margot, continuă, punctată, şi se opreşte la fortăreaţă... Atunci tresar. Ba, deodată, apare o figură mai complicată decât un triunghi, pentru că îmi vin în minte maiorul Silin şi chiar doamna Tucikova. Liniile lor, la început absurde şi de prisos, intră brusc în acest joc, încep o viaţă aparte, şi atunci pe hârtie apare un sistem perfect, din haos se naşte ceva verosimil, unde linia Laviniei, intersectându-se inofensiv cu linia lui Margot, îşi schimbă pe neaşteptate direcţia şi se repede în braţele maiorului, de la care pornesc două săgeţi – spre prinţişor şi spre georgian. Ca un mag, continui linia soacrei, care se întretaie negreşit cu linia fiicei şi, zăbovind puţin, porneşte, punctată spre fostul locotenent Amilahvari! Poţi să înnebuneşti, nu-i aşa? În sfârşit, m-am hotărât să Vă trimit cele mai izbutite dintre figurile alcătuite de mine, pentru ca Dumneavoastră, ca om priceput la enigme, să meditaţi în clipele de răgaz la cele de mai sus. Poate că o fi ceva într-un desen creat de o intuiţie bolnăvicioasă? Vă mărturisesc că dorinţa de a o salva pe Lavinia de grozăvia care s-a abătut asupra ei îmi inspiră fapte incompatibile cu ideile mele despre nobleţe; simt uneori o pornire nestăpânită de a mă furişa în camera ei, când lipseşte, să-mi vâr mâna în sertarul mesei, unde, poate, o notiţă întâmplătoare, o însemnare, un rând sau chiar un cuvânt îmi vor dezvălui taina suferinţei ei. Sau îmi închipui cum mă furişez pe urmele ei într-o birjă, pe acea misterioasă linie punctată imaginată de mine, care se preschimbă dintr-odată într-o linie reală şi totul devine clar!... Să mă ferească Dumnezeu să ajung până acolo!...”

„mai 5...

...N-am mai primit nicio scrisoare de la Dumneavoastră, nu cumva sunteţi bolnav? Ieri, ca şi când nimic nu s-a întâmplat, a apărut doamna Tucikova. M-am prefăcut că n-ar fi fost nimic între noi. «Curând are loc judecata, a zis ea chiar din prag. Multe trebuie să se hotărască.» Şedeam în sufragerie. Am dat poruncă să fie adus ceaiul. Ea bea sorbind câte puţin, iar în pauzele dintre sorbituri punea întrebări. Mărturisesc că acest lucru m-a pus pe gânduri, căci femeia asta ştie întotdeauna totul şi întrebările nu sunt pasiunea ei – le socoteşte umilitoare.

«Unde-i fiica mea? a întrebat ea. Ah, aşa deci? Cu nobilele dumneavoastră prejudecăţi, o s-o scăpaţi cu totul din mână...» «După toate câte le-a îndurat, am răspuns eu îndărătnic, ar fi un păcat s-o ţii de mână» – dar în minte mi-a apărut numaidecât nesuferita linie punctată care ducea în necunoscut. «Juna maiorească vă mai vizitează? a întrebat ea cu ton de judecător. Eram sigură.» Linia punctată a devenit linie continuă şi s-a oprit lângă bustul blestematei brunete. Doamna Tucikova a izbucnit pe neaşteptate în râs: «Nu credeţi oare că această confidentă devotată ar putea servi de poştaş, să zicem?», a întrebat ea. Am înlemnit, fiindcă vrăjitoarea pusese degetul pe rană. «De unde aţi mai scos-o şi pe asta! am exclamat eu. Întotdeauna vă face plăcere să născociţi o intrigă. Parcă fără asta n-aţi putea trăi... Cruţaţi-vă fiica!…» «O, da, a spus ea dispreţuitor, dumneavoastră vorbiţi de asta, care o cruţaţi pentru binele dumneavoastră?... Eu o cruţ pentru binele ei!» «Eu o iubesc» am strigat. «Nu mă îndoiesc, a răspuns ea calm. Dar o iubiţi ca un păgubos, pe când eu – ca o lupoaică. – Şi a râs ca de obicei. Apoi, sorbind o înghiţitură: Spuneţi-mi mai bine dacă mai varsă lacrimi.» «Slavă Domnului, acum nu», am spus eu exasperat. Şi numaidecât această femeie a pus ceaşca jos; faţa ei frumoasă şi rea s-a încordat la maximum, dar s-a stăpânit numaidecât şi, umflându-şi nările fremătătoare, râzând şi dând din fermecătorii umeri, s-a aplecat spre mine: «Sunteţi tot în relaţii de frate şi soră?» «Doamnă vă întreceţi cu gluma», am răcnit eu. Ea n-a luat în seamă, se gândea la altceva, apoi a zis: «Tatăl brunetei... noastre face serviciul pe lângă comandantul fortăreţei. Ar fi trebuit să ştiţi de mult acest lucru şi în funcţie de el să vă statorniciţi relaţiile cu fiică-mea...» «Şi ce-i aşa de nemaipomenit în asta? am întrebat eu nepăsător, dar am simţit cum mă trec fiori reci. Bănuiam asta», am spus eu şi încă o linie punctată s-a prefăcut în linie adevărată.

Închipuiţi-vă, dragă prietene Piotr Ivanovici, că şedeam faţă-n faţă şi o priveam în ochi, cum se cuvine să facă un bărbat când discută cu o femeie,

dar nu vedeam decât figurile neclare ale triunghiurilor, pătratelor şi romburilor intersectate, în care era încorporată soarta mea şi soarta neajutoratei mele soţii. Acum o strună întinsă şi sonoră pornea dinspre Lavinia către bruneta cea tăcută şi vicleană, de aci se îndrepta grăbită spre maior, căruia închipuirea mea înfrigurată îi dădea înfăţişarea unui lup de noapte, care pătrunde neauzit prin zidurile fortăreţei Petropavlovskaia, apoi struna ajungea la acel întemniţat blestemat şi, tremurând, lua drumul înapoi. În acelaşi timp, alte linii, şi chiar linii punctate, porneau din temniţa întunecată şi se împrăştiau în direcţii diferite, întâlnindu-se şi iarăşi despărţindu-se. Vedeam legătura dintre casa fostului ofiţer de gardă şi a mea proprie, auzeam în aer foşnetul bileţelelor şi scrisorilor, în care se afla orice, doar milă pentru mine nu. Şi n-am mai putut să rabd. Unde or fi dispărut respectul şi buna creştere? «Destul! am strigat. Ajunge! M-am săturat de toate aceste linii, strune şi săgeţi punctate! Dumneavoastră, numai dumneavoastră m-aţi... ne-aţi făcut... ne-aţi silit să ne ascundem, să ne bănuim, să urâm!...» Strigam astfel, dragă prietene, pentru că recunoşteam justeţea tuturor prorocirilor şi previziunilor vrăjitoarei, care se adevereau cu uşurinţă una după alta. Mă privea curioasă, ca un savant, de parcă eram o creatură necunoscută, necercetată, întinsă dinaintea ei. Pe urmă, fireşte, am tăcut. «Ascultaţi, a spus ea cu blândeţe şi îngrijorare, dacă nu mai plânge, înseamnă că treburile stau prost...» «Aţi fi vrut s-o vedeţi plângând şi târându-se în genunchi înaintea dumneavoastră?» am întrebat eu sarcastic. «Când noi, cei din neamul Brawura, am încetat să mai plângem, a spus ea încet, povăţuitor, înseamnă că ne pregătim să acţionăm» Dacă această femeie îmi spune aşa ceva, mi-am zis eu, înseamnă că mai ştie şi altele.

Noaptea m-am trezit lac de sudoare. Inima îmi bătea nebuneşte. Mi s-a părut că aud voci înăbuşite. Am tras cu urechea. Vocile veneau dinspre camera Laviniei. M-am sculat, m-am înfăşurat în halat, am aprins o lumânare şi am ieşit în coridor. Una dintre slugi dormea pe o zdreanţă aşternută pe duşumea. Totul decădea chiar sub ochii mei. Mă îneca ruşinea. Am încercat să mă privesc nepărtinitor: un om înalt, puternic, încovoiat de spaimă şi neputinţă, care se furişează prin propria-i casă în papuci turceşti şi în halat matlasat, un om lipsit de drepturi, batjocorit şi dispreţuit, cu capul ticsit de nobleţuri stupide şi inutile... Şi când te gândeşti că ştiam să fiu puternic, şi ferm, şi neclintit, chiar ieri... Când te gândeşti că nu cu altcineva, ci cu ea, cu ea râdeam, stropindu-ne cu apă în heleşteul de la ţară, mâncând fragi, călărind în galop prin stepă, întrecându-ne la *bouts-rimés*[47],

trăgând în sticle de şampanie goale! Unde, în care dintre aceste clipe de beatitudine am scăpat din mână frâiele fericirii mele? Le-am scăpat şi n-am băgat de seamă... Fugi de-aici cu iubirea dumitale, mi-am zis eu, crăpându-mi obrazul de ruşine, ar fi trebuit să ţii totul strâns în mână, s-o dădăceşti, să n-o laşi să se dezmeticească, s-o hărţuieşti, să nu te joci de-a nobleţea deşartă, ci s-o cucereşti prin superioritate, experienţă, mărinimie şi prin lărgime sufletească! Atunci n-ar mai fi avut ce face, totul mi-ar fi aparţinut, apoi, cine ştie, ar fi apărut obişnuinţa, pe urmă nevoia şi devotamentul... Oare nu asta se numeşte iubire? Deplângând cele pentru totdeauna pierdute, am deschis încet uşa de la camera ei. Lumânarea era aprinsă. Lavinia şedea în pat. Văzându-mă, şi-a acoperit repede umerii cu pătura. M-am plâns de insomnie şi de vocile nelămurite care se auzeau dinspre camera ei. «Ce straniu, a spus ea, şi eu am auzit nişte voci, şi am crezut că aveţi musafiri.» «Ce musafiri, – am zâmbit eu amar, acum nu-mi arde de musafiri, Lavinia...» Şedeam şi discutam, de parcă nimic nu se întâmplase cu noi. Încet-încet, pătura a alunecat din nou de pe umerii ei şi am admirat-o involuntar. «*Ce voia maman* de la dumneavoastră? a întrebat ea. Iar v-a învăţat cum să vă purtaţi cu mine?» «S-a interesat care sunt relaţiile dintre noi», am spus eu. «Ia te uită! a zâmbit ea ironic. De altminteri, întotdeauna i-au plăcut tainele de alcov... S-ar putea ca şi acum să se uite pe gaura vreunei chei.» «Pentru Dumnezeu, am zis eu, ce tot vorbiţi?» Mă uitam la ea ca vrăjit. Prin cămăşuţa subţire se vedea totul. Umerii îi erau aproape dezgoliţi, şi părul se revărsa peste ei în şuvoaie neîntrerupte. A observat privirea mea şi s-a înroşit. «Lavinia, am spus eu încet, am obosit de atâtea mistere. Ştiu totul. Mă doare când ştiu că nu mă iubiţi, dar şi mai dureros...» «Lăsaţi, a exclamat ea, luându-mă de mână, nu vorbiţi despre asta. Sunteţi un om minunat şi bun!... Cu fiecare zi mă conving tot mai mult...» Mâna îi era fierbinte, faţa, ochii, buzele – atât de aproape. Nu m-am putut stăpâni şi i-am trecut palma peste obraz. Nu s-a retras! I-am sărutat mâna – nu şi-a smucit-o... Am privit-o în ochi. Doamne preamilostiv! Aceasta nu era Lavinia! În faţa mea se afla o femeie străină. Buzele uscate exprimau durere, privirea era ucigătoare: în ea citeai neputinţă şi silă, obrajii traşi erau brăzdaţi de zbârcituri, umbrele vineţii de sub ochi te speriau... Străină, străină! Într-un singur an, natura schimbase totul şi, poate, pentru vecie. «Cât de mult v-aţi schimbat! a rostit ea trist, cu vocea ei joasă. Sărmane Alexandr Vladimirovici!»...”

„mai 6...

Chibzuind după scrisorile Dumneavoastră, interesul pe care îl arătaţi nu înseamnă curiozitate deşartă. Eu preţuiesc simpatia şi durerea Dumneavoastră pentru cele ce se petrec la noi. În sfârşit, ieri a avut loc mult aşteptata judecată. Închipuiţi-Vă ce coincidenţă: anul trecut, la 5 mai, s-a întâmplat nenorocirea, şi acum, tot pe 5 mai – răzbunarea!

Cu mult înainte de judecată, Lavinia mi-a zis într-o zi: «Oare credeţi toate zvonurile astea îngrozitoare şi umilitoare, care circulă prin oraş?» «Din păcate, am spus eu, astea nu sunt zvonuri, ci adevărul adevărat, şi-mi pare rău şi mă cutremur la gândul că v-aţi încurcat cu un asemenea om.» Atunci a început să-mi explice, cu o ardoare pe care de mult nu i-o mai observasem, că totul nu-i decât o minciună precugetată şi că lucrurile s-au petrecut altfel: şi casa, chipurile, s-a dărâmat de bătrâneţe; şi marchizul Troyat este un personaj născocit, o glumă de copii, o anecdotă; şi femeia n-a fost înecată în Neva, ci a fugit cu nu ştiu ce doctor... La început am ascultat-o cu atenţie, pe urmă însă mi-am dat seama că sunt caraghios dacă iau în serios aceste explicaţii, ceea ce m-a readus într-o stare normală. Parcă poţi crede, îmi ziceam, plăsmuirile unei femei îndrăgostite, care e în stare de orice pentru a-l dezvinovăţi pe netrebnicul ei? Vorbea cu atâta înflăcărare şi era atât de tulburată, încât am fost nevoit să zic ca ea ca să n-o fac să-şi iasă din fire.

Aşadar, judecata a avut loc. Nu ştiu ce s-a petrecut acolo. Singurul lucru ce m-a zguduit a fost verdictul. Închipuiţi-vă că n-a fost vorba de niciun fel de conspiratori socialişti. Dintr-o stranie eroare sau neînţelegere totul a fost uitat şi iertat. Unicul capăt de acuzare l-a constituit nenorocosul permis de călătorie, adică furtul, potlogăria... Fireşte, nu e puţin pentru un prinţ, lua-l-ar dracu’! De aceea şi sentinţa, împotriva tuturor aşteptărilor, a fost blândă: nici vorbă de supliciu! Nici măcar muncă silnică şi ocnă... Privarea de drepturi asupra averii şi titlului princiar, în plus va fi trimis ca soldat undeva în Caucaz sau la graniţa chineză. Cu alte cuvinte, de n-ar fi fost ruşinea cu nefastul permis de călătorie, prinţişorul s-ar fi plimbat din nou prin Petersburg, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, băgându-ne pe toţi în sperieţi... Ce se va întâmpla cu noi? Încerc să aflu, din când în când pun întrebări sugestive, parcă mă furişez, ascunzându-mă în umbra copacilor, drept răspuns însă – doar priviri absente, înstrăinare, tăcere care-ţi răneşte inima, şi cuvinte neînţelese despre ce vrei şi ce nu vrei, numai despre ce ne interesează nu. Doamna Tucikova şi-a îndesit iar

vizitele la noi. Cu fiica e amabilă şi îngăduitoare. Cu mine – maiestuoasă. Eu, în schimb, o privesc zeflemitor, ca să îi arăt cât de ridicole mi se par acum prorocirile şi presupunerile ei, care m-au făcut să-mi ies din minţi şi să mâzgălesc o grămadă de figuri fantastice, încercând să ghicesc uneltirile soţiei mele. Ei, cum e, o întreb eu din privire, încotro se îndreaptă acum alde Brawura? Ea îmi răspunde nu mai puţin veninos, adică, aşteptaţi, totul e înainte, aţi ieşit prea devreme cu surle şi tobe...”

„mai 10...

...Şi totuşi, în casă totul se rostuieşte, intră pe făgaşul său. Simt că febra se potoleşte. Desigur, Lavinia nu mai este juna copilă cu bujori în obraz, căci necazurile au avut grijă să-şi lase urmele lor de neşters, însă bag de seamă că nu se mai împotriveşte naturii care tămăduieşte rănile. Starea sufletească i s-a îmbunătăţit simţitor, ceea ce se răsfrânge, în primul rând, asupra mea: ea singură vine la mine să discutăm despre tot felul de lucruri ce nu au nicio tangenţă cu furtuna care a trecut. Cu maică-sa este rece ca şi până acum. O fire ca Lavinia nu iartă trădarea şi când doamna Tucikova, uitând, încearcă să-şi arate caracterul, fiica îi aruncă neglijent: «N-ar fi mai bine să mai compuneţi o scrisorică în care să vă plângeţi de mine suveranului-moştenitor? El va dispune, şi amorul dumneavoastră propriu va fi satisfăcut...» După asta urmează o pauză stânjenitoare pe care eu mă grăbesc s-o umplu cu vestea că armatele turceşti... sau armatele austriece... sau inundaţiile din India... sau misterioasa moarte a unei persoane de spiţă regească, la care Lavinia de obicei exclamă: «Extraordinar!...»

Ce-o să fie cu noi, dragă prietene Piotr Ivanovici? Căci urciorul spart nu mai poate fi lipit. Şi dacă nu mai poate, atunci ce se va întâmplă? Îmi amintesc mereu scrisorile în care îmi descrieţi atât de sincer şi în culori atât de vii călătoria Dumneavoastră în sud. Aţi avut posibilitatea să vă convingeţi aievea de calităţile femeii care mi-a pricinuit atâta supărare. Ah, dacă mândria asta şi nestrămutarea, şi gingăşia, şi grija s-ar fi revărsat asupra mea! Îmi scrieţi că mă admiraţi, că îmi preţuiţi nobleţea şi răbdarea îndelungată, dar viaţa este scurtă, dragă prietene! Oare nu merit şi eu mai mult? Fireşte, acum totul merge spre îndreptare, spre mai bine şi, poate, mă voi consola, în sfârşit, cu o atitudine binevoitoare şi, nerăsfăţat de iubire, voi învăţa să preţuiesc cel mai mult afecţiunea şi mulţumirea... Cunosc şi eu viaţa şi ştiu că în multe case, vestite prin bunăstare şi fericire, în locul iubirii s-a statornicit, de asemenea, obişnuinţa şi respectul reciproc. Mai ştiu

însă că tânăra persoană pe care o cunoaşteţi îşi cheltuieşte săgeţile-i nebune, viaţa toată, şi le azvârle la picioarele unui ticălos bătrân! Atunci, după toate astea, cum să mă mulţumesc doar cu bunăvoinţa ei? Acum, când Vă scriu, nu pot să nu sper că ea va intra şi-mi va pune mâna pe umăr! Aş fi mulţumit şi fericit şi chiar voi tresări... Ieri, a intrat şi mi-a pus mâna pe umăr, şi mi-a spus că pe Fiokla au apucat-o durerile facerii. Dacă aţi fi văzut cum am sărit în sus! Ce prilej de discuţie, de griji comune! «E cineva lângă ea?» «Am dat poruncă...» «Ah, deja!... Ar trebui un doctor...» «Am poruncit să fie chemată moaşa.» «Bravo... Am să trimit îndată după doctor... Ar trebui multă apă fierbinte...» «Le-am spus...» «Ah, bravo, bravo!...» «A venit Semion, tremură tot...» «De ce tremură, prostul! Vezi bine, înainte n-a tremurat...» «L-am liniştit Mi-a sărutat mâna» «Ar fi trebuit să-i dăm vreo douăzeci de ruble. Ce credeţi?» «Aveţi dreptate...» Şi aşa mai departe. Oare asta nu înseamnă fericire? Dumnezeule milostiv, oare ce vorbeau între ei acolo, pe drum, când se ascundeau şi tremurau de teamă?!

Într-o zi, la masa de prânz, când ne-am aşezat unul în faţa celuilalt, gătiţi, proaspeţi, binedispuşi, i-am spus: «Treptat-treptat, Lavinia, trebuie să reveniţi la viaţă... Trebuie să ieşiţi în lume. Sunteţi aşa de tânără...» Spun asta în locul frazei pe care nu pot s-o rostesc, adică: tot restul vieţii va trece oare aşa, fără dragoste, fără căldură, fără dor, fără o şoaptă înflăcărată?...

Odată i-am istorisit toate astea unui om din Departamentul nostru, care trece drept mare cunoscător al sufletului femeiesc, bineînţeles lăsând să se înţeleagă că n-ar fi vorba de mine, ci de un nefericit prieten al meu. «Sfătuiţi-l pe amicul dumneavoastră, a spus acel domn să scape de ea câtă vreme încă nu s-a ţicnit. Cunosc asemenea isprăvi. Nu duc la nimic bun. S-o alunge pe căţea, sau, în cel mai rău caz, să-şi găsească o damă – sunt atâtea în jur – apoi va uita, se va potoli...» «Dar el o iubeşte, am replicat eu, e nenorocit!» «Atunci, a spus acel domn, să-şi lase deoparte nobleţea deşartă, să intre în dormitorul ei şi să ia cu forţa ceea ce i se cuvine... Ea se va zbate, se va zbuciuma, pe urmă însă instinctele femeieşti vor birui şi ea se va domoli, se va supune. Chit că nu va fi iubire, în schimb va fi pace şi bună înţelegere... Iubirea, ştiţi, doar în romane...» L-am ascultat cu răceală. Îi vine uşor să dea sfaturi, căci el nu cunoaşte neamul Brawura, mi-am zis eu.

Iată-ne deci la masă, unul în faţa celuilalt, proaspeţi, binedispuşi, schimbând tot felul de fraze şi prefăcându-ne că asta ne interesează cel mai mult. Fireşte, pe lângă ceea ce a fost, viaţa noastră este aproape normală.

Mie nu-mi trebuie prea mult. Chiar mă gândesc că acum când soarta otrăvitorului ei a fost hotărâtă, şi încă într-un mod destul de blând, ar putea, în sfârşit, să se liniştească. Da, ea a făcut totul ca să nu-i înverşuneze pe judecători, a luat şi vina asupra ei! Ce să facă mai mult? Înarmează-te cu răbdare, Ladimirovski, îmi zic eu, şi fericirea va veni şi fără să iei cu forţa ceea ce ţi se cuvine. Da, rănile se cicatrizează. Nici nu ştii când s-au vindecat. Odată am riscat să aduc vorba despre o călătorie în Italia sau în altă parte. Ea mi-a aruncat o privire iute şi s-a înroşit puternic. Se vede că n-a sosit încă timpul.

Îmi scrieţi, dragă prietene, că figurile complicate, alcătuite de mine, nu sunt câtuşi de puţin atât de fantastice, dimpotrivă, sunt rezultatul unei logici reci, că şi Dumneavoastră le găsiţi un tâlc şi că totul aşa ar fi trebuit să se desfăşoare... Ce să zic, Dumneavoastră ştiţi mai bine. În orice caz, după judecată, şi-au pierdut utilitatea şi s-au risipit în aerul de primăvară fără urmă. Ceea ce-mi mai aminteşte când şi când de recenta lor existenţă nefastă este bruneta noastră, care se arată acum foarte rar...”

„mai 12...

...iată-ne la masă, unul în faţa celuilalt, gătiţi, proaspeţi, binedispuşi, şi eu spun: «Margot nu s-a mai arătat de mult...» «Ah, zice Lavinia, e atât de ocupată cu pregătirile de nuntă! E multă alergătură...» «Fără îndoială, zic eu, ţin minte cum a fost la noi, căci totul a căzut asupra mea... Aici însă, pesemne este invers?» «Pesemne», consimte ea. «Poate tatăl ei nu-i dă cine ştie ce zestre?» întreb eu. «Poate», consimte ea. «Dar, zic eu, se iubesc sau fac, aşa, doar o alianţă?» Ea ridică din umeri şi îşi întoarce capul. Desigur, este o problemă penibilă şi, drept să spun, nu mă interesează deloc treburile brunetei: pur şi simplu, eu, ca un vânător, pândesc din tufiş şi observ ce face pasărea. Observ şi îmi zic, încerc să ghicesc: dacă se va uita la mine, voi avea o zi bună, sau: dacă va zâmbi, înseamnă că treburile se îndreaptă; sau: dacă va răspunde monosilabic, înseamnă că n-a venit timpul să întreb... «Dar ce se vorbeşte la dumneavoastră la Departament?» întreabă ea pe neaşteptate. Eu înţeleg, de bună seamă la ce se referă. «Lavinia, zic eu la întâmplare, credeţi că eu mă zbat pentru mine? Vedeţi bine că pentru mine... nimic... că totul e pentru dumneavoastră... Întotdeauna am vrut aceasta... vreau să înţelegeţi asta... Acum, când totul a trecut, adică trece, când toată această grozăvie... fireşte, aţi înţeles multe... v-aţi maturizat...» Ea se strâmbă şi îşi întoarce privirea. Şi eu îmi dau seama că spun tâmpenii, că

vorbesc în plus, adică spun ceea ce nu trebuie spus, ci poate fi numai gândit... Aşa trec zilele... Prea multe eu nu Vă scriu, dragă prietene. Trebuie să fii scriitor ca să descrii totul cum se cuvine, dar cu o slujbă ca a mea, înţelegeţi şi Dumneavoastră, penele şi hârtia îmi stârnesc atâta dezgust, atâta mi s-a acrit de ele, încât numai întrebările Dumneavoastră stăruitoare mă mai îmboldesc câteodată să-mi adun puterile şi să Vă înfăţişez cât de cât, în liniile cele mai generale, ceea ce se petrece în casa mea. Uneori îmi e tare ruşine pentru acele scrisori care au fost scrise când bântuiau furtunile şi sângele îngheţa în vine, şi eu, în pragul nebuniei, Vă împovăram cu mărturisirile mele. Sper că nu sunteţi prea supărat pe mine. Vă rog să mă iertaţi, dar să ştiţi că interesul Dumneavoastră pentru soarta Laviniei, deci şi a mea, mi-a fost întotdeauna un sprijin de nădejde...”

79

În acele zile, când, după ce am fost dat afară cu bine din regimentul Pavlovski, mă grăbeam cu Margot spre Tiflis, bucuros că în zarva stârnită de povestea lui Miatlev, de mine aproape uitaseră şi astfel am scăpat de o pedeapsă mai grea, chiar în acele zile, Adèle Kurocikina a observat că uneori, seara, în amorţeala liliachie a orăşelului, printre umbrele îngemănate, lângă casă apare o figură la fel de liliachie şi nedesluşită, care zăbovea îndărătnică sub ferestrele casei comandantului. Adèle, care nu era împovărată de prejudecăţile goale ale domnişoarelor de provincie şi nu credea în superstiţii, deşi era încântător de ignorantă, Adèle – copil al unei existenţe mirosind a praf de puşcă – nu se gândea nicio clipă că ea ar putea fi obiectul unor dorinţe stăruitoare. Dacă figura aceea ar fi zăbovit mai îndelung, poate că instinctul femeiesc s-ar fi trezit în ea, însă vedenia apărea atât de rar şi pentru atât de puţină vreme, încât inima ei de fier nu ajungea să tresară. De câte ori pornea la vânătoarea umbrei, întârzia întotdeauna. Colonelul Kurocikin râdea, privindu-şi cu mirare fata care se maturizase, şi se gândea că era timpul ca cineva, chiar şi în acest fel absurd, să dezmorţească făptura asta severă, nezâmbitoare, nepăsătoare. Dacă n-a izbutit dubiosul doctor Ivanov, nici junele sublocotenent, ucis într-una din luptele cu muntenii, poate va izbuti acest visător fantomatic. Şi el râdea uşurel, clătinându-şi capul pleşuv, frecându-şi faţa înăsprită şi puhavă... Domoala Serafima a dispărut pentru totdeauna, seducând un maior în retragere. Acum trăia, ca pe o altă planetă, la moşioara ei din ţinutul

Tambovului. Locotenent-colonelul Potapov murise pe neaşteptate de hepatită; cât despre ceilalţi, era greu de spus cine a mai rămas sau cine-a venit în loc, fiindcă, nimerind aici, toţi începeau să semene unii cu alţii. Numai Adèle cea posomorâtă şi cu buzele subţiri mărşăluia apăsat prin casă, bea spirt la pomeni şi sărbători şi ducea flori la mormântul doctorului Ivanov. Şi deodată, închipuiţi-vă, această figură târzie care se ascundea în umbră, stârnind în sufletul Adèlei nu presimţiri tulburi de fecioară, ci nelinişti de comandant...

Odată, întorcându-se de la piaţă însoţită de ordonanţa tatălui, Adèle a zărit un soldat care şedea pe o bârnă. Pe faţa lui nesoldăţească sclipeau nişte ochelari. Acest lucru îi atrase atenţia. Ordonanţa a plecat înainte cu coşul încărcat. Ea a încetinit pasul, cercetându-l severă pe cel aşezat. Numaidecât însă de după colţ a apărut un subofiţer, a fluierat, şi soldatul s-a ridicat îndată de pe bârnă şi a pornit repede după el. „O vedenie!” s-a gândit ea înciudată, însă în casa goală a comandantului şi-a amintit de vara trecută, de echipajul prăfuit, de fericita pereche din Petersburg: prinţul şi tânăra prinţesă, care păreau un vis, şi cum se gândea ea atunci, admirându-l furiş şi neprietenos pe acel prinţ curat, parfumat şi inaccesibil, că deşi nu e prea tânăr, totuşi e chipeş şi delicat, ba a mai fost şi cavalerguard, şi a luat o prinţesă atât de tânără, şi între ei îşi vorbesc cu „dumneavoastră”... Totul era neîntinat, armonios, misterios şi de necrezut... În dimineaţa zilei următoare – aproape uitase de întâlnirea din ajun – ca de obicei, stătea la poartă şi petrecea detaşamentul care pornise într-o nouă incursiune, când deodată l-a zărit pe el. Ea i-a făcut cu mâna, el s-a uitat, apoi şi-a întors privirea. Pasul lui era regulat, ostăşesc, şi arma o ţinea pe umăr ca un soldat priceput. „Nu-i el”, şi-a zis ea. Dar soldatul cu ochelari nu i-a ieşit din minte în acele zile. „De ce n-ar fi el? se gândea ea, înviorându-se. S-o fi duelat şi a omorât pe careva... Pentru ei nu-i mare lucru...” Parcă puţini erau în fortăreaţa lor asemenea până mai ieri viteji trufaşi, strălucitori, neînfrânaţi fără epoleţi şi gătiţi în haine soldăţeşti? Printre ei se întâmpla să se nimerească şi victime ursuze ale nesupunerii şi ale unor vechi revolte. Erau de tot felul. „Nu, nu-i el”, îşi zicea ea şi nu izbutea defel să-i pună alături pe acel prinţ parfumat şi pe nefericitul cu ochelari de capitală. În cea de a patra zi, a dat fuga la poartă. Îndată ce detaşamentul şi-a făcut apariţia, ea l-a şi zărit pe soldat, viu. Pe faţa lui palidă se aşternuseră umbre întunecate de praf şi suferinţă, dar păşea ca şi mai înainte viguros, şi arma o ţinea pe umăr sigur, şi ochelarii îi străluceau biruitori. „El este! şi-a zis ea tulburată. Cine altul?!”

I-a făcut din nou cu mâna. El a văzut-o, s-a uitat şi apoi şi-a întors privirea. „Ce diavol trufaş! şi-a zis ea. Prefăcutul!” A pornit în urma detaşamentului, dar l-a pierdut din vedere. Câteva zile în şir s-a învârtit pe lângă cazarmă, ca un fluture de august cu aripi mari, stârnind nedumerirea soldaţilor, şi aproape îşi pierduse orice nădejde, când, deodată, într-o frumoasă zi de duminică, l-a zărit pe maidanul bătătorit de copitele cailor căzăceşti, dincolo de piaţă. Şedea pe iarba galbenă, tăvălită, scormonind preocupat cu un băţ în pământ.

— De ce vă ascundeţi? a întrebat ea cu obidă.

El a tresărit, a ridicat capul, a zâmbit şi a sărit în picioare.

— Acum de ce vă ascundeţi? a întrebat ea. Nu vă mănânc...

El s-a înclinat şi i-a sărutat mâna. Era caraghios să priveşti cum un soldat sărută mâna unei domnişoare într-o fortăreaţă de avangardă, aproape sub ochii muntenilor.

— Nu v-aţi schimbat deloc, a spus el fără interes.

Era el. Adèle s-a înroşit.

— Cum aţi ajuns aici? a întrebat ea. Aţi omorât pe cineva?

Îl cerceta cu băgare de seamă. Nu era prea bine bărbierit şi nu mai era atât de alb ca înainte, pesemne praful îi pătrunsese temeinic în piele, şi uniforma de soldat îi venea ca un sac, şi chipiul murdar îi tremura în mână, şi mâna era aspră, nespălată, dar nu arăta a mână de soldat: avea degete lungi şi subţiri.

— Vedeţi, a zis el fără tragere de inimă, ferindu-şi privirea, e o poveste intimă...

— Da? a zis ea.

— O poveste intimă, a rostit el cu greu. Nicio crimă... – şi a început să râdă, iar ea s-a îmbujorat din nou.

— Da’ de ce să vă ascundeţi? a întrebat ea cu asprime. Intimă, intimă, ce să zic, dar ţineţi minte cum v-am primit? De ce să vă ascundeţi prin tufişuri? Treceţi pe la noi...

— O ţin minte pe sora dumneavoastră, a zis el apatic. Şi pe nişte ofiţeri... De ce să-mi amintesc? Altă viaţă...

S-a întors brusc şi s-a îndreptat spre cazarmă.

Ea însă nu s-a potolit, ci trăgea mereu de fir, încerca să afle cu stăruinţa unui copil, depăna firul, de parcă în el se afla şi soarta ei cu ochi reci. Îl pândea pe unde putea, îl întâlnea, chipurile, întâmplător, de parcă dorea să-l obişnuiască cu prezenţa ei. Un instinct ascuns îi poruncea să se

gândească la el şi să fie îngrijorată. „Ce te-o fi apucat cu prinţul ăsta? zicea colonelul Kurocikin. Ia, acolo, nişte fleacuri amoroase... Cineva nu putea să-l sufere. Îndeobşte, fata mea, asemenea lucruri la ei sunt ceva obişnuit... – şi se uita bănuitor în ochii reci ai Adèlei, dar nu putea citi decât cunoscuta îndărătnicie. – Colonelul von Müffling n-ar fi plecat degeaba la plimbare cu simpatica ta pereche, nu. Ce rost avea călătoria lui? Eu ştiu. Pe urmă ai văzut ce-a ieşit? Pofteşte-l, pofteşte-l la noi, să vedem.” Şi ea l-a chemat pe Miatlev, dar el a refuzat, a mulţumit şi a refuzat. „Pofteşte-l, zicea colonelul. De ce nu vrea? Aş putea să-i ordon.” Şi, într-o zi, el a mărturisit, ca între prieteni, că îi este greu să vină pe la ei. „Ar trebui să înţelegeţi, Adèle. Ce rost ar avea aceste vizite?...” Se săturase de această domnişoară înaltă, vulgară, sâcâitoare, de ocrotirea ei, de necesitatea continuă de a-i tot lămuri ceva, se săturase să tot fugă, să se ascundă de ea. Cei din cazarmă începuseră să râdă pe furiş, făceau aluzii pe departe, deşi îl ocoleau pe fostul prinţ, de parcă prin veşmintele lui murdare vedeau cum curge în el sângele deocamdată încă albastru. Da, în primele zile, ascunzându-se în umbrele amurgului, a zăbovit sub ferestrele casei comandantului, unde îmbolnăvirea Laviniei a însemnat unica tragedie care a întunecat voiajul lor triumfător, fabulos. El privea aceste ferestre mai degrabă cu înduioşare, decât cu întristare, fără să mai creadă că totul a fost, putea fi, că totul s-a întâmplat într-adevăr şi n-a fost o născocire neprevăzută. Dar el nu voia să mai intre în casa comandantului pentru că l-ar fi izbit obiectele vii şi calde şi ar fi prefăcut acest vis străvechi în realitate amară, disperată. Cum ar fi putut să-i explice toate astea unui zdrahon de fată, care se prăpădea de dorinţa să se îngrijească de fostul prinţ, care îi deplângea căderea, care era, pesemne, făcută numai pentru a petrece pe cineva, pentru a întâmpina şi compătimi? Stârnise atâta zarvă în fortăreaţă, cerându-le tuturor să fie binevoitori cu Miatlev, că, de bună seamă, s-ar fi declanşat o explozie, dacă inimile eroilor din fort n-ar fi fost aşa de împietrite. Totuşi a izbutit să-l convingă, şi el, cerând permisiunea comandantului de pluton, a pornit spre casa colonelului. Fireşte, permisiunea era o pură formalitate, căci nimeni nu i-ar fi interzis ceva şi cu atât mai mult să meargă în vizită la comandant, însă Miatlev îşi impusese ca regulă să nu abuzeze de simpatia ofiţerilor din fortăreaţă.

În casa comandantului toate erau ca înainte, ca atunci, şi la început a simţit că îl ia cu ameţeală.

Adèle i-a servit singură cu băutură şi mâncare. Ferestrele erau larg deschise. Samovarul duduia. Toate îşi urmau cursul lor, şi Miatlev chiar se îmbujorase la faţă, iar încordarea din primele clipe dispăruse, şi colonelul, priceput la asemenea treburi, a pus numaidecât totul în rânduială. „Degeaba, domnule, refuzaţi să trăiţi omeneşte, a zis el, turnând încă un păhărel. Nu trebuie să locuiţi la cazarmă. Dacă vi s-a propus... Eee, dar asta-i o prostie: ce poate fi bun în putoarea de la cazarmă? Nu simţiţi cum vă miros hainele?... Ceea ce spuneţi sunt prejudecăţi, stimate domn... Numai acolo, la dumneavoastră, la Petersburg, se dă importanţă paragrafelor şi regulamentelor, dar la noi, astea n-au niciun preţ: prinţul nu mai e prinţ... Da’ ce, eu nu ştiu cum se întâmplă?...” Şi după o jumătate de oră: „Lăsaţi, zău! Se vede numaidecât că n-aţi mirosit destul praf de puşcă, zău! O să vă spun că însuşi comandantul flancului drept, generalul Bariatinski a trecut pe aici, un novice, dar a înţeles repede situaţia de la noi; era aici la noi, fie-i ţărâna uşoară, un nefericit ca dumneavoastră şi întâi şi-ntâi prinţul lui i-a întins mâna! Vedeţi? Nenorocirea dumneavoastră e vremelnică, un ghinion, acolo, n-o să muriţi din asta...” Şi după încă o jumătate de oră: „Ah, dumneavoastră sunteţi fără termen?... Asta-i rău, tăicuţule. Păi de obicei cum e? De obicei – până la distincţia în luptă, apoi – la revedere... Iar dumneavoastră aşa, vasăzică? E rău, fireşte...” „Pe dracu’, a rostit Adèle provocator, ce-i rău în asta? O să-l graţieze, cu siguranţă...” „E rău, a zis colonelul. Când omul ştie că până la distincţie, mai nutreşte speranţe, dar când nu ştie dacă asta se va sfârşi vreodată sau nu, atunci, îi vin tot felul de gânduri în cap...” „Ce gânduri, care gânduri?!” s-a supărat Adèle. Au băut în tăcere. „Stai să vezi; a continuat colonelul cu cruzimea omului beat. Mai demult, aici, la noi, a mai fost un asemenea nefericit fără termen şi pesemne că a înnebunit de disperare, i s-a năzărit ceva, fiindcă s-a apucat şi a fugit...” „Încotro a fugit?” n-a înţeles Miatlev. „Cine să-l ştie încotro? A rupt-o la fugă şi – gata, n-a rezistat!” a spus colonelul. „*Saţhali!*” şi-a zis Miatlev şi a început să râdă. „Degeaba râdeţi, tăicuţule, s-a supărat colonelul. A fost prins şi biciuit..” – şi s-a uitat ţintă, cu stăruinţă de om beat în ochii lui Miatlev. „Ajunge, a zis Adèle, aţi găsit ce să vă amintiţi!” „Interesant, a râs Miatlev, simţind că îl trec fiori, dar puteau să nu-l prindă...” „Ce spuneţi? a clătinat din capul chel colonelul. Te prind negreşit şi te biciuiesc. Tâlharii încercaţi sunt greu de prins, dar alde dumneavoastră, alde noi... negreşit.”

Se încălzise de la votcă, de la zăpuşeala care se revărsa pe fereastră, de la samovarul încins, de la avertizările misterioase, teribile, care îţi tăiau

răsuflarea, ale comandantului cherchelit, de la faţa care devenise brusc mai frumoasă a posomorâtei, uitatei domnişoare care trebăluia în jurul lui. Se încălzise de la spiţa ascuţită, înroşită în foc, care îi străpunsese pielea arsă de soare şi bătută de vânt, bine tăbăcită, şi pătrunsese adânc în el, atingând cu vârful ei nişte simţăminte de mult adormite. Şi a simţit cum ceva albastru s-a mişcat greoi înăuntrul lui. Şi-a privit mâinile şi a rămas mulţumit: erau mâini de nădejde, calme şi devotate. În timp ce colonelul dezvăluia secrete militare numai de el ştiute, iar Adèle se învârtea fără rost în jurul mesei, Miatlev se contempla din afară şi a rămas din nou pe deplin mulţumit. Gesturile nu-i erau marcate de agitaţie şi nici sufletul de deşertăciune, nu era chinuit de incertitudine şi disperare; muşchii încordaţi zbârnâiau, spaima încercată mai ieri că ar fi putut fi întemniţat în ravelinul Alexeevski[48] părea ridicolă...

Ce repede îşi pierde omul speranţa, ce amar plânge la funeraliile ei, cu câtă întârziere tragică îşi dă deodată seama că, nu, ea n-a murit defel, e vie, tânără şi necurmată! Atunci, dacă îţi dai seama de asta şi nu te simţi pierdut, de ce să nu-ţi trâmbiţezi biruinţa?!...

Încuviinţa din cap ca răspuns la avertizările înţelepte ale colonelului, dar, ascultând mai atent, a înţeles că, de fapt, comandantul povesteşte întâmplări din viaţa lui; de asemenea, că Adèle nu se învârte pur şi simplu, de parcă ar căuta ceva, ci valsează uşor, uitând de musafir. Totul era paşnic şi încântător, însă lipsea totuşi ceva şi asta îl chinuia şi chiar îl irita pe Miatlev.

— De ce lipseşte? l-a întrebat el pe colonel.

— Cine? n-a înţeles comandantul clipind din pleoapele înroşite. Căutaţi ceva?

„Ba nu, îşi zicea Miatlev, ce neghiob... Eu de ce nu pot… n-am dreptul…”

— Am sau nu am? a întrebat el.

— De ce nu, a spus colonelul îngăduitor. Vom fi întotdeauna bucuroşi...

Miatlev şi-a ridicat privirea şi a zărit uşa de la camera în care, cândva, se zbuciuma Lavinia în chinurile febrei.

— Ei poftim, a zis omniprezenta Adèle, gâfâind din pricina dansului, aţi început să plângeţi!

În zilele următoare, o idee tulbure nu-i dădea pace.

Ravelinul Alexeevski îl învăţase să se gândească necontenit la domnul van Schonhoewen. La început, nefiind obişnuit, simţământul pierderii îl aducea într-o stare de delir, îi venea să ţipe, să turbeze, să dărâme zidurile, însă treptat, tot din asta, i-a venit uşurarea. Şi-o amintea mică, îmbrăcată în acelaşi căftănel vechi, o lua de mână şi o ducea la plimbare, desfătându-se cu sunetul glasului ei şi cu neroziile pe care i le spunea pe nerăsuflate şi cu toată seriozitatea o întâlnea în fiecare dimineaţă şi atunci când nu mai putea să discute cu ea pe un ton protector, ci doar să asculte în tăcere şi să încuviinţeze monosilabic, pentru că orice neîncuviinţare stârnea din partea ei o ripostă atât de usturătoare, o furtună de exclamaţii atât de ironice, încât, încetul cu încetul, s-a deprins să fie îngăduitor. A venit însă vremea când ironiile se întorceau asupra ei, şi el nu mai trebuia să recurgă la apărare, ci doar s-o oprească de a se mai biciui atât de necruţător. Apoi a sosit timpul neaşteptatei, banalei sfiiciuni, al ochilor plecaţi şi al roşeţei din obrajii cu pometii uşor ieşiţi în afară, apoi a trecut şi asta, şi ei purtau un dialog lipsit, chipurile, de interes, dar care cuprindea marile pasiuni. Şi asta îi dădea puteri, şi aproape nici nu mai observa zidurile reci, zăvoarele de la uşi, gratiile de la ferestre – toate acele dispozitive neostoite şi pripite, menite să-l frângă, să-l stingă şi să-l pună în siguranţă. Şi cu fiecare zi, câtă vreme a locuit între aceste ziduri, domnul van Schonhoewen devenea tot mai concret, mai natural, şi răsuflarea lui uşoară, tăcerea, foşnetul, vocea, atingerea îl însoţeau pe Miatlev aproape fără întrerupere. Chiar atunci când îl chemau la rarele interogatorii ca să-l întrebe despre lucruri de mult cunoscute, de parcă el mai tăinuia ceva, chiar şi atunci, într-unul din scaunele libere, şedea această femeie înaltă, delicată, puternică, distinsă, atotştiutoare, pe care el însuşi o poftea să şadă în timp ce anchetatorul îşi examina hârtiile inutile, şi ea şedea fără să se sfiască, mereu în aceeaşi rochie pe care o purta în acea zi blestemată pe drumul spre Kodjori. Lui Miatlev i se părea că, uneori, anchetatorul observă prezenţa ei, pentru că faţa lui, îndreptată înspre ea, încremenea scăldată de sudoare, de parcă era uimit de frumuseţea ei. Şi i se mai părea că acest funcţionar corect şi obosit ascultă dialogul domol dintre ea şi criminal, fiindcă se strâmba, îşi întorcea capul şi zicea într-un moment de supărare: „Luminăţia voastră, iarăşi vorbiţi altceva!...” Miatlev însă repeta hotărât ce spusese mai înainte şi nu se gândea ca de hatârul unui proces-verbal indiferent să trădeze dragostea domnului van Schonhoewen. Când au pronunţat sentinţa, ea şedea alături şi căuta să-l convingă că puterea judecătorilor e aparentă, că ei sunt conduşi

de teamă şi lene, că drumul care îl aşteaptă este un drum ca multe altele, numai să nu-şi mai facă iar iluzii cu privire la bariere.

Apoi a urmat drumul. Acelaşi. Subofiţerul care îl însoţea şedea în faţa lui. Odată, când a coborât într-o staţie să dea nişte dispoziţii, Miatlev a izbucnit în plâns, poate pentru prima dată din copilărie. Şi-a îngăduit aceste lacrimi, în singurătate, năvalnice, sincere, care s-au uscat într-o clipă, astfel încât subofiţerul, întorcându-se, a văzut aceeaşi faţă, sub aceiaşi ochelari, şi aceleaşi gânduri neştiute pe frunte. Ea era din nou alături de el. Tăcută. Se pare că această nouă viaţă întrecea chiar şi puterile ei. Apoi au început primele necazuri din viaţa de soldat, putoarea cazărmii, primele împuşcături. Pe urmă, în sfârşit, a sosit prima ei scrisoare, şi ea a prins iar grai. Refuzul lui de a sta într-o locuinţă separată a fost întâmpinat de ofiţeri cu nedumerire. Numele lui ilustru, rănile din trecut, răsunătoarea poveste de dragoste, şi duelul cu societatea, şi silnicia la care a fost supus, şi îndeobşte misterul de care era învăluit – toate acestea îi atrăgeau simpatia şi compătimirea celor din jur. Însă covârşiţi de încântătoarea lor misiune de a ucide şi arde, înglodaţi în viaţa cazonă, osândiţi la grabnică şi veşnică despărţire, aceşti ofiţeri de fortăreaţă zbuciumaţi, care au schimbat teama omenească pe nesăbuinţă, nici nu se gândeau să se vâre în sufletul altuia, împovărat de alte lucruri decât cele de care se foloseau ei înşişi. Ce treabă aveau ei cu subtilităţile trecutului lui Miatlev? El era pentru ei unul dintre „nefericiţi”, un fost spadasin care s-a fript cu un adulter, cu prostii. Nu-i nimic, o să iasă la suprafaţă, o să redobândească eghileţii de ofiţer, o să-şi mai facă de cap, se va descurca... „Bine, bine, ziceau ei prietenos. Rămâi în cazarmă, Miatlev, o să te saturi de mirosuri... Dacă asta ţi-e vrerea, rămâi aci să miroşi în voie, drăguţule... Credeţi că asta purifică? El crede că asta purifică... Bine, bine, însă ia seama, frăţioare, să nu-ţi pară rău...” Chiar şi domnul van Schonhoewen era de partea lor şi rândurile lui nervoase şi întortocheate erau pline de indignare şi amărăciune: „...Doamne, ce prostie să te pedepseşti pe nedrept! Cu ce eşti vinovat faţă de mine? Energic, puternic, înţelept, sublim, oare eşti în stare să te asemuieşti unui biet călugăr care vrea să-şi spele păcatele părelnice prin post şi umilinţă? Tu nu eşti vinovat, cu nimic faţă de mine!... Tu nu eşti vinovat faţă de nimeni! În general, tu nu eşti vinovat!...”

Totuşi, după beţia din casa comandantului, o idee ascunsă, insesizabilă i se sădise în suflet, i se sădise şi prindea viaţă. Şi îndată ce zărea, chiar de departe, silueta Adèlei mărşăluind vajnic, sau figura corpolentă, fleşcăită,

pustiită a comandantului, ceva, deocamdată fără formă şi străin, i se aprindea în creier, făcându-l să se încordeze...

Adèle era o fată ciudată. Inaccesibilitatea şi vulgaritatea ei păreau eterne. Trupul ei zdravăn şi faţa nu lipsită de atracţie îi aţâţau pe mulţi, dar reputaţia i s-a statornicit, nu se ştie cum, de la sine, trasând o linie de interdicţie între ea şi ei. Şi ea, această iapă neînfrânată în vârstă de douăzeci de ani, pesemne că nu se simţea prea bine în rolul de fecioară neprihănită, lua-o-ar toţi dracii! Aşa îşi spunea Miatlev, ciocnindu-se cu fata comandantului şi compătimind-o, câtă vreme nu avusese loc întâmplarea care a pus capăt interpretărilor eronate. La vreo două luni după sosirea lui Miatlev în fortăreaţă, şi-a făcut apariţia tânărul adjutant Pitkevici, slab, cu ochi mari şi mâini lungi, cu o cicatrice trandafirie, de la o lovitură de sabie, pe obrazul stâng. „Nimeni nu ştie ce ne aşteaptă în viitor, a spus el într-o zi. Şi Adèle asta a dumneavoastră este fecioară? N-o fi cumva copilul regimentului? Asta-i inadmisibil, domnilor...” Toţi au izbucnit în râs, asemuind trupul pirpiriu al adjutantului cu formele vânjoase ale fiicei comandantului, „sunteţi nişte proşti, s-a strâmbat el. În asta constă toată frumuseţea! Iar inaccesibilitatea este cel dintâi semn al slăbiciunii. Zău, credeţi-mă, domnilor...” În aceeaşi seară, îndată după discuţie, el a dispărut. Compania a plecat fără el într-o misiune de patrulare. Noaptea târziu însă, fără a se teme de ambuscadele inamice, a ajuns-o din urmă la locul de sosire. A lăsat calul înspumat în seama unui îngrijitor şi, tăcut şi abătut, s-a aşezat lângă foc. Arăta îngrozitor: vestonul mototolit, epoleţii abia i se mai ţineau, fire de paie aurii i se lipiseră de haine, pe faţă... „Ei, l-au întrebat, ai aflat câte parale face amarul, martirule?” „Am aflat, domnilor, a răspuns el cumva înstrăinat. Am aflat, am aflat...” Toţi au izbucnit în râs, închipuindu-şi, fiecare în felul lui, cum acest Pitkevici încerca s-o cuprindă, cu mâinile sale subţirele, pe Adèle, care îl respingea nepăsătoare. „Fireşte, domnilor, este cu totul nevrednic să-ţi împărtăşeşti impresiile după ce te-ai întâlnit cu o femeie, a continuat el, oftând, dar, în primul rând, astăzi eu voi muri, iar în al doilea rând, domnilor, ea nu mai e de mult fecioară! Ca să vedeţi...” Acum venise rândul lui să râdă, dar n-a râs. „Da, da, a zis el, zgribulindu-se, în vreme ce-şi aprindea cu mâini tremurânde ţigara. La început, ca un ordinar, i-am făgăduit bucuriile raiului, i-am căzut la picioare, am prins-o de umeri, i-am şoptit tot felul de vulgarităţi, mi-am dat ochii peste cap... Ah, domnilor, ce porcărie! Tot timpul mă gândeam la dumneavoastră, îmi ziceam mereu: o să râdă de mine!...” Şi a tăcut,

lăsându-şi capul în jos. „Ei, au exclamat toţi nerăbdători hai, hai...” „Ce hai? a zis ei întristat. În faţa mea se afla un înger, domnilor, şi atunci mi-am amintit că astăzi trebuie să mor şi am început să plâng, îmi pare rău, de neputinţă, de dorinţă arzătoare şi de tristeţe, apoi totul a trecut, toată grozăvia, toată murdăria, şi repetam întruna ca un smintit: «Da’ o să mor... o să mor în noapte asta! O, Adèle!...» Şi chipul ei s-a transfigurat de îndată, a continuat el în şoaptă. M-a luat de mână şi m-a dus undeva în bezna nopţii, pe un pat auriu, frumos mirositor...” S-a aşternut tăcerea. Focul abia mai pâlpâia. Era linişte, numai din trecătoare mai răsunau vaietele şacalilor. Atunci, cineva a spus: „Şi dacă o să te întorci viu, cum o să te uiţi în ochii ei?” „Facă-se voia Domnului, a râs el, apoi a adăugat încet: N-o să mă întorc. Ştiu că voi muri.” Şi numaidecât s-a petrecut minunea. Undeva, departe, în beznă, abia auzit, a răsunat o împuşcătură şi Pitkevici a căzut cu faţa în iarbă. S-au aplecat asupra lui, dar era mort. A fost o noapte cumplită. Multă vreme Miatlev nu şi-a putut veni în fire, şi tuturor celorlalţi le tremurau mâinile. La întoarcere, chiar în faţa porţilor fortăreţei, cineva a spus: „Domnilor, noi n-am auzit nimic. Nicio poveste de amor...” Şi toţi au încuviinţat.

Speriaţi, uluiţi, începem să căutăm semne nefaste în toate câte ne cad în cale şi adesea rătăcirile ne conduc nu înspre ceea ce ar trebui să năzuim. Şi Miatlev, impresionat de întâmplarea absurdă din noaptea aceea, s-a văzut neputincios în faţa capriciilor providenţei. S-a văzut limpede că viaţa, această foarte subtilă îmbinare de foc, mişcare, suferinţă, triumf, uitare de sine, cugetare, acest ceva nepreţuit, dat nouă odată pentru un soroc îndelungat (cu garanţie pentru un soroc îndelungat), poate fi întreruptă atât de simplu, atât de neaşteptat, atât de umilitor. Şi atunci, noi, iată, cuprinşi de panică lumească, începem să ne aducem aminte de paşii noştri nepăsători pe pământ, şi de gesturile risipitoare faţă de ce ne înconjoară, şi de năzuinţele noastre nesilite spre nu se ştie unde, şi începem să pipăim agitaţi uşile pe care tot noi, cândva, le-am trântit în batjocură ca nefolositoare şi încercăm să chemăm umbrele aproape uitate ale compatrioţilor noştri, fără de care am ştiut să ne descurcăm, dar fără de care ne e teamă să murim. Dar şi mai cumplită, şi mai împovărătoare este disperarea, când, conştienţi de toate astea, nu avem putinţa de a săvârşi ceva întru alinarea noastră, căci soarta ni se află în mâini străine... Un om şedea lângă foc şi deodată a pierit, s-a spulberat. Acel plumb micuţ şi-a făcut datoria. Se pare că singuraticul şuierat al împuşcăturii nu s-a stins. El tot mai fluieră undeva, ca o

privighetoare, amintind de grabnica despărţire. Aşadar, înseamnă că eu, osândit să cad odată cu obrazul în iarbă, sau în noroi, sau în omăt, nu pot să alerg spre tine, să te îmbrăţişez, să-mi înlănţui braţele în jurul mijlocului tău, strâns, ca nimic să nu mi le mai poată desface? Nu pot?! Eu, care sunt puternic, cutezător, încă tânăr şi prea plin de dragoste pentru tine?... Sau poate dumneavoastră nu pricepeţi tâlcul eternei despărţiri? Eternă, eternă, dracu' să vă ia pe toţi!... Pe noi toţi, laolaltă cu siguranţa noastră, cu încetineala noastră de gâscă, cu uitarea şi semeţia noastră, dracu' să ne ia pe toţi!... Au plănuit, au turnat şi au şlefuit o cantitate drăcească din asemenea plumbişori rotunzi, degeaba însă, *cholera*, ei nu constituie un avertisment!... Şi tu, Miatlev, cu vechea şi preţioasa ta cicatrice pe pântece, vei pribegi la nesfârşit cu speranţele tale absurde, până când un alt plumb te va lovi, şi de data asta, pesemne... Smulge-te, smulge-te, prietenul meu scump, din acest cerc, mai repede, mai repede... Găseşte-o pe Lavinia, nu zăbovi, bucuria mea!...

80

„...aprilie 9... 1853...

...Astăzi de dimineaţă, îndată ce am intrat pe poarta fortăreţei, am zărit din nou chipurile cunoscute ale celor ce ne întâmpinau. Printre ele – Adèle. Poţi crede că toţi au jurat solemn să asiste la fiecare act al întoarcerii armatelor în fortăreaţă. Nu mi s-au părut tulburaţi, pe feţele lor nu observ nici bucurie, nici tristeţe. Umbrele lor abătute se profilează în locurile alese după plac, şi ochii par pustii. Atunci, în acele vremuri de paradis de mult trecute, când asistam la asemenea întâmpinări, îmi închipuiam totul ca o mare sărbătoare şi chiar auzeam strigătele de salut şi bubuitul timpanelor fanfarei, iar acum, iată, eu sunt cel care intră pe poartă, pe mine mă întâmpină, privirile sunt aţintite asupra mea, dar, nu ştiu, în jur e linişte şi parcă sunt cu toţii nedumeriţi că m-am întors. Mă străduiesc să păşesc ferm, după regulament, ca să nu ies în evidenţă, dar, în acelaşi timp, să nu semăn cu alt «nefericit» – Voronţov, care, după cum văd, ocupă cu plăcere locul ce-mi fusese destinat mie: nu merge pe jos, ci numai în căruţă, stă într-o casă închiriată, organizează chefuri, din când în când se sustrage de a merge în patrulare, adică nici măcar nu se sustrage, ci pur şi simplu refuză şi nimeni nu-l constrânge. El, se vede, n-are nevoie să fie iertat de păcate. Iar

eu, deşi am un singur păcat, al meu, propriu şi dureros, nici chiar Ea, faţă de care eu am păcătuit, nu are putinţa să mi-l ierte.

Nici nu apucasem să mă aranjez, că au şi venit să mă cheme la locuinţa lui Voronţov, să sărbătorim întoarcerea. Un amănunt interesant: trimisul «nefericitului» era un sublocotenent! Pesemne că-i datorează bani lui Voronţov, acolo se joacă în stil mare. Am refuzat să merg, pentru că ştiam dinainte cum o să fie în societatea lor, or să înceapă să mă mustre că nu trăiesc cum ar trebui, că mă izolez, mă prefac, epatez... Chiar sublocotenentul, în timp ce îmi transmitea invitaţia, a izbutit să-şi spună părerea despre decăderea mea şi dacă asta n-o să aibă cumva urmări... Pe ei îi mai domină încă patima de a vedea legătura existentă între sângele albastru, bărbăţia ostăşească şi superioritatea personală asupra vrăjmaşului înfricoşător pe care singuri şi cu plăcere îl numesc înfricoşător, pentru a arăta eroi în propriii ochi.

Oare ce s-a schimbat în lume câtă vreme eu am lipsit?

Nimic. Toţi sunt la fel. Cum nu m-au lăsat în pace la Petersburg, tot astfel şi aici. N-ar fi exclus ca mâine să izbucnească o revoltă împotriva mea: cu ceva nici aici nu le sunt pe plac...

Mormântul doctorului german Ivanov este tot pe locul dinainte, un mormânt absolut concret, aşternut cu flori de către Adèle, alături se află altul, fără nume... Acum, la spital, e un alt doctor, tot singur şi posomorât... Să nu dea Dumnezeu să ajungi pe mâna lui!

Îndată după ce l-am condus pe sublocotenentul nedumerit, şi-a făcut apariţia Adèle, singură, enigmatică, mereu lucidă. După câte îmi dau seama, ea nu ştie să se ocupe de propria-i persoană. Ea trebuie întruna să vindece pe cineva, să salveze, să susţină, să previnã, să copleşească cu binefaceri. Am înţeles că este cumsecade, dar într-un fel rudimentar, animalic, şi nu mai e un secret că mulţi abuzează de asta. M-a întrebat dacă n-am uitat de avertizările tatălui ei. «Care?» n-am înţeles eu. Ea mi-a zis, ferindu-şi privirea: «Să vă scoateţi prostiile din cap. Dacă aşa v-a fost scris, răbdaţi...» M-am enervat şi am vrut s-o dau afară. A spus: «Vă amintiţi de colonelul von Müffling?... Păi el era pus să vă supravegheze. Credeaţi că toţi au uitat de dumneavoastră, dar a fost dimpotrivă... Nu vă puteţi ascunde...» Femeia asta blestemată mi-a adus iar aminte şi mi-a otrăvit toată ziua! Şi zilele vieţii sunt atât de puţine...”

„...aprilie 10...

...Ce avea în vedere? Oare nu e timpul să mă pregătesc de drum câtă vreme inima nu mi-a plesnit de dorul domnului van Schonhoewen. Încep să cred că, într-adevăr, au uitat de mine, iar zilele trec. M-au aruncat aici fără a se gândi că zilele trec, m-au aruncat aici, în fortăreaţa asta, şi au uitat, şi eu, supus ca un popândău, îndeplinesc prescripţiile lor stupide şi eronate, iar zilele trec... Ce am făcut, cu ce m-am ocupat o viaţă întreagă? Cu unul şi acelaşi lucru, mi se pare: tot timpul încerc să fug nu ştiu unde, nu ştiu de cine, nu ştiu de ce. Din Petersburg la Moscova, din Petersburg la Tiflis, din Mihailovka la Petersburg, din fortăreaţă la Petersburg, ca să fug iar din el.

Astăzi, lângă zidul cetăţii i-am împărtăşit toate astea Laviniei. «*Ravkna*», a zis ea ridicând din umeri... Am nevoie de haine, de ceva bani şi de un cal căzăcesc. La Tiflis ajung în două zile şi două nopţi, căci mă vor căuta pe drumul spre Moscova...”

„aprilie 12...

...Se zvoneşte că foarte curând va avea loc o mare ofensivă. Se concentrează mulţi viteji, multe tunuri, multă votcă. Toţi vor porni să dea cea din urmă bătălie cu inamicul cel rău. Fiecare ghiulea de tun bine ţintită – într-o vacă, într-un om – va stârni puternice urale de bucurie şi va fi prilej pentru zgomotoasele toasturi de seara. Muntenii se retrag tot mai departe, tot mai adânc. Curând o vor lua la sănătoasa... Oare unde or să mai fugă?

Când nici nu mă gândeam, am primit o scrisoare de la Casandra. Drăcia dracului! «Dragă Seriojenka, băieţaş... Suveranul e milostiv şi cu ajutorul lui Dumnezeu sper că totul se va rezolva. Tu doar să ai răbdare şi să stai liniştit. Aici bârfele au încetat. Acum se vorbeşte numai de Ţarigrad şi de legaţia rusă. Toţi îşi amintesc de tine, te compătimesc şi, fireşte, nu pricep rostul acestei pedepse atât de aspre. Desigur, cândva i-ai supărat pe mulţi şi chiar pe Suveran. Ţi-aduci aminte de câte ori te-am prevenit şi ce groază mă apuca la gândul că societatea îşi va pierde răbdarea şi va fi nevoită să se apere de tine. Oamenii nu-şi preţuiesc bunurile, dar, pierzându-le, suferă. Ah, cât de greu trebuie să-ţi vină a recunoaşte toate astea. Aici s-a format un întreg partid de simpatizanţi şi încercăm în fel şi chip să creăm, treptat, climatul necesar. Pentru Dumnezeu, fii prudent, să nu faci vreo nesăbuinţă şi să nu faci inutile eforturile noastre. Persoane competente mi-au spus că şi în situaţia ta, acolo, poţi să te descurci fără să faci prea mult pe eroul. Nu e nevoie. Tu te-ai distins destul în tinereţe, şi toţi ştiu asta... Sora ta, care te iubeşte...»

Am nevoie de haine, de bani şi de cal... Am nevoie de cal şi de haine... Am nevoie de haine şi de bani... Am nevoie de Lavinia!... Nu-mi trebuie bucuriile voastre, iar tristeţile oricum le vom împărţi pe din două...”

„...18 aprilie...

...Zvonurile despre apropiata ofensivă se adeveresc. Sosesc trupe noi. Se consumă din ce în ce mai multă votcă. Aici viaţa îşi urmează cursul, independent de intenţiile imperiale. Se vorbeşte de o nouă întâmplare. Se pare că acel sublocotenent al lui Voronţov s-a învrednicit, porcul, să fie martorul nevăzut al jocurilor amoroase ale Adèlei. Nu s-a aflat cu cine se juca de data asta. În ascunzătoarea sa sublocotenentul însă a tras o spaimă grozavă şi era gata să leşine de dorinţă, căci se afla doar la vreo jumătate de stânjen de perechea care se iubea. În seara următoare, s-a aruncat plin de hotărâre la picioarele ei şi a început să strige după modelul întronat de răposatul Pitkevici: «Mâine o să mor, ştiu! O, Adèle, fie-vă milă de mine!» De data asta însă cuvintele magice n-au avut niciun efect, şi sublocotenentul a fost dat afară şi făcut de ruşine. Şi iat-o pe această fermecătoare şi vicleană vivandieră oficială a regimentului, care devenea tot mai frumoasă, iat-o călcând cu paşi mari printre soldaţi şi ofiţeri cu capul sus, semeaţă ca o biruitoare, fără să stârnească nici cea mai mică batjocură şi nici priviri mustrătoare, ci doar încântare generală, respect şi speranţă. Mă tem că în viitorul cel mai apropiat, oştenii, înfierbântându-se la maximum, vor porni în campanie purtând-o în faţa lor ca pe un stindard. Cred că de la mine nu aşteaptă nici mângâieri, nici declaraţii înflăcărate. Deşi, după ea, nu poţi să ştii niciodată. Mă pândeşte, mă avertizează vag, oftează ţărăneşte, mă invită la ceai, la carnaval, la bal, îşi ia rămas-bun pe neaşteptate şi pleacă dând din mâini.

Lavinia îmi scrie scrisori dumnezeieşti. Plâng şi râd. Sentimentul propriei nimicnicii mă părăseşte îndată ce parcurg câteva rânduri compuse de ea. Slavă Domnului că măcar ea n-a fost degradată şi înrolată ca soldat. Aş vrea să-i împărtăşesc planurile mele, dar numai ce pun pana pe hârtie, îmi apare dinainte chipul aproape uitat al lui Priimkov şi-l văd cum mă ameninţă cu degetul şi exclamă: «Aţi înnebunit, ca să nu zic mai rău! Oare aţi uitat unde trăiţi? Păi gândurile dumneavoastră vor ajunge neîntârziat sub ochii unor de-alde von Müffling!» Nu, luminăţia voastră, n-am uitat, sunt prevăzător, sunt viclean, sunt cu ochii în patru, sunt un adevărat soldat. Bine că pe Lavinia n-au degradat-o soldat. Cândva am trădat-o pe Alexandrina...

Am nevoie de haine... Într-o duminică m-am dus la piaţă. Un cecen mi-a oferit pe nimica toată o haină veche. Pesemne a luat-o de la vreun mort. Am vrut s-o cumpăr, dar m-am răzgândit... Voi merge pe jos până la cea mai apropiată staţie de poştă, iar acolo voi lua o diligenţă. Aş putea şi acum să înfăţişez tabloul fermecat al şederii mele tainice în adăpostul ce mi-l hărăzise Maria Amilahvari, dar, cum spun soldaţii: «Vorba multă – sărăcia omului». Taci, Miatlev, prefă-te fericit şi cutezător, poartă-ţi arma cu demnitate, întinde pasul ferm, trage în oamenii vii, bea spirt la praznice de pomenire!... Aş putea să fug în munţi şi să mă predau lui Şamil[49], să-l încânt, să devin prietenul lui, să capăt un cal, o cerchează, o burcă, o armă, apoi să dispar în Persia şi de acolo să plec în Europa... aş putea, numai dacă asta ar avea cât de cât un rost. Adio, Şamil, nu te ameninţă nici devotamentul meu, nici infidelitatea mea... Am nevoie de haine şi de bani.”

„...aprilie 24...

...Ce surpriză! Ieri către seară se deschid porţile fortăreţei şi intră o nouă oştire, ceva mai mare decât o companie, curată, neatinsă, gălăgioasă, comandată de... Mişka Berg! Aici, de obicei, novicii sunt luaţi peste picior, dar Mişka Berg, cu baioneta lui de aur, este foarte cunoscut, aşa că i-au lăsat în pace şi pe ceilalţi. Ne-am întâlnit ca doi fraţi. Ce straniu. Arată şi mai matur decât la Tiflis, şi mai bătut de vânt. I s-a repartizat o locuinţă destul de modestă, cu nelipsitul pat de lemn în camera cea mare. Seara ne-am adunat acolo. Ştia totul despre mine. «Eu nu dau nicio importanţă, a spus el. Vă iau la mine în companie şi nu-mi pasă de nimic!» Minune. Parcă mi-a mai venit inima la loc: totuşi îmi e cunoscut, avem şi un oarecare trecut comun, ba o cunoaşte şi pe Lavinia... Împreună cu el a sosit, bineînţeles, şi Coco Tetenborn, care încă de la Tiflis, plictisindu-se de serviciul la intendenţă, se hotărâse să câştige baioneta de aur. Curând a apărut şi el cu cârlionţii lui răriţi. Ne-am îmbrăţişat şi, strălucind de bucurie, mi-a spus: «Chiar acum, nu departe de aici, am întâlnit o tânără doamnă, cu care am legat foarte repede, ostăşeşte, o prietenie strânsă!» «O să mai vedem», a mormăit posac Berg. Am înţeles că era vorba de Adèle. Coco, fără să se fi tulburat, îşi arăta încântarea cu privire la cele văzute şi pe urmă m-a întrebat: «Nu vă e teamă când încep împuşcăturile? Cum suportaţi?...»

— Dar ţi-am mai povestit, s-a supărat Berg.

— Iar eu vreau să ştiu părerea lui Miatlev, a zis Coco, dezvelindu-şi dinţii albi într-un zâmbet larg.

Nu mi-au exprimat compătimiri. Totul a fost cuviincios, amical, plutind totuşi într-o uşoară înfrigurare...

Calul poate fi luat de la orice pripon. Asta nu-i o problemă.

Se înnoptase. Omul lui Berg ne servea cu multă îndemânare.

BERG. Zece ani – nu e puţin, dar eu nu observ prea multe noutăţi în ale armamentului... Iată, bunăoară, englezii...

EU. Ce credeţi, cât timp îi trebuie unui călăreţ încercat să ajungă, să zicem, de la Groznoe la Piatigorsk?

COCO. Dumneavoastră, Miatlev, sunteţi şi matematician!

BERG. Îmi era teamă să ajung aici la vremea când drumurile sunt desfundate. Acum însă drumul este destul de bun.

COCO. Despre femeia asta se povestesc tot felul de bazaconii...

EU. Pe drumul uscat nu e greu să călătoreşti repede.

BERG. Desigur... Coco, de pildă, n-a stat niciodată în şa.

COCO. În schimb, stau foarte bine la masă.

EU. Când habar n-ai câtă vreme o să înduri calvarul cătăniei, poţi uşor să faci o nechibzuinţă. Dracu’ ştie, disperarea te poate împinge la orice...

BERG. Aici uiţi de toate: de intrigi amoroase, de agitaţie. Ai un singur ţel.

COCO. La Petersburg, această tânără Manon ar fi fost mai ştearsă, dar aici... am înmărmurit pur şi simplu, iar ea te priveşte cu nişte ochi... Tatăl ei, cică, s-a tâmpit din pricina băuturii.

BERG. Prostii! Dumneavoastră, Miatlev, trebuie să vă mutaţi în compania mea. N-o să vă supere nimeni.

COCO. Berg vrea să vă întrebe despre Laviniuşka, îi stă pe limbă, dar nu îndrăzneşte, amintindu-şi de palma ce i-aţi dat-o...

BERG. Aiureală de magazioner care n-a mirosit praf de puşcă... Dumneavoastră, Miatlev, nu-l ascultaţi ce spune. Asta-i o mică răzbunare pentru că i-am întrerupt idila cu Maria Amilahvari...

COCO. Halal idilă!... Eu am iubit-o! O mai ţineţi minte, Miatlev? Ba bine că nu! Oare e ceva rău în asta, că m-am îndrăgostit de o asemenea zeiţă? «Idilă»... Berg judecă precum o ciubotă.

EU. Comandantul mi-a povestit despre un «nefericit» care a fugit şi cum o canalie din acelaşi regiment l-a urmărit până l-a prins. Apoi acesta a fost biciuit, sau răstignit, sau ars, iar înainte fusese, nu ştiu ce mare şef de gubernie şi dădea ospeţe pentru unii ca ăştia, care apoi l-au prins şi l-au ucis...

COCO. Ah, ah, ah, ce obiceiuri barbare!

BERG. Desigur, poţi fi ajuns de moleşeală, şi să-ţi curgă balele când vrei şi când nu vrei, şi să devii o cârpă, dar asta nu îţi ajută oare când un cecen sau avar turbat îţi va spinteca boaşele?

COCO. Trebuie să ne păstrăm pentru treburi mai importante...

BERG. Mă rog...

COCO. ...pentru aceste tinere madone de cazarmă, bine dresate.

BERG. Te-ai scrântit. Va trebui să mă ocup singur de fata asta.

COCO. Încearcă numai!

BERG. Pălăvrăgeala ta o s-o plictisească de moarte. O să te împuşte pur şi simplu...

EU. Dumneata, Berg, ai ordonat vreodată să fie biciuit un soldat?

BERG. Aşa ceva nu vă ameninţă.

COCO. Ea m-a şi împuşcat. Acum nu mai sunt bun să mă lupt cu muntenii.

EU. Fireşte, acel fugar nici nu s-a gândit să-şi schimbe hainele, a fugit în cele de soldat, fără să se ferească...

COCO. Un diletant fără talent. Eu, fireşte, pot să-i ofer mâna şi inima, dar tărăgănează atâta, zău! Şi apoi, te pomeneşti că o fi vreo isterică... Da’ ştiţi de ce prinţul Bariatinski a venit să lupte în Caucaz? Marea prinţesă Olga Nikolaevna l-a preferat, în locul lui, fireşte, la dorinţa tăticului ei, pe prinţul de Würtemberg, şi sărmanul prinţ Bariatinski a fost nevoit să devină patriot.

BERG. Prinţul Bariatinski este un oştean viteaz.

COCO. Merita o altă soartă... Da’ eu nu sunt viteaz? Să cucereşti asemenea namilă, zău, asta tot vitejie se cheamă. Se spune, Miatlev, că din pricina dumneavoastră, pe locotenentul Amilahvari l-au dat afară din gardă...

EU. Da, din pricina mea. Ăsta-i calvarul meu. Şi ce-i cu asta?

BERG. Când te gândeşti că parcă ieri beam împreună la Tiflis vin de Imeretia!

COCO. Nu, eu nu sunt bun de luptă. Eu nu mai sunt în stare decât să iubesc.

BERG. Poftim, iubeşte-ţi patria.

COCO. Mă tem că asta va fi o iubire unilaterală... Da’ cum o cheamă pe doamna mea? Adèle?... O, Adèle!

În acest moment a intrat omul lui Berg şi a raportat că avem un oaspete. Şi în urma lui a intrat Adèle. Era îmbrăcată în rochia ei cea mai bună. N-o mai văzusem niciodată aşa. Era, zău, aproape frumoasă. Ne-am ridicat şi am luat poziţia de drepţi ca în faţa comandantului. Mi s-a părut că era puţin cherchelită.

— Staţi jos, staţi jos, domnilor, a ordonat ea obosită şi s-a aşezat la masa noastră. Coco şi-a dat ochii peste cap.

M-am uitat la Berg. Căpitanul era imperturbabil. Omul lui a pus în faţa Adèlei un păhărel.

COCO. Mâine o să mor. Simt asta în ceafă.

ADÈLE. Tata a spus că voi aţi fost ultima companie. Altele n-o să mai vină.

BERG. Înseamnă că în curând vom porni la atac.

EU. Iertaţi-mă, nu v-am prezentat...

BERG. Ah, ne-am şi cunoscut.

ADÈLE. Domnul căpitan m-a invitat insistent...

COCO. Ba eu v-am invitat... V-am invitat, căci mâine va fi prea târziu.

ADÈLE. Şi dumneavoastră m-aţi invitat, dar m-aţi invitat mai târziu... Tiflisul e un oraş mare?

BERG. Coco, ai înţeles al cui oaspete este fermecătoarea Adèle?

COCO. Ea ştie că voi fi ucis...

EU. Tiflisul e un oraş mare. Acolo este şi teatru de operă. Aţi fost la operă, Adèle?

BERG. Miatlev, de ce m-aţi întrebat de distanţa dintre Groznoe şi Piatigorsk?

ADÈLE. Iar vă gândiţi la prostii...

EU. Da’ de unde, am întrebat şi eu aşa... Nici nu mai ştiu de ce.

ADÈLE. Tatăl meu doarme ca un prunc. Şi, de fapt, toţi dorm în jur. Numai eu umblu...

COCO. Mâine voi fi ucis.

ADÈLE. Nu-mi vine să cred.

EU. Altceva nu mai aveţi de discutat, zău!...

COCO. Ce-nseamnă «nu-mi vine să cred»? Eu simt în ceafă: uite-aici, ceva ca un bulgăre de gheaţă...

BERG. Eu, bunăoară, aş face drumul ăsta, călare, în patru ceasuri... Deşi nu înţeleg de ce ar trebui...

COCO. Adèle, nu oftaţi aşa de adânc... Dacă eu o să mor, o să vină alţii. Vă place noutatea?

ADÈLE. De ce aţi aruncat coaja pe jos? Asta-i ca şi când te-ai culca încălţat pe un cearşaf curat.

Mi-am luat rămas-bun şi m-am îndreptat spre uşă. Adèle şedea ca o prescură care trebuie împărţită. În spatele meu, Coco a spus: «Mâine o să mor».”

„...aprilie 29...

...Berg s-a ţinut de cuvânt şi s-a zbătut să fiu mutat în compania lui. Foarte multe trupe. În fortăreaţă e mare înghesuială. Toţi beau... Fac zarvă. Fără îndoială, iscoadele lui Şamil au reperat de mult totul. Secretul a dispărut. Ofensiva este aşteptată, dar nu va ieşi nimic bun din ea.

Nu-mi ajung toate belelele, mai trebuie să fiu acuzat şi de laşitate: a fugit înainte de ofensivă! Va trebui să amân până vor veni vremuri mai bune. Vremurile mai bune sunt acele vremuri care pot să vină, dar nu se ştie de ce nu vin niciodată.

Acum trei zile, un soldat a fost bătut cu nuiele. S-a îmbătat criţă şi n-a dat ascultare superiorului. S-a dat ordin să asiste toată lumea la executarea pedepsei, dar Berg m-a trimis cu o însărcinare la cancelarie şi n-a insistat să mă întorc degrabă. M-am dus cu dragă inimă şi am fost răsplătit cu o scrisoare lungă de la Lavinia şi cu o scrisorică de la trândavul de Amiran, care se află în ajunul nunţii. Romanul lui cu Margarita s-a înfiripat ca în vis, aproape în pragul fortăreţei Petropavlovskaia, unde liniile tainice ale destinelor noastre s-au întretăiat în decurs de un an întreg. «Excluderea mea din gardă s-a produs pe deplin cuviincios, fără prea multă zarvă, fără cuvinte urâte şi la timp. Postul eliberat a stârnit multe pasiuni şi toţi au uitat foarte repede de mine, nici măcar n-au socotit de cuviinţă să-mi mulţumească pentru locşorul ce le-am oferit. Contemporani nerecunoscători! Margot, misterioasă şi romantică, îmi propune să fugim din Petersburg, dar eu i-am explicat că ăsta-i privilegiul lui Miatlev şi mie nu-mi place să imit...» Când mă întorceam prin piaţă, totul se terminase. Un Fonariasi obişnuit a fost bătut până şi-a dat duhul şi astfel, izbăvit de a mai fi ucis de munteni. La noi mai sunt încă destul de mulţi Fonariasi, dar dacă vor fi nimiciţi cu atâta pornire şi într-un număr atât de mare de gloanţele inamicului şi de nuielele naţionale, curând vor dispărea cu totul... Atunci pentru cine să te mai zbaţi şi de cine să te mai îngrijeşti?

Am trecut pe la Tetenborn. Pe prispa casei şedea un soldăţel pirpiriu şi cosea un nasture la un veston ofiţeresc. În camera lui Coco era o dezordine de nedescris, el însuşi fiind ciufulit şi palid ca după o încăierare. «Îmi închei socotelile pământeşti», a spus el, zâmbind tulburat. «Coco, am zis eu, stăpâniţi-vă. Aş putea crede că vă e teamă...» «Nu, nu, a zis el agitat. Nu mă tem de nimic. Dar ştiu că voi fi ucis... De altfel, cu atât mai bine, cu atât mai bine...» De-acum, asta semăna a cochetărie deplasată. «Eu nu sunt Adèle, am zis, lăsaţi banalităţile...» «Apropo de Adèle, s-a înviorat el. Cred că am dat-o gata în ciuda lui Mişka. Este aproape a mea, dar dracu' s-o ia...» Mi-au căzut sub ochi nişte file, împrăştiate peste tot, pe care erau scrise îngrijit nişte coloane. «Scrieţi versuri?» am întrebat eu uimit. «Ah, cine nu scrie versuri în ziua de azi! a râs Tetenborn. Asta între noi fie spus. Miatlev, ţineţi seama... Iubeşte, Adelaş, al meu fluieraş... Am avut deodată impresia că îl imită pe taică-său. Ştiţi ce mi-a spus când am început să suspin şi să-i spun iar că mâine voi muri? Mi-a spus: Dacă n-o să fiţi omorât, multe prostii o să mai faceţi în viaţa dumneavoastră! Vă închipuiţi ce monstru? Eu i-am strigat atunci: Oare iubirea mea pentru dumneavoastră e o prostie? O, Adèle! Am îmbrăţişat-o şi am vărsat lacrimi sincere. Ce-mi mai rămânea? S-a înmuiat în braţele mele, dar nu se gândea la mine, am simţit asta...» «Ce pasiuni tragice vă bântuie! i-am zis eu. Sunteţi un adevărat poet» «Fleacuri, Miatlev, a spus el cu glas schimbat. Am povestit toate astea ca să vă distrez. Ştiţi la ce m-am gândit azi? Ce-ar fi dacă în toiul luptei m-aş preface deodată bolnav? O să zac undeva sub un tufiş sau într-o căruţă, iar când voi afla că glonţul pregătit pentru mine l-a nimerit pe vecinul meu, o să mă înzdrăvenesc şi o să mă întorc cu ceilalţi în fortăreaţă viu şi nevătămat. Apoi, totul va fi dat uitării, iar eu îmi voi da demisia, voi pleca la Petersburg şi gata... Ce spuneţi? V-a durut rău când aţi fost rănit?... Pe de altă parte însă, dacă n-o să mor, ce-o să spună Adèle? – Şi, după o pauză, a adăugat: îmi închipui cât de mult vă chinuiţi aici!» Mă pregăteam să plec, să-l las singur cu aiureala lui, dar m-a reţinut: «O mică şi tristă surpriză, a zis el fâstâcit. N-ar fi trebuit să fac asta, însă, oricum, o să aflaţi. Dar să nu vă necăjiţi. Un simplu concurs de împrejurări. – Şi a strigat: Salkov!» Şi numaidecât în cameră a intrat soldăţelul cel pirpiriu. Avea gene albe şi o faţă de nepătruns. Dinspre el adia tristeţe. Stătea în poziţie de drepţi, clipind din genele-i albe. Vestonul lui Tetenborn, cu nasturele neterminat de cusut, îl ţinea petrecut peste mână, aşa cum îşi ţine un ospătar şervetul. Dinspre el adia tristeţe. Nu o neînduplecare rece, ca atunci, cu un an în urmă, pe

drumul spre Kodjori, ci tristeţe nestăvilită de iobag. «Ce spuneţi de monstrul ăsta?» m-a întrebat Coco. Am ridicat din umeri scârbit. «Nu vă recunoaşte, deşi seri de-a rândul, cu minuţiozitatea denunţătorului, mi-a povestit despre rolul pe care l-a avut într-o mare acţiune de stat. Se mândreşte. Cred că a fost cel mai însemnat eveniment al vieţii lui. Dracu' ştie, poate că ofiţerul care-l comanda i-a prezentat totul în această lumină, dracu' ştie... În orice caz, după afacerea aceea s-a ţicnit, e sigur. Îl recunoşti pe domnul?... Nu, nu vă recunoaşte. Dacă v-ar recunoaşte, misiunea la care a luat parte şi-ar pierde tot farmecul şi misterul... Bine, poţi să pleci.» Salkov a ieşit supus. «Mi l-au dat ca ordonanţă. Este foarte conştiincios şi nepretenţios. Pe urmă am aflat toate astea de la el. Şi am ghicit numaidecât că era vorba despre dumneavoastră. Mi-a venit chiar să-i trag o bătaie, dar mi-am zis: la ce bun?... Fireşte, el nu ţine minte nici nume, nici persoane, îşi aminteşte doar cum totul s-a înclinat înaintea lui, a căzut, s-a topit. Ce vremuri fericite!... Sunteţi mâhnit?» «Nu, i-am răspuns eu. Sunt doar scârbit.» Când am ieşit, Salkov dispăruse. Coco şi-a reluat lamentaţiile: «În seara asta, Adèle va fi a mea... – şi a oftat – Adio, Miatlev. Să nu credeţi, să nu luaţi de bune născocirile mele despre tufiş, căruţă şi altele. Bineînţeles că nu mă voi preface şi o să fiu omorât în luptă».

Într-o săptămână a izbutit să-i plictisească pe toţi cu presimţirile despre moartea lui inevitabilă.

Nu, vitregiile cătăniei nu mă înspăimântă, mai ales acum când Berg mă fereşte, atât de înduioşător, de orice corvoadă. Dar termenul nelimitat, situaţia disperată sunt mai primejdioase decât glonţul muntenilor. Oare să fi greşit chiar atât de mult faţă de societate? De unde plăcerea plină de răutate cu care mi-au prescris o reţetă atât de cumplită? Încep, cu adevărat, să-mi pierd stăpânirea de sine şi sunt gata să săvârşesc orice nesăbuinţă."

81

Domnul Ladimirovski către domnul von Müffling, din Petersburg – la Kudinovo

„iunie 15, 1853...

Să mă iertaţi că am tăcut atâta vreme, dar totul e atât de paşnic, liniştit şi monoton, că nici nu am despre ce să scriu. Zilele trecute am îndrăznit şi am întrebat-o pe Lavinia dacă nu doreşte să plecăm într-o călătorie în

străinătate. «Vine vara, am spus eu şi nu se cade să rămânem în oraş, cu atât mai mult în situaţia noastră...» A ridicat din umeri şi a zis: «Dacă aşa credeţi... – şi a zâmbit cum numai ea ştie să zâmbească. – Sunteţi convins că acolo e mai bine?» Ştiind că îi vine greu să răspundă afirmativ, am socotit în sinea mea că propunerea a fost acceptată şi am dat unele dispoziţii. Am împărtăşit bucuria mea doamnei Tucikova (se pare că s-au împăcat, vine din nou la noi în casă şi, trebuie să remarc, este mai modestă şi mai potolită). «Adevărat? Să vă ajute Dumnezeu, a rostit ea melancolic. De fapt, ar fi timpul să vă gândiţi la copii.» Asta a fost o mare surpriză, deşi în urarea ei nu se putea desluşi nimic rău intenţionat sau nedrept «Noi, cei din neamul Ladimirovski, am avut întotdeauna un înalt simţ al datoriei familiale, am spus eu aspru. Cine-şi putea închipui că în unire cu neamul Brawura această linie va suferi asemenea transformări?» Ea s-a supărat, dar n-a mai avut ce zice.

Margot a noastră s-a măritat, în sfârşit, nu ştiu cu cine, dar nici nu vreau să ştiu, şi a plecat cu soţul în Caucaz. Acum mă simt mai bine, dragă prietene, mă simt mai bine. Aerul este curat. Îmi amintesc cu groază de anul trecut şi acum savurez pacea binefăcătoare. Parcă mult îmi trebuie mie? Treburile la Departament merg iarăşi bine. Toate îmi izbutesc. Numai dimineaţa, când mă trezesc singur, mă întristez puţin, dar ştiu că la micul dejun o voi întâlni pe Lavinia şi asta îmi aduce mângâiere.

Într-o după-amiază, doamna Tucikova, care venise în vizită, a scos la un moment dat din geantă un plic şi, fără o vorbă, i l-a întins Laviniei. «Scrisoarea asta este pentru dumneavoastră», a lămurit ea. «De la cine?» a întrebat Lavinia mirată şi s-a înroşit. «De la mine», a spus doamna Tucikova cât se poate de serios. «Dumneavoastră mi-aţi scris o scrisoare? a întrebat fiica, înroşindu-se şi mai tare, vizibil enervată. Ce vrea să însemne asta?» «Citiţi-o, citiţi-o, a cerut doamna Tucikova. Aşa va fi mai bine...» Tocmai începusem să mă gândesc că aceasta este iar vreuna din isprăvile ei, când totul s-a adeverit numaidecât. Lavinia a parcurs repede primele rânduri şi a izbucnit în râs, apoi s-a întors spre mine şi, prieteneşte, cum nu-mi mai vorbise de mult, mi-a spus: «Ascultaţi...» Intonaţia din glasul ei m-a făcut să aud dincolo de acest cuvânt o întreagă frază, să zicem: «Noi suntem vechi prieteni şi tovarăşi de idei, ascultaţi numai ce a putut să scrie smintita asta...» Şi s-a apucat să citească scrisoarea cu glas tare. «Dragă Lavinia, aţi fost indusă în eroare, şi e dureros pentru mine să ştiu asta. Aţi fost indusă în eroare cu privire la rolul meu şi la contribuţia mea în prinderea şi

întoarcerea dumneavoastră la casa părintească... – Eu şi Lavinia am schimbat o privire. – Fericirea V-a zâmbit de câteva ori, însă dumneavoastră cu trufia şi ambiţia, cu prejudecăţile dumneavoastră...» Lavinia a azvârlit scrisoarea. «Am scris toate astea pentru dumneavoastră!» a strigat mama. «Doamnă, am spus eu aproape ameninţător, iarăşi puneţi la cale o intrigă... De-abia lipisem cioburile, şi dumneavoastră iar... iar... – Aici am început să ţip: Nu, aşa nu se mai poate trăi! Este insuportabil!...» Ea s-a ridicat de pe scaun, nările îi fremătau şi respira greu. «Am greşit, a spus ea ca Sibylla. Nu dumneavoastră trebuia să fiţi soţul fiicei mele! Sunteţi prea inform şi plicticos. Îmi displăceţi! M-am înşelat!...» Şi-a ridicat de jos epistola şi a ieşit ca o furtună. Lavinia mă privea cu spaimă şi compătimire. Pentru asemenea privire puteai să şi mori! S-a apropiat de mine şi mi-a pus mâna pe umăr. «A înnebunit, nu fiţi amărât, a zis ea cu calm şi tărie. Au apucat-o istericalele, pentru că s-a obişnuit să fie cea mai puternică, nu vă necăjiţi.» Îmi fugea pământul de sub picioare de toate cele întâmplate: ţipăt, ceartă, surpriză, mâna Laviniei pe umăr, compătimirea... «Dar eu nu sunt atât de slab, am spus abia mişcându-mi limba în gură. Ce se întâmplă cu mine? De ce toate astea?... Pesemne dumneavoastră m-aţi doborât... Cum de am ajuns în halul ăsta?...» Se vede că arătam, într-adevăr, ca un om distrus. Mă mângâia pe cap şi mi-a atins obrazul cu buzele. Numai de n-aş izbucni în plâns, îmi ziceam, asta ar mai lipsi!... Închipuiţi-vă însă că de atunci totul parcă a început să se aranjeze definitiv. Acum, când mă întorc de la Departament, sunt aşteptat, mă întâmpină o privire senină, şi mâini calde, şi intonaţii blânde. Şi eu mă topesc în toate astea, şi mă pierd; e ceva atât de neobişnuit pentru mine, dragă prietene, atât de neobişnuit, şi seara, când vine vremea să mă duc la culcare, începe să mă bântuie un vechi gând temător şi sâcâitor, adică, n-ar fi oare timpul să mă duc în dormitorul ei în halat şi cu lumânarea în mână, ca să punem punctul final şi să începem o viaţă nouă? Cu totul nouă. Şi oare n-ar fi timpul să uit acea primă, absurdă jumătate a convieţuirii noastre, chinuitoarele fricţiuni dintre noi, cu pretenţii, cu ambiţii, care a stat doar sub semnul cumplitei prorociri, că un Brawura, dacă s-a pornit, nu se mai opreşte? Fireşte, Evdokia Iurievna, bătrâna mea binevoitoare, mă sfătuieşte să nu aştept să treacă timpul şi să mă ofilesc, ci să rup, să frâng, să calc în picioare, să uit, să-mi găsesc o văduvă tânără, care va fi nebună de fericire că sunt al ei, plină de recunoştinţă, blândă şi grijulie, şi care toată viaţa va fi nebună de fericire; desigur, am respins sfaturile ei, căci oare ce poate ea, mătuşa mea,

să priceapă din sminteala mea? Cândva a fost şi ea în situaţia unei asemenea văduve, credincioasă, cinstită, preasupusă şi gata de orice jertfă... Când însă intră în cameră această tânără, semeaţă şi tragică împărătească, care nu se gândeşte să domine, să poruncească, fiind ea autoritatea însăşi, care nu-şi bănuieşte măreţia, fiind măreţia însăşi, eu îngenunchez, dragă prietene Piotr Ivanovici! Căci Dumneavoastră aţi văzut-o şi Dumneavoastră înşivă vorbiţi despre ea cu admiraţie...”

82

Totul s-a întâmplat exact cum trebuia să se întâmple. În trecătoare, muntenii îşi slobozeau când şi când gloanţele asupra coloanei, dar parcă fără tragere de inimă, neprimejdios. În depărtare, pe fundalul cerului care se lumina, se profilau uneori siluete negre, înaripate, ale unor călăreţi singuratici şi dintr-acolo răsunau împuşcăturile, dar ele nu produceau aproape nicio stricăciune. Astfel, fără să întâlnească vreun obstacol, au ajuns în cel dintâi aul al inamicului, care fusese părăsit. O vacă uitată răgea într-o vâlcea. Soarele se înălţase pe cer, ziua făgăduia să fie dogoritoare, ba, pe deasupra, valuri de aer fierbinte adiau dinspre mormanele de tizic aprins.

Laolaltă cu cenuşa, vântul uşor ducea cu sine frunze de măr şi de vişin, şi alunecarea lor tăcută şi multicoloră era atât de mirifică, încât nu-ţi mai venea să-ţi desprinzi privirea încântată... Armele însă îi apăsau pe soldaţi spre pământ. Mărşăluiau spre cel de al treilea aul. Înaintau încet, cu băgare de seamă, deşi, treptat, încordarea primelor ceasuri începuse să scadă. Miatlev mergea în coloană, simţindu-se ca un novice, şi era tulburat ca un novice, deşi, cândva, mai trecuse prin şcoala asta... Dar, poate, atunci, în tinereţe, totul nu fusese decât un vis.

În zori, la poarta fortăreţei, au fost petrecuţi de aceleaşi figuri tăcute, şi Adèle stătea la locu-i obişnuit, ţinându-şi capul sus. „Hei, Adèle!...” Ea însă privea înspre Coco Tetenborn, fără să-l observe pe Miatlev. Totuşi acest pişicher petersburghez cu păr cârlionţat i-a spus ceva, i-a făgăduit ceva, a păcălit-o cu ceva! Acest poet petersburghez mergea în faţa jumătăţii sale de companie, amintindu-şi, pesemne, bustul atletic al damei sale ocazionale... Însă, ajungând în dreptul ei, Miatlev se cutremurase. Înaintea lui se afla o bătrână, obosită de veşnica durere a despărţirii. În albăstreala revărsatului de zori, chipul ei părea neînsufleţit, iar cearcănele dădeau ochilor dimensiuni nefireşti. Nu avea lacrimi în ei, ca şi domnul van Schonhoewen

în clipele dinaintea catastrofei. Atunci, Miatlev şi-a dat seama că ea nu se uită câtuşi de puţin la Tetenborn, ci la toţi deodată, începând cu generalii şi sfârşind cu căruţaşii, fără a fi în stare să se obişnuiască vreodată cu marşul lor forţat, implacabil, nesfârşit, de furnică, spre infern. Şi atunci, Miatlev a simţit că începe să-l doară vechea rană, de care uitase de mult, şi îl durea atât de tare, încât îi venea să se ghemuiască pe patul ambulanţei. Ajungând în dreptul lui, Coco Tetenborn i-a şoptit cu buzele albite: „Îţi stă mintea în loc, mi-a mărturisit că e fecioară! Mă pregăteam să-i ofer mâna mea, şi inima, însă mi-am adus aminte că astăzi o să mor...” Miatlev n-a scos o vorbă, fiindcă şi Coco semăna cu un bătrân: cute adânci, ca nişte trecători muntoase, îi brăzdau chipul trist.

Aşadar, acum, făceau şi ei ce puteau, dar inamicul tot nu apărea înaintea lor ca să se prindă cu el într-o luptă deschisă, cinstită.

Din când în când, limba lui neputincioasă mai străluceşte ici-colo, dar trosnetul vesel, unit, al câtorva zeci de arme făcea din nou drumul de munte să fie liber.

— Uite-aşa, poate, terminăm şi războiul, spuse Miatlev nedumerit.

— În cel mai bun caz, aventura asta nu ne va aduce nimic, răspunse Berg posomorât. Cetăţile îndepărtate sunt foarte bine echipate. Nu sunt de nasul nostru. Rapoartele însă o să vorbească numai de biruinţe, o să vedeţi...

În clipa aceea, în păduricea din vecinătate bubuiră tunurile. Când Miatlev deschise ochii, zări în faţa lui o floricică de munte galbenă. Mai încolo, prin iarbă, răsăreau altele asemănătoare. Se unduiau la fel în adierea vântului, şi albine la fel de preocupate tremurau pe petalele lor. Nu se auzea niciun sunet, doar zumzăitul lor voios. Era o poiană necunoscută. Miatlev zăcea într-o poziţie incomodă, dar n-avea chef să se mişte. Îşi roti privirea şi îl zări pe căpitanul Berg. Mişka şedea pe o tobă, cu faţa ascunsă în palme. „Berg”, îl strigă Miatlev, dar se auzi doar „Beee...” Căpitanul îşi înălţă capul. Faţa îi era murdară şi furioasă.

— Salkov! strigă Berg, dar nu-i răspunse nimeni.

Brusc, albinele începură să şoptească, apoi se auziră glasuri de oameni, strigăte, ciorovăială, sforăit de cai, trosnet de crengi rupte... „Înseamnă că sunt viu”, îşi zise Miatlev, ridicându-şi capul. Nu simţea nicio durere.

— Ce-i cu mine? întrebă el.

— Aveţi picioarele rupte, spuse Berg, ascunzându-şi din nou faţa în palme.

— Am învins? întrebă Miatlev, râzând.

— Salkov! strigă Berg.

— Salkov a intrat în alcov, spuse Miatlev. Berg, mi-e frică: am rămas fără picioare?

— Nu, răspunse căpitanul. Îndată o să vă ducă de aici, mai îndurați... – şi izbucni în plâns.

Când au bubuit tunurile din pădurice, s-a creat panică, dar Berg a izbutit să adune o grupă şi au pornit asupra bateriei inamice. Erau două tunuleţe vechi şi ruginite. Servanţii, câţiva munteni înnebuniţi, au fost spintecaţi. Tunurile le-au aruncat în prăpastie. Au scotocit pădurea, dar n-au mai găsit pe nimeni. Cele două tunuri vechi şi ruginite, gemând şi cutremurându-se, şi-au scuipat ultimele două ghiulele în mijlocul soldaţilor, de la mică distanţă, iată de ce au fost mulţi morţi şi răniţi. Coco Tetenborn a căzut cel dintâi. După ce s-a răfuit cu inamicul, Berg s-a întors la companie, a socotit pierderile, şi dând peste Miatlev, l-a târât în poiană.

— Nu plângeţi, zise Miatlev. Bietul Tetenborn. Se pare că scria versuri...

Morţii şi răniţii erau acum aduşi în aceeaşi poiană. Printre iarba şi florile de munte apăru capul lui Salkov.

— Înălţimea voastră, unde porunciţi să-l ducem pe domnul locotenent? zise el aproape în şoaptă.

— Care locotenent? întrebă Berg, fără să-şi ridice capul.

— Păi, pe ăsta, al nostru, Coco, adică... răspunse el, schimbându-se de pe un picior pe altul, şi începu să râdă.

— Ce te hlizeşti, dobitocule! urlă Mişka Berg şi începu să plângă fără să se sfiască. Du-te de-aici! Cară-te, cară-te!...

— Nu urlaţi, spuse Miatlev. Se ridică în capul oaselor şi îşi pierdu cunoştinţa.

83

Domnul Ladimirovski către domnul von Müffling, din Petersburg – la Kudinovo

„iulie 10...

...Astăzi m-am întors de la Departament Lavinia nu este majordomul a spus plecat cu mic sac de voiaj încotro a plecat unde s-o caut încotro a plecat în cameră lucruri împrăştiate hârtiuţe ferestrele deschise majordomul

a spus plecat cu o birjă era grăbită n-a spus nimic încotro a plecat n-a lăsat bileţel încotro să mă duc pe cine să întreb...”

„octombrie 4...

...Să ştiţi că nu V-am uitat deloc. Am avut o lungă indispoziţie, însă acum mi-a trecut şi mă simt bine. Acum ştiu, în sfârşit, ce şi cum trebuie să scriu. Atunci, după dispariţia ei, nu eram în apele mele. Gândiţi-vă şi Dumneavoastră în ce stare mă aflam! Şi aşa totul decurgea numai în încordare şi nervi, şi aşa totul era străveziu şi firav, când deodată a mai venit şi nenorocirea asta. N-am murit însă, n-am înnebunit şi n-am paralizat. Vreţi să ştiţi de ce s-a întâmplat aşa? Nici eu, până nu demult, n-am înţeles, nu mi-am dat seama. Atunci, ba chiar şi pe urmă, nu puteam să lămuresc nimic, nu mă puteam, pur şi simplu, gândi la nimic, îmi aminteam numai cum ceva, cândva, undeva... Oricât ar fi însă de ridicol, dragă prietene, nenorocirea asta a însemnat salvarea mea. Atunci am năvălit în camera ei ca un smintit, am văzut hârtiuţe împrăştiate, ace de păr, nişte panglici, sertare deschise... Am început mai întâi să caut un bileţel din partea ei: aveam nevoie de nişte explicaţii, de argumente, rugăminţi... În căutările mele, am răvăşit totul şi mai dihai, am răscolit dulapurile, cufărul, din ele zburau rochii, etole, bonete... cum se întâmplă în asemenea situaţii. Acum mi se pare cumplit de caraghios, dar atunci urlam ca un leu şi în salturi nestăpânite mă aruncam dintr-un colţ într-altul. «Încotro?... De ce?... Pentru ce?» hârâiam cuprins de furie, deşi, dacă te gândeşti, ştiam încotro, de ce şi pentru ce; astea erau însă, pur şi simplu, spasmele întârziate ale inimii, erau sentimentele care se zbuciumau în mine, dar raţiunea ştia totul, însă nu mă putea potoli, fiindcă în acel moment parcă se stinsese. Mă pregăteam să ies din cameră şi să continui să spumeg de mânie, să-l muştruluiesc pe majordom sau mai ştiu eu ce, când deodată am înhăţat o hârtiuţă, pe care însă nu ştiu de ce n-am aruncat-o ca pe celelalte, ci am desfăcut-o, am întins-o pe masă, am netezit-o şi am încremenit: era o scrisorică mică, un crâmpei, ce nu spunea aproape nimic, cu un scris necunoscut, neîngrijit, agitat, fără numele destinatarului, fără semnătură. «Neştiinţa este cea mai rea dintre toate tainele. Sper să primesc o mică veste. Iartă-mă pentru totul.» Am ghicit numaidecât că este de la el pentru ea. Am recitit şi iar am recitit acest bileţel, l-am cercetat la lumină şi atunci totul a ţâşnit, mi-a revenit din nou în minte, am văzut cum şi-au lăsat amprentele pe această bucăţică de hârtie degetele grăsulii şi agile ale Margaritei; cele uscăţive, obişnuite, ale

maiorului; cele nervoase, ironice, ale lui Amilahvari. Am văzut totul atât de clar, de parcă o iluminare de o clipă pogorâse asupra mea. Şi vechile unghiuri, linii şi linii punctate au răsărit din beznă şi s-au învolburat purpurii pe dinaintea ochilor. Şi atunci, ca orice nebun într-o clipă de fericită luciditate, m-am potolit numaidecât, m-am concentrat, am devenit şiret, am încuiat liniştit uşa şi m-am apucat să cercetez minuţios hârtiile, una după alta. «Îţi sărut mâna care mi-a scris aceste veşti salvatoare. Acum totul o să fie altfel. Noi am trăit o întreagă viaţă. Pentru prima dată am simţit că trăiesc.» «Te rog să nu-ţi faci niciun fel de griji. Aici nu-i chiar atât de îngrozitor, sunt binedispus şi plin de putere. O să treacă şi asta, cum trec toate. Niciodată nu m-am simţit atât de puternic.» «Sărut fiecare literă scrisă de mâna ta. Grijile tale sunt deşarte. Interogatoriile par nişte discuţii între egali. Totul este plin de nobleţe. Curând se va lămuri totul. Bucură-te de primăvară!» «Vina mea faţă de tine întunecă totul. Cum am cutezat eu, un nimenea, să te atrag în toate astea?... Pentru ce?... Floarea ta îmi umple apartamentele de parfum. Domnului van Schonhoewen nu-i stă bine să fie slab...» «Am băut votcă soldăţească din cană, mi te-am închipuit alături şi cuvintele divine ce mi le-ai scris le-am rostit cu glas tare. Noi nu trebuie să fim prigoniţi, noi suntem din alte păduri, noi nu suntem străini, noi suntem alţii. Există lucruri pentru care nu trebuie să obţii aprobare, dar trebuie să ai dreptul la ele... Dar cine dă dreptul?» ... şi aşa mai departe, şi aşa mai departe. Toate erau hârtii de la el către ea, şi secretul a ieşit la iveală. Uite aşa, dragă prietene! Ţin minte cum le-am desfăcut pe toate, le-am citit, fără să scap niciun cuvânt, le-am legat într-un pacheţel şi apoi, seară de seară, reciteam iarăşi şi iarăşi, le comparam, le confruntam, le verificam cu chibzuinţă unui ipistat judecătoresc. Le-am învăţat pe dinafară, ba chiar am izbutit, după anumite aluzii, să aşez aceste crâmpeie interzise în ordinea în care au fost aduse, de la primul până la ultimul. Pe urmă m-am îmbolnăvit de o boală necunoscută şi nu mai ţin minte nimic. Am fost dus la ţară. Apoi boala a cedat, organismul meu, slavă Domnului, s-a dovedit mai puternic. Şi iar mi-am amintit totul, dar, închipuiţi-vă, de data asta nimic n-a mai tresărit în mine. Mă simţeam parcă mai uşor, liniştit şi fericit. Adeseori mă observam, dar n-am putut descoperi nimic. M-am întors la Petersburg. Acasă am simţit din nou o uşoară strângere de inimă, însă, cum să Vă spun, deloc primejdioasă, şi a trecut. Am scos din ascunzătoare pacheţelul cu nefericitele scrisori, m-am apucat să le recitesc şi din nou, dragă prietene

Piotr Ivanovici, n-am simţit nicio durere, le-am recitit ca pe un roman trist, după care îl închizi şi îl pui în bibliotecă.

Să nu vă supăraţi, dragă prietene, că n-am găsit în mine tăria să Vă trimit aceste scrisori ca să le vedeţi. N-am îndrăznit. Fiindcă atunci când am dat peste acele file secrete, eram înnebunit şi nu mi-am dat seama. Acum însă înţeleg cât este de îngrozitor să dezvălui tristele chemări ale celor doi nefericiţi! Un singur lucru pot să Vă spun cu toată sinceritatea: în viaţă am avut şi eu nişte iluzii, nu ascund, dar ele erau nişte fleacuri în comparaţie cu adevăratele şi amarele mele dumeriri. Nebunia mea nu provenea din faptul că, dintr-odată neştiinţa se risipise. Nu, nu. Căci eu ştiam totul, bănuiam totul, dar mă prefăceam faţă de mine însumi că sunt sigur că mai există o mică speranţă. Făceam asta ca să nu mă prăbuşesc dintr-odată, ci treptat; să mă obişnuiesc, să nu sufăr prea tare, şi scrisorile, bileţelele, crâmpeiele astea venite aici, în casa mea, chiar din infern, ele, în sfârşit, au rezolvat totul. Nu, mi-am zis eu, el nu e un ticălos, cum îl numeam eu pe toate drumurile. El este rivalul şi duşmanul meu, dar nu e ticălos. Şi iată că după ce m-am înzdrăvenit, dumirindu-mă, însă fără să mă potolesc, urând şi pizmuind, mă înclin totuşi în faţa acestei pasiuni funeste, mistuitoare, semănând cu un uragan, şi acum mi se par ridicole trecutele mele pretenţii şi speranţe... Asta nu înseamnă deloc că în mine ceva ar fi bun, iar altceva rău, nicidecum. Asta-i viaţa.

Doamna Tucikova mă vizitează ca şi când nimic nu s-a întâmplat, chicoteşte, plânge, ca de obicei spune vorbe răutăcioase, face aluzii, însă nu pare că ar avea de gând să scrie din nou moştenitorului tronului şi, din când în când, zice către mine: «Proastă, am fost o proastă. Trebuia s-o mărit cu el, nu cu dumneavoastră. Aţi plictisit-o cu caracterul dumneavoastră amorf. Cel puţin ar fi fost prinţesă.» Nu dau importanţă vorbelor ei, fiindcă le spune din dorinţa de a mă răni. Dar acum este prea târziu. Totuşi, orice aţi spune, câtă dreptate are! De ce, vrăjitoareo, mă gândesc eu, ai greşit atunci? N-ar mai fi fost nicio tragedie... Însă numaidecât îmi dau seama că asta-i o prostie. Parcă eu aş fi renunţat?

Nimeni nu ştie unde se află ea. S-au găsit binevoitori care mi-au şoptit că a fugit împreună cu bruneta. La asta le-am răspuns: «Nu vorbiţi prostii...» De altfel, ce diferenţă?

Da, mi-am zis eu, ce diferenţă? Ce-mi pasă mie? Totuşi este vreo diferenţă?... Abia începuse să-şi revină în simţiri, îmi punea mâna pe umăr, se îngrijea de mine. Ce diferenţă? Oare eu, după tot ce-a fost, să o sugrum,

să o privesc, să o silesc la o convieţuire dezgustătoare? Căci eu nu sunt doamna Tucikova, s-o ţin drept înainte, pe un drum trasat o dată pentru totdeauna, orice s-ar întâmpla. «Acum o să scrieţi din nou o plângere moştenitorului?» am întrebat-o eu, zâmbind ironic, şi simţeam cum inima bate să-mi spargă pieptul. «Aţi înnebunit! a spus ea. Vreţi ca acei copoi nespălaţi să alerge iar după copila mea?!... Mai bine mor, *cholera iasna*, decât să mai pun mâna pe pană şi hârtie!» A spus asta cu atâta convingere, încât ar fi zadarnic să te bizui pe ea pentru salvarea Laviniei. Şi cum s-o salvezi atunci pe prostuţa asta tânără? Nu pentru mine, ferească Dumnezeu, nu, dar s-o scapi de el, de Miatlev, de unirea lor nefastă... «Deci, să mă duc eu să mă înclin în faţa domnului Dubelt? am întrebat, încercându-i sinceritatea. Oare să mă duc şi să-l rog ca fata dumneavoastră, care şi-a încălcat făgăduiala solemnă...» «Alexandr Vladimirovici, a zis ea, ştergându-şi lacrimile, o s-o nenorociţi! Nu faceţi asta...» «Liniştiţi-vă, am zis eu. N-am de gând să întreprind nimic... Am vrut pur şi simplu să văd ce am putea face noi amândoi, încotro să...» Spunând acestea, am privit-o drept în ochi şi am înţeles că n-o s-o salveze pe Lavinia astfel, ca şi până acum... Dar şi ea, dragă prietene Piotr Ivanovici, m-a privit în ochi cu aceeaşi întrebare...

De un singur lucru mă tem: dacă sărmana mea pierdută va fi găsită, eu o să înnebunesc din nou. Ce se va întâmpla atunci? Atunci o să încep să lupt şi să sper, o să ţes intrigi şi o să găsesc argumente destule în folosul meu, şi iar o să Vă scriu, dragă prietene, că iubesc; sunt slab, dar iubesc; şi din pricina asta iubesc, că sunt slab şi neajutorat în faţa acestei demonice Brawura!...”

84

— Doctore, zise sora de caritate Ignatieva, soldatul Miatlev, acel nefericit degradat, întreabă când o să se poată scula în picioare... Eu nu ştiu ce să-i spun...

— Nu-i spuneţi nimic... se supără doctorul. Când o să trebuiască, atunci o să se scoale.

Pe cine se supără el, acest om în vârstă, roşcovan, cu faţă de ospătar şi cu gesturi de proroc obosit? Pe soldatul lipsit de toate drepturile, căruia i-a ciopârţit picioarele cu bisturiul său pentru că mai înainte i le-a ciopârţit un obuz inamic? Pe cariera sa care l-a adus în această fortăreaţă îndepărtată?

Sau pe sora de caritate Ignatieva, care nu-l slăbea cu privirea-i rece, poruncitoare?

Cândva, ea i se păruse un frumos măr pârguit, căzut la picioarele lui. El s-a aplecat să-l ridice, dar mărul s-a rostogolit; el s-a întins după el, dar n-a putut să-l ajungă.

— Doamnă, i-a zis el în acele zile, alte surori de caritate sunt surori de caritate, dumneavoastră ce sunteţi?

— Poftim? n-a înţeles ea.

Purta o jachetă de catifea cenuşie cu manşete albe şi guler de batist. Şorţul alb şi scrobit fâşâia la cea mai mică mişcare. Basmaua albă de pe cap nu semăna cu basmalele obişnuite ale celorlalte surori de caritate, care şi le legau simplu, ţărăneşte. A ei era tot scrobită şi prinsă pe piept cu o agrafă franţuzească, mare, cu piatră, şi semăna cu un comănac de călugăriţă. Marginile aspre, scrobite, ale basmalei, îi strângeau obrajii, înrămându-i faţa, care părea din această pricină puţin umflată. Era zveltă, ascultătoare şi scumpă la vorbă. „Dacă i-ai smulge acel comănac neghiob, îşi zicea doctorul, şi dacă i-ai sfâşia şorţul, şi apoi s-o gâdili puţin ca masca să i se mai învioreze, să torni în ea niţel spirt, ca să se încălzească, să se îmbujoreze, să chicotească!...”

— Mie nu-mi plac surorile cu feţele împietrite, i-a spus el atunci, în primele zile. Ar trebui să zâmbiţi, zău...

— Bine, a spus ea fără să-şi schimbe expresia feţei.

— Ei, ce-am zis eu? a întrebat el, gâfâind.

Şi ea a zâmbit.

— Asta-i altceva, a spus el nemulţumit. Aşa da. Şi, apucând-o de mânecă, i-a zis poruncitor: Să treci pe la mine să bei un ceai cu bătrânul. N-o să te mănânc...

— Bine, a spus ea.

Şi a venit chiar în seara aceea.

Când a intrat, el a înmărmurit. Alte surori de caritate veneau la el fără să zăbovească, şi asta a venit ca şi ele, dar el a înmărmurit. Nu ştiu de ce, se îndoia că ea va veni, tocmai ea, această Ignatieva, tăcută, cu ochi de gheaţă, se îndoia...

Şedea în faţa lui în aceleaşi veşminte de spital. Pusese lângă ea, pe masă, o mică gentuţă de pânză, o gentuţă de pânză cu lucruşoare femeieşti. Comănacul însă nu şi l-a scos, prostuţa. „E tinerică, şi-a zis el îngrozit. Oare nu-şi dă seama, ce naiba?”

— Cum aţi ajuns prin bezna asta? a întrebat-o el, chicotind.

— Tropa-tropa, a spus ea şi a zâmbit fermecător.

„Ştie să zâmbească, încrezuta, şi-a zis el. Acum ce să fac?”

— La început un pic de spirt? a întrebat el, încercând să pară nepăsător. Asta pentru încălzire...

— Dar acum e vară şi e cald, a zis ea, cercetându-l.

— N-are a face, aşa-i vorba, s-a supărat el. Da, zău, scoateţi-vă scrobeala asta! Scârţâie...

— Doctore, drăguţule, da’ eu sunt musafir... a spus ea melodios.

S-a repezit agitat să aducă spirtul. În vremea asta simţea cum îl arde în ceafă privirea ei ironică. „E tinerică, diavoliţa, îşi zicea el. Încă n-a fost îmblânzită...” Şi a pus pe masă o sticluţă.

— Şi ceaiul? a întrebat ea.

— O să fie, o să fie, a aruncat el. O să fie de toate! – şi s-a întins înspre ea cu palmele lui mari şi agile, ca să-i smulgă comănacul, şorţul, s-o biruie, pe ea şi pe sine însuşi, miezul nopţii, natura. – O să fie, o să fie... Scoate-ţi toate astea, dă-le dracului... la mine, uite-aşa... hai, hai... întinde-te!

Atunci ea, cât se poate de liniştită, a scos din gentuţa de pânză un pistolet şi l-a îndreptat asupra lui.

El s-a îngălbenit, s-a pleoştit pe scaun, s-a prefăcut într-o masă horcăitoare şi a horcăit multă vreme, fără să-şi ia ochii sticloşi de la ţeava cea neagră, apoi fruntea-i socratică i s-a acoperit de broboane mari de sudoare. Se aşternuse liniştea. În făclia lumânării, spirtul din sticluţă părea purpuriu, şi în ochii ei sclipeau reflexe roşietice.

— Aduceţi ceaiul, a spus ea.

El s-a ridicat, dar nu ştia încotro s-o pornească, ce să facă.

— Ca să vezi, te invită, îţi făgăduieşte... a spus ea jignită, vârând pistoletul în gentuţă şi a ieşit din cameră.

El a auzit zgomotul portiţei şi s-a prăvălit din nou pe scaun. Dimineaţa, când s-a trezit, văzând în faţa lui sticluţa goală, şi-a zis că trebuie să se mai stăpânească, să n-o ia razna, altfel cine ştie, poate să viseze şi alte aiureli... Dar când a ajuns la spital şi a întâlnit-o pe ascultătoarea soră de caritate Ignatieva, proaspătă şi foşnitoare, a priceput că totul se petrecuse aievea.

Când timpul binefăcător şi tămăduitor a mai parcurs un crâmpei din drumul său nesfârşit, doctorul, liniştindu-se şi râzând de sine însuşi, i-a spus într-o zi:

— V-aţi supărat pe bătrân. Auzi, ce şi-a îngăduit, şi-a pierdut capul... Fireşte, e ruşinos... Treceţi pe la mine, am nişte miere de pădure.

— Bine, a zis ea, de parcă nimic nu se întâmplase.

„Pe asta trebuie s-o iei cu blândeţe, şi-a zis el. Trebuie îmblânzită, drăcoaica, pe urmă o să-ţi mulţumească, n-o să mai poţi scăpa de ea...”

În sufletul lui a ţârâit ceva, s-a răsucit, i-a venit pentru prima oară să spună nişte cuvinte necunoscute sau uitate, sau să rostească nişte sunete neştiute, ca să-i facă să dispară masca de piatră...

— Credeţi că eu mă zbat pentru mine? a zis el gâfâind. N-am nevoie. Vreau să vă scot în lume... Îmi pare rău de dumneavoastră. Când vă văd aşa de tânără, îmi dau seama că nu sunteţi făcută pentru fortăreaţa asta, că aveţi nevoie de altceva... Tinereţea ar putea să vă ducă la rătăciri, dar eu... eu nu pentru mine mă zbat... – şi a tăcut brusc. Ea nu mai era deloc tânără. În ochii ei mari, în adâncul lor înfricoşător strălucea un nu ştiu ce trist şi încordat, şi buzele uscate şi crăpate aveau colţurile lăsate în jos.

„Ah, la naiba tristeţea asta, şi-a zis el cu neplăcere şi nedumerire. Se preface, te zăpăceşte, îşi bate joc.”

— Poftiţi, doamnă, a spus el ascunzându-şi enervarea, sunt singur şi paşnic. N-avem ce împărţi, nu-i aşa?

— Bine, a spus ea ascultătoare ca o adevărată soră de caritate.

În aceeaşi seară s-a auzit portiţa scârţâind. El aştepta înfrigurat.

A mai izbutit să cugete că totul trebuie să fie altfel. Fără înşfăcări, sărituri, nebunie, istericale idioate. Totul trebuie să se desfăşoare blând, lin, fermecător, duios, fără grabă... A mai izbutit încă să-şi zică: „Dar, de fapt, de ce tocmai ea, acest sloi de gheaţă? Oare nu-s destule inimi calde, ascultătoare?” Apoi s-a deschis uşa şi în cameră a intrat căpitanul Berg.

S-a oprit în prag. Doctorul s-a repezit să-i ofere un scaun, dar posesorul baionetei de aur, oprindu-i avântul cu un gest din mână, a spus:

— Stimate domn, sper că n-aţi avut niscai intenţii jignitoare faţă de sora de caritate Ignatieva?

— Nicidecum, a şoptit doctorul. Am invitat-o la un ceai, pur şi simplu...

— Pentru a evita orice complicaţii, a continuat Berg, vreau să vă aduc la cunoştinţă, stimate domn, că sora de caritate Ignatieva este logodnica mea. Ea putea prea bine să rămână la Petersburg, credeţi-mă, să se bucure de binefacerile civilizaţiei, dar sentimentele patriotice au îndemnat-o să vină aici şi să intre în cocina dumneavoastră murdară.

— Un ceai, pur şi simplu, a zis doctorul, ducându-şi mâinile la piept. O preţuiesc mult, o respect... Să nu vă îndoiţi.

— Sper, a rostit Berg ameninţător şi, pocnind din călcâie, a ieşit din cameră.

„A trecut!” şi-a zis doctorul, simţind că-l ia cu frig. Dar viaţa îi fusese otrăvită de cruda palmă petersburgheză ce a răsunat între aceşti pereţi grosolani.

În sfârşit a venit ziua când a fost condusă o nouă companie care era strămutată în câmpiile basarabene ca să-i zdrobească pe turci. Compania a plecat în zori, şi comandantul ei, căpitanul Berg, mergea pe un buiestraş murg. Însă logodnica lui nu jelea agăţată de scările şeii. Sora de caritate Ignatieva nici măcar nu ieşise să-l conducă pe eroul său, doar silueta nemişcată a Adèlei, ca întotdeauna, se profila pe cerul cenuşiu din faptul dimineţii. Odată cu plecarea logodnicului, doctorul a răsuflat mai liber, însă interdicţia n-a dispărut, nu s-a stins, avertismentul ameninţător continua să plutească în aerul fortăreţei... S-a uitat în ochii reci ai Ignatievei, dar n-a observat obişnuita mâhnire provocată de ceasul despărţirii. Acel nu ştiu ce neînţeles, trist, adânc, încordat continua să strălucească în adâncul lor înfricoşător. Şi de atunci a început să simtă în jurul său o mişcare nelămurită, un foşnet, fâşâit, murmur, o alunecare misterioasă a ceva nesigur, insesizabil ca o umbră, ca o aluzie la o altă viaţă, din care răzbate ceva, ce ţie nu ţi-e dat să înţelegi şi nu-ţi rămâne decât să tânjeşti în neştiinţă. Şi seara (nu se ştie de unde) răzbăteau crâmpeie din nişte discuţii care stârneau tristeţe, şi bucurie, şi nedumerire... de undeva din bezna de septembrie, biruind foşnetul frunzelor, aci vocea sorei de caritate şi a Adèlei, aci vântul... „Şi când V-a văzut, ce-a făcut? A strigat? A plâns?...” „M-a luat de mână!” „Şi apoi? Ce-a spus apoi? A zis ceva?...” „Mi-a strâns mâna cu putere... El este foarte puternic...” „Ce spuneţi?... Nici dumneavoastră n-aţi plâns? Deloc?...” „Puţin...” Dar oricât şi-ar fi încordat doctorul urechea, şoaptele nu se mai auzeau, doar foşnetul frunzelor uscate. Pe urmă, într-o zi, a observat cum sora de caritate Ignatieva s-a aplecat asupra nefericitului acela de Miatlev, explicându-i ceva, ceva obişnuit, legat de îndatoririle ei spitaliceşti... Tare ar fi vrut doctorul să-i audă vocea, să audă cum discută ea cu un simplu rănit, nu cu el, cu doctorul, pe care îl ruşinase şi îl compromisese, ci cu un simplu rănit. Şi odată a izbutit, s-a aplecat cu totul, încât aproape atârna în aer, când le-a văzut pentru întâia oară feţele îndreptate una spre cealaltă, privirile aţintite una în cealaltă...

Cuvintele ei răsunau gol şi fără sens, nişte sunete şi nimic mai mult, dar chipul... chipurile lor semănau de parcă erau gemeni, erau scuturate de acelaşi tremur, luminate de acelaşi foc al nebuniei sau al inspiraţiei... „Aaa, – şi-a zis el –, aaa, aşa deci! Aşa!... Carevasăzică aşa!... Ca să vezi... a... Aşa deci!...”

Şi totul creştea ca un bulgăre de omăt rostogolit, se umfla, devenea de nesuferit... Şi din nou a auzit, undeva într-un loc, în altă noapte: „Nu-i nimic, prinţesă, nu plângeţi. Acum o să fie graţiat... Totul merge spre bine... Iată, a început războiul cu Turcia, dar pe el n-o să-l trimită... Nu-i nimic, prinţesă...”

Nu putea să-şi dea seama de unde veneau aceste şoapte; obârşia lor rămânea nelămurită; natura nu lăsa ochiul străin să vadă cine şi cu cine şuşotea... Însă cu migala omului de ştiinţă, cu încăpăţânarea furnicii, cu înfrigurarea celui condamnat, doctorul aduna totuşi fiecare frunză desprinsă din arborele foşnitor al vieţii, deja uscată, irepetabilă, trecută, şi le aşeza una peste alta fără niciun scop, neştiind la ce-i va folosi pe urmă această colecţie pestriţă, fără viaţă: căpitanul Berg, jelindu-l pe Tetenborn ucis; Tetenborn în genunchi în faţa Adèlei; Adèle, scoţându-l pe acest Miatlev la cea dintâi plimbare; Miatlev, încercând prin ochelarii săi s-o orbească cu privirea pe sora de caritate Ignatieva; şi, în sfârşit, Ignatieva, trimiţând semnale misterioase acestui soldat degradat; şi, în sfârşit, Berg, salvând-o pe sora de caritate de atentatele siluitorului beţiv!

Ploua cu lapoviţă, şi tristeţea din natură era covârşitoare. Şi comandantul fortăreţei, într-o şoaptă obosită, îi spunea nişte lucruri, încât pe doctor îl treceau fiorii... Se poate oare aşa ceva?... Această Ignatieva e căutată ca un criminal! Păi căpitanul Berg personal... Dar sentimentele patriotice?... Au şi sosit din Petersburg s-o aresteze?! Şi nunta apropiată?... Ce-nseamnă asta?! Şi pe dinaintea ochilor doctorului a prins să i se perinde viaţa lui stupidă, îmbibată de spirt, dezgustătoare, în care totul era jalnic şi nestatornic, şi chiar umilitorul ceai cu sora de caritate Ignatieva, când ea, cu mâna ei subţirică, a îndreptat spre el pistolul cel greu... Şi aceste voci liniştite foşnitoare, care îl preveneau, şi, în sfârşit, cele observate de el, odată, în salon, ceea ce numai în vis ţi se poate arăta, ceea ce nu poate, nu trebuie să existe în fortăreaţa asta sălbatică şi murdară din linia întâi. „Să plec de aici! şi-a zis el orbecăind spre spital. La mama dracului! Să fie totul aşa cum vrea să fie, cum vrea să fie, dar fără mine!...”

Şi iată că în acel moment s-a apropiat de el sora de caritate Ignatieva şi l-a întrebat, sfredelindu-l cu ochii-i reci (reci pentru el), când, cică, se poate ridica din pat acest nefericit... Şi el i-a răspuns, abia ţinându-se să nu strige, că, vezi Doamne, când va trebui, atunci o să se scoale, sau cam aşa ceva. Ea a încuviinţat supusă şi a vrut să se retragă, dar el a oprit-o.

— Ascultaţi, a şuierat el, sufocându-se, aproape lipindu-se de ea, aş vrea, trebuie să vă spun... de fapt asta nu se poate la mine acasă... pe drum... Repede!

— Bine, a încuviinţat ea ascultătoare, adresându-i un zâmbet ironic.

— Să nu vă gândiţi la cine ştie ce bazaconii... s-a supărat el. Repede, să mergem! Mai şi râde! – şi cu groază şi-a zis: „Sărmana, sărmana...”

Ea şi-a luat în fugă gentuţa de pânză şi au pornit. „Proasta! şi-a zis doctorul. Parcă jucăria asta o poate salva? Proasta!...” Apoi s-a uitat la ea: era palidă, însă mergea uşor, fără să rămână în urmă.

— Hai, spuneţi! a strigat ea.

— Repede, mai repede, a hârâit el. Pe urmă, acolo... doar nu vă chem la ceai... Pe urmă, pe urmă, copilă...

Stropi grei şi murdari zburau de sub picioarele lor. Rarii trecători se uitau cu mirare şi spaimă la această pereche nepotrivită, care alerga nu se ştie unde cu ochii ieşiţi din orbite, fără să ţină seama de lapoviţă, de războiul cu muntenii, de războiul cu turcii, de ameninţările francezilor şi englezilor, de eşecurile militare; care alerga nu se ştie unde cu necazurile ei neoficiale...

Chiar lângă casa doctorului aştepta o brişcă. Din ea a sărit un adjutant necunoscut şi le-a aţinut calea.

— Am venit după dumneavoastră, a spus necunoscutul încet. Pornisem spre spital, dar mi s-a spus că aţi plecat cu domnul doctor... şi mi-au arătat drumul...

— Nu, nu, a strigat doctorul. Duceţi-vă şi aşteptaţi acolo... Avem treabă... Ce obiceiuri sunt astea?

Adjutantul a început să râdă.

— Doamnă Ladimirovskaia, eu am treabă cu dumneavoastră, a zis el şi s-a întors cu spatele spre doctor.

— Doamne, cât de bine semănaţi unul cu altul! a spus ea, parcă râzând, parcă plângând.

— Vă rog, poftiţi în echipaj, a zis adjutantul, fără să acorde nicio atenţie doctorului.

— Trebuie, a rostit ea, ducându-şi pumnul mic la gură... Ceva... acolo la spital, trebuia să... ceva....

— Totul la timpul său, a spus adjutantul. Mai întâi trebuie să trecem pe la cancelarie, iar pe urmă...

Descumpănită, l-a salutat din cap pe doctor şi s-a urcat ascultătoare în brişcă, şi, în urma ei, s-au auzit foşnind manşetele scrobite.

...Doctorul s-a trântit pe scaun în camera sa şi a început să bea, în singurătate, cu înghiţituri mici, grăbite... Totul aproape izbutise să dispară şi să slăbească, dar faţa sorei de caritate Ignatieva nu dispărea. Ea licărea dinaintea lui ca o floricică, ultima floricică de toamnă, rămasă ca prin minune într-o grădină pustie de decembrie.

85

„...decembrie, 20, 1853...

...Plângea în hohote lângă mine. Mirosea a spirt şi a ceapă. Îmi venea să-l împing cu silă, să trag taburetul de sub el, dar am zis: «Nu plecaţi», căci el a fost ultimul care a condus-o pe Lavinia. N-am putut înţelege nimic din monstruoasa galimatie ce mi-a turnat-o dintr-o răsuflare, profitând că eram singuri în salon. O aiureală barbară, fantastică se revărsa asupra mea. Ea se compunea din episoade din propria-i viaţă, amestecată cu întâmplări din ultimele zile. Aici erau de toate: şi chipul trist al acelei surori de caritate Ignatieva în rol de criminal de stat, şi căpitanul Berg în rol de logodnic şi nişte palme petersburgheze, şi dezvăluirile de la cancelarie, şi iluziile pierdute, şi sentimentele de mult îngropate, care erau încă vii... «Viaţa s-a dus, viaţa s-a dus, repeta el. A mai rămas o singură floricică într-o grădină de decembrie, dar şi ea va fi, va fi troienită de zăpadă! De zăpadă!... Viaţa s-a dus...»

De fapt şi viaţa mea s-a dus. Dacă aş corecta cunoscuta formulă a lui Pitkevici în privinţa timpului şi a exaltării, atunci «mâine voi muri». Cine sunt oare nemiloşii nimicitori ai iluziilor noastre? Oare unde trăiesc ei – în palate sau în bordeie? Poartă uniforme sau haine civile?... «Mâinile ei au desfăcut gentuţa de pânză, a mormăit doctorul. Doamne, îmi zic, dacă apasă şi mă izbeşte drept în piept...» Am înţeles atunci că distinsul *lefaucheux* a încercat sincer măcar o dată să-l ajute la nevoie pe domnul van Schonhoewen... Nici lui, nici lui Barnab Kipiani, nici prinţului Priimkov,

nimănui nu-i stă în putinţă să ne unească! Şi ea a încercat să mă vadă, să-şi ia rămas-bun... Cui să te plângi?”

„...ianuarie, 13, 1854...

...Crăciunul a trecut trist, ca la fortăreaţă. De la Lavinia – nicio veste. M-am gândit că cineva trebuie să se fi îngrijit de prinderea ei, altfel nu s-ar fi apucat s-o urmărească! Cine ardea de nerăbdare? Oare nu cumva bătrâna frumoasă Tucikova, din amor propriu, s-a hotărât să-şi nenorocească fiica?

Merg şi nu-mi simt picioarele. Totuşi nu-i altul mai fericit ca mine! Merg. Un soldat din salonul vecin, drept răsplată pentru picioarele pierdute, a primit un coş din nuiele de salcie, un coşuleţ. El însă nu pune în el nici ciuperci, nici fructe de pădure, ci fundul lui cu cele două cioturi. Se sprijină cu cele două mâini de duşumea, ridicând coşul, se leagănă şi înaintează cinci verşoace. Apoi o nouă sforţare. E peste măsură de fericit. «Boierule, îmi spune, în câţi ani crezi că o să ajung, ţopăind aşa, până la Tver?» – şi râde. «Ce boier sunt eu? îi zic. De trei ani sunt soldat..» «E drept, zice el. Dar oricum, tot boier eşti.» Şi totuşi sângele meu e roşu. «Mulţămesc tunurilor lui Şamil, zice soldatul. De-acum n-o să mai dau bani pe încălţări...» şi lacrimile-i curg şiroaie, şi ţopăie în coşul său... Oare Şamil e vinovat? Oare bătrânul Raspevin s-a gândit, când, tânăr fiind, a ieşit în Piaţa Senatului, că şi el însuşi nu-i altceva decât un distins *lefaucheux*?”

„...ianuarie, 28...

...Merg tot mai mult, mai departe. Deocamdată picioarele îmi sunt încă străine. Mi-e groază să mă uit la cicatrice. Ieri, noaptea târziu, n-am putut să adorm. M-au năpădit amintirile. Îmi venea să plâng, simplu, ca un copil, strângându-mă covrig, să suspin prosteşte, să mă tângui, să scâncesc, chiar dacă ştiam că nimeni n-o să mă mângâie cu o palmă caldă. Oare ce să însemne asta? Toată viaţa, de când mă ştiu, am încercat să învăţ să nu-mi fie frică să râd de mine însumi. Odată, în acea perioadă binecuvântată, când speranţele mele erau mai proaspete decât trandafirii de mai, şi nălucile viitoarelor catastrofe încă nu se iviseră pe bolta senină, citind versurile lui, am dat peste: «Şi când te uiţi ce-i viaţa, cercetător şi rece...» – şi am simţit furtuna. Această furtună se compunea din dragoste şi îndoială, iar îndoiala, cum se ştie, stârneşte nevoia de a compara, şi eu m-am apucat de munca asta ingrată, sperând în taină că revelaţiile dinainte savurate vor justifica mârşăvia mea deşartă. Aşadar, m-am apucat, cu înflăcărarea îndrăgostitului

şi chibzuinţă nebunului, să-l compar pe el cu Puşkin, fără să mă gândesc cum poate fi apreciat acest gest de către cunoscătorii literaturii. M-am apucat să-i compar deoarece am simţit deodată că am descoperit secretul care aşeza pe un geniu deasupra celuilalt. Am văzut în faţa mea oceanul vieţii în care suntem cufundaţi noi toţi, fericiţi şi nenorociţi, toţi, toţi – şi împăraţi, şi robi; pe toţi ne bat aceleaşi vânturi, aceleaşi valuri ne înconjoară şi aceeaşi sudoare ne îmbibă zdrenţele, fie ele de hermină sau ţesute în casă. Şi, uite aşa, zbuciumându-ne printre aceste valuri, sărbătorind înălţările pe creste şi încercând durerea prăvălirilor în abisuri, plângând, râzând în hohote, împingându-ne şi depărtându-ne unii de alţii, devenim sclavii micilor noastre izbânzi şi ai micilor noastre tragedii şi ne judecăm pe noi înşine cu prea multă însufleţire, şi mila ce ne-o arătăm este exagerată. Mâhnirile celorlalţi sunt mai palide decât ale noastre. Chipurile lor sunt schimonosite de nelinişte şi de spaimă, dar ce înseamnă spaima lor şi durerea lor în comparaţie cu ale noastre? Sunt puţini fericiţii care izbutesc, măcar pentru o clipă, să se ridice deasupra lor şi să se privească dintr-o parte, dar şi această clipă este de ajuns ca să te convingi de propria-ţi nimicnicie. Astfel, trezindu-te, începi să recunoşti în jurul tău alte chipuri nu mai puţin vrednice decât al tău, şi suferinţe nu mai puţin cumplite decât acelea pe care le încerci tu... Şi astfel, poate, îţi vine să întinzi mâna şi să zâmbeşti vecinului. Şi atunci îţi vei şterge lacrimile deşarte, ce le verşi pentru tine însuţi, şi vei râde de măreţia-ţi iluzorie... La asta însă ajung doar puţini fericiţi şi pe căi diferite în vremuri diferite... Iar El se plângea pe sine însuşi. Plângea atât de aprig, încât şi astăzi mi se cutremură inima, însă n-a izbutit să-şi şteargă lacrimile, să se trezească, pesemne l-a împiedicat moartea prematură sau timpul... Aşa înţelegeam toate acestea atunci şi am deprins în taină arta de a nu acorda mare importanţă propriilor catastrofe. Şi se pare că am izbutit cu prisosinţă... Dar iată că acum îmi venea să mă strâng colac şi să suspin, şi să scâncesc, în vreme ce doctorul îşi bâiguia nimicurile amare: «Ea, sărăcuţa, credea că jucăria aia de fier, acel, cum i-aţi spus?... acel *lefaucheux*, o s-o salveze. Poate că de un satir beat o şi salvează, da’ parcă mulţi satiri există pe lume? Parcă ei ne sâcâie cel mai mult?»”

„...februarie, 19...

...Adèle mi-a făcut rost de nişte molton englezesc. După ce mi-am înfăşurat în el picioarele, parcă devenisem mai tânăr: era moale, plăcut, nu

mai simţeam dureri. «Adèle, i-am zis, nu-ţi pare rău să strici această ţesătură divină pentru picioarele mele?» Fireşte, am spus o prostie, pentru care am şi primit răspunsul meritat: «Dacă vi s-a dat, luaţi-l», a rostit pe un ton potrivit cu ursuzenia ei. Se uita cu atenţie cum îmi găteam bietele picioare în acest mundir luxos, asculta gemetele mele, dar pe faţa ei fără cusur nu se zărea nicio umbră. De fapt, toţi gem la fel, indiferent de culoarea sângelui.

Voronţov a izbutit să se distingă şi a trecut pe la mine în uniforma cea nouă. Locotenent. «În locul dumneavoastră, dacă ştiam că acest calvar va dura la nesfârşit, aş fi fugit!» mi-a spus el cu o cuceritoare lipsă de tact.

— Acum, sper că mă vor elibera, am zis cu. Cine are nevoie de un asemenea soldat?

— Nu mai spuneţi? A ajuns mielul să se încreadă în lup! a ţinut el să mă bucure şi mi-a zâmbit foarte prietenos.

Am părăsit demult spitalul, dar doctorul se ţine după mine, de parcă mai are ceva de ciopârţit, de tăiat. Ochii lui trişti şi vinovaţi mă urmăresc necontenit. Se ţine scai de mine, se vaită de starea vremii, vrea să menţină legătura cu bolnavul. «Nu vă cruţaţi, îmi zice el povăţuitor. Dimpotrivă, chinuiţi-vă, chinuiţi-vă picioarele, siliţi-le, nu vă fie milă...» Oftaturile lui răguşite se aud până în aulele din vecinătate.

Figura cunoscută a greieraşului a răsărit brusc din iarbă... «Mă uit la dumneavoastră cu încântare, spune doctorul, înroşindu-se. Iată, eu, de pildă, m-am zbuciumat mereu, am sperat în ceva şi numai acum am văzut, mi-am dat seama că toate desăvârşirile noastre sunt deşarte... În trup au pierit toate, el s-a pipăit cu dezgust, şi muşchii, şi vigoarea... În minte – numai banalităţi, pe când dumneavoastră, pe aceste jumătăţi de picioare, sunteţi atât de măreţ, atât de măreţ!...»

Într-o zi, împărăteasa Ecaterina l-a pus pe fiul său în vârstă de şaptesprezece ani să scrie un raport despre starea imperiului rus. Pavel s-a apucat de treabă şi curând şi-a contrariat mama, prezentându-i un op în care susţinea că Rusia se află într-o situaţie dezastruoasă şi pentru a se salva de la pieire, trebuie să-şi recheme trupele din Europa, să reducă armata cel puţin la jumătate şi toate fondurile să fie folosite la acoperirea găurilor imperiului. Mama a râs, socotind că feciorul este nepriceput în problemele de stat, că armata aduce ţării glorie, iar gloria ridică naţia în propriii ochi, altfel poporul nu i-ar ierta niciodată. Ea a râs, dar de atunci nu s-a mai

încrezut în fiul ei şi în nenumărate rânduri i-a pus la îndoială drepturile de moştenitor. Sânge de prisos aproape nu mai rămăsese.”

„...*aprilie* 27...

...Figura cunoscută a greieraşului a răsărit brusc din iarbă... printre flori... Slavă Domnului că am rămas în viaţă! Deşi aceste picioare nu sunt întru totul ale mele, ele însă mi-au fost date să-mi poarte trupul până la sfârşitul firesc. Cui ar fi folosit sfârşitul meu prematur? Printre flori se întrezăresc tot felul de semne care adeveresc că viaţa continuă şi vor avea loc schimbări fericite... Două coate ascuţite, depărtate cu afectare... Măria voastră imperială, mi-aţi luat totul. De ce? S-ar putea crede că vă stă în putere să-mi dăruiţi o a doua viaţă pe care pot s-o trăiesc fără să vă mai fac necazuri. Să lăsăm însă aceste fantezii în seama născocitorilor de basme, iar noi să ne întoarcem faţa spre adevărul crud, şi atunci, înţelegându-l, poate că voi şi slujitorii apropiaţi o să vă ruşinaţi de propriul orgoliu care v-a îngăduit să nu observaţi situaţia disperată în care mă aflu. Şi nu numai eu. Domnul van Schonhoewen de asemenea... Pe de altă parte, sunt măgulit să mă gândesc că nu m-aţi uitat. Adâncă plecăciune. Primiţi asigurarea stimei... Să ştiţi însă că de acum am devenit răzbunător! În acea ultimă zi, ea s-a aplecat asupra mea şi mi-a spus, cum îmi spunea ori de câte ori pleca pentru scurtă vreme: «Acum, sărută-mă în amintirea drumului spre Kodjori... cu foc... cu foc...» Şi eu am sărutat-o fără să dau acelui sărut un tâlc tragic, iar când doctorul a gemut în coridor: «Trebuie să vă spun ceva», nici asta nu mi-a stârnit îngrijorarea, deşi sluga voastră pregătea cătuşele fără a se teme că va fi luat drept călău... Eu înţeleg, măria ta, că voi n-aţi poruncit să-mi fie luată într-un mod atât de tainic şi ruşinos. Când l-am înmormântat pe generalul Roth, doar v-aţi strâmbat, iar slugile voastre m-au exilat, şi eu am primit primul glonţ în pântece. Din fericire, am rămas în viaţă. Din fericire pentru mine, fireşte. Eu înţeleg, măria ta, că pe fundalul evenimentelor care au loc, soarta mea e atât de neînsemnată, încât e şi ridicol să vorbesc despre ea... Vedeţi însă, evenimente se întâmplă ceas de ceas: ba Caucazul, ba Turcia, ba recolta proastă, ba holera, ba polonezii, dar eu am o singură viaţă, măria ta imperială, un singur domn van Schonhoewen şi nimic altceva. Acum, clătinându-mă pe picioarele-mi străine la cea mai mică adiere, nu mă mai îngrijesc să-mi satur viaţa cu bogăţiile spirituale ale lumii. Mă grăbesc spre domnul van Schonhoewen şi acest lucru este mai important decât orice...”

Călătoria noastră în Caucaz a fost atât de scurtă, încât întoarcerea la Petersburg a trecut aproape neobservată. Parcă nici nu ne despărţisem vreodată de acest granit. Bucălata mea a luat cu sine un geamantan întreg de cărţi periculoase, îndrăgite de ea, încât tot drumul m-au trecut sudori reci, temându-mă ca nu cumva vreun cin poliţienesc îndatoritor să-şi vâre labele şi nasul în această încărcătură preţioasă, istovitoare şi explozivă. Aceste revelaţii, care veneau spre ea din diferite direcţii, o tulbură grozav pe Margot, deşi asupra mea au o acţiune adormitoare. Ea speră, cu ajutorul lor, să se lămurească în privinţa arbitrarului care domneşte. Oricum ne-am fi aflat: în caretă, în vreun han, acasă la Maria, pretutindeni, îndată ce rămâneam singuri, ea scotea numaidecât una din cărţulii şi, zâmbind vinovat, dar cu hotărârea întipărită de frunte, îşi relua lectura întreruptă, cerându-mi să iau şi eu parte. „Ah, Margot, râdeam eu, pe tine, totuşi, cel mai mult te tulbură nu esenţa, ci complicitatea secretă!... Fructul oprit este mai dulce... este o plăcere să atârni de un fir de păr, dacă ştii că nu se va rupe...” Asta nu-i strica echilibrul, dădea din mână şi zicea: „Temperamentul tău e bun numai pentru plăcerile dragostei, realitatea noastră tristă îţi stârneşte căscatul. Pesemne bine au făcut că te-au dat afară din gardă: garda a fost întotdeauna mama schimbărilor.” Eu atunci mi-i închipuiam pe foştii mei, până nu demult, camarazi, în stare doar să-şi schimbe gradele de serviciu şi uniformele, dar nu modul de cârmuire; gata să-şi dea viaţa pentru o privire binevoitoare din partea împăratului sau a împărătesei şi să calce sub botforii lor pe toţi autorii tuturor cărţilor interzise... „O, Margot, ziceam eu, glumind cu emfază, nu ştiu cine dintre noi a avut mai mult noroc: eu, că m-am îndrăgostit de tine, sau cărţile interzise, care ţi-au cucerit inima?” Atunci ea se înfuria şi zicea: „Eşti la fel de superficial ca foştii tăi camarazi! Cum să te dezvăţ de această orbire fericită şi de trândăvie?” Apoi eu o sărutam şi totul reintra în normal, însă nu pentru multă vreme. Chiar şi atunci când în Petersburg se dezlănţuiseră furtunile şi soarta lui Miatlev, care se chinuia la Petropavlovka, rămânea nelămurită, în acel coşmar îngrozitor de nedreptate şi amărăciune în care se afla închisă soarta acestui om, chiar şi atunci bucălata a izbutit să-şi propovăduiască fanteziile Laviniei, bolnavă şi descumpănită, care se zbătea între fortăreaţa Petropavlovskaia şi Ladimirovski, între violenţă şi speranţă.

„Da, da, – răspundea Lavinia cu cea mai distinsă politeţe de care era capabilă – da, da, de bună seamă, ah, Margot, cât adevăr este în ceea ce citeşti tu! Da, da... Acum însă nu pot să mă gândesc la asta, acum mă gândesc numai cum să-l salvez pe el. Pe urmă, cândva, pesemne, voi putea să înţeleg toate astea mai bine, dar acum... acum...”

Fireşte, sosirea noastră la Tiflis nu putea, nici vorbă, să fie prilej de sărbătoriri, carnavaluri şi focuri de artificii. După barbara arestare a lui Miatlev şi a Laviniei, în casa Mariei praznicele se ţineau lanţ, în praznice se prefăceau toate ospeţele şi chiar discuţiile libere. Toate aveau aceeaşi temă, aceeaşi temă... Cumplita întâmplare de pe drumul spre Kodjori, ai cărei martori au fost Maria şi Goghi, era reînviată în cele mai mici amănunte şi lacrimile ne sugrumau, şi deznădejdea, şi nedumerirea, şi mânia neputincioasă. Şi totul era accentuat de veşnica sărbătoare a muzicii vesele din Tiflis, care pătrundea pe fereastră laolaltă cu crengile de salcâm. Totul cânta asurzitor, striga, se zbuciuma, se sufoca „Eee, – zicea Goghi cuprins de mânie, totul vrea să trăiască!”

„Iartă-mă, draga mea, i-am zis eu într-o zi lui Margot, prima ta apariţie în ţara mea s-a transformat din sărbătoare în praznic.” „Doamne, a spus Margot, mai bine să suferi pentru vii, decât să-i plângi pe morţi. Faptul că ei sunt vii oare nu e o sărbătoare?” Şi întristarea noastră continua.

Între timp, natura nu ostenea să trudească în atelierul său, aplecată asupra unei lucrări necunoscute nouă, şi plăsmuirile ei, neaccesibile raţiunii, se prefăceau treptat în zilele vieţii noastre. Uneori, necruţătoare, ne privează de câte ceva, alteori însă, ne răsplăteşte, înmânându-ne alte chei de la alte uşi tainice, pe care trebuie să le găsim singuri. Ea trudea fără preget, râzând şi răsuflând din greu, amintindu-ne din vreme în vreme cu ajutorul tunetelor şi fulgerelor, al despărţirii şi morţii, al catastrofelor şi acceselor de tristeţe insuportabilă că nu trebuie s-o dispreţuim şi s-o ignorăm, şi să ne amăgim prea mult pe socoteala noastră, că mişcările ei sunt lente nu din trândăvie şi nepăsare şi că nu are pentru noi, domnilor, sânge de prisos...

— Nu, astea-s scuze deşarte, zicea Margot, bosumflându-se. Te bizuie pe Dumnezeu, dar nu te culca pe-o ureche...

„Bine, îmi ziceam, mai aşteaptă, bucălato. Poate o să-şi pogoare bunăvoinţa asupra ta.”

De la Miatlev soseau scrisori destul de liniştite şi reţinute, îndărătnicia cu care îşi ispăşea păcatele închipuite faţă de mine şi de Lavinia nu putea să nu stârnească protest. Şi eu, şi Lavinia încercam să-i potolim sentimentul de

vinovăţie, dar, pesemne, distanţa era prea mare şi scrisorile zăboveau atât de mult, încât cuvintele lor obosite şi răguşite nu puteau să i se mai pară îndeajuns de convingătoare.

Apoi s-a lăsat întunericul. Parcă se despicase pământul în două. Totul amuţise, din prima linie – niciun cuvânt, niciun geamăt. Apoi am izbutit să distingem printre norii gălbui umbra alunecoasă, transparentă, închipuită, a domnului van Schonhoewen, care se îndepărta năvalnic spre orizont, spre munţii Caucazului... Sub ce nume? Sub ce mască? Ce speranţe o însufleţeau în această nouă peregrinare? „*Ghmerto!* exclama Maria, ascultând foşnetul umbrei care trecea fulgerător. Oare te poţi lupta de unul singur cu providenţa? – Şi îşi închipuia claviculele ascuţite ale domnului Schonhoewen şi privea cu spaimă şi evlavie spre necuprinsul cerurilor. – Ce aripi trebuie să aibă această fiinţă ca să zboare atât de năvalnic, atât de încântător, atât de autoritar!” „Da, e cu putinţă, e cu putinţă, o mângâia Margot. Dacă aţi fi văzut numai cum zbura prin Petersburg, cum trecea peste linii interzise, cum pătrundea prin ziduri...” „Omul, zicea Goghi, ridicând mâinile spre cer, năzuieşte să-şi ocupe poziţia firească, fără să-şi dea singur seama.”

Din linia întâi au început să sosească plicuri murdare, din care extrăgeam scrisorile amănunţite ale Laviniei. Noi scoteam exclamaţii, dădeam din mâini nedumeriţi, ne miram şi nu încetam să fim trişti. Kikvadze ţipa noaptea în somn, ciocnindu-se cu soldăţelul cel pirpiriu: acela apărea mereu înaintea lui, sclipind din baionetă, ajuns, în închipuirea înfrigurată a micului funcţionar din Tiflis, la dimensiuni gigantice. „Bietul soldăţel, zicea Maria cu glas obosit şi înstrăinat. Un rob nefericit, *şaţhali*...” „Eee, se supăra Goghi da’ tu nu i-ai văzut ochii? Nu i-ai văzut?...” Plângeam şi beam vin auriu de Imeretia, care, chiar dacă adânceşte durerea, nu-ţi îngăduie să deznădăjduieşti. Ce puteam face eu, care izbutisem să-mi domolesc binişor temperamentul între zidurile reci ale Petersburgului? Îi imploram pe compatrioţii mei să nu recurgă la experimente deşarte. Plănuiseră, chemându-l pe Barnab Kipiani, să meargă la fortăreaţa din Caucaz în chip de pelerini şi să răpească sărmana noastră pereche, înfăşurându-i în pături!

În sfârşit, dezamăgiţi, eu şi Margot am luat drumul înapoi. Despărţirea a fost liniştită. Ambele părţi erau destul de amărâte, ca să mai adauge şi alte întristări. „Noi, georgienii, a spus Goghi, ne-am despărţit de-atâtea ori în viaţa noastră, încât putem să nu ne mai ostenim a ne exprima furtunos

întristarea. E de ajuns să ne îmbrăţişăm strâns ca să ne mărturisim dragostea şi să ne urăm drum bun.” „Întotdeauna este mai fericit cel ce trebuie să se despartă, decât cel ce e silit”, a spus Maria. Nu s-au vărsat lacrimi. Ploua mărunt, şi de pe Golovinski răzbăteau sunete de zurnă... Apoi am pornit la drum.

De atunci au trecut peste douăzeci de ani, însă amintirea călătoriei nu s-a şters câtuşi de puţin. Ni s-a întipărit în minte mai ales calea ferată de care am beneficiat încă de la Moscova cu un sentiment confuz de încântare şi spaimă. În acei ani ni se părea a fi culmea perfecţiunii. Se părea că mai departe nu se poate merge, că fantezia omenească nu poate fi în stare de mai mult... Lumânarea se topea într-un felinar de bronz, lustruit ca oglinda. Străluceau şi clanţele, tot de bronz, ale uşilor. Pe jos era aşternut un covor moale. Puteai să-ţi sprijini coatele de măsuţă. Pe canapea, puteai să te întinzi cât eşti de lung. Perdele de catifea zmeurie fluturau la fereastră. Conductorul îţi servea ceaiul. Tavanul era înalt. Puteai să umbli, să ieşi, să te plimbi. Şi toate astea, laolaltă cu conductorul, cu noi, cu alte sute de fericiţi, şuierând şi bubuind, învăluite în nori de abur şi de fum, în roiuri de scântei, zburau prin noapte, lăsând în urmă verstele, drumurile pline de hârtoape şi echipajele demodate, jalnice, strâmte, încete, din trecutul nostru recent. N-am dormit toată noaptea, am stat cu feţele lipite de geamul rece al ferestrei, uitându-ne să vedem licărind în noapte vreo luminiţă întâmplătoare, şi atunci plesneam din palme, şi exclamaţiile noastre erau înăbuşite de huruitul roţilor...

La Petersburg n-am vrut să întârziem prea mult – ne copleşeau cu năvala lor amintirile. Aerul capitalei era de mult plin de mireasma nenorocirilor şi pierderilor, aşa că, după ce am colindat vreo două zile, am zburat spre Babkino – zestrea lui Margot – unde timpul, starea sufletească şi împrejurările te îmbiau la o viaţă tihnită de moşier. Şi în vreme ce noi puneam rânduială în casa bătrână, nu prea arătoasă, dar confortabilă, potrivind cât de cât pentru umerii noştri încăperile ei mici, înăbuşitoare, şi ne îndoiam sub greutatea tavanelor ei joase şi vechi, căruţa cu tânăra criminală şi cu jandarmul care o însoţea a traversat Rusia şi după Crăciun a ajuns la Petersburg. Bătrânul şi tăcutul rotmistru de jandarmi, escorta obosită a femeii, o ţinea delicat cu mâinile de aripile ei transparente ca nu cumva, mai ştii? să nu-i treacă prin cap, cum s-a mai întâmplat, să-şi ia zborul.

Era la ceas târziu, întunericul învăluise Petersburgul şi astfel niciun străin n-a avut cinstea să fie martorul întoarcerii forţate a soţiei rătăcitoare la domiciliul părăsit. Umbra domnului Ladimirovski a licărit undeva la mezanin, un simulacru nedesluşit de salut a răsunat în aerul nocturn al casei. Câteva slugi somnoroase priveau cu gura căscată la fugara care se întorsese ca la continuarea unui vis de coşmar. În camera ei totul rămăsese neschimbat. Dreaptă, rece, nefirească, ea a intrat, şi uşa s-a trântit în urma ei. La început domnul Ladimirovski a auzit paşii ei domoli, apoi totul a amuţit. Şi atunci, poate pentru a mia oară, a strigat în sinea lui cu patosul disperării: „Ce să mă fac acum?!”

Nu peste multă vreme am primit, în sfârşit, la Babkino, un plic, şi noi ne-am aplecat asupra filei trandafirii, citind pe nerăsuflate, poticnindu-ne de neregularităţile neobişnuite ale scrisului cunoscut: „... instalată. Asta însă nu mă stânjeneşte. Petersburgul, cum vă puteţi da seama, nu este decât un scurt răgaz. L-am lăsat destul de întremat, dar asta nu înseamnă că el se poate descurca fără mine, deşi nici eu fără el... Nici n-am izbutit să ne luăm rămas-bun! Ştiam dintotdeauna că n-apuci să ieşi din casă... dar şi el spunea acelaşi lucru. Omul care m-a însoţit era cu totul nedumerit şi se chinuia să găsească o justificare, cât de cât, necesităţii de a mă escorta... Casa e la fel, Petersburgul la fel, mirosurile, vizitiii... Locul meu nu este aici. Cât aş vrea să vă îmbrăţişez!...”

Lacrimile lui Margot s-au uscat repede: ea făcea parte dintre femeile tinere cele mai moderne. Mi-a poruncit să mă ocup de casă, iar ea, pregătindu-se în mare grabă, a zburat spre capitală, unde domnul van Schonhoewen se mistuia printre gheţuri şi granit.

Aşteptam cu sufletul la gură să se întoarcă. De fapt, viaţa tihnită de la ţară nu ne-a adus odihnă, căci gândurile ne erau acolo, cu prietenii noştri, iar distanţa şi neştiinţa ne sporeau nervozitatea. Iar pe deasupra – îndestularea, cumpătarea şi depărtarea de vecinătatea stingheritoare a civilizaţiei, nefireşti în aceste condiţii. Iată de ce îmi pierdusem răbdarea aşteptând şi eram gata să las totul baltă şi să pornesc pe urmele lui Margot, în pofida interdicţiilor ei, dar s-a întors pe neaşteptate. Era albă ca varul. N-a fost nevoie s-o descos cu de-amănuntul, căci am ghicit fără greutate că domnul van Schonhoewen, fără a mai aştepta căldura primăverii, a pornit-o înspre Caucaz cum numai el ştia, fulgerător şi neînduplecat, neţinând nici acum seama de voinţa suveranului. „Asta-i deja nebunie, şoptea Margot. Se vor nenoroci amândoi. Orbirea e prieten necredincios. Fără să se

pregătească, fără să chibzuiască... fără să facă nimic...” Am consolat-o, spunându-i că aşa a fost să fie, altfel n-avea cum, şi oare noi nu aşa ceva doream? „Şi în vreme ce tu verşi lacrimi şi te frământi, ea, pesemne, a şi ajuns şi acum sunt împreună...”

Am rămas acasă, aşteptând veşti noi. Vecinii au încetat să ne mai viziteze, înciudaţi că eram distraţi şi indiferenţi faţă de preocupările lor. Curând a sosit şi scrisoarea mult aşteptată. Era de la Lavinia, dar nu din Caucaz, ci din Petersburg!

„Dragii mei Amiran şi Margot!

Nu ştiu cum veţi primi această veste, dar eu am hotărât să plec în Italia. Situaţia e de aşa natură şi eu am înţeles că asta este cel mai înţelept lucru. Alexandr Vladimirovici este nespus de bun cu mine şi cu dorinţele mele. E drept, la început ne temeam că vom întâmpina greutăţi în privinţa concediului său de lungă durată, dar totul s-a aranjat cum nu se poate mai bine şi un an întreg vom putea să ne desfătăm cu marea, cu monumentele antichităţii, cu liniştea. În ciuda necazurilor pe care i le-am pricinuit, soţul meu a dat dovadă de răbdare şi mărinimie, şi eu nu pot să nu-i fiu recunoscătoare. Viaţa noastră intră pe făgaşul normal. Totul ar fi bine dacă nu m-aş gândi că, din ignoranţă, nechibzuinţă şi uscăciune sufletească, am otrăvit viaţa prinţului Miatlev, de asemenea un om foarte respectabil şi care, în orice caz, nu merita să mă port astfel cu el. Cu trecutul însă am terminat şi sper că prinţul va fi iertat şi va putea şi el să ducă o viaţă normală. Oare mă va ierta? E timpul, în sfârşit, să-mi iau rămas-bun de la tinereţe. Numai *maman* nu poate câtuşi de puţin să se liniştească: mă tot mustră, nu ştiu de ce, se enervează, se zbuciumă, încearcă tot felul de intrigi fără niciun motiv şi nu se ştie împotriva cui... Asta însă, pesemne, ţine de vârstă. Aşadar, plec. Sper că în anul acesta se vor schimba multe, şi prinţul Miatlev va izbuti să se întoarcă la Petersburg şi, întâlnindu-se cu voi, va înţelege că am avut dreptate luând hotărârea să nu-l mai plictisesc cu prostii copilăreşti şi cu egoismul de care mi-e ruşine. Viaţa mea a luat o altă întorsătură... Nu trebuie să-mi uit datoria. Ea se află deasupra noastră şi e mai tare ca noi. Vreau să ştie toţi asta şi să nu creadă că eu, precum odinioară, mă hrănesc cu iluzii deşarte. O să vă scriu şi aştept veşti de la voi. Dacă soarta prinţului Miatlev se va aranja, în sfârşit, lucru de care nu mă îndoiesc, voi fi foarte fericită...

Vă îmbrăţişez,

întotdeauna a voastră *Lavinia*.”

87

(*Elizaveta Miatleva – lui Serghei Miatlev*)

„...Dragul meu Seriojenka, prietene! Este cu neputinţă să mi te închipui bolnav. N-ajunge că anii sunt necruţători, nici noi măcar nu ne cruţăm. Oare n-ai suferit destul, şi pentru tine, şi pentru alţii? Nu-ţi e de-ajuns?... Ţi-am scris că noi am făcut tot ce a fost posibil şi aproape obţinusem bunăvoinţa, dar noile împrejurări, adică fuga acelei tinere persoane la tine, şi plângerea soţului ei adresată suveranului-moştenitor au distrus toate strădaniile noastre. Cum de n-a putut să înţeleagă atunci că orice nou capriciu al ei înseamnă sporirea suferinţelor tale! Oare asta-i dragoste? Dar, slavă Domnului, acum se pare că cerul s-a înseninat. Iată despre ce este vorba: iubirea ta, obosind, pesemne, să mai joace rolul Doroteei celei îndrăgostite nebuneşte, a hotărât, în sfârşit, să-şi vâre minţile în cap şi să trăiască după cum îi dictează datoria, iar nu capriciile. Nu fi amărât. Este în relaţii destul de bune cu soţul ei, şi în văzul Petersburgului întreg s-au plimbat ostentativ în sanie deschisă, iar de curând au plecat în Italia. Ştiu că vestea mea te va întrista, dar întristarea ta nu va fi de lungă durată, fiindcă vei înţelege că, odată cu tinereţea, femeia pierde şi multe din cele ce nouă ni se par a fi în ea eterne, sunt descoperite alte calităţi, alte înclinaţii şi trăsături, dar tot ce a fost mai înainte a dispărut. Setea de tihnă, presimţirea maternităţii – iată ce-i oferă natura şi n-are niciun sens să i te opui. Nu fi amărât. Încântătoarea-i nechibzuinţă şi fascinaţia n-au durat prea mult, apoi a venit vrăjitoarea care te-a prins şi pe tine în mreje, şi de care nici ea n-a mai putut scăpa. Tu o să te înzdrăveneşti, o să te linişteşti, totul o să fie cum a fost, apoi şi ea se va simţi mai bine în cercul condiţiilor şi obligaţiilor fireşti. Nu fi amărât. Plecarea ei a fost mare sărbătoare pentru cercul nostru. Ce minune! Acum, poate, nu vor mai exista obstacole, şi Suveranul, cu bunătatea şi simţul dreptăţii ce-l caracterizează, va putea, în sfârşit, să-ţi ierte pedeapsa grea şi pentru tine, şi pentru el. Nu fi amărât, dragul meu, fericirea nu e departe...”

88

Lovitura a fost atât de neaşteptată, încât multă vreme n-am fost în stare să-mi adun gândurile şi să-mi închipui cât de cât această metamorfoză. Am depus eforturi supraomeneşti, şi Margot a apelat la subtilitatea ei feminină, şi memoria noastră a fost aţâţată, întrucât ne aminteam cele mai mici amănunte cu ajutorul cărora speram să dezlegăm enigma acestei întâmplări. Crâmpeie jalnice, ştiute de noi, căpătau în creierul nostru înfierbântat dimensiuni gigantice, în faţă ne apăreau imagini monstruoase, presupuneri delirante ne bântuiau sufletul... Ce? Cum? Pentru ce? Din ce pricină?

Fireşte, domnul van Schonhoewen în căftănelul său şi cu paloşul de carton în mâna îngheţată continua să alerge pe întrecute prin grădina înzăpezită, dispreţuind compromisurile şi viitoarele voiaje în Italia. Fireşte, Lavinia Brawura, scuturându-şi aripioarele transparente, se pregătea pentru a nu ştiu câta oară să străbată întinderile ruseşti... Însă doamna Ladimirovskaia, care pentru mine devenise o enigmă, care se plimba noaptea prin cameră, cu cearcăne sub ochi, trasă la faţă, urâţită, care nu mai era în stare nici măcar să-l sperie cu neputinciosul *lefaucheux* pe doctorul turmentat, doamna Ladimirovskaia, care şi-a vătămat măruntaiele, zdruncinată în tot felul de căruţe şi rădvane, ea ce făcea? Ea se plimba prin cameră, se aşeza în fotoliu, se ridica din nou. În sfârşit, a deschis uşa şi s-a dus la domnul Ladimirovski. Iar el? El i-a sărit în întâmpinare şi, în hohote de plâns, şi-a lăsat capul pe umărul ei? Oare în această scenă neînchipuit de vulgară să se afle secretul tuturor evenimentelor ce aveau să vină?...

Cunoscându-l cât de cât, puteai presupune că fără să se grăbească, lăsându-i răgazul să se perpelească, să sufere, a intrat el însuşi în camera ei, dar nu în halat şi cu lumânarea în mână, ci îmbrăcat într-o redingotă fără cusur. Şi dacă el alcătuise scrisoarea către moştenitor, cu rugămintea de a-i fi adusă înapoi tânăra extravagantă, atunci el ştia de bună seamă ce va urma după asta, el se pregătea, repeta, ca măcar de data asta să nu rămână cu buzele umflate. El a intrat la ea. În sufletul său se războiau două sentimente: îi era ruşine de jalnica ispravă cu scrisoarea către moştenitor, însă dorinţa de a-şi salva femeia iubită de la decădere ieşea biruitoare. „Lavinia, a spus el aproape calm, eu am uitat totul. Nu s-a întâmplat nimic... Uitaţi şi dumneavoastră. Avem în faţa noastră o viaţă lungă. Încă nu-i prea târziu să luăm totul de la capăt.” „Am obosit, a zis ea. Am obosit şi m-am rătăcit. Trebuie să mă obişnuiesc cu dumneavoastră...”

Margot râdea de mine. „Prostii, a spus ea. Tu singur nu crezi în aceste prostii. Sentimentalismele nu duc la apropiere. Oricum ar fi el, orice bărbat,

trebuie să turbeze când are în faţa lui cauza suferinţelor sale, desfrânata, trădătoarea, pe care, deşi o iubeşte, îi e străină...” „Ah, Margot, – am spus eu nu prea sigur, e destul să începi a te tângui, pentru ca lipsa de voinţă să devină călăuza ta. A obosit, a obosit, a obosit... A capitulat, oare nu înţelegi?”

...El a intrat în camera ei îmbrăcat într-o redingotă fără cusur şi, văzând-o, a tresărit. Nici urmă de tinereţe, nici viclenie, nici vrăjitorie, nici zâmbet sarcastic, născut de o minte excesiv de impresionabilă, nici nemărginire în pupilele cenuşii, înaintea lui se afla o femeie istovită, într-o rochie mototolită, pometii erau şi mai ascuţiţi pe faţa palidă, în ochi îi încremenise noaptea fără speranţa că vor mai răsări zorile, şi apoi, doamna Ladimirovskaia stătea, nu ştiu cum, într-o parte, uşor încovoiată, de parcă se temea că dintr-o clipă-ntr-alta o s-o lovească, dar poate chiar se temea, fiindcă faţa lui nu prevestea nimic bun, şi el a spus: „Doamnă, nu vi s-a urât să tot umblaţi haihui prin Rusia, dezonorându-mă, semănând tulburare în sufletele oamenilor şi stârnind dezgust prin fiece gest al dumneavoastră? Cu neruşinarea unui sclav răsfăţat, aţi crezut că totul vă este îngăduit şi că răbdarea mea nu are margini. Trebuie să vă dezamăgesc. Vă rog să părăsiţi casa mea, duceţi-vă la *maman*, la naiba, la dracu’, unde poftiţi!” „Bine, a spus ea supusă şi, pare-se, chiar cu uşurare. Plec. Sunteţi bun să porunciţi să pregătească echipajul?”

Dar şi această presupunere a dat greş, fiindcă voiajul în Italia era o realitate, iar doamna Ladimirovskaia, oricât ar fi fost de obosită şi descumpănită, n-ar fi căzut în genunchi, cerşind un an de fericire pe litoralul napolitan. Şi pe lângă asta, cum s-a aflat, cu puţin înainte de plecarea în Italia, soţii s-au plimbat prin Petersburg în sanie deschisă, parcă pentru a-i vedea toată lumea, stârnind puzderie de vorbe şi bârfe.

...El o bătea, o ameninţa că o va otrăvi, o va fugări cu câinii, noaptea, legată, o va trimite la ţară şi o va închide în hambar, în magazie, în beci, o va zidi în perete. Era cuprins de atâta turbare, pe deplin motivată în situaţia lui, încât aproape îţi venea să crezi că e în stare de toate acestea. În faţa încrâncenării lui, ea s-a simţit neajutorată şi slabă, deoarece încă de mai înainte era zdrobită, şi umerii ei firavi s-au frânt încă de când a traversat Rusia, plecându-şi capul cu îndărătnicie şi strângându-şi buzele zeflemitoare. Şi acum ameninţările lui, şi gesturile grăitoare, şi loviturile cu pumnul în masă, şi slugile speriate... Da, însă cum rămâne atunci cu plimbările lor prin oraş, în sanie deschisă, când ea, cum se povestea, avea

faţa fericită îndreptată spre el, iar el era tolănit, mulţumit, cu ochii mijiţi, deja pe jumătate cufundaţi în valurile calde ale golfului Neapole?...

„Nu mai ştiu, a spus Margot, oftând. Mi se învârte capul. Nu văd nicio explicaţie. Doar n-o să apelăm la basme şi alte bazaconii ca să dezlegăm această enigmă.” Dar în vreme ce ea, frângându-şi mâinile, încordată şi deznădăjduită, striga în gura mare soluţii deşarte, încât pereţii casei noastre se zguduiau şi vasele zăngăneau, în vreme ce ea clădea explicaţie peste explicaţie, şi acest turn firav, atingând tavanul nu prea înalt, se spulbera ca praful, am înţeles pe neaşteptate că noi, respingând cea mai banală dintre versiuni, din preferinţă pentru rezolvări sofisticate, ne îndepărtam tot mai mult de singura explicaţie posibilă, socotind-o falsă... De ce? Oare eram într-adevăr siguri că lumea închipuită de noi este atât de elegantă, consecventă, nestrămutată, veşnică şi durabilă, orice s-ar întâmpla, iar evoluţia ei este întotdeauna neschimbătoare? De ce orice abatere a ei de la linia obişnuită în direcţia care ne convine o socotim desăvârşire, iar pe cea în altă direcţie – trădare?...

Într-una din seri, Lavinia Ladimirovskaia, care la cei douăzeci şi doi de ani ai săi părea de treizeci, stinsă, obosită, pierzându-şi voinţa de împotrivire din pricina zădărniciei eforturilor, a impasului, a spaimei insuflate de aerul imperiului, a intrat ea singură în camera lui, ţinând o lumânare în mână... Nu ştiu la ce se gândea şi nici măcar dacă se gândea la ceva în clipa când păşea pragul camerei lui. „Nu, nu, a exclamat Margot, aşa ceva nu se putea întâmpla! Cât eşti de crud!...” Şi a început să plângă, dar nu pentru că presupunerea mea părea neverosimilă şi jignitoare, ci fiindcă, dimpotrivă, ceea ce era jignitor în presupunerea mea înspăimânta prin verosimilitate. „Atunci ce s-ar fi putut întâmpla? am strigat eu. Gândeşte-te! Gândeşte-te!... A intrat şi gata!... Totul s-a sfârşit!... De ce nu s-ar fi putut întâmpla aşa ceva?!”

I-am scris lui Miatlev o scrisoare amănunţită şi nervoasă, în care îi povesteam despre cele întâmplate şi despre presupunerile mele. (Ulterior, scrisoarea asta s-a pierdut şi nu pot s-o redau în întregime.) Ţin minte că îl consolam pe prietenul meu şi încercam chiar să glumesc, comparându-l pe domnul van Schonhoewen cu doamna Ladimirovskaia, apoi încă ceva referitor la rănile eroice ale lui Miatlev, care, cu toată zădărnicia lor, par totuşi mai vrednice de laudă decât toate traumele sufleteşti (acum uitate) ale cunoştinţei noastre comune, care s-a maturizat numai pentru a naşte copii legitimi şi nu pentru a lupta cu cerurile. „...Ascultă, Miatlev, eu văd în asta

semnul tainic, binecuvântat, al Providenţei, care nu poate îngădui ca voi, amândoi, să pieriţi, încercând în zadar să arătaţi lumii că dragostea voastră e mai puternică decât indiferenţa ei monstruoasă. Ea a obosit, Miatlev, a cedat, hai s-o iertăm. Nu poţi folosi la nesfârşit aripioarele transparente, firave, în acest climat umed, stătut, ucigător!” Apoi, pierzându-mi evlavia dinainte, făceam consideraţii despre ereditate, despre sângele gros şi vâscos al doamnei Tucikova, moştenit, fără îndoială, de fiica ei. „...iar femeile practice din ziua de azi, mai devreme sau mai târziu, cad sub influenţa acestui lichid fierbinte, care îmbată mai dihai decât vinul... Viaţa noastră, Miatlev, a fost încântătoare, dar în faţa vârstei, îndemnurilor sângelui şi oboselii suntem neputincioşi. Hai s-o iertăm, Miatlev!”

Slavă Domnului că scrisoarea s-a pierdut, fiindcă prin felul ei confuz, neconvingător, mirosea a indiferenţă. Şi astăzi mai roşesc când mă văd umplând grăbit pagină după pagină cu sentinţe străine şi absurde...

Fireşte, scrisoarea Casandrei l-a uimit pe Miatlev: ce însemna pentru el să şi-o închipuie pe Lavinia plimbându-se în sanie deschisă aproape braţe-n braţe cu domnul Ladimirovski? I-a scris sorei o epistolă lungă, ironică şi consolatoare, făcând aluzie directă la pasiunea domnişoarei de onoare de a prezenta evenimentele petrecute în stilul coridorului domnişoarelor de onoare de la curte. A scăpat cu totul din vedere pe doamna Ladimirovskaia, continuând ca de obicei să discute despre domnul van Schonhoewen, închipuindu-şi-o în taină pe sora de caritate Ignatieva, cu veşmintele ei scrobite şi foşnitoare, nedespărţită de durerile lui. Expunându-i toate acestea sorei sale, el a rugat-o, parcă în glumă, să-i trimită, dacă este posibil, cel mai complet atlas geografic. *Post-scriptum*-ul era auster şi trist: „Ţii minte, Liza, cum societatea, tulburată de plecarea noastră neaşteptată, făcea presupuneri, născocea, străduindu-se ca născocirile ei să pară născociri adevărate, şi, astfel, toţi încercau să-şi înfrumuseţeze şi să-şi umple viaţa lor deşartă? Atunci au apărut poveştile despre imensele comori ce le-am luat cu mine, despre intenţiile mele de a o vinde pe Lavinia, după ce mi-am făcut plăcerea, pentru seraiul sultanului turcilor... Când, de fapt, adevărat a fost drumul spre Kodjori, oşteanul cel pirpiriu, şi supărarea împăratului, şi întunericul. Crezi că mai are rost să dau importanţă născocirilor voastre?”

Din scrisoarea mea reieşea că totuşi Italia nu este o născocire, şi acest lucru l-a pus puţin pe gânduri, dar nu pentru multă vreme. Primise deja atlasul şi s-a apucat să-l studieze cu meticulozitatea omului de ştiinţă, procurându-şi în prealabil un compas. Rezulta că din Neapole, mergând

spre nord, cu toate întârzierile, poţi ajunge la hotarele Rusiei aproximativ în două săptămâni. Iar călătoria pe mare până la Odesa putea să dureze mai mult, dar din Odesa până la fortăreaţa din prima linie, în care se afla Miatlev, nu era decât o azvârlitură de băţ. Vreme de câteva luni el a aşteptat două scrisori: prima, într-un plic parfumat, de acolo, de la Lavinia, cu datele voiajului plănuit, ale fugii, ale zborului, ale căderii din ceruri; şi cea de a doua – cu graţierea. Timpul însă trecea şi aşteptarea părea zadarnică. Războiul din Caucaz părea o joacă pe lângă evenimentele din Crimeea, încotro se scurgea tot ce clocotea de viaţă, dornic să-şi măsoare puterile cu noii duşmani. La început, sângele prisoselnic a fost vărsat din belşug, cu uitare de sine, apoi, când a mai rămas puţin, s-au gândit să-l cheltuiască cu chibzuinţă, dar acum el curgea, singur, fără să ţină seama de socotelile şi eforturile eroice ale numeroşilor şi nobililor săi jertfitori. În sfârşit, a sosit o scrisoare, dar nu de la Lavinia, ci de la colonelul Berg. Din scrisoare răzbăteau tristeţea şi nedumerirea, se simţea că mirosul prafului de puşcă nu prea mai este aţâţător, iar dorinţa oarbă de a făptui acte de vitejie nu mai zdruncină organismul sănătos al posesorului baionetei de aur. „...Tunurile noastre ruginite sunt neputincioase în faţa artileriei franceze, scria el. Tuciuriii şi englezii sunt dibaci şi perfizi, ne împuşcă de la mare distanţă, fregatele de război par nişte jucării demodate, atacăm în formaţie de paradă până ce nu mai rămâne nimic din noi. Din Petersburg grăbesc încoace fericiţii naivi şi orbi, temându-se că vor scăpa ziua victoriei, însă foarte curând împărtăşesc soarta celorlalţi. Acum, că nu mai este Coco, intendenţii ne hrănesc cu raţii de înfometare. Dacă Dumneavoastră, prinţe, nu eraţi invalid în Caucaz, puteaţi muri aici de dizenterie...” Disperarea i-a dezlegat limba lui Mişka Berg, şi luptătorul a devenit îndărătnic; despre asta vorbea şi ostentativul „prinţe” – un mic protest împotriva anilor de autoîncântare...

Figura cunoscută a greieraşului a răsărit brusc dintre flori... Miatlev a întâlnit acest greieraş într-o zi de primăvară, pe malul râului, când stătea întins pe covorul proaspăt şi verde, potopit de tulpini, de petale şi zumzet. Acest mesager demodat venit dintr-o lume necunoscută şi fericită a apărut dinaintea lui pe neaşteptate, încet, şi s-a oprit, holbându-şi ochişorii negri. În ei se citea o uimire prietenoasă. Greieraşul a ţârâit uşor şi, drept răspuns, Miatlev i-a spus o mulţime de cuvinte mângâietoare. Greieraşul avea o faţă aspră, de ascet, dar ochişorii îi străluceau şi coatele ascuţite erau depărtate nespus de graţios. A ţârâit din nou despre ceva veşnic, de mult uitat. „Ah, tu, semeţule!” a zis Miatlev. Şi-a dat seama că greieraşul l-a auzit şi a luat

cuvintele lui drept răsplată, apoi s-a îndepărtat vioi şi plin de siguranţă. În amintirile aproape şterse despre copilărie figura şi această făptură cu picioruşe subţiri, care apare în faţa noastră şi o observăm numai în clipele de deznădejde, de îngândurare melancolică şi de îndoială în posibilitatea continuării fericite a vieţii. Cine ştie, poate că din parcul petersburghez a făcut o mie de verste până aici, ca să amintească soldatului deznădăjduit mica lor taină, pentru care trăiesc pe această lume. Miatlev a fluierat după el, dar musafirul nu s-a întors şi doar ţârâitul lui triumfător s-a auzit multă vreme în vecinătate.

Aştepta scrisoarea cu graţierea, dar a venit ordinul să fie trecut în detaşamentul invalizilor, însărcinat cu garda în interiorul fortăreţei. Asta părea tot un fel de graţiere, fiindcă însemna că este lăsat în pace, să şchiopăteze nestingherit până la sfârşitul zilelor, folosindu-se de micile pomeni ale Casandrei. S-a mutat în casa comandantului, chiar în odăiţa în care a stat cândva von Müffling. Adèle l-a rugat s-o înveţe franţuzeşte, şi el a fost de acord. Lecţiile decurgeau când mai bine, când mai rău, dar treptat cercul elevilor lui s-a lărgit, căci Adèle i-a mai adus doi băieţi, odrasle de ofiţeri, care s-au apucat să înveţe aritmetica şi istoria sub îndrumarea lui. La una din lecţii, i-a dictat Adèlei în franceză: „Domnul van Schonhoewen a plecat din Neapole cu ultima diligenţă”. Adèle s-a apucat să scrie, dar s-a oprit brusc şi l-a rugat să înlocuiască numele bizar cu altul mai melodios. „Bine, a râs Miatlev. Fie ca dumneavoastră.” Şi a dictat: „Domnul Ivanov a plecat din Neapole...”, dar a simţit numaidecât că-şi pierduse interesul pentru mersul ulterior al evenimentelor.

De la domnul van Schonhoewen n-avea nicio veste. Chiar dacă ar fi călătorit cu catâri, făcând lungi opriri prin hotelurile europene, chiar dacă toate curiozităţile întâlnite în drum i-ar fi stârnit mare interes, căruţa ninsă trebuia să fie undeva pe aproape, lângă casă, şi pelerinul ostenit trebuia să-şi desfacă braţele îngheţate.

„Ivanov din Neapole... a zis Adèle. Ce prostie... Ce căuta el acolo?... Dumneavoastră nu vi se pare că doctorul nostru seamănă cu doctorul Ivanov?” Miatlev nu găsea nicio asemănare, însă întrebarea l-a făcut să ciulească urechile. „Dar cum rămâne cu mormântul? a întrebat el... Căci doctorul Ivanov s-a înecat atunci?...” „Eee, a zâmbit ironic Adèle. Parcă e greu să umpli cu pământ...” – şi a privit întrebător la Miatlev...

Atunci şi-a adus aminte cum într-o zi a fost martor involuntar la un dialog plictisitor care avea loc în sufrageria din casa comandantului între

Adèle şi doctor. Vocile lor se auzeau desluşit, prin fereastra deschisă, în odăiţa lui Miatlev.

— Nu cumva dumneavoastră îi invidiaţi, întrebase Adèle sfidător.

— Nu, eu pur şi simplu îi admir! a hârâit doctorul. Mă gândesc cât de accesibile le sunt toate! Când omul are sânge albastru, n-are de ce se teme în viaţă: ea singură se îngrijeşte de el, singură, singură.

— Mai bine v-aţi îngriji de dumneavoastră, l-a sfătuit ea sincer. Uitaţi-vă la dumneavoastră...

— De ce să mă uit? a râs el. Eu sunt un om terminat. Puţinele mele calităţi mi-au fost de ajuns pentru jumătate de viaţă. Când trăiam, încă îmi spuneam: o să fac totul, o să cos zece picioare, o să tai opt mâini, o să spintec o sută de burţi, o să le dau la toţi purgativ – oare asta nu înseamnă menire? Acum mi-e greaţă de toate astea, şi gata. Şi sunt murdar, jegos şi, poate, chiar ticălos.

— Ei poftim, aţi început să vorbiţi aiurea! s-a arătat ea indignată.

— E adevărat, a zis el. Uite, de Miatlev nu se lipeşte nimic. Cât rău a făcut în viaţa lui, pe câte a nenorocit, degeaba, e chipeş şi viguros; n-are picioare, dar dansează; câte femei nu i-au spălat picioarele! Şi-atunci nu-i el un om norocos? Fireşte, dacă aş fi crescut şi eu într-o casă ca a lui, în îmbelşugare, puteam şi eu să-mi fac de cap, aş fi fost şi eu admirat. E drept, niciunul nu ne-am ales cu nimic, dar el are ce-şi aminti, închizând ochii fericit, iar eu am după ce jeli... Mare deosebire... el însuşi... să se amăgească... străine... perfecţiune... adăpost..

Miatlev s-a mişcat pe scaun, şi ei au tăcut.

— „Sânge albastru, sânge albastru...” a spus Adèle arţăgoasă. Uite, prinţesa chiar avea sânge albastru: pe ea n-o poţi ţine sub lacăt...

— Care prinţesă? a întrebat doctorul răutăcios. Ailaltă sau asta?

— Ne lipsim de aluziile dumneavoastră, a spus Adèle. Când cineva stă de vorbă cu dumneavoastră, ar trebui să preţuiţi...

Miatlev şi-a zis că acum, cu picioare străine, n-o să mai ajungă nicăieri, că vremea visărilor nechibzuite a trecut. Nu-i rămâne decât să trăiască şi să viseze pe furiş la valurile albăstrii, calde şi domoale ale golfului Neapole...

Şi-a amintit de acest dialog acum când vorbiseră de doctorul Ivanov.

— Seamănă, seamănă, îl întărâta Adèle. Este leit doctorul Ivanov. Îl visez noaptea. Eu, proasta, voiam să-l fac să se însoare cu mine, îmi ziceam – mă mărit cu el, îl vindec de beţie... Iar el s-a vindecat singur.

— Nu mai trăncăniţi prostii! a strigat Miatlev. Nu mai pot să ascult! – S-a uitat în ochii Adèlei şi atunci a simţit cum ceva albastru i s-a răspândit încet prin vine... Şi s-a gândit că acum e rândul lui să alerge spre Lavinia în calitate de frate de caritate...

89
Capitol intercalat

— Acum este foarte greu să mai garantez pentru sfârşitul fericit al bolii, spuse doctorul Mandt, ieşind din cabinetul împăratului. Alaltăieri, era încă posibil, însă după ce suveranul a riscat să se ducă în piaţă...

Alexandra Feodorovna îl asculta tăcută.

— Astăzi febra este mult prea mare şi deliează, spuse Mandt. Ieri nu delira, speram că ceaiuri fierbinţi...

— Poate ar trebui să vorbesc cu el? întreabă împărăteasa, şi doctorul înţelese că ea se referă la sfânta împărtăşanie.

Într-adevăr, ieri nu delira, dar azi-dimineaţă, când Nikolai Pavlovici i-a rugat pe toţi să se retragă şi să-l lase singur în cabinet, când i-a rugat, şi uşa cea grea s-a închis, el a văzut numaidecât cum o femeie necunoscută a intrat fără zgomot în cabinet şi s-a aşezat în fotoliul de lângă căpătâiul lui. De fapt nu putea să susţină că îi era cu totul necunoscută. I s-a părut că o cunoaşte bine, dar nu putea să-şi dea seama nici cum o cheamă, nici cine este, nici de unde o poate cunoaşte.

— Cine eşti? a întrebat el, încercând să fie cât mai prietenos, dar ea n-a răspuns.

El o privea din profil. Ea sta cu faţa întoarsă spre fereastră, tăcută, netulburată, străină, într-un veşmânt ciudat, cu o bonetă adâncă. Figura ei nu exprima nimic: nici durere, nici bucurie, nici presimţire a furtunii, nici plăcerea anticipată a sărbătorii – nimic. Ea era prezentă.

— Ţi-e frică de mine? a întrebat el şi a înţeles numaidecât că ea nu se teme de el. Ce proastă, a spus el în şoaptă, proastă, proastă, proastă şi atunci ea a dispărut. Adică s-a ridicat, fără să se uite la el, şi a ieşit. „Interesant, şi-a zis el, nişte cunoştinţe întâmplătoare din trecut, nişte chipuri uitate s-au adunat, s-au contopit şi acum nălucesc pe dinaintea mea.” A început să aştepte o nouă apariţie a necunoscutei, încerca să nu se mişte, să nu respire, îşi îndrepta ochii spre fotoliu, îi închidea, dar femeia nu mai apărea. I-a povestit fiicei despre această vedenie.

— Vi s-a năzărit, a spus Maria Nikolaevna speriată. Uitaţi-vă, nu e nimeni…

Şi-a întors înciudat faţa de la fiica preferată, zicându-şi că de n-ar fi fost războiul, adică războiul putea să fie, dar nu această ocară a necurmatelor înfrângeri, această ruşine apăsătoare, această neputinţă surprinzătoare a armamentului, jignitoare şi pentru el, şi pentru Rusia întreagă, că de-ar fi sosit veşti care să anunţe victorii, cum s-ar fi cuvenit să fie, şi toţi, zâmbind bucuroşi, ar fi vorbit numai despre victorii, atunci, pesemne, nici răceala cea blestemată care s-a agăţat de el n-ar fi fost atât de covârşitoare, dar, iată, acum, una peste alta... Şi în femeia necunoscută de adineauri vedea o mustrare tăcută, de parcă făcea aluzie la nu ştiu ce păcate ale lui, proasta, şedea cu faţa spre fereastră...

— Mi s-a năzărit? a întrebat el. Eşti sigură? şi a cerut băutura din lămâie.

Maria Nikolaevna i-a povestit Alexandrei Feodorovna că tatăl văzuse nu ştiu ce femeie, care, cum i s-a părut lui, şedea lângă pat, şi chiar i-a descris veşmintele, ţinând minte, mai cu seamă, boneta ei adâncă...

— Păi astăzi nu se mai fac astfel de bonete, a ridicat mama din umeri, dar numaidecât a zâmbit tristă: Vorbim prostii... Îi este rău. Doctorul Mandt e îngrijorat. Cu sănătatea lui şubredă, la vârsta lui, gripa asta...

În prezenţa împăratului, pe faţa doctorului Mandt înflorea neschimbatul zâmbet profesional de încurajare, care putea să încurajeze doar pe proşti. Îndeobşte, toţi doctorii îl enervau; erau mulţi, şi fiecare dădea la o parte pătura de postav cenuşiu şi îi atingea trupul cu nişte obiecte reci de metal, cu degetele, îl rugau să deschidă gura, încât era nevoit să se aşeze în capul oaselor şi să caşte gura, văzându-se, din afară, în cea mai proastă lumină, semănând cu un caras scos din apă. Totul era cu atât mai umilitor, cu cât boala trecea de la sine, iar şiretlicurile doctorilor n-aveau niciun rost.

— Apariţia dumneavoastră în piaţă, alaltăieri, a agravat gripa, a spus doctorul Mandt. Se aud raluri în plămâni. Nu respiraţi greu?

— Nu, nu respir greu, a răspuns Nikolai Pavlovici cu îndărătnicie de copil, deşi la fiecare inspiraţie adâncă simţea o înţepătură în piept şi se pornea tusea.

Alaltăieri, se sculase din pat şi, străduindu-se să păşească vioi, a ieşit să vadă trupele care plecau la război, în Crimeea. Avea ameţeli, astfel că n-a urcat în şa ca de obicei, ci a inspectat regimentele într-o sanie deschisă. Era

înconjurat de suită. Trupele erau proaspete, scoase ca din cutie. L-au aclamat cu entuziasm, dar el ştia că şi acestor oşteni, ca şi celor dinaintea lor, le este sortit să nu se mai întoarcă. Minuni nu există. Ceva se întâmplase, ceva se frânsese, trosnise, şi armata care băgase spaima în lume se prăbuşea ca o căsuţă din cărţi de joc, şi toţi cei care până atunci tremurau numai când era pomenită acum râd, arătându-i cu degetul înfrângerile...

Fiecare ştire nouă de pe front suna ca semnalul unui dezastru. Fiecare curier nou, plin de praf, care sosea de acolo, arăta ca ultimul rămas în viaţă. Armata cea mare – divizii, regimente şi batalioane, scoase ca din cutie, mirosind a parfum franţuzesc, a dohot, a curele noi, a tutun, care în marş băteau pasul toţi ca unul, armata cea mare, aidoma unui fluviu, se scurgea năvalnic spre mare ca să nu se mai întoarcă niciodată.

„De ce, îşi zicea Nikolai Pavlovici, de ce, de ce nu sunt în stare să-i lovească, să-i arunce în mare pe francezi şi pe englezi, să-i zdrobească şi să se întoarcă, să se întoarcă? Prin ce sunt mai slabi? De ce, de ce?... îşi zicea el sub vântul de februarie. De ce această mulţime de eroi puternici şi frumoşi, la fel de bine îmbrăcaţi, care strigă entuziastul «ura», vioi, isteţi, de ce nu poate, nu poate?... Şi pe urmă toţi cedează poziţie după poziţie şi zac cu mâinile întinse, şi cedează poziţie după poziţie, poziţie după poziţie... Îşi zicea el, privind trupele aliniate pentru rămas-bun. Poate sunt de vină generalii? Dar toţi sunt acoperiţi de răni, încercaţi, devotaţi, care nu-şi cruţă viaţa, fac totul... Însă de ce, de ce?...”

Stătea în sania deschisă. Sania înainta încet de-a lungul frontului. Trupele strigau „ura”. Încă de dimineaţă febra crescuse, începuse să strănute şi să tuşească puternic şi era nevoit să ţină batista în mână. Când tuşea, i se cutremurau obrajii.

„A îmbătrânit de tot”, s-a gândit doctorul Mandt şi a zis:

— Măria ta, am datoria să vă previn că riscaţi mult expunându-vă frigului în stare de gripă.

— Dragă Mandt, a spus Nikolai Pavlovici, dumneata ţi-ai făcut datoria prevenindu-mă, mi-o voi face şi eu pe a mea şi-mi voi lua rămas-bun de la aceşti soldaţi care se duc să ne apere.

Îşi dădea seama că dacă ar face un efort şi i-ar arunca pe vrăjmaşi în mare, atunci şi contemporanii şi urmaşii ar avea de ajuns ca să justifice orice pierderi, dar el ştia, de asemenea, că aşa ceva nu e cu putinţă.

Întorcându-se la palat, s-a simţit mai rău, febra crescuse. Toţi se agitau fără rost, vorbeau în şoaptă, dar lui i se părea că toţi vorbesc despre ruşinea

din Crimeea, îşi dau cu presupusul, chibzuiesc, crezându-se deştepţi. „Interesant, îşi zicea el, luptându-se cu tusea şi cu iritarea surdă, dacă le-ai îngădui să-şi spună părerea, ce-ar ieşi? Ei socotesc că eu din ambiţie nu închei pacea izbăvitoare. Proştii, nu înţeleg că sângele are preţ cât e fierbinte, o clipă, iar pe urmă şi întotdeauna numai gloria are preţ.”

Azi-dimineaţă s-a simţit şi mai rău. Discuta cu fiul cel mare, Alexandr Nikolaevici, iar când i s-a făcut rău, adică i-a crescut temperatura şi capul a început să-l doară şi mai tare, i-a făcut semn să plece. Însă moştenitorul n-apucase să iasă când acea necunoscută s-a lăsat în fotoliu, aţintindu-şi privirea pe fereastră. Încerca o senzaţie stranie: parcă-şi dădea seama de scopul vizitei ei, dar nu putea să formuleze asta, nu ştia cum s-o numească, nu găsea cuvintele necesare. Fireşte, simţea o anume idee tulbure, ceva îi licărea în conştiinţă: cine este ea şi cu ce scop a venit, însă numai îi licărea. Singurul lucru de care îşi dădea seama limpede era faptul că, deşi se temea de ea, o dispreţuia, chiar o ura, totuşi o aştepta, se temea şi o aştepta, o respingea şi se simţea atras de ea.

Ea şedea nemişcată, fără să-l privească, dar nişte fire tainice se întinseseră între ei, nişte unde nevăzute circulau lin, cu înfrigurare, de la ca către el şi îndărăt şi acum se puteau descurca fără cuvinte... Prima dată, tăcerea ei i s-a părut rău prevestitoare, neclintirea – fatală, dar acum impresia asta dispăruse; dimpotrivă, acum începea să-şi dea seama că ea venise să-l ajute, deşi, pare-se, nu prea vedea cum o să facă asta, cum o să facă asta... Chiar s-a întristat când ea a dispărut din nou.

— Mi-e frică de ea, îi spuse el Alexandrei Feodorovna. Mă dezgustă, dar simt că nu pot fără ea, n-o să pot... – şi zâmbi. Pesemne, din pricina febrei?

— Ciudat, rosti ea repede. Apare în vis?

— Nu chiar, răspunse el luptându-se cu tusea. Desigur, îndeobşte e vis, dar nu ca de obicei... Am sentimentul că o cunosc de mult, dar ea nu este din cercul nostru... noooostru... uu... uu...

Alexandra Feodorovna scoase un ţipăt şi se uită spre Mandt. Doctorul dădu pătura la o parte şi îşi lipi urechea de pieptul lui Nikolai Pavlovici. Împăratul deschise ochii şi spuse, continuând discuţia:

— Îmi dă de înţeles că am mare nevoie de ea. Ce să însemne asta?

Alexandra Feodorovna dădu maşinal din cap. Ea şedea alături, dar părea foarte departe... „Cine este?” se întrebă Nikolai Pavlovici, referindu-se la soţie. Şi dori s-o vadă pe necunoscută. Îşi dădea seama că

toţi membrii familiei şi colaboratorii lui cei mai apropiaţi nu o cunosc pe această femeie, fiindcă ea nici nu apuca să dispară, şi numaidecât apăreau Alexandr Nikolaevici, încruntat şi îngrijorat, sau soţia, sau Sanny, sau Mandt, sau se furişa Orlov, bâiguind nişte comunicări fără noimă. Toţi îi erau cunoscuţi, însă tulburi şi nu prea de înţeles.

— A sosit un curier din Crimeea, spuse Alexandr Nikolaevici. Iar prinţul Menşikov cere îngăduinţa voastră...

„Cere îngăduinţa noastră, îşi zise Nikolai Pavlovici, simţind enervare şi durere. Cere îngăduinţa, îngăduie să ceară...” Durerea devenea de nesuportat. Necunoscuta şedea în acelaşi loc, acum el ştia că ea a venit să-l izbăvească de durere, de ruşine, de la dezastru. „Aş vrea să ştiu ce preţ o să ceri”, spuse el, dar în adâncul sufletului ştia care-i preţul, însă se prefăcea că nu înţelege. Pesemne că se supărase pe el, fiindcă s-a îndepărtat ostentativ. Apoi el se simţi mai bine, de parcă înlăuntrul lui ceva greu, în sfârşit, se rupsese.

— Ptiu, răsuflă el. Pare-se că m-a mai lăsat – şi se uită la cei prezenţi, tăcuţi şi îngrijoraţi, cu ochii lui albaştri, tulburi şi bulbucaţi. Vântul ăsta de februarie... cu el nu-i de glumit...

Toţi cei din jur zâmbiră încurcaţi, încuviinţară, se mişcară, gesticulară, de parcă se aflau lângă un nou-născut, şi el îşi zise că viaţa prea a trecut ca un fulger. Şi atunci îşi aminti toată viaţa lui, se văzu copil şi îi rugă pe toţi să se îndepărteze şi să rămână doar fiul cel mare.

— Cred că mă simt mai bine şi am o idee, îi zise el lui Alexandr. Tu, Saşa, să nu-ţi închipui că am de gând să-ţi fac morală, să-ţi dau poveţe, nicidecum – şi îi făcu cu ochiul. Acolo, în sertarul mesei, se află nişte vechi însemnări despre copilăria mea şi vreau să-mi citeşti din ele nişte fragmente.

Observă cu plăcere că fiul său se înroşise, răsfoind caietul cel vechi, închise ochii şi i se păru că îşi aude glasul din tinereţe.

— „Pe părinţii mei îi cunoaşte toată lumea, pot să mai adaug doar că eu m-am născut în Ţarskoe Selo, la 25 iunie 1796... Cred că naşterea mea a fost pentru împărăteasa Ecaterina ultimul eveniment fericit din viaţa ei: a dorit să aibă un nepot, iar eu, cum se spune, am fost un copil mare şi sănătos, încât chiar ea, când m-a binecuvântat, a exclamat: «Tiii, ce mai voinic!...» Pe lângă mine au fost numite scoţiana miss Lion, luată de la generăleasa Cicerina, şi doamnele Siniţîna şi Panteleeva – pentru servicii de

noapte; în afara lor, mai aveam pe lângă mine încă patru cameriste şi o doică – ţărancă din Moskovskaia Slavianka...”

— Ce stare ciudată, rosti Nikolai Pavlovici ca pentru sine. Sunt şi nu sunt bolnav, nu mă doare nimic, mi-e şi teamă... – şi din nou închise ochii.

— „...Cât a trăit împărăteasa Ecaterina, care a răposat la 6 noiembrie în acelaşi an, fraţii şi surorile mele, despărţiţi de mamă şi de tată, s-au aflat în îngrijirea unei stimate şi minunate femei, contesa Liven, pe care o iubeau mult şi care a fost un model de cinste, dreptate şi ataşament faţă de obligaţiile ei...”

— Da, da, zise Nikolai Pavlovici, cred că n-am făcut niciodată rău cu bună ştiinţă...

— *Papá*, vru să spună Alexandr Nikolaevici, dar tatăl îi arătă printr-un gest să continue.

— „...Tata a binevoit să mă înscrie în regimentul 3 de gardă. Odată, la Pavlovsk, îl aşteptam pe tata în camera de la parter, şi când a sosit, i-am ieşit în întâmpinare la poarta de la grădina mică. El, deschizând portiţa şi scoţându-şi pălăria, a spus: «Te felicit, Nikolaşa, cu prilejul intrării în regiment. Te-am numit în regimentul Izmailovski...» Într-o zi, când mă speriasem de zgomotul făcut de pichetul gărzii, aflat în vestibulul mamei din Palatul de Iarnă, tata, care trecea pe acolo, m-a luat în braţe şi m-a pus să-i sărut pe toţi cei din gardă... Tata ne iubea cu duioşie, şi odată mi-a dăruit o caleaşca aurită, cu jocheu şi doi cai scoţieni ca pana corbului... Felul nostru de viaţă semăna destul de mult cu viaţa celorlalţi copii, cu excepţia etichetei, căreia, atunci i se acorda o importanţă neobişnuită. Chiar de la naştere, pe lângă fiecare copil erau numiţi o bonă englezoaică, două femei pentru serviciu de noapte, patru infirmiere sau cameriste, o doică, doi valeţi, doi camerlachei, opt lachei şi opt fochişti...”

„Hm”, făcu Nikolai Pavlovici, fără să deschidă ochii.

— Închipuie-ţi, opt fochişti! rosti el, apoi îşi zise: „Ce căldură! Opt fochişti... Pe urmă încep bolile... Boala istoveşte organismul, slăbeşte, înmoaie creierul... Nu te simţi om întreg... şi ei, acolo, în Crimeea, au umplut toate spitalele cu bolnavi de tifos, de dizenterie, cu nebuni... pleacă cu steagurile fluturând şi se ţicnesc... iar proştii ăştia de curieri parcă sunt nişte maşini, toarnă pe nerăsuflate şi veştile bune, şi cele rele...”

— „...La ceremonia botezului toate slujitoarele erau îmbrăcate în crinoline şi rochii cu corset, chiar şi dădaca. Închipuiţi-vă figura ciudată a unei ţărănci din împrejurimile Petersburgului în crinolină, cu pieptănătură

înaltă, pomădată, pudrată şi strânsă în corset să se sufoce. Şi totuşi acest lucru era socotit indispensabil. Doar la naşterea lui Mihail, tata le-a scutit pe nefericite de tortura asta ridicolă...”

Nikolai Pavlovici încercă să se ridice în capul oaselor, patul de fier scârţâi sub el, dar nu se produse nicio schimbare. Fiul se aplecă să-l ajute, dar tatăl îi arătă că nu e nevoie. Alexandr Nikolaevici parcă vedea pentru prima dată patul simplu de fier de-a curmezişul cabinetului, perna de piele verde pe care se odihnea capul împăratului, pantofii găuriţi de la capul patului.

— Hai, hai, zise împăratul, ce spune mai departe?

— „...Dormeam pe paturi de fier. Două saltele de păr, tapisate cu pânză, şi o a treia, tapisată cu piele, şi două perne umplute cu fulgi alcătuiau aşternutul propriu-zis; vara ne acopeream cu pături de canafas, şi iarna, cu plăpumi vătuite, din tafta albă. De asemenea, pentru noapte se mai obişnuia şi scufia albă de bumbac, pe care însă nu ne-o puneam niciodată, fiindcă o uram încă de pe atunci..”

„Hm”, făcu din nou Nikolai Pavlovici.

— Şi încăpăţânarea noastră a pregătit treptat renunţarea la scufie, spuse el cu satisfacţie. Era o tradiţie atât de stupidă, încât noi, copiii, nu puteam să ne împăcăm cu ea...

— Da, multe s-au învechit şi par ridicole şi jalnice... rosti fiul...

— Cine poate şti ce s-a învechit şi ce nu?... şopti tatăl şi îşi zise că armele cu vergea ale apărătorilor Sevastopolului s-au învechit şi ele de mult şi sunt neputincioase în faţa armelor ghintuite ale englezilor.

— „...O să spun câteva cuvinte despre încăperile pe care le ocupam noi. Eu am locuit chiar de când am venit pe lume în aripa ocupată acum de Liceu...”

— Nu, zise Nikolai Pavlovici hotărât, trebuie să ştim asta, trebuie să ne străduim să ştim, trebuie să presimţim... Fireşte, nu toate ne sunt accesibile, dar trebuie să ne străduim... Ascultă, spuse el deodată, încet, cine era femeia aceea, atunci, la Ţarskoe Selo, înainte de carnaval, care stătea lângă tufişuri aproape de esplanadă, într-o rochie albastră, cu umbrelă galbenă?

— Care femeie? se miră fiul.

— N-am recunoscut-o, pe urmă a dispărut, spuse Nikolai Pavlovici deja fără interes. Hai, citeşte mai departe...

— „...Unul din ultimele evenimente ale acestei perioade, a cărui amintire îmi va fi întotdeauna preţioasă, este împrejurarea neobişnuită în

care l-am cunoscut pe celebrul Suvorov. Am intrat în biblioteca mamei de la Palatul de Iarnă şi am zărit o figură originală, plină de decoraţii necunoscute. Această personalitate m-a uimit. L-am copleşit cu o mulţime de întrebări, el a îngenuncheat înaintea mea şi a avut răbdarea să-mi arate şi să-mi lămurească totul. Apoi, l-am văzut de vreo câteva ori în curtea palatului cu prilejul paradelor, venind în urma tatălui meu, care mergea în fruntea gărzii.”

„Dar de ce, de ce, îmi zicea el, de ce trebuie să apar ridicol în ochii Europei? Vapoarele cuirasate dezvoltă o viteză mare, iar vasele cu pânze sunt neputincioase în faţa lor?... Şi parcă... dar de ce, de ce?... Când generalul Lamsdorf lovea copilul cu linia peste degete... când îl lovea, asta nu era jignitor... nu era jignitor... dar el nu se bucura cu răutate, precum vreun franţuz ticălos... dar de ce, de ce?...”

— „...Tata s-a mutat în palatul Mihailovski; noi, copiii, am plecat cu câteva săptămâni mai târziu, întrucât încăperile noastre nu erau gata. Tata venea adesea să ne vadă şi ţin bine minte că era grozav de vesel. Surorile mele locuiau alături de noi şi ne jucam mereu, şi ne dădeam cu sania – fotolii răsturnate – prin toate camerele şi pe scări; chiar şi mama lua parte la aceste jocuri... Ţin minte că peste tot era foarte umed şi puneau pâine proaspătă pe pervazuri ca să reducă umezeala. Nimeni nu se simţea prea bine, şi toţi regretau viaţa de la Palatul de Iarnă. Se înţelege că toate astea se spuneau în şoaptă şi între patru ochi, dar urechile de copil pot deseori să audă ceea ce nu trebuie să ştie şi să audă, şi aud mai bine decât presupun unii. Îmi aduc aminte că pe atunci se vorbea că Palatul de Iarnă va fi transformat în cazarmă; asta ne indigna pe noi, copiii, mai mult decât orice pe lume. Coboram cu regularitate la tata când se pieptăna. Asta se întâmpla întotdeauna în iatacul său; era într-un halat alb şi şedea în dreptul porţiunii dintre ferestre. Bătrânul Kitaev, în uniformă de husar, era frizerul lui şi îi ondula buclele. Îndată ce pieptănatul lua sfârşit, Kitaev închidea cu zgomot capacul metalic al pudrierei, şi acesta era semnalul pentru valeţi că pot să intre şi să-l îmbrace pe tata.

Odată, seara, în sufrageria cea mare era concert. În acest timp, noi eram în camera mamei şi priveam pe gaura cheii. Mihail, care avea trei ani, se juca singur într-un colţ. Englezoaicele, mirate că el nu ia parte la jocurile comune, l-au întrebat ce face, şi el, fără să stea pe gânduri, a răspuns: «Îl înmormântez pe tata!» Oricât de neînsemnate erau aceste cuvinte în gura unui copil, totuşi ele le-au speriat pe bone. I-au interzis să se mai joace de-a

asta, dar el a continuat cu încăpăţânare, e drept, înlocuind cuvântul tata cu un grenadier din regimentul Semionovski. În dimineaţa următoare, tata era mort. Ceea ce povestesc aici s-a petrecut cu adevărat.”

„Bietul Saşa, îşi zise el, văzând cu câtă plăcere citeşte fiul aceste vechi şi ridicole însemnări. Bietul Saşa: el încă nu înţelege cât trebuie să fii de puternic şi de neînduplecat ca să tragi după tine ţara asta, pentru ca ea să tragă după sine întreaga Europă. Cât trebuie să fii... cum trebuie să fii... cum trebuie să simţi lucrul ăsta, să-l ghiceşti...” Îi veni brusc să-l mângâie pe mână şi să-i spună: „Iartă-mă că nu-ţi predau această ţară în culmea înfloririi, dar, iată... vezi tu... ce întorsătură au luat toate pe neaşteptate... iar tu nu eşti puternic, nu eşti de fier...”

„Bietul *papá*, îşi zicea Alexandr Nikolaevici în ce tragedie cumplită s-au prefăcut acum siguranţa şi forţa lui, şi cum se chinuie, fără să înţeleagă de ce s-a întâmplat aşa...”

— Citeşte, citeşte, spuse Nikolai Pavlovici cu glas stins. Ce excursie...

— „Împreună cu mama, ne-am întors la Palatul de Iarnă. Mama stătea întinsă în fundul camerei când a intrat Alexandru, care numai ce devenise împărat... A căzut în genunchi la picioarele ei, iar eu mai aud şi acum hohotele lui de plâns... I-au adus apă, iar pe noi ne-au dus de acolo. Pentru noi a fost o mare bucurie să vedem din nou camerele noastre şi, trebuie să mărturisesc adevărul, şi acei căluţi de lemn, de care uitasem când ne-am mutat la palatul Mihailovski...”

— Cheamă-l pe Mandt, spuse Nikolai Pavlovici, fără să deschidă ochii.

Moştenitorul nici n-apucase bine să plece, şi vechea cunoştinţă şedea deja în fotoliu, de parcă nici nu plecase. Mandt intră îngrijorat, iar ea (ce noutate!) continua să şadă ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat! Ce poate dori o femeie care îţi impune societatea ei cu atâta stăruinţă, cutezanţă şi sinceritate? Apariţia ei liniştită, şederea tăcută la căpătâiul lui nu sunt decât o încercare nereuşită de a intriga (v-aţi găsit prostul, doamnă!). Şi pe urmă acel prost intrigat, curgându-i balele, va porni după ea, ţinându-se cu mâna slăbită de fustele ei....

El se revolta, ironiza, se indigna, dar ştia, ştia că acum ea nu va pleca din acest loc până ce mâinile lor nu se vor uni. „Nu, nu, strigă el ca să audă numai ea, eu iubesc pe alta!...”

— Măria ta, întrebă doctorul, aplecându-se, m-aţi chemat?

Nikolai Pavlovici deschise ochii şi spuse surâzând liniştit:

— Femeia asta îmi făgăduieşte izbăvirea... Este mai puternică decât dumneata, dragă Mandt. Adineauri mi-am amintit de copilărie, care parcă a fost ieri, dar pe ea n-o interesează sentimentalismele mele. Împărăteasa Ecaterina era încântată de sănătatea mea de bogatâr... Ce spuneţi? Mi-e rău şi mă sufoc iar.

— Măria ta, n-aţi vrea să vină Bajenov să vă rugaţi împreună? spuse Mandt, apăsând pe fiecare cuvânt.

Nikolai Pavlovici nu răspunse. Se uită spre femeie, ea nici nu se gândea să plece. Mandt descânta deasupra lui, şi atingerea stetoscopului îi provoca o durere ascuţită. O să vină preotul Bajenov să-l împărtăşească. Pentru orice eventualitate?... Aşa a fost înţelegerea, hotărârea lui mai veche, el a cerut ca în caz de ceva... „Cum o să merg cu tine? o întrebă el pe femeia cea tăcută. Căci sunt grav bolnav şi eu iubesc pe alta. Oare tu nu înţelegi că eu nu pot săvârşi o trădare?” Ca de obicei, ea tăcea, dar era limpede că auzea tot şi dorea ca el să înţeleagă că hotărârea ei este nestrămutată, şi cel ce trebuie să-i unească aşteaptă de mult, iar jalnicele cuvinte despre trădare nu sunt decât nişte jalnice cuvinte. Ea era frumoasă, de o frumuseţe stranie, cumplită şi necesară, în acelaşi timp, ca un pocal de argint plin cu otravă, care te izbăveşte de toate grozăviile chinuitoare şi de nerezolvat ce s-au adunat de-a lungul vieţii.

Mandt se dădu la o parte cu stetoscopul lui, strângându-şi buzele.

— E rău, măria ta, rosti el cu greu.

— Despre ce e vorba? întrebă împăratul. Se agravează congestia?

— Mai rău, măria ta.

Nikolai Pavlovici închise ochii şi întrebă indiferent:

— Ce?...

— Începe paralizia...

I se păru că femeia încuviinţează. Vru să zâmbească, dar nu izbuti: totuşi ea era o străină, străină, deocamdată străină...

— Deci asta-i moartea? întrebă Nikolai Pavlovici, fixându-l pe Mandt.

Doctorul era undeva departe şi părea că atârnă în aer, acum se afla dincolo de zidul transparent şi inaccesibil, şi de acolo şopti:

— V-au mai rămas câteva ceasuri, măria ta.

Şi iată, afară era deja noapte, când de-abia fusese dimineaţă. De fapt, asta nu mai avea nicio importanţă, cum de altfel n-avea importanţă cine şi după cine apărea lângă patul lui... În sfârşit, reieşea că toţi înconjuraseră patul lui, de parcă răsăriseră din duşumea, deşi toţi se aflau, de asemenea,

dincolo de acel zid transparent, şi toţi se aflau sub puterea regulilor obişnuite, iată de ce se mişcau absurd, ca nişte crabi, şi spuneau fraze goale, supunându-se acestor reguli. „Oare tot aşa mă mişcăm şi eu? se întrebă el cu silă şi îşi întoarse faţa spre perete. Cum nu le e ruşine!” Însă, întorcându-se, o văzu din nou pe ea. Ea şedea şi peretele n-o deranja. El îi întinse mâna, dar şi-o retrase numaidecât.

Prin zidul cel transparent zări fereastra, şi afară era dimineaţă. „Ce repede se schimbă totul, se miră el. Mai departe se va schimba cu şi mai mare repeziciune...” Şi, deodată, din acelaşi zid se ivi chipul obosit, descumpănit, pare-se, al contelui Orlov, şi buzele lui bătrâne rostiră o frază ridicolă:

— Măria ta, a sosit curierul de seară de la Sevastopol...

„Unde a sosit? îşi zise el, încordându-se. Cine a sosit? Curierul de Sevastopol din noaptea veşnică... minunea înserării care nu va mai fi niciodată...”

— Aceste lucruri nu mă mai privesc, rosti el, silabisind uşurat. Nu mă mai... nu mă... – zâmbi cu recunoştinţă către femeia cea tăcută şi deodată spuse: *Und grüflen Sie mir auch noch mein Liebes Peterhof...*[50] Se vedea limpede că ea îl încuviinţa. Acum făcea totul corect şi fără greşeală, şi spunea cuvintele care trebuie, şi se uita numai la ea, şi fără frică, dar nici cu încântare, şi sufocarea crescândă nu-l mai chinuia precum cu un ceas din urmă...

„Acum, îşi zise el, nu pot s-o mai refuz, deşi mă tem de ea... Mă tem de tine, zise el totuşi, mă tem de tine, şi nu te iubesc... Eşti prea bună cu mine şi mi-e frică de tine...” Şi, spunând acestea, îi întinse mâna. Palma ei era răcoroasă... Răsună un marş nupţial. El privi spre soţie şi ridică încurcat din umeri, iar cealaltă, tăcută, arzând de nerăbdare, îl ţinu strâns şi îl luă cu ea.

— Doamne-Dumnezeule! strigă el deznădăjduit, dar cei ce rămăseseră nu-l mai auziră.

Bajenov, cu basul lui tremurător, cânta în urma lui cele de trebuinţă.

90

Noaptea era plină de prevestiri nefaste. Ele domneau peste tot, începând cu cerul negru ca smoala şi terminând cu şoapta apăsătoare a lui

Musa Saidov: „Cai pregătit, *keniaz*[51]”. Pentru ultima oară, Miatlev aruncă o privire prin odăiţa izolată, luă geanta cu caiete şi scrisori, îşi potrivi surtucul străin şi trecu pragul. Bătrânul prieten – nobilul *lefaucheux* – tresări semnificativ în sân. „Iute mergi, iute mergi”, murmură Musa şi, ca o pisică neagră, se furişă tăcut pe cărare. După casă, dincolo de grădină, abia puteai desluşi în beznă doi căluţi înşeuaţi. Musa îi întinse lui Miatlev frâul unuia dintre ei, şi patru umbre porniră fără zgomot prin fortăreaţa adormită. Abia dincolo de râu, lângă un crâng de corni, însoţiţi de bocetul şacalilor, ei încălecară şi porniră spre nord la trap mărunt, ţinându-se la o parte de drumul mare.

Când fortăreaţa dispăru după cea dintâi colină, dădură pinteni cailor şi o luară la galop, grăbindu-se să străbată o distanţă cât mai mare până în zori.

Acolo, la nord, se afla Petersburgul. Dincolo de Moscova, dincolo de Tver. Acolo, la Petersburg, lărmuia acum o viaţă necunoscută, şi noul şi tânărul ţar, înfrumuseţat de zvonuri, se pregătea de încoronare. Iar cel de care atâtea erau legate, necruţător şi indiferent, se odihnea în cavoul lui, fără să fi rostit acel cuvânt simplu, care nu însemna nimic, prin care Miatlev ar fi putut să-şi recapete libertatea. S-a auzit că bunătatea celui nou şi tânăr s-a întins şi asupra bătrânilor surghiuniţi din Siberia, care azi-mâine vor porni prin Rusia spre vechile meleaguri. Numai pe Miatlev l-a ocolit mila noii ocârmuiri...

În sfârşit, primele semne ale răsăritului se arătară în aer. Ei se opriră. Musa îi întinse lui Miatlev o palmă aspră, apoi făcu o plecăciune adâncă, duse mâna la inimă, întoarse calul şi porni la galop.

Acum trebuia să se furişeze singur. Miatlev se despărţi de Musa cu părere de rău. Acest muntean paşnic, cu buze groase şi nu prea tânăr, adus pe ascuns în casa comandantului de către Adèle, s-a apucat, cu îndărătnicie de captiv şi mărinimie de sfânt, să orânduiască soarta fostului prinţ rus, pe care îl numea „keniaz”, şi altfel a refuzat să-i spună.

„Duceam, duceam, îl grăbea el, căutam muiere al tău, *keniaz*. La ţar rus să fie rău, la *keniaz* să fie bine...”

Să fie, să fie! Forţele care sunt mai presus decât noi le readuc pe toate în făgaşurile lor. Şchiopul putea să triumfe: rivalul său principal, Ursul a toată ţara Rusiei, împodobea inofensiv cavoul său imperial, şi tot ce a fost între ei s-a prăbuşit iremediabil, îngropând totodată şi vechea lor nepotrivire, lăsând timpului dreptul să hotărască preţul adevărat al iubirii şi

suferinţelor, şi speranţelor şi învrăjbirii lor. Aşa a fost totul... Dar satele cu acoperişuri vechi, întâlnite de Miatlev în cale, erau la fel, şi tot la fel se aplecau sălciile peste iazuri, şi praful se învolbura deasupra drumului, şi în Crimeea mureau eroii frumoşi şi neajutoraţi, şi deasupra lui Miatlev se învârtejea spaima vâscoasă numai la gândul că iar îl vor prinde, îl vor umili şi vor îndrăzni să-şi bată joc aceiaşi, câtă vreme mai sunt în viaţă... N-a simţit niciun fel de triumf, în afară poate de clipa când vestea despre moartea împăratului a ajuns în fortăreaţă şi când îi venea să chiuie, să sară în sus, să spargă geamurile, s-o sărute pe Adèle, să se îmbete cu doctorul... Totul a apus. S-a stins. Nici sufletul nu mai e acelaşi, nici picioarele nu-ţi mai aparţin şi chiar moartea – este doar moartea şi nu soluţia unor dispute... Totul este o prostie: speranţele de viitor, triumful plin de răutate, răbdarea în numele acestui triumf, totul e prostie şi deşertăciune a deşertăciunilor...

...Aşadar, s-au despărţit, şi Miatlev a galopat, a galopat, simţind gemetele înfrigurate ale nobilului *lefaucheux*: un ajutor nu prea de nădejde la nenorocire, în schimb – nobil, străin, delicat, devotat; a galopat uitând de picioarele rănite, simţindu-se puternic, tânăr, văzându-se frumos, vrednic de toate laudele, recompensele, îmbrăţişările... Şi când soarele a răsărit, el continua să gonească pe necunoscutul cu coamă lungă şi fără grai, mirându-se că atâţia ani nu s-a încumetat să călărească măcar de dragul domnului van Schonhoewen. Timp de câteva zile pline de încordare nici n-a încercat să se gândească unde s-o caute pe Lavinia şi s-o întrebe când are de gând să fluture din aripi. N-a încercat şi nici n-a cutezat, se gândea numai cum să scape, cum să se ascundă atunci când va zări, departe, în urma sa, un noruleţ de praf apropiindu-se vertiginos, cum să se ascundă, să nu se trădeze din pricina inimii gata să-i sară din piept, să nu fie prins încă o dată şi din nou să îndure supliciul umilitor.

Împăratul a murit, dar totul a rămas neschimbat, şi numai domnul van Schonhoewen a zburat în Italia, departe, neexplicabil, trist. Scrisorile reci din Petersburg, de la puţinii binevoitori, nu conţineau absolut nimic de care să se poată agăţa... Consolare, împăcare, emoţii casnice, aluzii vagi cu privire la fire, dar fără a ţine seama de disperarea lui, de pasiunea lui şi de îndărătnicia ei, de obsesia, de foşnetul veşnic, cu neputinţă de răpus, al aripilor ei, de vântul care bate întotdeauna dinspre ea spre el şi dinspre el spre ea...

Totul părea a fi prielnic reuşitei, dar în spate, pe drum, a apărut într-adevăr un noruleţ de praf care se apropia vertiginos, iar în piept –

cunoscutul fior, prevestitor de nenorocire... Acest noruleţ, în care se contopiseră aievea şi de minune o trăsură cu spiţele nenumăratelor roţi, nişte cai fantastici, un surugiu de lemn şi un sublocotenent viu, tânăr, concret, cu gâtul întins, care se ridicase de pe banchetă şi îşi mişca buzele uscate... acest noruleţ se apropia într-adevăr. Miatlev, care se oprise peste noapte la o staţie de poştă prăpădită şi se odihnea după un perete despărţitor, nu bănuia nimic, când, deodată, a auzit uşa trântindu-se, nişte paşi hotărâţi şi o voce curată, sonoră care se interesa de el! Şi în vreme ce acolo, după paravan, se lămurea totul, Miatlev era îmbrăcat. Când sublocotenentul, sau cine era, a trecut după paravan, prin semiîntuneric a zărit un bărbat înalt, frumos, calm, cu pistolul îndreptat asupra lui.

— Domnule sublocotenent, a spus Miatlev aproape părinteşte, dacă mai faceţi un singur pas, o să vă împuşc, apoi mă împuşc şi eu. Întoarceţi-vă la fortăreaţă şi spuneţi că n-aţi izbutit să mă găsiţi. (În acest moment sublocotenentul a început să râdă uşor.) Înţeleg cât de mult pierdeţi, neavând posibilitatea să mă duceţi legat. Dar până acum am fost legat destul, şi eu... (Atunci, sublocotenentul a râs mai tare.)

— Luminăţia voastră! a strigat el. Ce tot spuneţi! V-a sosit graţierea. Lăsaţi-l încolo de pistol! M-a trimis Adèle să vă întorc din drum, ca să vă dea de ştire, să vă luaţi rămas-bun! Graţierea totală, luminăţia voastră! Vă felicit!... Uf, cât am gonit, luminăţia voastră!...

Epilog

Soarta mi-a jucat încă o festă, m-a smuls din viaţa idilică de la ţară şi m-a azvârlit în braţele deschise ale Societăţii ruso-americane de comerţ, care, într-un răstimp destul de scurt, m-a trimis împreună cu Margot peste ocean... Locuiam în zgomotosul oraş Chicago şi, treptat, imaginea reală a miticei Mihailovka, pomenită de cineva într-una din hârtiile învechite, s-a şters din minte. Distanţele fatale ale pământului! Nici măcar sunetele pianului cu dantura îngălbenită nu răzbăteau până la noi, când Miatlev, în sfârşit, repus în drepturi la moşia sa, îi atingea clapele în speranţa de a ajunge până la noi, de a-şi trimite semnalele, de a ne da să înţelegem că viaţa (această nelegiuită inevitabilă), se pare, este uneori în stare să fie mărinimoasă.

Aceste sunete se năşteau din ierburi şi lumină, când degetele de soldat, puternice, subţiri, nervoase atingeau clapele reci, făcând cele dintâi bilanţuri amare şi încântătoare ale zilelor care au trecut... Unde sunteţi, domnule van Schonhoewen? Ce forţă a întrerupt pe neaşteptate scandaloasele dumneavoastră uneltiri? Să fie oare, într-adevăr, organismul uman calculat pentru o cantitate exactă de suferinţe şi elanuri, iar ceea ce este în plus – să fie peste puterile lui?

Chipul cunoscut al greieraşului a răsărit brusc dintre flori... Această divinitate antică, martorul copilăriei şi adolescenţei lui Miatlev, care venise chiar din Petersburg, unde trăia cândva în preajma cetăţii cu două caturi, acest Pimen mic şi verde, cu zbârcituri pe fruntea de piatră, hazliu şi năbădăios, răspânditor de zvonuri, care a devenit parte din viaţă, a început din nou să ţârâie, să sporovăiască, să gângurească la fiece cotitură... Trăiască viaţa! Când aşa ceva izbucneşte în noi, oare nu ne gândim ce forţe, acolo, undeva, vor să ne întrerupă fericirea? Iată de ce, trecând prin infern, noi nu ne pierdem bruma de bunătate, mărinimie, dărnicie, căci altfel cui am mai fi de trebuinţă?

Lingându-şi rănile, Miatlev era atât de copleşit de traiul liniştit de la Mihailovka, încât, la început, interdicţia de a părăsi judeţul nu l-a stingherit

defel. Cărţile aduse de la Petersburg încă în vremurile de demult au fost puse în rafturi. Statuile – martorii trecutului – au fost aşezate plăcut printre copaci. Plângea, uneori, seara, neînţelegând absenţa atât de îndelungată a domnului van Schonhoewen, şi tresărea la fiecare bătaie în uşă, închipuindu-şi fie o năpastă – continuarea supliciului, fie o bucurie – întoarcerea Laviniei. Restul însă era încântător şi mergea înainte fără să-l atingă, chiar şi ispravnicul de poliţie care îl vizita o dată sau de două ori pe lună, un prostănac îngâmfat de vreo douăzeci şi şapte de ani, fante, într-un veston verde, garnisit cu mătase galbenă, cum nu scria la regulament, dar care nu era un om rău, un pic umblat prin lume şi nu peste măsură de obraznic. Într-un cuvânt – un exemplar ridicol de provincie, interesat de criminalul în carne şi oase din capitală şi chinuit de o curiozitate vulgară, pe care dacă nu-l opreşti la timp, te năuceşte cu întrebările-i stupide, iar dacă-l opreşti – începe numaidecât să-ţi povestească aventurile-i amoroase.

Odată, pare-se a doua zi după sosirea prinţului, din desişul parcului, cu un urlet sălbatic şi agitându-şi mâinile, a ieşit o făptură stranie cu trăsături cunoscute şi, amestecând cuvinte ruseşti şi suedeze, a început să se târască la picioarele soldatului de mai ieri. Miatlev a încremenit în faţa acelui uragan, a tresărit, şi-a mijit ochii, dar în sunetele răguşite, scoase de monstru, în perciuni, în ochii căprui înnebuniţi, în îmbinarea stupidă de pâslari şi frac vechi cu o pulpană ruptă – în toate astea se ascundea ceva de la care nu puteai să-ţi întorci capul. Un firişor important s-a întins brusc dintr-o altă lume, în care şi el, Miatlev, a trăit cândva; nişte aluzii tulburi, amare, atârnau în aer... Monstrul cerea, ruga, implora ca Miatlev să-l recunoască, şi, recunoscându-l, să-l ierte, dar Miatlev se prefăcuse în stană de piatră. Omul cu perciuni i-a înşirat toate serviciile trecute şi toate necazurile îndurate, dar Miatlev doar a înălţat din umeri. De bună seamă îşi amintea de o figură nefirească, aproape o umbră, care în trecut îi îndeplinea poruncile fără nicio tragere de inimă, o umbră care poseda şi un trup, supusă chiar insultelor, în stare chiar de răzbunare, chiar de trădare: din slăbiciune oare, din mârşăvie oare, din neştiinţă? – dracu’ s-o ia...

— Nu, a spus Miatlev fără compătimire soldăţească, dar cu fermitate de soldat. Nu-mi amintesc de dumneata şi nici nu doresc să-mi aduc aminte.

Cu un urlet sinistru, monstrul a sărit în lături şi a dispărut în tufişurile din vecinătate. De atunci, rătăcea mereu pe acolo, dar Miatlev nu-l băga în seamă.

...Au trecut mulţi ani înainte ca eu şi Margot să ne întoarcem în Rusia şi înainte ca, la Babkino, să-mi cadă în mână câteva plicuri îngălbenite de vreme de la Mihailovka. Scrisorile erau scurte şi stârneau nedumerire. Am lăsat treburile şi am pornit la drum. Miatlev nu mai era demult pe lume. Mihailovka sălbăticită aparţinea acum altcuiva. De la vechiul stăpân nu mai rămăsese nimic. Argaţii, după emancipare, se împrăştiaseră care încotro. Singurul în stare să-mi povestească ceva despre trecut era un ispravnic de poliţie, pensionar. Am avut mult de furcă până ce, aproape sub ameninţarea pistolului, a umplut cu un scris neîngrijit câteva pagini, îmbâcsindu-le cu nenumărate şi deşarte suspine autobiografice. În plus, şi-a întrerupt brusc însemnările şi mi-a propus să-i ascult romanţele acompaniate la chitară. Am refuzat. S-a bosumflat şi multă vreme m-a bătut la cap, de parcă eram una din nenumăratele lui drăguţe. Însă chiar înainte de plecarea mea, ceva în el a tresărit, şi a mai scris la repezeală două pagini care n-au făcut decât să adauge confuzie. A refuzat banii ce i-am oferit. Ne-am despărţit în termeni destul de reci...

„...În acei ani eram tânăr şi frumos. Numirea mea ca ispravnic în judeţul *N* din gubernia Kostroma mi-a umplut sufletul de bucurie, îmi vedeam viitorul luminos şi fericit, din care pricină eram într-o dispoziţie nemaipomenită. N-am apucat bine să mă obişnuiesc cu noua funcţie, când la Mihailovka şi-a făcut apariţia stăpânul dispărut. Pe atunci, în judeţul nostru izolat, orice figură nouă devenea un eveniment, iar stăpânul Mihailovkăi era aureolat de atâtea legende, zvonuri şi poveşti, încât i-a speriat pe toţi cu întoarcerea sa. Eu, mai cu seamă, eram cel mai îngrijorat, fiindcă acest om, cum reieşea din instrucţiunile ce le primisem, sosise la moşia sa pus sub observaţia poliţiei. La scurt timp de la venirea lui, m-am înfiinţat la Mihailovka: să-l pun, ca să zic aşa, în posesiune. Pe cine am văzut în faţa mea? Un bărbat în vârstă, şchiop, de când a fost în Caucaz, cu un baston simplu în mână, într-o redingotă gri-deschis după moda de mult trecută. Privire vinovată, vorbire distrată, mişcări încete, de parcă era scufundat în apă.

L-am găsit ocupat cu o treabă ciudată. Poruncise oamenilor să scoată din magazie felurite figuri de marmură, ce închipuiau zei şi eroi din Grecia antică, şi să le aşeze în parc printre boschete. Fireşte, arăta frumos: alb pe verde, dar ce năzbâtie mai era şi asta?

Acum trebuie să spun ce ştiam eu despre el. În scrisoarea de la Departament se spunea că este un om periculos. Şchiop, bătrân, pleşuv, dar periculos, iar eu eram persoana de care depindea ca acest om să nu-şi îngăduie nimic în afara legii. În anii dinainte era cunoscut prin legăturile sale cu nihiliştii francezi, adică îi primea în casă, îi adăpostea, le dădea bani şi acte false, păstra felurite opere de artă condamnabile, îşi bătea joc de societate, se îndeletnicea cu desfrâul, a jefuit un prieten şi, în sfârşit, totul s-a încheiat prin aceea că a sucit capul unei doamne de vază, tânără şi frumoasă şi a fugit cu ea, pe ascuns, în Turcia. Au fost prinşi, fireşte, pe frumoasă i-au smuls-o din mâini, el a fost bătut cu nuiele şi trimis pe front ca soldat. Tânăra gâsculiţă, aflată sub hipnoza lui, a încercat totuşi să se însoţească din nou cu el, dar autorităţile erau cu ochii în patru. Şi iată că prin mila noului nostru suveran el s-a întors la Mihailovka, fără dreptul de a părăsi locurile, iar mie mi s-a poruncit cu străşnicie să veghez ca prinţul să nu reînnoade vechile-i legături criminale.

În ziua când am fost pentru prima dată la el, mi-a propus să luăm prânzul împreună. Recunosc, îmi era frică de el. Din pricină că eram prea tânăr. Mi se năzărea că văd peste tot numai nihilişti, în fiece tufiş. Fireşte, nu m-am dat de gol, m-am ţinut tare. Apropo de femei. Nici eu nu sunt un sfânt, iar pe atunci, cu atât mai puţin, şi mie mi s-au întâmplat tot felul de istorii (altul nici nu le-ar visa), totuşi nicicând nu mi-am îngăduit aşa ceva cu femeile, deşi eu am avut mai multe neplăceri din partea lor, decât ele din partea mea... Pe când prinţul chiar a înecat-o pe una din iubitele sale, deşi era tânără şi pesemne că dorea tare mult să trăiască! În toate trebuie o măsură. Stau şi mă gândesc cum aş fi înecat-o eu, să zicem, pe Katenka Lapşina! Păi, cu statura, cu bustul şi temperamentul ei, m-ar fi înecat ea pe mine. Din fericire, pasiunea mea pentru ea a fost trecătoare. După ce mi-a dat destule bobârnace, s-a măritat repejor cu un babalâc de negustor, prevăzând că foarte curând acesta se va odihni în pace.

Aşadar, luam prânzul cu prinţul.

Trebuie să spun că, în timp ce şedea şi nu şchiopăta, era un bărbat cu totul normal şi chiar plăcut. Nu purta haine elegante, dar erau comode şi îi veneau bine. În general, era un bărbat chipeş, sobru, cu slugile se purta simplu. Vorbea potolit, dar fără niciun interes pentru tine, şi mă gândeam că de plecam – el n-ar fi băgat de seamă.

Stând la masă cu prinţul cel taciturn, mi-am amintit tot felul de lucruri şi, de bună seamă că, aducându-mi aminte de Katenka Lapşina şi de

necazurile ce mi le-a pricinuit, nu puteam să nu-mi amintesc de altă iubire furtunoasă – cea care m-a izbăvit de iubirea dinainte, adică Maşenka Senina, un înger cu ochii albaştri. Toată viaţa, dar mai ales în tinereţe, am fost robul inimii, iar inima dorea, dacă nu o iubire pătimaşă, măcar ceva asemănător, dar să fie cu sărutări fierbinţi, negreşit fierbinţi... Şi iat-o pe Maşenka, nespus de frumoasă, capricioasă şi trufaşă, la care se uitau cu jind chiar fustangiii din capitală, dar numai se uitau şi se lingeau pe buze, pentru că ea m-a preferat pe mine. E drept, ne întâlneam rar, şi era şi cu mine capricioasă, dar în schimb câtuşi de puţin trufaşă. Ca de obicei, mi se aprinseseră cumplit călcâiele, dar ea a plecat pe neaşteptate la ţară şi s-a măritat cu un militar în retragere... Vreau să spun că e cu neputinţă să înţelegi sufletul femeii, prin urmare nu poţi înţelege nici sufletele acelor femei frumoase care s-au aflat sub puterea prinţului Miatlev.

În aceeaşi zi, întorcându-mă de la prinţ, primul lucru pe care l-am făcut a fost să cer informaţii despre ultima lui victimă. Am aflat că femeiuşcă aceea, poloneză de origine, Brawura pe numele de fată, iar acum doamna Ladimirovskaia, o frumuseţe de femeie, după cum mi s-a spus, s-a întors la soţul legitim şi a plecat cu el în Italia. S-a răzgândit. Deşi acum îl înţeleg prea bine pe prinţ, fiindcă şi eu am trăit câţiva ani la Varşovia, şi nu pentru puţine din doamnele de acolo am făcut pasiuni din cele mai nebune, de nedescris. Totul e de neînţeles, mă întrebam eu, cum a putut ea, această femeie frumoasă şi trufaşă, să iubească, adică nu să iubească, ci să-şi piardă minţile după acest desfrânat cu ochelari, şchiop, neîndemânatic, tăcut, aproape pleşuv, bătrân şi periculos? În tinereţe eu eram frumos şi după mine jinduiau multe, nu mă ascund. Dar eu eram mai înalt ca prinţul, mai chipeş şi mai iute de picior. Pe atunci eram un dansator excelent, iar uniforma de ispravnic poliţienesc îmi dădea şi mai mult şarm. Citisem multe cărţi, în glume şi vorbe de duh rar dacă mă întrecea careva, dar în plus mă deosebeam prin căldură sufletească şi devotament, ceea ce nu pot să nu preţuiască nici cele mai superficiale femei. Totuşi, oare prin ce le-a cucerit el, mă întrebam eu, şi mai ales pe acea fantastică poloneză, educată la Petersburg şi care se învârtea în societatea înaltă? Eu, bunăoară, în afară de calităţile enumerate mai sus, mai posedam încă una: ştiam să cânt cu multă virtuozitate la chitară şi din gură. Învăţasem încă din copilărie, şi de atunci nu puţine încrezute cădeau răpuse, ascultând acordurile de chitară şi glasul meu. Compuneam chiar şi versuri, şi care dintre reprezentantele sexului slab ar fi putut să reziste numai ce auzea: «Nu te mira că în azurul

frumoşilor tăi ochi albaştri...» etc. «Atunci, prin ce le cucerea el?» mă întrebam eu.

Relaţiile mele cu surghiunitul erau dintre cele mai bune: prinţul nu numai că mă suporta, ci chiar îmi arăta simpatie şi reacţiona binevoitor la povestirile mele, când mă apucam să-i descriu aventurile mele şi să-i zugrăvesc portretul viu al fiecărei cunoscute.

Prinţul era bolnav. Era chinuit de nişte crize. Eu însumi am fost martor la câteva. Faţa i se albeşte, pe frunte îi apar broboane mari de sudoare, are ochii deschişi, deşi nu vede nimic, buzele îi tremură ca unui copil gata să plângă şi cu o expresie vinovată se apropie de tine, se apropie... se apropie... se apropie... Totul însă se termină repede. Rămâne tăcut câteva minute, apoi – parcă nu s-a întâmplat nimic. Uneori, când se apropie aşa, îţi oferă bani sau cine ştie ce alte lucruri de valoare. Prima dată, din zăpăceală chiar am primit de la el câteva bancnote, căci mi le oferea cu multă stăruinţă. E drept, aceste crize nu erau prea dese: de două-trei ori pe zi, nu mai mult... Mi-a explicat încurcat că totul a început de la rana din pântece, căpătată în tinereţe, eu însă cred că adevărata pricină sunt viaţa destrăbălată, desfrâul, afacerile tenebroase cu care s-a ocupat. Iată, bunăoară, una din fostele mele iubiri, şi anume Evdokia Seer, suferea de nişte crize asemănătoare, dar ea n-a participat la niciun război şi n-a căpătat nicio rană, în afară, poate, de sărutările mele fierbinţi. Pe scurt, un om bolnav are nevoie de îngrijire, îi trebuie o mână de femeie. Şi iată, închipuiţi-vă, sosesc eu într-o zi la Mihailovka şi găsesc schimbarea mult aşteptată: prinţul şi-a angajat o econoamă! De unde a adus-o – nu ştiu, însă casa a dobândit numaidecât o înfăţişare îngrijită, şi slujnicele, care până atunci se învârteau fără niciun rost, parcă au amuţit, s-au spălat şi s-au apucat de treabă. Nu ascund că, îndată ce am aflat noutatea, mi-a tresărit inima: nu cumva prinţul s-a apucat de vechile-i isprăvi? Nu cumva vreuna din nihilistele din Petersburg a venit încoace să participe la noi nelegiuiri. Nu cumva acea preafrumoasă doamnă din societatea înaltă a apărut la Mihailovka în chip de econoamă, sfidând Italia şi soţul legitim?... Ia seama, frate, nu lăsa focul să se aprindă! Mă chinuiau tot felul de presupuneri. Însă, vai, cum m-am liniştit, ba chiar am fost dezamăgit, când ea a apărut în faţa mea: o femeie care de mult nu mai era tânără, de statură puţin peste cea mijlocie, destul de slabă, îmbrăcată într-o rochie cenuşie închisă la gât şi pe umeri avea o broboadă tot cenuşie, parcă neterminată, aş zice retezată... În general, părea subţirică, slăbuţă, ascuţită, aşa că îndată ce am văzut-o, m-am liniştit numaidecât şi toate

bănuielile din sufletul meu s-au spulberat, căci am asemuit aceste forme neexpresive cu busturile frumoaselor cunoscute de mine, a căror căldură se simţea de la o poştă... Această femeie răspândea răceală. Niciun semn că ar face parte din societatea înaltă, că ar fi de neam mare, din capitală, în afară poate de trufia acestei venetice, care se credea indispensabilă, odată ce prinţul i-a lăsat casa pe mână. M-a liniştit în mod deosebit faţa ei. Nu avea albeaţa zorilor, puteai zice mai degrabă că are o nuanţă măslinie, ceea ce o făcea să pară, într-un fel, decolorată. Pe ea erau rânduiţi doi ochi cenuşii indiferenţi, iar buzele îi stăteau astfel îndoite, încât te aşteptai să rostească o ironie muşcătoare, dar aşa ceva nu s-a întâmplat. Fireşte, poate că şi pe ea a divinizat-o cineva, cândva, căci gusturile sunt felurite, deşi tare mă îndoiesc. Acum însă părea o mumie uscată, la care ţi-era milă să priveşti.

Pesemne, ceva-ceva era totuşi de capul ei, dacă prinţul a hotărât să-i încredinţeze cheile casei şi liniştea sa. Nu pot să-mi dau prea bine seama cum anume comanda ea în casă, un singur lucru însă pot spune: totul a fost pus la punct, şi prinţul avea deplină încredere în ea şi chiar când se ducea la plimbare într-o caleaşcă veche, trasă de o pereche de cai, ea îl însoţea negreşit. Pe mine însă chelăreasa asta mă privea cu ostilitate şi relaţiile mele amicale cu prinţul s-au întrerupt treptat...

...Da, uitasem cu totul încă un amănunt hazliu. Profitând de încrederea prinţului, chelăreasa asta se credea grozav de înzestrată şi se comporta în aşa fel, încât aveai impresia că, Doamne fereşte, dacă s-ar depărta de lângă prinţ, el se va prăpădi sau cine ştie ce i s-ar mai întâmpla. Nu-l părăsea nici pentru cinci minute, mereu apărea de undeva şi se uita să vadă: nu cumva a dispărut? Bineînţeles, veţi spune că era o grijă lăudabilă, dar totul părea nefiresc, fiindcă era ştiut ce răsplată oferea prinţul pentru îngrijire. Sârguinţa ei exagerată întrecea măsura şi mă făcea să surâd. Pesemne, din pricina asta nu mă avea la inimă. Ce să-i faci? Privirea mea ascuţită, căreia nu-i scăpa nimic, mi-a adus nu numai bucurii. Fără îndoială că m-a vorbit de rău prinţului, fiindcă odată cu apariţia ei el s-a schimbat brusc faţă de mine. Nu pot spune că a devenit nepoliticos sau nebinevoitor, dar i-a pierit interesul pentru mine. Altădată se întâmpla să mă întrebe din când în când: «Ce romanţe noi aţi mai compus?» Sau: «Ce părere aveţi, există în lume vreun chitarist mai bun ca dumneavoastră?», la care eu răspundeam de obicei încurcat, în sensul că de unde să ştiu eu, poate că undeva există, nu-i exclus. Pe urmă însă întrebările au încetat şi am început să bag de seamă că prinţul parcă se scrântise. Se uita întruna îngrijorat: oare n-a plecat? Unde

este? Unde s-a dus?... Şi atunci pe chipul lui se aşternea o expresie neroadă. Ba chiar m-am gândit că prinţul s-a îndrăgostit de această femeie: în pustietatea noastră, singur şi neajutorat, poţi să te îndrăgosteşti şi de un plop, dar asta era totuşi o femeie, care vorbea şi franţuzeşte. Am alungat însă această presupunere, căci mi s-a părut caraghioasă. El nu putea... nu putea... Pe de altă parte, ea îl făcuse să creadă că fără ea e un om pierdut, şi el, ca un copil, se încredea în ea şi nu făcea un pas fără ea, şi se temea să n-o piardă.

Curând au fost cuprinşi de înfrigurare. Prinţul şi-a pus în gând să deschidă un spital pentru ţărani. A dat poruncă să fie reparată casa cea mică. A apărut nu ştiu de unde şi un doctor adevărat, gras şi beţiv, şi chelăreasa şi-a pus şorţ şi comănac alb. Să mori de râs şi nimic mai mult... Dar bolnavi nu erau. Eu am încetat să mai merg pe la ei. Căci la noi, ştiţi cum se întâmplă: la început, totul arde, fierbe, dar pe urmă totul se evaporă, se uită. La fel şi cu supravegherea prinţului: în primele zile eram întrebat fără contenire: cum e? ce face? Însă timpul a trecut şi nimeni n-a mai avut chef să se ocupe de el. Adică, supravegherea rămăsese, dar mai mult pe hârtie, încât dacă prinţul ar fi vrut acum să facă o plimbare la Petersburg – nimeni nu l-ar fi împiedicat. Numai că atunci nu-i ardea de plimbări.

Aşadar, am încetat să-i mai vizitez şi doar din auzite mai aflam câte ceva despre ei. Din afacerea cu spitalul n-a ieşit nimic şi s-au apucat să transforme casa în şcoală pentru copiii ţăranilor. Dar şi aici, mi se pare, ceva nu le-a izbândit, nu ştiu. Apoi s-a răspândit zvonul că prinţul s-a îmbolnăvit rău.

Într-o noapte am fost trezit de un ţipăt ascuţit, sfâşietor. Am ascultat, însă ţipătul nu s-a mai auzit. Nu s-a mai auzit, dar ciudat, ecoul rămăsese. Parcă mi s-ar fi înfipt un ghimpe în inimă: ce-ar fi, îmi zic, să trec pe la Mihailovka? Am plecat dimineaţa devreme. În timpul drumului, închipuiţi-vă, auzeam cum acel ecou din noapte continua să răsune. Când am ajuns în sat, am aflat că prinţul murise.

Întreb: «Aţi auzit azi-noapte un ţipăt de femeie?» Mi-au spus că au auzit. «Cine a ţipat?» «Şonhonca a ţipat, ne-a trezit pe toţi.» Aşa îi ziceau ei, nu ştiu de ce, chelăresei. «Cum putea, neghiobilor, să ţipe aşa, încât s-a auzit până la judeţ, cale de unsprezece verste?» m-am mirat eu. «Iaca a putut», a spus netulburat şi batjocoritor unul din argaţi. De fapt, toţi oamenii prinţului erau batjocoritori şi ticăloşi...”

Potrivit unor zvonuri, Lavinia Ladimirovskaia, după ce l-a înmormântat pe Miatlev, a părăsit Rusia pentru totdeauna. Însă domnul van Schonhoewen, în căftănelul său ponosit, continuă, de bună seamă, să străbată cuprinsuri troienite de zăpadă, lăsându-ne urmele paşilor săi întru luare-aminte.

Asta-i tot, domnilor!

Postfaţa lui Amiran Amilahvari

Nu dorinţa trufaşă de a mă făli în ochii posterităţii m-a îndemnat să mă apuc de această lucrare, ci sentimentul adânc al datoriei, faţă de nişte oameni dragi mie, care s-au spulberat în eternitate. Vreme de mulţi ani am adunat hârtiile care aveau legătură cu această poveste de viaţă, le-am rânduit cât mi-a fost cu putinţă în ordine cronologică, venind şi eu într-adaos cu nişte frânturi din propriile-mi amintiri. Mi s-a părut că viaţa prietenului meu nu merită să fie dată uitării şi, fără să mă gândesc la pasiunile urmaşilor, am strâns laolaltă tot ce a fost, am comandat scoarţele din piele de viţel, am colorat muchiile cu vopsea aurie şi, cu solemnitatea săvârşirii ofrandelor, slobozesc acest exemplar unic să plutească pe valurile timpului până ce o întâmplare fericită îl va scoate pe ţărmul prielnic.

Postfaţă contemporană

Acest exemplar nepreţuit, legat în piele de viţel, care s-a păstrat perfect în cuferele urmaşilor anonimului locotenent în retragere Amiran Amilahvari, nemânjit de mâinile unor trântori curioşi, neatins de şoareci, ocolit în chip fericit de soarta de a fi folosit pentru ţigări, pachete sau alte necesităţi – acest exemplar mi-a căzut printr-o minune în mână, odată, la Tbilisi, şi m-a tulburat cu drama acelor oameni necunoscuţi cuprinsă între coperţile lui.

Contribuţia mea la destinul ulterior al acestei scrieri s-a redus doar la unele adăugiri şi la tratativele cu editorii care şi-au exprimat acordul amabil de a publica însemnările lui Amiran Amilahvari, drept care le rămân profund recunoscător.

Adăugirile de care am pomenit constau în următoarele:

1. Am socotit interesant pentru cititor să intercalez câteva episoade din viaţa lui Nicolae I, numindu-le chiar aşa – capitole intercalate, cu intenţia de a întregi, mi-am zis eu, portretul omului pe care Miatlev l-a socotit multă vreme vinovat de nenorocirile lui.

2. La nepreţuitul exemplar care mi-a căzut în mâini erau anexate două scrisori ce nu au fost folosite de Amiran Amilahvari. Citindu-le, am rămas stupefiat: în ele se afla dezvăluirea celei mai misterioase metamorfoze pe care au suferit-o eroii însemnărilor. După cât se pare, scrisorile au fost descoperite de rudele locotenentului în retragere după moartea lui, dar, din respect pentru osteneala lui nobilă, au fost introduse între ultima pagină şi coperta cea grea.

Sper că cititorul exigent nu va socoti de prisos publicarea acestor două scrisori ca adăugire la numeroasele lungimi ale manuscrisului, căci, ştiind mai multe despre un om, avem mai puţine motive să fim indignaţi de cusururile lui.

B. Okudjava

Scrisoarea întâi

La Sankt-Petersburg, pe Znamenskaia.
Doamnei Ladimirovskaia
„Stimată doamnă,

Situaţia excepţională în care se află familia noastră mă sileşte să vin în apărarea vieţii şi onoarei iubitului meu frate. În Dumneavoastră se află tot răul vieţii lui. Dumneavoastră sunteţi pricina nenorocirii lui... Egoismul ce Vă caracterizează Vă împinge spre el, fără să ţineţi seama de faptul că fiecare călătorie a Dumneavoastră îi agravează situaţia. Nu cunosc adevăratele cauze, dar văd, ştiu exact: tot răul vieţii lui vine de la Dumneavoastră... Rezolvarea pozitivă a soartei lui era gata, graţierea se afla aproape în mâinile noastre, dar noul Dumneavoastră voiaj a atras din nou atenţia asupra lui, oprobriul s-a întors din nou înspre el, mulţumită Dumneavoastră, mânia a căzut din nou pe capul nefericitului infirm... Da, da, Vă rog să înţelegeţi, este un infirm bătrân, un ratat sărman şi olog, bolnav, un om ocolit de toţi. Nu i-a mai rămas mult... Şi pentru capriciile Dumneavoastră egoiste, pentru a Vă satisface închipuirea perversă, sunteţi gata să-i răpiţi ultimii ani de viaţă, să-i distrugeţi şi ultima speranţă – aceea de a muri liniştit în patul său. Cât credeţi că mai poate fi chinuit? N-are nevoie de mila Dumneavoastră, îi este nefastă! Dumneavoastră îndârjiţi autorităţile împotriva lui.

Din voiajele Dumneavoastră, Vă întoarceţi mereu sub acoperişul confortabil al soţului veşnic îngăduitor, care, deşi nu-l iubiţi, este bogat şi Vă ocroteşte! În plus, este întotdeauna gata să Vă ierte toate extravaganţele, închinându-se în faţa «distincţiei» sentimentelor Dumneavoastră. Ah, distincţia asta pe seama altora! Ştiu eu cât valorează! Ah, cât mă dezgustă această mare iubire amestecată cu vanitate măruntă! Oare călătoriile Dumneavoastră nu se vor sfârşi niciodată? Sau aveţi de gând să alergaţi la nesfârşit prin Rusia după nefericitul meu frate? Dar pricepeţi odată: este bătrân şi bolnav, şi neputincios în faţa sănătăţii şi tinereţii, dârzeniei şi ideilor Dumneavoastră fanatice!

Lăsaţi-l în pace! Fără încăpăţânarea Dumneavoastră scandaloasă ar fi fost iertat de mult. Dacă V-aţi întoarce la soţul Dumneavoastră şi aţi trăi măcar o vreme cu judecată şi realism, fratele meu, martirul, ar fi iertat... Oare sunteţi dintre acelea care doresc moartea unui om doar pentru a arăta tuturor că doliul după amant Vă prinde mai bine decât rochia de femeie măritată?...

Elizaveta Miatleva.”

Scrisoarea a doua

Doamnei Ladimirovskaia. *În Petersburg, pe Znamenskaia*.

„Îngerul meu,

Gurile rele vorbesc că nu vei putea îndura ruşinea celei de a doua întoarceri forţate, că eşti palidă ca moartea şi voinţa ta a fost înfrântă... Oameni de nimic! Ce pot ei să ştie? N-ai vrut să mă vezi, asta însă mi-a dat putere şi tărie să te înţeleg, să te preţuiesc şi să te admir. Numai eu pot să ştiu cu câtă abnegaţie putem noi, cei din neamul Brawura, să slujim iubirea, şi această ştiinţă o preţuim mai presus de orice. Când în trecut speram să te înfrânez şi să potolesc furtuna pe care eu însămi am sădit-o în sufletul tău, şi-ţi puneam beţe în roate, şi te umileam – săvârşeam toate astea ca să nu-ţi pierzi minţile şi să duci o viaţă fie şi plicticoasă, dar potrivit cu moravurile rechinilor care ne înconjoară. Îngerul meu, cât am greşit! Păcatul meu faţă de tine nu are iertare! Opreliştile ucid pe cei ca tine, şi tu ai simţit asta încă din fragedă copilărie, când te furişai prin zăpadă în braţele păgubitorului tău. Numai soarta te-a călăuzit, numai El ţi-a îndreptat paşii... Mă închin în

faţa ta, şi în faţa iubirii tale, şi în faţa alegerii tale, şi dacă vreodată voi mai cuteza să-ţi doresc liniştea în braţele nesuferite ale bărbatului legitim, blestemul să cadă asupra mea!

Te sărut de o mie de ori, şi plâng, şi te binecuvântez,

mama.”

Dubultî, 1971-1977

Notes

[←1]

Cântec de A. A. Aliabiev (1787–1851), pe versurile poetului A. A. Delvig.

[←2]

Soldat, ofiţer din cavaleria de gardă.

[← 3]

Adunarea reprezentanţilor claselor privilegiate în vechea Rusie.

[←4]

Organ de urmărire politică şi penală în Rusia ţaristă, înfiinţat în iulie 1826 şi suprimat în august 1880.

[← 5]

Golovin, Ivan Gavrilovici (1818–1890) – publicist. A emigrat în Franţa (1844), unde a editat două reviste şi a publicat *Catehismul poporului rus* (1849) şi multe alte lucrări despre Rusia.

[← 6]

Supă rusească rece, preparată cu cvas, legume şi peşte.

[← 7]

Benkendorf, Alexandr Hristoforovici (1783–1844) – conte, general de cavalerie, om de stat, şeful poliţiei politice (din 1826).

[← 8]

Orlov, Alexandr Fiodorovici (1786–1861) – prinţ, om de stat, şeful poliţiei politice în perioada 1844–1856.

[←9]

Vechea denumire pentru centrul comercial al unor oraşe din Rusia.

[← 10]

În ordine (fr.).

[← 11]

Piaţă în centrul Moscovei, datând din 1793.

[← 12]

Nesselrode, Karl Vasilievici (1780–1862) – conte, om de stat, cancelar (din 1845), ministru al afacerilor externe (1816–1856). Adept al Sfintei Alianţe.

[← 13]

Viţmundir – frac de uniformă al funcţionarilor civili în Rusia.

[← 14]

Cotidian politic şi literar editat la Petersburg între 1825–1864.

[← 15]

Revista literară şi social-politică editată la Petersburg în perioada 1836–1866.

[← 16]

Muraviov-Apostol, Serghei Ivanovici (1796–1826) – decembrist, organizator şi conducător al răscoalei regimentului Cernigov din Ucraina.

[← 17]

Aluzie la personajul Tatiana din celebrul roman în versuri *Evgheni Oneghin*.

[← 18]

Cei cinci – P.I. Pestei (1793–1826), S.J. Muraviov-Apostol (1796–1826), K.F. Rîleev (1795–1826), M.P. Bestujev-Riumin (1803–1826), P.G. Kahovski (1797–1826) – organizatori şi conducători ai mişcării şi răscoalei decembriste din 1825, condamnaţi la moarte prin spânzurătoare.

[← 19]

Bifora radians – plantă umbeliferă, cu miros specific, dar comestibilă.

[← 20]

Samoezi – vechea denumire rusească a laponilor.

[← 21]

Denumirea Ucrainei în actele oficiale ale Rusiei ţariste.

[← 22]

Caretă mare de călătorie, care putea fi aranjată pentru dormit (fr.).

[←23]

Acest monstru o să ne nenorocească (fr.).

[← 24]

Oficial, pistolul *lefaucheux* a fost fabricat în 1853, dar unul dintre primele modele i-a fost dăruit prinţului Miatlev chiar de către inventator în anul 1849 (n.a.).

[←25]

Spiritul casei în mitologia unor popoare slave.

[← 26]

Instrument muzical de suflat, răspândit în Caucaz.

[←27]

Vers din poezia „Cântă Adèle” de A.S. Puşkin.

[← 28]

Drum care străbate culmile Marelui Caucaz (2388 m), unind oraşele Ordjonikidze (fost Vladikavkaz) şi Tbilisi (Tiflis). A fost dat în folosinţă în anul 1799.

[← 29]

Alexei Petrovici Ermolov (1777–1861) – general rus. S-a distins în războaiele cu Franţa. Între 1819 şi 1827 este guvernatorul Georgiei şi comandantul Corpului de armată caucazian (din 1816).

[← 30]

Doamne (georg.).

[← 31]

Holera (în limba polonă în original; termen injurios).

[← 32]

Expresie injurioasă (în limba polonă).

[← 33]

Formă de adresare (în limba gruzină).

[← 34]

Slavă Domnului, acest drum îngrozitor a rămas în urmă, şi acum veţi putea să vă odihniţi (fr.).

[← 35]

Iar dumneavoastră, prinţe, să nu vă plictisiţi aşteptând (fr.).

[←36]

Iaurt (georg.).

[←37]

Ruşine (georg.).

[← 38]

Peşte (georg.).

[←39]

Grădini din împrejurimile Tiflisului.

[←40]

Sărmanul (georg.).

[←41]

Ce să-i faci (georg.).

[←42]

Domnul (poL).

[←43]

Mă rog! (pol.)

[← 44]

Sfântă Fecioară (pol.).

[←45]

Iubitule (pol.).

[←46]

Formă populară pentru fortăreaţa Petropavlovskaia.

[←47]

Versuri compuse pe rime date (fr.).

[← 48]

Una din redutele fortăreţei Petropavlovskaia, transformată de către Petru I în închisoare pentru fiul său Alexei. Ulterior aici erau deţinuţi toţi cei condamnaţi din motive politice.

[← 49]

Şamil (1798? –1871) – conducătorul mişcării de eliberare a muntenilor din Daghestan şi Cecenia împotriva politicii coloniale a ţarismului. A capitulat în 1859.

[← 50]

Transmiteţi salutul meu scumpului Peterhof (germ.).

[← 51]

Corect kneaz – prinţ (rus.).

Table of Contents

Notes

This file was downloaded from Z-Library project

Your gateway to knowledge and culture. Accessible for everyone.

z-library.sk z-lib.gs z-lib.fm go-to-library.sk

Official Telegram channel

Z-Access

https://wikipedia.org/wiki/Z-Library